MARKETING

دکتور زهره علي

مارکیټینګ

MARKETING

بازارکاري

Ktebi_PDF
238
posts
19.2k
followers
7
following
Promote
Edit Profile
Ktebi_PDF
سەحەر
با لێبوردە بێت
ڕۆمان
چیرۆک
ژیانی پێغەمبەران
Write a message

پەڕەی فەرمی 📚 کتێبی PDF 📚

Public Figure

لێرە

باشترین و بەسودترین و پڕ خوێنەرترین کتێبەکان

بە خۆڕایی و بە شێوەی PDF داگرە

.

Ganjyna

.

لینکی کتێبەکان 👇 ئەم لینکە بکەرەوە بۆ داگرتنی کتێبەکان
drive.google.com/folderview?id=1gk8e3nSJGJLu36xeLUjwdbjgTSVslbo_

مارکێتینگ
MARKETING
بازاڕکاری

نووسـینـی
دکتۆر نەهـرۆ عـەلی

بڵاوکردنەوەی
نوسینگەی تەفسیر بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن

نەخشەسازی ناوەوە و بـەرگ
[illegible]

خـەت
نـەوزاد کۆیـی

قەبارەی کتێب
٢٤x١٧- (٦١١) لاپەڕە

نۆرە و ساڵی چاپ
سێیەم ١٤٣٧ ك - ٢٠١٦ ز

تـیراژ
١٥٠٠ دانە

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی
سپاردنی ( ) ی ساڵی ٢٠١٥ ی پێدراوە

هەمـوو مافێکی لە بەرگرتنەوە و بڵاوکردنەوەی پارێزراوە
Copyright © Tafseer Publishing

نوسینگەی تەفسیر
بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن
هەولێر - شەقامی دادگا - ژێر هوتێلی شیرین پالاس
+964 750 818 08 66
www.al-tafseer.com
tafseeroffice@yahoo.com
/TafseerOffice

مارکێتینگ

MARKETING

بازاڕکاری

نووسینی

دکتۆر نەهرۆ عەلی

بەرنامەی کتێبخانە
بەخۆڕایی
کتێبخانە

سەرەتایەك

ئەوەی ڕاستی بێت ئەو پرۆسەو چەمکە زانستە ئابوورییەی کە ئەمڕۆکە پێی دەوترێت (مارکیتینگ - Marketing) هەر لە مێژوە بوونی هەبووە، مارکیتینگ وەك دیاردەیەکی ئابووری و کۆمەڵایەتی بەستراوە بە دابەشکردنی (کار) لە کۆمەڵگەی مرۆڤدا،واتە دابەشبوونی کۆمەڵ بۆ کاری جیاجیا کە هەریەکە لە کارێکدا بەرهەمێکی دیاریکراوی هەبووە و ئەو کات زیادە بەرهەمەکانیان بردۆتە بازاڕ بە مەبەستی فرۆشتن یان گۆڕینەوە بە کاڵایەکی تر. بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین هەر لەگەڵ پەیدابوونی بازاڕدا کە(بە پێی سەرچاوە مێژوویەکان دەگەڕێتەوە بۆ شەش تاکو حەوت هەزار ساڵ پێش ئێستا) مارکیتینگ پەیدا بووە، لە شێوەی سیاسەتی نرخاندن و ڕیکلامدا .

زۆرینەی لێکۆڵینەوارانەی مێژووی ئابووری ئاماژەیان داوە بەوەی کە لە شارستانیەتی سۆمەرو میسری کۆندا، بایەخ بە ڕێکلامکردن وەك چەمکێکی گرنگی مارکیتینگ دراوە . بەهەرحاڵ سەرباری ئەوەی ئاماژەمان پێکردووە، مەبەستمان لەم نووسینە تۆژینەوە لەسەر مێژووی سەرهەڵدانی مارکیتینگ نییە، بەڵکو مەبەستی سەرەکیمان باسکردنە لە مارکیتینگ وەك چەمکێکی گرنگی زانستی ئابووری لەم سەردەمەدا.

ئەوەی ئاشکرایە ئەمڕۆکە (مارکیتینگ-بازاڕکاری) بۆتە چەمکێکی گرنگ و کارای زانستی ئابووری کە هیچ حکومەت و کۆمپانیاو سەوداکارو بزنسمان و بازرگانێك ناتوانن لە پلان داڕێژی و مامەڵەکردندا پشتگوێی خەن،ئەگەر باس لە مارکیتینگ بە مانا نوێیەکەی بکەین ئەوا دەتوانیین بڵێین

كە لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا لە ویلایەتە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا بۆ یەكەم جار مەرج و زەمینەی گونجاو هاتەكایەوە بۆ پەیدابوونی (ماركیتینگ- بازاڕكاری) ئەویش بەهۆی پێشكەوتن و گەشەی پیشەسازی كە لە ئەنجامدا بوونە هۆی زیادبوونی بەرهەمی كاڵاو خزمەتگوزارییەكان بە شێوەیەك كە توانای فرۆشتنیان كەمتر بۆوە دواتریش قەیرانی گەورەی ئابووری ساڵانی (١٩٢٩- ١٩٣٢)، بووە هۆی تێكدانی هاوسەنگی لە نێوان خواست و خستنەڕووی تەواوەتی ئابووری، ((بێگومان ئەگەر خستنەڕوو لە خواست بەرزتر بێ، قەیرانی بێ بازاڕی دێتە كایەوە، ئەگەر خواست لە خستنەڕوو زیاتر بێ ئەوا قەیرانی هەڵاوسان دروست دەبێت))،كە بووە هۆی كەمبوونەوەی توانای كڕین گشت ئەو فاكتەرانەو چەندان فاكتەری تری گرنگ لەو سەردەمەدا ئابووریناسانی خستە بەرپرسیارێتی بۆ دۆزینەوەی چارە ڕێگایەك لەو واقیعە، ئەمەش بووە هۆی پەیدابوونی نووسین و توێژینەوەی تیۆری دەربارەی بازاڕكاری. بۆ ئەم مەبەستەش لە ساڵی (١٩٢٦) دا بۆ یەكەم جار(كۆمەڵەی نیشتمانیی ماركیتینگ و ڕیكلام - National Marketing and Advertising Association) لە ویلایەتە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا دامەزرا، بۆ توێژینەوە لە ڕەوشی بازاڕو خواستی بەكاربەران و بەدواداچوون و دۆزینەوەی باشترین شێوە بۆ فرۆشتن و ساغكردنەوەی كاڵاو خزمەتگوزاریەكان، دوای جەنگی دووەمی جیهانی چالاكیەكی فراوانی بازرگانی و گەشەی ئابووری لە ئەوروپادا دەستی پێكردەوە كە بووە هۆی پەیدابوونی بازاڕێكی گەورەو چالاك و پڕ لە كێ بەركێ هەر ئەو كاتەش تیۆری (كڕیار هەمیشە لەسەر هەقە) پەیدابوو، كە بە كرۆكی پرینسپی ماركیتینگ دادەنرێت.

ئەوەی جێگەی ئاماژە پێدانە تاكو شەستەكانی سەدەی ڕابردووش ماركیتینگ تەنها توێژینەوەی لە چۆنیەتی فرۆشتنی كاڵاو خزمەتگوزارییەكان دەكرد، بێ ئەوەی بایەخێكی ئەوتۆ بدات بە خواست و داخوازییەكانی بەكاربەر(كڕیار). هەر لەو كاتەوە چەمكی زانستی ماركیتینگ هێدی هێدی گەشەی كردووە بە جۆرێك هیچ كۆمپانیایەكی گەورە یان بچووك ناتوانێت خۆی لە بەردەم كێ

بەرکێی بازاڕدا ڕابگرێت بە بێ خوێندنەوەی بازاڕکاری لە چالاکییە ئابووری و بازرگانیەکانیاندا،ئابووریناسان و پسپۆڕانی بواری مارکێتینگ بە شێوەیەکی گشتی پێنج خاڵیان دیاری کردووە لە پێداویستیەتی پەیدابوونی مارکێتینگ وەك چەمکێکی زۆر گرنگی زانستی ئابووری سەردەم:

١- زیادبوونی بەرهەم (شمەك و خزمەتگوزاری) و سنووردارییەتی فرۆشتن و ساغکردنەوەیان.

٢- نەمانی سنوور لەبەردەم ئاڵوویری (کاڵاو خزمەتگوزاریەکان)، واتە بە جیهانبوونی بازاڕەکان.

٣- دەرکەوتنی تەکنۆلۆژیاو تەکنیکی نوێ و گۆڕانکاری جۆری لە ستراکتوری بازاڕدا، پێویستی بە شێوازێکی نوێتر لە ئاڕاستەکردن و بە ڕێوەبردندا هێنایە کایەوە.

٤- گۆڕانکاری لە چەندایەتی و چۆنایەتی بەرهەمهێنان و پێشکەوتنی سیستەمی زانیاری.

٥- گۆڕانی هەڵس و کەوت و خواست و توانای کڕینی بەکاربەر و زیاتر بوونی جۆراوجۆریەتی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان لە بازاڕدا.

ئەوەی لێرەدا گرنگە بووترێت ئەوەیە کە پسپۆڕانی بواری بازاڕکاری لەبەر ڕۆشنایی لێکۆڵینەوەکانی دەروونناسی ئەمەریکایی (ئابراهام مازلۆ- Abraham Maslows) بیرۆکەی (مارکێتینگ) یان دارشتووە، کە بە زنجیرە ئاستەکانی پێویستی مازلۆ ناسراوە.

دیارە ئەرکی سەرەکی مارکێتینگ لە لایەکەوە بریتییە لە توێژینەوەی بازاڕ بەهەموو پێکهاتەکانیەوە، لە لایەکی ترەوە بریتییە لە پێزانینی کاریگەریی فاکتەرە جیاوازەکان لە سەر بازاڕ لە پێناوی بەدەستهێنانی زۆرترین قازانج.

هەر لەم سەرەتایەوە پێمان باشە ڕاشکاوەنتر بڵێین، ماوەیەکە، لە دوای پرۆسەی ئازادی لە عێراقدا، هەرێمی کوردستان زیاتر بەرەو جیهان کرایەوە و بوە شوێنێك بۆ چالاکیی زیاتر بازرگانی و وەبەرهێنانی کۆمپانییە بیانیەکان، ئەم

بارودۆخەش زۆر بابەتی تازەی لەگەڵ خۆیدا هێناوەتە ئاراوە، کە پێشتر جێگەی بایەخ نەبوون، یاخود پێویست نەبوون، بەڵام ئەمڕۆکە هەندێ لەو بابەتانە شتێکی ئەوەندە زندە پێویستن،کە ئیتر بواری پشتگوێ خستنیان یان بایەخ پێ نەدانیان ڕەنگە ببێتە بەڵا (کاتاسترۆف) بۆ کۆمەڵگەکەمان، بەو پەڕی دڵنیاییەوە دەتوانم بڵێم ئەو ئامڕازەی کە میللەتەکەمان لە بەڵا ڕزگاردەکات تەنها ئابوورییە، چونکە ئابووری یەکێکە لە کۆڵەکە هەرە گرنگەکانی پێشکەوتنی کۆمەڵ و وڵات، تەنها تێگەیشتن لە ئابووری و ئابووریناسی ڕێگە خۆشدەکات لە بەردەم تاکەکانی کۆمەڵدا تاکو بتوانن تێگەیشتنی باشتریان هەبێت بۆ ئەو شتانەی لە چواردەوریان گوزەر دەکات و پەیوەندی ڕاستەوخۆ و ڕۆژانەی بە ژیان و داهاتوویانەوە. هەرچەندە ماوەیەکە لە کتێبخانەی کوردیدا بەهۆی هەوڵ و کۆششی ئابووریناسانەوە خەریکە کتێبی ئابووری پەیدا دەبێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا کتێبخانەی کوردی لەم بوارەدا تا ڕادەیەکی زۆر هەژارە، بە دەربڕینێکی دیکە زانستی ئابووری لە نێو ئێمەدا چەمکێکی نوێیە، جگە لەوەش کێشەیەکی دیکە لە ئارادایە کە بە پێویستی دەزانم ئاماژەی پێ بدەم، ئەویش ئەوەیە کە زۆرینەی نەوەی نوێی کوردی بە تایبەتی خوێندکاران زۆرینەیان تەنها شارەزای زمانی کوردین و سەرچاوەی زانستی ئابووریش بە زمانی کوردی زۆر کەمە، ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی ئاستی زانستی و هۆشیاری ئابووری زۆر بە نزمی بمێنێتەوە، لە کاتی ئاوادا ئێمەی کورد لە هەموو خەڵکانی تر زیاتر پێویستمان بە زانیین و تێگەیشتنی بنەما سەرەکیەکانی زانستی ئابووری هەیە، چونکە بخوازین و نەشخوازین ڕێگەیەکی دوورودرێژ و دژوارمان لە بەردەمدایە بۆ گەیشتن بە ئامانجە نەتەوایەتیەکانمان، بۆیە لە کاتێکی ئاوادا زیاتر پێویستمان بە کەسانی دڵسۆز و لە خۆبووردەو پسپۆڕ هەیە کە بایەخی تەواو بدەن بە نووسین و وەرگێڕان لەو بوارەدا، چونکە هەروەك ئاماژەمان پێدا ئێمە هێشتاکە لە سەرەتای ڕێگاکەدایین، هەر وەك ئەو پەندەی کە دەڵێت (ئەوەی بە پەیژەدا سەرکەوێ، ئەبێ لە خوارەوە دەست پێ بکات)، هەر لەبەر ئەم مەبەستەش، من

لە لای خۆمەوە بۆ یەکەم جار لە ساڵی (٢٠٠٨) دا دەستم کرد بە نووسینی کتێبێك بە ناوی (زانستی ئابووری) یەوە، بە ڵام بەداخەوە بەهۆی هەندێ هۆی بەدەر لە توانای خۆم ئەو پەرتووکە زیاد لە ساڵێك لە چاپخانەکان مایەوەو تەنها لە ساڵی (٢٠٠٩) دا بە هاوکاری دەزگای (موکریان) توانیم چاپی بکەم و بڵاوکرایەوە، خۆشبەختانە لە ساڵی (٢٠١٢) دا،بە یارمەتی و هاریکاری دڵسۆزانەی (نوسینگەی تەفسیر بۆ بڵاوکردنەوەی ڕاگەیاندن - هەولێر) بۆ جاری دووەم چاپکراوەتەوە، بە هەرحاڵ دوای ئەو کتێبەی من، خۆشحاڵانە چەند کتێبێکی تر دەربارەی چەمکەکانی زانستی ئابووری بڵاوکرایەوە، کە لێرەوە بەو پەڕی ڕێزو پێ زانینەوە دەستخۆشی لە هەموو ئەو نووسەرو وەرگێڕانە دەکەم، هیوادارم نموونەو وێنەیان زۆرتر بێت.

هەر لەم سەرەتایەدا بە ئەرکی خۆمی دەزانم کە ئاماژە بە خاڵێکی تری زۆر گرنگ بدەم، ئەویش ئەوەیە، کە زانستی ئابووری بەهۆی شکستی ئابووری سۆشیالیزم و خێرابوونی ڕەوتی بەجیهانیبوون گۆڕانکاری بنەڕەتی بەسەردا هاتوە، بە واتایەکی تر جگە لە چەند بنەماو ڕێسا بنچینەییەکانی ئابووری کە هەموو کات نەگۆڕە، زۆر چەمکی تری زانستی ئابووری گۆڕانکاری تەواویان بەسەردا هاتووە، بۆ نموونە چەمکەکانی (مارکیتینگ، کارگێڕی - Management...هتد.) کە بە بنکەی ئابووری تازە ناو دەبرێت، بەڵام بە داخەوە چ وەك دیسپلینێکی سەربەخۆ لە خوێندنی بەشەکانی ئابووری لە زانکۆکانی کوردستاندا و چ لە بڵاوکراوە ئابووریەکاندا گرنگی دان بەو چەمکانە بەدی ناکرێت، ئەمڕۆکە کۆمپانیا جیهانییەکان لەسەر بناغەی یاسای ئابووریە تازەکان دەڕۆن بەڕێوە، هیچ بزنس و بازرگانیەك ئەمڕۆکە بە بێ هزرێکی ئابووری نوێ ناڕوات بە ڕێوە، هەر وەك پیشتریش ئاماژەم پێدا دیسپلینی یاخود چەمکی (مارکیتینگ) لە ئابووریدا خۆی لە خۆیدا هزرێکی نوێیە و بە بزنسی سەردەمەوە گرێ دراوە مانایەکی زۆری بۆ(کار، بەرهەمهێنان وەبەرهێنان و دابەشبوون و بازرگانی هەیە).

ئەم کتێبەی کە لەبەردەستاندایە، کتێبێکی سەرەتاییە و هەوڵم داوە بە زمانێکی سادە بینووسم، کە دەکرێت بە پلەی یەکەم خوێندکارانی بەشی ئابووری و دواتر ڕۆشنبیر و بزنسمانان و بازرگانەکان سوودی لێ ببینن و بتوانن لەو ڕێگەیەوە لە پرۆسەکانی بازاڕ و نرخ و قازانج و سەرمایەو بەرهەمهێنان و سەرجەم پێکهاتەکانی دیکەی ئابووری تازە تێبگەن.

هەڵبژاردنی ئەم بابەتە خستنە ڕووی چەمکێکی گرنگی ئابووری تازەیە کە تاکو ئێستاکە تەنها یەك ووشەشی لە سەر نەنووسراوە، ئەم کتێبە بە شێوەیەکی گشتی باس لە توێژینەوەی بازاڕ دەکات وەك ناوەندێك کە هەموو زانیاریەکانی تێدا ئاڵوگۆڕ دەکرێت کە لە ڕێگەی نرخ و خواستەوە بەرهەمهێنەران و بەکاربەران بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ لەگەڵ یەك پەیوەندی دەکەن و بەو پێیەش پرۆسەی گەشەی ئابووری بەرەو پێش دەڕوات و سامانی ووڵات زیاد دەکات و لە ئەنجامیشدا ئاستی گوزەرانی خەڵك باشتر دەبێت.

هەر لێرەوە پڕ بە دڵ سوپاسی بێ ئەندازەم پێشکەش بە بەڕێز (ئاسۆ ئاراز قادر) دەکەم کە بەو پەڕی سەرنج و دڵسۆزیەوە دەستی یارمەتی بۆ درێژکردم، وتنەی زۆربێ و هەر سەرکەوتوو بێت.

دواجار پێویستە ئاماژە بەوە بدەم کە هەڵبەت هیچ شتێك بێ کەم و کوڕی نابێ و ئەم بەرهەمەش لەم یاسایە بەدەر نییە، بە تایبەتی لە ڕووی زاراوەیی و زمانەوانیەوە، چونکە زۆر بە داخەوە زۆربەی زاراوە ئابووریەکان لە زمانی کوردیدا هەر نیین یان من پێم نەزانیوە، بۆیە داوام لە سەرجەم خوێنەران هەیە ئەگەر هەر هەڵەو کەم و کوڕییەکیان بەرچاوو کەوت یان هەرچ سەرنج و پێشنیارێکیان هەبوو بە ئیمەیلی (nahrolviv2015@gmail.com) ئاگادارم کەنەوە. هیوادارم تا ڕادەیەك توانیبێتم بەهۆی ئەم کتێبەشمەوە، ئەقڵی ئابووری سەردەم لە هزرو مێشکی ڕۆڵەکانی گەلەکەمدا بەرجەستە بکەم.

سەرنج:

بە پێی توانا لەم نووسینەدا هەوڵم داوە زاراوەکان بە زمانی ئینگلیزی بنووسم، چونکە زۆربەی زاراوەکانی چەمکی زانستی (مارکیتینگ)، لە بنەڕەتدا بە زمانی ئینگلیزی نووسراون، بەداخەوە بەرامبەرەکەی هێشتاکە نەك هەر لە زمانی کوردیدا نەدۆزراوەتەوە، بەڵکو لە زمانەکانی تری، وەك (عەرەبی و فارسی و تورکی و ...)یشدا نەدۆزراونەتەوە، بۆیە داوا لە خوێنەری بەڕێز دەکەم، کەمێك ئەرك بکێشن، بۆ زیاتر قووڵبونەوە لە تێگەیشتنیان بە دواداچوون بۆ ئەو زاراوانە بکەن.

د. نەهرۆ عەلی
سوید/ ٢٠١٥

MARKETING
Dr. NAHRO ALI

ناوەڕۆك

سەرەتایەك..٥

یەکەم / پێکداچوونی مارکیتینگ لەگەڵ سیستەمی بزنس

١-١-مارکیتینگ وەك فەلسەفە و ئامرازی بزنس.......................................١٩
١-٢-پرۆسە و پرنسپ و شێوەو شێوازی مارکیتینگ.......................................٤٥
١-٣-چەمکی نوێی بزنس ٦٤
١-٤-ئەرك و بڕیارەکانی مارکیتینگ...٧٩
١-٥-سروشتی مارکیتینگ، بەڕێوەبردنی مارکیتینگ لە سستەمی بزنسدا.........٩٣

/ تۆژینەوەی مارکیتینگ و مسۆگەرکردنی زانیاری

٢-١-پرۆسەو دیزاینی تۆژینەوەی مارکیتینگ،(بازاڕکاری)..............................١١٩
٢-٢-ئامرازەکانی تۆژینەوەی مارکیتینگ...١٣٤
٢-٣-ڕوخساری بازاڕو دەستنیشانکردنی ژینگەی کیبەرکێ لە بازاڕدا...............١٦٧

پێکەوەگرێدان و ڕێکخستنی چەمکەکانی

٣-١ -ئەرك و ئامانجەکانی جۆری پلانڕێژی لە مارکیتینگدا.................................٢٠٢

٣-٢ - پرۆسەو تەکنۆلۆژیای پلان و نەخشەکێشانی مارکیتینگ..................٢١٧

٣-٣ -ڕێکخستنی ستراکتۆری مارکیتینگ..٢٤٠

٣-٤ -کۆنترۆڵکردن و پێداچوونەوە بە بڕیارەکانی مارکیتینگدا........................٢٥٤

بەشی چوارەم / بایەخی کاڵا(شمەك) لە مارکیتینگدا........٢٧٧

٤-١ - کاڵا لە سستەمی مارکیتینگدا..٢٧٩

٤-٢ - سووڕی ژیانی کاڵا...٢٨٨

٤-٣ - کێبەرکێی بەرهەمەکان...٣٠٨

٤-٤ -بڕیاری ستراتیژی لە سیاسەتی بەرهەمهێناندا...................................٣١٩

بەشی پێنجەم / بنەما سەرەکیەکانی بڕیاردان لە پرۆسەی فرۆشتن

٥-١ -ئامانج و ئەرکی سەرەکی سیاسەتی دابەشکردن.................................٣٥١

٥-٢ -ڕێکخستن وکۆنترۆڵکردنی سستەمی فرۆشتن...................................٣٦٢

٥-٣ -لۆژیکی مارکیتینگ..٣٩٢

بەشی شەشەم / میتۆد و میتۆدۆلۆژیای ڕێکخستنی سیاسەتی کۆ
لە مارکیتینگدا...............٤١٢

٦-١ -بنەمای تیۆری و میتۆدی ڕێکخستنی پرۆسەی کۆمەنیکەیشن لە سستەمی مارکیتینگدا..٤١٥

٦-٢ -شێوە و شێوازی کاراکردنی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا..................٤٤١

٦-٣ - ڕیکلام و میدیا تەکنۆلۆژیا لە سستەمی سیاسەتی کۆمەنیکەیشندا.......٤٨٥

شی حەوتەم / هەڵسەنگاندن و پێوەرە ئابووریەکان لە مارکێتینگدا.....[illegible]

٧-١ -پێوەرە ئابووریەکانی چالاکییە مارکێتینگیەکان.......................................٥٠٧
٧-٢ -هەڵسەنگاندنی کاریگەری وەبەرهێنان لە مارکێتینگدا.......................................٥٢٠
٧-٣ -هەڵسەنگاندنی بەهای بەرهەمە ماکەکان.......................................٥٢٥

بەشی هەشتەم / سیاسەتی نرخاندن لە مارکێتینگدا..........٥٣١

٨-١ -ئامانج و ئەرکەکانی سیاسەتی نرخاندن.......................................٥٣٣
٨-٢ - فاکتۆرە کاریگەرەکان لەسەر سیاسەتی نرخاندن.......................................٥٥٤
٨-٣ - کاریگەری ڕەفتاری بەکاربەر لە پێکهێنانی نرخەکاندا.......................................٥٦٣
٨-٤ - نرخ وەك پێوەرێك بۆ جۆریەتی بەرهەمەکان.......................................٥٧٥
فەرهەنگۆکی هەندێك زاراوەو دەستەواژەکان.......................................٥٨٠
بەرهەمە چاپکراوەکانی نووسەر.......................................٥٩٧
سەرچاوەکان.......................................٦٠٧

بەشی یەکەم

پێکداچوونی مارکیتینگ لەگەڵ سستەمی بزنسدا

١-١

مارکێتینگ وەک فەلسەفە و ئامرازی بزنس

بە شێوەیەکی گشتی دەرکەوتن و سەرهەڵدانی (مارکێتینگ-Marketing) وەک فەلسەفەی ئامرازی بزنس، یان وەک چەمکێکی گرنگی زانستی ئابووری و سیاسەتی ئابووری بریتییە لە ئەنجامی کەڵەکە بوونی تیۆریاو پراکتیکی ژمارەیەکی زۆر لە توێژەران و بیرمەندان و بزنسمانان و کارگێڕان لە هەموو قۆژبنێکی جیهاندا.

هەندێ سەرچاوە سەرهەڵدانی چەمکی مارکێتینگ دەگێڕنەوە بۆ ناوەڕاستی سەدەی حەڤدەهەم، چونکە پێشتر شێوازی ئاڵووێرکردنی سروشتی کاڵاکان بە یەکتری باو بوو، هەڵبەت لەگەڵ دەرکەوتنی پارەدا (دراو) لە دەستنیشانکردنی بەهای کاڵاکان کە هەموو کاڵایەک بە پارە بەهایەکەی دەڕەخسا و دەرکەوتنی نرخ بۆ کاڵاکان بۆخۆی شێوەی ئاڵووێرکردنی گۆڕی، ئەمەش بووە هۆی ڕەخساندنی زەمینەیەک بۆ پەیدابوونی بازاڕ کە دواتر ڕەگەزو تۆخم و پرینسپەکانی مارکێتینگ لە شێوەی ڕێکلام کردن و دیاری کردنی نرخ و دۆزینەوەی کڕیاردا تێدا پەرەی سەند، بە پێی هەندێ سەرچاوەی باوەڕپێکراو ئەو دەرکەوتنە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی (١٦٥٠) لە ژاپۆن. لەو کاتەدا یەکێک لە ئەندامەکانی خێزانی (میتسی-Mitsui)، لە تۆکیۆ، کۆگایەکی گەورەی بازرگانی کردەوە، ئەو داهێنانەی ئەو بیزنسمانە لەو کاتەدا کردی ئەوەبوو لە کۆگاکەدا بەشی (گەرانتی) کردەوە، هەر کڕیارێک لە ماوەیەکی دیاریکراودا

ئەگەر کاڵاکەی بە دڵ نەبوایە دەیتوانی ئەو کاڵایە بگەڕێنێتەوە بۆ کۆگاکەو، پارەکەی خۆی وەربگرێتەوە.

دامەزراندنی بنەمای پرینسپەکانی مارکیتینگ وەك توێژینەوە دەربارەی بازاڕو دیاریکردنی نرخ و سیاسەتی خزمەتگوزاریەکان، دەبەسترێتەوە بە ناوی (سیروس ماککۆرمیك - Cyrus McCormick - ١٨٠٩- ١٨٨٤)، بەم شێوەیە لە سەرەتای ساڵی (١٩٠٢) دا لە زانکۆکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا مارکیتینگ وەك دیسپلینێکی زانکۆیی خرایە پرۆگرامەکانی خوێندن بە تایبەتی لە زانکۆکانی (میشیگان و کالیفۆرنیا) دا.

لە ماوەی ساڵانی (١٩١٠- ١٩٢٥) دا، مارکیتینگ وەك چەمکێك بۆ توێژینەوە لە ڕوخسارەکانی بازاڕ، بووە هۆی جێگەی بایەخی بزنسمان و کۆمپانیاکان بە جۆرێك زۆربەی کۆمپانیاکان بەشێکی تایبەتیان بۆ توێژینەوەی بازاڕ دامەزراند، هەر لەم سەروبەندەدا بۆ یەکەم جار نووسین و ووتار دەربارەی مارکیتینگ لە میدیاکانی ئەمەریکادا دەرکەوتن.

هەموو ئەمانە بوونە هۆی ئەوەی کە لە ساڵی (١٩٢٦) دا (کۆمەڵەی نیشتمانی مارکیتینگ و ڕیکلام - National Marketing and Advertising Association) دابمەزرێت، کە دواتر گۆڕا بە (دەستەی کۆمەڵایەتی مارکیتینگی ئەمەریکی - American Society of Marketing)، لە ئەنجامدا لە ساڵی (١٩٧٣) دا، ناوەکەی گۆڕا بۆ (کۆمەڵەی مارکیتینگی ئەمەریکی -American Marketing Association).

دەتوانیین بڵێین سیستەمی مارکیتینگ زیاتر لە ئەنجامی کاریگەری پەیدابوونی شێوەکانی مۆنۆپۆڵیدا گەشەی شەند، کە پێوستی بە توێژینەوەی قووڵترو زۆرتر و هەمەلایەنانەی بازاڕەکان دەکرد. هەربۆیە لە ساڵی (١٩٦٠) دا بۆ یەکەم جار (جێرۆمێ ماککارتی - Jerome McCarthy) بەهۆی مۆدێلی (چوار P) یەوە، پێناسەی کلاسیکی مارکیتینگی پێشنیازکرد، لە سەر بنەمای ئەو مۆدێلە چوار ڕەگەزی سەرەکی مارکیتینگی دیاری کرد کە بریتین لە :

-(Product) مەبەست لەوکاڵا و خزمەتگوزاریانەیە کە کۆمپانیاکان لە بازاڕەکاندا دەیخنە ڕوو بە مەبەستی فرۆشتنیان.

-(Price) مەبەست لە خەمڵاندن و دیاریکردنی نرخی کاڵاو خزمەتگوزاریەکانە لە سەر بنەمای تێچوونەکانیان.

-(Place) مەبەست لە و کارو چالاکییە جیاوازانەیە کە بەهۆیانەوە کاڵاو خزمەتگوزاریەکان دەگات بە دەستی بەکاربەر.

-(Promotion) مەبەست لە گشت تواناو چالاکیەکانی جاڕدان و ڕیکلامی کۆمپانیاکانە لە ڕاکێشانی بەکاربەر (کڕیار) لە پێناوی ساغکردنەوەی بەرهەمەکانیان (کاڵا و خزمەتگوزرایەکان). زۆرینەی چاودێرانی بواری ئابووری ئەم مۆدێلە بە تۆوی تیۆری مارکیتینگ دادەنێن، دەتوانیین بڵێین ئەم مۆدێلە پاڵی توندی بە مارکیتینگ بەرەو پێشەوە نا، لە پێناوی ئەوەی کە مارکیتینگ ببێتە چەمکێکی سەربەخۆی زانستی ئابووری، دوای بڵاوبوونەوەی ئەم مۆدێلە، سەرنجی ئەوە دەدرێت، کە چەندان کۆمەڵەو ڕێکخراو پەیمانگا بۆ توێژینەوەی بازاڕ لە جیهاندا بە تایبەتی لە ئەوروپادا پەیدابوون، لەمەشەوە چەندان لێکدانەوەو پێناسەی جیاواز بۆ مارکیتینگ هاتەکایەوە، بە پێی.ئاماری (کۆمەڵەی مارکیتینگی ئەمەریکی - American Marketing Association)، تاکو ئێستاکە زیاد لە (٢٠٠٠) پێناسەو لێکدانەوە بۆ مارکیتینگ کراوە.

ئەوەی جێگەی سەرنجە زۆربەی پێناسەکان لەسەر بنەمای زاراوەی مارکیتینگ گەڵاڵە کراون کە پێکهاتووە لە دوو وشەی ئینگلیزی (Market- بازاڕ، ing - چالاکیی)، لە هەمان کاتیشدا تێبینی ئەوەش دەکرێت کە هەندێك پێناسە لەو چوارچێوەیە دەرچوون. بۆ ئاسانکاری بەهۆی خشتەکەی خوارەوە بەشێك لە پێناسە هەرە گرنگ و باوەکان دەخەینە بەرچاوو.

خشتەی (١-١) . پێناسەی مارکیتینگ

نـــاوەکان	پێنـــاسە
Philip Kotler- فیلیپ کۆتلەر	مارکیتینگ - بریتییە لە چالاکیەکانی مرۆڤ،بۆ جێبەجێکردن و دابینکردنی پێداویستیەکانی بەکاربەر بە شێوەی دابەشین.
Abramishvili.G- ئەبرامیشڤیلی	مارکیتینگ - بریتییە لە فەلسەفەی سەوداکاری
Braverman.A- براڤێرمەن	مارکیتینگ -لەئاستی ماکرۆئیکۆنۆمیکدا ڕۆڵی پێکهێنانی سیمای بازاڕ دەبینێت، لە ئاستی میکرۆئیکۆنۆمیکدا ڕۆڵی ئاڕاستەکردنی بەرهەمهێنەر لە پێکهاتەی بازاڕدا دەبینێت و وەك سەرچاوەیەکی وەبەرهێنانیشە بۆی.
American Marketing Association -کۆمەڵەی مارکیتینگی ئەمەریکی	مارکیتینگ - بریتییە لە پرۆسەی نەخشەکێشان و دیاریکردنی نرخی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان لە شێوەی فرۆشتن و دابەشین، لە پێناوی جێبەجێکردنی خواستەکانی بەکاربەران.

-English Institute of Marketing پەیمانگای مارکیتینگی ئینگلستان	مارکیتینگ- بریتییە لە چالاکیی کردەیی لە سیستەمی بەڕێوەبردندا لە ڕێگەی نرخاندن و دیاریکردنی تواناکانی بەکاربەر، لە پێناوی ساغکردنەوەی کاڵا و خزمەتگوزاریەکان بە مەبەستی بەدەستهێنانی قازانج یان هەر دەستکەوتێکی دیکە.
Evans. J.p - ئیڤانس	مارکیتینگ - بریتییە لە جموجۆڵی کاڵا و خزمەتگوزاریەکان و ئاراستەکردنی دابەشین لە پێناوی دابینکردنی خواستەکانی بەکاربەر.
Pashkus. Yu.v - پاشکوس	مارکیتینگ- بریتییە لە پرۆسەیەکی ئاڵۆز کە گشت چالاکیەکانی ئاڵوگۆڕکردن لە نێوان خەڵکی و وولاتاندا دەگرێتە خۆ، لە پێناوی دابینکردنی پێداویستی و داخوازیەکانی بەکاربەر.
Shvalbe.h - شڤالب	مارکیتینگ- بریتییە لە کۆی گشت چالاکیەکانی سیاسەتی بەرهەمهێنان و دابەشین لە پێناوی فراوانکردنی بازاڕی فرۆتن.

Nishlag.R. Dihtle.E. Hershten.H - نیشلاگ، دیهتل، هێرشتێن	ماركیتینگ- بریتییە لە هەموو چالاكییە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆكان لە بازاڕەكاندا بۆ چارەسەركردنی كێشەكانی بەكاربەر.
Lamben.zh- لامبێن	ماركیتینگ- لە هەمان كاتدا بریتییە لە فەلسەفەی بیزنیس و پرۆسەی چالاكیەكان.
Galobkov. E- گەڵۆبكۆڤ	ماركیتینگ- بریتییە لە پرۆسەی هەمەئاهەنگی لە نێوان تواناكانی بەرهەمهێنەر و بەكاربەر.
Department of Marketing Donetsk National University - بەشی ماركیتینگی زانكۆی نیشتمانی دانیتسك	ماركیتینگ- بریتییە لە فەلسەفە و ئامرازی هەمەئاهەنگی نێوان بەشدارانی بازاڕ لە پرۆسەی ئابووریدا لە پێناوی گەیاندنی كاڵاو خزمەتگوزایەكان بۆ دوا بەكاربەر بە مەبەستی دەستكەوتنی قازانج.
Rodzher.L.v- ڕۆدژێر	ماركیتینگ- تەنها لە ئەنجامی بەرهەمهێناندا دەستپێناكات، بەڵكو لە پرۆسەی پلاندانانی بەرهەمهێنانەوە تاكو دابەشكردن لە بازاڕدا و ئەنجامدانی فرۆتن و بەدەستهێنانی قازانجی پێویست دەست پێدەكات.

Meffert. H - میفێرت	مارکیتینگ- ئەو سیستەمەیە کە ڕێکخەرو ئاراستەکەری چالاکی و جموجۆڵە ئابووریەکانی بازاڕە لە پێناوی ئەوپەڕی قایلکردنی بەکاربەرەکان لە میانەی بڕبڕەکانی بازاڕدا.
Levite. T - لیڤیت	مارکیتینگ - تەنها بریتی نییە لە هونەری فرۆشتن بەڵکو بریتییە لە هونەری دابینکردنی ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە لە بازاڕدا کە زیاتر پێداویستیەکانی بەکار بەر جێبەجێ دەکات.
Kolakov. S.N - کۆلاکۆڤ	مارکیتینگ - پێش هەموو شتێك بریتییە لە چالاکی بیزنسمان نەك تەنها لە پرۆسەی فرۆشتندا بەڵکو لە زیادکردنی داهات و دەستکەوتەکان بۆ کۆمپانیاکە.
Danilov-Danielian- دانیلۆڤ دانیلیان	بابەتی سەرەکی دیسپلینی مارکیتینگ بریتییە لە چالاکی بیزنسمان لە بازاڕدا .

لە بەر ڕۆشنایی گشت پێناسەکانی ناو خشتەکەی سەرەوەدا، ئێستاکە کاتی ئەوە هاتووە پێناسەیەکی گشتگیرترو چڕوپڕتر بۆ مارکیتینگ بکەین:

(مارکیتینگ ـ Marketing):

ئەو چەمکە ئابوورییە کە توێژینەوە دەربارەی بازاڕ دەکات، لە ڕێگەی کۆکردنەوەی زانیاری و ئامار بە شێوەیەکی ڕێك و پێك و دروست، لە سەر، بەرهەم و بەکاربەر و کەناڵەکانی دابەشکردن و شرۆڤەکردنی ئەو زانیاریانە بە مەبەستی گەشەپێدانی بزنس. هەروەها بریتییە لە سەرجەم ئەو چالاکییە ئابووری و بازرگانیانەی کە جووڵەی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان لە بەرهەمهێنەرەوە بۆ دوا بەکاربەر ئاراستە دەکات.

مارکیتینگ جگە لەوەی کە وەك بوارێك لە بوارەکانی زانستی ئابووری تازە و بە گشتیش وەك دیسپلینێکی ئەکادیمی ڕۆژ بەڕۆژ گرنگی و بایەخی زیاتری پێ دەدرێت، بەڵکو بۆتە بابەتێکی گرنگ و سەرەکی بیزنسیش، بۆ نموونە لە هەر لەگەڵ گەشەی سەرەتایی مارکیتینگ لە ساڵی (١٩٦٧) دا تەنها لە ئینگەلتەرا نزیکەی (٥٠٠) کۆمپانیا خەریکی توێژینەوەی بازاڕ بوون، ئەمڕۆکە ئەو کۆمپانیانەی سەرقاڵی لێکۆڵینەوەو توێژینەوەن لە ڕەوشی بازاڕەکان ژمارەیان بە هەزاران کۆمپانیا مەزندە دەکرێت، جگە لەوەش وڵاتە پیشەسازییە پێشکەوتووەکانی جیهان لە ئاستێکی زۆر بەرزدا گرنگی تەواو دەدەن بە (مارکیتینگ).بۆ نموونە بە پێی نوێترین ئامار کە ساڵانە کۆمپانیای (SEO news) ڕێکی دەخات، لە ساڵی (٢٠١٢) دا، لە کۆی گەورەترین کۆمپانیاکانی کە سەرقاڵی تۆژینەوەی بازاڕن، واتە کە لە بواری مارکیتینگدا بیزنس دەکەن بریتی بوون لە (١٠) کۆمپانیا، کە لە خشتەکەی خوارەوەدا دەیخەینە ڕوو.

خشتەی (٢-١) بەناوبانگترین کۆمپانیاکانی مارکێتینگ

ڕیزبەندی	ناوی کۆمپانیا	پێوەری بەناوبانگی (index)
١	Ingate	٢،١٧٦
٢	Ashman Co	٢،١٦٥
٣	Kokoc	٢،٠٣٠
٤	RBC Co	١،٩٩٠
٥	Demis Group	١،٧٨٣
٦	Optimism Co	١،٣٥٧
٧	AdlLabs	١،٢٨٠
٨	TRINET	١،٢١١
٩	I-Media	١،١٧٢
١٠	Tekart	١،١٣٤

سەرنج:

بۆ هەڵسەنگاندنی پێوەری بەناوبانگی پێوەری (١-٥) دانراوە، واتە بەرزترین پێوەر بە ژمارەی(٥) دیاری کراوەو نزمترین پێوەریش بە ژمارەی (١) دانراوە. هەر لەم پەرەگرافەدا بە پێویستی دەزانم هەندێ ڕۆشنایی بخەمە سەر، پەیدابوون و سەرهەڵدانی چەمکی مارکێتینگ لە سیستەمە سۆشیالیستەکانی جاراندا. هەروەك ئاشکرایە سیستەمی ئابووری سۆشیالیستی لەسەر بنەمای بەڕێوەبردنی فەرماندەیی دامەزرابوو، بە جۆرێك گشت چالاکییە ئابوورییەکان بە پێی پلان و نەخشەکێشانی ناوەندی دیاری دەکرا، جگە لە نەخشەکێشانی

بەرهەمهێنان، حکوومەت ئەرکی دابەشکردن و دیاریکردنی نرخی کاڵاو خزمەتگوزاریەکانیشی خستبووە ئەستۆی خۆی، واتە حکوومەت خۆی هەڵدەستا بە ڕێکخستنی بازاڕ و پرۆسەی بەرهەمهێنان و بەکارهێنان، ئەمەش هیچ کەلێنێکی بۆ مارکیتینگ نەهێشتبۆوە، بەڵام هەر بە هەرەسی سۆڤیەت و سیستەمی سۆشیالیستی و کرانەوەو پێکەوەلکانی ئابووری ئەو وڵاتانە بە سیستەمی ئابووری بازاڕەوە، ئیتر قۆناغێکی وا هاتە پێشەوە کە پێویستی بە لێکدانەوەو بۆچوونی جیاواز دەکرد لە بەڕێوەبردنی ئابووری و مومارەسەکردنی بیزنسدا، بە دەرك کردن بەم ڕەوشە نوێیە، بە پەلە ئابووریناسان و سەنتەرەکانی لێکۆڵینەوەی ئابووری و بیزنسمانە تازەکان (تازە ڕوسەکان) کەوتنە خۆیان، هەر بۆ ئەو مەبەستە لە ساڵی (١٩٩٠) بۆ یەکەم جار لە ڕوسیا (کۆمەڵەی مارکیتینگی ڕوسی - Russian Marketing Association) دامەزرا، بەم شێوەیە ڕوسەکان زوو تێگەیشتن کە (مارکیتینگ واتە بیزنسی نوێ) بۆیە زۆر بە خێرایی لە ئاستی حکوومەتدا پشتگیری تەواوی ئەو دەزگاو کۆمپانیا و سەنتەرانە کرد کە خەریکی تۆژینەوەی بازاڕ (مارکیتینگ) بوون. لە هەمان کاتیشدا وەزارەتی خوێندنی باڵا، سەرجەم زانکۆکانی پەیوەست کرد بەوەی کە بەشی (مارکیتینگ) لە کۆلیژە ئابووریەکاندا دابمەزرێنن و دیسپلینی مارکیتینگ بوو بە دیسپلینێکی سەرەکی وانە ووتنەوە لە سەرجەم زانکۆکاندا، ئەم گۆڕانکارییە لە گشت کۆمارەکانی پێشووی سۆڤیەت و کەمپی سۆشیالیستیدا درێژەی هەبوو، بۆیە ئەمڕۆکە هیچ زانکۆیەك نییە کە بەشی (مارکیتینگ) ی تێدا نەبێت و وەك دیسپلێنێکی سەربەخۆ نەخوێندرێت.

هەروەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا چەمکی مارکیتینگ لە زانستی ئابووریدا بوارێکی تازەیە و ڕۆژ بەڕۆژ پێشتر دەکەوێت، بۆیە لێرەدا زۆر بە کورتی بەهۆی خشتەکەی خوارەوە دەمەوێت ئاماژە بە قۆناغەکانی گەشەی چەمکی زانستی مارکیتینگ بدەم.

خشتەی ١،٣ قۆناغەکانی گەشەی مارکیتینگ وەک زانست

سالّ(قۆناغەکان)	بنەمای تیۆری	میتۆد	بواری بەکارهێنان
١٩٠٠-١٩٥٠ (قۆناغی یەکەم)	تیۆریا دەربارەی دابەشکردنی کالّاو تیۆریای هەناردەو فرۆتن	چاودێریکردن، شیتەلّکردنەوەی پرۆسەی فرۆتن و کڕین، هەلّسەنگاندنی هەلّس و کەوتی بەکاربەر	کەرتی کشتوکالّی و بەرهەمی پیشەسازی خۆراکی
١٩٦٠(قۆناغی دووەم)	تیۆریا دەربارەی چەندایەتی (بڕی) فرۆتن و ئەرکەکانی بریکاری بازرگانی	شرۆڤەکردنی بابەتەکانی هاندان، جێبەجێکردنی بە مۆدۆلکردن	بەکاربەران وەک ئامرازی بەکاربردن
١٩٧٠(قۆناغی سێیەم)	تیۆریا دەربارەی بڕیاردان و مارکیتینگ وەک ڕەچێتەی فرۆتن و سەرنجڕاکێشانی کڕیار	شرۆڤەکردنی فاکتەرە کاریگەرەکانی بازاڕ، مۆدێلی ماتماتیکی و مارکیتینگی	ژینگەی بەکاربەر لە دابینکردنی داخوازیەکانی لە ڕێگەی بەرهەمهێنانەوە

١٩٨٠-١٩٩٠ (قۆناغی چوارەم)	تیۆریای شرۆڤەکردنی ڕوخساری بازاڕ و تیۆریای شیکردنەوەی کێبەرکێ و ستراتیژیەتی کارگێڕی	پشکنیین و شرۆڤەکردنی خواست و پێداویستیەکانی بەکاریەرو سەرنجڕاکێشانی کڕیار و شرۆڤەکردنی ئەنجامەکان	بواری خزمەتگوزاریەکان و دابەشکردن و ساغکردنەوە
١٩٩١ تاکو ئێستاکە (قۆناغی پێنجەم)	تیۆریای دەربارەی مارکیتینگ وەك بابەتی بیزنس و تیۆریای سێکتەرەکانی بازاڕو تیۆریای کۆمنیکەیشن و کێشەی کۆمەڵایەتی و ژینگەیی	پشکنینی ڕوخسار و سیفەتەکانی بازاڕ و لێدانەوەو شرۆڤەکردنی هەلس و کەوتی بەکاریەر و کێبەڕکێ ناو بازاڕەکان....	کۆی چالاکییە بازرگانیەکان (دەرەکی ناوخۆیی)، بەڕێوەبردنی بیزنس لە ئاستی دەوڵەتدا...

ئەگەر کەمێك شەن وکەوی نووسینەکانی خشتەکەی سەرەوەمان بکەین دەبینین:

لە قۆناغی یەکەمدا:

مارکیتینگ وەك بەشێکی زانستی کلاسیکی ئابووری خوێندنەوەی بۆ کراوە، بە جۆرێك کە بنەما تیۆریەکەی لە سەر بنچینەی شیتەڵکردنەوەی دابەشکردن و فرۆشتنی بەرهەمەکان بووە لە سەر ئاستی کۆمپانیایەکی دیاریکراودا.

لە قۆناغی دووەمدا:

خوێندنەوەی جیاواز لێکدانەوەی مارکیتینگ پەیدابوو، لەم قۆناغەدا تیۆریسازان و کەسانی بواری پراکتیك، زیاتر گرنگیان بە پرۆسەی دابەشین و شرۆڤەکردنی میکانیزمی جموجۆڵی کاڵاکان دەدا، هەر لەم قۆناغەدا مارکیتینگ وەك بڕگەیەکی گرنگ لە بواری پیسەسازیدا بەدەرکەوت، بۆیە لەو کاتەدا پێداویستی خوێندنەوە بۆ سیمای بازاڕ و ڕیکلامکردن بە مەبەستی ساغکردنەوەو زیاتر فرۆشتنی بەرهەمەکان هاتە پێشەوە.

لە قۆناغی سێیەمدا:

مارکیتینگ وەك ڕەچێتەیەك سەیر دەکرا، لە توێژینەوەو بەڕێوەبردنی سیماکانی بازاڕ، هەر لەم قۆناغەشدا پێداویستی بە تیۆریکردنی چەمکی مارکیتینگ پەیدابوو.

لە قۆناغی چوارەمدا:

لەم قۆناغەدا بنچینە سەرەکیەکانی تیۆری بەڕێوەبردنی مارکیتینگ لە دایك بوو، لە شێوەی میتۆدی توێژینەوە لە بازاڕەکان و سیاسەتی نرخاندن و دابەشکردن و تەکنۆلۆژیای بە دواداچوون و بڕیاردانی مارکیتینگی.

لە قۆناغی پێنجەمدا:

بنچینەی تیۆری و پراکتیکی مارکتینگ و کارگێری (Management) بە تەواوی گەشەی کردوو تۆکمەتر بوو، هەر لەم قۆناغەدا بەهۆی پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیای زانیاری و کۆمەنیکەیشنەوە بناغەی تیۆری و پراکتیکی چەمکی مارکیتینگ زیاتر پتەوتر بووەوە، بەهۆی کێبەڕکێی بەهێزی نێوان کۆمپانیاکان و دۆزینەوەی بازاڕی ساغکردنەوەی زیاتر کاڵاو خزمەتگوزاریەکان، بیرۆکەو داهێنانی زیاتر لە بواری مارکیتینگدا بۆتە یەکێك پێداویستیەکانی بەڕێوەبردنی بیزنسی سەردەم، ئەم قۆناغە بەردەوامەو گەشەی مارکیتنگیش لەگەڵیدا بەردەوام دەبێت.

دوای ئەو چەند وتنەی لای سەرەوە، لێرەدا دێینە سەر ناواخنی ئەم پەرەگرافەو و بە پێویستی دەزانیین ئاماژە بە چەمکی زانستی مارکیتینگی سەردەم بدەین.

بەم شێوەیە ئەگەر باس لە مارکیتینگی هاوچەرخ بکەین دەتوانیین بڵێیین کە ئەمڕۆکە (مارکیتینگی سەردەم): بریتییە لە دیاردەیەکی ئاڵۆزی کۆمەڵایەتی و ئابووری، وەك کۆی چوار فاکتەری پێکەوە بەستراو سەیر دەکرێت، کە هەمیشە لە گۆڕان و جێ گۆڕکێدان بەهۆی گۆڕانکاریەکانی سیماو بارودۆخی بازاڕەکانەوە.

- مارکیتینگ وەك فەلسەفەی کارلێکردن و ڕێکخستنی بزنس
- مارکیتینگ وەك شێوازی بەڕێوەبردن
- مارکیتینگ وە ئامڕازی گەران بەدوای باشتریندا
- مارکیتینگ وەك میتۆدی بڕیاردان

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەو پەیوەندیەکانی ئەو فاکتەرانەی سەرەوە سەیری وێنەی (١-١) بکە.

وێنەی (١-١) مارکیتینگ وەك کۆمەڵێ فاکتەری گەشەی هێزی کار لە بارودۆخی بازاڕدا

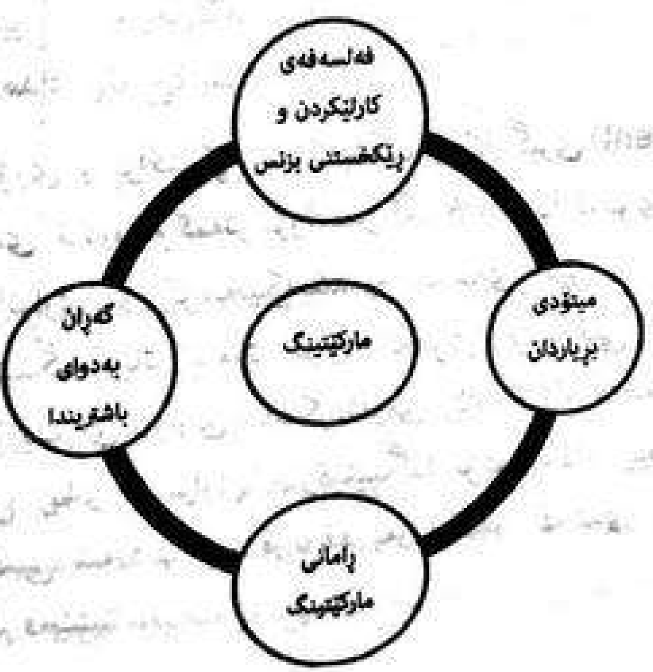
فەلسەفەی کارلێکردن و ڕێکخستنی بزنس
میتۆدی بڕیاردان
مارکیتینگ
گەڕان بەدوای باشتریندا
ڕامانی مارکیتینگ

بە پێی ئەوەی وتمان، دەتوانیین بڵێین مارکێتینگ بریتییە لە شێوازی بیرکردنەوەی داهێنەرانە، کە بە بەردەوامی لە هەوڵی دۆزینەوەو پێکهێنانی باشرین ڕێگەیە بۆ زیاتر جێبەجێکردنی خواست و داخوازیەکانی بەکاربەر و بەدەستهێنانی قازانج یان دەستکەوتەکانی تر لە ئەنجامی مومارەسەکردنی بزنسدا.

ئەرك و ئامانجی سەرەکی مارکێتینگ بریتییە لە شێوازکاری هەمیشەیی لە پرۆسەی ئاڵوگۆڕو دابەشکردندا، بە مەبەستی هێنانەدی هەمەئاهەنگی لە نێوان بەشداربوانی پرۆسەی بزنسدا.

مارکێتینگ وەك چەمکێکی گرنگی تۆژینەوە لە بازاڕەکاندا، ڕووبەڕوی جێبەجێکردنی دوو ئاڕاستە دەبێتەوە:

یەکەم: زانیاری دەربارەی ئەنجامی چالاکیەکانی کۆمپانیا، کە خۆی لە پرۆسەی بەرهەمهێنان و جمەجۆڵی بەردەوامی کاڵاکاندا دەبینێتەوە .

دووەم: زانیاری دەربارەی بارودۆخی بازاڕ، کە خۆی لە پرۆسەی دابەشکردن و گۆڕینەوەو گوژمی پارەدا دەبینێتەوە.

بە پێی ئەو خاڵانەی لای سەرەوە، ئەرکی مارکێتینگ بریتییە لە ڕێکخستنی جوڵەی هەردوو ئاڕاستەکە، بەمەبەستی مسۆگەرکردنی زۆربەی خواستەکانی بەکاربەر و مسۆگەرکردنی قازانجی کۆمپانیاکان.

بۆ ئەوەی ئەو خاڵانەی سەرەوە لای خوێنەر ڕوونتربێت، سەیری وێنەی (٢-١) بکە.

وێنەی (٢-١) سستەمی ڕێکخستنی مارکێتینگ

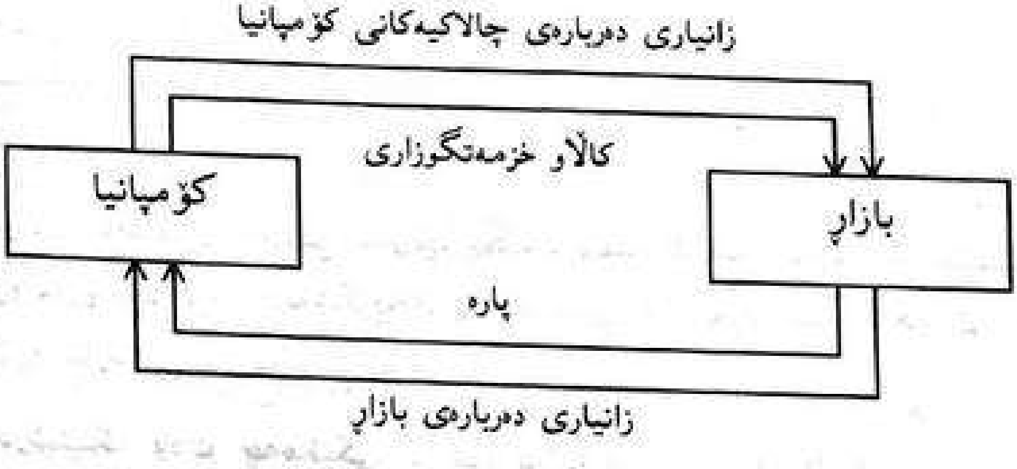

بەم شێوەیە دەبینین، مارکێتینگ ئەرکی هاوسەنگی لە نێوان خواستەکانی بەکاربەرو سەرچاوەکان (بەرهەمهێنان) جێبەجێ دەکات، واتە مارکێتینگ چارەسەری کێشەی هاوسەنگی نێوان بەهای بەکارهێنان و سنووداریتی سەرچاوەکان و تواناکانی بەرهەمهێنان دەکات، بە شێوەیەك کە هەردوو لایەن سوودمەند بن، بەوەی کە بەکاربەر پێداویستیەکانی خۆی دابین دەکات و کۆمپانیاکانیش قازانجی خۆیان دەست دەکەوێت.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی ئەو چەند تێگەیشتنەی پێشوتر، بە پێویستی دەزانیین ئەگەرچی بە کورتیش بێت دەبێت کەمێك باس لە فەلسەفەی مارکێتینگ بکەین.

فەلسەفەی مارکێتینگ جەخت لەوە دەکاتەوە کە چالاکیەکانی بیزنس دەبێت تواناکانی لە تەوەری بەکاربەردا چڕبکاتەوە. ئەمەش بەمانای ئەوە دێت کە پێویستە بەرهەمهێنەر ئەو کاڵایە بەرهەم بهێنێت کە پێداویستیەك لە پێداویستیەکانی مرۆڤ (بەکاربەر) جێبەجێ دەکات، بە ڕەچاوکردنی گشت حەزو ئارەزووە جیاوازەکانی بەکاربەر، بۆ ئەم مەبەستەش دەبێت ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە بەرهەمی دەهێنێت ئەوەندە جۆراوجۆر و جیاوازبن کە بتوانێت داخوازیە جوداکانی بەکارهێنەر تێربکات، بە واتایەکی تر دەبێت ئەو شتانە بەرهەم بهێنێت کە لە بازاڕەکاندا خواستی لەسەرە، چونکە تەنها بازاڕەکان تاکە پێوەرن

بۆ هەڵسەنگاندنی سوودمەندێتی و پێداویستیەتی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان، ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانەی کە زیاتر خواستیان لەسەرە دەتوانرێت لە بازاڕەکاندا ساغ بکرێتەوەو بفرۆشرێت.

هەر لەبەر ئەو مەبەستەشە یەکێکی تر لە ئەرکە سەرەکیەکانی مارکیتینگ، لە لایەکەوە بریتییە لە لێکۆڵینەوەی قووڵ و هەمەلایەنی بازاڕ و خواست و حەزەکانی بەکاربەر و ئاڕاستەکردنی بەرهەمهێنەر بەو ئاڕاستەیەدا، لە لایەکی ترەوە بریتییە لە چالاککردنی بازاڕ و ڕەخساندنی زەمینە بۆ پێکهێنانی خواستەکانی بەکاربەران.

بەم پێیە و بە گوێرەی بارودۆخی بازاڕ کۆمپانیاکان و بیزنسمانەکان هەڵدەستن بە ئامادەکردنی بەرنامەڕێژی بۆ ئەو مەبەستە.

بەم شێوەیە پێویستە بەدواداچوون و لێکۆڵینەوە بۆ بازاڕی فرۆتن و بازاڕی کڕیار و هاوسەنگی نێوانیان بکرێت، بە واتایەکی تر پێویستە هاوسەنگی لە نێوان خواست و خستنەڕوودا دەستەبەر بکرێت. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە سەیری وێنەی (١,٣. a) بکە:

وێنەی (a,b.١,٢) ڕوخساری بازاڕ بەپێی پەیوەندی نێوان خواست و خستنەڕوو-شێوازی پێکهێنانی جێبەجێکردنی خواست

بازاڕی فرۆشتن

خواست > خستنەڕوو

بازاڕی کڕیار

خواست < خستنەڕوو

هاوسەنگی بازاڕ

خواست = خستنەڕوو

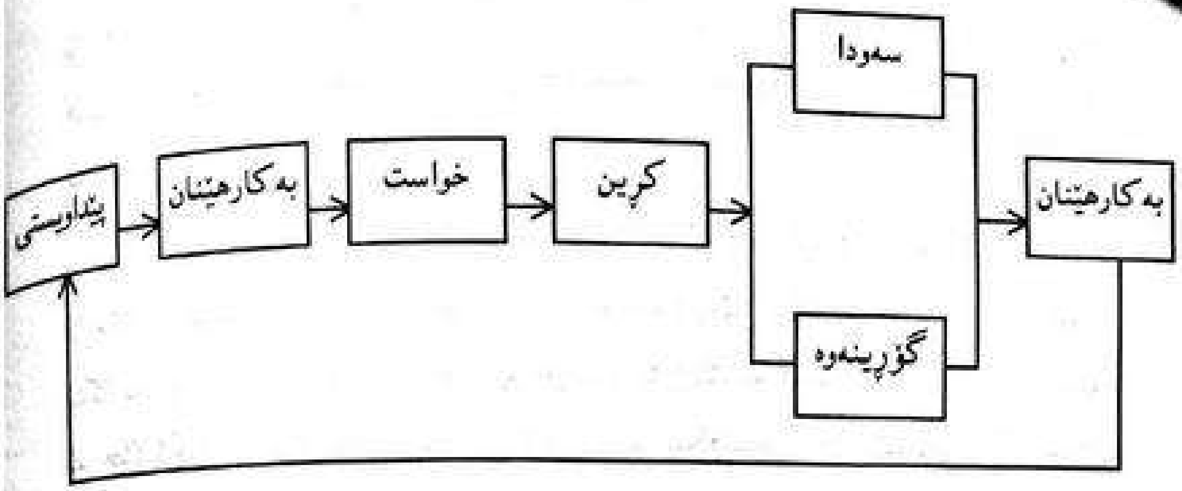

هەر وەك لە وێنەکەدا دیارە، بازاڕی فرۆتن بەو ڕەوشەی بازاڕ دەوترێت کاتێك خواست زیاترە لە خستنەڕوو، ئەو کاتە پرۆسەی فرۆشتن و ساغکردنەوەی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان بە کەمترین خەرجکردن بەڕێوە دەچێت، لە و بارودۆخەدا کۆمپانیاکان زیاتر تواناکانیان لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا چڕ دەکەنەوە بە بێ گوێ دانە داواکاریەکانی بەکاربەر، ئەم حاڵەتە زیاتر لەو بازاڕانەدا بەدی دەکرێت کە هێشتا پڕ نەبوون لە جۆراوجۆری کاڵاو خزمەتگوزاریەکان، بۆ نموونە (بازاڕەکانی وڵاتە سۆشیالیستەکانی پێشوو، هەمان حاڵەتیش لە بازاڕەکانی کوردستاندا بەدی دەکرێت...).

بازاڕی کڕیار، بەو بازاڕە دەوترێت کاتێك کڕیار بڕیار دەدات، ئەو کاتە بەرهەمهێنەر واتە فرۆشیار ناچار دەبێت گرنگی بدات بە جۆریەتی و کوالیتی و دیزاینی بەرهەمەکانی بۆ سەرنجڕاکێشانی بەکاربەر، لەم بارودۆخەدا بزنسمانەکان ناچار دەبن پلانڕێژی مارکیتینگی بکەن و بە ووردی شرۆڤەی بارودۆخی بازاڕ و حەزەکانی بەکاربەر بکەن لە پێناوی ساغکردنەوەی بەرهەمەکانیان.

ئەوەی جێگەی ئاماژە پێدانە، ئەوەیە هەندێ جار بارودۆخێکی وا تایبەت لە بازاڕەکاندا دەخوڵقێت کە پێی دەوترێت (هاوسەنگی خواست و خستنەڕوو - Equilibrium of Demand and Supply)، خۆی لەخۆیدا حاڵەتی هاوسەنگی خواست و خستنەڕوو، دەبێتە هۆی پێکهێنانی (هاوسەنگی بازاڕ - Market

Equilibrium)، ئەمەش مانای ئەوەیە ئەو بڕە کاڵاو خزمەتگوزاریانەی کە کڕیارەکان ئارەزووی کڕینی دەکەن، یەکسانە بەو بڕانەی کە فرۆشیار ئارەزووی فرۆشتنی دەکات، ئەوەی ڕاستی بێت ئەم دۆخە هاوسەنگییە واتە کاتێك (خستنەڕوو و خواست) یەکسانن، لە پراکتیکدا حاڵەتێکی دەگمەنە و ئەگەر دروستیش بێت ئەوا تەنها بۆ ماوەیەکی دیاریکراو بڕ دەکات و جارێکی تر حاڵەتی ناهاوسەنگی دروست دەبێتەوە، چونکە پەیوەندی خواست و خستنەڕوو پرۆسەیەکی بەردەوامەو کار لە یەکتری دەکەن و توانای جێگۆڕکێ و جێگرتنەوەی یەکتریان هەیە، چونکە ئەو پرۆسەیە بە توندی بەستراوە بە ڕەوشی ئابووری و کۆمەڵایەتیەوە وەك (پێداویستیەکان، بەکارهێنان، خواست، کڕین و سەوداو گواستن و گۆڕینەوە...هتد.)، بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە سەیری وێنەی (b.١,٣) بکە.هەر بۆیە چەمکی مارکیتینگ زیاتر لە ڕووی تیۆریەوە ئاماژە بەو حاڵەتە دەدات، جگە لەوەش لە هەموو دۆخەکاندا مارکیتینگ بایەخ و گرنگی دەدات بەوەی کە بەرهەمهێنەر دەبێت هەمیشە ڕەچاوی خواست و حەزەکانی کڕیار بکات و هەمیشە کاری لەسەر بکات.

هەر وەك پێشتر ئاماژەمان پێدا، چەمکی مارکیتینگ چەمکێکی پراکتیکە بە شێوەی بابەتیانە سەیری گۆڕانکاریەکانی بازاڕ دەکات و بەردەوام زانیاری دەربارەی بارودۆخی بازاڕەکان کۆدەکاتەوەو دواتر تۆژینەوەیان بۆ دەکات، بە واتایەکی تر مارکیتینگ بە شێوەیەکی سیستماتیکی کار دەکات و خوێندنەوە بۆ گشت توخم و سیماکانی بەشدارانی بازاڕ دەکات ئەمەش بە زمانی ئابووری پێی دەوترێت (سیستەمی مارکیتینگ - Marketing System)، (فیلیپ کۆتلەر - Philip Kotler) بەم شێوەیە پێناسەی سیستەمی مارکیتینگ دەکات (سیستەمی مارکیتینگ بریتییە لە گشت توخمەکانی بازاڕ و گوژمەی هەموو ئەو زانیاریانەی کە بەرهەمهێنەر دەبەستێتەوە بە ساغکردنەوەی بەرهەمەکانی)، بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە دەربارەی سیستەمی مارکیتینگ سەیری وێنەی (١,٤) بکە:

وێنەی (٤-١) سستەمی مارکیتینگ

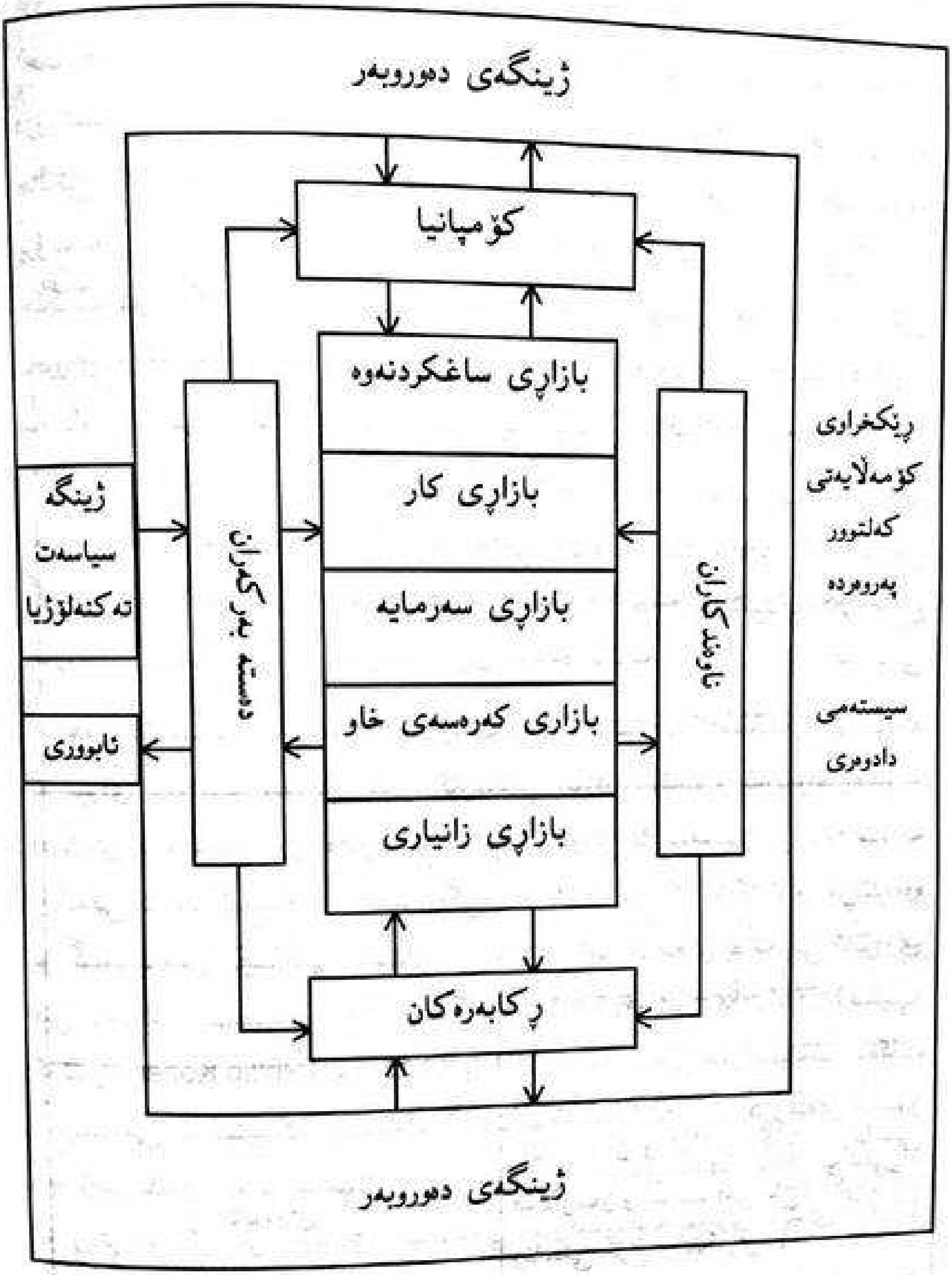
ژینگەی دەوروبەر
کۆمپانیا
بازاڕی ساغکردنەوە
بازاڕی کار
بازاڕی سەرمایە
بازاڕی کەرەسەی خاو
بازاڕی زانیاری
ڕکابەرەکان
دەستە بەرکەران
ناوەندکاران
ژینگە
سیاسەت
تەکنەلۆژیا
ئابووری
ڕێکخراوی
کۆمەڵایەتی
کەلتوور
پەروەردە
سیستەمی
دادوەری
ژینگەی دەوروبەر

هەر وەك لە وێنەکەدا دیارە، سستەمی مارکیتینگ گشت توخمە گرنگەکانی بازاڕ دەگرێتە خۆی وەك (فرۆشیار، ڕکابەری، پەیوەندەر، بەکارهێنەر...)، خاڵێکی تری گرنگ کە لێرەدا پێویستە ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە چەند فاکتەرێکی تری گرنگ کە بە فاکتەرە دەرەکیەکان ناو دەبرێت کاریگەری ڕاستەوخۆیان هەیە لەسەر سیستەمی مارکیتینگ، بۆ دیاریکردن و ڕوونکردنەوەی ئەو فاکتەرانە سەیری خشتەکەی خوارەوە بکە :

خشتەی (٤-١) کاریگەری فاکتەرە دەرەکیەکان لە سستەمی مارکیتینگ

فاکتەرەکان	سیفەتەکان
سروشتیەکان	ئاستی دەرهێنان و بەکارهێنانی سەرچاوە سروشتیەکان، سەرچاوەی ووزە، دۆخی ژینگە، کەنترۆڵکردنی بەکارهێنانی سەرچاوە سروشتیەکان و سەرچاوەکانی ووزە لە لایەن حکورمەتەوە.
دیمۆگرافی	ژمارەو ستراکتوری دانیشتوان، ڕێژەی زیادبوون و کەمبوونەوەی ژمارەی دانیشتووان،باری خێزانی و دابونەریتی کۆمەڵایەتی و باوەڕی ئایینی.
ئابووری	دۆخی دارایی و ئاستی داهاتی دانیشتووان و توانای کڕین و ئاستی هەڵاوسان و سیستەمی باج و گومرگ وئاستی نرخ و بێکاری ...

سیاسی و یاسایی	بارودۆخی سیاسی، پەیوەندییە سیاسی و ئابوورییەکان لە ئاستی ناوچەیی و جیهانیدا، یاسای پاراستنی موڵك و ماڵی تایبەتی، گەشەدان بە سیستەمی بازاڕی ئازاد، برەو دان بە کێبەرکێ و ئازادی هەڵبژاردن..
زانست و تەکنۆلۆژیا	ئاستی پێشکەوتنی زانست و تەکنۆلۆژیای سەردەم، گەشەدان بە تەکنۆلۆژیای زانیاری و نوێکردنەوەی ئامرازەکانی بەرهەمهێنانوبەرزکردنەوەی هێزی کار و هێزەکانی بەرهەمهێنان.
کەلتووری و کۆمەڵایەتی	ئاستی کەلتووری و دابونەریتی کۆمەڵگا و مینتالیتی خەڵکی و ئاستی هۆشیاری ئابووری و ڕێژەی پابەندبوون بە ئایینەوە و دینامیکی هەڵس و کەوتی ڕۆژانەی خەڵکی...

بێگومان فاکتەرە دەرەکییەکان کاریگەری ڕاستەوخۆیان نەك تەنها لەسەر سیستەمی مارکیتینگ هەیە، بەڵکو کاریگەری تەواویشیان هەیە لە سەر گشت چالاکییە ئابوورییەکان، هەروەك ئاشکراشە مەبەست لە هەر چالاکیەکی ئابووری گەیشتنە بە ئامانجێکی دیاریکراو، بە شێوەیەکی گشتی چالاکییە ئابوورییەکان لە لایەن مرۆڤەوە جێبەجێ دەکرێت، ڕاستر لە لایەن کۆمپانیا و سەوداکارانەوە کە ئامانجی سەرەکیان بریتییە لە دەسکەوتنی داهات و قازانج،

بۆ ئەم مەبەستەش هەوڵی دۆزینەوەی بازاڕ بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکانیان دەدەن و هەمیشە لە هەوڵی زیاتردان بۆ فراوانکردنی و زیاتر چەسپکردنی خۆیان لە بازاڕەکاندا، بەهۆی خشتەکەی خوارەوە هەوڵ دەدەین ئامانجی سەرەکی کۆمپانیاکان (بزنس) زیاتر ڕوون بکەینەوە.

خشتەی (٥-١) ئامانجی سەرەکی بزنس

ڕیزبەندی (پلەی) ئامانجەکان	پێوەرەکان
دەستەبەرکردنی بازاڕ	شوێن پشك لە بازاڕدا، ڕۆڵ و بایەخ و سوودمەندێتی بەرهەم، بەدەستهێنانی بازاڕی نوێ بۆ ساغکردنەوەی بەرهەم
ئاستی داهات	ئاستی قازانج، ئاستی سەرمایە، ئاستی تێچوونە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆکان
بنکەی دارایی	ئاستی ستراکتۆری سەرمایە، توانای دارایی لە وەرگرتنی قەرز و دانەوەی قەرزەکان، متمانەی دارایی
ئامانجی کۆمەڵایەتی	جێبەجێکردنی ئەرکە کۆمەڵایەتیەکان لە دابینکردنی شوێنی کار ئاستی کرێی کار، پاراستنی مافەکانی کارمەند، یارمەتی کۆمەڵایەتی
جێگا و پایەی گونجاو لە بازاڕدا	پێزانینی کۆمەڵایەتی، سەربەخۆیی، متمانە ی کۆمەڵایەتی، پەیوەندی سیاسی و کۆمەڵایەتی

ئەگەر بە ووردی سەیری خشتەکەی سەرەوە بکەین، دەبینیین ئامانجی مارکیتینگ چەند ستراکتور پلە لەخۆ دەگرێت، کە دەکرێت وەك ئامانجە ئابووریەکان سەیر بکرێت .

دەبینیین گرووپی یەکەمی ئامانجەکان بە توندی بەستراوە بە ئامانجی سەرەکی کۆمپانیاوە (بزنس) ەوە وەك (قازانج، ئاستی داهات، بەدەستهێنانی متمانە...هتد)، بەڵام گرووپی دووەم زیاتر بەستراوە بە کاریگەری چالاکیەکانی مارکیتینگەوە لە سەر مینتالێت و هەڵس و کەوتی بەکاربەرەوە، ئەوەی لێرەدا پێویستە تێبینی بکرێت، ئەوەیە لە کاتی دەستنیشانکردنی ڕیزبەندی و پلەکانی ئامانجەکان ڕەنگە ناکۆکی لە نێوانیاندا بێتە کایەوە، بۆنموونە ئەو ناکۆکیە ڕەنگە لە ئەنجامی پێداگرتن لە بە دەستهێنانی زۆرترین قازانج و قەبارەی فرۆشتندا دروست بێت، بۆیە لەکاتی ڕیزبەندی ئامانجەکاندا پێویستە هەوڵی دیاریکردنی گونجاوترین و لە بارترین ئامانج بکرێت.

هەر لەبەر ئەو مەبەستە زۆربەی شارەزایان و پسپۆرانی بواری مارکیتینگ، پێیان وایە بۆ دەستنیشانکردنی باشترین و گونجاوترین ستراکتوری ئامانجی چالاکیە مارکیتینگەکان، پێویستە سەرەتا ئامانجی گشتی دیاری بکرێت .

ئامانجی گشتی - بریتییە لە مسۆگەرکردن و دابینکردنی گەشەو پێشکەوتنی کۆمپانیا(بزنس) لە ئەنجامی بەکارهێنانی باشترین سیاسەتی مارکیتینگیەوە، لە دیاریکردنی ئامانجی هەر بەرهەمێك بە جیا و شوێنکردنەوەی لە بازاڕدا بە مەبەستی بەدەستهێنانی قازانج، بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین باشترین و گونجاوترین ئامانجی مارکیتینگ ئەو ئامانجەیە کە هاوتایی نێوان خواست و خستنەڕوو بە خێراترین شێوە مسۆگەر بکات، جگە لەوەش دەبێت بە باشترین و خێراترین شێواز پرۆسەی بەرهەمهێنان و دابەشین و فرۆشتن جێبەجێ بکات، بەمەرجێك کە بڕی تێچوون لە گشت قۆناغەکاندا لە کەمترین ئاستدا بێت، بە دەربڕینێکی تر باشترین و گونجاوترین ئامانجی مارکیتینگ ئەو ئامانجەیە کە کاڵاو خزمەتگوزاریەکان بە خێراترین ڕێگەو کەمترین تێچوون لە بەرهەمهێنەرەوە دەگەیەنێتە دواترین بەکاربەر.

لە شیکردنەوەی ئامانجی مارکێتینگدا، دەتوانیین سێ ئەرکی گرنگ و سەرەکی جیابکەینەوە:

- ئەو ئەرکانەی کە پەیوەندی هەیە بە چالاکیەکانی بازاڕەوە، واتە ئەرکی ڕێکخستنی خواست.
- ئەو ئەرکانەی پەیوەندیان هەیە بە چالاکی کۆمپانیاوە (بزنس).
- ئەو ئەرکانەی پەیوەندی هەیە بە ژینگەی دەوروبەرو کۆمەڵگاوە.

بە پێی بۆچوونی (فیلیپ کۆتلەر) لە نێو سەرجەم ئەو ئەرکانەی ئاماژەمان پێدا، گرنگترینیان بریتییە لە ئەرکی چالاکیەکانی بازاڕ، کە بەهۆی خشتەکەی خوارەوە دەتوانیین زیاتر ڕوونی بکەینەوە:

خشتەی (١-٦) ئەرکی مارکێتینگ، لە چالاکیەکانی بازاڕدا

جۆرەکانی خواست	ئەرکی مارکێتینگ
خواستی تەواو	ڕاگرتنی خواستەکانی بەکارهێنان
کەمبونەوەی خواست	پێکهێنانی (دروستکردنی) بەکارهێنان
خواستی نادیار (شاراوە)	گەشەدانی بەکارهێنان
خواستی چەق بەستوو	بووژاندنەوەی بەکارهێنان
خواستی گۆڕاو	وورووژاندنی بەکارهێنان
خواستی لە ڕادەبەدەر(زێدە)	ڕێکخستنی بەکارهێنان

بۆ پتر ڕوونکردنەوەی ئەرکەکانی مارکێتینگ، پێویستە باس لە ئەرکی کۆمپانیا بکەین، کە بە شێوەیەکی گشتی بریتییە لە یەکخستن و ڕێکخستنی سیاسەتی کۆمپانیا، کە لە دیاریکردنی ستراتیژیەتی چۆنیەتی بەرهەمهێنان و گەنجینەکردنی بەرهەمەکان و دابینکردنی سەرچاوەی دارایی و گواستنەوەو دابەشکردن و ساغکردنەوەدا خۆی دەبینێتەوە.

جگە لەو ئەرکانەی کە ئاماژەمان پێدا، ناتوانیین ئاماژە بە ئەرکێکی تری گرنگی مارکێتینگ نەدەین، کە ئەویش بریتییە لە زانیاری مارکێتینگی و ئامرازەکانی گەیشتن بەو ئامانجانەی کە کۆمپانیا هەوڵی بۆ دەدات.

پێش ئەوەی کۆتایی بەم پەراگرافە بێنیین، دەتوانیین پوختەی ئەوەی لای سەرەوە لەم چەند دێڕەدا کورت بکەینەوە.

ئەرکی سەرەکی مارکێتینگ: بریتییە لە ڕاستاندنی تواناکانی بزنس لە بازاڕدا بە ئامانجی باڵانسی خواست و خستنەڕوو، بۆ بەجێهێنانی ئەو ئەرکەش پێویستە لە گشت قۆناغەکانی پرۆسەی مارکێتینگدا پێداچوونەوە بە ئەرکەکانی بزنسدا بکرێتەوە.

١-٢

پرۆسە و پرنسپ و شێوەو شێوازی مارکیتینگ

ئەوەی جێگەی گومان نییە، بەهۆی گەشەکردنی خێرایی ئابووری تازەوە، چالاکییە ئابوورییەکان زیاتر ئاڵۆزتر بوون و چەمکە ئابوورییەکانیش بە شێوەیەکی توندتر بەیەکەوە گرێدراون، لە بەر ئەو هۆیانە و خێرابوونی پرۆسەی بەجیهانبوون، ناچارمان دەکات بۆچوون و خوێندنەوەیەکی نوێتر و سەردەمیانەمان هەبێت بۆ پرسە ئابوورییەکان، بە دەربڕینێکی تر، پێویستە ئاگاداری چەمکە تازەکانی ئابووری بین وەك چەمکی (مارکیتینگ - Marketing)، (کارگێڕی و بەڕێوەبردن - Management)، بۆ ئەم مەبەستەش لەم پەرەگرافەدا هەوڵ دەدەین، باسێکی چڕوپڕ لە بوارێکی تری مارکیتینگ بکەین، کە بریتییە لە پرۆسەو پرینسپەکانی مارکیتینگ.

پێش ئەوەی بچینە نێو هەناوی باسەکەوە، بە پێویستی دەزانم ئاماژە بە چەند مەرجێکی گرنگ بدەم، کە بەبێ بوونیان ناتوانرێت باس لە مارکیتینگ بکرێت :

- سیستەمی دیمۆکراتی لە بەڕێوەبردنی ئابووریدا، لە بری سیستەمی بەڕێوەبردنی سەنترالی.
- خوڵقاندنی ژینگەی کێبەرکێی ئابووری لە بازاڕەکاندا، لە بری قۆرخکاری (منۆپۆڵ) ی بازاڕەکان.
- شەفافیەت لە یاسا و ڕێسا ئابوورییەکاندا، لە بری ناشەفافیەتی.
- شێوازی نوێ لە کۆنترۆڵ کردن و ڕێکخستنی چالاکییە ئابوورییەکان لە لایەن

حکومەتەوە، لە بری شێوازی ئیداری و ترساندن و تۆقاندن لە لایەن دەزگاکانی حکومەتەوە.

- فراوانکردنی دەست گەیشتن بە زانیاری و ئامارە ئابووریەکا بە شێوەیەکی یەکسان، لە بری شاردنەوەو بە نهێنی کردنیان.

بێگومان ڕەنگە مەرجی تریش هەبن بۆ پەیدابوونی چەمکی مارکیتینگ، بەڵام ئێمە ئاماژەمان بە مەجە هەرە سەرەکی و گرنگەکان داوە.

هەروەك پێشتریش ئاماژەمان پێداوە، مارکیتینگ پرۆسەیەکی بەردەوامە، لە بواری ڕێکخستن و پلاندانان و بەڕێوەبردنی بزنسدا لە پێناوی جێبەجێکردنی خواست و ئارەزووەکانی بەکاربەر و بە دەستهێنانی قازانجدا.

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین، پرۆسەی مارکیتینگ - بریتییە لە ڕێکوپێك کردن و ڕێکخستنی گشت قۆناغەکانی (خواست - Demand) و، دابەشکردن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بە ڕەچاوکردنی پێداویستیەکانی بەکاربەر و تواناکانی بازاڕ.

بە شێوەیەکی گشتی (پرۆسەی مارکیتینگ - Marketing Process) حەوت قۆناغی سەرەکی دەگرێتە خۆی.

١- دیاریکردن و دەستنیشانکردنی ئەستەنگەکان (گرفتەکان).
٢- گەڕان بە دوای زانیاریدا.
٣- شیکردنەوەو شرۆڤەکردنی زانیاریەکان.
٤- داڕشتنی نەخشەو پلانی مارکیتینگی.
٥- بڕیاردان.
٦- جێبەجێکردنی بڕیارەکان.
٧- کۆنترۆڵکردن و چاودێریکردن لە جێبەجێکردنی بڕیارەکاندا.

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین کە پرۆسەی مارکیتینگ بریتییە لە پێکەوە گرێدانی گشت قۆناغەکان، بە مەبەستی ساغکردنەوە و فرۆتنی بەرهەم و بەدەستهێنانی قازانج، بۆ ئەوەی زیاتر پەیوەندی و پێکەوە گرێدانی قۆناغەکان

ڕوونتر بکەینەوە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکە:

وێنەی (٥-١) پرۆسەی مارکیتینگ

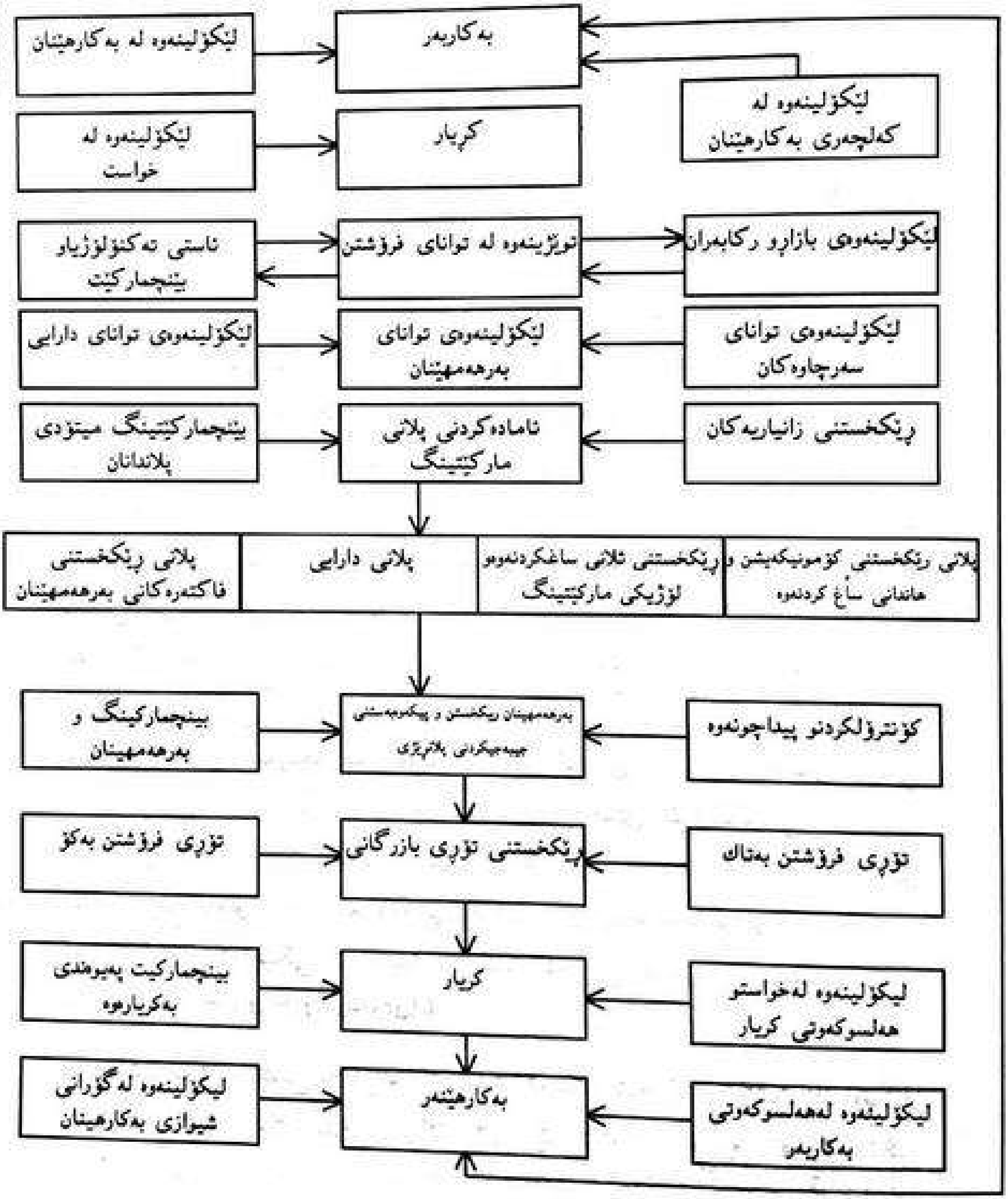
بەکاربەر
لێکۆڵینەوە لە بەکارهێنان
لێکۆڵینەوە لە کەلچەری بەکارهێنان
کڕیار
لێکۆڵینەوە لە خواست
لێکۆڵینەوەی بازاڕو ڕکابەران
توێژینەوە لە توانای فرۆشتن
ئاستی تەکنۆلۆژیاو بێنچمارکێت
لێکۆڵینەوەی توانای سەرچاوەکان
لێکۆڵینەوەی توانای بەرهەمهێنان
لێکۆڵینەوەی توانای دارایی
ڕێکخستنی زانیاریەکان
ئامادەکردنی پلانی مارکێتینگ
بێنچمارکێتینگ میتۆدی پلاندانان
پلانی ڕێکخستنی کۆمونیکەیشن و هاندانی ساغ کردنەوە
ڕێکخستنی ئلانی ساغکردنەوەو لۆژیکی مارکێتینگ
پلانی دارایی
پلانی ڕێکخستنی فاکتەرەکانی بەرهەمهێنان
کۆنترۆلکردنو پێداچونەوە
بەرهەمهێنان ڕێکخستن و پێکەوەبەستنی جێبەجێکردنی پلانڕێژی
بینچمارکینگ و بەرهەمهێنان
تۆڕی فرۆشتن بەتاک
ڕێکخستنی تۆڕی بازرگانی
تۆڕی فرۆشتن بەکۆ
لیکۆلینەوە لەخواستو هەلسوکەوتی کریار
کریار
بینچمارکیت پەیوەندی بەکریارەوە
لیکۆلینەوە لەهەلسوکەوتی بەکاربەر
بەکارهێنەر
لیکۆلینەوە لە گۆرانی شیوازی بەکارهینان

پرۆسەی مارکیتینگ بە لێکۆڵینەوەی پێداویستیەکانی بەکاربەر (کڕیار) دەست پێدەکات و بە ساغکردنەوە و فرۆتنی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان کۆتایی پێ دێت. جگە لەوەش پرۆسەی مارکیتینگ لە هەڵس و کەوتی بەکاربەر و ئەو فاکتەرانە دەکۆڵێتەوە کە کاریگەریان هەیە لەسەریان .

ئێستاکە بە یارمەتی وێنەکەی سەرەوە هەوڵی زیاتر ڕوونکردنەوەی هەر یەك لە قۆناغەکانی پرۆسەی مارکیتینگ دەدەین.

لە قۆناغی لێکۆڵینەوەی تواناکان بۆ ساغکردنەوەو فرۆتنی ئەو کاڵایانەی کە بڕیارە لە داهاتوودا بەرهەبهێنرێت پێویستە ڕەچاوی ئەم چەند خاڵە بکرێت: بەکارهێنانی تەکنۆلۆژیای پێشکەوتوو، (بینچمارکینگ - Benchmarking)، توێژینەوە لە بازاڕی کاڵای ڕکابەران، توانا تەکنۆلۆژیاکانی پرۆسەی بەرهەمهێنان و سەرچاوەکان، پیسنەکردنی ژینگە لە ئەنجامی بەرهەمهێناندا، هەڵسەنگاندنی بڕی بەرهەمهێنان و فرۆشتنیان بە پێی خواستەکانی بەکارهێنەر.

لە قۆناغی لێکۆڵینەوەی تواناکانی بەرهەمهێنان بەهۆی تازەکردنەوەی تەکنۆلۆژیا و تەکنیکی نوێ بە مەبەستی بەهەمهێنانی کاڵای نوێتر، کە لە ئاستی خواستەکانی بەکارهێنەردا بێت پێویستە کۆمپانیا چەند خاڵێك ڕەچاو بکات لەوانە: بوونی کەرەسەی (تفاقی) پێویست بۆ بەرهەمهێنان، بوونی سەرچاوەی دارایی، زۆرکردنی جۆراوجۆریەتی کاڵاکان، دیزان و پێچانەوە.. ئەوەی جێگەی سەرنجە لەم قۆناغەدا کاردانەوەی کڕیار بەرامبەر کڕینی کاڵا نوێکان تاقیدەکرێتەوە، ئەوجا لە سەر بنەمای شرۆڤەکردنی ئاست و کەشوهەوای کاردانەوەی بەکاربەراندا بڕیاری کۆتایی دەدرێت لە سەر جۆری دیزان و پێچانەوەو نرخ و مەرجەکانی فرۆتن، دوای جێبەجێکردنی مەرجەکانی ئەم قۆناغە، قۆناغێکی تر دەست پێدەکات کە پێی دەوترێت قۆناغی (پلانی مارکیتینگ - Marketing Plan).

بە شێوەیەکی گشتی پلانی مارکیتینگ لە سەر بنچینەی، گشت زانیاریەکان دەربارەی، کەشوهەوای بازاڕ و ڕکابەرانی نێو بازاڕ و ئامانجی مارکیتینگی

کۆمپانیاکاو چۆنیەتی پرۆسەی فرۆشتنی بەرهەم و خزمەتگوزاریەکان دادەڕێژرێت. بە دەربڕینێکی تر، پلاندانانی مارکیتینگ لە ئەنجامی پلاندانانی میتۆدی بینچمارکینگ و ئەو زانیاریانەی کە لەبەردەستدایە داڕشتنی بۆ دەکرێت.

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین، پلاندانانی مارکیتینگ - بریتییە لەو دە کومێنتەی (بەرنامەیەی) کە تێگەیشتنی هاوبەش دروست دەکات لە سەر ئەو ئامانجەی کە هەوڵدەدرێت بەدیبهێنرێت. ئەرکی سەرەکی پلاندانان بریتییە لە دیاریکردنی ووردو درشتی وەڵامدانەوەی پێنج پرسیاری بنەڕەتی:

١- کــێ ؟

٢- چـــی؟

٣- کــەی؟

٤- لەکوێ؟

٥- چـۆن؟

مەبەست لە پلاندانانی مارکیتینگی دروست و زانستانە ئەوەیە، ئایا کێ بەرهەمدەهێنێت، چ کاڵاو خزمەتگوزاریەك پێویستە بەرهەمبهێنرێت، کەی و لە چ کاتێکدا پێویستە ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە بەرهەمبهێنرێت، ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە دەبێت لەکوێ بەرهەمبهێنرێن، دەستنیشانکردنی میتۆد و چۆنیەتی بەرهەمهێنانەکە.

بەشی سەرەکی پلانی مارکیتینگ پێویستە چەند بڕگەیەك لە خۆ بگرێت وەك:

١- پلانی ڕێکخستنی فاکتەرەکانی بەرهەمهێنان، بە دیاریکردنی بڕ و کاتی بەرهەمهێنان.

٢- پلانی دارایی، بە دیاریکردنی بڕی تێچوون و ڕێژەی قازانج.

٣- پلانی گەنجینەکردن و دابەشکردنی بەرهەمەکان و خشتەی گواستنەوەیان بۆ تۆڕە بازرگانیەکان.

ئەوەی شایستەی گرنگی پێدانە لە پرۆسەی پلاندانانندا، ئەوەیە کە دەبێت پلانی تایبەت بۆ هەر بەرهەمێك بەجودا ئامادە بکرێت لە چوارچێوەی پلانە گشتیەکەدا .

پێویستە پلانی مارکیتینگ لە سەر بنەمای زانستی و ڕاست و دروست (واقعی) ئامادە بکرێت، لە پێناوی بەدیهێنانی ئامانجەکان بە شێوەیەکی دروست.

ئەوەی لێرەدا جێگەی ئاماژە پێدانە، ئەوەیە کە مەرجە هەموو بەشەکانی پلانی مارکیتینگ تەواوکەری یەکتر بن و لە هەمەنکاتیشدا هاوتا بن لەگەڵ پلانەکانی تر. جگە لەوەش بەهۆی ئەو گۆڕانکاریە خێرایانەی کە لە بواری بەرهەمهێنانی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان و زانست و تەکنۆلۆژیا ڕودەدات، دەبێت پلان تاڕادەیەك نەرم و نیان بێت و خۆی بگونجێنێ لەگەڵ ئەم بارودۆخەی جیهانی نوێ. ئەوەی کە ماوەتەوە لێرەدا ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە پلاندانان پرۆسەیەکی بەردەوامە بۆ ڕوبەڕوبونەوەی هەر بارودۆخێکی تازەو چاوەڕوانەکراو.

بێگومان هیچ پلانێك (چەندە زانستی و تۆکمە و ووردو درشت و بابەتی و بێ کەموکوڕی بێت) کە دەکەوێتە بواری جێبەجێکردنەوە ناتوانێت سەرکەوتوو بێت، ئەگەر کۆنترۆڵکردن و چاودێرکردنی فەرامۆش بکرێت . بۆیە قۆناغێکی تری پرۆسەی مارکیتینگ بریتییە لە سیستەمی، چاودێری و کۆنترۆڵ و پێداچوونەوە، ئەم قۆناغە بە یەکێك لە تەوەرە سەرەکیەکانی پرۆسەی مارکیتینگ دادەنرێت، چونکە بەبێ کۆنتڕۆڵکردن و چاودێری، هیچ پلانێك ناتوانێت ئامانجەکان بهێنێتە دی.

لە قۆناغی دابەشکردن و گواستنەوە بۆ شوێنە بازرگانیەکان (تۆڕی بازرگانی)، پێویستە بە ووردی چاودێری گۆڕانکاریەکانی بازاڕو هەڵبەزو دابەزینی نرخەکانی بازاڕ بکرێت، جگە لەوەش دەبێت چاودێری بڕی فرۆشتنی ڕاستەقینەی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان بکرێت، بە بەراورد کردن بە ئاستی فرۆشتن بە پێی پلان. پێویستە دوای شرۆڤەکردنی ئەنجامەکان، گشت زانیاریەکان بدرێتە

سەرۆکی کۆمپانیاکە، تاکو دواتر ئەو زانیاریانە ڕەوانەی تۆڕە (کۆ و تاکەکانی) بازرگانی بکرێت، بۆ ئەوەی بڕیاری دروست و بابەتیانە بدرێت، ئەگەر هاتوو ئاستی فرۆشتنی ڕاستەقینە کەمتر بوو لەو بڕەی کە پلانی بۆ کراوە، ئەوا پێویستە چەند هەنگاوێکی خێرا لە لایەن کۆمپانیاکەوە بنرێت لە پێناوی زیادکردنی بڕی فرۆشتن و ڕکێشانی سەرنجی بەکاربەران، ئەو هەنگاوانەش بریتیین لە:

١- ڕیکلامکردن بە پێی جۆر و تایبەتمەندێتی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان.
٢- کردنەوەی پێشانگا و بەشداریکردن لە پێشانگا لۆکاڵی و جیهانیەکان.
٣- ڕێکخستنی هەفتە بازاڕ.
٤- ڕێکخستنی بزنس دیالۆگ.
٥- سستەمی داشکاندنی نرخ.
٦- سستەمی فرۆتن بە قیست.
٧- درێژکردنەوەی ماوەی گەرانتی.

جگە لەو هەنگاوانەی سەرەوە کە بە هەنگاوی ستاندارد دادەنرێت، دەکرێت بیر لە شێواز میتۆدی تریش بکرێتەوە کە دەگونجێت لەگەڵ مینتالێت و داب و نەرێتی ناووچەکەدا.

دوا قۆناغی پرۆسەی مارکیتینگ، دوو قۆناغی ووردتر لەخۆ دەگرێت: **یەکەمیان** بریتییە لە کارکردن لەگەڵ کڕیار، لەم قۆناغەدا لێکۆڵینەوە لە هەڵس و کەوت و خواستەکانی کڕیار دەکرێت لە سەر بنەمای بینچمارکینگ. **دووەمیان** بریتییە لە کارکردن لەگەڵ بەکارهێنەر، لەم قۆناغەدا لێکۆڵینەوە لە کاردانەوەی بەکارهێنەر دەکرێت لە پەیوەندی و بۆچوونی بەرامبەر کاڵا و خزمەتگوزاریەکان و ئاستی متمانە بوونی بە کۆمپانیای بەرهەمهێنەر.

ئەوەی کە لە کۆتایدا پێویستە بکرێت، ئەوەیە کە گشت ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوەکە، دەبێت پێشکەش بە سەرۆکایەتی کۆمپانیاکە بکرێت، بۆ ئەوەی لە شێوەی بڕیاردا، دەستکاری و گۆڕانکاری پێویست بکرێت لە سەرجەم قۆناغەکانی پرۆسەکەدا (پرۆسەی مارکیتینگ).

بایەخ و گرنگی پرۆسەی ماركیتینگ لەوەدایە كە سەرۆكایەتی كۆمپانیا، لە ئەنجامی لێكۆڵینەوەی قۆناغ بە قۆناغی پرۆسەكە دەتوانێت هەنوكانە بە پێی پێداویستیەتی بازاڕ، گۆڕانكاری پێویست بكات، ئەمەش دێتە هۆی كەمكردنەوەی ئاستی سەركەشی (ڕیسك) دارایی و ماددی .

ئێستاكە كاتی ئەوە هاتووە بێینە سەر باسكردن لە (پرنسپەكانی ماركیتینگ - Marketing Principles) بكەین.

پرینسیپەكانی ماركیتینگ یان (پرنسپی ماركیتینگ - Principle of Marketing)، بریتییە لە بنچینە و گەوهەری ماركیتینگ، كە گرنگ و بایەخی تەواو دەدات بە بەرهەمهێنانی ئەو جۆرە كاڵاو خزمەتگوزاریانەی كە پێویستن بۆ بازاڕ و لە هەمان كاتیشدا خواست و حەزەكانی بەكاربەر جێبەجێ بكات.

ئێستاكە لە چەند خاڵێكدا كرۆكی پرنسپەكانی ماركیتینگ دەستنیشان دەكەین:

- ئەوەندە بەرهەمبهێنرێت، كە پێویستە بۆ بەكارهێنان.
- نابێت تەنها كاڵاو خزمەتگوزاریەكان بخرێنە ڕوو، بەڵكو پێویستە كێشە و گرفتەكانی بەكاربەر چارەسەر بكرێت.
- لە سەر بنەمای لێكۆڵینەوە لە سەر خواستەكانی بەكاربەر، پرۆسەی بەرهەمهێنان ڕێكبخرێت.
- چڕكردنەوەی تواناكان لە پێناوی گەیشتنە ئامانجی كۆتایی كۆمپانیاكە (بزنس).
- بەكارهێنانی نوێترین بەرنامە و میتۆدی گونجاو بۆ گەیشتنە دوا ئامانج، بۆ ئەمەش پێویستە ڕەچاووی هەمەئاهەنگی لە نێوان ئامرازە جیاجیاكانی ماركیتینگدا بكرێت.
- دیاریكردنی ستراتیژیەت و تاكتیكی بەرهەمهێنان بە پێی كەشوهەوا و بارودۆخی بازاڕ و ئاراستەكردنیان بۆ زیاتر فرۆشتن و ساغكردنەوەی بەرهەمەكان.
- پێویستە چالاكیەكانی بزنس، بە شێوەیەك ئاراستە بكرێت كە تەنها بەدوای دەستكەوت و ئامانجی هەنوكەیدا نەگەڕێت، بەڵكو دەبێت بەرەو ئامانج و

دەسکەوتە دوورەکان ئاڕاستە بکرێت، لە سەر بنەمای پلانی ستراتیژی و پێشبینکردنی بارو دۆخی بازاڕ.

- خوێندنەوە بۆ ژینگەی ئابووری و کۆمەڵایەتی و فاکتەرەکانی بەرهەمهێنان و دابەشکردنی بەرهەم و خزمەتگوزاریەکان لە گشت قۆناغەکاندا.
- هەوڵدان بۆ دروستکردنی باڵانس لە نێوان خواست و خستنەڕوودا.
- هەوڵدان بۆ دیاریکردنی باشترین و گونجاوترین ڕێگا بۆ بەهێزکردنی پێگەو متمانەی کۆمپانیاکە لە بازاڕدا بە گشتی و لە لای بەکاربەر بە تایبەتی.

بە گوێرەی هەنگاوەکانی گەشەی مارکیتینگ و ئاستی خواست لە سەر کاڵاو خزمەتگوزاریەکان لە بازاڕدا، دەتوانیین شێوەو شێواز و جۆرەکانی مارکیتینگ دیاری بکەین.

جۆرەکیە بنچینەییەکانی مارکیتینگ بریتیین لە :

(مارکیتینگی شیکارنەکراو - undifferentiated marketing)

(مارکیتینگی شیکاری - differentiated marketing)

(مارکیتینگی کۆکراوە - Concentrade marketing) .

(مارکیتینگی شیکارنەکراو):

لە پەنجاکانی سەدەی بیستەمدا هاتە کایەوە، تایبەتمەندێتی ئەو جۆرە مارکیتینگە بریتییە لە (زۆرترین بەرهەم، زیاتر فرۆشتن)، بە دەربڕینێکی تر دەتوانیین فەلسەفەو پرینسیپی مارکیتینگی شیکارنەکراو بەم شێوەیە پێناسە بکەین (بەرهەم - کڕیار - فرۆشتن - ڕیکلام).

(مارکیتینگی شیکارکراو):

لە شەستەکانی سەدەی بیستەمدا پراکتیك دەکرا، تایبەتمەندیەتی مارکیتینگی شیکارکراو، لەوەدایە کە جەختی دەکردە سەر پرۆسەی گەڕان بە دوای کڕیاردا،

ئەوجا پرۆسەی بەرهەمهێنان جێبەجێ دەکرا، بە دەربڕینێکی تر لێکۆڵینەوە لە خواستەکانی بازاڕ دەکرا و بە پێی خواستەکان کاڵا و خزمەتگوزاریەکان بەرهەمدەهێنرا، بۆ ئەم مەبەستەش خوێندنەوە و تۆژینەوە بۆ توخمەکانی بازاڕ بە سێ ئاڕاستە دەکرا، (شوێنی مامەڵەکردن، بەرهەم، بەکاربەر).

ئەوەی لێرەدا پێویستە ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە بەهۆی دیاریکردن و جیاکردنەوەی ئاڕاستەکانی بازاڕەوە، جۆرێکی تر لە مارکیتینگ پەیدابوو کە پێی دەوترێت (مارکیتینگی چڕکراوە)، بیرۆکەی سەرەکی ئەم جۆرە مارکیتینگە بریتییە لەوەی کە مەرج نییە چالاکیەکانی بزنس، پانتایی گشت بازاڕەکان بگرێتەوە، بەڵکو پێویستە ئەو شوێنەی بازاڕ بگرێتەوە کە توانای کڕینی بەکاربەران تێیدا باشترە وەك لە شوێنەکانی تر، ئەوەی شایانی باسە لەو قۆناغەدا واتە لە ساڵی شەستەکانی سەدەی ڕابردوودا، ئاستی کێبەرکێی بزنس لە بازاڕەکاندا چڕتر و خەستتر بوو، ئەمەش پێویستی بە بیرۆکەو مێتۆدی نوێتر دەکرد بۆ ساغکردنەوە و فرۆتنی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان .

بێگومان بیرۆکەو پراکتیککردنی مارکیتینگ بەردەوام لە گەشەکردندایە، چونکە بزنسی سەردەم بە هەمان شێوە خێراتر گەشە دەکات و ئاستی کێبەڕکێ لە بازاڕەکاندا تاکو بێت چڕتر دەبێتەوە، ئەگەر پێشتر هەنگاوبڕینی قۆناغەکانی گەشەی مارکیتینگ، ساڵانی دەخایاند، ئەوا هەنوکە ساڵێش ناخایەنێت، چەمکی مارکیتینگ هەمیشە لە گەڕاندایە بە دوای بیرۆکەو داهێنانی نوێ دا.

دەتوانیین ئاماژە بە چەند شێوەیەکی تری مارکیتینگ (Type of marketing)، کە بەهۆی تایبەتمەندێتی و سیفاتی خواست لە بازاڕدا دروست دەبن، ئەوانەش بریتیین لە:

(مارکیتینگی گۆڕان - Conversion marketing)

(مارکیتینگی هاندەر - Stimulating marketing)

(مارکیتینگی گەشەپێکەر - Develop marketing)

(ڕیمارکیتینگ - remarketing)

(مارکێتینگی سافکردن - Sinhromarketing)

(مارکێتینگی پشتگیرکردن - Supporting marketing)

(دژ مارکێتینگ - Demarketing)

(مارکێتینگی بەرهەڵستکار - demand-reducing marketing).

ئێستاکە لە خوارەوە هەریەک لە شێوەکانی مارکێتینگ ڕووندەکەینەوە.

(مارکێتینگی گۆڕان) یان (گوهارتن):

ئەو کاتە پراکتیک دەکرێت کە بەکاربەران کاردانەوەی نێگەتیڤیان لە بازاڕدا لا دروست دەبێت، واتە کاتێك ئاستی خواست لە سەر کاڵاو خزمەتگوزاریەکی دیاریکراو دەگاتە ئاستێکی وا کە کڕیار جگە لەوەی ئامادەی کڕینیانی نییە بەڵکو دژایەتیشی دەکەن، لەم دۆخەدا ئەرکی سەرەکی مارکێتینگی گۆڕان لەوەدایە کە هەڵوێستی بە کاربەران بەرامبەر ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە بگۆڕێت، لە ڕێگەی دابەزینی نرخ و باشکردنی چۆنیەتیان.

بۆ نموونە بە شێوەیەکی چالاك مارکێتینگی گۆڕان لە بازرگانیکردن و فرۆشتنی جگەرەو توتندا بەکاردەهێنرێت، چونکە هەر وەك دەزانیین، ڕێکخراوە تەندروستیەکان و دەزگا حکومیەکان بە هەموو شێوەیەك هەوڵی کەمکردنەوەی جگەرەکێشان دەدەن، بۆ ئەمەش بە هەموو شێوەیەك ئەنتی ڕیکلام بۆ ئەو کاڵایە بەکاردەهێنن.

(مارکێتینگی هاندەر):

ئەم شێوە مارکێتینگە ئەو کاتە پراکتیك دەکرێت کە خواست لە بازاڕدا بەرامبەر هەندێ کاڵاو خزمەتگوزاری بە تەواوی کەم دەبێتەوە یان هەر نامێنێت، لەم دۆخەدا ئەرکی سەرەکی مارکێتینگی هاندەر بریتییە لە هاندان و ڕاکێشانی سەرنجی بەکاربەران بۆ ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانەی کە خواستی لەسەر نەماوە، ئەویش بەهۆی کەمکردنەوەی نرخ بە شێوەیەکی بەرچاوو و چالاککردنی ڕیکلام و گردکردنەوەی خەڵکی لە شوێنە بازرگانیەکان بەهۆی ئاهەنگ گێڕان و چالاکی جەماوەری ترەوە.

(مارکیتینگی گەشەپێکەر):

ئەم شێوە مارکیتینگە دێتە مەیدانەوە، ئەگەر هاتوو دۆخی خواستی شاراوە یان داخراو لە بازاڕدا دروست بێت، ئەرکی مارکیتینگی گەشەپێدار لەم دۆخەدا بریتییە لە گەشەپێدانی جۆرەکانی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان و دروستکردنی ڕێکلامی تایبەت و وورووژێنەر بۆ ئەوەی خواستە شاراوەکانی کڕیار بەرەو خواستە ڕاستەقینەکان ئاڕاستە بکرێت .

(ڕێمارکیتینگ):

لە حاڵەتی دابەزینی خواست لە سەر کاڵاو خزمەتگوزاریەکان، (ڕێمارکیتینگ) پراکتیك دەکرێت، ئەرکی ڕێمارکیتینگ بریتییە لە چوونە نێوەندی بازاڕە نوێکانەوە، بە گۆڕینی سیفەتی کاڵا و خزمەتگوزاریەکان بە مەبەستی زیاتر سەرنجڕاکێشانی کڕیارە نوێیەکان.

(مارکیتینگی سافکردن):

لە کاتێکدا خواست لەسەر کاڵاو خزمەتگوزاریەکان بە خێرایی لە ماوەی (وەرزێکدا، یان ڕۆژێکدا) دەگۆڕێت، ئەوا (مارکیتینگی سافکردن) پراکتیك دەکرێت، بۆ ڕێککردنەوەی سافکردنی خواستەکان، بەهۆی گۆڕانی نرخ و گەڕان بە دوای تاکە بەکاریەردا بەهۆی هاندانەوە.

(مارکیتینگی پشتگیرکردن)، یان پشتگیری:

ئەو کاتە پراکتیك دەکرێت، کە بزنس ڕازیە بە ئەنجامەکانی پرۆسەی فرۆتن و جۆریەتی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان، واتە کۆمپانیاکە هیچ کێشە و گرفتێکی ئەوتۆی نەهاتۆتە ڕێگە بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکانی و بەکاریەران ڕەوامەندن لەو بەرهەمانە، لەم دۆخەدا ئەرکی مارکیتینگی پشتگیرکردن، بریتییە لە پشتگیریکردن و پارێزگاریکردن لەو حاڵەتە، بۆ ئەمەش دەبێت بە ووردی چاودێری بارودۆخی بازاڕو، ڕکابەرەکانی بکات.

(دێ مارکیتینگ):

ئەم شێوە مارکیتینگە کاتێك پراکتیك دەکرێت، ئەگەر هاتوو ئاستی خواست لە سەر کاڵاو خزمەتگوزاریەکان لە ڕادەبەدەر زیاد بێت، ئەرکی دێ مارکیتینگ لەم دۆخەدا بریتییە لە دۆزینەوەی میتۆدی جۆراو جۆر بۆ کەمکردنەوەو دابەزینی خواست لەسەر ئەو کاڵاوخزمەتگوزاریانەی کە خواست لەسەریان بەرزە، لە ڕێگەی کەمکردنەوەی ڕیکلام و وەستاندن یان کەمکردنەوەی بەرهەمهێنانی ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە، یان لە ڕێگەی پێدانی ڕەزامەندی بەرهەمهێنانی ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە بە کۆمپانیایەکی تر،بەمەرجێك ناوی مارکەکە وەك خۆی بمێنێتەوە.

(مارکیتینگی بەرهەڵستکار):

خواست لەسەر هەندێ کاڵاو خزمەتگوزاری، پێچەوانەی بەکارهێنانی کۆمەڵایەتییە، یاخود زەرەرو مەترسیان هەیە بۆسەر تەندروستی کۆمەڵگا وەك (جگەرە، توتن، مادەهۆشبەرەکان، خواردنەوە کحولیەکان، پۆرنۆ گرافیا...هتد.)، لەو دۆخەدا خواست لە سەر ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە کاریگەری نەگەتیڤانەی دەبێت بۆ سەر کۆمەڵگا، بۆ سڕینەوەو لەنابردنی خواست بۆ ئەو جۆرە کاڵاو خزمەتگوزاریانە (مارکیتینگی بەرهەڵستکار) پراکتیك دەکرێت.

وێڕای ئەوەی وترا، دەتوانیین بڵێین کە پۆلێنکردنی مارکیتینگ بە پێی شێوەو شێوازەکانی، بەستراوە بە ئامانجی سیستەمی بزنس و شێوازی بزنسەوە، بۆ زیاتر ڕوونی پۆلێنکردنی جۆرو شێوەو شێوازەکانی مارکیتینگ لە (خشتەی ١,٧) نیشان دەدەین.

خشتەی ١،٧ پۆلێنکردنی جۆرەکانی مارکیتینگ

ئاراستەی بەکارهێنانی مارکێتینگ	ئامانج و بواری بەکارهێنان	جۆرەکانی مارکێتینگ	سیفەتی خواست لە بازاڕدا	جۆرەکانی مارکێتینگ	قۆناغی گەشەی مارکێتینگ
بەقازانج (مارکێتینگی نابازرگانی)	بەدەستهێنانی قازانج ئامانجی تر	کۆنسێرڤاتیف	نێگەتیڤی	مارکێتینگی جیانەکراوە	تاکو ١٩٥٠
بەقازانج (مارکێتینگی نابازرگانی)	فراوانکردنی ڕووبەر	هاندەران گەشەکردوو	نەبوون شاراوە دابەزین	جیاکردنەوەی مارکێتینگ	١٩٦٠ ١٩٧٠ ١٩٨٠
نەتەوەیی (ناوچەیی لۆکالی) نێونەتەوەیی (هەناردە)	بواری بەکارهێنان جۆری چالاکییەکان	ڕیمارکێتینگ دووبارەبوونەوە	نارێك و پێك تەواو ناتەواو نارێك و پێك	کۆمەنیکەیشنی مارکێتینگ	١٩٩٥ تاکو ئێستا
بەکارهاتوو، پیشەسازی، وەبەرهێنان، خزمەتگوزاری		پاڵپشتگیری دیمارکێتینگ پێچەوانەیی			
ڕێکخستنی مارکێتینگ، شوێنی مارکێتینگ، پێروزکەی مارکێتینگ، مارکێتینگی کۆمەڵایەتی					

لێرەوە دەکرێت بێینە سەر ئەوەی کە بە گوێرەی چالاکیەکان لە بواری یان لە پرۆسەی گۆڕینەوەو ئاڵوگۆڕدا، (مارکیتینگی بازرگانی Commercial marketing) و (مارکیتینگی بەدەر لە بازرگانی- No Commercial marketing) دێنە کایەوە.

مەبەست و ئامانجی سەرەکی (مارکیتینگی بازرگانی) بریتییە لە بەدەستهێنانی قازانج، هەر بۆیە هەندێ جاریش بە (مارکیتینگی قازانجی بزنسی) ناودەبرێت.

ئەو دەزگاو دام و دەزگاو ڕێکخراوانەی کە مەبەستیان بەدەستهێنانی قازانج نییە وەك (دەزگا خزمەتگوزارییە حکومیەکان، خوێندگاکان، خەستەخانەکان، باخچەکان...هتد) بە (مارکیتینگی بەدەر لە بازرگانی) لە قەڵەم دەدرێن.

بۆ زێتر ڕوونکردنەوەی ئەوەی لای سەرەوە وترا، دەتوانن سەیری وێنەی ژمارە (١,٦) بکەن، کە لە لایەن پرۆفیسۆر (میفێرت - Meffert)ەوە ئامادەکراوە.

وێنەی ١،٦ فۆرمی سەرەکی مارکیتینگی بازرگانی

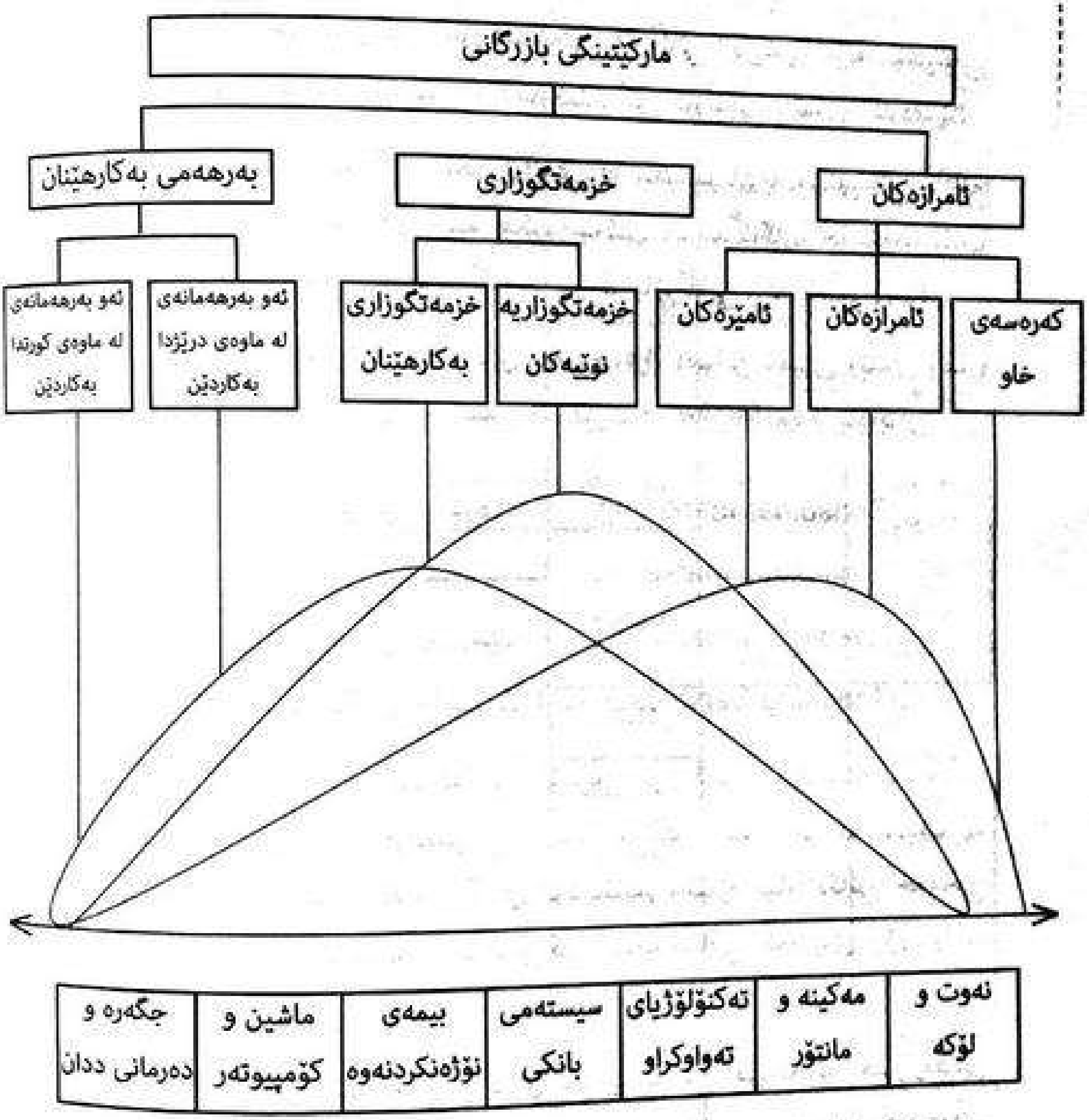
مارکێتینگی بازرگانی
بەرهەمی بەکارهێنان
خزمەتگوزاری
ئامرازەکان
ئەو بەرهەمانەی لە ماوەی کورتدا بەکاردێن
ئەو بەرهەمانەی لە ماوەی درێژدا بەکاردێن
خزمەتگوزاری بەکارهێنان
خزمەتگوزاریە نوێیەکان
ئامێرەکان
ئامرازەکان
کەرەسەی خاو
نەوت و لۆکە
مەکینە و ماتۆڕ
تەکنۆلۆژیای تەواوکراو
سیستەمی بانکی
بیمەی نۆژەنکردنەوە
ماشین و کۆمپیوتەر
جگەرە و دەرمانی ددان

سەرباری ئەوەی ئاماژەمان پێ کرد، بە باشی دەزانیین هەر لێرەدا دەستنیشانی جۆرەکانی تری مارکیتینگ بەپێی پانتایی چالاکیەکان بکەین، وەك :

١- (مارکیتینگی نەتەوەیی یان نیشتمانی- National marketing) کە پێکهاتووە لە (مارکیتینگی ناوچەیی- Regional marketing) و (مارکیتینگی لۆکاڵی- Local marketing).

٢- (مارکیتینگی نێونەتەوەیی- International marketing) کە پێکهاتووە لە (مارکیتینگی هەناردە - Export marketing)، (مارکیتینگی گلۆبال - Global marketing)، (مارکیتینگی جیهانی - World marketing).

جگە لەوەش مارکیتینگ بەپێی بەکارهێنانی لە بوارە جیاجیاکانی ئابووریدا چەند جۆرێکە وەك:

٣- (مارکیتینگ لە بواری بەکارهێناندا - Consumer marketing)

٤- (مارکیتینگ لە بواری پیشەسازیدا - Industrial marketing)

٥- (مارکیتینگ لە بواری وەبەرهێناندا - Investment marketing)

٦- (مارکیتینگ لە بواری خزمەتگوزاریدا - Marketing Services)

پاش ئەوەی سەرەوە بەشێك لە جۆرو شێوەو شێوازەکانی مارکیتینگمان خستە ڕوو، لێرەوە بە پێویستی دەزانیین بێینە سەر هەندێ لایەنی تر کە تایبەتە بە پۆلێنکردنی مارکیتینگ لە ڕوانگەی قوتابخانەو ڕێبازە جیاوازەکانی چەمکی مارکیتینگەوە وەك قوتابخانەی (ئەمەریکی، سکەندەنافی، ئەوروپای ڕۆژئاوا... هتد).

ئەوەی جێگەی سەرنجە لە نێوان تیۆریەسازانی قوتابخانە جیاوازەکانی مارکیتینگ تاکو ئێستاکەش مشتومڕ و بۆ چوونی جیاواز لە سەر ڕوونکردنەوەی (ماکرۆمارکیتینگ - macro marketing)، بەردەوامە.

تاکو ساڵانی شەستەکانی سەدەی ڕابردوو، هەر یەکێك لە قوتابخانەکان خوێندنەوەو لێکدانەوەی جیاوازیان هەبوو بۆ ڕوونکردنەوەی کێشەکانی ماکرۆمارکیتینگ، بە شێوەیەکی گشتی بۆچوونەوەکانیان لەسەر پێکهاتەی ساغکردنەوەی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان بە لەبەرچاووگرتنی خواستەکانی کڕیار چڕکردبۆوە، بێ ئەوەی خوێندنەوە بکەن بۆ ژینگەی ئابووری بازاڕ، بە پێی گەشەکردنی پەیوەندیەکانی ئابووری بازاڕو پێشکەوتنی ئامڕازەکانی گواستنەوەو گەیاندن (ئینفراسکتور - infrastructure) و جێگربوونی ئابووری بازاڕ، ئیتر پێویستیەتی شیتەڵکردنەوەو شرۆڤەکردنی خواست و حەزەکانی بەکاربەر لە ئاستێکی فراوانتردا هاتە کایەوە. پێویست بوو کە لێکدانەوە بۆ کاریگەریەکانی بەکاربەر بکرێت لەسەر بازاڕەکان و کۆمەڵگا. بۆ نموونە قوتابخانەی ئەمەریکی لە سەر دەستی تیۆرسازانی بواری مارکیتینگ وەك (هۆلۆەی - Holloway، فیسکە - Fiska، هانکۆك - Hancoc...هتد)، پێیان وا بوو کە مارکیتینگ ڕەهەندی کۆمەڵایەتی هەیە و بەشێکە لە چالاکییە کۆمەڵایەتیەکان، ئەو چالاکیانە وەك میکانیزمێك وان بۆ هاوسەنگکردنی بارودۆخی ئابووری لە کۆمەڵگادا.

جگە لەوەش پێیان وابوو کە ماکرۆمارکیتینگ چەند بوارێك دەگرێتەوە وەك : میکانیزمێك بۆ مسۆگەرکردنی چالاکییەکانی ژیان، چەندایەتی و چۆنایەتی سیفەتەکانی شمەك و خزمەتگوزاریەکان، ئاکامە کۆمەڵایەتیەکان...).

لە ئەنجامی لێکدانەوە جیاوازەکان بۆ ماکرۆمارکیتینگ، دوو جۆری تری مارکیتینگ پەیدابوون وەك :

- (مارکیتینگی کۆمەڵایەتی - Social marketing)
- (مارکیتینگی نەریتی کۆمەڵایەتی - Social and ethical marketing).

(مارکیتینگی کۆمەڵایەتی): لەو چالاکییانە دەکۆڵێتەوە کە ئاراستە دەکرێن بۆ کەنترۆڵکردنی بەرنامە کۆمەڵایەتیەکان، کە لە پێناوی باشکردنی گوزەرانی خەڵکی و چینە کەم دەرامەتەکان دامەزراوە.

(مارکیتینگی نەرێتی کۆمەڵایەتی): لە بەرنامەکانی داهاتوو (ئایندە) دەکۆڵێتەوە، پرینسیپی سەرەکی ئەم جۆرە مارکیتینگە بریتییە لە دەستەبەرکردنی بڕیاردان لە سەر خواستە دوورەکانی بەکاربەر لە پێناوی بەرژەوەندی گشتی کۆمەڵگادا.

پێش ئەوەی کۆتایی بە باسەکانی ئەم پەرگرافە بێنیین، بۆ پتر ڕوونکردنەوە بە پێویستی دەزانیین ئاماژە بە چەند خاڵێکی تری گرنگ بدەین .

لە ساڵی (١٩٨٦) دا (فیلیپ کۆتلەر) بۆ یەکەم جا دەستەواژەی (مێگا مارکیتینگ - mega marketing) ی بەکارهێناوە، وەك ستراتیژیەتی بیرکردنەوە، مەبەستی کۆتلەر لە ستراتیژیەتی بیرکردنەوە ئەوەیە، تەنها ئەوە بەس نییە کە کاڵاو خزمەتگوزاریەکان بخرێتە ڕووی بەکاربەران، بەڵکو پێویستە بیر لە ئاکامە کۆمەڵایەتیەکانی ئەو خستەڕووەش بکرێتەوە، جگە لەوەش دەبێت بیر لە کاریگەرەکانیان لە سەر (ماکرۆ گرووپەکان - macro group)یش، واتە گرووپە جیاوازەکانی کۆمەڵگا وەك (سەندیکا پیشەییەکان، ڕێکخراوە حکوومی و ناحکوومیەکان و ...هتد) بکرێتەوە.

هەر لەسەر ئەو بابەتەو ڕۆڵی مارکیتینگی کۆمەڵایەتی بیرمەندی فەرەنسی (لامبە - Lamba) مارکیتینگ لە سیستەمی ئابووری بازاڕدا وەك فاکتەری دیمۆکراتی ئابووری سەیر دەکات. بە بۆچوونی لامبە مارکیتینگ سیستەمی گوێگرتن لە دەنگی بەکاربەر دروست دەکات، جگە لەوەش هاندەرە بۆ دروستکردنی ژینگەی وەبەرهێنان و گەشەی بزنس بە گشتی.

بەهەرحاڵ بیرۆکەی مارکیتینگ بە گشتی و مارکیتینگی کۆمەڵایەتی بە تایبەتی لە لایەن چەندان بیرمەندو ئابووریناسەوە باسی لێکراوە، بە پێی پێویستی لە بەشەکانی تردا هەوڵ دەدەین ئاماژەیان پێ بدەین.

٣-١ ڕامانی (هزری) نوێی بزنس

بە شێوەیەکی گشتی دەستەواژەی (ڕامان - Concept) وەك سیستەمی ڕامانکردن یان هزرکردن سەیر دەکرێت، بۆ لێکدانەوەو خوێندنەوەی هەر چالاکییەك، هەروەها هەندێ جار وەك سیستەمی بیرۆکەی گشتی یان ئایدۆلۆژیا یان فەلسەفەی چالاکییە مرۆییەکان لە بوارە جیاجیاکاندا سەیر دەکرێت.

ڕامانکردن لەسەر بنەمای زانستی چەمکەکانی وەك، (بیرۆکە، ستراتیژ، ئامراز، ئامانج) پێکەوە گرێ دەدات، هەر لەو سۆنگەیەوە، دتوانیین بڵێین بیرۆکەی یان هزری مارکیتینگیش بە هەمان شێوە و پاڵپشت بە بنەما زانستیەکان، بریتییە لە ڕێکخستنی چالاکییەکانی بزنس بە گشتی، لە سەر بنچینەی بیرۆکەی کۆنکرێتی و دیاریکردنی ستراتیژیەت و ئامرازەکانی گەیشتن بە ئامانجە ستراتیژیەکانی بزنس، بە دەربڕینێکی تر، بریتییە لە هزرکردنی پلانی ستراتیژی بزنس.

پێویستە بیرۆکەی مارکیتینگ لەسەر شیکارکردنی پلانی ستراتیژی دامەزرێت، دیاریکردنی بیرۆکەی پلانی ستراتیژی مارکیتینگ چەند قۆناغێك لەخۆ دەگرێت وەك:

- شیکردنەوەی دۆخی ناوخۆیی و دەرەکی بزنس.
- دیاریکردنی ئامانجی بزنس و ئامانجی چالاکیە مارکیتینگیەکان.

- دیاریکردنی بنەما و ئاڕاستەکانی پلانی ستراتیژی.
- هەڵبژاردنی باشترین و گونجاوترین ئامراز بۆ گەیشتن بە ئامانجەکان.

ئەوەی شایانی باسە بە پێی پێشکەوتنی ئاستی بەرهەمهێنان و گەشەی ئابووری بە گشتی و بارودۆخی بازاڕ بە تایبەتی ڕامانی مارکێتینگیش گۆڕانی بەسەردا دێت و هەنگاو بە هەنگاو گەشە دەکات .

ڕامانی مارکێتینگ بە پێی گۆڕانکاریەکان جەخت دەکاتە سەر سێ بواری سەرەکی وەك:

بەرهەمهێنەر (فرۆشیار)، بەکاربەر (کڕیار)، دەسەڵات (حکومەت).

زۆرینەی شارەزایان و بیرمەندان و پراکتیکانی بواری مارکێتینگ، قۆناغەکانی گەشەی ڕامانی مارکێتینگیان بەم شێوەیە دەستنیشان کردووە.

١- (ڕامانی بەرهەمهێنان - Production Concept)

٢- (ڕامانی شت و مەك - Commodity Concept)

٣- (ڕامانی ساغکردنەوە، فرۆتن - Marketable Concept)

٤- (ڕامانی مارکێتینگی نەریتی - Traditional market Concept)

٥- (ڕامانی مارکێتینگی نەریتی کۆمەڵایەتی - Concept of Social – ethical marketing)

٦- (مارکێتینگی هاوکاریکردن - Marketing Cooperation)

بۆ زیاتر ڕوونبوونەوە باشتر وایە سەیری ئەم خشتەیەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (٨-١) گەشەی ڕامانی مارکیتینگ

ساڵ	ڕامان	بیرۆکەی سەرەکی	ئامرازە سەرەکیەکان	ئامانجی سەرەکی
١٨٦٠-١٩٢٠	بەرهەمهێنان	فرۆشتنی ئەوەی لە توانادایە	تێچوونی بەرهەمهێنان	باشتکردنی پرۆسەی بەرهەمهێنان و زیادکردنی فرۆشتن و قازانج
١٩٢٠-١٩٣٠	شت و مەك	بەرهەمهێنانی بەرهەمی جۆری	سیاسەتی شمەکی	باشتکردنی جۆرەکانی بەرهەم
١٩٣٠-١٩٥٠	ساغکردنەوە	فراوانکردنی تۆڕەکانی ساغکردنەوە و فرۆشتن	سیاسەتی ساغکردنەوە فرۆشتن	دابینکردنی خواستەکانی بەکاربەر لە بازاڕدا
١٩٦٠-١٩٨٠	ئەرێتی	بەرهەمهێنانی ئەو شتانەی کە بەکاردەهێنرێت	لێکۆڵینەوە دەربارەی بەکاربەران	دابینکردنی داواکان بە ڕەچاوکردنی بەرچەوندییە گشتیەکان و پارێزگاری لە پیسبوونی ژینگە

١٩٨٠-١٩٩٥	نەریتی کۆمەڵایەتی	بەرهەمهێنانی ئەو شتانەی بەکاردێن بە ڕەچاوکردنی خواستە کۆمەڵایەتیەکان	لێکۆڵینەوە لە کاریگەریەکانی بەرهەمهێنان و بەکارهێنان لەسەر باری کۆمەڵایەتی و ژینگە	
١٩٩٥ تاکو ئێستاکە	هاریکاری	بەرهەمهێنانی ئەو شتانەی کە پێویستن بۆ کاربەر و بزنس	میتۆدی یەکخستن و ڕێکخستنی تۆڕەکانی بازرگانی	دابینکردنی خواستەکانی بەکاربەر و لە بارچاووگرتنی بەرژەوەندیەکانی حکومەت و لە پرۆسەی بزنسکردندا

لایەنێکی تر کە زۆر پێویستە لێرەدا بیخەینە بەر باس ئەوەیە کە، پێشنیارکردنی قۆناغ و پۆلێنکردنی ڕامانی مارکیتینگ، ناتوانرێت وەك ڕێسایەکی گشتی و ستاندارد بۆ هەموو وولاتێك یان کۆمەڵگایەك سەیر بکرێت، چونکە ڕامانی مارکیتینگ لە هەر وولاتێك یان شوێنێك بە پێی پێشکەووتن و گەشەی ئابووری بازاڕ جیاوازی هەیە و هەر وولاتێك خەسڵەت و تایبەتمەندێتی و داب و نەریتی جیاواز بەخۆی هەیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بە گوێرەی پراکتیکردنی گەشەی ڕامانی مارکیتینگ، دەرکەوتووە، کە ئەو پۆلێنکردنەی سەرەوە دەتوانرێت وەك بنەمایەك لە هەر شوێنێك بە پێی گەشەی ئابووریەکەی سوودی لێ وەبگیرێت و بەکاربهێنرێت بە ڕەچاووکردنی گشت تایبەتمەندیەکانی ئەو شوێنە.

ئێستاکە هەریەك لە ڕامانەکانی مارکیتینگ ڕوونتر دەکەینەوە.

ڕامانی بەرهەمهێنان:

بیرۆکەی بنچینەیی ڕامانی بەرهەمهێنان بە پلەی یەکەم بایەخدان بوو بە زیادکردنی ئاستی بەرهەمهێنانی ئەو جۆرە کاڵاو خزمەتگوزاریانەی کە پێشتر بەرهەم دەهێنرا، ئەوەی شایانی باسە ئەم جۆرە ڕامانە تاکو ئێستاکەش بایەخی خۆی هەیە و لە هەندێ شوێن پراکتیک دەکرێت. پرینسپی سەرەکی ڕامانی بەرهەمهێنان لەوەدایە گرنگی دەدات بە بەرهەمهێنانی ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانەی کە کاربەر پێی ئاشنایەو لەسەری ڕاهاتووە، بێگومان بەو نرخە گونجاوەی کە کڕیار ئامادەی کڕینیانی هەیە. هەر لێرەدا ئاماژە بەو حاڵەتە گشتیانە دەدەین کە ڕامانی بەرهەمهێنانی تێدا پراکتیک دەکرێت.

١- لە کاتێکدا کە کڕیار یان بەکاربەر ئاستی داهاتیان زۆر بەرز نیە، واتە لە کاتێکدا کە ئاستی داهاتی کڕیار سنووردارە.

٢- لە کاتێکدا کە خواست زیاترە لە خستنەڕوو، هەرچەندە بەکاربەران پێشوازی لەم حاڵەتە ناکەن، بەڵام بەهۆی ڕاهاتنیان لەسەر بەکارهێنانی ئەو بەرهەمانەو، سنووردارێتی داهاتیان ناچارن ئەو بەرهەمانە ئەگەر چی بۆ ماوەیەکیش بێت بەکاربهێنن.

٣- لە کاتێکدا بەرهەمهێنانی کاڵاو خزمەتگوزاریە نوێکان، بەهای تێچوونیان زیاد دەبێت، ئەو کاتە بەرهەمهێنەر ناچارە بگەڕێت بە دوای ڕێگەی دابەزینی بەهای تێچوون یاخود دەبێت بازاڕێکی تر بدۆزێتەوە بۆ ساغکردنەوەیان.

ئەوەی ماوەتەوە بیڵێین، ئەوەیە کە ڕامانی بەرهەمهێنان بە شێوەیەکی سەرەکی جەخت دەکاتە سەر زیاتر بەرهەمهێنان بە تێچوونێکی کەمتر، گرنگیەکی ئەوتۆ نادات بە فرۆتنی بەرهەمەکان، چونکە کاڵاو خزمەتگوزاری هەرزان هەمیشە کڕیاری خۆی هەیەو پەکی ناکەوێت .

ئەوەی لێرەدا دەمەوێت سەرنجی خوێنەری بۆ ڕاکێشم ئەوەیە کە لە کاتی خۆیدا (هینری فۆرد - Henry Ford - ١٨٦٣،١٩٤٧)، کە بە باوکی پیشەسازی

ئۆتۆمۆبیل لە قەڵەم دەدرێت، ڕامانی بەرهەمهێنانی پراکتیك دەکرد و لە بزنسی خۆیدا بەکاری دەهێنا.

بۆ زێدە ڕوونکردنەوەی ئەو چەند ووتنەی لای سەرەوە، دەمەوێ بەکورتی کەمێك باس لە چالاکیەکانی، هێنری فۆرد بکەین:

ئەوەی ئاشکرایە فۆرد بۆ یەکەم جار ئۆتۆمۆبیلی مۆدێلی (T) ی بەرهەمهێنا و بە نرخێکی گونجاو دەیفرۆشت، کە توێژو چینە ناوەندەکانی ئەمەریکا ئەو کاتە، لە توانایاندا بوو بیکڕن. ئەوەی شایانی باسە فۆرد بۆ یەکەم جار پیشەسازی ئۆتۆمۆبیلی لە ئەمەریکا گەشە پێدا، هەروەها بۆ یەکەم جار لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا ئاڵەتی میکانیکی و ئۆتۆماتیکی بەکارهێنا، هەموو ئەم هەنگاوانە بوونە هۆی ئەوەی کە بەهای تێچوون بە ڕێژەیەکی دیاریکراو نزم بکاتەوە، جگە لەوەش هەر فۆرد ماوەی کارکردنی (٨) کاتژمێری لە ڕۆژێکدا داهێناو، کرێی کاری بەرز کردەوە، هەموو ئەم هەنگاوانە وای کرد کە لە ساڵەکانی (١٩٠٨- تاکو ١٩٢٧) زیاد لە (١٥) ملیۆن ئۆتۆمبیلە مۆدێلی (T) بفرۆشرێت لە بازاڕەکاندا، ئەوەی کە جێگەی سەرسوڕمان بوو، هەموو ئۆتۆمۆبیلەکان ئەوە کاتە ڕەنگیان (ڕەش) بوو چونکە ئەو کاتە بۆیەی ڕەش نرخەکەی زۆر کەمتر بوو لە چاوو ڕەنگەکانی تردا، ئەمەش بە شێوەیەکی بەرچاوو بەهای تێچوونی کەمتر دەکردەوە، ئەوەی ئێمە لێرەدا مەبەستمانە، ئەوەیە کە فۆرد زۆر بە سەرکەوتووانە پرینسیپی مارکیتینگی بەرهەمهێنانی بەکاردەهێنا، بە کورتی و کرمانجی پرینسیپی بزنسی فۆرد بریتی بوو لە (نزمکردنەوەی بەهای تێچوونی بەرهەمهێنان)، ئەم پرینسیپەش بنەمای سەرەکی و بنچینەیی ڕامانی بەرهەمهێنانە .

ئەوەی شایانی باسە، ئەمڕۆکە زۆربەی زۆری کۆمپانیا (چینیەکان) لە سەر ئەو بنەمایە بزنس دەکەن.

ڕامانی شت و مەك:

بیرۆکەی سەرەکی ڕامانی شت وەمەك، جەخت دەکاتە سەر ئەوەی کە کڕیار یان بەکاربەر پۆزەتیڤانە سەیری ئەو شت و مەکانە دەکات کە جۆریەتیەکانی باش بێت و نرخەکەشی گونجاو بێت. لەم حاڵەتەدا مەیلی کڕیار بەلای ئەو شت و مەکانەدا دەڕوات کە بەراورد بە هەمان شت و مەك، جۆریەتیەکەی بەرزتر و نرخەکەی نزمتر بێت . بێگومان بۆ گەیشتن بەو ئامانجە، واتە بۆ زیاتر فرۆتنی شت و مەك و بە دەستهێنانی قازانج، پێویستە بڕی خەرجیەکانی توێژینەوەی مارکیتینگی زیاتر بکرێت، چونکە بێ توێژینەوەی مارکیتینگی گەیشتن بەو ئامانجە مەحاڵە. پرەنسیپی ڕامانی شت و مەك لە لایەن زۆربەی کۆمپانیاکانەوە پراکتیك دەکرێت، بەڵام هەندێك جار، پراکتیککردنی ڕامانی شت و مەك ئەنجامی پێچەوانەی لێ دەکەوێتەوە. ئەوەش بەهۆی پشتگوێ خستنی توێژینەوە لە توانای کڕینی بەکاربەران و گرنگی نەدان بە ڕکابەرانی بازاڕ. بۆ نموونە، کۆمپانیایەکی بەناوبانگ، بڕیاری بەرهەمهێنانی جۆرێك لە (پرینتەری) دا کە خێراییەکەی (٤) جار زۆرتر بوو لە خێرایی ئالەتی چاپکردن و نرخەکەشی (٤) جار کەمتر بوو، بەڵام ئەو جۆرە پرینتەرە، لە بازاڕەکاندا پێشوازیەکی ئەوتۆی لێ نەکرا و کۆمپانیاکە تووشی زیان بوو، چونکە پێش بەرهەمهێنانی ئەو جۆرە پرینتەرە، کۆمپانیاکە هیچ توێژینەوەیەکی ئەوتۆی لە دۆخی بازاڕە نەکردبوو، جگە لەوەش دیزانی کۆمپیتەرەکە ئەوەندە سەرنج ڕاکێشەر نەبوو تاکو سەرنجی کڕیار بەلای خۆیدا ڕابکێشێت، بێگومان ئەو کۆمپانیایە بۆ ئەوەی خەرجیەکانی کەمتر بکاتەوە، ئامادەیی تێدا نەبوو، خەرجی لە مارکیتینگدا بکات، ئەمەش بووە هۆی ناپوختبوونی لە بازاڕدا، هەروەك پەندێکی ڕوسی دەڵێت (ڕەزیل دوو جار پارە دەدات) ئەم کۆمپانیایەش هەمان شتی بەسەردا هات، لێرەدا دەگەینە ئەو دەرئەنجامەی کە پێش بەرهەمهێنانی هەر کاڵا و خزمەتگوزاریەکی نوێ، پێویستە خەرجیەکانی مارکیتینگ زیاد بکرێت تاکو، زەمینەی گونجاو ساز بکات لە بازاڕەکاندا و بەکاربەران چاوەڕوانی بەرهەمەکە بن.

ڕامانی ساغکردنەوە یان فرۆتن:

ئامانجی سەرەکی ڕامانی فرۆتن، بریتییە لە بەرزکردنەوەی ئاستی فرۆشتنی کالآو خزمەتگوزاریەکان و بە دەستهێنانی قازانجی زیاتر. بێگومان بۆ گەیشتن بەم ئامانجە، پێویستە بزنس هەموو هەوڵەکانی لە جێگیرکردنی شوێنی خۆی لە بازاڕدا چڕ بکاتەوە، بۆ ئەمەش دەبێت شێوەو شێوازی جیاواز بەکاربهێنێت بۆ کەمنە بوونەوەی ژمارەی کڕیارەکانی لە بازاڕدا، ئەم ئەرکەش زیاتر دەخرێتە ئەستۆی بەشی (مارکیتینگ و ڕیکلآم) لە کۆمپانیاکەدا.

بۆ ئەوەی ڕامانی فرۆتن تا ماوەیەکی زۆر چالاك بێت، فیلیپ کۆتلەر، چەند خاڵێکی گرنگ و سەرەکی دەستنیشان کردووە، کە لێرەدا بە پێویستی دەزانم ئاماژەی پێبدەین:

١- زۆرینەی کڕیارەکان، ئەزانن کە دەتوانن پارێزگاری لە بەرژەوەندیەکانیان بکەن.

٢- ئەو کڕیارانەی کە نارەزامەندن لە کڕینەکانیان، دوای ماوەیەك ئەو هەستە لایان دەسڕێتەوە.

٣- ئەو کڕیارانەی کە نارەزامەندن لە کڕنەکانیان، زۆربەی جار ئامادەییان تێدا نیە نارەزاییەکانیان لەگەڵ کەسانی تر یان کڕیارەکانی تردا باس بکەن.

٤- ئەو کڕیارانەی کە نارەزامەندن، زۆربەی جار پەنا نابەن بۆ دەزگاکانی مافی پاراستنی بەکاربەر.

٥- دەبێت بزانیین کە هەمیشە کڕیارێکی زۆر هەن لە بازارەکاندا.

ڕامانی مارکیتینگی نەریتی:

ئەوەی جێگەی سەرنجە، ڕمانی فرۆتن کە پێشتر باسمان کردووە، لە ناوەڕاستی ساڵەکانی پەنجای سەدەی ڕابردوودا سەری هەڵدا، بەڵام بیرۆکەی مارکیتینگ پێشتر پەیدابوو، هەروەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا، ئامانجی سەرەکی ڕامانی مارکیتینگ: بایەخدانە بە کاریەر، واتە بابەتی بنچینەیی مارکیتینگ لە سەرەتاوە تا کۆتایی گرنگی دانە بە جێبەجێکردن و دابینکردنی خواستەکانی بەکاریەر. ئامانجی کۆتایی مارکیتینگ یان بزنس بریتییە لە تۆژینەوەو دابینکردنی داواو پێداویستیەکانی بەکاریەر لە بازاڕدا .

هەوڵ دەدەین لەو چەند خاڵەی خوارەوەدا، ئەرکەکانی ڕامانی مارکیتینگ دیاری بکەین:

- ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە بەرهەمبهێنرێت کە دەتوانرێت بفرۆشرێن، لە بری ئەوەی هەوڵی فرۆشتنی ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە بدرێت کە بەرهەمهێنراوە.
- پێویستە خۆشەویستیت هەبێت بۆ بەکاریەر نەك بۆ بەرهەمەکەت.
- خەریکی فرۆشتنی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان مەبە، بەڵکو پێداویستیەکانی بەکاریەر جێبەجێ بکە.
- ئەوەندەی گرنگی دەدرێت بە پرۆسەی بەرهەمهێنان، پێویستە زیاتر گرنگی بدرێت بە خواستەکانی بەکاریەر لە بازاڕدا .
- پێکەوە گرێدانی ئامانج و خواستەکانی بەکاریەر، بە توانای سەرچاوەکانی بزنسەوە.
- تۆژینەوە لە گۆڕانکاریانەی کە بەسەر ستراکتورو سیفەتەکانی بەکاریەردا دێت.
- هەڵسەنگاندنی تواناکانی ڕکابەرەکان لە بازاڕدا و خوێندنەوەی گشت فاکتەرەکانی تر.

ئەوەی لە سەرەوە باسکرا زۆر بەکورتی دەکرێ لەم دەربڕنەدان پوخت کرێتەوە، پرۆسەی فرۆشتن وەك ئامرازێکی مامەڵەو پەیوەندیکردنە، ئەگەر ئەو پرۆسەیە داواو خواستەکان جێبەجێ نەکات، پێویستی بە گۆڕانی سیاسەتی گشتی هەیە نەك پرۆسەی فرۆشتن بە تەنها، ئەوەی ئاشکرایە ئامانجی بزنس دابینکردنی داواکانی بەکاربەرە، لە پێناوی بەدەستهێنانی قازانجدا، لەم حاڵەتەدا بڕیاری چی بەرهەمبهێنرێت بە پلەی یەکەم لە دەست بەکاربەردایە، نەك لە دەست کۆمپانیاو حکومەتەکاندا.

ڕامانی مارکیتینگی نەرێتی کۆمەڵایەتی:

جگە لەوەی مارکیتینگ، بە پلەی یەکەم گرنگی و بایەخ دەدات بە تۆژینەوەی بازارو جێبەجێکردنی خواستەکانی بەکابەر، لە کۆتایدا هەموو ئەمانەش تەنها وتەنها لە پێناوی بەدەستهێنانی قازانجدایە. بەڵام ئەوەی لەوانەش گرنگترە، ئەوەیە کە گشت چالاکییە ئابوورییەکان لە پێناوی خۆشگوزەرانی و باشکردنی بارودۆخی کۆمەڵگایە بە گشتی نەك تەنها تاکەکان. هەر لەبەر ئەم مەبەستەشە کە مارکیتینگ خوێندنەوە بۆ ڕامانی نەرێتی کۆمەڵایەتی دەکات.

بە بۆچوونی فیلیپ کۆتلەر، ڕامانی مارکیتینگی نەرێتی کۆمەڵایەتی، بریتییە لە گەیشتن بە ئامانجەکانی بزنس، بە لەبەرچاووگرتنی دابینکردنی پێداویستیەکانی تاکە بەکاربەرەکان و کۆمەڵگا بە گشتی.

لەم سۆنگەیەوە کۆتلەر مەرجە پێویستەکانی ڕامانی مارکیتینگی نەرێتی کۆمەڵایەتی لە چەند خاڵێکدا کۆکردۆتەوە کە بریتیین لە :

١- پێویستە ئامانجەکانی بزنس،تەنها دابینکردنی خواستە جیاجیاکانی بەکاربەر نەبێت، بەڵکو لە پاڵ ئەوەشدا دەبێت بەرژەوەندیەکانی کۆمەڵگا لەخۆ بگرێت.

٢- پێویستە بزنس، بەردەوام بگەڕێت بە دوای بەرهەمهێنانی کاڵاو خزمەتگوزاری نوێدا، بۆ باشتر جێبەجێکردنی داواکانی بەکارهێنەرو کۆمەڵگا، بە واتایەکی

تر دەبێت بەرهەمهێنان بە بەردەوامی باشتر بێت و سستەمێکی بنگرتووی بەرژەوەندییە کۆمەڵایەتیەکان چاودێری بکات.

٣- پێویستە بزنس هیچ کاتێك پەیوەندی و کۆنتاکت لە گەڵ بەکاربەرو کۆمەڵگادا نەپچڕێنێت و فەرامۆش نەکات، بەڵکو، پەیوەندیەکان زیاتر توندوتۆڵترو بەهێزتر بکات.

هەر لێرەدا ڕوونکردنەوەی خاڵێکی دیکەش سوودبەخش دەبینم، ئەویش ئەوەیە، کە یەکێك لە قۆناغە نوێیەکانی مارکیتینگ بریتییە لە (مارکیتینگی زانیاری - information marketing)، لەم سەردەمەدا و لە داهاتووشدا، سەرکەوتن و پێشکەوتنی چالاکییە بزنسەکان، تەنها لە بواری بەرهەمهێنان و دابەشین و فرۆشتندا، بەدەست نایەت، بەڵکو دەبێت بزنس بایەخی تەواو بدات بە تازەکردنەوە و بەکارهێنانی زانیاری و تەکنۆلۆژیای نوێ (ناو هاو - Know how) لە پرۆسەی بەرهەمهێنانی کاڵاو خزمەتگوزاریەکاندا.

هەروەك ئاشکرایە، کۆمەڵگای نوێ بە کۆمەڵگا خزمەتگوزاریەکان ناو دەبرێت، ئەمڕۆکە پشکی کەرتی خزمەتگوزاری، بەراوورد بە کەرتە ئابووریەکانی تر وەك (پیشەسازی، کشتوکاڵ...هتد) زۆر زیاترە، ئەم گۆڕانکاریانە پێویستیان بە مێتۆد و خوێندنەوەی نوێ هەیە، لەم ڕوانگەیەوە مارکیتینگ ئەرکێکی تری بۆ زیاد بووە، کە ئاڵۆزترە لە ئەرکەکانی پێشتری، چونکە خزمەتگوزاری گشت بوارەکانی ئابووری دەگرێتەوە هەر لە (پیشەسازیەوە تاکو بانکەکان و، گەشتوگوزار و ئوتێل و چێشتخانەوە ڕێستۆرانەکانیش ...). بە دەربڕینێکی دیکە هەر چالاکیەکی ئابووری پێویستی بە خزمەتگوزاریەو بە بێ پێشکەشکردنی خزمەتگوزاریەکان ناتەواو دەبێت و کامڵ نابێت، ئەوەی شایانی باسە بۆ ئەوەی مارکیتینگی خزمەتگوزاری ئامانجەکانی خۆی بپێکێت، دەبێت زیاتر پارەی تیا خەرجبکرێت، بۆ نموونە بە پێی لێکۆڵینەوەکان دەرکەوتووە کە بۆ سەرنجڕاکێشانی کڕیارێکی نوێ یان بۆ دۆزینەوەو هاندانی بەکاربەری نوێ پێویستە کۆمپانیا (٦) جار زیاتر خەرجی بکات، تاکو کڕیاری نوێ بۆ کاڵاو خزمەتگوزاریەکان

پەیدا بکات، ئەگەر کڕیار لە خزمەتگوزاریەکان ناڕەزامەند بێت و بە دڵی نەبێت ئەوا دەتۆرێت و بایکۆتی کڕین دەکات لەم حاڵەتەدا بۆ گەڕانەوەی کڕیارە زوویرەکان کۆمپانیا دەبێت (٢٥) جار خەرجیەکانی مارکیتینگ زیاد بکات، ئەم نموونەیە جارێکی تر دەمانهێنێتە سەر ئەوەی کە مارکیتینگی خزمەتگوزاری یەکێکە لە ڕامانە گرنگەکانی مارکیتینگ.

مارکیتینگی هاوکاریکردن:

چەمکێکی نوێی ڕامانی بەڕێوەبردنی مارکیتینگە، کە ساڵی (١٩٨٠) لە لایەن ئابووریناسە سویدیەکانەوە بۆ یەکەم جار ئاماژەیان پێدراوە، بیرۆکەی مارکیتینگی هاوکار بریتییە لەوەی کە بابەتی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ تەنها بڕیارە دروستەکان نییە دەربارەی بازاڕ، بەڵکو بریتییە لە پەیوەندی و هاوکاری لەگەڵ کڕیار و بەشدارانی تری پرۆسەی کڕین و فرۆشتن، لە ڕوانگەی مارکیتینگی هاوکاریکردنەوە، کاڵا و شمەکەکان تاکو بێت ستاندارد دەبن، تەنها ڕێگە بۆ سەرنجڕاکێشانی بەکاربەران یان کڕیار گرینگی دانە بە هەر کڕیارێك بە تەنها، واتە پێویستە ڕەچاوی تایبەتمەندێتی هەر کڕیارێك بە تەنها لە بارچاوو بگیرێت.

ئابووریناسی سویدی دکتۆر (کریستیان گیۆرن ڕۆس - Dr. Christian Gronroos)، مارکیتینگی هاوکاریکردن بە باشترین ئامراز دەزانێت لە بواری خزمەتگوزاریدا، گیۆرن ڕۆس لە سەر ئەو بابەتە بیرۆکەی (مۆدێلی سووڕی ژیانی پەیوەندییەکان لەگەڵ کڕیاردا) هێنایە کایەوە کە بە (مۆدێلی سێ قۆناغ ناسراوە)، بۆ زیاتر سەیری وێنەکەی خوارەوە بکە:

وێنەی (٧-١) مۆدێلی سووڕی ژیانی پەیوەندییەکان لەگەڵ کڕیاردا

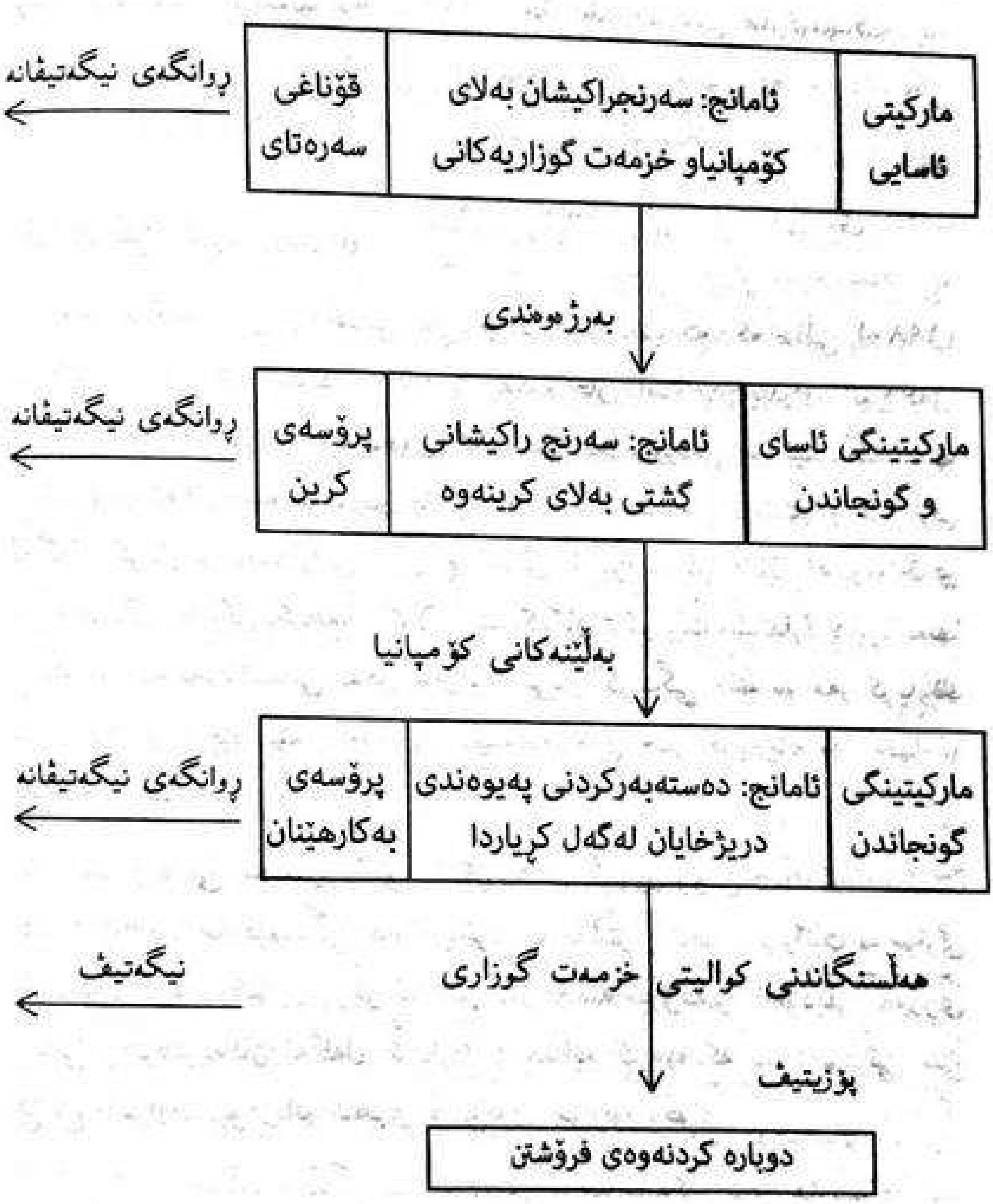
مارکیتی ئاسایی
ئامانج: سەرنجراکیشان بەلای کۆمپانیاو خزمەت گوزاریەکانی
قۆناغی سەرەتای
ڕوانگەی نیگەتیڤانە
بەرژەوندی
مارکیتینگی ئاسای و گونجاندن
ئامانج: سەرنج ڕاکیشانی گشتی بەلای کرینەوە
پرۆسەی کرین
ڕوانگەی نیگەتیڤانە
بەڵێنەکانی کۆمپانیا
مارکیتینگی گونجاندن
ئامانج: دەستەبەرکردنی پەیوەندی درێژخایان لەگەڵ کڕیاردا
پرۆسەی بەکارهێنان
ڕوانگەی نیگەتیڤانە
هەڵسەنگاندنی کوالیتی خزمەت گوزاری
نیگەتیڤ
پۆزیتیڤ
دوبارە کردنەوەی فرۆشتن

هەر وەك لە وێنەکەدا دیارە، ئامانجی مارکیتینگ لە قۆناغی یەکەمدا، بریتییە لە خوڵقاندنی ژینگەی سەرنجڕاکێشانی کڕیار بۆ خزمەتگوزاریەکانی

کۆمپانیەکە بە گشتی، ئەرکی مارکیتینگ لەم قۆناغەدا ناساندنی کۆمپانیاکەیە بە کڕیاران و ڕوونکردنەوەی تایبەتمەندیەکانیتی بۆ کڕیاران، لە ڕێگەی (ڕیکلام و پوبلیك ڕیلەیشنەوە - Advertising and Public Relations).

دوای ناساندنی کۆمپانیاکە، قۆناغی دووەمی سووڕی ژیانی پەیوەندییەکان، دەستپێدەکات، کە پێی دەوترێت (پرۆسەی کڕین - The buying process)، لەم قۆناغەدا کڕیار ئاستی خزمەتگوزاریەکان هەڵدەسەنگێنێت و بەراوردی دەکات بە وێنا و تێگەیشتنی خۆی لەسەر ئەو خزمەتگوزاریانە، ئەرکی کۆمپانیاکە لەم حاڵەتەدا بریتییە لە گۆڕانی وێنای کڕیار بۆ کڕینی خزمەتگوزاریەکە بەبێ هیچ دوودڵیەك یان گومانێك، جگە لەوەش کۆمپانیاکە دەبێت گشت بەڵێنەکانی خۆی بەرامبەر کڕیار جێبەجێ بکات، گۆڕینی سەیرکەر بۆ کڕیارێکی ڕاستەقینە بە پلەی یەکەم وەستاوە لە سەر چۆنیەتی ڕێکخستنی سیستەمی خزمەتگوزاریەکان و بایەخدان بە کڕیار لە ڕێگەی ڕوونکردنەوەی چۆنیەتی بەکارهێنانی خزمەتگوزاریەکان و ئاگادارکردنەوەی لە هەر کەموکوڕیەك.

ئەگەر هەڵسەنگاندنی کڕیار ئەنجامێکی باش و پۆزەتیڤانەی هەبوو، ئەو کاتە قۆناغی سێیەمی سووڕی ژیانی پەیوەندییەکان دەستپێدەکات، کە پێی دەوترێت (پرۆسەی بەکارهێنان - Consumption Process)، لەم قۆناغەدا کڕیار لە پراکتیکدا تواناکانی کۆمپانیاکەی بۆ دەردەکەوێت، واتە دوای کڕینی خزمەتگوزاریەکان و بەکارهێنانیان لە پراکتیکدا کڕیار بە تەواوەتی بەڵێنەکانی کۆمپانیاکەی بۆ ساغ دەبێتەوە، ئەگەر خزمەتگوزاریەکان لەو ئاستەدا بن کە کڕیار چاوەڕێی دەکرد، ئەوا ئامادە دەبێت بەردەوام بێت لە پەیوەندیکردن بەو کۆمپانیایەوە، بەڵام ئەگەر جۆریەت و بەڵێنەکانی کۆمپانیاکە لە ئاستی چاوەڕوانکراودا نەبێت، ئەوا کڕیار پەیوەندیەکانی لەگەڵ کۆمپانیای ناوبراو کۆتایی پێ دەهێنێت و دەگەڕێت بە دوای کۆمپانیایەکی تری هاوشێوەدا، لەم حاڵەتەدا واتە ئەگەر کۆمپانیا خزمەتگوزاریەکانی لە ئاستی بەڵێنەکانیدا نەبێت، ئەوا چی تر هیچ جۆرە ڕیکلامکردنێك یارمەتی نادات، چارەسی ئەم کێشەیە تەنها لە توانای مارکیتنگی هاروکاریکردندایە کە بریتییە لە کارکردن لەسەر

ڕاستکردنەوەی هەڵەکانی پێشتر و دروستکردنەوەی متمانە و پەیوەندی لەگەڵ بەکاریە رو کڕیارە زۆر و هەڵخەڵاتاوەکاندا. ئەوەی جێگەی سەرنجە هەندێ کۆمپانیا لە خشتەبەرکردنی کڕیاریان تا ماوەیەك بۆ دەچێتە سەر، ئەوەش لەو بازاڕانەدا ڕوو دەدات کە هێشتا دەڵەمەیەر پێ نەگەیشتووە، جگە لەوەش نزمی ئاستی هۆشیاری کڕیار و کەموکوڕی یاساو ڕێساکانی حکوومەت ئەوەندەی تر دەرگا لەبەردەم ئەو جۆرە کۆمپانیانەدا واڵا دەکەن.ئەوەی شایانی ئاماژە پێدانە ئەم جۆرە کۆمپانیانە، زۆر بە پەلە لەو شوێنانەدا جێگەی خۆیان دەکەنەوە کە لە (قۆناغی گواستنەوەدان)، بۆ نموونە (هەرێمی کوردستان).

١-٤ ئەرك و بڕیارەکانی مارکیتینگ

ئەوەی لە مارکیتینگدا گرنگە کارکردنە لەسەر هەڵبژاردنی باشترین و گونجاوترین ڕامانی یان هزری مارکیتینگی، لەبەرئەوەی وەك لە(پەرەگرافەکەی پێشتردا باسمان لێکردوە) ڕامانی مارکیتینگ کاریگەری ڕاستەوخۆی هەیە لە سەر ڕێکخستنی بزنس بە گشتی. هێنانەدی ڕامانی مارکیتینگ پێویستی بە جێبەجێکردنی ئەرکی مارکیتینگە، لە تەك ئەرکەکانی تری کۆمپانیاکە وەك ئەرکی (بەرهەمهێنان، دابینکردنی سەرچاوەی دارایی، ئامادەکردنی کادری شارەزا، ژمێریاری ...هتد). لەم حاڵەتەدا ئەرکی مارکیتینگ فراوانتر دەبێت و دەچێتە چوارچێوەی ئەرکەکانی بزنس.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی پتر باسەکە، دەتوانیین بڵێین، جیاوازی سەرەکی لە نێوان ئەرکی مارکیتینگ و ئەرکەکانی تری کۆمپانیا، لەوەدایە کە ئەرکی مارکیتینگ بە شێوەیەکی گشتی بریتییە لە ڕێکخستنی پرۆسەی ئاڵوگۆڕ لە نێوان کۆمپانیا و بەکارهێناندا، لەم سۆنگەیەوە بەرپرسیارێتی ئەرکی مارکیتینگ بریتییە لە پێکهێنانی خواست بە گوێرەی جموجۆڵەکانی بازاڕو گۆڕانکاریەکانی هەڵس و کەوتی بەکاربەر.

بەشێوە کلاسیکیەکەی ئەرکی مارکیتینگ، پرۆسەی ساغکردنەوەو فرۆتن لەخۆ دەگرێت. لەم ڕوانگەیەوە ئەرکی مارکیتینگ جیاواز دەبینرێت وەك ئەرکی چالاکیەکانی مارکیتینگ، بەهۆی ئەو گۆڕانکارییە خێرایانەی لە

بواری بزنسدا هاتۆتە کایەوە، ئەرکی مارکیتینگ و ئەرکی چالاکیەکانی مارکیتینگیش پێکەوە نارێتە و تێکەڵبوون.

ئێستاکە کاتی ئەوە هاتووە بە درێژی باس لە ئەرکە هەرە گرنگەکانی مارکیتینگ بکەین، کە بریتیین لە :

١- (تۆژینەوە - Marketing Research)

٢- (پلاندانان - Planning)

٣- (نرخاندن - Pricing)

٤- (کارگێڕی - Marketing Management)

٥- (دابەشین و ساغکردنەوەی بەرهەم - distribution and sale of goods)

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی سەیری خشتەکەی خوارەوە دەکەین:

خشتەی (٩-١) ستراکتوری نموونەیی ئەرکی مارکیتینگ

ئەرکی مارکیتینگ	ڕوونکردنەوە
تۆژینەوە	تۆژینەوە لە بارودۆخی بازاڕ، شرۆڤەکردنی دۆخی بازاڕی جیهانی، تۆژینەوە لە بازاڕی فرۆتن، بازاڕی سەرمایە، بازاڕی کار و سەرچاوە ماددیەکان، تۆژینەوەی کەرتەکانی پیشەسازی، تۆژینەوەی کاریەران، تۆژینەوە لە پرۆسەی دابەشین، ڕیکلام، دیزایین و پێچانەوەی بەرهەم، کۆکردنەوەی زانیاری، خوێندنەوەی ڕکابەران، پێشبینکردنی خواست و خستنەڕوو...هتد.

پلاندانان، پلانرێژی بەرهەمهێنان	هێڵکاری پرۆسەی بەرهەمهێنان، دیاریکردنی ستراکتوری بەرهەمهێنان، باشکردنی جۆریەتی بەرهەمەکان، بەرهەمهێنانی شمەکی نوێ...
دابەشین و ساغکردنەوە	دیاریکردنی سیاسەتی دابەشین و ساغکردنەوە، ڕێکخستنی ساغکردنەوە لە تۆڕە بازرگانیەکاندا، هەڵبژاردنی کەناڵی ساغکردنەوە، ڕێکخستنی شێوەی گەنجینەکردن و گواستنەوە، کردەی پابلیک ڕیلەیشن..
ڕیکلام و هاندان	دیاریکردنی سیاسەتی ڕیکلامکردن و هاندانی پرۆسەی ساغکردنەوە، دیاریکردنی ئامرازەکانی هاندان و وورووژاندن، ڕێککردنی چالاکیەکانی بریکارو جامبازەکان، پاداشتی کڕیاران، پاداشتی کارمەندانی کۆمپانیا...
نرخاندن، نرخدانان	ئامادەکردنی تاکتیک و ستراتیژیەتی پێکهێنانی نرخ، نرخاندنی پلە بە پلەی بەرهەمەکان لە گشت قۆناغەکانی سووڕی ژیانیدا، خوێندنەوەی میکانیزمی گۆڕانی نرخ لە بازاڕەکاندا، پێشبینکردنی نرخی بەرهەمە نوێیەکان...
کارگێڕی	ڕێکخستنی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، کۆنترۆڵکردن، ژمێریاری و پێداچوونەوە، بەرزکردنەوەی توانای کارگێڕی...

ئەگەر ئەرکی چالاکیەکانی مارکیتینگ، بە شێوە فراوانەکەی سەیر بکەین، دەبینین چەند (ئەرکۆکەیەك - Sub function) لەخۆ دەگرێت وەك:

١- (شرۆڤەکردنی ژینگەی دەرەکی - Analysis of the external environment)

٢- (ڕێکخستنی بەرنامەی بەرهەمهێنان - Coordination of Production programs)

٣- (پشکنینی بازاڕو شرۆڤەکردنی بەکاربەران - Market research and analysis of consumer)

٤- (شرۆڤەکردنی سەرچاوەی تواناکانی بەرهەمهێنانی کۆمپانیا - Capability to produce firm)

٥- (توێژینەوەی سیاسەتی بازرگانی - Study of Commercial policy)

٦- (هێڵکاری جموجۆڵی بەرهەمەکان و ساغکردنەوەیان - Goods movement planning and marketing)

٧- (ڕێکخستنی بزنس و هاندانی پرۆسەی ساغکردنەوە - Business demand and sales promotion)

٨- (دیاریکردنی ئامانج و ستراتیژیەتی چالاکی کۆمپانیا لە بازاڕدا - Grounding in the formation of goals and strategies of the firm market)

٩- (دیاریکردنی سیاسەتی نرخاندن - Business Pricing policy)

١٠- (بەڕێوەبردنی چالاکیەکانی مارکیتینگ - Management of marketing activites)

١١- (دابەشکردن و بەکارهێنانی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان - Distribution and Consumption of goods and Services)

ئەو خاڵە گرنگەی کە هەر لێرەدا پێویستی بە ڕوونکردنەوەیە، ئەوەیە کە ستراکتوری

ئەركەكانی ماركیتینگ بەستراوە بە چەند فاكتەرێكەوە وەك: (بڕی بەرهەمهێنان، ژمارەی كرێكارو كارمەندان، سەرمایە، ستراكتوری بەڕێوەبردن...هتد).

هەر لەبەر ئەو هۆیانەی كە پێشتر ئاماژەمان پێدا، ژمارەو ئاستی ئەركۆكەكانی ماركیتینگ، لە پراكتیكدا وەستاوە لە سەر بارودۆخ و ئاستی ئابووری و دارایی و تەكنۆلۆژیای كۆمپانیاكە بە گشتی.

لە پاڵ ئەركی ماركیتینگ لە بواری بەرهەمهێنان و ساغكردنەوەدا، ماركیتینگ ئەركی تێكەڵبوون و یەكبوونیش (integrating) دەگرێتە خۆی، مەبەست لەم ئەركە ئەوەیە كە گشت ئەركەكانی كۆمپانیا دەكەونە ژێر بیرۆكەی گشتی ماركیتینگەوە، بەهۆی ئەركی پێكەوەبەستنی ماركیتینگەوە بزنس دەتوانێت گشت ئەركۆكەكان ڕێكبخات و ژیرانە پێكەوەیان ببەستێت بۆ گەیشتن بەو ئامانجانەی كە پێشتر نەخشەی بۆ كێشراوە. بۆ زیاتر ڕوونیش دەتوانیین سەیری وێنەكەی خوارەوە بكەین:

وێنەی (٨-١) ئەركی یەكخستن و پێكەوە بەستنی ماركیتینگ

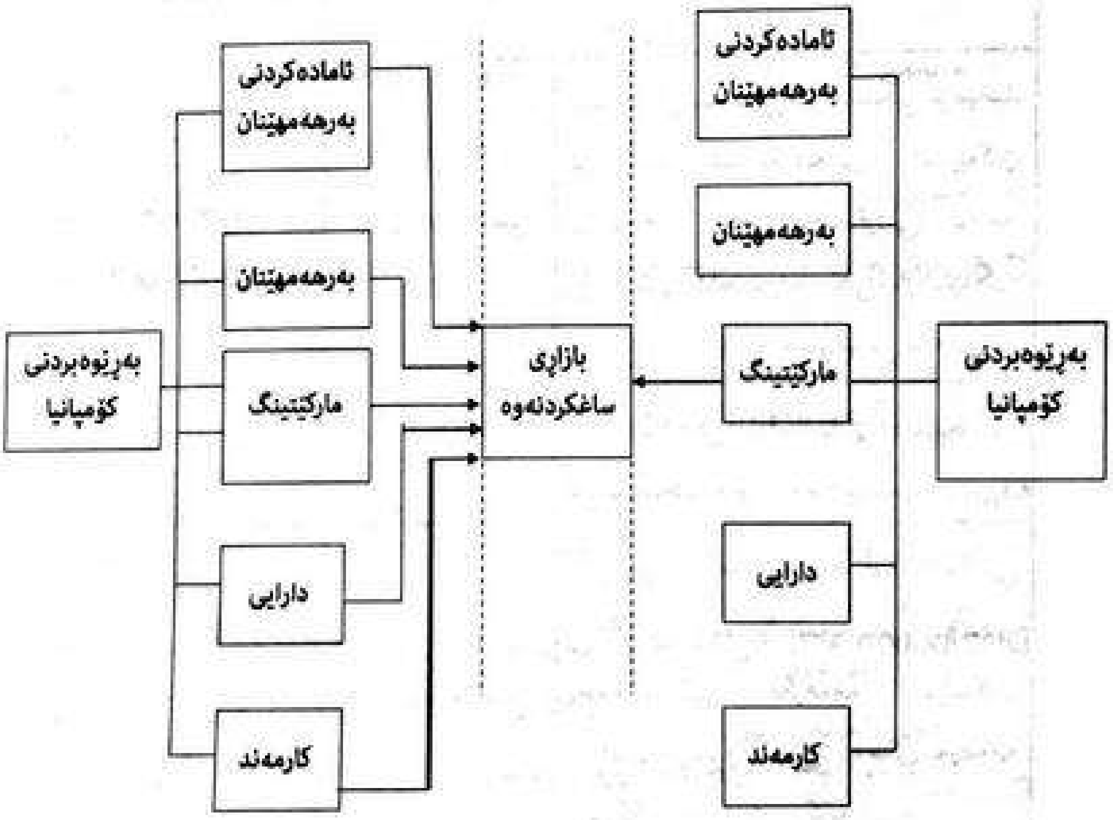
ئامادەكردنی بەرهەمهێنان
بەرهەمهێنان
ماركیتینگ
دارایی
كارمەند
بەڕێوەبردنی كۆمپانیا
بازاڕی ساغكردنەوە
ئامادەكردنی بەرهەمهێنان
بەرهەمهێنان
ماركیتینگ
دارایی
كارمەند
بەڕێوەبردنی كۆمپانیا

دوای ئەو چەند گوزارەیەی سەرەوە، کە مەبەست لە باسکردنیان خستنە بەرچاووی ئەرك و ئەرکۆکەکانی مارکیتینگ بوو، ئێستاکە کاتی ئەوە هاتووە باس لەوە بکەین کە بەهۆی گەشەی پلەیی ئەرکی چالاکیەکانی مارکیتینگەوە، پێداویستی پەیدابوونی شارەزایان و پسپۆڕانی نوێ لە بواری مارکیتینگدا هاتە کایەوە، کە بە باشی دەزانیین لە خشتەکەی خوارەوەدا ئاماژەیان پێ بدەین:

خشتەی (١٠-١) باوترین پیشەگەرانی بواری مارکیتینگ

پسپۆریەتی	مووچە $ (کرێی کار)	ئـــەرك
بەڕێوەبەری بەشی ڕیکلام و پەیوەندی لەگەڵ خەڵکدا (PR)	٥٠٠ - ٤٧٠٠	کارکردن لەگەڵ میدیا، ئامادەکردنی ستراتیژیەتی ڕیکلامکردن، سازکردنی چاوپێکەوتن لەگەڵ ڕۆژنامەنووسان، کارکردن لەگەڵ بریکاران، دیاریکردنی تێچوونی دارایی بەشەکەی...
بەڕێوەبەری بەشی مارکیتینگ	١٠٠٠ - ٥٣٠٠	ئامادەکردنی سیاسەتی مارکیتینگی کۆمپانیا، کۆکردنەوەو شیتەڵکردنەوەی زانیاریەکان، تۆژینەوەی بازاڕ، ئامادەکردنی بودجە، ڕێکخستنی گشتئاڕاستەکانی مارکیتینگ، ئامادەکردنی ڕاپۆرت بۆ ئۆفیسی ناوەندی...
مارکیتۆلۆگ	٨٠٠ - ١٥٠٠	کۆنترۆڵکردنی ئاڕاستەیەکی دیاریکراوی مارکیتینگ
بەڕێوەبەری بەرهەمە تەواو نوێیەکان	٨٠٠ - ٣٠٠٠	گەیاندنی بەرهەمان بۆ بازاڕ، پلاندانانی ڕیکلامی کۆمپانیا، سەپەرشتی پرۆسەی بەرهەمهێنانی بەرهەمە نوێیەکان، نرخاندن، کۆنترۆڵکردنی بودجەی بەرهەمە نوێیەکان، چاودێری ڕکابەران...

بەڕێوەبەری ڕیکلام	٨٠٠ - ٢٠٠٠	کارکردن لەگەڵ میدیاکان، ڕیکلامکردن لە چوارچێوەی بودجەدا.
بەڕێوەبەری کارکردن لەگەڵ خەڵکیدا (PR)	٨٠٠ - ٣٠٠٠	کارکردن لەگەڵ خەڵکی، کارکردن لەگەڵ ڕۆژنامەنووسان
پلاندارێژەری ڕیکلام	٧٠٠ - ٢٠٠٠	خەرجکردن و دابەشکردنی بودجەی ڕیکلام بۆ میدیاکان، پلاندانان بۆ بڵاوکردنەوەی ڕیکلامەکان، هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکان
بەڕێوەبەری دروستکار (داهێنەر)	١٦٠٠ - ٤٠٠٠	کۆنترۆڵکردن و چاوودێرکردنی جێبەجێکردنی بیرۆکەی ڕیکلام، سەپەرشتکردنی دیزاین و دیالۆگ لەگەڵ کڕیاران
بەڕێوەبەری جێبەجێی کار	٨٠٠ - ٢٠٠٠	ئامادەکردن و کڕینی ڕووبەر و شوێن و کاتی بڵاوکردنەوەی ڕیکلام.
نەخشەسازی و دیزاین	٧٠٠ - ١٥٠٠	ئامادەکردنی ماددەی ڕیکلامی، ئامادەکردنی مارکە (نیشانەی) کۆمپانیاکە ...

دوای سەیرکردنی ئەرک و ئەرکۆکەکانی مارکیتینگ، دەچینە سەر باسکردن و تێگەیشتن لە پرۆسەی بڕیاردان، ئەوەی جێگەی گومان نییە بڕیاردان لە هەر بوارێکدا، نەک تەنها گرنگە، بەڵکو کاریگەری تەواو ڕاستەوخۆشی هەیە لەسەر بابەتەکە. بڕیاردان لە هەر سیستەمێکدا بە مەبەستی چارەسەرکردنی بابەتێك یان کێشەیەکە، ئەوەی ئاشکرایە بڕیار لەخۆوە نادرێت، بڕیاردان پرۆسەیەکی سانا نییە و پێویستی بە خوێندنەوەی هەموو گریمانەکان هەیە، بڕیار دان لە سەر بنەمای ئەلتەرناتیڤ دەدرێت و جگە لەوەش گەڕانە بە دوای وەڵامەکاندا. هەر وەك ئاشکرایە، چالاکیە ئابووریەکان و بزنس بە گشتی و چالاکی

مارکیتینگ، بە شێوەیەکی سروشتی بریتییە لە گەڕان بە دوای باشترین و گونجاوترین بڕیاردا، لە پێکەوە گرێدانی چەمکەکانی بەرهەمهێنان، دابەشین، بەکاربەر، لەم سۆنگەیەوە بڕیاربڕیاردان لە بواری مارکیتینگدا، بە یەکێك لە ئاڵۆزترین شێوەکانی بڕیاردان لە قەڵەم دەدرێت.

چونکە بڕیاردانی مارکیتینگی وەك پرۆسەیەکی بەردەوامە لە گەڕان بە دوای باشترین و گونجاوترین ڕێگە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی بزنس کە خۆی لە جێبەجێکردنی خواستەکانی بەکاربەرو بەدەستهێنانی قازانجدا دەبینێتەوە.

ستراکتور و توخمەکانی پرۆسەی بڕیاردانی مارکیتینگ بریتیین لە :

ئامانج، ئەلتەرناتیف (گریمانەکان)، خوێندنەوەی ژینگەی بازاڕ.

مەبەست لە ئامانج، بە پلەی یەکەم بەدەستهێنانی قازانجە و دواتر دۆخی بازاڕە.

مەبەست لە ئەلتەرناتیف، دیاریکردنی سیاسەتی بەرهەمهێنان و نرخاندن و دابەشین و ساغکردنەوەیە، لە چوارچێوەی (جواروجۆریەتی مارکیتینگدا - Marketing mix).

مەبەست لە خوێندنەوەی ژینگەی بازاڕ، دیاریکردنی دۆخی ماکرۆئیکۆنیمیك و ڕکابەرانی بازاڕە.

بە شێوەیەکی گشتی پرۆسەی بڕیاردانی مارکیتینگ دوو قۆناغی سەرەکی لەخۆ دەگرێت:

- ئامادەکردنی بڕیارەکان، لە لایەن شارەزایانی کۆمپانیاوە ئامادەدەکرێت.
- پەسەندکردنی بڕیارەکان، لە لایەن سەرۆکی کۆمپانیاکەوە.

هەروەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا بڕیاردان، پرۆسەیەکی بەردەوام و ئاڵۆزە (سەیری خشتەی ژمارە (١١-١) بکە، بۆیە بەهۆی چەند تیۆریایەکەوە بەڕێوە دەچێت، وەك :

- تیۆریای پەسەندکردنی بڕیاردان
- تیۆریای شرۆڤەکردن و لێکۆڵینەوەی سیستماتیکی.

تیۆریای پەسەندکردنی بڕیاردانیش دوو بەش لەخۆ دەگرێت:

١- (تیۆریای بڕیاردانی ژیرانە - Theory of rational decision-making)

٢- (تیۆریای بڕیاردانی سایکۆلۆژی - Psychological theory of decision-making)

خشتەی (١١-١) بنچینە سەرکیەکانی پرۆسەی بڕیاردان

قۆناغەکان	سیفەتەکان	بڕیاردەر
ئامادەکاری سەرەتایی، دەستنیشانکردنی کێشەکە، بنەمای زانستی بۆ چارەسەرکردنی کێشەکە	پشکنینی دۆخی ناوەکی و دەرەکی کۆمپانیا، دیاریکردنی ئامانج و شێوازی چارەسەرکردنی کێشەکان	بەڕێوەبەری گشتی
ئامادەکردنی بڕیار	کۆکردنەوە و شرۆڤەکردنی زانیاریەکان و پۆلێنکردنیان	بەڕێوەبەری - ئابووری
بڕیاردان	هەڵبژاردنی گریمانەکان، جێبەجێکردنیان	سەرۆکی کۆمپانیا، خاوەنەکەی
کۆنترۆڵکردن	هەڵسەنگاندنی، قۆناغەکانی جێبەجێکردن و شیتەڵکردنەوەی بەربەستەکان و گۆڕانی هەنووکەیی	بەڕێوەبەری - مارکیتینگ، بەڕێوەبەری -ئابووری

جگە لەو تیۆریانەی کە پێشتر ئاماژەمان پێداوە، کە پێویستن لە پرۆسەی ئامادەکردنی بڕیارداندا، بۆ ئەوەی بڕیارەکان دوور بن لە هەڵەو، ئاسانتربن لە جێبەجێکردندا، پێویستە شرۆڤەی سیستماتیکی پرۆسەی بڕیاردانی مارکیتینگ لە بیر نەکەین، کە لە وێنەکەی خوارەوەدا دەیخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٩-١) شیتەڵکاری سیستماتیکی پرۆسەی بڕیاردان

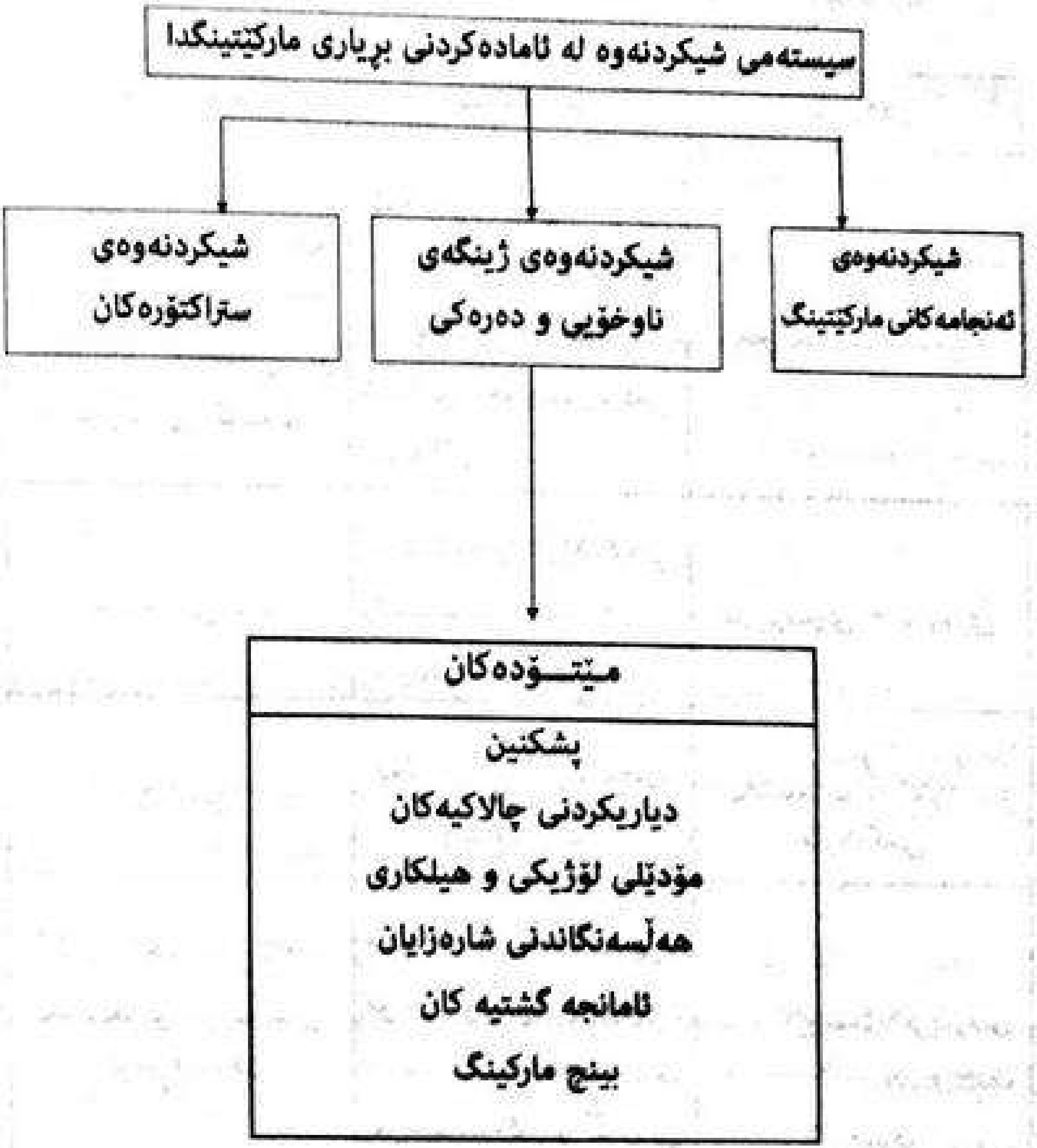
سیستەمی شیکردنەوە لە ئامادەکردنی بڕیاری مارکێتینگدا
شیکردنەوەی ئەنجامەکانی مارکێتینگ
شیکردنەوەی ژینگەی ناوخۆیی و دەرەکی
شیکردنەوەی ستراکتۆرەکان
میتۆدەکان
پشکنین
دیاریکردنی چالاکیەکان
مۆدێلی لۆژیکی و هیلکاری
هەڵسەنگاندنی شارەزایان
ئامانجە گشتیەکان
بینچ مارکینگ

به پێی ئەوەی ووتمان، کاتی ئەوە هاتووە تیشک بخەینە سەر، تەکنیك و میکانیزمی بڕیاردان، تەکنیکی بڕیاردان ئەوەیە کە لە کاتی ئامادەکردنی بڕیارداندا پێش هەر شتێك پێویستە وەڵامی چەند پرسیارێك بدەینەوە، وەك:

- (چی بکرێت، چەندایەتی و چۆنایەتی بابەتەکە - What to do. the quantity and quality of the object)
- (بڕی تێچوون، سەرچاوەکان - Wahat the costs. resources)
- (چۆن بکرێت، بە چ تەکنۆلۆژیایەك - How to do. for some technologies)
- (کێ بیکات، جێبەجێکار - Who do. Action)
- (کەی بکرێت، کاتی جێبەجێکردن - When to do. dates)
- (بۆ کێ، بەکارهێنەر - For someons to do. users)
- (لەکوێ، شوێنی جێبەجێکردن - Where to do. place)
- (ئەنجام و کاریگەریەکانی، ئابووری، کۆمەڵایەتی، ژینگەیی، تەکنیکی... - This gives. economic. social. environment. technical effects)

بێگومان چەند فاکتەرێك بە شێوەیەکی ڕاستەخۆ کار دەکەنە سەر جۆریەتی پرۆسەی بڕیاردان، هەرە گرنگەکانیان بریتین لە: میتۆدی بڕیاردان، پرینسپی بەمۆدۆلکردن، پرینسپی پاداشت و هاندان...هتد.

بۆ ئەوەی پرۆسەی بڕیاردان بە باشترین شێوە ئەنجامبدرێت، پێویستە ڕەچاووی چەند مەرجێك بکرێت لەوانە:

- بەکارهێنانی میتۆدی زانستی
- خوێندنەوەی کاریگەری یاسا و ڕێسا ئابووریەکان لە سەر پرۆسەی بڕیاردان
- دستەبەر کردن و مسۆگەرکردنی زانیاری پێویست بۆ بڕیاردەر
- بەکارهێنانی میتۆدی پێشبینکردن

- شیتەڵکاری و شیکردنەوەی زانیاریەکان
- خوێندنەوەی گشت گریمانەکان و ئەلتەرناتیڤەکان
- ڕەچاوکردنی یاسا و ڕێنما فەرمیەکان
- بەکارهێنانی نوێترین تەکنۆلۆژیا
- ڕەچاووکردنی پرینسیپی پاداشت و سزادان

خاڵێکی تری گرنگ کە پێویستە لە پرۆسەی بڕیارداندا ڕەچاوو بکرێت، بریتییە لە کارکردن لە سەر هەڵبژاردنی ئەلتەرناتیڤەکان، بۆ ئەمەش پێویستە خوێندنەوە بۆ چەند فاکتەرێك بکرێت وەك:

- کاتی بڕیاردان
- جۆریەتی بڕیاردان
- بڕی بەرهەمهێنان و ساغکردنەوەیان
- جۆراوجۆریەتی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان
- میتۆدی بەدەستهێنانی داتا و زانیاریەکان
- جموجۆڵی بازاڕ
- ئاستی هەڵاوسان
- ئاستی ڕیسکەکان (سەرکێشی)

لە کۆتایی ئەم پەرەگرافەدا ئەوەی ماوەتەوە ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە لە ئامادەکردنی بڕیارەکاندا، هەروەها لە حاڵەتی بڕیارداندا پێویستە ڕەچاووی چەند ڕێنسایەکی گشتی بکرێت بۆ هەڵبژاردنی باشترین و گونجاوترین ئەلتەرناتیڤ. وەك :

- پێویستە ژمارەی ئەلتەرناتیڤەکان لە سێ ئەلتەرناتیڤ کەمتر نەبێت

- پێویستە لە کاتی بڕیارداندا پشت تەنها بە ئەلتەرناتیڤێك ببەسترێت، ئەلتەرناتیڤەکانی تر وەك بە یەدەك بکرێت

- پێویستە لە پرۆسەی ئامادەکردنی ئەلتەرناتیڤەکاندا، نوێترین و باشترین تەکنۆلۆژیای زانیاری بەکاربهێنرێت

- پێویستە ئامادەکردنی بریارەکان بسپێرێت بە باشترین و بە ئەزموونترین پسپۆڕی بواری پلاندانانی مارکیتینگ

٥ - ١

سروشتی مارکیتینگ، بەڕێوەبردنی مارکیتینگ لە سیستەمی بزنسدا

لە پەرگرافەکەی پێشتردا بۆمان دەرکەوت، کە پرۆسەی بڕیاردانی مارکیتینگ ئامرازێکی گرنگە بۆ داڕشتنی فەلسەفەی مارکیتینگ لە پرۆسەی بزنسدا. لە ڕوانگەی یەکەمدا، جیاوازی نێوان مارکیتینگ وەک پیشەو مارکیتینگ وەک فەلسەفەی بزنس بەدی ناکرێت، بەڵام (فیلیپ کۆتلەر) لە ساڵی (١٩٧٣)دا زۆر بە ڕوونی جیاوازی نێوان مارکیتینگ وەک پیشەو مارکیتینگ وەک فەلسەفەی بزنس خستە ڕوو.

ئەگەر هاتوو تێبینیەکانمان لە سەر ئامراز و شێوەکانی مارکیتینگ چڕبکەینەوە، ئەوا مارکیتینگ وەک پیشەیەک دێتە بەرچاوو کە مومارەسەکردن و تێگەیشتنیان تەنها بۆ دەستیەکی پسپۆڕ و شارەزای چەمکی مارکیتینگ دەبێت، بێگومان ئەمە بەس نییە بۆ سەرخستنی چالاکیەکانی بزنس، بۆ سەرخستن و پێشکەوتنی چالاکیەکانی بزنس دەبێت مارکیتینگ وەک فەلسەفەی گشتی بزنس سەیر بکرێت، مەبەست لەمەش ئەوەیە کە ڕامانی مارکیتینگ یان چەمکی مارکیتینگ و بیرۆکەی مارکیتینگ لە لای گشت کارمەندانی کۆمپانیا هەر لە بچووکترین کارمەندەوە تاکو بەرزترین ئاست ڕوون و ئاشکرا بێت. پێویستە مارکیتینگ ببێتە گەنجینەی هزری، تاکو گشت کارمەندانی کۆمپانیاکە بتوانن مومارەسەی بکەن. بە پوختی فەلسەفەی مارکیتینگ بریتییە لە (جێبەجێکردنی خواست و داواکانی بەکاربەر)، بۆ ئەمەش پێویستە

هەموو کارمەندانی کۆمپانیاکە بتوانن زانیاریەکان لە نێوان بەشەکاندا بگۆڕنەوە، هەریەك تەواوکەری ئەوی تر بێت، تاکو پلان و چالاکیەکانیان بە ئاڕاستەی جێبەجێکردنی فەلسەفەی گشتی بزنسەکە ڕێکبخەن. نەمانی یان لابردنی هەر ئاستەنگێك لە کۆمپانیا لە بەردەم فەلسەفەی مارکێتینگدا، باشترین و کاریگەرترین ئامرازە بۆ کێبەرکێی ناو بازاڕەکان و سەرکەوتن بەسەر ڕکابەراندا لە بازاڕدا، تەنها ڕێگەش بۆ گەیشتن بەو ئامانجە، بریتییە لە کارکردنی گشت کارمەندان وەك یەك خێزان یان وەك یەك گرووپ.

بێگومان هاوبیری و یەکبوونی کارمەندانی کۆمپانیا بەتەنها بەس نیین بۆ پێکانی ئامانجەکانی بزنس، بەڵکو ئامڕازەکانی گەیشتن بەو ئامانجانەش بایەخی خۆی هەیە، ئامڕاز گشت ئەو شێوە شێوا زو مێتۆدانە دەگرێتە خۆ کە بەهۆیانەوە دەتوانرێت کاریگرێتە سەر بەکاربەر و توخمەکانی تری بازاڕ، بۆ گەیشتن بە ئامانجەکان، چونکە بێ دیاریکردنی ئامڕازەکان گەیشتن بە ئامانجەکان مەحاڵە.

بە زمانی مارکێتینگ، ئەو ئامڕازانە بریتیین لە (جۆراوجۆریەتی یان تێکەڵەی مارکێتینگ - Marketing - mix)، ئەوەی شایستەی باسە پرۆفیسۆری ئەمەریکی (نیل بۆردێن - Neil Borden) لە ساڵی (١٩٦٤) دا بۆ یەکەم جار ئەو دەستەواژەیەی هێنایە ناو تیۆری مارکێتینگەوە. نیل بۆردێن. دیارە نیل بۆردین، بۆ ڕوونکردنەوەی ماناکانی (مارکێتینگ میکس) سوودی لە مۆدێلی (ماکارتی - McCarthy)، ١٩٦٠، وەرگرتووە، کە بە (مۆدێلی 4P) ناسراوە. ئەم مۆدێلە بۆیە بە (مۆدێلی - Model.4p) ناودەبرێت، چونکە، پیتی یەکەمی هەر چوار توخمە گرنگەکانی مارکێتینگ بە پیتی (P) دەستپێدەکەن:

- **(بەرهەم - Product)**
- **(نرخ - Price)**
- **(دابەشین-Place)**
- **(ساغکردنەوە - Promotion)**

ئەوەی پێویستە لێرەدا ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە مودێلی (4p) لە پراکتیکدا ئامرازێکی یاریدەدەرە بۆ دیاریکردنی یان جێبەجێکردنی ستراتیژیەتی مارکیتینگ، بەپێی گەشەکردنی بزنس، تەنها بەهۆی مۆدێلی (4p)ەوە، ناتوانرێت ڕوونکردنەوە و لێکدانەوە بۆ گۆڕانکاریەکان بکرێت، واتە بە گوێرەی فراوانبوونی بزنس، ئەرکەکانی (مارکیتینگ میکس) ش فراوان دەبێت، بۆ نموونە بەهۆی مۆدێلی (4p)ەوە، دەتوانرێت لێکدانەوە بۆ بەرهەمهێنان و ساغکردنەوەو دابەشکردن و بە دەستهێنانی قازانج بکرێت، بەڵام بەهۆی ئەم مۆدێلەوە ناتوانرێت خوێندنەوە بۆ کەرتە خزمەتگوزاریەکان وەك (مامەڵە داراییەکان و چالاکیەکانی بانك .. هتد) بکرێت، ئەمەش بووە پێویستی بەوە بوو، توخمەکانی مۆدێلی (4p) فراواتر بکرێت بۆ (مۆدێلی ٥ پ - model 5p) و دواتر بۆ (مۆدێلی ٧،پ - model 7p). بەم شێوەیە و، بۆ ڕوونکردنەوەو لێکدانەوەی گشت بەشەکانی بازاڕو بزنس، مۆدێلی (7p) هاتە کایەوە، کە گشت پیتەکانی یەکەمی بە (P)، دەست پێدەکات.

- (بەرهەم - Product)
- (نرخ - Price)
- (دابەشین - Place)
- (ساغکردنەوە - Promotion)
- (خەڵکی - People)
- (بڕوانامەی فیسیولۆژی - Phisical Evidence)
- (پرۆسە - Process)

بۆ زیاتر ڕوونبوونەوەو تێگەیشتن لە وێنەکەی خوارەوەدا مۆدێلی (7p) دەخەینە ڕوو:

وێنەی (١٠-١) مۆدێلی 7p

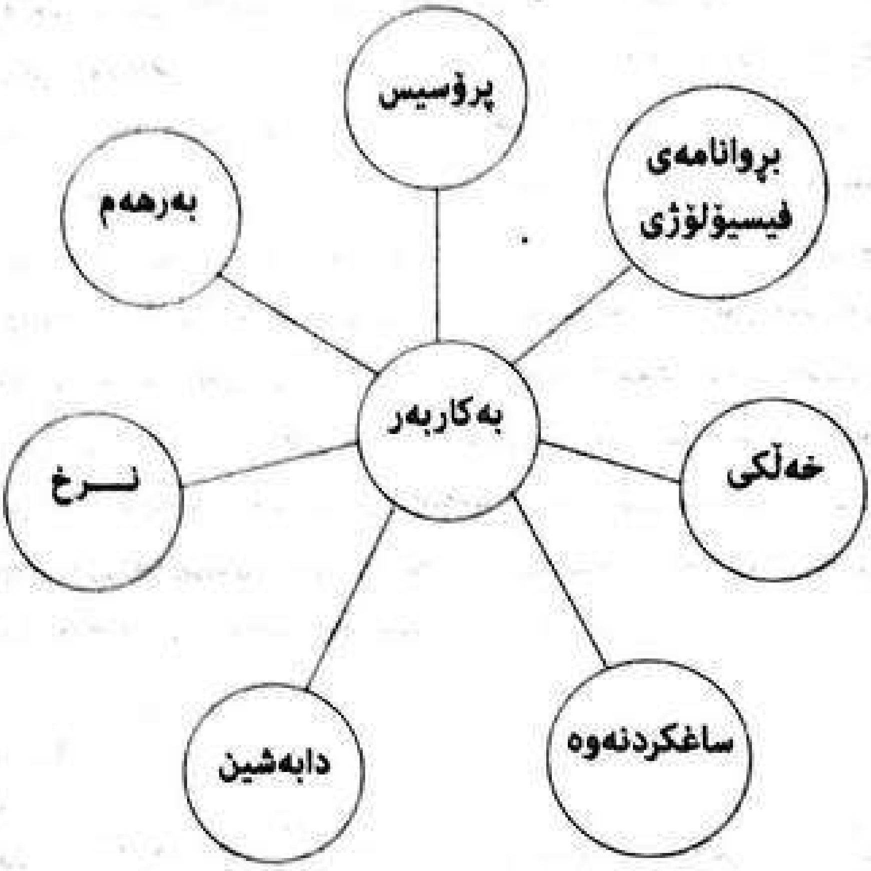
پرۆسیس
بەرهەم
بڕوانامەی فیسیۆلۆژی
بەکاربەر
نـــرخ
خەڵکی
دابەشین
ساغکردنەوە

هەروەك ئاشکرایە مۆدێل یان بە مۆدێلکردن، خۆی لە خۆیدا بریتییە لە ئاسانکردن و سادەکردنەوەی دیاردەکان یان بابەتەکان، بۆنەوەی خوێنەر، باشتر لە مەبستی ئەو مۆدێلانەی کە پێشتر ئاماژەمان پێدا تێبگات، بە باشی دەزانیین بە درێژی هەریەك لە توخمەکان (مارکیتینگ میکس)، واتە مۆدێلی (7P) ڕوونتر بکەینەوە:

(بەرهەم) :

هەروەك دەزانیین بەرهەم بۆ کڕین و فرۆشتنە، جگە لەوەش ئەوە دەزانیین کە ئەو بەرهەمانە (کاڵاو خزمەتگوزاریانە) دەفرۆشرێت لە بازاڕەکاندا کە

باشن و خواستەکانی کڕیار دابین دەکەن، ئەگەر هەر بەرهەمێك خراپبێت و پێداویستیەکانی بەکاربەر جێبەجێ نەکات، ئەوا فرۆشتنیان مەحاڵ دەبێت . بە دەربڕینێکی تر (بەرهەمی باش هەر خۆی،خۆی دەفرۆشێت)، لەم حاڵەتەدا پرسیارێکی لۆژیکی دێتە پێشەوە، ئەویش ئەوەیە، ئایا بزنس دەخوازێت یان دەیەوێت ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریان بەرهەمبهێنێت کە کڕیارەکان دەخوازن بیکڕن؟ ڕەنگە بخوازێت بەڵام نەتوانێت؟ بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە، پێویستە ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانە بەرهەمبهێنرێت کە دەتوانێت پێداویستی و خواستەکانی کڕیار جێبەجێ بکات. بۆ ئەمەش پێویستە ئەو بەرهەمە، جۆریەتیەکەی باش بێت، دیزاین و پێچانەوە و ڕوخسارەکەی سەنجڕاکێشەر بێت، جگە لەوەش پێویستە گەرانتی و خزمەتگوزاریەکانی دوای کڕینی بۆ مسۆگەرکراو بێت. دەتوانیین بە نموونە بەرهەمەکانی کۆمپانیا ژاپۆنیەکان بهێنیینەوە کە هەموو ئەو سیفەتانەی سەرەوەیان تێدایە، ئەمەش وای کردووە، کە کڕیار بە بێ هیچ گومانێك بەرهەمە ژاپۆنیەکان بکڕێت.

(نـــرخ) :

نرخ یەکێکە لە توخمە گرنگەکانی (مارکیتینگ میکس)، ئایا کڕیار تا چەند ئامادەیە بەو نرخە کاڵاو خزمەتگوزاریەکان بکڕێت، بۆیە لەم ڕوانگەیەوە مارکیتینگ ستراتیژیەتی نرخدانان دیاری دەکات. بێگومان بازاڕەکان خاڵی نیین لە ڕکابەران، ئەمەش دەبێتە هۆی کێبەڕکێیەکی بەهێز لە نێوان کۆمپانیاکاندا، لە ڕوانگەی مارکیتینگەوە ئەو کۆمپانیانە دەتوانن لە بازاڕەکاندا سەرکەوتوو بن کە، کە کڕیارەکان ئامادەییان تیادایە بەو نرخە بەرهەمەکانیان بکڕن، بۆ ئەمەش پێویستە، بە پلەی یەکەم ڕەچاووی داشکاندنی نرخەکان بکرێت، دواتر سیستەمی بەقیست دان، یان بە کرێدان بکرێت، پێویستە دیسکاونتی (داشکاندنی) سیتماتیك بۆ کڕیارە هەمیشەییەکان لە باشترین ئاستدا ڕێکبخرێت.

(دابەشین) :

پرۆسەی دابەشکردن لە مارکیتینگدا، تایبەتمەندێتی خۆی هەیە، ئەویش بریتییە لە گواستنەوەو گەیاندنی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان بە باشترین و گونجاوترین ڕێگە بۆ دوا بەکاربەر، بە بێ ئەوەی هیچ لە سیفەت و ڕوخسارە سەرەتاییەکانی بگۆڕێت.

(ساغکردنەوە) :

ئەوەی ڕاستی بێت، ساغکردنەوەی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان نەك تەنها، توخمێکی گرنگی مارکیتینگە، بەڵکو بە تەوەری سەرەکی بیرۆکەی مارکیتینگ ناو دەبرێت، چونکە ئامانجی بزنس بریتییە لە ساغکردنەوەو فرۆتنی کاڵاکان لە کاتی خۆیدا و بە دەستهێنانی ئەو قازانجەی کە هێڵکاری بۆ کراوە، بۆ ئەم مەبەستەش، پێویستە بزنس، هەڵبسێت بە نانی چەند هەنگاوێك وەك: (ڕیکلامکردن، جێبەجێکردنی پەیوەندییە گشتیەکان PR، کۆنتاکتی بەردەوام لەگەڵ میدیاو ڕۆژنامەنووسان، بەڕێوەبردن و سازدانی وۆرکشۆپ، کۆنفرانس، پێشانگای تایبەت...).

(خەڵکی) :

هەندێ جار، ئەم توخمەی مارکیتینگ بە کەسەکان یان (کارمەندان-Personal) یش (ناودەبرێت، دیارە خەڵکی و کەسەکان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ بەشداری دەکەن لە پرۆسەی کڕین و فرۆشتندا، بە تایبەتی لە بزنسی ئەمڕۆدا خەڵکی زیاتر پێویستیان بە خزمەتگوزاریەکانە، هەر بۆیە ئەم توخمە، چووە سەر چوار توخمە سەرکیەکانی مارکیتینگ، کە پێشتر ئاماژەمان پێداوە، ئەوەی بەلای مارکیتینگەوە گرنگە ئەوەیە کە، بە شێوەیەکی ژیرانە، نرخی خزمەتگوزاریەکان تێکەڵی یان زیادەی بەهاکانی بەرهەمەکان بکات، بێ ئەوەی ڕاستەوخۆ ئاماژەی پێ بدرێت.

(پرۆسێس) :

مەبەست لە توخمی پرۆسێس لە مارکیتینگدا، بریتییە لە ئاستی خزمەتگوزاریەکان و بەستانداردکردنیان و باشترکردنیان، پرۆسێس بریتییە لە گشت میکانیزم و چالاکیەکانی بزنس بۆ باشترکردنی جۆریەتی خزمەتگوزرایەکان کە ئامادەیە پێشکەشی بەکاربەرانی بکات، لە گشت قۆناغەکاندا.

(بڕوانامەی یان بەڵگەنامەی سروشتی"فسیولۆژی") :

ڕێکخستن و بەڕێوەبردنی بزنسی سەردەم، بە بێ ئەم توخمە تەواو نابێت، لەم سەردەمەدا بەهۆی چڕبوونەوەی کێبەرکێی نێوان کۆمپانیاکان و هەمە جۆری کاڵاو خزمەتگوزاریەکان لە بازاڕەکاندا، کڕیار یان بەکاربەر پێویستی بە زانیاری زیاترە، کۆمپانیاکانیش بۆ زیاتر سەرنجڕاکێشانی بەکاربەران بەلای خۆیاندا ن دەبێت بە شێوەیەکی دروست زانیاریەکان بگەیەنن بە کڕیاران، بە جۆرێك کە جوداتر و باشتر بێت لەچاوو کۆمپانیەکانی تردا، بۆ نموونە زانیاری دان دەربارەی شێوەی هەڵگرتن و بەکارهێنانی کاڵاکان وەك (پلەی گەرمای پێویست، کاتی بەکارهێنان، سوودەکانی ...هتد) ن جگە لەوەش دەبێت هەر کاڵاو خزمەتگوزاریەك لە هەر شوێنێکی جیهاندا بێت، لە لای کڕیار بناسرێتەوە، بۆ نموونە (خواردن و خزمەتگوزاریەکانی کۆمپانیای ماکدۆناڵدس - McDonalds)، لە هەموو شوێنێك وەك یەکە، جگە لەوەش پێویستە هەر کاڵا و خزمەتگوزاریەك بەڵگەنامەی خۆی بۆ بکرێت، بۆ نموونە دروستکردنی (ڕۆژمێری ساڵانە، دیزاین، دیاری پێشکەشکردن بە کڕیار لە کاتی کڕیندا لە شێوەی، قەڵەم، مەدالیا...هتد). جگە لەوەش کردنەوەی سایتی تایبەت و ناردنی کورتە نامە بۆ کڕیار لە ڕێگەی تەلەفۆنی دەستیەوە یان ئینتەرنێتەوە.

ڕوونکردنەوەو پیشاندانی مۆدێلی (7P)، یارمەتی داین بۆ تێگەیشتن لە (مارکیتینگ - میکس - Marketing mix)، ئەوەی لێرەدا بە پێویستی دەزانم و دەمەوێت سەرنجی خوێنەری بۆ ڕاکێشم، ئەوەیە، کە (مارکیتینگ - میکس) لە

کاتی پلاندانانی مارکێتینگدا، دەبێت بایەخێکی زۆری پێ بدرێت، بە تایبەتی لە ئابووری قۆناغی گواستنەوەدا، وە هەروەها لە قۆناغی پێکهێنانی بەشەکانی بازاڕدا.

ئەگەر بێینە سەر باسی، شێوەکانی (مارکێتینگ-میکس)، ئەوا بەپێی ئەو سەرچاوانەی لە بەردەستدان، دەتوانیین ئاماژە بە چوار شێوەی سەرەکی بدەین وەك:

١- (کاڵای، شمەکی جۆراوجۆر، تێکەڵ - Commedity mix)

٢- (جۆری گرێبەست - Contractual mix)

٣- (گەهاندنی ڕاشکاوانە - Communicative mix)

٤- (جۆراوجۆریەتی گواستنەوە - Distribution mix)

ئەوەی پێویستی بە ڕوونکردنەوەو ئاماژە پێدانە، ئەوەیە کە هەر بەشێکی مارکێتینگ میکس، بەشۆلکەیەکی تری لێ دەکەوێتەوە کە پێی دەوترێت (مارکێتینگ سوبمیکس - Marketing submix)، وەك:

١- (سیاسەتی بەرهەمهێنان - Produt Policy)

٢- (سیاسەتی گرێبەستن - Contractual Policy)

٣- (سیاسەتی گەهاندن، پەیوەندی - Communication Policy)

٤- (سیاسەتی دابەشین - Distribution Policy)

بۆ نموونە، (سیاسەتی بەرهەمهێنان)، ئەو سیاسەت و هەنگاوانەیە کە کۆمپانیا، بۆ ناسینی بەرهەمەکەی بە کڕیاران دەیگرێتە بەر، وەك (دیزاینی تایبەتی بەرهەمەکان، پێچانەوە، پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری تایبەت، گەرانتی، جۆراوجۆریەتی بەرهەمەکان...)

مەبەست لە (سیاسەتی گرێبەستن)، ئەوەیە کە مەرجەکانی کڕین و فرۆشتن لە گرێبەستەکەدا بە ڕوونی و ووردی دیاری بکرێت، دەبێت بە شێوەیەکی ڕوون سیستەم و مەرجەکانی داشکاندن و کاتی پارە دان و گەڕانەوەی بەرهەمەکان بۆ کۆمپانیای دایکی تێدا دیاریکرابێت .(سیاسەتی دابەشین) بە مەبەستی

باشترکردنی گواستنەوەی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان لە بەرهەمهێنەرەوە بۆ بەکاربەر، پەیڕەو دەکرێت، ئەویش بە تۆزێینەوە و شرۆڤەکردنی کەناڵەکانی ساغکردنەوە و گەنجینەکردنی بەرهەمەکان لە نزیکترین شوێنی گەیاندنەوە بۆ بازاڕەکان و ئامادەکردنی ئامرازەکانی گواستنەوە لە کاتی خۆیدا، دێتە دی.

ئەرکی (سیاسەتی گەهاندن) بریتییە لە ڕێکخستنی پەیوەندیەکانی کۆمپانیا لەگەڵ بریکاران و بەکاربەران و ڕکابەرەکانی بازاڕدا، هەروەها دەبێت بە شێوەیەکی سیستماتیکی پرۆسەی ڕیکلامکردن و هاندان و پاداشت و پەیوەندییە گشتیەکان لەگەڵ خەڵکیدا سازبکرێت.

باشتر وایە،بۆ زیاتر تێگەیشتن و ڕوونبوونەوە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن

وێنەی (١١-١)ستراکتورو پەیوەندییەکانی مارکیتینگ-میکس

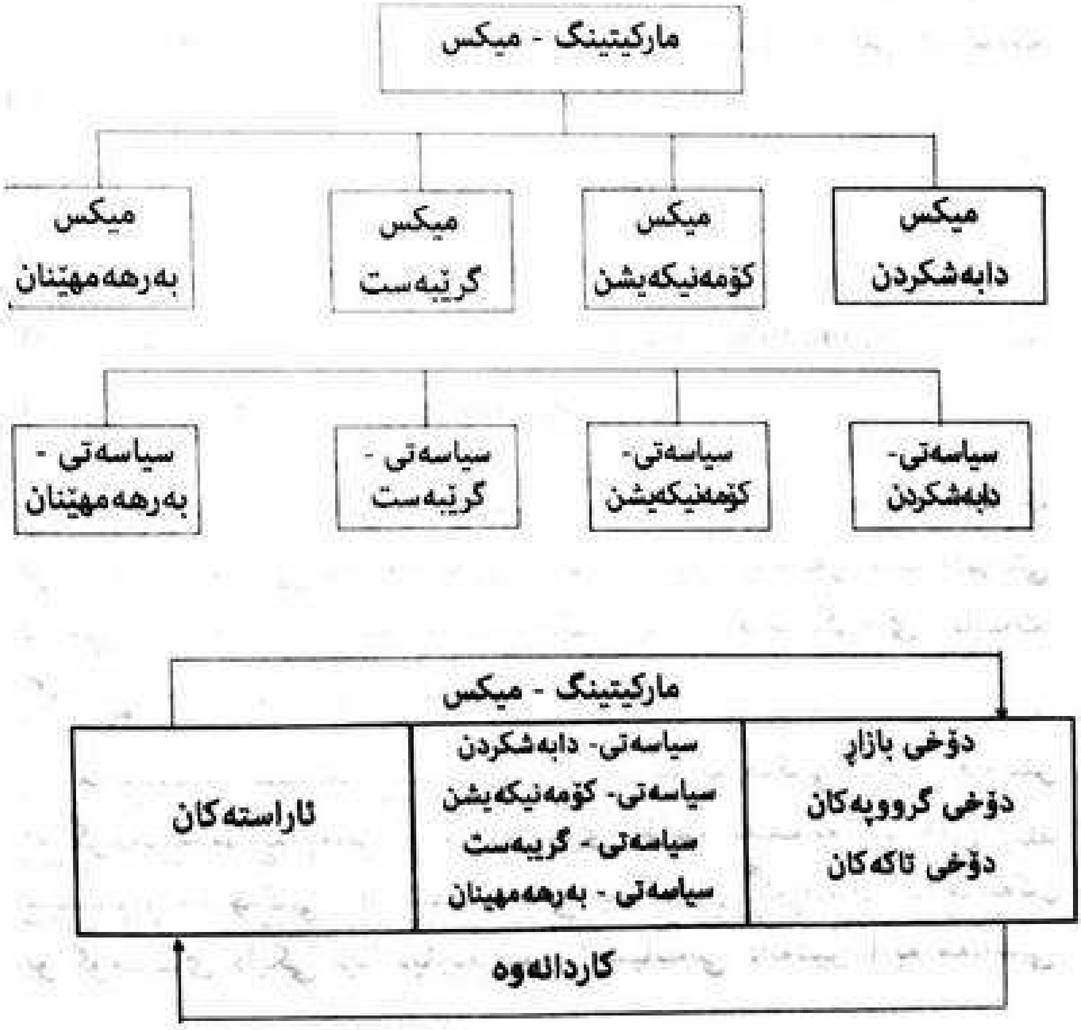
مارکیتینگ - میکس
میکس دابەشکردن
میکس کۆمەنیکەیشن
میکس گرێبەست
میکس بەرهەمهێنان
سیاسەتی- دابەشکردن
سیاسەتی- کۆمەنیکەیشن
سیاسەتی - گرێبەست
سیاسەتی - بەرهەمهێنان
مارکیتینگ - میکس
دۆخی بازاڕ
دۆخی گرووپەکان
دۆخی تاکەکان
سیاسەتی- دابەشکردن
سیاسەتی- کۆمەنیکەیشن
سیاسەتی - گرێبەست
سیاسەتی - بەرهەمهێنان
ئاراستەکان
کاردانەوە

زانیاری دەربارەی ئەنجامی پەیوەندیەکانی کریارو فرۆشیار :

ئامانج و ئەنجامەکانی بەکارهێنانی ئامرازەکانی مارکیتینگ میکس، بە پێی بەڕێوەبردنی سیاسەتەکانی مارکیتینگ جیاوازن، بۆ نموونە، ئامانجی سیاسەتی بەرهەمهێنان و گرێبەستن، بریتییە لە دروستکردنی خستەنەڕوو لە بازاڕدا، بەڵام ئەرکی سیاسەتی دابەشین بریتییە لە مسۆگەرکردنی ساغکردنەوەی خستنەڕووەکان (کاڵا و خزمەتگوزاریەکان) لە بازاڕدا، ئەرکی سیاسەتی گەهاندن یان پەیوەندیکردن، بریتییە لە خوڵقاندنی هەل و مەرجی گونجاو لە بازاڕ بۆ فرۆتنی بەرهەمەکان، بۆ زیاتر تێگەیشتن دەتوانن سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١-١٢) ئامانجی ئامرازەکانی مارکیتینگ

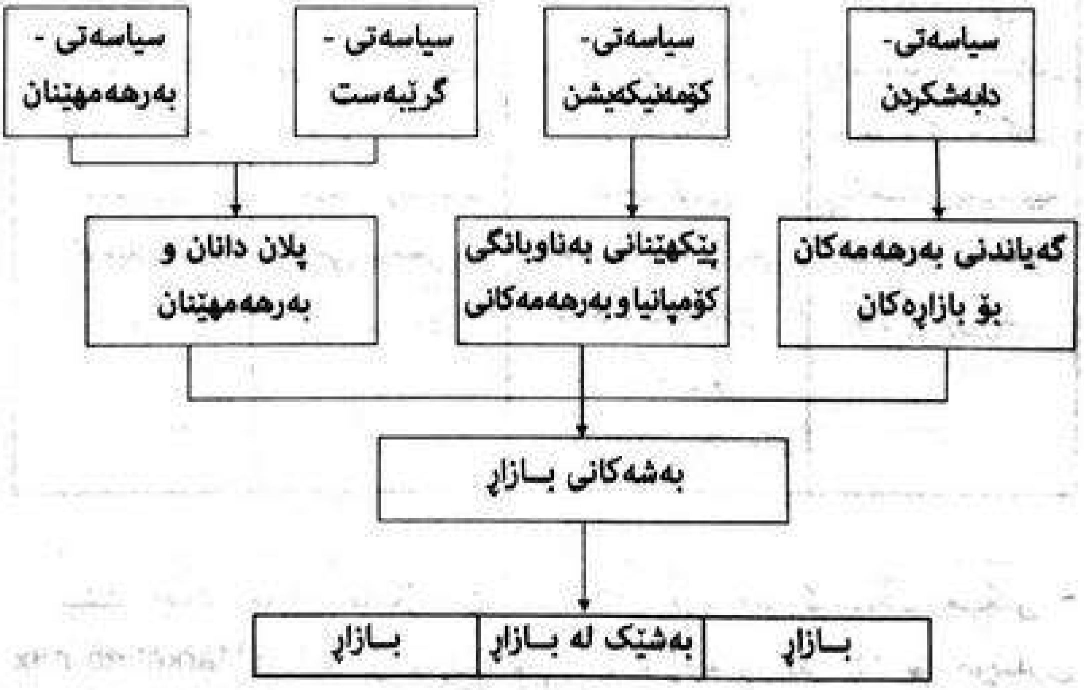
سیاسەتی- دابەشکردن
سیاسەتی- کۆمنیکەیشن
سیاسەتی - گرێبەست
سیاسەتی - بەرهەمهێنان
گەیاندنی بەرهەمەکان بۆ بازاڕەکان
پێکهێنانی بەناوبانگی کۆمپانیا و بەرهەمەکانی
پلان دانان و بەرهەمهێنان
بەشەکانی بازاڕ
بازاڕ
بەشێک لە بازاڕ
بازاڕ

هەروەك پێشتریش ئاماژەمان پێداوە، سیاسەتی مارکیتینگ یەکێکە لە تەوەرە سەرەکی و بنچینەییەکانی ستراتیژیەتی مارکیتینگ و بزنس بە گشتی. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی ئەرك و ئامانجەکانی هەر سیاسەت بە جیا، باشتر وایە سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەین:

خشتەی (١٢-١) ئامرازەکانی سیاسەتی مارکیتینگ

سیاسەتی بەرهەمهێنان	سیاسەتی گرێبەستی	سیاسەتی دابەشین	سیاسەتی گەیاندن
دیزاینی بەرهەم، پێچانەوە، جۆریەتی بەرهەم جۆراوجۆریەتی بەرهەمەکان، گەرانتی دوای فرۆشتن،مارکەو نیشانەی کۆمپانیاکە	سیاسەتی نرخ دانان، سیستەمی داشکاندنی نرخ، مەرجەکانی فرۆشتن، کاتی پارەدان، سیستەمی پاداشت، سیاسەتی نرخدانان بۆ ڕێکلام، ستراتیژیەتی نرخی تێوەچی،	شرۆڤەکردن و هەڵبژاردنی کەناڵەکانی دابەشکردنی بەرهەمەکان لۆژیکی مارکیتینگ، سیاسەتی بازرگانی، سیاسەتی دابەشکردنی هێزەکانی کار، سیاسەتی گەنجینەکردنی بەرهەمەکان هەڵبژاردنی بریکارو جامبازەکان و نێوەندەکان بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان	ڕێکخستنی بەشدارانی پرۆسەی فرۆشتن، پلاندانانی پەیوەندییەکان سیاسەتی ڕیکلامکردنی ڕاستەوخۆ لە میدیاکان و شوێنە تایبەتەکان ڕێکخستنی پەیوەندییە گشتیەکان سیاسەتی بوون بە سپۆنسەر.

پێشتر چەند جارێك ئاماژەمان بە دەستەواژەی (مارکیتینگ میکس - Marketing mix) داوە، بۆ ئەوەی ئەم دەستەواژەیە ڕوونتر بێت بۆ خوێنەری بەڕێز بە پێویستی دەزانیین پێناسەیەکی گشتگیری بۆ بکەین:

(مارکیتینگ میکس - Marketing mix):

بریتییە لە کۆمەڵێ بەرنامەو هەنگاو، بۆ ساغکردنەوەی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان، لە فرۆشیارەوە تاکو دوا بەکاربەر، ئامرازێکە بۆ دابەشکردن و جێکردنەوەی سەرچاوە ماددی و مرۆییەکان بە گونجاوترین شێوە لە سیستەمی پلاندانانی بزنسدا، جگە لەوەش هەڵدەستێت بە هاوسەنگکردنی خواست و خستنەڕوو لە بازاڕدا. لە سەر بنەمای توێژینەوەو کۆنترۆڵکردنی پێوەرەکانی بزنس لە بازاڕدا.

بەهۆی وێنەکەی خوارەوە، زیاتر پێناسەکەی سەرەوەمان ڕوون دەکەینەوە:

وێنەی (١٢-١) توخمەکانی مارکیتینگ-میکس لە سستەمی بزنسدا

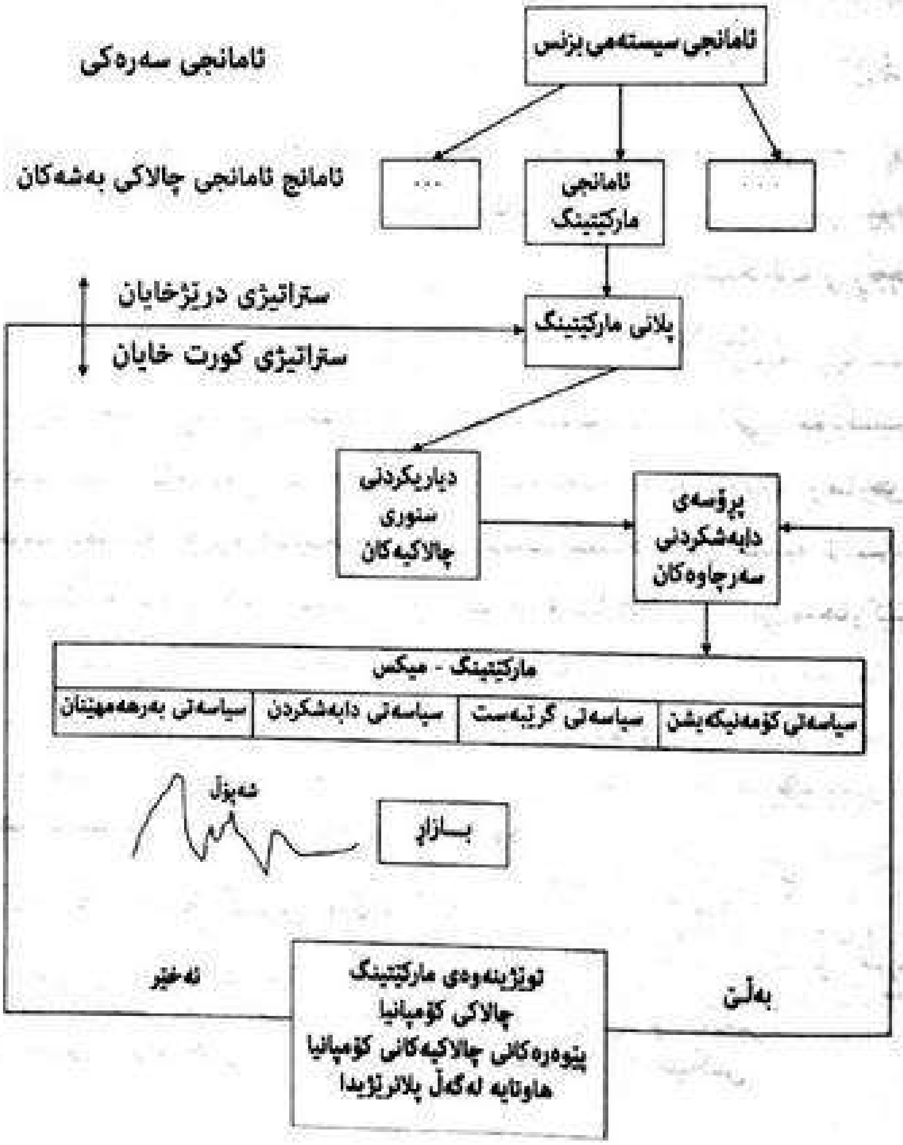
ئامانجی سەرەکی
ئامانجی سیستەمی بزنس
ئامانج ئامانجی چالاکی بەشەکان
...
ئامانجی مارکێتینگ
...
ستراتیژی درێژخایان
ستراتیژی کورت خایان
پلانی مارکێتینگ
دیاریکردنی سنوری چالاکیەکان
پرۆسەی دابەشکردنی سەرچاوەکان
مارکێتینگ - میکس
سیاسەتی کۆمەنیکەیشن
سیاسەتی گرێبەست
سیاسەتی دابەشکردن
سیاسەتی بەرهەمهێنان
شەپۆل
بـازاڕ
نەخێر
توێژینەوەی مارکێتینگ
چالاکی کۆمپانیا
پێوەرەکانی چالاکیەکانی کۆمپانیا
هاوتایە لەگەڵ پلانرێژیدا
بەڵێ

بە بۆچوونی زۆرینەی ئابووریناسان و شارەزایانی چەمکی مارکێتینگ، لە ڕێکخستنی (مارکێتینگ - میکس) دا، بە پێویستی دەزانن ڕەچاووی چەند پرنسیپێکی گشتی بکرێت وەك:

- پرنسیپی چوون یەکبوون یان بەردەوامبوون، کە پێویستی بە هەمەئاهەنگکردنی گشت توخمەکانە لەگەڵ یەکتردا، بۆ نموونە ئەو بەرهەمانەی جۆریەتیان (کوالیتی) یان بەرزە، پێویستە ڕێکلامیشی لە ئاستێکی بەرزدا بۆ بکرێت، جگە لەوەش دەبێت دیزان و پێچانەوەکەشی لە هەمان ئاستی کوالێتیەکەیدا بەرز بێت.

- پرنسیپی هەڵسەنگاندن و هاوسەنگی، ئەم پرنسیپە، لە توێژینەوەی هەستیاری بەشەکانی بازاڕدا و خوێندنەوەی جموجۆڵەکانی بازاڕو هەڵبەز و دابەزینە نرخەکانەوە جێبەجێ دەبێت، مەبەستی ئەم پرنسیپە بریتییە لە (هەر شتە بە نرخی خۆی).

- پرنسیپی گۆڕنکاریەکان لە بودجە و تێچوونەکانی بزنس، بە پێی ئەم پرنسیپە، پێویستە بە ووردی چاودێری خەرجکردنەکانی بودجە بکرێت و بە شێوەیەکی ژیرانە و لە سەر بنەمای هێڵکاریەکانی مارکێتینگ دابەشبکرێت و ڕەچاووی گۆڕانکاریەکانی تێچوونە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆکان بکرێت .

بە پێی ڕامانی مارکێتینگ- میکس، چەند فاکتەرێکی جۆرا و جۆر، کاردەکەنە سەر ئامانجی بەرهەمهێنان و قازانج، لە بەرئەوەی ژمارەی ئەو فاکتەرانە ئەوەندە زۆرن، دیاریکردنیان یان دەستنیشانکردنیان هەروا ئاسان نییە، بەڵام بۆ ئاسانکردن، ئابووریناس (مێفێرت - Meffert) توانی، هاوکێشەی، دەستنیشانکردنی ژمارەی فاکتەرەکان دابنێت.

$$K = n$$

ئەم هاوکێشەیە بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

K - ژمارەی چارەڕنکراوی فاکتەرەکان

a - ژمارەی ئامرازەکان

n- ژمارەی سوبمیکس لە ستراکتوری مارکێتینگ- میکس

بۆ نموونە :

گریمان ژمارەی سویمیکس تەنها (٢) توخمە (بەرهەم و قازانج)، ژمارەی ئامرازەکان (٤)، ئەو کاتە ئەگەر و گریمانەکان بریتی دەبن لە (٢ = ١٦)، ئەگەر هاتوو ژمارەی سویمیکس، بکەینە (٤) و ژمارەی ئامرازەکان بکەینە (٨)، ئەوا ژمارەی فاکتەرەکان دەگاتە (٤ = ٦٥ ٥٣٦) گریمان.

بەم شێوەیە دەبینین، چەند، ژمارەی ئامراز و سویمیکسەکان، زیاتر بن، ئەوا ژمارەی ئەگەرو گریمانەکان زیاد دەبن، بۆیە لەم حاڵەتەدا، ئەرکی مارکیتینگ، بریتی دەبێت لە گەڕان بەدوای گونجاوترین و ژیرانەترین ئەگەردا (گریمان) دا.

ئەوەی جێگەی سەرنجە، ئەوەیە، کە هەر توخمێکی یان چەمکێکی (مارکیتینگ سویمیکس - Marketing Submix)، هەردوو لایەنی (ستراتیژ و تاکتیك) لەخۆ دەگرێت، بۆ نموونە هەریەك لە سویمیکسی (بەرهەمهێنان، گرێبەستن، دابەشین) ڕەهەندێکی ستراتیژیان هەیە لە مارکیتینگدا، بەڵام سویمیکسی (گەهاندن) ڕەهەندێکی تاکتیکی هەیە لە مارکیتینگدا.

خاڵێکی تری گرنگ، کە دەمانەوێت، ئاماژەی، پێ بدەین، ئەوەیە، مارکیتینگ زۆر بە ووردی بایەخ دەدات، بە سیاسەتی نرخدانان بۆ هەر جۆرە کاڵاو خزمەتگوزاریەك، بە جیا و بە لەبەر چاووگرتنی تایبەتمەندێتی و ئامانج و مەبەستی بەکارهێنانیان لە لایەن بەکاربەرانەوە. نرخ بە شێوەیەکی گشتی ڕاستەوخۆ کاریگەری هەیە لە سەر فرۆتنی کاڵا و خزمەتگوزاریەکان، بەڵام لە هەمان کاتیشدا ڕەنگە ئەو کاریگەریەی نەبێت لە سەر هەندێ کاڵاو خزمەتگوزاری، بۆنموونە نرخ کاریگەریەکی ئەوتۆی نییە لە سەر ئەو کاڵاو خزمەتگوزاریانەی کە (ڕۆژانە) بەکاردەهێنرێن و بەردەوام خوازراون. لە هەمانکاتدا نرخ کاریگەری ڕاستەوخۆی هەیە لەسەر هەندێ کاڵا وەك (نان، تەلەفزیۆن و ئامێرەکانی تری ناو ماڵ...)، بەهۆی خشتەکەی خوارەوە بایەخ و کاریگەری نرخ لە سەر هەندێ کاڵاو خزمەتگوزاری نیشان دەدەین:

خشتەی (١-١٣) بایەخی ئامرازەکانی مارکیتینگ لە سەر چەند کاڵا و خزمەتگوزارییەک

ئامرازەکان	دەرمانی ددان	بەرهەمە هەورییەکان	تەلەفزیۆن	پۆشاک (قات)	گرێبەستی وەرگرتنی قەرز
سیاسەتی بەرهەمهێنان	٤	٤	٥	٥	٣
سیاسەتی نرخدانان	٣	٤	٣	٣	٢
ڕیکلام	٥	١	٤	٢	٤
کەناڵی ساغکردنەوە	٤	٥	٢	٢	٣
فرۆشتنی تاک	١	٢	٣	٤	٥
پەیوەندییە گشتییەکان	-	-	٤	٢	٣

سەرنج:

(١) کەمترین بایەخ

(٥) زۆرترین بایەخ

ئابووریناسی ئەڵمانی (ڕاهن کیهل - Rhein Kiehl)، لە سەر ئەو بنەمایە، لە ساڵی (١٩٩٣) دا، لێکۆڵینەوەی بۆ (٣٣٤) بەرهەمی کۆمپانیا جیا جیاکان ئەنجام داوە. ئەوەی جێگەی سەرنجە ڕاهن بە پێی بایەخی ئامرازەکانی

مارکیتینگ لێکۆڵینەوەکەی خۆی ئەنجام داوە، بۆ زیاتر تێگەیشتن لە لێکۆڵینەوەکە سەیری خشتەکەی خوارەوە بکە:

خشتەی (١٤-١) هەڵسەنگاندنی ئامرازەکانی مارکیتینگ بە پێی بایەخیان

ئامرازەکانی مارکیتینگ	بەرهەمە پیشەسازییەکان	بەرهەمەکانی تر
سیاسەتی بەرهەمهێنان	١	١
سیاسەتی گرێبەستن	٢	٢
سیاسەتی گەهاندن	٣	٣
سیاسەتی دابەشین	٤	٤

سەرباری ئەوەی لای سەرەوە باسکراوە، دەمانەوێ قسە لەسەر لایەنێکی تری مارکیتینگ بکەین. ئەوەی شوێنی سەرنجە، تاکو ناوەڕاستی ساڵی (١٩٨٠)، مارکیتینگ لێکۆڵینەوەکانی لە سەر پرۆسەی (دابەشین و فرۆتن) دا، چڕکردبۆوە، بەڵام بەهۆی گۆڕاناکریە خێراییەکانی بزنس و ئاڵۆز بوونی ستراکتوری بازاڕو، بەهێزبوونی کێبەڕکێ و زیادبوونی ژمارەی ڕکابەران لە بازاڕەکاندا، هەموو ئەمانە لە پاڵ ئەرکە سەرەکی و ستانداردەکانی مارکیتینگدا وەك (فرۆتن و دابەشین و ڕێکلامکردن و نرخدانان و...هتد)، ئەرکەکانی مارکیتینگی ئاڵۆزتر و گرانتر کردووە، ئەمەش پێداویستیەتی بەڕێوەبردنی ژیریرانەی مارکیتینگی هێنایە کایەوە، کە پێی دەوترێت (کارگێڕی بازاڕخستن، بەڕێوەبردنی مارکیتینگ - Marketing management)، ئەوەی شایانی باسە (کارگێڕی یان بە ڕێوەبردن - Managment)، ئەمڕۆکە، هەر وەك (مارکیتینگ - Marketing) چەمکێکی سەربەخۆی ئابووری نوێ یە، ئەرکەکانی (کارگێڕی

مارکیتینگ)، بە توندی بەستراوە بە چەمکی مارکیتینگەوە، کە مەبەست تەنها، بەڕێوەبردنەی مارکیتینگە، نەك بزنس بە گشتی.

لێرەوە پێش باسکردن لە (بەڕێوەبردنی مارکیتینگ)، بە باشی دەزانین، پێناسەیەکی فراوان و گشتی، بۆ بکەین:

(بەڕێوەبردنی مارکیتینگ - Marketing management) :

بریتییە لە چالاکی بەڕێوەبردن، بەهۆی هێنانەدی، پلاندانان، یەکخستن و ڕێکخستن، کۆنترۆڵکردن و پێداچوونەوە، هاندانی پرۆسەی پێکهێنانی خواست لە سەر کاڵا و خزمەتگوزاریەکان و بە دەستهێنانی قازانج.

(فیلیپ کۆتلەر)، بەم شێوەیە، پێناسەی بەڕێوەبردنی مارکیتینگی کردووە: بریتییە لە فەلسەفەی بەڕێوەبردنی چالاکیەکانی مارکیتینگ،کە، ئامانج و ئەرکی سەرەکی، بریتییە لە مسۆگەرکردنی گەیشتن بەو ئامانجانەی کە کۆمپانیاکە نەخشەی بۆ کێشاوە.

جگە لەوانەش بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، چەند ئەرکێکی تری گرنگ بۆ بەهێزکردنی پێگەی کۆمپانیا لە بازاڕدا، جێبەجێ دەکات، بۆ پێکانی ئەو ئامانجە، پێویستە هەڵسێت بە : شیکارکردن و شرۆڤەکردنی بارودۆخی بازاڕ، شرۆڤەکردنی گریمانەکان و پێشبینکردنی گۆڕانکاریەکانی ناو بازاڕ، ئامادەکردنی پلانی تاکتیکی و ستراتیژی بەرامبەر ڕکابەرانی ناو بازاڕ، کۆنترۆڵکردنی جێبەجێکردنی پلانەکانی مارکیتینگ میکس و هەڵسەنگاندنی چالاکییەکانی مارکیتینگ.

جگە لەو ئەرکانەی کە ئاماژەمان پێداوە، ئەرکێکی تری گرنگی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، بریتییە لە سەرپەرشتی و بەڕێوەبردنی، کارمەند و فەرمانبەرانی کۆمپانیا.

ئەوەی ئاشکرایە بەڕێوەبردن پرۆسەیەکە، لە بۆشاییدا ئەنجام نادرێت، هەر لەبەر ئەم هۆیەشە، بەڕێوەبردنی مارکیتینگ دەکەوێتە ژێر کاریگەری چەند فاکتەرێکەوە، وەك: کەلتوور، سیاسەت، ستراکتور،...، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکە:

وێنەی (١٤-١) ژینگەی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ

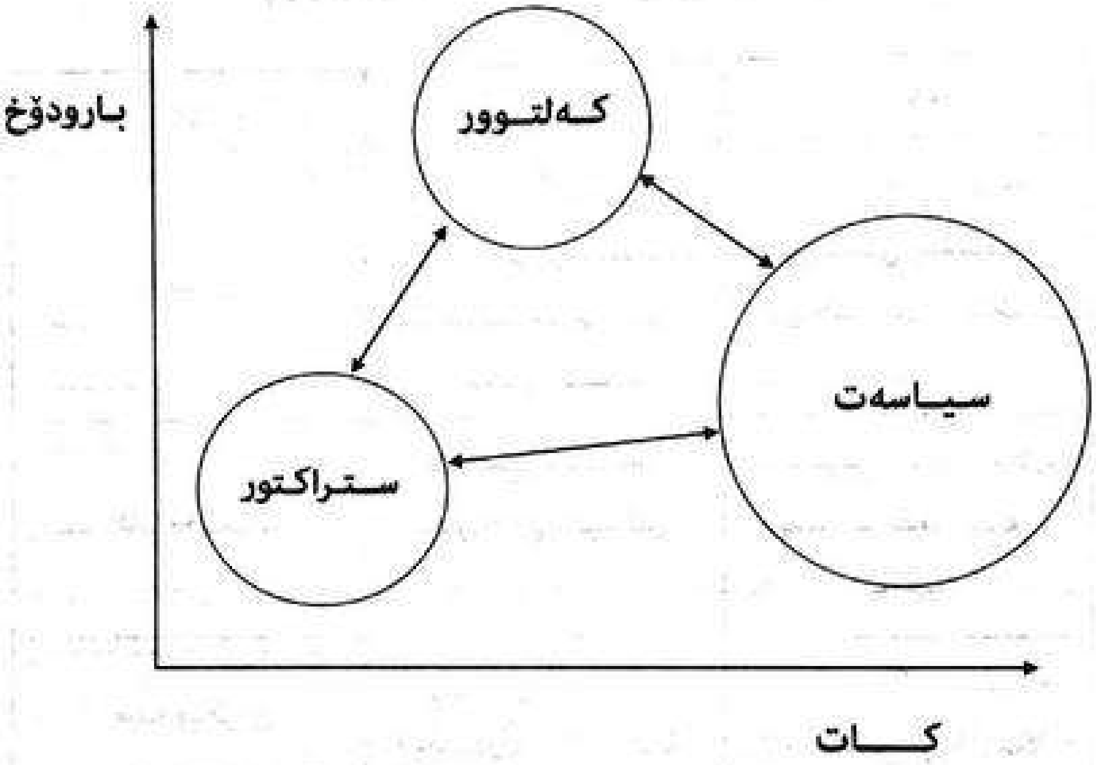

کەلتووری مارکیتینگ، بریتییە لە سەرجەم ئەو بەهاو ڕێسایانەی، کە دەبنە هۆی پێکهێنانی چالاکیەکانی مارکیتینگ، بە دەربڕینێکی تر دەچێتە سنوورو چوارچێوەی فەلسەفەی مارکیتینگەوە، کە لە (پەرەگرافی ١-١) بە درێژی باسمان لێکردووە.

بە بۆچوونی زۆربەی پسپۆڕان و شارەزایانی بواری، مارکیتینگ، بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، بریتییە لە :پرۆسەی چارەسەرکردنی کێشەو گرفتەکانی ڕێکخستنی خواست، بەهۆی یان بە یارمەتی، دیاریکردنی سیاسەتی مارکیتینگەوە، کە (شرۆڤەی ئەگەرەکان و دەستنیشانکردنی ئامانج و دیاریکردنی ستراتیژ و ئامرازەکانی جێبەجێکردن و هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکان) لە خۆ دەگرێت، بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی ئەوەی وتمان لە سەرەوە، سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (١٥-١) بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، پرۆسەی چارەسەرکردنی کێشەکان

قۆناغی پرۆسەکان	بابەتی پرۆسەکە	نموونە
پلاندانان	شیکردنەوەی گریمانەکان و دیاریکردنی ڕیسکەکان، دیاریکردنی لایەنی بەهێز و لاوازی بزنس	کاتی کارکردن و خوێندنەوە بۆ ئاستی پیسبوونی ژینگە، مارکیتینگ، کارمەندان
چارەسەرکردن	ئامانجی پرۆسەکە، دیاریکردنی تواناکان	داپۆشینی تێچوونەکان، بەش لە بازاڕدا، بڕی بەرهەم
جێبەجێکردن	ئامرازەکانی جێبەجێکردن، ڕێککردن و ڕێکخستنیان	مارکیتینگ-میکس، بودجە، پلانی ڕیکلامکردن
کۆنترۆڵ	هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکان	بڕی سەرمایەی خۆیی، هاندانی کارمەندان، کاتی جێبەجێکردن

ئێستا کاتی ئەوە هاتووە، بێینە سەر ڕوونکردنەوەی ڕامانی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، بەپێی ئەو سەرچاوانەی کە لە بەردەستدان، ڕامانی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، بریتییە: لە سیستەمی گەڵاڵەکردنی بیرۆکەو، شیتەڵکردنەوەی چالاکیەکانی بزنس و دیاریکردنی تاکتیك و ستراتیژیەتی کۆنترۆڵکردنی ئەنجامەکان. بەم شێوەیە دەتوانیین لە چەند خاڵێکدا، توخمە سەرەکیەکانی ڕامانی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، ئاماژە پێ بدەین:

- ژینگەی بزنس - کەلتوور، سیاسەت، ستراکتور، سەرچاوە، بازاڕ، سێکتەرە ئابووریەکان، ڕکابەران.

- پێکهێنانی سیاسەت - ڕامانکردن، مۆدێل، ئامانج، ستراتیژ.
- جێبەجێکردنی سیاسەتەکە - پلاندانان، بودجە، چالاکیەکانی مارکیتینگ.
- کۆنترۆڵ - ئەنجامەکان، پرۆسێس، گۆڕانکاریە بابەتی و خۆییەکان.

لە سەرەوە، بە مەبەست، باسمان لە ستراکتور، نەکرد، چونکە لە بەشی سێیەمدا (٣)، بە درێژی باسی دەکەین، ئەگەر بە کورتی ئاماژەی پێ بدەین، ئەوا، ستراکتور، لە هەر سیستەمێکدا، بریتییە لە دیاریکردن و ڕێکخستنی ڕیتمی یان ڕژێمی ناوەوەی هەر ئۆرگانێك یان دەزگایەك یان کۆمپانیایەك.

بە شێوەیەکی گشتی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، ڕۆڵی ڕێکخستنی پەیوەندیەکانی نێوان خواست و خستەڕوو دەگێڕێت، لە سەر بنەمای چاودێرکردنی هەلس و کەوتی بەکاربەر، بە شێوەیەکی بەردەوام و بە ئاگاهی لە میکانیزمی گۆڕانکاریەکانی ڕەوشی ئابووری بە گشتی و بازاڕ بە تایبەتی. بە ڕەچاووکردنی بە دەستهێنانی قازانجی پێویست، بەبێ پێشێلکردن و پشتگوێخستنی بەرژەوەندیە سەرەکیەکانی کۆمەڵگا.

ئەوەی ماوەتەوە لەم پەرەگرافەدا ئاماژەی پێ بدەین و باسی لێ بکەین، بریتییە لە: (پرۆسەی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ - Process of Marketing Management).

پێش ئەوەی بێینە سەر باسکردن و ڕوونکردنەوەی پرۆسەی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، بە باشی دەزانیین سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن و دواتر دەست دەکەین بە شیکردنەوەیان.

وێنەی (١٥-١) پرۆسەی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ

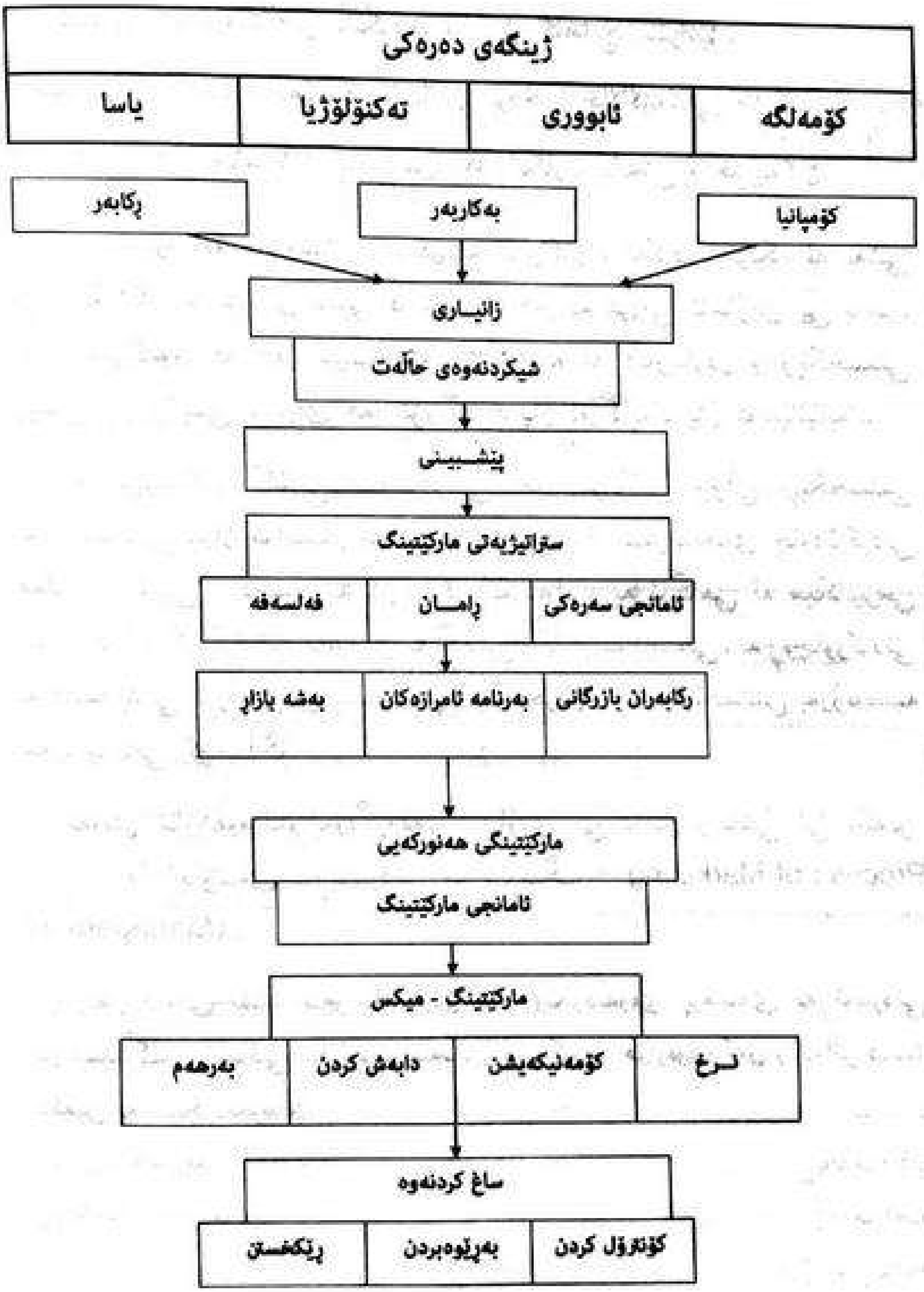
ژینگەی دەرەکی
کۆمەڵگە
ئابووری
تەکنۆلۆژیا
یاسا
کۆمپانیا
بەکاربەر
ڕکابەر
زانیاری
شیکردنەوەی حاڵەت
پێشبینی
ستراتیژیەتی مارکیتینگ
ئامانجی سەرەکی
ڕامان
فەلسەفە
ڕکابەران بازرگانی
بەرنامە ئامرازەکان
بەشە بازاڕ
مارکیتینگی هەنورکەیی
ئامانجی مارکیتینگ
مارکیتینگ - میکس
نرخ
کۆمەنیکەیشن
دابەش کردن
بەرهەم
ساغ کردنەوە
کۆنترۆڵ کردن
بەڕێوەبردن
ڕێکخستن

هەر وەك لە وێنەکەی سەرەوەدا دیارە، قۆناغەکانی پرۆسەی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ پێکەوە بەستراون و کاردانەوەی پێچەوانەشیان لە سەر یەکتری هەیە.

لە قۆناغی (شیتەڵکردنەوە - Analysis)دا، توانا تاکتیکی و ستراتیژیەکانی سیستەمی مارکیتینگ و کڕیار و ڕکابەرە بازرگانیەکان و بارودۆخی بازاڕ شرۆڤە دەکرێت.

لە قۆناغی (پێشبینکردن - Forecast) دا، فاکتەرەکانی مارکیتینگ و هەڵس و کەوتی بەکاربەران و ڕکابەران و مەرجەکانی ساغکردنەوە لە بازاڕدا، پێشبین دەکرێت، لەم قۆناغەدا دمێت وەڵامی پرسیاری (چۆن پەیوەندیەکان لە بازاڕدا گەشە دەکەن)؟ بدرێتەوە.

لە قۆناغی (ستراتیژ - Strategics) دا، بنەماکانی ئامانجە دوورەکان و ستراتیژیەتی مارکیتینگی بزنس گەڵاڵە دەکرێت، لەم قۆناغەدا جەخت دەکرێتە سەر قەبارەو بەشەکانی بازاڕ، گرنگ ئەوەیە لەم قۆناغەدا بتوانیین، وەڵامی پرسیاری (ئامانجمان چی یە) ؟ بدەینەوە.

لە قۆناغی (پلاندانان - Planning) دا، بنەماکانی ئامانجە نزیکەکان و تاکتیکی بزنس گەڵاڵە دەکرێت، لەم قۆناغەدا بە پلەی یەکەم جەخت دەکرێتە سەر ڕێکخستنی تاکتیکەکانی بزنس لە بازاڕدا .

لە قۆناغی (جێبەجێکردن و کۆنترۆڵ- Implementation and Control) دا، لەم قۆناغەدا کۆنترۆڵی جێبەجێکردنی گشت قۆناغەکانی پرۆسەکە دەکرێت، لە سەرەوە بۆ خوارەوە بە پێچەوانەشەوە، لە قۆناغەدا پێویستە وەڵامی پرسیاری (ئایا ئامانجەکانی بزنس پێکاراوە)؟ بدرێتەوە.

ڕێکخستن لە سیستەمی بەڕێوەبردنی مارکیتینگدا، کاریگەری هەیە لە سەر ئاڕاستەی پرۆسێسەکە وەك:

١- بابەتەکە ٢- پرۆسەکە ٣- ئەرك

لە خشتەکەی خوارەوەدا، ئەنجامی کاریگەری، ئاڕاستەکان لە سەر سیستەمی بەڕێوەبردنی مارکیتینگدا نیشان دەدەین.

خشتەی (١٦-١) کاریگەری ئاڕاستەکان لەسەر سیستەمی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ

کاریگەری ئاڕاستەکان	بابەتە کاریگەر لێکراوەکان	ئەنجامی کاریگەرییەکان
لە سەر بابەتەکە	- بەرهەم - کڕیار - نێوەندگیر - ڕکابەر	- باشکردنی سیفەتی بەکارهێنانی بەرهەمەکە، باشکردنی کوالیتی، گۆڕینی مارکەی بەرهەم - زیادکردنی ژمارەی بەکاربەران، گۆڕینی ستراکتوری بازرگانی، خزمەتگوزاری جوولەی بەرهەمەکان - پێشخستنی سستەمی لۆژیکی، باشکردنی سستەمی دابەشکردن - زیادکردنی بەشە بازاڕ، باشکردنی پێوەرەکانی کوالیتی، گەشەپێکردنی هێزی کار
لە سەر پرۆسەکە	-فاکتۆرە ئابووریەکان -فاکتۆرە سایکۆلۆژیەکان -فاکتۆرە کۆمەڵایەتییەکان	-پێکهێنانی سیاسەتی سەرمایەگوزاری، جۆراوجۆرکردنی بەرهەمەکان - باشکردنی پەیوەندییەکان لەگەڵ کڕیار و کارمەندانی کۆمپانیا، پێکهێنانی بەناوبانگکردنی بەرهەمەکان - زیادکردنی کرێی کار، کەمکردنەوەی باجەکان، خوێندنەوە بۆ ڕەوشی کۆمەڵایەتی بازار
لە سەر ئەرکەکان	- پلاندانان - بەڕێوەبردن - ژمێرکردن و کۆنترۆڵ - شیکردنەوە	- پلانڕێژی تاکتیك و ستراتیژیەتی نوێ - بەکارهێنانی میتۆدی نوێ لە بەڕێوەبردندا - پشکنینی ژمێریاری، باشکردنی سستەمی ژمێریاری - باشکردنی پرۆسەی مارکیتینگ-مێنێژمێنت

ئەوەی شایانی سەرنجە، ئەوەیە کە، پلاندانان و کاردانەوەی ئاڕاستەکانی بەڕێوەبردن، بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ، دەکەونە ناو چوارچێوەی تاکتیك و ستراتیژی سیاسەتی مارکیتینگ،

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە و ئاسانکردنی تێگەیشتن لە تاکتیك و ستراتیژیەتی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ، دەتوانیین بڵێین، ئەو بابەت و بنەمایانەی کە، تاکتیك و ستراتیژیەتی مارکیتینگی لە سەر پێکدەهێنرێت، بریتیین لە ئاوێتەی مارکیتینگ- میکس، میتۆدی هاندان و پاداشتکردنی گشت بەشداربووان، جێبەجێکردنی خواست و پێداویستیەکانی بەکاربەر .

لە وێنەکەی خوارەوەدا بە فراوانی، تاکتیك و ستراتیژیەتی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ وێنا کردووە.

وێنەی (١-١٦) ستراتیژ و تاکتیکی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ

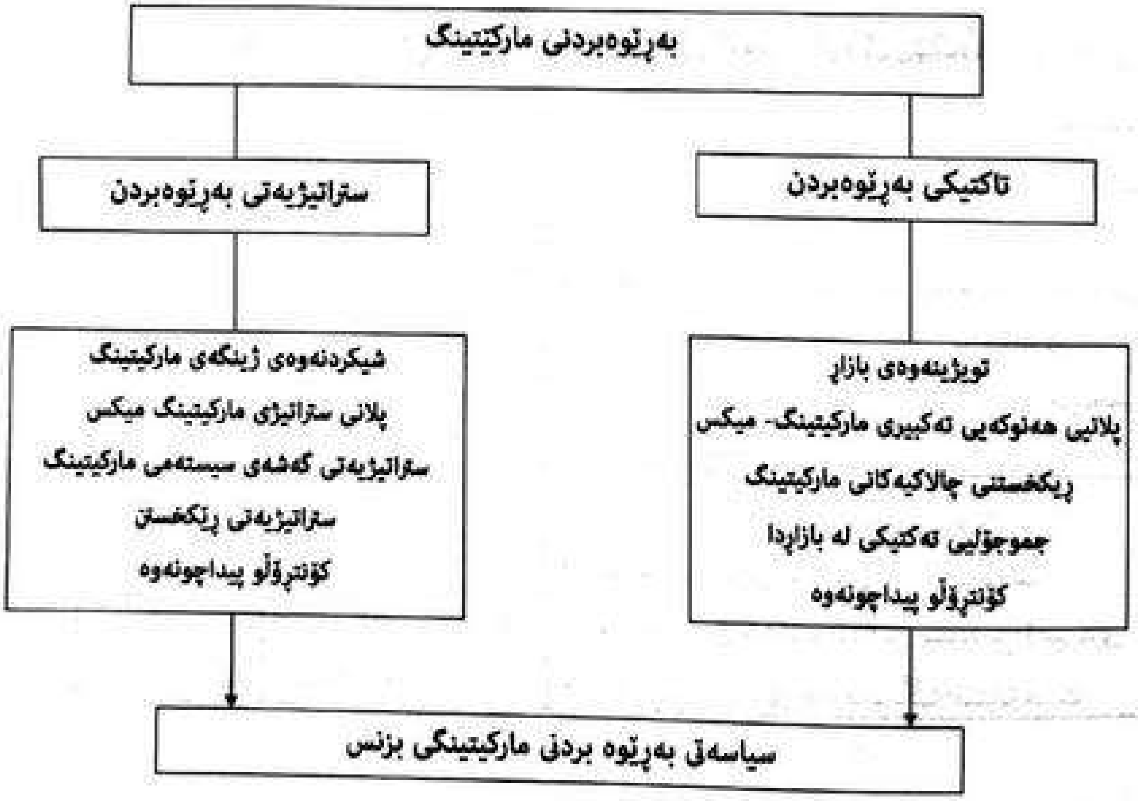
بەڕێوەبردنی مارکیتینگ
ستراتیژیەتی بەڕێوەبردن
تاکتیکی بەڕێوەبردن
شیکردنەوەی ژینگەی مارکیتینگ
پلانی ستراتیژی مارکیتینگ میکس
ستراتیژیەتی گەشەی سیستەمی مارکیتینگ
ستراتیژیەتی ڕێکخستن
کۆنترۆلو پێداچوونەوە
توێژینەوەی بازاڕ
پلانی هەنوکەیی تەکبیری مارکیتینگ- میکس
ڕێکخستنی چالاکیەکانی مارکیتینگ
جموجۆڵیی تەکتیکی لە بازاڕدا
کۆنترۆلو پێداچونەوە
سیاسەتی بەڕێوە بردنی مارکیتینگی بزنس

هەر وەك لە وێنەكەدا دیارە، ئەركی سەرەكی تاكتیك و ستراتیژی بەڕێوەبردنی ماركیتینگ: بریتییە لە دیاریكردنی سیاسەتە دوور و نزیكەكانی (ستراتیژ و تاكتیك) ی كۆمپانیاكە، ڕێكخستن و بەڕێوەبردنی بەرنامەی كۆمپانیا، ڕێكخستنی كار و پەیوەندیەكانی، هەڵسەنگاندنی جێبەجێكردن و كۆنترۆڵكردنی ئەنجامەكانی بزنس.

بەشی دووەم

تۆژینەوەی مارکیتینگ و مسۆگەرکردنی زانیاری بزنس

١-٢

پرۆسە و دیزاینی تۆژینەوەی مارکیتینگ

هەروەك لە بەشەکەی پیشوودا، ئاماژەمان پێدا، لە سەرچاوە زانستیەکان و تەنانەت لە پراکتیکیشدا، خوێندنەوەی جیاواز کراوە بۆ (تۆژینەوەی بازاڕ - arket research)، (تۆژینەوەی مارکیتینگ - arketing research)،(تۆژینەوەی ساغکردنەوە - Sales reserach)،زۆر جاریش جیاوازیەکی ئەوتۆ لە نێوانیاندا بەدی ناکرێت، بەڵام زۆرینەی پسپۆڕان و شارەزایانی ئابووری، بە شێوەیەکی قووڵتر و فراوانتر لێکدانەوەی بۆ دەکەن و هێڵە جیاوازەکانی نێوانیان بەدی کردووە، ئەوانە پێیان وایە:

تـۆژینـەوەی بـازاڕ:

بریتییە لە میتۆدێکی سیستماتیکی هەنووکەیی یاخود ڕێکەوتەیی، دۆزینەوەی بازاڕ و چالاکیەتی جموجۆڵەکانی نێو بازاڕ.

ئەوا...

تـۆژینـەوەی مـارکیتینگ:

بریتییە لە کۆکردنەوە و گشتگیرکردنی زانیاری، بۆ سازدانی بڕیاردان، کە بە بنەمای بنچینەیی پرۆسەو چالاکی بزنس هەژماردەکرێت.

بێگومان کۆکردنەوەی زانیاری تەوەری سەرەکیە لە پرۆسەی بڕیارداندا، هەر بۆیە بەلای تۆژێرەرانی مارکیتینگەوە، جۆراو جۆریەتی دەستەواژەکان گرنگیەکی ئەوتۆی نییە، بەڵکو گرنگ ئەوەیە کە لە سەر بنەمایەکی زانستی زانیاریەکان دەربارەی بارودۆخی بازاڕ کۆبکرێتەوە، بە شێوەیەکی لۆژیکی

و دروست شیکردنەوەیان بۆ بکرێت، بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە و تێگەیشتن لە قۆناغەکانی پرۆسەی تۆژینەوە، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (١-٢) قۆناغەکانی پرۆسەی تۆژینەوە

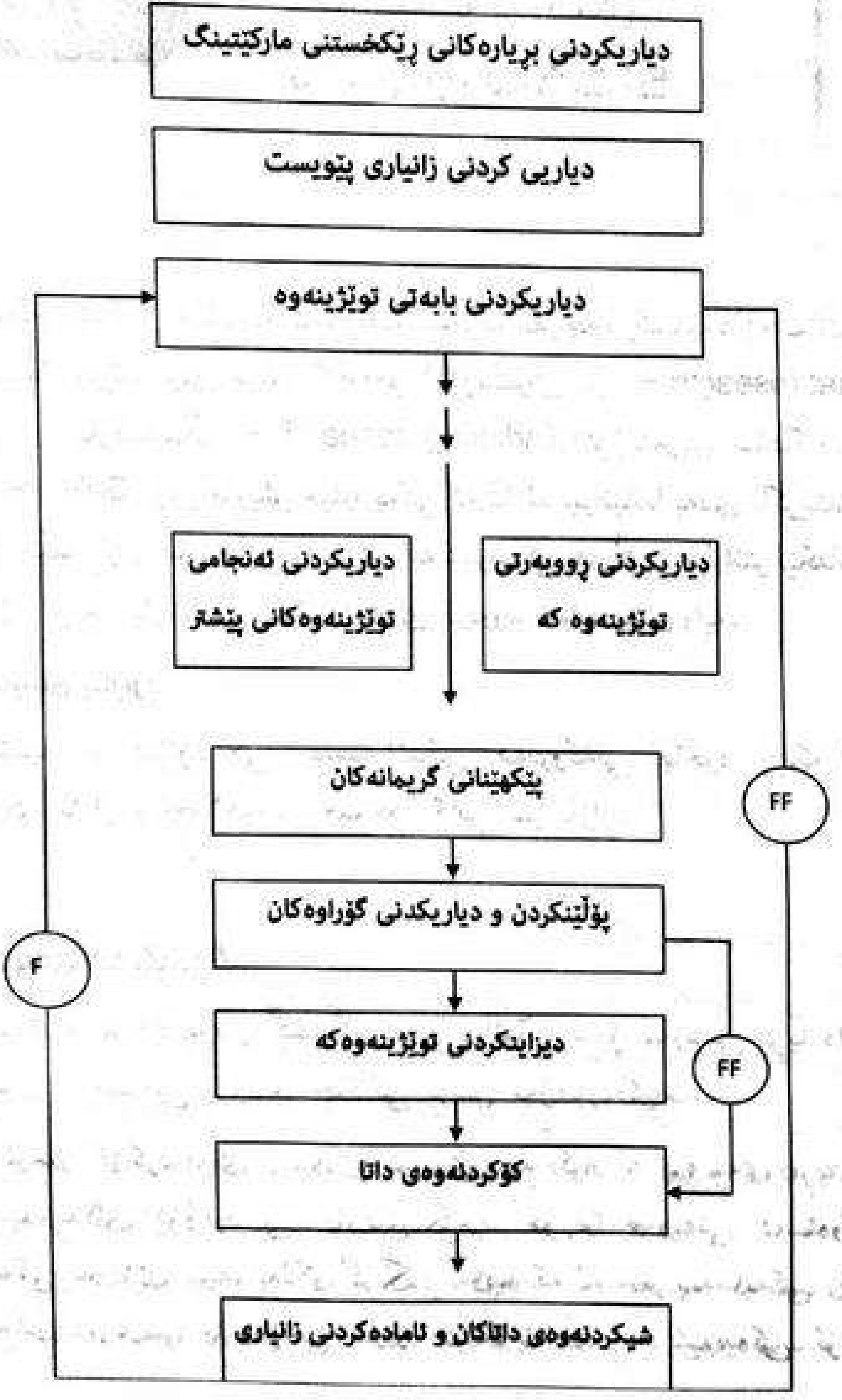
دیاریکردنی بڕیارەکانی ڕێکخستنی مارکیتینگ
دیاریی کردنی زانیاری پێویست
دیاریکردنی بابەتی توێژینەوە
دیاریکردنی ڕووبەرتی توێژینەوە کە
دیاریکردنی ئەنجامی توێژینەوەکانی پێشتر
پێکهێنانی گریمانەکان
FF
پۆلێنکردن و دیاریکدنی گۆڕاوەکان
F
دیزاینکردنی توێژینەوەکە
FF
کۆکردنەوەی داتا
شیکردنەوەی داتاکان و ئامادەکردنی زانیاری

F - پەیوەندی پێچەوانەیی (full-back)

FF - پێوەری هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکان(full-forward)

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە، کە، پێش ئامادەکاری بۆ کۆکردنەوەی زانیاریەکان، پێویستە چەند هەنگاوێکی تر بنرێت، ئەو هەنگاوانەش بە شێوەیەکی گشتی دەچنە چوارچێوەی (دیزاینەوە - Desing)، بە دەربڕینێکی تر، پێش پرۆسەی تۆژینەوە، دەبێت سەرچاوەی گرفت و هۆکارەکان دیاریی بکرێت، بۆ ئەوەی دروستانە شێوەو شێواز و مەبەستی کۆکردنەوەی زانیاریەکان جێبەجێ بکرێت . هەر بە دەستنیشانکردنی کێشەکە، بە شێوەیەکی کردەیی پرۆسەی تۆژینەوە دەستپێدەکات، بە شێوەیەکی گشتی لە پرۆسەی تۆژینەوەدا، بزنسمان دەتوانێت بارودۆخی ڕاستەقینەی بازاڕ لە بارودۆخی نادروست جیابکاتەوە، هەر وەك پێشتر ئاماژەمان پێدا، بۆ گەیشتن بەو ئامانجە، لە سەرەتاوە پێویستە دیزاینی پرۆژەکە ئامادە بکرێت، بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین کە:

(دیزاینی مارکێتینگ):

بریتییە لە خستنەڕووی پرۆژەکە لە شێوەی مۆدێلدا، واتە بە مۆدێلکردنی پرۆژەکە، قۆناغی دیزاین لە پرۆسەی تۆژینەوەی مارکێتینگدا - بریتییە لە پلانی سەرەتایی و ڕێنمایی سەرەتایی پرۆژەکە.

هەروەك دەزانیین، تۆژینەوەی مارکێتینگ، یەکێکە لە توخم و ڕەگەزە سەرەکیەکانی چالاکی مارکێتینگ، دیارە هیچ تۆژینەوەیەك بە بێ خەرجی ناڕوات بە ڕێوەو ناتوانرێت جێبەجێ بکرێت، بۆیە کۆمپانیاکان و بزنس، پێش دەستپێکردن بە پرۆسەی تۆژینەوە، بە خەرجیەکی دیاریکراو دیزاینی پرۆژەکە ئامادە دەکەن، بێگومان ئەمڕۆکە و لە سەردەمی توانا تەکنۆلۆژیەکاندا، بزنس بە شێوەیەکی فراوان باشترین بەرنامەی کۆمپیوتەر بەکاردەهێنن لە ئامادەکردن و خستنەڕووی دیزاینەوە، ئەوەی کە جێگەی گومان نییە، ئەوەیە، کە ئامادەکردنی دیزاینی پرۆژە، هەروا کارێکی سانا نییە، بەڵکو ئەرکێکی هزریە، دیزاینکردن وەك

داهێنان له قه‌ڵه‌م ده‌درێت، چونكه له ئاماده‌كردنی دیزاینی پرۆژه‌كاندا، بیرۆكه‌ی سه‌ره‌كی بزنس ده‌خرێته ڕوو، به‌هۆی به‌هێزبوونی كێبه‌ڕكێی نێوان كۆمپانیاكان له بازاڕه‌كاندا، بزنس پێویستی به بیرۆكه‌ی نوێ و داهێنانی نوێتر هه‌یه، تاكو بتوانێت به‌رگه‌ی شه‌پۆلی ئه‌و ململانێ و كێبه‌ڕكێیانه بگرێت له بازاڕدا.

له ئاماده‌كردنی دیزانی پرۆژه‌كاندا، تێبینی گشت ورده‌كاریه‌كان و هۆكارو ئه‌نجام و گریمانه‌كانی بازاڕ ده‌كرێت، جگه له‌وه‌ش هه‌ر له قۆناغی دیزاینكردندا، ده‌سته‌به‌ركردنی سه‌رچاوه دارایی و مادديه‌كان بۆ ئه‌نجامدانی پرۆژه‌كه دیاریده‌كرێت.

له خواره‌وه به كورتی له چه‌ند خاڵێكدا مه‌رجه‌كان بۆ كاركردن له سه‌ر دیزاین ده‌خه‌ینه ڕوو:

- په‌سه‌ندكردنی ئامانجی سه‌ره‌كی و كاتی.
- دیاریكردنی كێشه‌كه.
- هه‌ڵبژاردنی مێتۆده‌كانی گه‌یشتن به ئامانجه سه‌ره‌كی و كاتیه‌كان.
- دیاریكردنی گرافیك و كاته‌كانی ئه‌نجامدان بۆ گشت پرۆسه‌كه.
- ده‌ستنیشانكردنی كارمه‌ندو كادرانی پێویست بۆ پرۆژه‌كه.
- دیاریكردنی بودجه‌ی پێویست بۆ به ئه‌نجامدانی پرۆژه‌كه و كۆنتڕۆڵكردنه‌ی خه‌رجیه‌كان.

هه‌ر وه‌ك پێشتریش ئاماژه‌مان پێداوه، پێش ئه‌وه‌ی پرۆسه‌ی تۆژینه‌وه ده‌ست پێ بكات، پێویسته دیزانی یان به مۆدێلكردنی پرۆژه‌كه ئه‌نجام بدرێت، دیاره هه‌ر دیزانێكیش ته‌كنیك و ته‌كنۆلۆژیای تایبه‌ت به‌خۆی هه‌یه، به‌ڵام به شێوه‌یه‌كی گشتی پێش دیزاینكردن پێویسته وه‌ڵامی چه‌ند پرسیارێك بدرێته‌وه، له‌وانه:

- چ جۆره پێوه‌ر و داتایه‌ك پێویسته بۆ كۆكردنه‌وه‌ی زانیاری پێویست؟
- له كام سه‌رچاوه، زانیاریه‌كان كۆبكرێنه‌وه، سه‌رچاوه ناوخۆییه‌كان یاخود ده‌ره‌كییه‌كان؟

- کۆکردنەوەی زانیاری لە سەرچاوە لاوەکیەکانەوە تا چەند پێویستن ؟
- کام ستراتیژ و مێتۆد و مۆدێل پێویستن بۆ بژارکردنی زانیاریەکان؟
- چ جۆرە تۆژینەوەیەك پێویستە لە کۆکردنەوەی زانیاریە سەرەکیەکاندا؟
- کام لە فاکتەرەکان کاریگەری ڕاستەوخۆیان هەیە لە سەر پرۆژەکە؟
- چ جۆرە بلانکێك (ئیستمارە) بەکاربهێنرێت، لە ئەنجامدتنی ڕاپرسیدا؟
- بە چ مێتۆدێك، زانیاریەکان شرۆڤە بکرێن؟
- چەند خەرجی و کات پێویستن بۆ جێبەجێکردنی تۆژینەوەکە؟

بۆ زیاتر ئاسانکاری و تێگەیشتن لە سیستەمی ڕێکخستنی ئامادەکردنی دیزاین، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٢-٢) سیستەمی ڕێکخستنی دیزاین

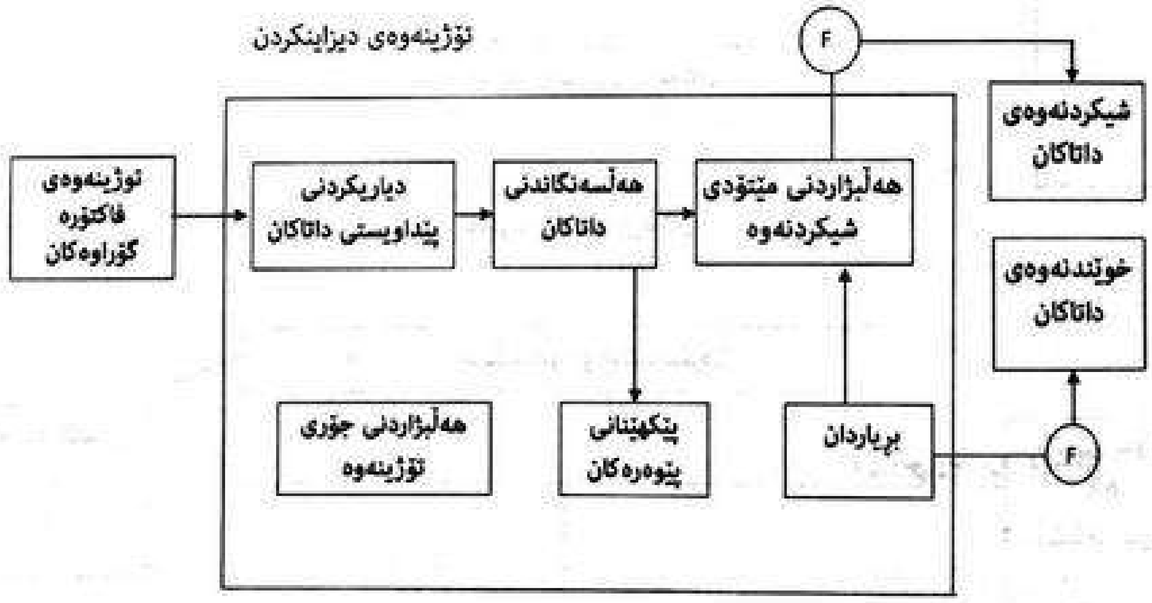
تۆژینەوەی دیزاینکردن
F
شیکردنەوەی داتاکان
تۆژینەوەی فاکتۆرە گۆڕاوەکان
دیاریکردنی پێداویستی داتاکان
هەڵسەنگاندنی داتاکان
هەڵبژاردنی مێتۆدی شیکردنەوە
خوێندنەوەی داتاکان
هەڵبژاردنی جۆری تۆژینەوە
پێکهێنانی پێوەرەکان
بڕیاردان
F

F - پەیوەندی (full-back)
FF - پێوەری هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکان (full-forward)

دەتوانرێت دیزاینی توێژینەوەی مارکیتینگ، وەك پرۆژە یان بەرنامەی ڕێکخستنی توێژینەوەی مارکیتینگ سەیر بکرێت، بۆ زیاتر ڕوونبوونەوە، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٣-٢) دیزاینی توێژینەوەی مارکیتینگ

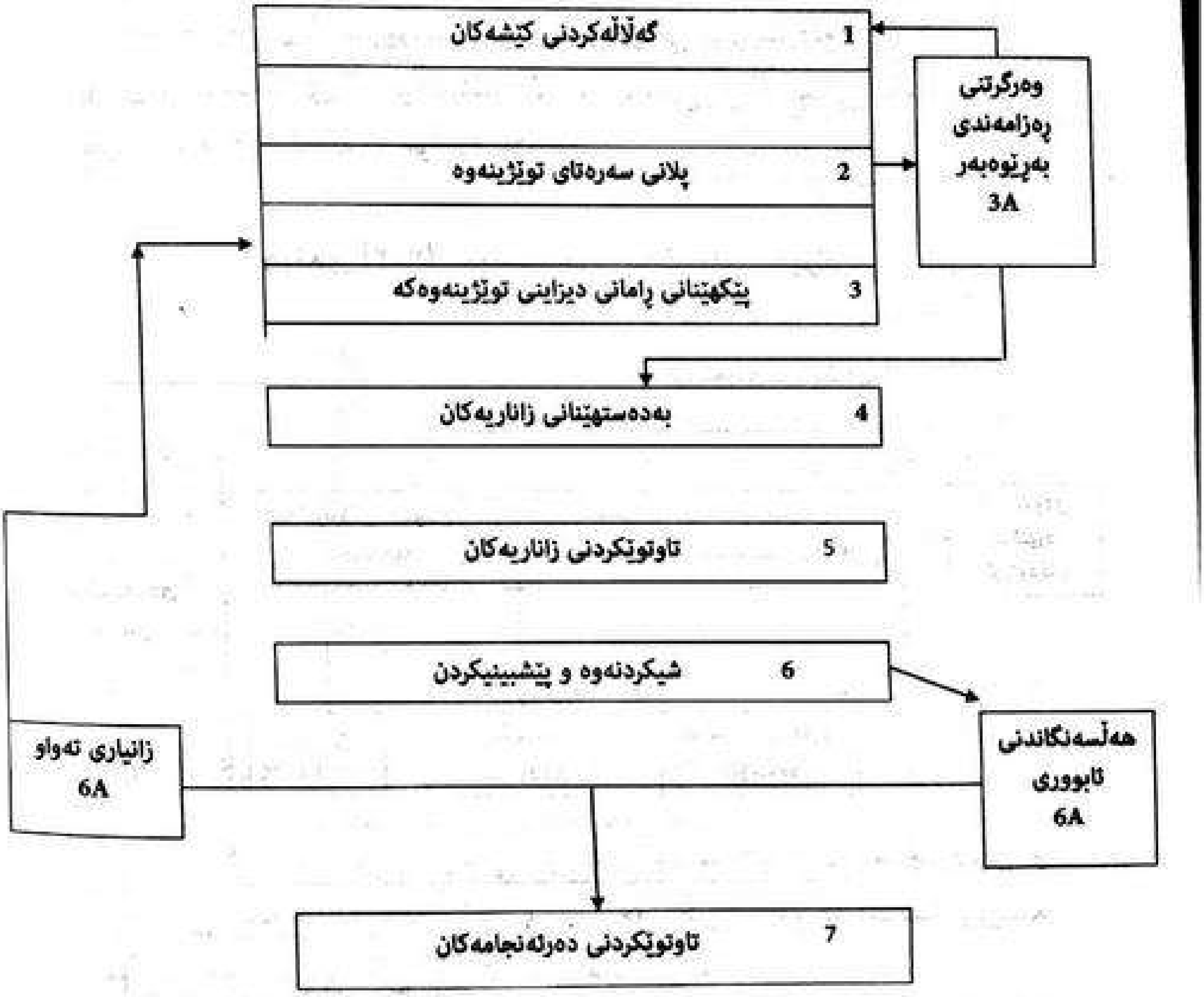
1 گەڵاڵەکردنی کێشەکان
2 پلانی سەرەتای توێژینەوە
3 پێکهێنانی ڕامانی دیزاینی توێژینەوەکە
وەرگرتنی ڕەزامەندی بەڕێوەبەر 3A
4 بەدەستهێنانی زانیاریەکان
5 تاوتوێکردنی زانیاریەکان
6 شیکردنەوە و پێشبینیکردن
هەڵسەنگاندنی ئابووری 6A
زانیاری تەواو 6A
7 تاوتوێکردنی دەرئەنجامەکان

زۆربەی سەرچاوەکان، ئاماژە دەدەن بە سێ قۆناغی سەرەکی لە پرۆسەی ڕێکخستنی دیزاینی توێژینەوەی مارکیتینگدا، ئەو قۆناغانەش بریتین لە :

(قۆناغی یەکەم) :

ئاشنابوون لەگەڵ کێشە و ئەرکەکان کە لە لایەن، بەڕێوەبەری گشتیەوە ئامادەکراوە، لەم قۆناغەدا تێگەیشتن و خوێندنەوەی سەرەتایی تۆژینەوەکە گەڵاڵە دەبێت لە لایەن بەشداربووانەوە، هەروەها هەر لەم قۆناغەدا، قەوارەو ئاستی تێچوونەکان و گرفتەکانی بەردەم جێبەجێکردنی تۆژینەوەکە دەخرێتە ڕوو، بۆ ئەوەی تۆژینەوەکە لە ئاستێکی باشدا جێبەجێ بکرێت، پێویستە لەم قۆناغەدا وەڵامی چەند پرسیارێکی گرنگ و پێویست بدرێتەوە،لە وانە:

- بە چ ئەندازەیەك تۆژینەوەکە بکرێت، ئایا تۆژینەوەکە بە چ شێوەیەك ئەنجام بدرێت شاقوولی یان ئەستوونی ؟
- ئایا ئەنجامەکانی تۆژینەوەکە، لە ئاستی ئەو خەرجیانەیە کە بۆی ئامادەکراوە؟
- ئایا لەو شێوە تۆژینەوە، پێشتر کراون؟
- ئاستی بەدەست هێنانی ئەو زانیاریانەی کە لە ئەنجامی تۆژینەوەکەدا بە دەست دێت؟
- پێکهێنانی ئەرکەکانی تۆژینەوەکە؟
- کات و سنووری ئەنجامدانی تۆژینەوەکە؟

(قۆناغی دووەم) :

ئامادەکردنی پلانی سەرەتایی تۆژینەوەکە، بە شێوەیەك کە چاودێری و کۆنترۆڵی ئەنجامەکانی قۆناغی یەکەم لەخۆ بگرێت، لەم قۆناغەشدا پێویستە وەڵامی چەند پرسیارێکی گرنگ بدرێتەوە، لەوانە:

- چەندایەتی و چۆنایەتی زانیاریە پێویستەکان؟
- سەرچاوەکانی بەدەستهێنانی زانیاری پێویست؟

- ئایا پێویست دەکات، سوود لە نووسینگەو پەیمانگا تایبەتەکانی تۆژینەوەی مارکێتینگ وەربگیرێت؟
- چ جۆرە میتۆدێك بەکاربهێنرێت بۆ شیکردنەوەو پێشبینیکردن؟
- تاکو چ سنوورێك دەتوانرێت کات و خەرجیەکان زیاد بکرێن؟

ئەوەی لێرەدا پێویستە ئاماژەی پێ بدرێت، ئەوەیە، کە، لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، هیچ تۆژینەوەیەکی مارکێتینگ، بە بێ ڕاکێشانی، پەیمانگاو پسپۆڕی تایبەت بە تۆژینەوەی مارکێتینگ، ئەنجامی پێویست نادات بە دەستەوە، ڕاوێژکردن و ڕاکێشانی کۆمپانیای یان دەزگای تایبەت بە لێکۆڵینەوەی مارکێتینگ، نەك تەنها بۆ کۆمپانیا بچووك و ناوەنجیەکان پێویستن، بەڵکو کۆمپانیا گەورەکانیش زۆرینەی جار پەنایان بۆ دەبەن. بەڵام ئەوەی لێرەدا گرنگە ئەوەیە، کە دەبێت پێش پەنابردن بۆ ئەو جۆرە نووسینگانە، بە شێوەیەکی وورد تواناکانیان یان بواری کارکردنیان هەڵبسەنگێنرێت، زۆرینەی ئابووریناسانی بواری مارکێتینگ چەند پێوەرێکی گشتیان دیاریکردووە بۆ هەڵبژاردنی ئەو نووسینگە (پەیمانگا)یانەی کە هەڵدەستن بە تۆژینەوەی مارکێتینگ، لێرەدا ئاماژە بە هەرە گرنگەکانیان دەدەین:

- لە کام بواری مارکێتینگدا پسپۆڕیان هەیە ؟
- ناوبانگ و پسپۆڕیەتی و شارازایەتی ئەو کەسانەی کاردەکەن لە سیستەمی توێژینەوەدا؟
- ئایا ئەو پەیمانگایە ئەندامە لە ڕێکخراوە تایبەتەکانی توێژینەوەی مارکێتینگ؟
- ئایا ئەو پەیمانگایە ڕاپۆرتی ساڵانەی کارو چالاکیەکانی لە میدیاکاندا بڵاودەکاتەوە؟
- ئاستی کۆمەنیکەیشن ؟
- ئایا پەیمانگا لە کاتی خۆیدا، توێژینەوەکە ئەنجام دەدات؟

- ئاستی بەرپرسیاریەتی لە ئەنجامەکانی توێژینەوەکە؟
- ئایا پەیمانگاکە ئامادەیە بە پێی پێویست گۆڕانکاری لە توێژینەوەکە ئەنجام بدات.

(قۆناغی سێیەم) :

ئامادەکردنی ڕامانی (بیرۆکەی) کارکردنی بەڕێوەبردنی توێژینەوەکە. لەم قۆناغەدا پێویستەستراکتوری توێژینەوەکە وێنا بکرێت و چەند بەشێك لەخۆ بگرێت وەك:

- بەرهەم و جۆرەکانی بەرهەم، سیستەمی پێچانەوە، لەم بەشەدا پێویستە تێبینی ئەوە بکرێت ئایا بەرهەمی (کاڵاو خزمەتگوزاری) هەمان جۆر و شێوە لە بازاڕەکاندا هەن یان ڕەنگە لە ماوەیەکی کەمدا پەیدابن لە بازاڕەکاندا.
- دیاریکردنی بایەخ و سیفەتی بەکارهێنانی بەرهەمەکە، ئایا بەرهەمی ماوە درێژ بەرهەم بهێنرێت وەك (ئۆتۆمۆبیل، تەلەفزیۆن، جل شۆر...)، یاخود بەرهەمی ماوە کورت وەك (خواردەمەنی و خزمەتگوزاری کورت خایەن...).
- سیستەمی مسۆگەرکردنی جۆریەت: ئاستی تەکنیکی، ئاستی هێزی کار، دیزاین، نرخ..
- ئاڕاستەی بەکارهێنانی بەرهەمەکە: لە بواری پیشەسازی، بازرگانی، کشتوکاڵی، یان بوارەکانی دیکە.
- چۆنیەتی گەیاندنی بەرهەم بە بازاڕەکان: کاتی گەیشتن، کاتی دابەشین، بە ڕەچاوگرتنی دینامیکی بەرهەمهێنان.
- چۆنیەتی دابەشکردن: ڕاستەوخۆ، لە ڕێگەی بریکارانەوە، لە ڕێگەی بازرگانە ناوەندەکانەوە، سەربەخۆ . گرنگ ئەوەیە بەرهەمەکە بە باشترین شێوە بگاتە دوا بەکاربەر.
- هەڵسەنگاندنی ڕکابەرانی ناو بازاڕ و دیاریکردنی بەهێزترینیان.

ئەوەی لێرەدا پێویستە بووترێت، ئەوەیە، کە گشت ئەو گریمانەی لە سەرەوە باسمان لێکردوە، تەنها وەك پێشنیارێکە بۆ تۆژینەوەی پرۆژەکان، بە تایبەتی تۆژینەوە لە بەشەکانی بازاڕدا، ڕەنگە گریمانەو پێشنیازی تریش هەبن، بەڵام ئەوەی ئێمە ئاماژەمان پێداوە تەنها پێشنیارو گریمانەی گشتگیرە و ناتوانیین بە ستاندارد لە قەڵەمی بدەین، هەر بۆیە بە پێی جۆرو ئامانجی تۆژینەوەکە، پێویستە خوێندنەوە بۆ هەندێ پرسیار و فاکتەری دیکە بکرێت وەك :

- بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی و دیمۆگرافی.
- کاریگەری گەشەی تەکنۆلۆژیا لەسەر سێکتەرەکانی ئابووری.
- ئاستی گەشەی ژێرخانی ئابووری و ئینفراسکتور و ئاستی زانست و ڕەوشی ژینگە.
- هەڵسەنگاندنی ئاستی خواست لەسەر کەرتە جیاوازەکانی ئابووری.
- هەڵسەنگاندنی پێگەو شوێنی کۆمپانیا لە بازاڕدا، بەراود بە ڕکابەرانی تری ناو بازاڕ.

دوای ڕاسپاردەکان و پەسەندکردنی پرۆژەی تۆژینەوەکە لە لایەن، کەسی بەرپرسیارەوە، ئەوکاتە، قۆناغەکانی پێکهێنان و دەستەبەرکردنی زانیاری دەست پێدەکات، کە بریتیین لە:

(قۆناغی چوارەم) :

ئامادەکاری بۆ هەڵبژاردنی میتۆدو شێوەی کۆکردنەوەی زانیاری مارکیتینگی بە شێوەیەکی سەرەتایی، بە جەخت کردنە سەر بە دەستهێنانی زانیاریەکان پاڵپشت بە میتۆدە ئابووریەکان.

بە شێوەیەکی گشتی کۆکردنەوەی زانیاری پێویست، بە دوو ئاڕاستەدا ئەنجام دەدرێت:

یەکەم: کۆکردنەوەی داتا و زانیاری ناوخۆیی، واتە لەسەر بارودۆخی کۆمپانیاکە لە ناوەوە.

دووەم: کۆکردنەوەی داتا و زانیاری دەرەکی، واتا لەسەر سەرچاوە دەرەکیەکان. مەبەست لە کۆکردنەوەی داتا و زانیارییە ناوخۆییەکان، گشت ئەو داتاو زانیاریانەیە کە دەربارەی چالاکیەکانی کۆمپانیا لە بازاڕدا لە بەردەستدایە، بە تایبەتی لە بواری ساغکردنەوەو فرۆتنی بەرهەمەکان لە بازاڕدا بە لە جەخت کردنە سەر سووڕی ژیانی بەرهەمەکانەوە.

مەبەست لە کۆکردنەوەی داتا و زانیارییە دەرەکیەکان، گشت ئەو داتاو زانیاریانەیە کە لە سەرچاوەی جیاوازەو بە دەست دەهێنرێت، وەك بڵاوکراوەکان، ڕاوێژکردنی پسپۆران و چاودێران، ڕاپرسی لە نێو کڕیاراندا، ڕوێژ لە گەڵ سەنتەرەکانی ئامار و زانیاری، فەرمیەکان و نا فەرمیەکان، ڕاپۆرتە فەرمیەکانی وەزارەتی ئابووری و بازرگانی و ژووره بازرگانیەکان.

ئەوەی کە زۆر گرنگە لەم قۆناغەدا، ئەوەیە کە دەبێت سەرچاوەی بەدەستهێنان و کۆکردنەوەی زانیاریەکان، سەرچاوەیەکی دروست و باوەڕپێکراو بن و ئەوکەسانەشی کە ڕاسپێراون بە کۆکردنەوەیان دەبێت کەسانی شارەزاو پسپۆر تایبەت بن بە کۆکردنەوەو لێکدانەوەی داتا و زانیاریەکان، ئەگەر کۆمپانیاکە کەسانی لەو شێوەیەی نەبێت، دەبێت پەنا ببات بۆ پسپۆرانی دەرەکی یان بێیانی، جگە لەوەش کۆمپانیا نابێت ڕەزیلی بکات لە خەرجکردنی بودجەی پێویست لەم قۆناغەدا، چونکە گشت بڕیارە گرنگەکان لە سەر بنەمای ئەو داتا و زانیاریانە دەدرێت کە کۆکراونەتەوە.

(قۆناغی پێنجەم) :

تاوتوێ کردن و شرۆڤەو شیتەڵکردنەوەی گشت ئەو زانیاریانەی کە لە قۆناغی چوارەمدا کۆکراونەتەوە، پێویستە ئەم ئەرکە گرنگە بسپێردرێت بە لیژنەیەکی پسپۆڕ و شارەزا لەو بوارەدا، کە جگە لە ئەرکی شیکردنەوەی داتا و زانیاریەکان

دەبێت، پێشبینی گریمانەکانیش دیاری بکەن و، دواتر گشت داتا و زانیاریەکان، بخرێتە کۆمپیۆتەر بۆ ئەوەی زیاتر و وردتر لێکۆڵینەوە و پارێزگاری کردنیان.

(قۆناغی شەشەم) :

خستنەڕووی ئەنجامەکان، لەم قۆناغەدا گشت ئەنجامەکانی کۆکردنەوەی داتا و زانیاریەکان و شرۆڤەکردنەکانیان، گشتگیر دەکرێن و هەڵسەنگاندنی بابەتی ئامانجی تۆژینەوەکە دەکرێت، جگە لەوەش لەم قۆناغەدا خاوەن کۆمپانیا، ئاستی بڕی تێچوونی تۆژینەوەکەی زیاتر بۆ ڕووندەبێتەوە، بە شێوەیەکی گشتی زۆرینەی کۆمپانیاکان بودجەیەکی باش دەکەنە قوربانی لە تۆژینەوە سەرەتاییەکانی مارکیتینگدا، ئەوەی شایانی باسە خەرجیەکانی تۆژینەوەی مارکیتینگ بە پێی فراوانی و چۆنیەتی چالاکیەکانی کۆمپانیاکان دەگۆڕێن. بۆ نموونە لە خشتەکەی خوارەوەدا خەرجیەکانی تۆژینەوەی مارکیتینگ لە سەر چەند کۆمپانیایەکی ئەمەریکی لە بواری (بەهەمهێنانی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان) دا نیشان دەدەین، کە بەگوێرەی قەبارەی سەرمایەی داراییان پۆلین کراون.

خشتەی (١-٢) خەرجیەکانی هەندێ کۆمپانیای ئەمەریکی لە تۆژینەوەی مارکیتینگدا

ئاستی سەرمایەی دارایی (ملیۆن دۆلار)	ئاستی ڕێژەی خەرجی ناوەنجی بە گوێرەی سەرمایەی دارایی
کەمتر لە ١٠	٠،٣٠
١٠-٥٠	٠،٢٠
٥٠-٢٠٠	٠،١٠
٢٠٠-٤٠٠	٠،١١

٤٠٠-١٠٠٠	٠،٠٥
١٠٠٠-١٠٠٠٠	٠،٠٤
سەروو ١٠٠٠٠	٠،٠٦
کۆی ناوەندی	٠،١٢

ئەوەی کە لێرەدا ماوەتەوە ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە، کە جگە لە تێچوونە بنەڕەتیەکان، بۆ جێبەجێکردنی توێژینەوەی مارکیتینگ، هەندێ تێچوونی لاوەکی تریش پێویستن وەك، پارەی سەفەرکردن و مانەوەی پسپۆران و، پێشکەشکردنی خەڵات و دیاری و میوانداری ...هتد. بە شێوەیەکی گشتی تێچوونە لاوەکیەکان ڕێژەی (٢٠-٣٠٪) ی کۆی تێچوونی گشتی پێکدەهێنن.

(قۆناغی کۆتایی):

قۆناغی کۆتایی بریتییە لە پێشکەشکردن و خستنەڕوو و ناساندنی (Presentation) پرۆژەکە (توێژینەوەکە)، بە شێوەیەکی گشتی خەرجیەکانی پێشکەشکردنی پرۆژەکەش، لە چوارچێوەی تێچوونی کۆتایی پرۆژەکەدا هەژمار دەکرێت، ئەوەی شایانی ئاماژە پێدانە، ئەوەیە کە ئامادەکردن و ڕێکخستنی پێشکەشکردنی پرۆژەکە ڕۆڵێکی گرنگ دەبینێت لە سەرخستنی پرۆژەکەدا، بۆیە پێویستە پێشکەشکردنەکە بە خەڵکانی پسپۆر و شارەزای بوارەکە بسپێردرێت، ئەوەی ڕاستی بێت، زۆربەی سەرچاوەکان ئاماژە بە پلانێکی گشتی بەڕێوەبردن و ئامادەکردنی پێشکەشکردنی توێژینەوەی مارکیتینگ دەدەن، ئێمەش لە خشتەکەی خوارەوەدا وردەکاری ئەو پلانانە دەخەینە ڕوو:

خشتەی (٢-٢) پلانی ئامادەکردنی بەڕێوەبردنی پێشکەشکردنی تۆژینەوەی مارکیتینگ

قۆناغەکان (هەنگاوەکان)
ناوەڕۆکی بەرنامەکە
پەسەندکردنی بابەت و ناوەڕۆك
پەسەندکردنی پلان - گرافیکی بەڕێوەبردن
دیاریکردنی شوێنی پێشکەشکردن
دیاریکردنی بەشداربووان و پێشکەشکەرانی ووتە و میوانەکان و میدیا
ئامادەکردن و ڕازاندنەوەی شوێنەکە
دیاریکردنی سەرۆکی بەڕێوەبەردن
هەڵبژاردنی ئەو ووتانەی کە پێشکەشدەکرێن
کارتی میوانداری (بانگهێشتنامە)، دیاریکردنی ئامانج و کاتی پێشکەشکردنەکە
وەرگرتنی ڕەزامەندی ئەوانەی ووتە پێشکەش دەکەن
بڵاوکردنەوەی ووتە پێشکەشکراوەکان
دیاریکردن وهەڵبژاردنی ئامادەبووان
وەرگرتنی ڕەزامەندی بەشداربووان
دیاریکردنی فۆرم و شێوەی بەرنامەکان
دیاریکردنی ووردەکاری(ڕۆژانەی) بەرنامەکە
دابینکردنی پێداویستە تەکنیکیەکان لە هۆڵەکەدا وەك (وێنە، پیشاندانی سلاید...)

ئامادەکردنی شوێنی ئەوانەی ووتە پێشکەش دەکەن
دیاریکردن و ئامادەکردنی شوێنی دانیشتنی بەشداربووان و میوانەکان و میدیاکاران
دابینکردنی سیستەمی (ساردکردنەوە، گەرمکردنەوە) لە هۆڵەکەدا
دابینکردنی ڕووناکی پێویست
دابینکردنی دابەشکردنی دەنگ و دانانی (مایکرۆفۆن) لە شوێنە پێویستەکاندا
دابینکردنی ئاوی خواردنەوە و پێداویستیەکانی تر لە هۆڵەکەدا
دابینکردنی گشت پێداویستیەکانی نوسین (قەڵەم، کاغەز....)
پێشکەشکردنی فایلی تایبەت بە گشت پێداویستیەکانەوە بەسەر بەشداربوواندا
پێشکەشکردنی (نیشانەی(badg) کۆمپانیاکە بە بەشداربووان
خزمەتگوزاری بەشداربووان (ژەمە خواردن و ...)
ڕوونکردنەوەی ئامانج و مەبەستی پێشکەشکردنەکە
ئاگادارکردنەوەی بەشداربووان لە هەر گۆڕاناکاریەك لە بەرنامەکەدا
دابەشکردنی پوختەی ووتارەکان بەسەر بەشداربوواندا
ئامادەکردنی شوێنی گفتوگۆکردن و بیروڕا گۆڕینەوە
دیاریکردنی شێوە شێوازی کۆتایی هێنان بە پێشکەشکردنەکە
پێشکەشکردنی بەرنامەی هونەری
هەڵسەنگاندنی خەرجیەکان
هەڵسەنگاندنی پێشنیار و ڕەخنەکانی بەشداربووان
هەڵسەنگاندنی کەم و کوڕیەکان
هەڵسەنگاندنی گشتی بەرنامەکان

٢-٢

ئامرازەکانی تۆژینەوەی مارکیتینگ

یەکێك لە ئامرازە گرنگەکانی تۆژینەوەی مارکیتینگ بریتییە لە : شێوەی بەدەستهێنانی زانیاری مارکیتینگ. بە شێوەیەکی گشتی بەهۆی دوو ڕێگا یاخود دوو شێوەی سەرەکییەوە، دەتوانرێت زانیاری بەدەستبهێنرێت، کە بریتیین لە:

- تۆژینەوەی یاریدەدەر (desk research)

- تۆژینەوەی سەرەتایی (Primary research)

تۆژینەوەی دەستی دووەم (یاریدەدەر)، لەسەر بنچینەی ئەو زانیاریانەی کە لەبەردەستدایە بەڕێوەدەچێت، هەر بۆیە زۆربەی جار پێی دەوترێت (زانیاری ژوورەکان) یاخود زانیاری (ئۆفیس)، بە گشتی ناوەڕۆکی تۆژینەوەی یاریدەدەر بریتییە لە - شیکردنەوەی ئەو زانیاریانەی کە لە بەردەستدایە، لە خستنەڕووی کێشەکە لە سیستەمی مارکیتینگدا.

هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا، کۆمپانیاکان لە ڕێگەی سەرچاوە ناوەکی و دەرەکییەکانەوە زانیاری پێویست بۆ تۆژینەوەکانی خۆی دەستەبەر دەکات. ئەو زانیاریانەی کە لەسەرچاوە ناوەکییەکاندا دەتوانرێت بە دەستبهێنرێت، بریتیین لە: ئاماری مارکیتینگ (سیفەت و بارستایی ئاڵوگۆڕی کاڵا و خزمەتگوزارییەکان، قەبارەی ساغکردنەوە، قەبارەی فرۆتن، ئاستی هاوردە و هەناردە)، ئاماری تێچوونەکانی (خەرجییەکانی): (بەرهەمهێنان، ڕێکلامکردن، کۆمۆنیکەیشن،

دابەشین)، ئامارەکانی تری وەك (ئاستی ئامێرەکانی بەرهەمهێنان، نرخی مادده و کەرەسە خامەکان، ئاستی گەنجینەکانی پاراستنی کاڵاکان، تۆڕەکانی دابەشین...هتد).

ڕێگاکانی بەدەستهێنانی سەرچاوە دەرەکیەکان بریتیین لە :

- ڕاپۆرت و بڵاوکراوەکانی دەزگا نیشتمانی و نێودەوڵەتیەکان.
- ڕاپۆرت و بڵاوکراوە فەرمیەکانی دەزگا حکوومیەکان و وەزارەتەکان و پارێزگاکان.
- ڕاپۆرت و بڵاوکراوەکانی ژوورە بازرگانیەکان.
- بڵاوکراوەکانی میدیا و کتێب و گۆڤار و ڕۆژنامەکان.
- بڵاوکراوەکانی پەیمانگا زانستیەکان و سەمینارەکان و کۆنفراسەکان.
- کەتالۆگ و ڕیکلامی کۆمپانیاکان لە میدیاکاندا.

بایەخ و چۆنیەتی بەدەستهێنانی زانیاریەکان بەهۆی سەرچاوە ناوەکی و دەرەکیەکانەوە، بە پێی ئامانجی تۆژینەوەکە لە لایەن تۆژێرەوە دیاری دەکرێت، ئابووریناس و مارکیتۆلۆگی ئەڵمانی (میفێرت - Meffert) بۆ ئاسانکاری لە ساڵی (١٩٩١) دا، خشتەیەکی تایبەتی پێشنیازکرد، دەربارەی بەدەستهێنانی زانیاریە یاریدەدەرەکان لە شێوەی (ڕێژگە - matrix) دا، کە خوارەوە دەیخەینە ڕوو.

خشتەی (٣-٢) ڕێژگەی سەرچاوەکانی زانیاری ئۆفیس بۆ تۆژینەوەی مارکیتینگ

سەرچاوە ناوەکیەکان بۆ بە دەستهێنانی زانیاری	تۆڕی ساغکردنەوە	شێوەی ساغکردنەوە	پێکهێنان و پێکهاتەی بەرهەم	پێکهێنانی نرخ	شێوە و مەرجەکانی پارەدان	ڕیکلام	خزمەتگوزاری بەکاربەر
داتای ئاڵوگۆڕی بەرهەمەکان	X	X	X	X	X	X	X
داتای کڕیاری هەمیشەیی	X	X	X	X	-	X	X
لیستی تێچوونەکان	-	-	X	X	-	X	X
نەخشەی دابەشبوونی کڕیارەکان	-	X	X	-	X	X	X
کەناڵی گەهاندن	X	X	X	X	X	X	X
نەخشەی ناوەندەکان لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکان	X	-	X	X	X	-	X
بریکارەکارەکان	•X/X	X/X	X/X	X/X	X/X	X/X	X/X
خزمەتگوزاری بەکاربەران	-	-	X/X	-	-	X	X
زانیاری دەربارەی کڕیار	X/X	X/_	X/X	-	X/_	X/_	-

سەرچاوە دەرەکییەکان بۆ بەدەستهێنانی زانیاری	تۆڕی ساغکردنەوە	شێوەی ساغکردنەوە	پێکهێنان و پێکهاتەی بەرهەم	پێکهاتەی نرخ	شێوەو مەرجەکانی پارەدان	ریکلامکردن	خزمەتگوزاری بەکاربەر
داتای دەزگا فەرمییەکان لە سەر بەرهەم	-	-	X/_	X/_	-	-	-
داتای دەزگا فەرمییەکان دەربارەی نرخ	-	-	-	-	-	-	-
کاتالۆگ	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_
راپۆرتی کۆمپانیا	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_	-	-
بڵاوکراوە ئابوورییەکان	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_
گۆڤارە تایبەتەکان لە سەر بزنس	X/X	-	X/_	X/_	-	X/_	X/_
ژنەرەکان	X	X	-	-	-	X/X	-
بیرۆکانی ڕێنمایکەر	X	X	-	-	-	X	-
پێشانگا و هەفتە بازاڕ	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_	X/_

سەرنج:

هێمای تاک تایبەتە بە کۆمپانیاکە

هێمای دابەشین تایبەتە بە کۆمپانیا ڕکابەرەکان

به بۆچوونی پسپۆرانی بواری ماركيتينگ، لايەنە پۆزەتيڤەكانی تۆژينەوەی ئۆفيس برتيين لە :

- بڕی خەرجيەكان لە تۆژينەوەی ئۆفيسدا كەمترە، وەك لە بڕی خەرجی تۆژينەوەكانی ديكە.

- هەندێ جار ئەنجامەكانی تۆژينەوەی ئۆفيسەكان، لەو ئاستە پێويستەدان، كە ئيتر كۆمپانياكە پێويستی بە تۆژينەوەی تر نييە .

ئەگەر هاتوو تۆژينەوەكانی ئۆفيس، ئەنجامی ئەوتۆ نەدەن بە دەستەوە، ئەوا كۆمپانيا ناچار دەبێت پەنا بەرێت بۆ تۆژينەوەی سەرەتايی (تۆماركراو - Panel).

شێواز و مێتۆدی سەرەكی بۆ بەدەستهێنانی زانياريە سەرەتاييەكان، بريتيين لەئەنجامدانی (ڕاپرسی، چاودێركردن، تاقيكردنەوەو تۆماركردن). ئەوەی جێگەی سەرنجە بۆ بە ئەنجامدانی شێوازی بەدەستهێنانی زانياريە سەرەتاييەكان كۆمپانيا پێويستی بە خەرجی زياتر هەيە، بەراوورد بە تۆژينەوەی ئۆفيس. هەر لەبەر ئەو مەبەستەش، زۆربەی جار كۆمپانياكان لە پراكتيكدا پەنا دەبەنە بەر شێوازی بە مۆدۆلكردنی تۆژينەوەكە . ئەوەی ڕاستی بێت ئەوەيە كە گشت مێتۆد و شێوازەكانی بەدەستهێنانی زانياری بۆ تۆژينەوە ماركيتينگەكان، لە سەرچاوەی تيۆرياى ماركيتينگەوە هەڵهێنجراون، كە ئەويش لە لای خۆيەوە پشتی بەستووە بە تيۆريا زانستيەكانی تری وەك (ماتماتيك،ئامار، فسيۆلۆژيا، سۆسيۆلۆژيا، ئابووری كۆمەڵايەتی ...)، ئەوەی ئاشكرايە پرۆسەی پێكهێنانی تۆژينەوەی ماركيتينگ مێژووی خۆی هەيە، كە (فيليپ كۆتلەر - Philip Kotler)، لە ساڵی (١٩٧٤) دا، خستيۆتيە ڕوو. ئێمەش لە خشتەكەی خوارەوەدا بۆ ئێوەی بەڕێزی دەيخەينە ڕوو.

خشتەی (٤-٢) گەشەی میتۆدی تۆژینەوەی مارکیتینگ

قۆناغەکان	میتۆدەکان
تاکو ساڵی ١٩١٠	چاودێریکردنی ڕاستەوخۆ، ڕاپرسی ساکار
١٩١٠-١٩٢٠	شیکردنەوەی پرۆسەی فرۆشتن، شیکردنەوەی ئاستی تێچوونی بەرهەمەکان
١٩٢٠-١٩٣٠	پڕکردنەوەی فۆرم، بەدواداچوون
١٩٣٠-١٩٤٠	میتۆدی چاودێری کاتی، میتۆدی هەڵسەنگاندنی خاڵە بازرگانیەکان
١٩٤٠-١٩٥٠	میتۆدی تیۆریای گریمانەکان، تۆماری بەکاربەران و خاڵە بازرگانیەکان
١٩٥٠-١٩٦٠	تۆژینەوەی هۆی هاندان، تاقیکردنەوە، تۆمارکردنی گۆڕانکاریەکان
١٩٦٠-١٩٧٠	مۆدێلی ماتماتیکی، تیۆریای بڕیاردان، ئامار،بەکارهێنانی کۆمپیوتەر، بەمۆدێلکردنی مارکیتینگ
لە ساڵی ١٩٧٠...	مۆدێلی ئابووری، مۆدێلی پلاندانانی مارکیتینگ، تێستکردن لە تاقیگاکاندا ...

جگە لەوەش کۆتلەر بە شێوەیەکی زانستانە، ئەو میتۆدانەی دیاریکردووە کە لە تۆژینەوەی سەرتایدا (پانێل) بەکاردەهێنرێن، سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (٥-٢) میتۆدی تۆژینەوەی سەرەتایی (پانێل)

میتۆدەکان	سیفەتەکان
ڕاپرسی، ئینتەرڤیو	گفتوگۆی تایبەت (سنووردار، بێ سنوور، سەربەخۆ)، لە ڕێگەی تەلەفۆنەوە، لە شێوەی نامەدا، ئینتەرڤیو بە کۆمەڵ..
چاودێریکردن	میتۆدی چاودێرکردنی هەنوکەیی (بە یارمەتی ئامێرەکانی چاودێری)، چاودێری کاتی لە بەکارهێنانی پسپۆری تایبەت، چاودێری هەمەرەکی..
میتۆدەکانی تر	تاقیکردنەوە، پانێل (تۆمارکردن)، تابلۆی فرۆشتن، تابلۆی بازرگانی، تێستکردنی بازار..

ئەوەی زانراوە لە تۆژینەوەی مارکیتینگدا، میتۆدی ڕاپرسی جێگەیەکی دیاری هەیە، بایەخێکی زۆری پێ دەدرێت، خاڵی گرنگ ئامادەکردن و بەڕێوەچوونی ڕاپرسیدا، بریتییە لە دیاریکردنی ئامانجی ڕاپرسیەکە و وەڵامدانەوەی دروست و بابەتیانەی ئەوانەی ڕاپرسیان لەگەڵ دەکرێت، بۆیە دەبێت بە باشترین شێوە و لەبەرچاوگرتنی تایبەتمەندێتی پرسیارلێکراوەکان، فۆرم و پرسیارەکانی ڕاپرسیەکە ئامادە بکرێت، تاکو ئەنجامی دروست بدات بە دەستەوە. بە شێوەیەکی گشتی ڕاپرسی، ڕەنگە تەنها یەکجارەکی بێت بۆ مەبەستێکی تایبەت، یاخود چەند جارەکی بێت و دووبارە کرێتەوە، زۆربەی جار بە ڕاپرسیە دووبارەکراوەکان دەوترێت (پانێل - Panel).

پانێل:

بریتییە لە چاودێرکردنی هەمیشەیی، کە بەهۆیەوە دەتوانرێت ئاست و قەبارەی گۆڕنکاریەکان تۆمار بکرێت. گرنگترین فۆرمەکانی پانێل بریتیین لە: تۆماری بەکاربەران و تۆماری بزنسمانەکان، بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٤-٢) تۆماری بەکاربەران و بزنسمانان

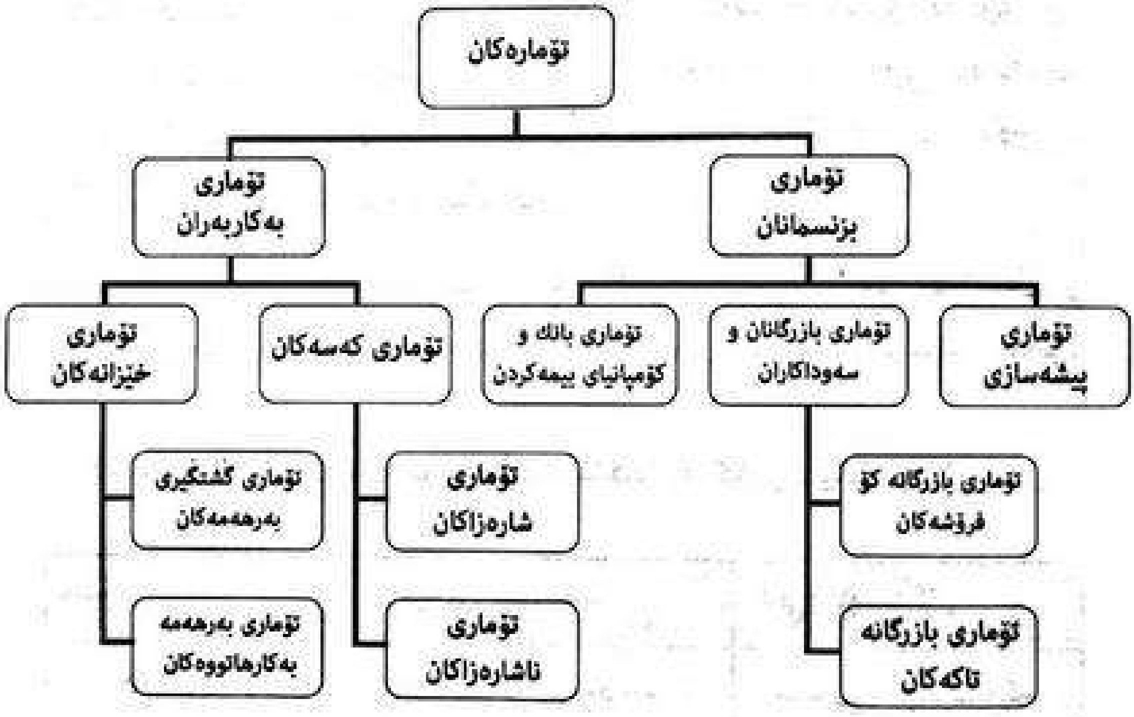
تۆمارەکان
تۆماری بەکاربەران
تۆماری بزنسمانان
تۆماری خێزانەکان
تۆماری کەسەکان
تۆماری بانك و کۆمپانیای بیمەکردن
تۆماری بازرگانان و سەوداکاران
تۆماری پیشەسازی
تۆماری گشتگیری بەرهەمەکان
تۆماری بەرهەمە بەکارهاتووەکان
تۆماری شارەزاکان
تۆماری ناشارەزاکان
تۆماری بازرگانە کۆ فرۆشەکان
تۆماری بازرگانە تاکەکان

تۆماری (پانێل) ی ڕاپرسیەکان، بۆ دیاریکردنی ئارەزوو، حەزەکانی بەکاربەر بەکاردەهێنرێت.

لە پراکتیکدا کۆکردنەوەی زانیاریە سەرکیەکان بە شێوەیەکی سیستماتیکی بەڕێوەدەچێت، بۆ نموونە، بۆ بەکارهێنانی میتۆدی ئینتەرڤیۆ، پێویستە لە سەرەتاوە، ئامادەکاری سەرەتایی بۆ بکرێت وەك : دیاریکردنی ئامانجی ئینتەرڤیۆکە، دارشتنی پلان، ئامادەکردنی پرسیارەکان، دیاریکردنی بودجەی

پێویست بۆ ئەنجامدانی ئینتەرڤیۆکە، شیتەڵکردنەوەی ئەنجامەکان و ئامادەکردنی پێشنیار لە شێوەی ڕاپۆرتدا بۆ سەرۆکی کۆمپانیاکە.

ڕاپرسی بەهۆی تەلەفۆنەوە لەو حاڵەتانەدا ئەنجام دەدرێت، کە پێویستیەتی خێرا کۆکردنەوەی زانیاری لە پانتاییەکی گەورەی جوگرافیادا، دێتە پێشەوە، بۆ ئەمەش دەبێت پرسیارەکان بە کورترین شێوە ئامادە بکرێن.

ڕاپرسی لە شێوەی نامەدا، بە ناردنی فۆرم بە پۆست، بۆ کڕیاران بەڕێوە دەچێت، ئەم میتۆدە زیاتر بۆ پێشبینکردن بەکاردەهێنرێت. بۆ ئەوەی بەکاربەر وەڵامی فۆرمەکە بداتەوە، پێویستە ڕیکلامی تایبەت ە زانیاری تەواوی پێ بگات، جگە لەوەش، خەرجی ناردنەوەی فۆرمەکە بە پڕکراوەیی دەبێت، لە بارچاوبگیرێت، لە پراکتیکدا دەرکەوتووە کە (٢٠-٥٠٪) ی فۆرمەکان بە پڕکراوەیی، دەگەڕێتەوە بۆ کۆمپانیاکان.

ئەوەی جێگەی سەرنجە، گشت میتۆدەکانی ڕاپرسی، لایەنی پۆزەتیڤ و نێگەتیڤی خۆیان هەیە، هەوڵ دەدەین لە خشتەکەی خوارەوەدا، نیشانیان بدەین:

خشتەی (٦-٢) لایەنە پۆزەتیڤ و نێگەتیڤەکانی میتۆدی ڕاپرسی

میتۆد	لایەنی پۆزەتیڤ	کەم و کوڕیەکان
گفتوگۆی تایبەت	کورتی ماوەکە،بە خەرجیەکی کەم دەتوانرێت وەڵامەکان بەدەستبهێنرێت	پێداویستی بە پسپۆری بواری دەروونزانی، سنوورداریەتی پرسیارەکان، ڕەنگە کەمترین بینەر سەیری ئینتەرڤیۆکە بکەن

بە تەلەفۆن	بە ماوەیەکی کورت دەتوانرێت لە ڕووبەرێکی جوگرافیای فراواندا بەڕێوەبچێت	سنووردارێتی پرسیارەکان، نەتوانینی کەنترۆڵکردنی وەڵامەکان، ئامادەنەبوونی وەڵامدانەوە
نامە ناردن (پۆست)	بەدەستهێنانی وەڵامی دروست، لە ڕووبەرێکی فراواندا	کاتی زۆر، ئاناسانی هەڵبژاردنی پرسیارەکانی فۆرمەکە، خەرجی زیاتر

ئەو خاڵە گرنگەی لە پرۆسەی ڕاپرسیدا، دەبێت تێبینی بکرێت، شێوەی ئامادەکردنی پرسیارەکانە بەپێی ئامانج و ئاڕاستەی ڕاپرسیەکە، لە پراکتیکدا دەرکەوتووە کە شێوەی پرسیارەکان تا بڵێی جیاوازن، بۆ ئاسانکاری بەهۆی خشتەکەی خوارەوە ئەگەرە جیاوازەکانی پرسیارەکانی ڕاپرسی دەخەینە بەرچاوو.

خشتەی (٧-٢) ئەگەرەکانی پرسیارەکانی ڕاپرسی لە تۆژینەوەی مارکیتینگدا

ئەگەری پرسیارەکان	سیفەتەکان	نموونە	لایەنی پۆزەتیڤ	کەم و کوڕیەکان
ئەو پرسیارانەی دەتوانرێت بە سەربەستی وەڵامبدرێنەوە	پرسیارلێکراو، وەڵامی ئامادەکراوی لا نییە بە ووشەی خۆی وەڵام دەداتەوە	ئایا ئێوە بۆچی دەخوازن بەرهەمی کۆمپانیای (X) بکرن؟	وەرگرتنی وەڵامی بە خێرایی، بێ هیچ ڕونکردنەوەیەك	گرانی زەحمەتی شەن و کەو کردنی وەڵامەکان

ئەو پرسیارانەی وەڵامەكانی پێویستیان بە ئامادەكارییە	پرسیارلێكراو، هەوڵی هەڵبژاردنی گونجاوترین وەڵام دەدات	تەمەنتان چەند ساڵە؟ - لە ٢٠ كەمتر ٢٠-٢٩- ٣٠-٣٩- ٤٠-٤٩ سەروو ٥٠ ساڵ	دیاری كردنی تەمەنی گرووپەكان، كە شیكردنەوەیان ئاسانە	مەترسی باش تێنەگەیشتن لە پرسیارەكان و گریمانەی وەڵامەكان
ئەو پرسیارانەی تەنها بە دوو ئەگەر وەڵام دەدرێنەوە	پرسیار لێكراو تەنها بە ووشەی بەڵێ یان نەخێر وەڵامدەداتەوە	ئایا كۆمپیوتەر بەكاردەهێنن؟	زەمینە ڕەخساندن بۆ مسگۆگەركردنی وەڵامی بەخێرا، كە بە ئاسانی دەتوانرێت شرۆڤە بكرێت	پرسیارلێكراو ناچارە وەڵام بداتەوە، ئەگەر تەنانەت دوودڵیش بێت لە وەڵامەكەی
ئەو پرسیارانەی كە وەڵامەكانیان پێویستیان بە هەڵسەنگاندنە	پرسیارلێكراو هەڵسەنگاندن بۆ وەڵامەكانی دەكات	ئێوە چۆن جۆریەتی بەرهەمەكە هەڵنسەنگێنن؟ - زۆرباش - باش - مامناوەند - خراپ	دەتوانرێت بە خێرایی هەڵسەنگاندنەكانی بە كاربەر بەدەستبهێنرێت	پرسیالێكراو هەمیشە ناتوانێت بە تەواوەتی هەڵسەنگاندن بكات، بۆ نموونە سنوور وەڵامی باش و مامناوەند، بە ئاسانی جیاناكرێتەوە

لە ئەنجامی ئەزموونێکی زۆر و پراکتیککردنی ڕاپرسی بە لە شێوەی پڕکردنەوەی فۆرمدا، دەتوانیین ئاماژە بە چەند ڕێنماییەکی گشتی بدەین، بۆ گشت فۆرمەکانی ڕاپرسی لە بواری مارکیتینگدا.

- پێویستە پرسیارەکان ڕوون و کورت و ئاسان بن لە تێگەیشتندا.
- فۆرمەکە پێویستە دیزاینێکی جوان و سەرنجڕاکێشەری هەبێت و کورتیش بێت.
- پێویستە پرسیاری زیادە لە فۆرمەکەدا نەبێت.
- پێویستە زمانی نووسینی پرسیارەکانی ناو فۆرمەکە ئاسان بێت بۆ زۆربەی خەڵکان.
- پێویستە پرسیارەکانی ناو فۆرمەکە پۆلێنکرابێت بە پێی بابەتی تۆژینەوەکە.
- پێویستە وەڵامی کۆنترۆڵ لە فۆرمەکەدا جێگەی بکرێتەوە.
- دەبێت پرسیارە تایبەت و ئاڵۆزەکان لە کۆتایی فۆرمەکەدا جێگەی بکرێتەوە.

بۆ ئەوەی ئەنجامی ڕاپرسیەکانی تۆژینەوەی مارکیتینگ، تا ئاستێکی بەرز ڕاست و دروست و بابەتی بن، پێویستە بە پێی پێوەرێکی دیاریکراو، پرسیالێکراوەکان هەڵبژێردرێن و دیاری بکەن، (فیلیپ کۆتلەر) بۆ پلاندانانی ڕاپرسیە مارکیتینگەکان چەند ڕێنماییەکی ئاماژە پێداوە کە دەبێت لە ئامادەکردنی ڕاپرسیەکاندا پەیڕەو بکرێت وەك:

١- پرسیار لەکێ دەکرێت؟

٢- دیاریکردنی ژمارەی پێویستی پرسیارلێکەران؟

٣- شێوەی هەڵبژاردنی پرسیالێکەران؟

بە هۆی خشتەکەی خوارەوە لە سەر نموونەی وولاتی (ژاپۆن) ئەولەویەتی مێتۆدە جیاوازەکانی تۆژینەوەی مارکیتینگ نیشان دەدەین:

خشتەی (٨-٢) لەولەویەتی میتۆدە جیاوازەکانی ڕاپرسی تۆژینەوەی مارکیتینگ لە ژاپۆن

میتۆدی تۆژینەوەکە	ڕێژەکان ٪
تۆژینەوەی تایبەت	٦٣.١
لەوانەش:	-
ئینتەرڤیۆ لە ماڵەوە	٣٩.١
ڕاپرسی لە سەر شەقامەکان	١.٣
ڕاپرسی لە ڕێگەی پۆستەوە	٤.٥
ڕاپرسی لە ڕێگەی تەلەفۆنەوە	٤.٣
چاودێریکردن	١.٦
ئینتەرڤیۆ بە کۆمەڵ	٤.٩
تۆژینەوە تایبەتەکانی دیکە	٧.٤
چاودێریکردنی بە کۆمەڵ	٢٦.٢
ئاو توێ کردن و شیکردنەوەی ئەنجامەکان	٩.٧
ڕاپرسی دیکە	١.٠

یەکێک لە ئەرکە سەرەکیەکانی تۆژێرەوانی مارکیتینگ، بریتییە لە شرۆڤەکردن و لێکدانەوەی گشت ئەنجامەکانی میتۆدی ڕاپرسیەکان جگە لە شێوەکانی تر، پێویستە باشترین و پێشکەوتووترین پرۆگرامی کۆمپیوتەری بەکاربهێنرێت لە پرۆسەی شیکردنەوەدا بۆ ئەوەی گونجاوترین و ڕاستترین ئەنجام بەدەستبهێنرێت.

یەکێکی تر لە ئامڕازە گرنگەکانی تۆژینەوەی مارکیتینگ، بریتییە لە:

(میتۆدی پێشبینکردنی چالاکیەکانی مارکیتینگ - Forecasting methods in marketing)

میتۆدی پێشبینکردن یەکێکە لە ئامڕازە گرنگ و سەرەکیەکانی مارکیتینگی سەردەم، گرنگی و بایەخی ئەم میتۆدە لەوەدایە کە بەهۆیەوە، دەتوانرێت ئاڕاستەی گەشەکردنی بزنس (کۆمپانیا) کە دیاریبکرێت، بە تایبەتی لەم بارودۆخەی ئێستادا کە، هەمیشە کاریگەری فاکتەرە ناوخۆیی و دەرەکیەکان لە گۆڕانێکی خێرادان، بواری بە کارهێنانی میتۆدی پێشبینکردن لە سیستەمی تۆژینەوەی مارکیتینگدا زۆر فراوانە، وەك بوارەکانی لێکۆڵینەوەی جموجۆڵی بازاڕەکان، هەڵس و کەوتی بەکاربەر، ئاست و ئاڕاستەی ساغکردنەوەی بەرهەم و خزمەتگوزاریەکان، دینامیك و ستراکتوری بازاڕ، پەیوەندی خواست و خستنەڕوو...هتد.).

ئەو سیستەم و میتۆدانەی لە پێشبینکردندا بەکاردەهێنرێت، بریتین لە: شرۆڤەکردن و شیتەڵکردنەوەی هۆکارو- ئاکامەکان و ئاڕاستەی گۆڕانکاریەکان لە چالاکیەکانی بزنسدا، لە سەر ئەو بنەمایە پرۆسەی پێشبینکردنی گەشەی کۆمپانیاکە ئەنجام دەدرێت. بە پێی سەرچاوەکان میتۆدی پێشبینکردن بەم شێوەیەی خوارەوە پۆلێن دەکرێت:

- بە گوێرەی ئەنجامەکانی پێشبینکردن، دابەش دەکرێت بە سەر چەندایەتی و چۆنایەتیدا، چەندایەتی لە پرۆسەی پێشبینکردندا، مۆدێلە ماتماتیکیەکان و گریمانە بیرکاریەکان لە خۆ دەگرێت، چۆنایەتی، ئەزموون و زانین و هەستی پێشبینکردن، لەخۆ دەگرێت.

- بە گوێرەی ماوەکەی (کات)، ماوەی کورتخایەن (١ ساڵ یان کەمتر لە ساڵێك)، ماوەی ناوەنجی (٣-٢) ساڵ، ماوەی درێژ (٥ ساڵ یان زیاتر لە پێنج ساڵ).

- بە گوێرەی ئامانجەکانی، پێشبینکردنی گشتی (پێشبینکردنی گەشەی ئابووری وولات)، (پێشبینکردنی گەشەی سێکتەرە جیاجیاکانی ئابووری)، (پێشبینکردنی گەشەی کۆمپانیا).

بەهۆی وێنەکەی خوارەوە پۆلێنکردنی مێتۆدەکانی پێشبینکردن باشتر دەخەینە ڕوو، هەروەها لە خشتەی (٩-٢)، بەکارهێنانی مێتۆدەکانی پێشبینکردن لە پراکتیکدا نیشان دەدەین.

وێنەی (٥-٢) مێتۆدە سەرەکیەکانی پێشبینکردن

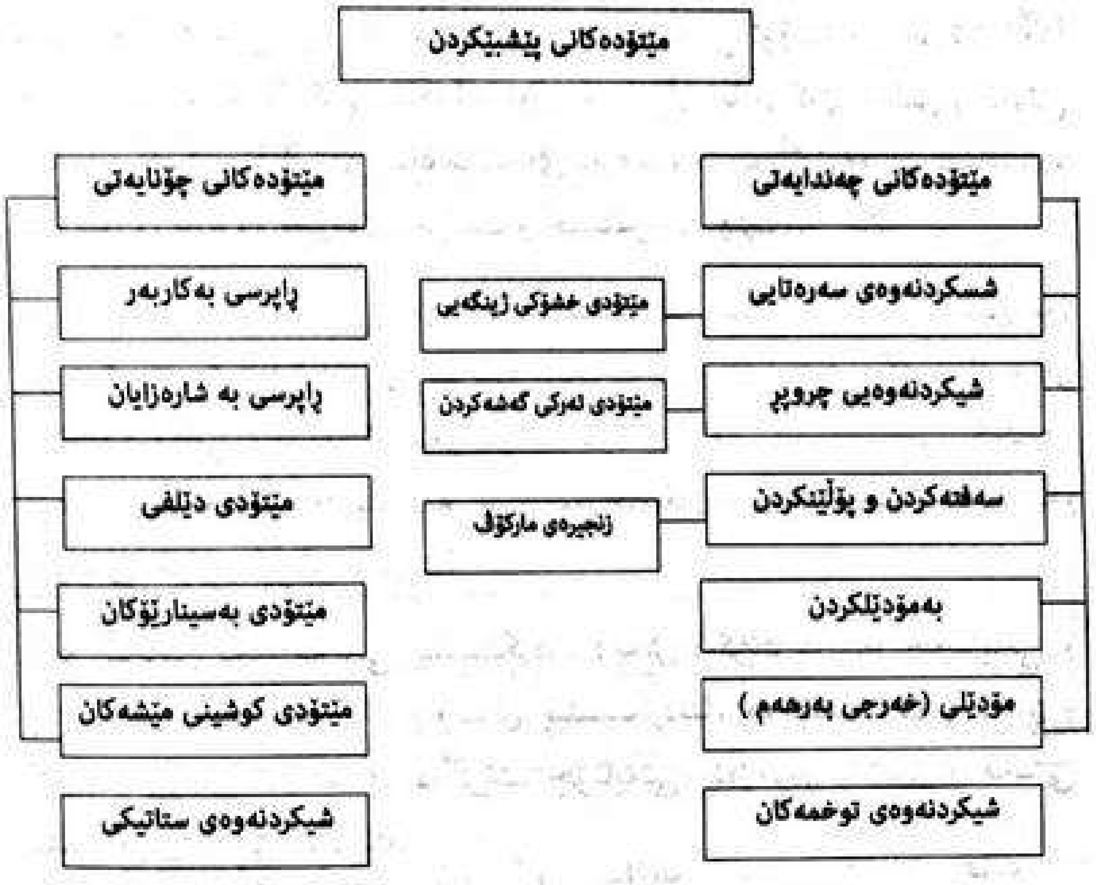
مێتۆدەکانی پێشبیکردن
مێتۆدەکانی چەندایەتی
شسکردنەوەی سەرەتایی
شیکردنەوەیی چروپڕ
سەفتەکردن و پۆلێنکردن
بەمۆدێلکردن
مۆدێلی (خەرجی بەرهەم)
شیکردنەوەی توخمەکان
مێتۆدی خشۆکی زینگەیی
مێتۆدی ئەرکی گەشەکردن
زنجیرەی مارکۆڤ
مێتۆدەکانی چۆنایەتی
ڕاپرسی بەکاربەر
ڕاپرسی بە شارەزایان
مێتۆدی دێلفی
مێتۆدی بەسینارێۆکان
مێتۆدی کوشینی مێشەکان
شیکردنەوەی ستاتیکی

بەهۆی گەشەی خێرای بزنس و بوونی کێبەرکێیەکی بەهێز لە بازاڕەکاندا و گۆڕانکاریە خێراییە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتیەکان لە جیهاندا، ئابووریناسان لە پرۆسەی پێشبینکردندا پەنایان بردووە بۆ بەکارهێنانی (مێتۆدی

دیلفی - Delphi method)، ئەوەی جێگەی سەرنجە (مێتۆدی دیلفی) لە کاتی جەنگی ساردا، لە ساڵانی (١٩٦٠-١٩٥٠) دا، بۆ مەبەستی سەربازی بەکاردەهێنرا، دواتر ئەم مێتۆدە لە بوارەکانی تردا بە فراوانی بەکاردەهێنرا وەك (پێشبینیکردنی بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی)، ئەوە ماوەی دەیان ساڵە زۆر بە فراوانتر لە بواری ئابووریدا بەکاردەهێنرێت .

مێتۆدی دیلفی: بریتییە لە پێشبینیکردن لە سەر بنەمای هەڵسەنگاندن و بۆچوونەکانی بیرمەندان و شارەزایان، لەسەر گەشەو گۆڕانکاریەکانی بازاڕ.

ئەنجامی لێکۆڵینەوەو بۆچوونەکانی گرووپی شارەزا، بە شێوەیەکی ووردو درشت شیدەکرێتەوە بەهۆی بەکارهێنانی نوێترین تەکنۆلۆژیایەوە (کۆمپیوتەر)ەوە. دواتر کەسانی بەرپرسیاری کۆمپانیاکە ئەنجامەکانی پێشبینیکردنە پەسەند دەکەن و ئیتر دەکەوێتە بواری جێبەجێکردنەوە. لە وێنەکەی خوارەوەدا بۆ زیاتر ڕوونبوونەوە، ڕێکخستن و بەڕێوەچوونی پرۆسەی پێشبینیکردن لە لایەن پسپۆڕانەوە دەخەینە ڕوو.

وێنەی (٦-٢) ڕێکخستنی بەڕێوەچوونی پێشبینیکردن

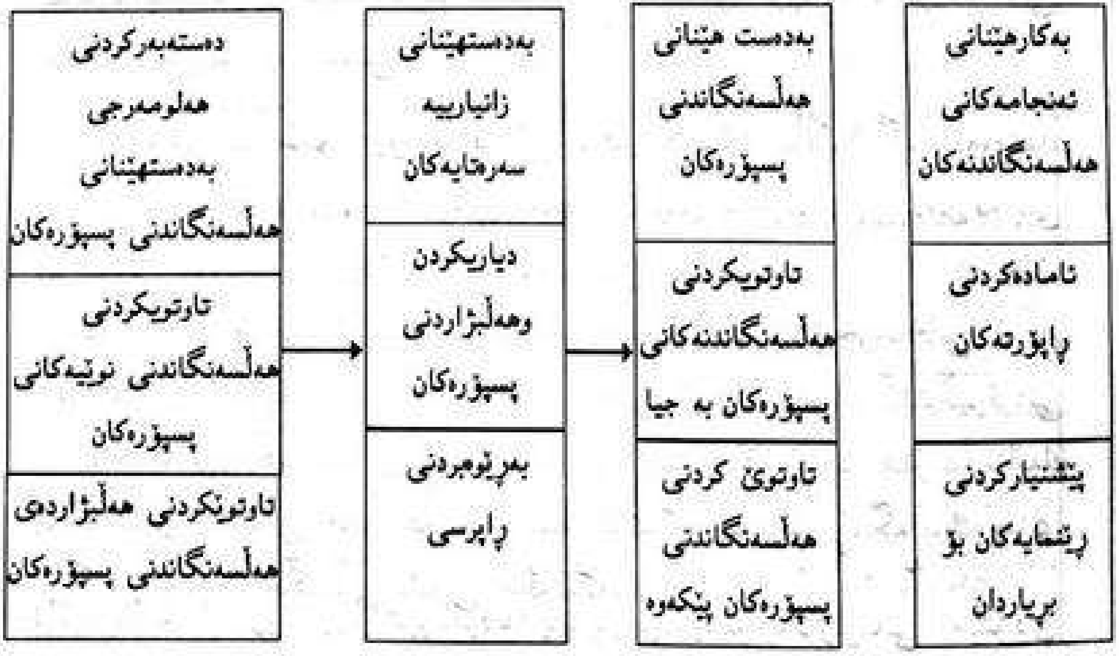
دەستەبەرکردنی هەلومەرجی بەدەستهێنانی هەڵسەنگاندنی پسپۆڕەکان
تاوتویکردنی هەڵسەنگاندنی نوێیەکانی پسپۆڕەکان
تاوتوێکردنی هەڵبژاردەی هەڵسەنگاندنی پسپۆڕەکان
بەدەستهێنانی زانیارییە سەرەتاییەکان
دیاریکردن وهەڵبژاردنی پسپۆڕەکان
بەڕێوەبردنی ڕاپرسی
بەدەست هێنانی هەڵسەنگاندنی پسپۆڕەکان
تاوتویکردنی هەڵسەنگاندنەکانی پسپۆڕەکان بە جیا
تاوتوێ کردنی هەڵسەنگاندنی پسپۆڕەکان پێکەوە
بەکارهێنانی ئەنجامەکانی هەڵسەنگاندنەکان
ئامادەکردنی ڕاپۆرتەکان
پێشنیارکردنی ڕێنمایەکان بۆ بڕیاردان

بە شێوەیەکی گشتی مێتۆدی پێشبینکردن لە بواری مارکیتینگدا، بۆ لێکۆڵینەوەو چارەسەرکردنی ئەرکەکانی بزنسە لە بازاڕدا. کە بریتیین لە:

١- پێشبینکردنی خواستەکان لە مەودای درێژخایەندا.

٢- پێشبینکردنی ماوە کورت بۆ خواستەکان لە سەر ژمند کاڵا و خزمەتگوزاریەکی دیاریکراودا.

٣- هەڵسەنگاندنی خواست لە سەر بەرهەمە نوێیەکان لە داهاتوودا.

٤- دیاریکردنی پەیوەندی خواستی بەکاربەر، بەرامبەر کاڵا و خزمەتگوزاریە نوێیەکان.

٥- هەڵسەنگاندنی ڕکابەرانی ناو بازاڕ.

٦- هەڵسەنگاندن و دیاریکردنی پێگە و شوێنی کۆمپانیاکە لە بازاڕدا...هتد.

مێتۆدی دیلفی یاخود هەڵسەنگاندنی شارەزایان، لە بەر ئەوەی بە درێژایی چەندان ساڵ ئەنجامی باشی داوە بەدەستەوە، لە زۆربەی بوارەکانی ژیاندا و بۆ زۆربەی حاڵەتەکان بەکاردەهێنرێت و لە زۆرینەی وولاتانی جیهان بە فراوانی پراکتیك دەکرێت (بە داخەوە هێشتاکە لە کوردستان) ئەم مێتۆدە لە هیچ بوارێکدا بەکارناهێنرێت و پراکتیك ناکرێت، لە کاتێکدا کە ئێمەی کورد لە هەموو کەسانی تر زیاتر پێویستیمان پێیەتی.

هەرچەندە ئەم مێتۆدە زۆر بە فراوانی بەکاردەهێنرێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، خاڵی نییە لە کەموکوڕی، کە بە پێویستی دەزانیین ئاماژەیان پێ بدەین،بە پێی بۆچوونی زۆربەی چاودێران کەموکوڕیەکانی ئەو مێتۆدە لەوەدایە، کە چەند کەسانێکی شارەزا بێ ئاگابوون لە یەکتری هەڵسەنگاندن و بۆچوونەکانی خۆیان لە ڕێگەی نووسینەوە پێشکەش دەکەن، لە کاتی کۆکردنەوەو بە گشتگیرکردنی ئەنجامەکاندا ڕەنگە هەڵە و ناتەواوتی دروست بێت، جگە لەوەش هەر شارەزایەك تێگەیشتنی تایبەتی خۆی هەیە بەرامبەر کێشەکە، ئەمەش ڕەنگە ببێتە هۆی ڕێگرتن لە هەڵسەنگاندنی بابەتی حاڵەتەکە.

هەندێ جار بۆ چارەسەرکردنی کێشەی بە زیاتر بابەتی کردنی هەڵسەنگاندنی شارەزایان، (میتۆدی گفتوگۆی مێشکەکان - methods brainstorming) بەکردەهێنرێت، گرنگی ئەم میتۆدە لەوەدایە، جگە لە شارەزایانی بوارەکە، لە شوێنێکی تایبەتدا شارەزایان و ڕۆشنبیرانی بوارە جیاجیاکانی تر کۆ دەکرێنەوە، لە . شێوەی گفتوگۆکردن و دەمەتەقێدا لە سەر حاڵەتێکی یان کێشەیەکی تایبەت بیروڕا و بۆچوونەکانیان دەگۆڕنەوە، ئەم میتۆدە زیاتر بۆ ئەو کێشانە بەکاردەهێنرێن کە هەنووکەین و پێویست بە پێشبینکردنی درێژخایەن ناکات. بێگومان جگە لەو میتۆدانەی لە سەرەوە باسمان لێکردوە، چەندا میتۆدی تریش هەن، کە بەپێی بوارو حاڵەتەکە لە شوێنە جیاجیاکان پراکتیك دەکرێت، بەڵام ئێمە تەنها ئاماژەمان بە هەرە باو گرنگەکانیان داوە.

خشتەی (٩-٢) کارایی بەکارهێنانی میتۆدە جیاوازەکانی پێشبینکردن

میتۆدەکانی پێشبینکردن	ڕێژەی کارایی بە پێی ژمارەی کۆمپانیا(n=٣٢٤)	هەڵسەنگاندنی ئاستی دڵنیایی*	شەپۆلەکانی کارایی**
میتۆدی چەندایەتی			
میتۆدی خواستی پتر			
میتۆدی بزواندنی تێکڕای ئاوەندی	٦٧.٧	ناوەنجی	زۆرجار
میتۆدی گەڕانەوەی شیکاریەکان	٣٥.٩	بەرز	هەندێ جار
میتۆدی سافکردنەوەی لێکدەرەکان	٣٢.٩	ناوەنجی	هەندێ جار

بەمۆدێلکردن	١٥٫٩	نزم	دەگمەن
زنجیرەی مارکەف	١٤٫٤	ناوەنجی	دەگمەن
مێتۆدی چۆنایەتی			
هەڵسەنگاندنی چاودێرانی نێونەتەوەیی (دەرەکی)	٨٧٫٧	ناوەنجی	زۆر جار
هەڵسانگاندنی پسپۆرانی تەکنیکی	٨٥٫٩	بەرز	زۆر جار
ڕاپرسی لە نێو بەکاربەراندا	٨١٫٨	ناوەنجی	زۆر جار
تێستکردنی کاڵاکان	٥٠٫٠	ناوەنجی	هەندێ جار
مێتۆدی لێکچووەکان	٤٦٫٧	بەرز	زۆر جار
ئەنجامی تێستکردنی بازاڕ	٣٧٫٧	ناوەنجی	هەندێ جار
مێتۆدی دیلفی	١٥٫٩	ناوەنجی	دەگمەن

- هەڵسەنگاندنی ئاستی دڵنیایی، بەرز- ناوەنجی- نزم
- شەپۆلی کارایی، زۆرجار- هەندێ جار- دەگمەن

هەر لەم پەرەگرافەدا، بە پێویستی دەزانیین، بە درێژی باس لە یەکێکی تر لە ئامرازە گرنگەکانی تۆژینەوەی مارکیتینک بدەین، ئەویش بریتییە لە:

لە مێتۆدی ستاندارد (بینچمارك - benchmark)

ئەوەی دەیزانیین ئەوەیە کە، لە پراکتیکدا تۆژینەوەی مارکیتینگ خۆی لە

خۆیدا بریتییە لە، کۆکردنەوە و شیتەڵکردنەوەی زانیاری، پێش هەموو شتێك لە سەر بەکاربەر و ڕکابەرانی ناو بازاڕ(بزنس)، کۆمپانیا یاخود بزنسمان لە سەر بنەمای ئەو زانیاریانەی کە لە بەردەستیدایە بڕیاری خۆی دەدات و ئاڕاستەی بزنسەکەی دیاری دەکات. هەروەك پێشتر ئاماژەمان پێدا، سەرچاوەی بەدەستهێنانی زانیاریەکان دەکرێت ناوخۆیی یاخود دەرەکی بن، بەڵام وەك دەرکەوتووە لە پراکتیکدا هەندێ جار ئەو زانیاریانە بەس نیین بۆ بەڕێوەبردنی بزنس، بە تایبەتی لە کاتێکدا، ئاستی کێبەرکێی نێوان کۆمپانیاکان لە هەڵچووندایەو ڕۆژ بە ڕۆژ، زیاتر دەبێت و چڕترو خەستتر دەبێتەوە، بۆیە گەڕان بە دوای ڕێگەی تردا بۆ کۆکردنەوەی زانیاری، بۆتە ئەرکێکی گرنگی زانستی مارکیتینگی سەردەم. شارەزایانی بواری مارکیتینگ ئەو سەرچاوە نوێیەی بۆ کۆکردنەوەو بە دەستهێنانی زانیاری پێویست، بە (بینچمارك) ناو دەبەن.

زاراوەی یاخود دەستەواژەی (بینچمارك - benchmark)، لە زمانی ئینگلیزیەوە وەرگیراوە، بە مانای (ستاندارد)، بۆ نموونە ئەم دەستەواژەیە لە زانستی جوگرافیادا، بریتییە لە دیاریکردنی یاخود دەستنیشانکردنی نوختەیەکی بەرز، کە بەهۆیەوە ئاستی بەرزی زەوی لە دەریاوە پێ دیاریدەکرێت بۆ نموونە (دەوترێت فلانە شوێن ئەوەندە بەرزە لە سەر ڕووی دەریاوە)، کەواتە پێشتر نوختەیەك یان هێلێك وەك ستاندارد بۆ پێنەکانی تر دیاریکراوە. ئەگەر بەردەوام بین، لە سەر نموونەکان، دەبینیین لە بواری تەکنۆلۆژیای زانیاریدا، بەهۆی بینچمارکەوە، واتە ستانداردەوە، دەتوانیین، توانا و باشیەکانی کۆمپیتەرەکان بە یەکتری بەراورد بکەین ...هتد.

پەیدابوونی بینچمارك مێژوویەکی کۆنی هەیە، هەر لە مێژەوە، خەڵکان یاخود پیشەگەران، مومارەسەی کۆپی کردنەوەیان کردووە، لە سەر نموونەی ستانداردی بەرهەمێکی تر . کە پێشتر بەرهەمهێنراوە، پرۆسەی بینچمارك، خۆی لە خۆیدا پرۆسەیەکی سروشتییە، چونکە بەهۆی گەڕان بە دوای زانیاریدا، بزنسمان پرۆسەی تازەکردنەوە داهێنانی نوێتر جێبەجێ دەکات، بینچمارك پرۆسەیەکە کە بەهۆیەوە، پێشکەوتنەکان دێنە ئەنجام، بۆ نموونە هەر

کۆمپانیایەك هەوڵی باشترکردنی بەرهەمەکەیدایە، لە بەرامبەر ڕکابەرەکانی کە بەرهەمی هەمان شێوە بەرهەم دەهێنن، دەبینیین، چەندان کۆمپانیا کۆمپیوتەر یاخود تەلەفۆنی دەستی بەرهەم دەهێنن، بەڵام هەر کۆمپانیایەك هەوڵی باشترین و هەرزانترین جۆری کۆمپیوتەر یاخود تەلەفۆن دەدەن، تاکو زیاتر شوێن لە بازاڕەکاندا بە دەستبهێنن.

ئەگەر لاپەڕەکانی مێژوو هەڵبدەینەوە، دەبینیین، ئەو وڵاتانەی کە خۆیان بۆ زلهێزیەتی ئابووری لە جیهاندا خۆیان ئامادە دەکەن، ئەزموون لە وڵاتە زلهێزەکانی پێش خۆیان وەدەگرن، لە مێژوودا دەبینیین پرۆسەی کۆپیکردنەوە یاخود بەکارهێنانی ئەزموونی ئەوانی تر، لە ڕێگەی شەڕوشۆڕەوە یان بازرگانیەوە ئەنجام دراوە، بۆ نموونە ئەوروپاییەکان چەندان سوودیان لە چەندان بیرۆکەو توانای تەکنۆلۆژی وڵاتە ئاسیاییەکانەوە وەرگرتووە، بۆ نموونە (داهێنانی کاغەز، چاپکردن ...هتد). بۆ نموونە دەبینیین لە سەدەکانی هەژدەدا، بەریتانیای گەورە، سوودێکی زۆری لە ئەزموونەکانی هۆڵەندا وەرگرت لە دامەزراندنی مۆدێلی سیستەمی کەپیتالیزمدا، دواتریش، ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، کۆپی ئەزموونی بەریتانیایان لە باشترکردنی ئەو سیستەمەدا کرد، ئەو کاتە ئەمەریکاییەکان، پیشەگەران و خەڵکانی شارەزای خۆیان دەناردە (کارگەکانی کوتاڵ دروست کردن) لە بەریتانیا بۆ ئەوەی ئاستی شارەزاییان بەرزتر بێتەوە. بێگومان پرۆسەی کۆپیکردنەوە تاکو ئەمڕۆکەش بەردەوامەو، کۆتایی پێ نایەت، هەموو دەبینیین کە وڵاتی چین، بەهۆی کۆپیکردنەوەو بەکارهێنانی ئەزموونی وڵاتە زلهێزەکان، خەریکە دەبێتە وڵاتێکی زلهێزی ئابووری لە جیهاندا.

هەر بۆ درێژەدان بەو باسەی سەرەوە لێرەدا، دەمانەوێت ئاماژە بدەین بە وڵاتی (ژاپۆن)، ژاپۆنیەکان بە مانای هەموو ووشەیەك، بیرۆکەی دروستکردنی (ترانزیزتەر و تۆمارگەو ڤیدۆو...هتد) لە ئەمەریکاوە وەرگرت، بەڵام بە باشترین شێوە کۆپی بەرهەمەکانیان ئەنجامدا، جگە لەوەش بەشێکە زۆری بازاڕەکانیان بۆخۆیان دابینکرد. لە ژاپۆن دەستەواژەی (بینچمارك) بەرامبەر ووشەی

(dantotsu) بەکاردەهێنرێت، به واتای (هەوڵی ئەوە بدە باشترین بیت)، ژاپۆنیەکان ئەو دروشمەیان لە پراکتیدا لە سەر ئەزموونی کۆمپانیای (Fuji-Xerox) جێبەجێ کرد.

ئەوەی جێگەی سەرنجە، لە ساڵی (١٩٧٢) دا بینچمارك لە بزنسی ڕۆژئاوادا پەیدا بوو.بۆ گەڕان و دۆزینەوەی بە باشترین ڕێگا و شێواز بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ ڕکابەراندا، لە بەدەستهێنانی زانیاری پێویست بۆ باشکردنی بەرهەمەکانیان.

لە ساڵەکانی (١٩٨٠) دا بینچمارك لە سیستەمی بزنسی، ڕۆژئاوادا بە تەواوەتی گەشەی کرد و لە زۆربەی بوارەکاندا بە فراوانی پراکتیك دەکرا، تاکو ئەمڕۆکەش بەردەوامی هەیە، چەند ئابووریناسێك لە نێوەندیاندا ئابووریناس (سپیندۆلینی - Spendolini) لە ساڵی (١٩٩٢) دا، لە (کتێبی بینچمارکینگ - The Benscmarking Book) دا، تۆژینەوەیەکی چڕوپڕی لەسەر، بەکارهێنانی میتۆدی بینچمارك لە سەر نموونەی دەیان کۆمپانیای ناودار بە ئەنجام گەیاندووە وەك کۆمپانیاکانی (Alcoa. AT&T. Bell Atlantic. Boeing. Caterpillar. Digital Equipment Corporation. Eastman Kodak. Hewlett Packard.IBM.Johnson&Johnson)، ...هتد. لە ئەنجامی ئەو تۆژینەوەیەدا، دەرکەوت کە ڕامانی بینچمارك یەکێکە لە کاراترین فۆرم و شێوەکانی ئامرازەکانی مارکیتینگ، لە زیادکردنی توانا و شارەزایەتی، لەم حاڵەتەدا بینچمارك باشترین یاریدەدەرە بۆ دەرچوونی بزنس لە بازنەیەکی داخراودا، دەرچوون لەو سنوورداریەتەی کە تێیدایە.

جگە لەوەش سپیندۆلینی لە تۆژینەوەکەیدا نیشانی داوە کە، (بینچمارك بەشێکی سەرەکیە لە پرۆسەی بڕیارداندا، بۆ نوێکردنەوەو باشترکردنی ڕێکخستنەوەی بزنس).

به شێوەیەکی گشتی زۆربەی سەرچاوەکانی کە لە بەردەستدان، بەم شێوەیە ئامانجی بینچمارك پێناسە دەکەن:

ئامنجی بینچمارك:

بریتییە لە بەرزکردنەوەی توانای کێبەڕکێکردنی، لە هەوڵی گەڕان بە دوای چاکترین و گونجاوترین شێوەی بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی پرۆسەی بزنس.

لە سەر بنچینەو بناماکانی تۆژینەوەی بینچمارکدا، دەتوانرێت بە باشترین شێوە بزنس گەشە پێ بدەیت، ئەم بیرۆکەی زیاتر نزیکە لە بیرۆکەی هونەرەکانی جەنگی چینیەکان کە دەڵێت : (هەر کاتێك تواناکانی خۆت و دوژمنەکانت دەزانیت، ئەوا دەتوانیت لە ئەنجامی شەڕەکان نەترسیت).

بەهۆی مێتۆدی بینچمارکەوە دەتوانرێت چەند ئەرکێك چارەسەربکرێت وەك :

- ئاڕاستەکردنی کۆمپانیا لە دەرچوون لە بازنەی داخراو و سڵ نەکردنەوە لە کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا.
- دیاریکردنی ڕکابەران و دۆزینەوەی خاڵی لاوازیان.
- پێزانیین بە پێویستیەتی گۆڕانکاری و چاکسازی لە ڕێکخستنی بزنسدا.
- ڕاهێنان لە سەر پێکهێنانی پلانی درێژخایەن و کار کردن بۆ داهاتوو.
- گەڕان بە دوای باشترین بیرۆکەو ئەزموونداا بۆ باشکردنی پرۆسەی ـبزنس.
- فراوانکردنی کارو چالاکییەکان لە بازاڕەکاندا.
- گۆڕینی کەلتووری مامەڵەکردن و هەڵس و کەوت لە گەڵ یاوەران و نەیارەکاندا.

جگە لەوانەش مێتۆدی بینچمارك، دەبێتە هۆی بەرزکردنەوەی هێزی کار و کە لە ئەنجامدا بەکاربەر کەڵکی لێوەردەگرێت، بە هۆی وێنەکەی خوارەوە ڕێژگەی گەشەکردن نیشان دەدەین.

وێنەی (٧-٢) ڕێژگەی سەركەوتن

matrix of Success)

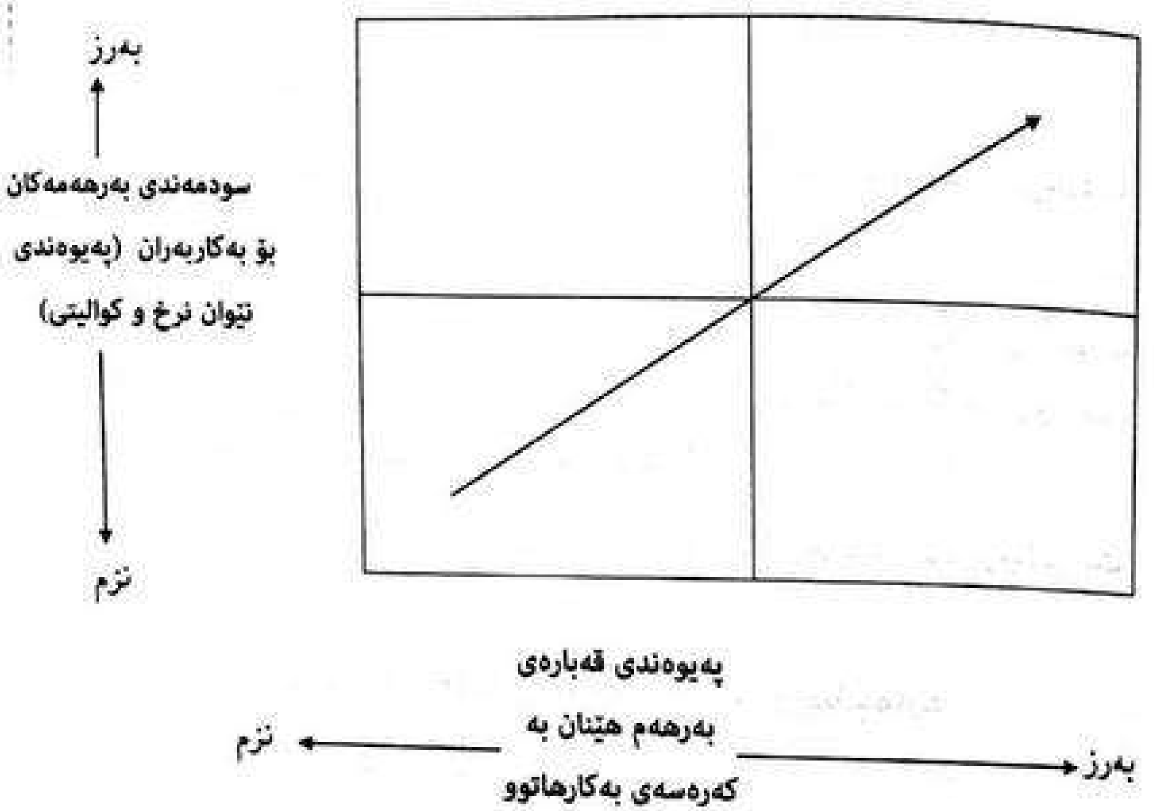
بەرز
سودمەندی بەرهەمەكان
بۆ بەكاریەران (پەیوەندی
نێوان نرخ و كوالیتی)
نزم
پەیوەندی قەبارەی
بەرهەم هێنان بە
كەرەسەی بەكارهاتوو
نزم
بەرز

ڕاشكاوانە دەتوانیین بڵێین، پرۆسەی گەشەكردنی بینچمارك وەك گەشەكردنی كلاسیكی (گواستنەوەی هونەرە بەرەو زانست)، بە شێوەیەكی گشتی بینچماركێت بە پێنج قۆناغدا گەشەی كردووە یان بە واتایەكی تر درێژەی (پێنج نەوەیە - fifth generaiton).

نەوەی یەكەم: پێشی دەوترێت بینچماركی بەرهەمی، لەم قۆناغەدا كۆمپانیاكان هەڵدەستان بە كڕینی كاڵاو خزمەتگوزاریەكانی كۆمپانیا ڕكابەرەكانیان، بە مەبەستی كۆپیكردن و دروستكردنی هەمان بەرهەم بە شێوەیەكی باشتر.

نەوەی دووەم: بینچمارك بەهۆی ئەزموونی کۆمپانیای (Xerox) ەوە، گەشەی کرد کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵەکانی (١٩٨٦-١٩٧٦).

نەوەی سێیەم: لە سەرەتای ساڵی (١٩٩٠) دا زیاتر گەشەی کرد، لەم قۆناغەدا، کۆمپانیاکان جگە لە بەکارهێنانی ئەزموونی ڕکابەرەکانیان، کەوتنە بەکارهێنانی ئەزموونی کۆمپانیاکانی دیکەش.

نەوەی چوارەم: قۆناغی دیاریکردنی ستراتیژیەتی بزنس لە پرۆسەی بڕیارداندا دەستی پێکرد.

نەوەی پێنجەم: پێی دەوترێت بە جیهانبوونی بینچمارك، کە کاریگەری هەیە لە سەر ڕێکخستنی پرۆسەی ئاڵوگۆڕی جیهانی بە لەبەرچاوگرتنی کەلتوور و داب و نەریتی نەتەوەیی لە ڕێکخستنی بەرهەمهێناندا.

بۆ ئەوەی قۆناغەکانی گەشەی بینچمارك، لای خوێنەر زیاتر ڕوونتر بێت، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٨-٢) قۆناغەکانی گەشەی بینچمارك

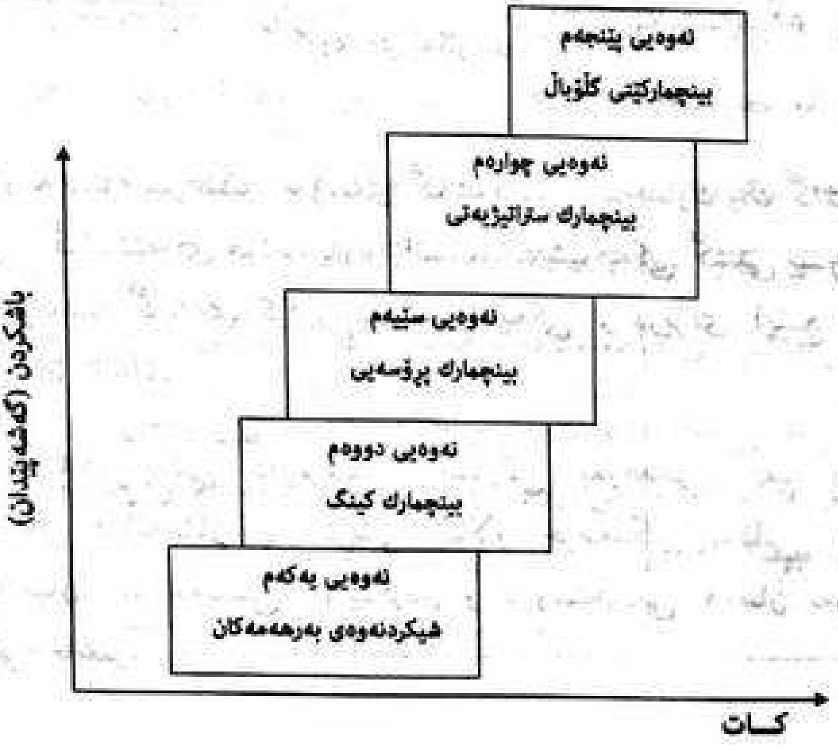
نەوەیی پێنجەم
بینچمارکێتی گلۆباڵ
نەوەیی چوارەم
بینچمارك ستراتیژیەتی
نەوەیی سێیەم
بینچمارك پرۆسەیی
نەوەیی دووەم
بینچمارك کینگ
نەوەیی یەکەم
شیکردنەوەی بەرهەمەکان
باشکردن (گەشەپێدان)
کـات

زۆربەی سەرچاوە نوێیەکان، بینچمارکیان دابەش کردووە بە سەر چەند شێوەیەکدا، بە پێی ئەرکەکانیان، شێوە هەرە گرنگەکان بریتیین لە: ناوەکی، کێبەرکێی، دەرەکی، کارایی یاخود چالاکی ...هتد. بێگومان هەر یەك لە شێوەکان لەگەڵ سوودەکانیدا، بەتاڵ نییە لە کەموکوڕی، لە خشتەکەی خوارەوەدا، سوودو و کەموکوڕیەکانی شێوە سەرەکییەکانی بینچمارك دەخەینە ڕوو.

خشتەی (١٠-٢) سوودمەندیتی و کەموکوڕیەکانی بینچمارك

شێوەکان	هاوکارەکان (هاوپەیمانەکان)	سوودەکانی	کەموکوڕیەکان
ناوەکی (ناوخۆیی)	لایەنەکانی کە هەمان چالاکی دەنوێنن	کۆکردنەوەی زانیاری بە ئاسانی، توانای بەراوردکردن بە تەواوەتی	سنووردارێتی لە بازنەیەکی داخراودا
ڕکابەرایەتی	ڕکابەرە ڕاستەوخۆکانی کە لە هەمان بەشە بازاڕدا چالاکی دەنوێنن	ئاسانی لە کۆکردنەوەی زانیاری لە سەر ڕکابەرە هەمیشەییەکان	چڕ کردنەوەی چالاکیەکان لە بەدەستهێنانی زانیاری لە بری گەڕان بە دوای باشترین میتۆدی کارکردندا
دەرەکی	ئەو کۆمپانیایانەی کە هەمان چالاکی لە بازاڕەکانی دەرەوە دەنوێنن	بەکارهێنانی هەمان تەکنیك و تەکنۆلۆژیا	پشتگوێ خستنی باشترکردنی ئاستی شارەزایی کارمەندان
کارایی	ئەو کۆمپانیایانەی کە باشترین کاڵا و خزمەتگوزاری پێشکەش دەکەن	دەست گەیشتن بە زانیاریە بنچینیەکان دەرکەوتنی تواناکانی بینچمارك بە باشترین شێوە	سنووردارێتی بەراوردکردن و خەرجیەکی زۆرتر

به شێوەیەکی گشتی تەکنیك وپرۆسەی ڕێکخستن و بەڕێوەبردنی بینچمارك، به شەش قۆناغی سەرەکیدا تێدەپەڕێت، کە بریتیین لە:

قۆناغی یەکەم:

شیتەڵکردنەوەی پێوەر و داتاکانی کۆمپانیەکە و هەڵبژاردنی بابەتی بینچمارك

لەم قۆناغەدا بابەتی تۆژینەوەکە دیاری دەکرێت، بە پێی پێداویستیەکانی کۆکردنەوەی ئەو زانیاریانەی بۆ کۆمپانیاکە پێویستە، دەبێت لەم قۆناغەدا هەموو هەوڵەکان لە کۆکردنەوەی نوێترین زانیاری لە سەر تەکنۆلۆژیای بەرهەمهێنان چڕ بکرێتەوە، تاکو بەرهەمەکان توانای کێبەرکێیان هەبێت لە بازاڕەکاندا. بە گوێرەی ئەزموونەکانی کۆمپانیای (Xerox) کە پێشتریش ئاماژەمان پێداوە، پێویستە لەم قۆناغەدا وەڵامی (١٠) پرسیاری سەرەکی بدرێتەوە:

١- بەکاربەر پێویستی بە چ جۆرە کاڵا و خزمەتگوزاریەکە؟
٢- دیاریکردنی ئەو فاکتەرانەی کە دەبنە بەربەست لە بەردەم چالاکیەکاندا؟
٣- کام لە فاکتەرەکان لە هەموویان کاریگەرترن؟
٤- دیاریکردنی ئەو کێشە و گرفتە کۆنانەی کە لە ناوخۆی کۆمپانیاکەدا هێشتا چارەسەر نەکراون؟
٥- دیاریکردن و چارەسەرکردنی کێشە و بەربەستە سەرەکیەکان؟
٦- دیاریکردنی کاریگەری ئاڕاستەی ڕکابەرە سەرەکیەکان؟
٧- کام لە چالاکیەکان پێویستی بە خەرجی زیاتر هەیە؟
٨- دیاریکردنی سەرچاوەی تێچوونە ڕاستەوخۆکان؟
٩- لە کام سێکتەردا دەتوانرێت بە خێرایی چاکسازیەکان ئەنجام بدرێت؟
١٠- لەکام بەش و سێکتەری بازاڕدا، کاریگەری ڕکابەرەکان کەمترە؟

دەبێت ئەوەمان لە بیر نەچێتەوە، کە بابەتی نرخدانان و بەشە بازاڕ، ناکەوێتە تەوەری تۆژینەوەی بینچمارك، ئەرکی سەرەکی بینچمارك، بە پلەی یەکەم بریتییە لە ڕێکخستنی ناوخۆی کۆمپانیاکەو، پەیوەندی هاوبەشەکانی بزنس .

قۆناغی دووەم:

پلاندانانی ڕێکخستنی تۆژینەوەی بینچمارك

لەم قۆناغەدا، ڕیزبەندی جێبەجێکردنی پرۆژەکە، ئامادە دەکرێت و کەسی جێبەجێکار دەستنیشان دەکرێت، و بودجەی تایبەتی بۆ تەخان دەکرێت، لە پراکتیکدا دەرکەوتووە کە، لە بری کەسێك، چەند کەسێك یان لیژنەیەکی تایبەت، ڕابسپێرێن بۆ جێبەجێکردنی پرۆژەکە باشترە.

قۆناغی سێیەم:

هەڵبژاردنی هاوکار (هەڤکار) ی بزنس

لەم قۆناغەدا، ئامادەکاری بۆ دیاریکردنی هاوکار(شەریك) ی بزنس دەکرێت، هاوکار دەتوانێت هەرچ کۆمپانیەکە تر بێت، کە ئامادەیە بە توانا ماددی و تەکنۆلۆژیەکانیەوە بەشداری پرۆژەکە بکات، بێگومان هەڵبژاردنی هاوکاری بزنس هەروا کارێکی سانا نییە، بە شێوەیەکی گشتی پێویستە لە پرۆسەی هەڵبژاردنی هاوکاردا ڕەچاووی دوو خاڵی گرنگ بکرێت.

١- لە سەر بنەمای چەند پێوەرێك، بۆ نموونە: (دەبێت لە سەرەوەی لیستی کۆمپانیا سەرکەوتووەکاندا بێت، خاوەنی بڕوانامەی پێزانینی جۆریەتی کاڵا و خزمەتگوزاریەکانی بێت لە لایەن ڕێکخراوە جیهانیەکانەوە، خاوەنی زۆرترین تۆڕی بازرگانی بێت ...هتد).

٢- پێویستە ژمارەی پاڵێوراوان لە (٦٠-٥٠) کۆمپانیا کەمتر نەبن لە سێکتەرە جیاوازەکانی بزنسدا، دیاریکردنی توانا ماددی و تەکنۆلۆژیەکانی هاوکار و، ئاستی متمانەی لە بازاڕدا. دەتوانرێت بۆ لە هەڵبژاردنی هاوکاردا، پێوەرەکانی (خشتەی ١٠-٢) بەکاربهێنرێت.

قۆناغی چوارەم

کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر فاکتەرە کاریگەرەکان

ئامانجی ئەم هەنگاوە بریتییە لە، بەدەستهێنانی دروسترین زانیاری، سەرکەوتنی ئەم قۆناغە بەستراوە بە شێوە و ئاستی جێبەجێکردنی قۆناغەکانی پێشترەوە .

لەم قۆناغەدا لیستی سەرچاوەکانی بەدەستهێنانی زانیارییەکان بە گوێرەی پرۆژەکە دیاری دەکرێت، جگە لەوەش پەیوەندی بەو کەسانەوە دەکرێت کە ڕەنگە زانیاری پێویستیان لا دەست بکەوێت، یاخود ئەو سەنتەرانەی کە کاریان کۆکردنەوەی زانیارییە وەک، سەنتەری ئامارسازی .. هەروەها لە لایەن هاوکارەکانەوە، ئەوەی زانراوە چەند فاکتەرێکی گرنگ کاریگەریان هەیە لە سەر کۆکردنەوەی زانیارییەکان وەک (کات و توانا داراییەکانی کۆمپانیا)، باشتراویە، لە شێوازی کۆکردنەوەی زانیاریدا سوود لە ئەزموونی ئەو کۆمپانیایانە وەربگیرێت کە، سەرکەوتوو بوون لە بەکارهێنانی بینچمارکێتدا وەک: (Xerox، AT&T، Dupont، Caterpillar.IBM)، ئەو خاڵەی کە زۆر گرنگە و دەبێت لە کۆکردنەوەی زانیارییەکاندا ڕەچاو بکرێت، ئەوەیە کە سنووری ڕێسا گشتییەکانی بزنس نەبەزێنێت و چالاکییەکان لە کۆکردنەوەی زانیاریدا نەچێتە چوارچێوەی (سیخوڕی) یەوە، پێویستە زانیارییەکان بە ڕەزامەندی لایەن و هاوکارەکان کۆبکرێنەوە.

قۆناغی پێنجەم:

شرۆڤەکردنی ئەو زانیاریانەی کە کۆکراونەتەوە و ئامادەکاری بۆ نوێ کردنەوەی پرۆژەکە

لەم قۆناغەدا، بە شێوەیەکی وورد، شیتەڵکردنەوە و پێشبینکردنکردن بەڕێوەدەچێت، باشتر وایە هەر لەم قۆناغەدا میتۆدی بەراوردکردن لە شیتەڵکردنەوە و پێشبینکردندا بەکاربهێنرێت، جگە لەوەش هەر لەم قۆناغەدا،

پێویسته ڕەچاووی چەند خاڵێکی گرنگ بکرێت وەك:

- جیاکردنەوەی کارایی میتۆدەکان.
- ڕەچاووکردنی پرینسپی هاوکاری بینچمارکینگی.
- پێشبینکردنی تێچوونەکانی نوێ کردنەوە(نۆژەنکردنەوە).
- ماوەی گەڕانەوەی سەرمایەکە.

شرۆڤەکردنی زانیاریەکان بە شێوەیەکی زانستی و دروست، یارمەتیدەرێکی باش دەبێت بۆ زانینی دۆخی بازاڕو دیاریکردنی ڕکابەران و دەستنیشانکردنی لایەنی بەهێز و لاوازی کۆمپانیاکە.

قۆناغی شەشەم:

نۆژەکردنەوەو نوێکردنەوەی پرۆسەی - بزنس

لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، کە هەندێ جار ستراتیژیەتی پرۆسەی جێبەجێکردن، شکست دەهێنێت، ئەوەش بەهۆی هەڵەکردن لە قۆناغی نۆژەنکردنەوەدا دێتە ئاراوە، هەرچەندە بینچمارکیش لە پرۆسەی بزنسەکەدا، زۆر بە وورد و درشتی نیشان درابێت، بۆیە لەم قۆناغەدا کە بە قۆناغی کۆتایی ناو دەبرێت، پێویستە سەرنجی چەند خاڵێکی پێویست بدرێت وەك:

- **ڕاهێنانی کارمەندان و بەرزکردنەوەی توانا تەکنیکیەکانیان.**
- **دەستەبەرکردنی داهێنان و بیرۆکەی تازە.**

جگە لەوانەش پێویستە لەم قۆناغەدا گرنگی و بایەخی تەواو، بدرێت بە :

- **بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی زانیین**
- **بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی ناکۆکیەکان**
- **بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی ململانیەکان**

خۆی لە ڕاستیدا بەڕێوەبردنی زانین و زانیاریەکان، دەچێتە خانەی ستراکتوری ستراتیژیەتی کارگێڕیەوە، کە زۆربەی کۆمپانیا گەورەکانی وەك: (Philip Morris. General Motors. Rank Xerox) مومارەسەی دەکەن. چونکە زانین یەکێکە لە پێداویستیەکانی سەردەمی کۆمەڵگەی پۆست ئیندوستری، ئەمڕۆکە زانین و زانیاری، بنەمای گشت پێشکەوتنەکانن لە جیهاندا، ئەرکی بزنس تەنها ئەوە نییە زانیاری کۆبکاتەوە، بەڵکو گرنگی لە بەڕێوەبردن و ڕێکخستنیاندایە. جگە لەوەش گرنگی لە چۆنیەتی مسۆگەرکردنی پاراستنیانە، لە بڵاوبوونەوەی.

بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی ناکۆکیەکان، ئەرکی ڕێککردنەوەو ڕاستکردنەوەی ئاڕاستەودینامیکی ناکۆکیەکانی بەردەم پێشکەوتنی کۆمپانیاکەوپەیوەندیەکانیەتی بە جیهانی دەرەوە. زۆربەی جار ناکۆکیەکان لە ئەنجامی جیاوازی لە نێوان ئامانج و ستراتیژیەتی کۆمپانیا و ڕکابەرانیدا دێتە کایەوە.

بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی ململانێیەکان، بریتییە،لە ڕاستکردنەوەی بەرژەوەندیە جیاوازەکانی نێوان ستراکتۆرەکانی کۆمپانیاکەدا و لابردنی ئەو ئەستەنگ و بەربەستانەی کە بوونەتە هۆی ململانێیەکان.

بە شێوەیەکی گشتی، سەرکەوتنی ئامانجەکانی بینچمارك، بەستراوەتەوە بە چەند فاکتەرێکەوە:

- دیاریکردنی سنووری پرۆژەکە بە تەواوەتی.
- دیاریکردنی ماوەی پلاندانان.
- ڕەچاووگرتنی ستانداردی کوالیتی.
- ڕەچاووگرتنی سنوورداریەتی بودجە.
- ڕەخساندنی زەمینەی گونجاو بۆ هاوکاریکردن.
- هاندانی سەرپەرشتکەرانی پرۆژەکە.
- ڕەچاووکردنی ئێتێکێتی بزنس.

دەبێت، ئەوەمان لە یاد نەچێت، کە پرۆسەی بینچمارك پرۆسەیەکی دینامیکیە نەوەکو ستاتیکی، بە پێی هەل و مەرج و ئامانجەکانی پرۆژەکە، دەتوانرێت، لە هەر یەکێك لە قۆناغەکاندا، گۆڕانکاری پێویستی تێدا بکرێت .

لە پراکتیکدا، ئامانجی هەر کۆمپانیایەك، بریتییە لە، فراوانکردنی تۆڕی زانیاری و تواناکانی بینچمارکینگ، بێگومان فراوانکردنی ئەو تۆڕانە کاری یەك و دوو ڕۆژ نییە و پێویستی بە کات و توانا هەیە، پرۆسەیەکی بەردەوامە و دەبێت هێدی هێدی ئەنجام بدرێت، زۆرینەی کۆمپانیا ناو دارو بە ناوبانگەکانی جیهان، لە ماوەیەکی زۆر و کاری بەردەوامی بێووچاندا، توانیویانە تۆڕەکانی بزنسیان فراوان بکەن و گەشەی پێ بدەن.

بۆ نموونە بەناوبانگترین کۆمپانیای سویدی (Ericsson)، لە ماوەیەکی دوورو درێژدا، توانیوێتی تۆڕەکانی خۆی لە جیهاندا بڵاوە پێ بکات و هاوکارانێکی زۆری هەبێت لە هەموو شوێنێکی جیهاندا، بەهۆی وێنەکەی خوارەوە، نموونەی هاوکارانی تۆڕی بینچمارك نیشان دەدەین.

وێنەی (٩-٢) نموونەی لیستی هاوکارانی تۆڕەکانی بینچمارکینگ

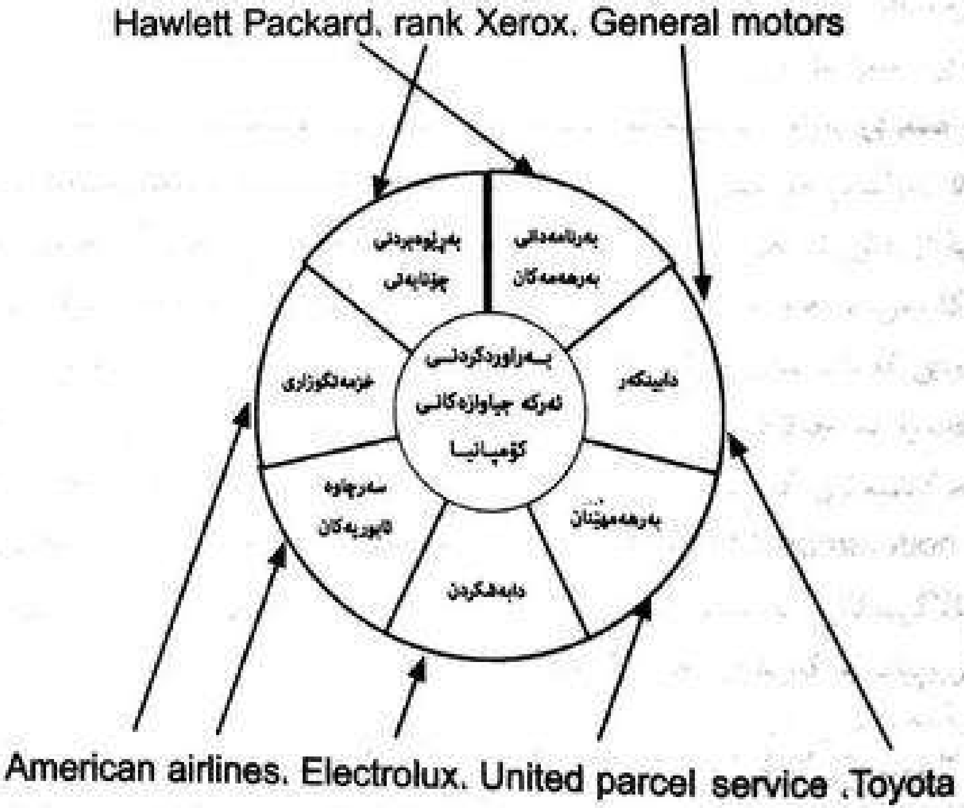
Hawlett Packard. rank Xerox. General motors
بەڕێوەبردنی چۆنایەتی
بەرنامەدانی بەرهەمەکان
خزمەتگوزاری
بەراوردکردنی ئەرکە جیاوازەکانی کۆمپانیا
دابینکەر
سەرچاوە ئابورییەکان
بەرهەمهێنان
دابەشکردن
American airlines. Electrolux. United parcel service .Toyota

ئەوەی ماوەتەوە لەم پەرەگرافەدا ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە، میتۆدی بینچمارك ئەمڕۆکە، ڕۆڵێکی گرنگ دەبینێت لە بزنسی سەردەمدا، بۆیە میتۆدی بینچمارك بۆ ئەو وڵاتانەی کە لە قۆناغی گواستنەوەدان یان لە قۆناغی گەشەکردندا، زیاتر پێویستیان بەو میتۆدە سەردەمیانەیە، کراونەوەی هەرێمی کوردستانیش بە ڕووی جیهاندا و تێکەڵبوونی لەگەڵ بزنسی جیهانیدا، لە هەمموو شوێنێك زیاتر، پێویستی بە موممارەسەکردنی میتۆدەکانی بینچمارکە.

٣-٢

ڕوخساری بازاڕ و دەستنیشانكردنی ژینگەی كێبەركێ لە بازاڕدا

لە بەشی (تۆژینەوەی بازاڕدا)، باسمان لە دیزاینكردن و تۆژینەوەی ماركیتینگ كرد و میتۆدەكانی شرۆڤەكردنی جموجۆڵی بازاڕمان خستە ڕوو، هەروەها باسمان لە بەدەستهێنانی شوێن لە بازاڕەكاندا كرد و شێوەی گەیاندنی كاڵا و خزمەتگوزاریەكانمان بەو شوێنانە ڕوونكردەوە،كە بە یەك دەستەواژە، دەتوانیین ناوی ستراتیژیەتی ڕوخساری بازاڕی لێ بنێین. پوختەی ستراتیژیەتی ڕوخساری بازاڕ، بریتییە لە، ئاستی ڕازیكردن یان قایلكردنی بەكاربەران. هەر وەك دەزانیین خواستی بەكاربەران لە سەر كاڵا و خزمەتگوزاریەكان جیاوازن، ئەم جیاوازیەش شتێكی سروشتییە و دەگەڕێتەوە بۆ خەسڵەتی مرۆڤ خۆی، هەر بەكاربەرێك زەوق و ئارەزووەكانی لەوی تر جیاوازترە، ئەم حاڵەتەش بۆتە هۆی ئەوەی كە بزنسمان، خوێندنەوەی بۆ بكات و ئاستی سەركێشیەكان (ڕیسك) كەمتر بكاتەوە لە چالاكیە ئابووریەكانیدا، تەنها میتۆدیش بۆ كەمكردنەوەی ئاستی سەركێشیەكان كە تاكو ئەوڕۆكە زانراوە، بریتییە لە (ڕوخساری(بەشە) بازاڕ - Market Segmetation)، بەهۆی ئەم میتۆدەوە بزنس (كۆمپانیا)،دەتوانێت چالاكییەكانی لە مسۆگەركردنی دابینكردنی خواستەكانی بەكاربەرێكدا یاخود گرووپێك لە كاربەران چڕ بكاتەوە، لە بری كۆی بەكاربەران.

بە پێی ئەو میتۆدە بزنسمان دەتوانێت، ستراكتوری ڕوخساری بازاڕ یان بەشەكانی بازاڕ جیا بكاتەوە یاخود بەش بەش بكات، لە سەر بنەمای لێكۆڵینەوەی خواستی

هەر گرووپە بەکاربەرێك .
ئەگەر بە کورتی پێناسەی ڕوخساری بازاڕ بکەین ئەوا:

(ڕوخساری بازاڕ - Market Segmetation):

چەمکێکە لە ئەرکەکانی چالاکی مارکیتینگ، لە پۆلێنکردنی کڕیاراندا یاخود بەکاربەرانی کاڵا و خزمەتگوزاریەکان لە بازاڕەکاندا، کە ئامانجی سەرکی بریتییە لە، بوژانەوە و هاندانی گرووپە جیاوازە بەکاربەرەکان لە بەشەکانی بازاڕدا. بەم شێوەیە، دەتوانیین بڵێین، ڕوخساری بازاڕ : بریتییە لە پرۆسەی پۆلێنکردن و جیاکردنەوەی گرووپە بەکاربەرەکان بە پێی خواستەکانیان لە بازاڕدا.

ئێستاکە بەهۆی وێنەکەی خوارەوە پرۆسەی بەشینی (ڕوخساری) بازاڕ نیشان دەدەین:

وێنەی (١٠-٢) پرۆسەی ڕوخساری بازاڕ

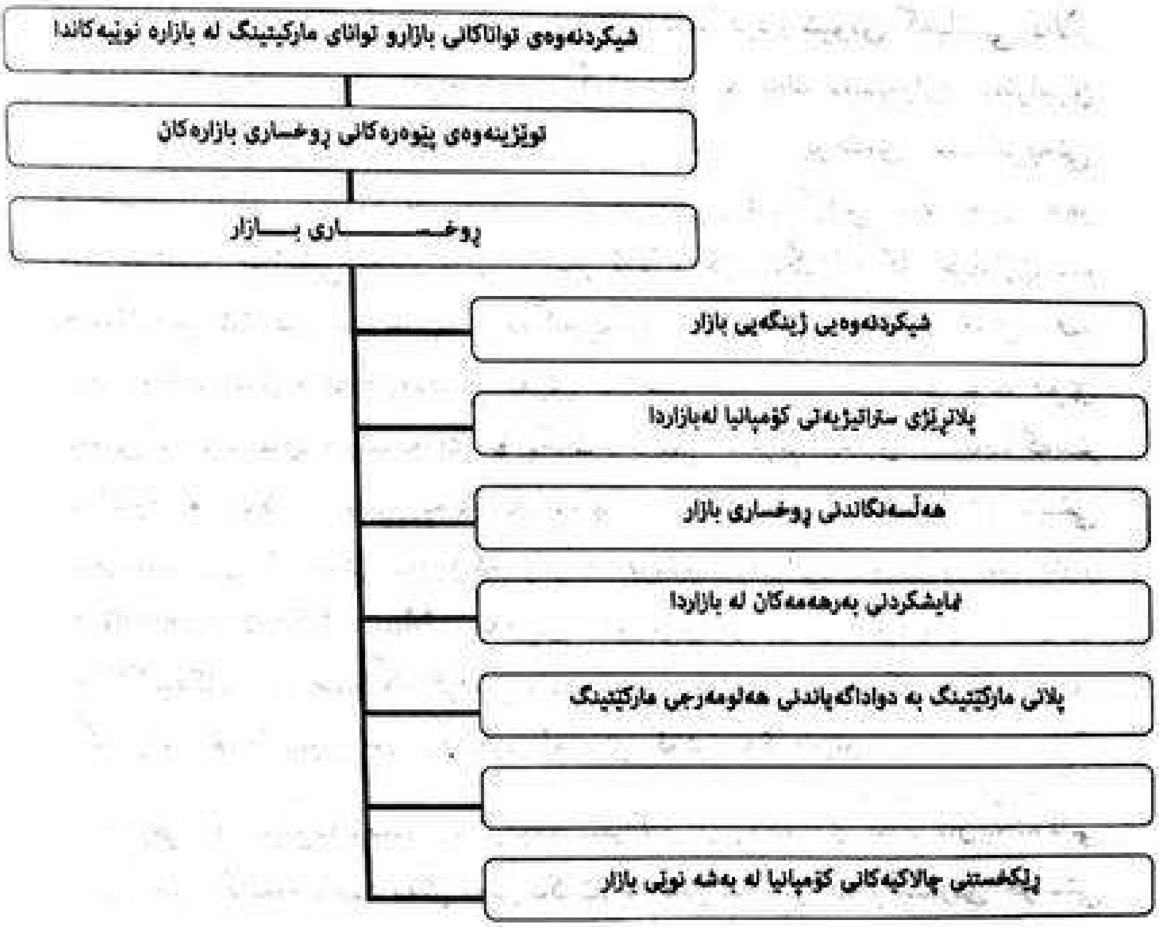
شیکردنەوەی تواناکانی بازارو توانای مارکیتینگ لە بازارە نوێیەکاندا
توێژینەوەی پێوەرەکانی ڕوخساری بازارەکان
ڕوخساری بازار
شیکردنەوەی زینگەیی بازار
پلانڕێژی ستراتیژیەتی کۆمپانیا لەبازاردا
هەڵسەنگاندنی ڕوخساری بازار
نمایشکردنی بەرهەمەکان لە بازاردا
پلانی مارکێتینگ بە دواداگەیاندنی هەلومەرجی مارکێتینگ
ڕێکخستنی چالاکیەکانی کۆمپانیا لە بەشە نوێی بازار

پرۆسەی دابەشکردن، خۆی لەخۆیدا لە سەر بنەماو پرنسیپی (جیاکردنەوەو دەستکاریکردن یاخود گۆڕنکاری) دارێژراوە، کە بۆ یەکەم جار لە ساڵی ١٩٥٦ دا (ویندیل سمیت - Wendell Smith) خستیە ڕوو، لە چوارچێوەی شرۆڤەکردنی مارکیتینگدا، دوای ئەوە ڕامانی دابەشکردنی بازاڕ وورده گەشەی کردو، ئەمرۆکە زۆرینەی زۆری کۆمپانیا جیهانیەکان پراکتیزەی دەکەن. ئەم ئامرازە مارکیتینگە لە سەرەتادا، لە کەرتی پیشەسازیکردندا بەکارهاتووە.

بە شێوەیەکی گشتی دابەشکردنی بازاڕ چەند شێوەیەکی هەیە وەك :

- (دابەشکردنی هەمووەکی - makrosegment):- کە مەبەست لە دابەشکردنی بازاڕە بە سەر ناوچەو، وولاتەکاندا بە پێی ئاستی بە پیشەسازیبوونیان.

- (دابەشکردنی بەشەکی - microsegment):- دابەشکردنی گرووپەکان لە ناوچەیەکدا یاخود وولاتێکدا، بە پێوەری ووردتر.

- (دابەشکردن بە قووڵی، شاقووڵی - depth segmentation):- لەم حاڵەتەدا پرۆسەی دابەشکردن، بە شێوەیەکی فراوانتر بە پێی خواستی کۆتاییی گرووپەکان لە سەر کاڵاو خزمەتگوزاریەکان ئەنجام دەدرێت.

- (دابەشکردنی بە ستوونی - Segmentation breadth):- لەم حاڵەتەدا گرووپەکان دابەش دەکرێن بەسەر گرووپی بچووکتردا، دواتر بەپێی زیادبوونی داخوازیەکانیان فراوانتر دەکرێن.

- (دابەشکردنی پێش وەختی، سەرەتایی - Preliminary segmentation):- قۆناغی سەرتایی تۆژینەوەی مارکیتینگی، بۆ دابینکردنی زۆرترین شوێن لە بازاڕدا.

- (دابەشکردنی کۆتایی - Final segmentation):- کۆتایی شرۆڤەکردنی ڕوخسارەکانی بازاڕ، دیاریکردنی تواناکان بۆ فراوانکردنی شوێنی چالاکییە بازرگانیەکان لە بازاڕدا، بە پێی خواستی گرووپە بەکاربەرەکان لە سەر کاڵا و خزمەتگوزاریەکانی کۆمپانیاکە.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی ئەوەی لە سەرەوە باسمان کردووە، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (١١-٢) شێوەکانی دابەشکردنی (ڕوخساری) بازاڕ

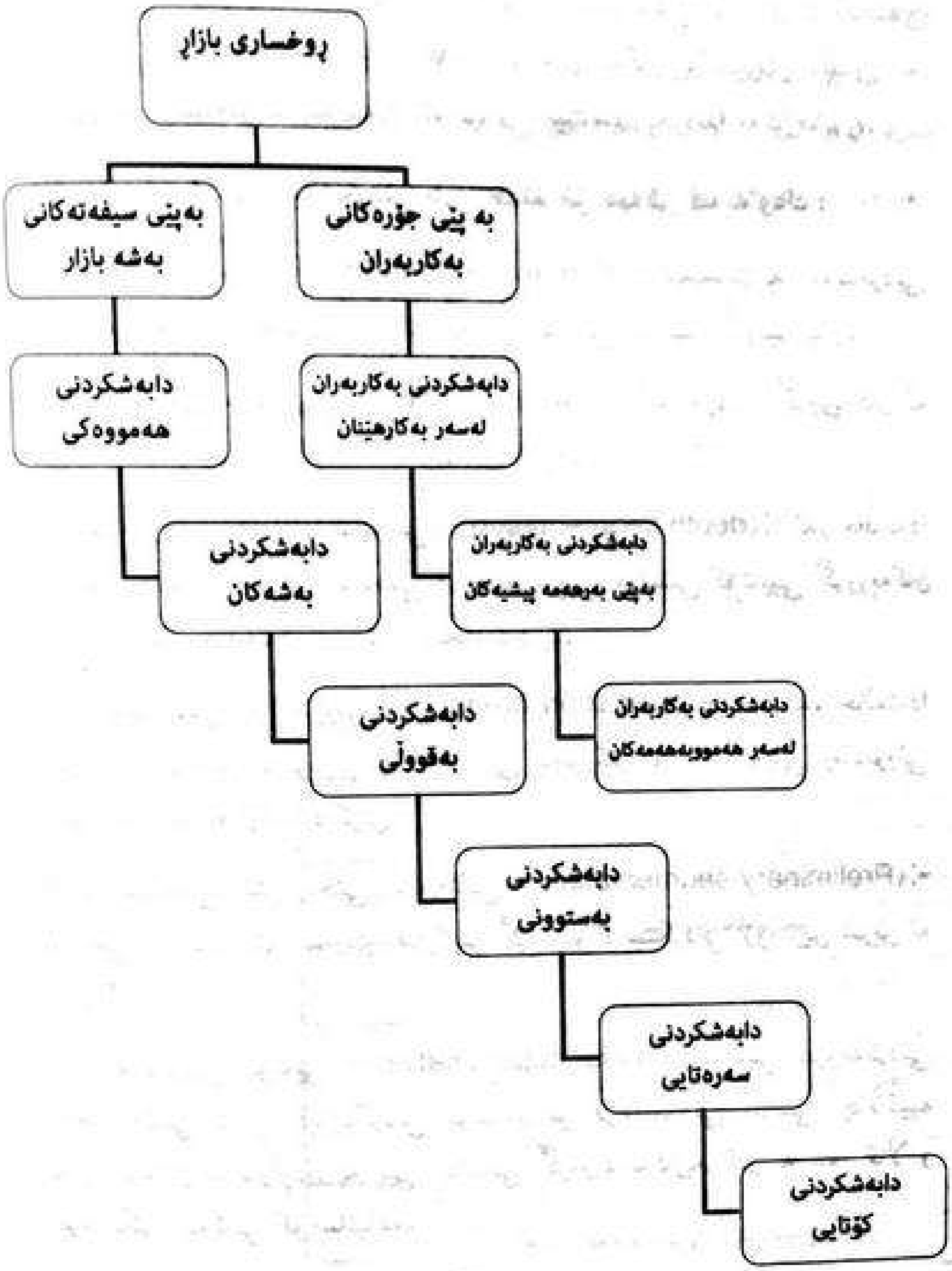
ڕوخساری بازاڕ
بەپێی سیفەتەکانی بەشە بازار
بە پێی جۆرەکانی بەکاربەران
دابەشکردنی هەمووەکی
دابەشکردنی بەکاربەران لەسەر بەکارهێنان
دابەشکردنی بەشەکان
دابەشکردنی بەکاربەران بەپێی بەرهەمە پیشەیەکان
دابەشکردنی بەکاربەران لەسەر هەموو بەرهەمەکان
دابەشکردنی بەقووڵی
دابەشکردنی بەستوونی
دابەشکردنی سەرەتایی
دابەشکردنی کۆتایی

جگە لەوەش بە پێی جۆرەکانی بەکارهێنانی کاڵا و خزمەتگوزاریەکان، دەتوانیین ڕوخساری بازاڕ دابەش بکەین بەسەر:

- **جۆری بەکارهێنانی کاڵا و خزمەتگوزاریەکان**
- **جۆری خواست و داواکان**
- **جۆری بەکارهێنانی بەرهەمە تەکنیکی و ئامێرەکان**

زیاتر لەوەش دەتوانیین، ڕوخساری بازاڕ بەهۆی چەند پێوەرێکی ترەوە دابەش بکەین وەك :

- **نیشانە و هێما بابەتیەکان**
- **نیشانە و هێما خودییەکان**

بۆ زیاتر تێگەیشتن و ڕوونکردنەوەی، دابەشکردنی بازاڕ بە پێی جۆر و پێوەرەکان، باشتر وایە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی(١٢-٢) جۆر و پێوەرەکانی بەشکردنی بازاڕ

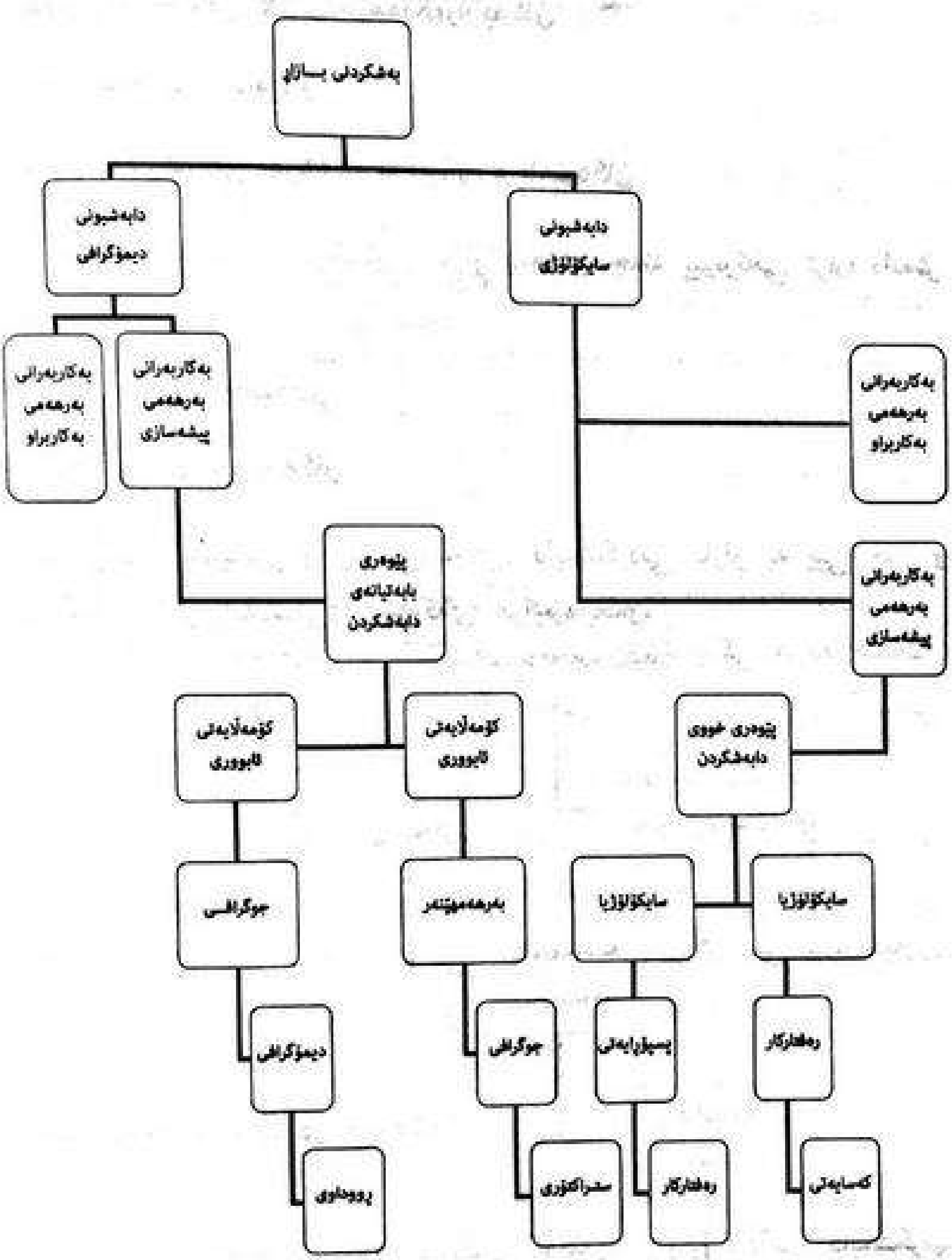
بەشکردنی بازاڕ
دابەشبونی سایکۆلۆژی
دابەشبونی دیمۆگرافی
بەکاربەرانی بەرهەمی بەکاربراو
بەکاربەرانی بەرهەمی پیشەسازی
بەکاربەرانی بەرهەمی پیشەسازی
بەکاربەرانی بەرهەمی بەکاربراو
پێوەری بابەتیانەی دابەشکردن
پێوەری خووی دابەشکردن
کۆمەڵایەتی ئابووری
کۆمەڵایەتی ئابووری
سایکۆلۆژیا
سایکۆلۆژیا
بەرهەمهێنەر
جوگرافی
ڕەفتارکار
پسپۆڕایەتی
جوگرافی
دیمۆگرافی
کەسایەتی
ڕەفتارکار
سەراکۆزی
ڕووداوی

ئەوەی تاکو ئێستاکە دەیزانین، ئەوەیە کە چ بە تیۆری و چ لە پراکتیکدا، ڕوخساری بازاڕ بە پێی دوو پێوەری سەرەکی خوێندنەوەی بۆ دەکرێت :

١- (ئابووری - کۆمەڵایەتی - Socioeconomic)

٢- (سایکۆلۆژی - Psychological)

پێوەری یەکەم (ئابووری کۆمەڵایەتی):

پێوەرێکی بنچینەییە و بابەتییە لە دیاری کردنی ڕوخساری بازاڕدا، هەندێ جار پێشی دەوترێت (پێوەری کلاسیکی یاخود دیمۆگرافی)، هەرچی پێوەری دووەمە (سایکۆلۆجی)، هەڵدەستێت بە دەستنیشانکردنی هەڵس و کەوت و ڕەفتاری بەکاربەران لە بازاڕدا، هەندێ جار پێشی دەوترێت (گرافیکی سایکۆلۆژی - Psychograplic).

ئەوەی ئاشکرایە، جۆرەکانی پێوەرکردنی شیکردنەوەی ڕوخساری بازاڕ، لە پراکتیکدا، جیا بە جیا، بەکارناهێنرێن، بەڵکو بە شێوەیەکی هەماهەنگی هەڵس و کەوتیان لەگەڵ دەکرێت، چونکە هەموویان بە شێوەیەکی ئۆرگانیکی پێکەوە بەستراون و کار لە یەکتری دەکەن.

ئابووریناسی بە ناوبانگ و شارەزاترین پسپۆڕی بواری مارکێتینگ (فیلیپ کۆتلەر - Philip Kotler) لە لای خۆیەوە، جۆرەکانی ڕوخساری بازاڕی بە پێی بەکارهێنانی بەرهەمەکان لە لایەن بەکاربەرانەوە، بە گوێرەی سێ پێوەر دیاری دەکات، کە بریتیین لە:

- **داهاتی خێزانی**
- **پێکهاتەی خێزانی (ژمارەی کەسەکان)**
- **تەمەن**

دواتر لە سەر ئەنجامی لێکۆڵینەوەکانی کۆتلەر، بازاڕی کاڵاکان، دابەشکران بە سەر (٣٦) بەشدا، ئەمەش بووە هۆی، ڕاکێشانی سەرنجی زیاتر لە لایەن کڕیارانەوە، بۆ نموونە : دەبینیین لە سوپێرمارکێتەکاندا، جۆری کاڵاکان بە جیا

جیا (بەش بەش) خراونەتە ڕوو).

لە خشتەکەی خوارەوەدا هەوڵ دەدەین، بە شێوەیەکی باشتر، پێوەرە سەرەکییەکانی یاخود بنچینەییەکانی پێوەرکردنی ڕوخساری بازاڕ بخەینە ڕوو.

خشتەی (١١-٢) پێوەرە بنچینەیەکانی پێوەرکردنی ڕوخساری بازاڕ

پێوەرە جوگرافیەکان:

پێوەرەکان	ڕوونکردنەوە
کیشوەرەکان	ئەمەریکا، ئۆستراليا، ئاسیا، ئەوروپا، ئەفەریقا ...
وڵاتەکان	ئەمەریکا، ڕوسیا، چین، هیندستان،...
ناوچەکان	باکووری - ڕۆژئاوا، ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ...
شارەکان	واشنتۆن، مۆسکۆ، پاریس، پەکین، هەولێر، سلێمانی ...
چڕی دانیشتووان	بە پێی دابەشبوونی ژمارەی دانیشتوان لە هەر کیلۆمەتر/ چوارگۆشەیەکدا ..
کەش و هەوا	سارد، گەرم، مامناوەند، شێدار، ووشک...

پێوەرە دیمۆگرافیەکان:

پێوەرەکان	ڕوونکردنەوە
تەمەنی بەکاربەر	له ٦-٣، ١١-١٩،٦-١٢، ٣٤-٤٩،٢٠-٣٥، ٥٠-٦٤، سەروو ٦٥ ساڵ
ڕەگەز	نێر، مێ
قەوارەی خێزانی	١-٢ کەس، ٣-٤ کەس، سەروو ٥ کەس
قۆناغی سووڕی ژیانی خێزانەکان	خێزانی نوێ بێ منداڵ، خێزانی نوێ بە منداڵی بچووکەوە پێش تەمەنی چوونە قوتابخانە، خێزانی بەتەمەن (ژن و مێرد) ن زگورتی

پێوەرە ئابووریە-کۆمەڵایەتیەکان:

پێوەرەکان	ڕوونکردنەوە
جۆری کارکردن	کاری هزری، کاری جەستەیی، شارەزایی، بازرگان، بزنسمان...
پلەی خوێندەواری	سەرەتایی، ناوەندی، ئامادەیی، زانکۆ...
ئیمانداریتی (پەیوەندی ئایینی)	مەسیحی، ئیسلام، جوولەکە...
ڕەگەزی نەتەوەیی (ئیتنۆس)	ئەڵمانی، کورد، عەرەب، فارس...
ئاستی داهات	تاکو ٥٠٠ دۆلار، ١٠٠٠ دۆلار، سەروو ١٠٠٠ دۆلار
ژمارەی کارمەندانی کۆمپانیاکان	تاکو ٢٠ کەس، ٢١-٥٠، ١٠٠-٥٠٠، ٧٠٠-٢٥٠ ن سەروو ١٠٠٠

ئاستی نرخەکان	بەرز، مامناوەندی، نزم...
باری کۆمەڵایەتی	ئاستی پۆست، ڕۆشنبیر، هونەرمەند، ناسراو...
توانا داراییەکانی کۆمپانیا و بەکاربەران	بەرز، ناوەنجی، نزم، جێگیر، ناجێگیر...
دەسکەوتی ساڵانەی کۆمپانیا، بەکاربەر	تاکو ٥٠٠٠٠ دۆلار، سەروو ٥٠٠٠٠ تاکو ملیۆن...

سایکۆگرافیك:

پێوەرەکان	ڕوونکردنەوە
شێوازی ژیان (گوزەران)	ئاسایی، چالاك، سست، کلاسیك، مۆدێرنی...
هەڵوێست	ڕەق، نەرم، ئاسایی، توندتیژ، گەشبین..
کەسایەتی	قورس، سووك، ناوەند، ڕێزدار، بێ ڕێز...
ڕەفتارکردن	خۆش باوەڕ، سەرنج ڕاکێشەر، خاکی، ...

ئەگەر بەردەوام بین، لە سەر تۆژینەوەکانی ڕوخساری بازاڕ، ئەوا بەشێکی زۆری پسپۆڕانی ئەو بوارە، ئاماژەیان بەوە کردووە کە، لە پرۆسەی شیتەڵکردنەوە ڕووخساری بازاڕدا، پێویستە ستراکتوری بازاڕ لە بیر نەکەین، مەبەستیان لە خواستەکانی بەکاربەرە لەسەر کاڵا و خزمەتگوزاریەکان کە ڕەنگە لە داهاتوودا بەرهەم بهێنرێن. ئەوان پێیان وایە، بەهۆی خوێندنەوەی ستراکتوری بازاڕ دەتوانرێت چەند ئەرکێکی گرنگ ئەنجام بدرێت ەك :

- جیاکردنەوەی یاخود دیاریکردنی ئەو بەرهەمانەی کە بەکاربەر ئامادەیە بیانکڕێت لە داهاتوودا .

- دیاریکردنی قۆناغەکانی حەزوو ئارەزووەکانی بەکاربەران.
- دیاریکردنی ستراتیژیەتی بەرهەمهێنانی کاڵا و خزمەتگوزارییە نوێیەکان، یاخود باشترکردنیان بە مەبەستی زیادکردنی بڕی فرۆشتن.

جگە لەوانەش لە پرۆسەی شیتەڵکردنەوەی بازاڕدا، هەندێ جار پێوەری چەندایەتی و چۆنایەتی و ستراکتۆری سێکتەرە ئابوورییەکان و ستراکتوری دابەشین پەیڕەو دەکرێت، (بۆ کۆکردنەوەو بە دەستهێنانی زانیاری دەتوانیت سەیری پەرەگرافی ٢،٢ بکەنەوە)، بۆ زیاتر خستنەڕووی ئەوەی لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە، سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (٢-١٢) پێوەرەکانی شرۆڤەکردنی بازاڕ

پێوەرەکان	سیفەتەکان
پێوەری چەندایەتی	قەبارەی بازاڕ، دینامیکی گەشەی بازاڕ، بەشی کۆمپانیا ..
پێوەری چۆنایەتی	ستراکتوری بەکارهێنان، هاندان، مەبەستی کڕین،پرۆسەی کڕین، دینامیکی کڕین، بوونی زانیاری، کڕیاری هەمیشەیی
ژینگەی کێبەرکێ	قەبارەو ئاستی فرۆشتنی بەرهەمەکانی ڕکابەرانی ناوبازاڕ، ستراتیژیەتی مارکیتینگ، زیادکردنی هاریکاری دارایی
ستراکتوری کڕیار	ژمارەی کڕیاران، جۆری کڕیارەکان، دینامیکی ژمارەی کڕیاران..
ستراکتوری سێکتەرەکان (کەرتەکان)	ژمارەی فرۆشیارەکانی کە هەمان بەرهەم پێشکەش دەکەن، جۆری فرۆشیارەکان، ئاستی ڕێچکخستنی بەرهەمهێنان، تواناکانی بەرهەمهێنان.

ستراکتوری دابەشین(دابەشکردن)	تایبەتمەندیتی باری جوگرافی، دوورو نزیکە لە سەنتەرەکانی دابەشکردنەوە،ئاستی تۆڕەکانی دابەشین

هەروەها، جگە لە شرۆڤەکردنەوەی ڕوخساری بازاڕ، پێویستە نەخشەسازیشی بۆ بکرێت، بە شێوەیەکی گشتی پرۆسەی پلاندانانی ڕوخساری بازاڕ، چەند قۆناغێکی گرنگ لەخۆ دەگرێت وەك:

- دیاریکردنی سیفەتەکانی داخوازیەکانی بەکاریەرز
- شیتەڵکردنەوەی خاڵە هاوبەش و جیاوازەکانی بەکاربەر.
- دەستنیشانکردنی گرووپی کڕیارەکان.
- هەڵبژاردنی ڕوخساری بەکاربەر.
- دیاریکردنی شوێن و پێگەی کۆمپانیا و ڕکابەران.
- ئامادەکردنی گشتی مارکیتینگ-میکس.

لە کاتی پلاندانانەدا پێویستە ڕەچاووی ئەم خاڵانەی خوارەوە بکرێت:

- جیاوازکردنی پرۆسەی دابەشکردنی بازاڕ
- لە هەر بەشێکی بازاڕدا، پێویستە تەنها هاوبەشیەکانی خواستی بەکاربەر سەیر بکرێت.
- زیادکردنی بڕو ئاستی فرۆشتن لە هەر بەشێکدا.
- پێویستە شوێنی (تۆڕی) فرۆشتن، گونجاو بێت بۆ بەکاربەران و زیاتر زانیاریان پێ بگەیەندرێت.

هەر لێرەدا بە پێویستی دەزانم، کەمێك باس لە گرنگی چالاکییە ستراتیژیەکانی کۆمپانیاکان (بزنس) لە بازاڕەکاندا بکەین، بە پێی ئەو سەرچاوانەی کە تاکو ئێستاکە لە بەردەستدان، بە شێوەیەکی گشتی بزنس سێ جۆر ستراتیژیەتی مارکیتینگ لە چالاکییەکانیاندا پەیڕەو دەکەن، کە بریتیین لە:

١- (مارکیتینگی جیانەکراوە - undifferentiated marketing)
٢- (مارکێتینگی جیاکراوە - differentiated marketing)
٣- (مارکێتینگی چڕکراوە - concentrated marketing)

هەروەك دەرکەوتووە لە پراکتیکدا، ستراتیژیەتی مارکیتینگی جیانەکراوە، زیاتر لەو شوێنانە پراکتیك دەکرێت کە هێشتاکە، لە پرۆسەی پێکهێنانی بازاڕدایە. واتە لەو شوێنانەی کە بازاڕ هێشتاکە پڕە لە کەلێن و شوێنی بەتاڵ و پڕنەبوونەتەوە. لەم حاڵەتەدا کۆمپانیاکان بێ جودایی هەرچ بەرهەمێکیان هەبێت تێیدا ساغ دەکەنەوە بۆ نموونە (بازاڕەکانی ئەمڕۆی هەرێمی کوردستان)، بەڵام هەر وەك ئابووریناس (میفێرت - Meffert)، سەرنجی داوە، ئەم جۆرە ستراتیژیەتە بە جۆرێك لە جۆرەکان لە خانەی ستراتیژیەتی گشتی مارکیتینگدا، جێگەی نابێتەوە، چونکە ئەم جۆرە چالاکییانە لەگەڵ پرینسیپەکانی چەمکی زانستی سەردەمدا ناکۆکەو تەنها بایەخ دەدات بە پرۆسەی فرۆشتن و خواستەکانی بەکاربەر پشتگوێ دەخات.

هەر بۆیە ڕامانی مارکیتینگی سەردەم، تەنها سەیری دوو جۆرەکەی تری ستراتیژیەتی مارکیتینگ دەکات و زیاتر بایەخی پێ دەدات.

لە کاتی پەیڕەوکردنی ستراتیژیەتی جیاکرانەوەدا، بزنس چالاکیەکانی لەسەر چەند بەشێکی بازاڕ ڕێکدەخات، لە سەر بنەمای بەرنامە مارکیتینگیەکەی، ئەم جۆرە پرنسپە هاوتایە لەگەڵ مارکیتینگی سەردەمدا، چونکە گرنگی و بایەخ دەدات بە جێبەجێکردنی داوا و خواستەکانی بەکاربەر.بێگومان جێبەجێکردنی ئەم ستراتیژیەتە پێویستی بە سەرمایەگوزاری زیاتر هەیە چ لە بواری بەرهەمهێناندا و چ لە پرۆسەی بەڕێوەبردندا، دیارە ئەمەش زیاتر لە توانای کۆمپانیا گەورەکاندایە.

لە کاتی پەیڕەوکردنی ستراتیژیەتی چڕکردنەوەی مارکیتینگ، کۆمپانیا یاخود بزنس تواناکانی لە سەر بەشێك یان چەند بەشێکی بازاڕ چڕ دەکاتەوە، بە مەرجێك ئەو بەشە قازانجاوی بێت، واتە گەرانتی بەدەستهێنانی قازانجەکانی

بکات. بۆ جێبەجێکردنی پرنسپەکانی ئەم ستراتیژیەتە بزنسمان جەخت دەکاتە سەر ساغکردنەوەی یان فرۆشتنی یەك بەرهەم یان چەند بەرهەمێکی دیاریکراو.

ئەم جۆرە ستراتیژیەتە لەو شوێن و بازاڕانەدا، ئەنجامی دەبێت کە هێشتا بازاڕەکان بە تەواوەتی تیایاندا پڕ نەبوونەتەوەو، جگە لەوەش ئەو جۆرە کاڵا و خزمەتگوزاریانەی پێشکەش دەکرێت بۆ یەکەم جارە لەو بازاڕانەدا پەیدا بوون.

ئەوەی دەرکەوتووە ئەم جۆرە ستراتیژیەتە زیاتر لە لایەن کۆمپانیا بچووك و ناوەنجەکاندا پەیڕەو دەکرێت، چونکە لە جێبەجێکردنیدا، پێویستی بە سەرمایەکی زۆر یان تێچوونێکی زیاد نییە.

ئەم نموونەیەش زۆر بە زەقی لە بازاڕەکانی ئەمڕۆی (هەرێمی کوردستاندا بەدی دەکرێت)، دەبینیین کە بەچ لێشاوێك، کۆمپانیا بچووك و ناوەنجە (تورکی و ئێرانی و لوبنانی ...هتد) بەرهەمەکانیان ساغ دەکەنەوە، بێگومان زوو یان درەنگ ئەم دیاردەیە کۆتایی پێ دێت.

چەمکێکی تری گرنگ، بە پێویستی دەزانیین هەر لێرەدا ئاماژەی پێ بدەین، بریتییە لە، دیاریکردنی تەکنیك و تەکنۆلۆژیای هەندێك کاڵا و خزمەتگوزاری لە بازاڕدا، کە لە لایەن گرووپێك لە کاربەران بەکاردەهێنرێن، ئەرك و ئامانجیش لەوەدایە، کە قەناعەت و متمانەی ئەو گرووپە بەکاربەرە لە دەست نەدرێت و ژمارەیان زیاتر بکرێت، لە ڕێگەی نرخ و کوالیتیەوە، لە پراکتیکدا ئەم شێوازە بە ڕێژگەی دوو پلەیی دیاری دەکرێت(نرخ-کوالیتی)، کە بەهۆیەوە دەتوانیین نەخشەی بەرهەم و گرووپە بەکاربەرەکان دیاری بکەین، بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٢-١٢) نەخشەی بەرهەمەکان بە گوێرەی ئەرکی

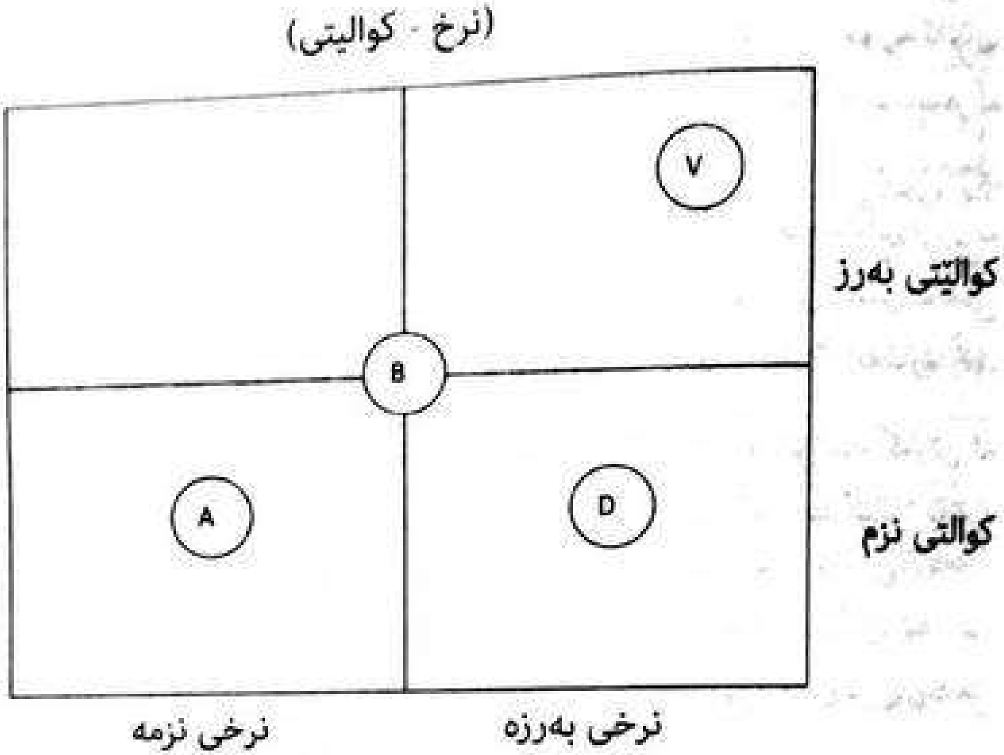

هەر وەك ئاشکرایەو زانراوە، بەهۆی گۆڕانی هەمیشەیی بارودۆخی بازاڕەوە ستراکتوری بزنسیش دەگۆڕێت و کێبەرکێش زیاتر دەبێت.

خۆی لە ڕاستیدا بوونی کێبەرکێ فاکتەرێکی گرنگە لە ڕێکخستنەوەی بارودۆخی بازاڕ و بزنس بە گشتی، هەر بۆیە (ئادەم سمیت - Adam Smith) یش، وەك (دەستی شاراوە) ناوی بردووە، جگە لەوەش کێبەرەکێ دەبێتە هۆی، ڕێککردنەوەی تێکڕای بڕی قازانج و باڵانسکردنی نێوان کارو سەرمایە لە بازاڕدا.

کێبەرکێ- یەکێکە لە دیاردە گرنگەکانی بازاڕ و داینامۆ و سەرچاوەی گەشەکردنی بارودۆخی ئابووریە. بەرژەوەندییە ئابووریەکانی نێوان کۆمپانیاو بزنسمانەکانە، دەبێتە هۆی خوڵقاندنی کێبە رکێ، جگە لەوەش کێبەر کێ

یەکێکە لە ئامڕازە گرنگەکانی ئابووری بۆ نەهێشتنی یاخود پەیدابوونی مۆنۆپۆلی (قۆرخکاری).

کێبەرکێی مارکیتینگ، بریتییە لە ململانێی نێوان کەسەکان یاخود کۆمپانیاکان لە بازاڕدا، بە مەبەستی گەیشتن بە ئامانجە ئابوورییەکانیان، واتە بە دەستهێنانی قازانج. ئامانج و چالاکیەکانی مارکیتینگ بریتییە لە ڕکابەرایەتی نێوان کۆمپانیاکان لە قایکردن و ڕازی کردنی بەکاربەر، بۆ ئەمەش هەر کۆمپانیایەك یاخود هەر بزنسێك، ناچارە باشترین کاڵا و خزمەتگوزاری بە هەرزانترین نرخ پێشکەش بە کاربەر بکات، بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین بابەتی ململانێ و کێبەرکێی نێوان کۆمپانیاکان لە بازاڕەکاندا تەنها و تەنها (بەکاربەر).

باشترین ئامڕازی مارکیتینگ، کە تاکو ئێستاکە زانراوە، بۆ سەرکەوتن لە کێبەرکێدا و ڕازی کردنی بەکاربەران لە بازاڕدا، بریتییە لە (پشکنین یاخود دەستنیشانکردن - diagnostics)،

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین:

(پشکنیین ـ diagnostics):

بریتییە لەو ئامڕاز و میتۆدەی کە لە تۆژینەوەی مارکیتینگدا بەکاردەهێنرێت، بۆ خۆڕاگراتن و سەرکەوتن لە کێبەرکێکدا.

بە شێوەیەکی گشتی پرۆسەی ڕێکخستنی پشکنین لە تۆژینەوەی مارکیتینگدا، سێ شێوەی سەرەکی لە خۆ دەگرێت، کە بریتیین لە:

١- (پشکنینی شیتەڵکاری - Analytical diagnostics)
٢- (پشکنینی شارەزایان - Expert diagnostics)
٣- (پشکنینی بە مۆدێلکردن - Simulation diagnostics)

پشکنینی شیتەڵکاری:

بریتییە لە پرۆسەی دەستنیشانکردن، بەهۆی میتۆدی (بێبەرکەوتن-بێ کۆنتاکت)، واتە کۆکردنەوە و بەدەستهێنانی زانیاریەکان لە سەر ڕکابەرانی ناو

بازاڕیی لێکدادان لەگەڵ بەرژەوەندییەکانیاندا.

پشکنینی شارەزایان:

بە پلەی یەکەم لە سەر بنەمای ئەو زانیاریانەی کە پێشتر بەهۆی میتۆدی پێکوتاکتەوە بەدەست کەوتوون، بەڕێوە دەچێت، هەروەها لە هەمان کاتیشدا، پرۆسەی ڕاپرسین دەکرێت، دواتر گشت زانیاریەکان لە لایەن پسپۆڕ و شارەزایانەوە شەن و کەو دەکرێن و، ئەوساکە، ئەنجامەکەی دەخرێتە بەر دەست، خاوەن کۆمپانیاکە، یاخود کەسی بەرپرسیار لە پرۆژەکە.

پشکنینی بە مۆدێلکردن:

بەهۆی مۆدێلکردنی بارودۆخی بازاڕ و پێگەو تواناکانی ڕکابەرانەوە، بە ڕێوە دەچێت، بە یارمەتی کۆمپیوتەر و تەکنۆلۆژیای نوێ وە، لە بەر کەمتر تێچوونی ئەم شێوە پشکنینە، زیاتر بڵاوە، بەڵام وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، بە مۆدێلکردن هەرچەندە بە باشترین شێوەو بە یارمەتی پێشکەووتوترین تەکنۆلۆژیاوە بە ڕێوە بچێت، ناتوانێت، گوزارشتی تەواو لە واقیعی بازاڕ بکات.

ئەوەی بەلای تۆژینەوەی مارکێتینگەوە گرنگە، تەنها پشکنین و دەستنیشانکردنی ڕکابەرەکانی ناو بازاڕ نییە، بەڵکو پێشبینیکردنی هەڵس و هەنگاوەکانی ڕکابەرانیشە لە داهاتوودا، لە ئەنجامی پشکنینەوە کۆمپانیا دەزانێت چی بەرهەم بهێنێت لە داهاتوودا بۆ سەرکەوتنی لە کێبەرکێکەدا. لە پەرەگرافی (٢,٢) بە درێژی باسمان لە سەرچاوەکانی بەدەستهێنانی زانیاری کردووە، بۆیە دووبارەکردنەوەی لێرەدا زیادەیەو پێویست نییە.

خۆی لە خۆیدا، پرۆسەی پشکنین بریتییە لە دیارکردن و دەستنیشانکردنی لایەنە (بەهێز) و (لاوازەکانی) کۆمپانیاکەیە لە لایەکەوە، لە هەمان کاتدا دیاریکردنی توانا و لایەنە بەهێز و لاوازەکانی ڕکابەرەکانیشەوە لە لایەکی ترەوە، ئەوەی ئاشکرایە کاتێك کۆمپانیا یاخود بزنس، پێش ئەوەی بچێتە، بازنەی کێبەرکێ وە لە بازاڕەکاندا، دەبێت بە شێوەیەکی دروست و واقیعیانە، توانا

ماددی و دارایی و تەکنۆلۆژیەکانی خۆی هەڵبسەنگێنێت، بەرامبەر بە تواناکانی ڕکابەرەکانی، هەر بۆیە پێویستە لە پرۆسەی پشکنییندا، ڕەچاوی چەند خاڵێکی گرنگ بکرێت وەك:

- دیاریکردنی لیستی ئەو کۆمپانیانەی چالاکی دەنوێنن لە بازاڕدا.
- کۆکردنەوەی زانیاریە سەرەتاییەکان.
- دیاریکردنی سەرچاوە داراییەکان.
- دیاریکردنی ڕوخساری بازاڕ (فرۆشیار، کڕیار).
- هەڵسەنگاندنی بارودۆخ و جموجۆڵەکانی ناو بازاڕ.
- دیاریکردنی شوێنی کۆمپانیا لە بەشە بازاڕدا.
- دیاریکردنی توانا و لایەنە بەهێزەکانی ڕکابەران.
- دیاریکردن و دەستنیشانکردنی ئاست و قەبارەی قۆرخکاری.
- شیکردنەوەی دینامیکی گەشەی کۆمپانیا ڕکابەرەکان.
- هەڵبژاردنی ستراتیژیەتی دابەشکردن لە بازاڕدا.
- پۆلێنکردنی کۆمپانیاکان، بە پێی ئاراستەی چالاکیەکانیان لە بازاڕدا.
- دیاریکردنی بەشی هەر یەك لە کۆمپانیاکان لە بازاڕدا.
- دانانی نەخشەی ڕکابەران لە بازاڕدا.
- دیاریکردنی ئەگەر و گریمانەکان .

دەبێت ئەوەمان لە بیر نەچێت، کە پرۆسەی پشکنیین ئەڵقەیەکی گرنگە لە پرۆسەی تۆژینەوەی مارکیتینگدا و گەرانتی سەرکەوتنیشە لە پرۆسەی کێبەرکێکردندا .

بە پێی جۆرەکەی کێبەرکێ دەکرێت بە دوو بەشەوە :

- کێبەرکێی (پێشبڕکێی) دەرەکی
- کێبەرکێی (پێشبڕکێی) ناوخۆیی

ئەوانەی کە پێشتر لە سەرەوە باسمان کرد، باسکردن بوو لە سەر پشکنیین لە سەر کێبەرکێ دەرەکیەکان، واتە کێبەرکێی کۆمپانیا لەگەڵ کۆمپانیاکانی دیکەی ناو بازاڕدا .

ئەوەی ئاشکرایە، کێبەرکێیە ناوخۆییەکان هیچ بایەخێکیان کەمتر نییە لە چاوو کێبەر کێ دەرەکیەکاندا، کۆمپانیاکان بەهۆی کێبەرکێ لە خودی کۆمپانیاکە خۆیدا، دەتوانێت ژینگەیەکی دروست بڕەخسێنێت بۆ باشکردنی بەرهەمهێنان و بەرزکردنەوەی هێزی بەرهەمهێنان.

بەم شێوەیە دەتوانیین بگەینە ئەو دەرئەنجامەی کە، پەیوەندی هەردوو چەمکی (هێزەکانی بازاڕ) و (هێزی بەرهەمهێنان) پێکەوە، ئاستی تواناکانی کێبەرکێکردن بەرز دەکەنەوە، بەرامبەر کۆمپانیاکانی دیکە.

بێگومان، تەنها شرۆڤەکردنی مێتۆدو ستراتیژیەتی ڕکابەر یاخود (پێشبڕکێ دار) بەس نییە بۆ پشکنینی ژینگەی کێبەڕکێکردن، بەڵکو لە هەمان کاتدا، پێویستە تۆژینەوە لە سەر بەناسین و بە ناوبانگکردنی بەرهەمەکان و ناوبانگی کۆمپانیاکەش بکرێت، دیارە بە پێی یاسا ئابووریەکان، کۆمپانیا ڕکابەرەکان بەهۆی (نرخ) ەوە، دەتوانن کێبەرکێی یەکتری بکەن، چەند نرخ نزم بێت ئەوا دەتوانرێت زیاترین کاڵاو خزمەتگوزاری بفرۆشرێت، بە پێچەوانەشەوە نرخی بەرز دەبێتە هۆی نزمبوونەوەی ئاستی فرۆشتن، هەر بۆیە کۆمپانیاکان هەوڵ دەدەن تا بتوانن ئاستی نرخی بەرهەمەکانیان نزم بکەنەوە، بەڵام ئەوەی لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، زۆربەی بەکاربەران، ئامادەن پارەی زیادە بدەن بە، بەناوبانگیەتی کۆمپانیاکان، بە واتایەکی تر، ئێمەی بەکاربەر زۆرینەی جار (هێما) کان دەکڕین، بۆ نموونە، بەرگێکی وەرزشی کە هێمای کۆمپانیای (ئادیداس یاخود پوما) ی لە سەر بێت، ئێمە لە کاتی کڕیندا گوێ نادەین بە نرخەکەی، چونکە ئەو بەرگە وەرزشیە هێمای پومای لەسەرە، کەواتە کوالێتیەکەی باشە، بە مەبەستێکی تر، بۆ بردنەوە لە کێبەڕکێدا لە بازاڕەکاندا، جگە لە کەمکردنەوەی نرخەکان، پێویستە کاریش لە سەر بەناوبانگی و کوالێتیتی بکرێت.

ئەوەی لێرەدا بە پێویستی دەزانین ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە، کە چەند مۆدێلێکی جیا جیا لە پەیڕەوکردنی پشکنینی پێشبڕکێدا، بە(پێی ئامانجی تۆژینەوەی مارکیتینگ) بەکاردەهێنرێت، لێرەدا باس لە هەرە گرنگەکانیان دەکەین.

- (مۆدێلی ڕێگەیی، بەرهەم - بازاڕ - model matrix of product-market)
- (مۆدێلی پۆرتێر- Porter model)
- (مۆدێلی سەرنجڕاکێشانی بازاڕ-لێهاتوویی لە کێبەرکێدا - model of market attractiveness- competitive advantage)

هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا، هەر مۆدێلێك بە پێی حاڵەت و بارودۆخی بازاڕ، لە قۆناغێکی دیاریکراودا پەیڕەو دەکرێت.

(مۆدێلی ڕێگەی، بەرهەم - بازاڕ) لە لایەن زانای ئەمەریکی (ئەنسۆف - Ansoff) ەوە، داهێنراوە، ئەم مۆدێلە لە حاڵەتی فراوانبوونی بازاڕەکاندا پەیڕەو دەکرێت. ناوەڕۆکی (مۆدێلی ڕێگەی، بەرهەم - بازاڕ) بریتییە لە ڕێنمایکردنی بزنس بە گەڕان بە دوای ستراتیژیەتیەکی نوێ دا لە بازاڕدا، لە چوارچێوەی تۆژینەوەی مارکیتینگدا بە دابەشکردنی بەشەکانی بازاڕ. سەرکەوتنی ئەنجامدانی ئەم مۆدێلە، وەستاوە لە سەر تواناکان و ئامادەبوونی سەرکەشی (ڕیسك) کردن لە بازاڕەکاندا. چونکە لە پراکتیکدا لەو حاڵەتەدا، ئەوەندە ئاسان نییە ئاست و قەبارەی ڕیسکەکان دیاری بکرێت، ئەوەی دەمێنێت لە بیرمان نەچێت، بەکارهێنانی ئەم مۆدێلە لە حاڵەتەکانی تردا، ڕەنگە ببێتە هۆی شکستهێنان لە پێشبڕکێکەدا. (مۆدێلی پۆرتێر) لە لایەن، (گرووپی ڕاوێژکاری بۆستن-Boston Consulting Grop) ەوە داهێنراوە، ئەم مۆدێلە، وەك ئامڕزێکی گرنگ لە پلاندانانی ستراتیژی کۆمپانیا بەکار دەهێنرێت، لە پراکتیدا وەك مۆدێلی (گەشەی بازاڕ- بەشە بازاڕ) دێتە بەرچاو، ئەم مۆدێلە بە یارمەتی ڕێگەی دووپلەییەوە، جێبەجێ دەکرێت، بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی پرنسیپی (مۆدێلی پۆرتێر) سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٢-١٤) جۆری بازاڕ - مۆدێلی گرووپی ڕاوێژکاری بۆستن

جۆری گەشەی بازار	بەرز	نزم
بەرز	(ئەستێرە) گەشەپێدان وفراوانکردن	(نیشانەی پرسیار) توانای هەڵبژاردن یاخود لابردن لەبازار
نزم	(مانگای شیردەر) دۆشین	(سەگی ڕووتەڵە) فراوانکردنی بەشە بازاڕ یاخود لەناوبردن

هەر وەك لە وێنەکەدا دیارە، مۆدێلەکە لە چوار بەش پێکهاتووە. (هێمای پرسیار)، (ئەستێرە)، (مانگای شیردەر)، (سەگە لاتەکان).

ئەوەی جێگەی سەرنجە، ئەوەیە کە هەر یەکێك لەو بەشانە (جۆرانە) ستراتیژیەتی مارکیتینگی خۆی هەیە .

بۆ نموونە ستراتیژیەتی (هێمای پرسیار)، بریتییە لە چڕکردنەوەو زیادکردنی تواناکانی کۆمپانیا، یاخود بەجێ هێشتن یان چوونە دەرەوە لە بازاڕدا.

ستراتیژیەتی (ئەستێرە)، بریتییە لە چڕکردنەوەی تواناکانی کۆمپانیا، یاخود فراوانکردنی بەشە بازاڕ لە بازاڕەکاندا، بە پێی گەشەی لەسەرەخۆی سێکتەرەکانی بەرهەمهێنان ستراتیژیەتی (ئەستێرە)، دەگۆڕێت بۆ، ستراتیژیەتی (مانگای شیردەر).

کەواتە ستراتیژیەتی (مانگای شیردەر) بریتییە لە، داشکاندنی لە سەرەخۆی نرخی بەرهەمەکان لە بازاڕدا، بۆ ئەوەی بە هەمیشەیی زۆرترین بڕی لێ بفرۆشێت .

ستراتیژیەتی (سە گە لاتەکان)، بریتییە لە سنووداریەتی قەبارەی ساغکردنەوەی کالاّ و خزمەتگوزاریەکان، لە بەرامبەر، بەرهەمەکانی ڕکابەراندا، ڕێنماییەکانی ستراتیژیەتی مارکیتینگ لەم حالەتەدا، بریتییە لە بەجێ هێشتنی یان دەرچوون لەو بازاڕەدا، بۆ کەمکردنەوەی زیانەکان.

(مۆدێلی سەرنجڕاکێشانی بازاڕ - لێهاتوویی لە کێبەرکێدا)، لە لایەن هەردوو کۆمپانیای (جەنەڕاڵ ئیلێکتریک - General Electric) و (مك کێنسی - McKinsey) داهێنراوە. بە شێوەیەکی گشتی پرنسیپی ئەم مۆدێلە، بریتییە لە درێژکردنەوەی مۆدێلەکەی پێشتر (مۆدێلی پۆرتێر)، بەڵام جیاوازیەکانیان لە دوەدایە، ئەگەر مۆدێلەکەی پێشتر، پشتی بە (چوار) بابەت بەستبوو، ئەوا ئەم مۆدێلە لە سەر بنەمای (نۆ) بابەت جێبەجێ دەکرێت. کە پێی دەوترێت (ڕێڕگەی فرە پلەیی) کە لە لایەن زانای فەرەنسی (لامبا - Lamba) داهاتووە. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٢-١٥) ڕێڕگەی فرە پلەیی

سەرنجڕاکێشان

CBB	EBC	BBH	بەرز
FCB	LCC	HCH	مامناوەند
DHB	GHC	AHH	بەرز
بەرز	مامناوەند	نـزم	

توانای کێبڕکێ کردن

هەندێ سەرچاوە، دایلەمۆی لێهاتوویی کێبەرکێی بازاڕەکان، (جگە لەوانەی کە پێشتر باسمان لێکردووە)، دەگێڕنەوە بۆ چەند پێوەرێکی تر، کە بریتیین لە پرۆسەیەکی ناسك، جگە لە زانین و زانیاریەکان، پێویستی بە ئەزموونی چالاکی مارکیتینگە، بۆ باشتر ڕوونکردنەوەو تێگەیشتن لەم خاڵە، کە لە بواری کەرتی پیشەسازی سووکدا وەك (بەرهەمهێنانی کوتاڵ) ئەنجام دراوە،سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٢-١٦) پێوەرەکانی لێهاتوویی (a)، پێوەرەکانی پێشبڕکێکردن(b)

لە کەرتی پیشەسازی بەرهەمهێنانی کوتاڵ

(a)

پێوەرەکان	هەڵسەنگاندنی لێهاتوویی(نزم)	هەڵسەنگاندنی لێهاتوویی (ناوەنجی)	هەڵسەنگاندنی لێهاتوویی (بەرز)
توانای چوونە نێو بازاڕ	وولاتانی تر، جگە لە ئەمەریکا و ئەورووپا	ئەورووپا و ئەمەریکا	ئەورووپا
ئاستی گەشەکردن	<٪٥	٪٥-٠	>٪١٠
ماوەی سووڕی ژیان	٢ ساڵ >	٢-٥ ساڵ	٥ ساڵ<
ئاستی قازانجی گشتی	<١٥٥	٪١٥-٢٠	>٪٢٥
ئاست و قەبارەی کێبەرکێ	ڕێکخستن و ڕێککردنەوە	مانەوەی وەك خۆی بێ ڕێکخستنەوە	دابەشکردن و دابڕانی ڕکابەران
کێبەرکێی جگە (نرخ)	بە ستانداردکردنی بەرهەمەکان	لاوازی جوداکردنەوەی بەرهەمەکان	بەهێزە جوداکردنەوەی بەرهەمەکان
ئاستی چڕی کڕیاران	<٢٠٠٠	٢٠٠٠-٢٠٠	>٢٠٠

(b)

پێوەرەكان	هەڵسەنگاندنی پشكنینی ئاستی (نزم)	هەڵسەنگاندنی پشكنینی ئاستی كێبەركێ (ناوەنجی)	هەڵسەنگاندنی ئاستی كێبەركێ(بەرز)
بەشە بازاڕ	< ١/٣	> ١/٣	سەروەرا (لەسەرەوەیە)
تێچوون	ڕكابەرە ڕاستەوخۆكان<	ڕكابەری ڕاستەوخۆ =	ڕكابەری ڕاستەوخۆ>
سیفەتە جیاوازەكان	بەرهەمەكان وەك هەموانە (جیاواز نییە)	بەرهەمەكان بە لاوازی جیادەكرێنەوە	بە ئاسانی جیادەكرێنەوە
ئاستی تەكنۆلۆژیا	بەگرانی پێی دەگات	بە ئاسانی پێی دەگات	بە تەواوەتی پێی گەیشتووە
شێوەی فرۆشتن	كەنتڕۆڵ نەكردنی بریكار (ناوەندكار)	بریكار (ناوەندكار) كەنتڕۆڵ دەكرێت	فرۆشتنی ڕاستەوخۆ بێ (بریكار)
بەناوبانگی	نیەتی	تاڕادەیەك	زۆر بە ناوبانگە

هەندێك لە شارەزایانی بواری ماركیتینگ، وەك (پۆرتێر - Porter)،پێیان وایە، كە بەلایەنی كەمەوە دەبێت خوێندنەوە بۆ (٥) هێزی كێبەركێی كار (ڕكابەرایەتی) لە بازاڕەكاندا بكرێت. بە بۆچوونی ئەوان كارامەیی و تواناكانی كێبەركێ لە بازاڕەكاندا، تەنها نەبەستراوە بە ئاستی ڕكابەرە ڕاستەخۆكانەوە، بەڵكو دەبێت خوێندنەوەی ڕۆڵیشیان لە كێبەركێكەدا بۆ بكرێت.

بۆ نموونە هێزو ڕۆڵی ڕكابەرەكان، بەهۆی دیاریكردنی، بوونی كاڵای وێنكچوو، كێبەركێی ناو سێكتەرەكان و بەكاربەرانەوە دەستنیشان دەكرێت. هەر وەك لە پراكتیكدا دەركەوتووە، جگە لە كارێككردنی ئەو (٥) هێزەی سەرەوە،

زۆربەی جار حکوومەتیش دەتوانێت ڕۆڵ بگێڕێت، بۆ نموونە بەهۆی یاسا و دەزگای (نەهێشتنی قۆرخکاریەوە، ئەوکاتە هێزەکانی کێبەرکێی بازاڕەکان زیاد دەبن بۆ (٦) فاکتەر.

بۆ تێگەیشتن لەوەی باسمان لێکردووە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٢-١٧) ڕامانی هێزەکانی کێبەڕکێکردن لە بازاڕەکاندا

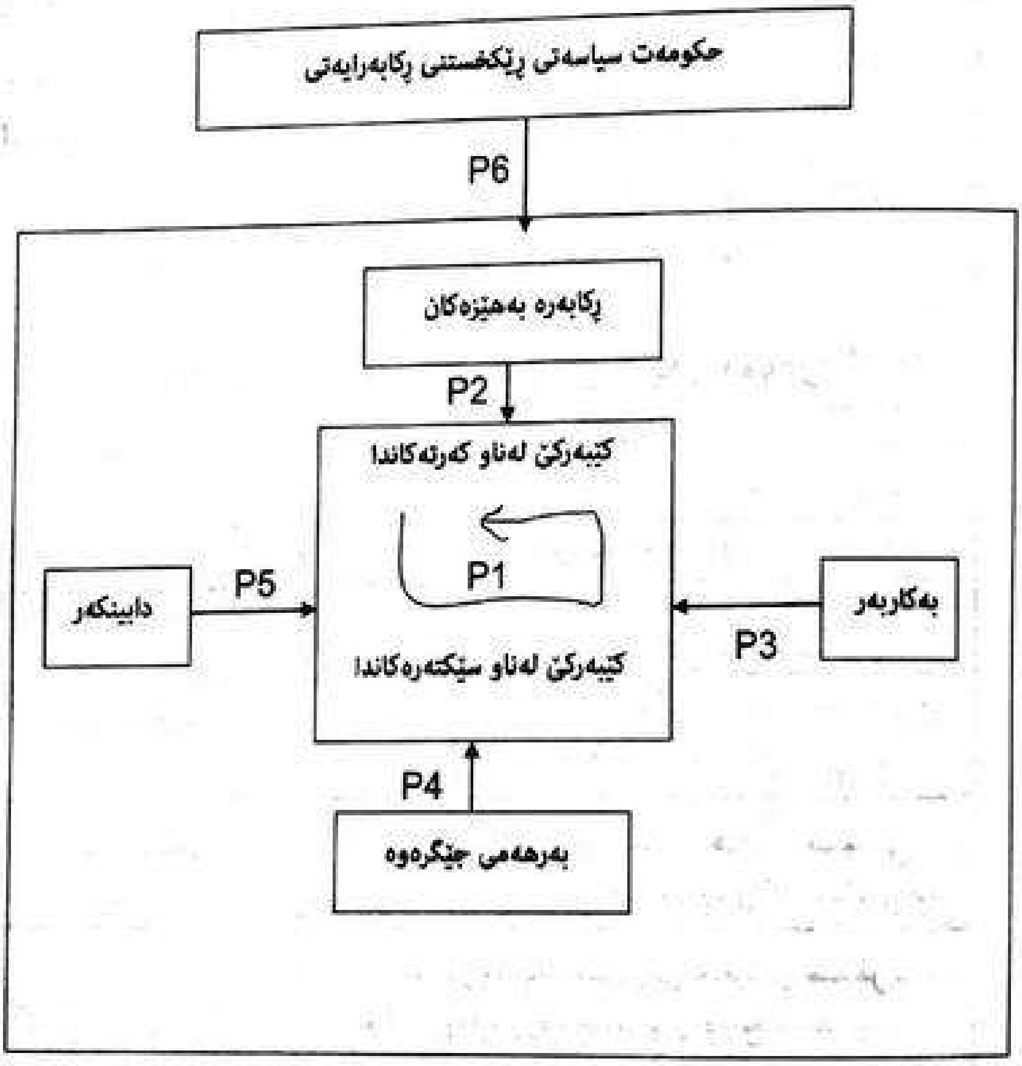
حکومەت سیاسەتی ڕێکخستنی ڕکابەرایەتی
P6
ڕکابەرە بەهێزەکان
P2
کێبەرکێ لەناو کەرتەکاندا
P1
کێبەرکێ لەناو سێکتەرەکاندا
دابینکەر
P5
بەکاربەر
P3
P4
بەرهەمی جێگرەوە

تەوەرێکی تری گرنگ کە پێشتریش ئاماژەمان پێداوە، بریتییە لە ڕامانی ستراتیژیەتی بزنس لە پرۆسەی پێشبرکێدا لە بازاڕەکاندا، وەك : داشکاندنی

نرخ، جیاکردنەوەی بەرهەمەکان،ڕوخساری (بەشە) بازاڕ، بەرهەمی نوێ، خوێندنەوەی خواستەکانی بەکاربەر.

خاڵێکی تری گرنگ، کە بزنس لە پرۆسەی کێبەرکێکردندا، پێویستە خوێندنەوەی بۆ بکات و ڕەچاووی بکات، بریتییە لە، شوێنە بەشی کۆمپانیاکە لە بازاڕدا، چەند بەشە بازاڕ فراوانتر بێت تواناکانی ڕکابەرایەتی زیاتر دەبێت و کاریگەریەکانیش پتر دەبن، جگە لەمەش، چەند پەیڕەوکردنی چەند هەنگاوێکی تر لە شیکردنەوەی بازاڕدا، ئەوەندەی تر تواناکان زیاتر دەکەن بۆ نموونە، خوێندنەوەی (دینامیکی بازاڕ، دینامیکی بەشە بازاڕ و بەشی کۆمپانیاکە لە بازاڕدا).

زۆربەی سەرچاوەکان، توانای لێهاتوویی کۆمپانیاکان بە یارمەتی چەند ڕێبەرێك، دەستنیشان دەکەن، بۆ ئەمەش سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (١٣-٢) سیفەتەکانی شیکردنەوەی کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا

پێوەرەکان (ڕێبەرەکان)	هێماکان	ڕوونکردنەوە (ناوەڕۆك)
چڕی کێبەرکێکردن	Ux	دیارکردنی فاکتەرەکانی چڕبوونەوە ، بۆ ڕاڤەکردنی دینامیکی گەشەی بازاڕ، قازانجی بازاڕ، دابەشکردنی بەشە بازاڕ
چڕیەتی دینامیکی کێبەڕکێکان	Ut	ڕاڤەکردنی تواناکانی گەشەی کۆمپانیا، بێ پێککدادان لەگەڵ بەرژەوەندی کۆمپانیاکانی تردا
چڕیەتی کێبەرکێی تێکڕای قازانج لە بازاڕەکاندا	Ur	ڕاڤەکردنی بارودۆخی خواست و خستنەڕوو لە بازاڕدا، چەند بڕی قازانج کەمتر بێت خواستەکان زیاتر دەبن وەك لە خستنەڕوو
چڕیەتی کێبەرکێکردنی دابەشکردنی بازاڕ	Ud	ڕاڤەکردنی هێز و کاریگەری ئەو ڕکابەرانەی کە هەمان بەشیان هەیە لە بازاڕدا

تێکڕای قازانج	Rm	بە بەراووردکردنی کۆی قازانجی گشتی لەگەڵ توانا گشتیەکانی کۆمپانیا دیاری دەکرێت
دینامیکی بازاڕ	Tm	ڕاڤەکردنی گەشەی ساڵانەی بەشە بازاڕ، بە گوێرەی نرخەکان
قەبارەی بازاڕ	Vm	دیاریکردنی سەرچاوەی تواناکانی هەموو کۆمپانیاکانی ناو بازاڕ
قەبارەی سەرچاوەکانی کۆمپانیا	Vb	دیاریکردنی قەبارەی سەرچاوەکانی کۆمپانیا لە بازاڕدا
قەبارەی سەرچاوەکانی ڕکابەران	Vc	دیاریکردنی قەبارەی سەرچاوەکانی ڕکابەرانی بازاڕ
ژمارەی کۆمپانیاکان	N	دیاریکردنی ژمارەی کۆمپانیاکانی بازاڕەکە
بەشە بازاڕی کۆمپانیا	S	دیاریکردنی بەشە بازاڕ، لە کۆی گشت بەشەکانی بازاڕدا
تێکڕای ناوەنجی بەشە بازاڕ	Sm	دیاریکردنی تێکڕای ناوەنجی بەشی هەر کۆمپانیایەک لە بازاڕدا
دینامیکی بەشە بازاڕی کۆمپانیا	ΔS	ڕاڤەکردنی گۆڕانی دینامیکی بەشە بازاڕ لە چاوو سەرتادا
ئاستی گەشەکردنی بەشە بازاڕ	Ts	دیاریکردنی ئاستی کەمبوونەوە یان زیادبوونی بەشە بازاڕ
تێکڕای لادانی بەشە بازاڕ	a2.ata.1	بۆ ئەو کۆمپانیایەی کە بەشە بازاڕی لاوازە و ئاستی گەشەکردنی
قازانجی کۆمپانیا	Pr	کۆی گشتی قازانجی کۆمپانیا لە بازاڕدا

ئێمە پێشتر ئاماژەمان بە (نەهێشتنی قۆرخکاری) دا، شارەزایان بۆ دیاریکردنی ئاستی قۆرخکاری (مۆنۆپۆل) لە بازاڕدا و چڕکردنەوە کێبەرکێ، ڕێنمایی بەکارهێنانی چەند میتۆد و پێوەرێک دەکەن، وەک :

- **CR4 :** پێوەری چوار پلەیی، خوێندنەوەو هەڵسەنگاندن بۆ چوار کۆمپانیا کە زیاترین بەرهەمیان هەیە لە بازاڕدا.

- **CR10 :** پێوەری دە پلەیی، خوێندنەوەو هەڵسانگدن بۆ دە کۆمپانیا کە زۆرترین بەرهەمیان هەیە لە بازاڕدا.

- **IHH :** مەبەست لە پێوەری (هێرفیندال - هێرشمان) ە، خوێندنەوەو هەڵسەنگاندن بۆ چۆنیەتی دابەشکردنی بەشە بازاڕ لە نێوان کۆمپانیاکاندا.

بەهۆی هێماو پێوەرەکانی خشتەی (١٣-٢) و چەند هاوکێشەیەکی ئاسانەوە دەتوانیین دینامیکی بازاڕ دیاری بکەین :

$$TM = \frac{Vm - Vm}{Vm} \times \frac{12}{t} + 1$$

Tm - پێوەری دینامیکی بازاڕ.
Vm ، Vm - قەبارەی بازاڕبە پێی ماوەکەی (سەرەتاو بەردەوامی).
T- ماوەی قۆناغەکە.

وەك ڕێسایەکی گشتی زۆرترین و کەمترینە سنووری ئاڕاستەی گەشەکردن لەنێوان (١٤٠٪ تاکو ٧٠٪) لە ساڵێکدا هەژمار دەکرێت . ئەگەرهاتوو(١،٤ < Tm) ئەوا بارودۆخی بازاڕلەحاڵەتی گەشەی خێرادایە، ئەگەر هاتوو گۆڕانکاریەکە (Tm) لە ٤ وە نزمبێتەوە بۆ (0.7) ئەوا بارودۆخی بازاڕ لە حاڵەتی گەشەی پۆزەتیڤدا هەژمار دەکرێت، بەڵام ئەگەرهاتوو (Tm<0.7) ئەوا واتا بازاڕلەحاڵەتی قەیراندایە .

هەروەها بەهۆی دینامیکی بازاڕەوە دەتوانرێت پێوەری چڕینی کێبەرکێ (Ut) لەبازاڕەکاندا دیاری بکرێت. ئەگەرهاتوو (Tm > 1.4 ئەوا Ut = 0) ئەگەرهاتوو (Tm = 0.7 ئەوا Ut =1) بەمشێوەیە کاتێك چڕیەتی کێبەرکێ دەگاتە ئاستی (Ut =1) واتا کێبەرکێ گەیشتۆتە بەرزترین ئاست .

هەروەها بەهۆی ئەو هاوکێشیەی خوارەوە دەتوانین ئاستی دەسکەوت (قازانج) دیاریکەین.

$$RM = \frac{Pr}{Vm} \times \frac{12}{t}$$

Rm = ئاستی دەسکەوت.
Pr = قازانجی ڕکابەران لەماوەیەکی دیاریکراو.
Vm = ئەکتیڤی ڕکابەرەکان لەماوەیەکی دیاریکراودا.
t = ماوەی دیایکراو.

جگە لەوانەش بە هۆی ئەم هاوکێشایی خوارەوە دەتوانین بەشەبازاڕی کۆمپانیاکە دیاری بکەین.

$$S1 = \frac{V6}{Vm}$$

S = بەشە بازاڕی کۆمپانیاکە.

دیاریکردنی پشکنین و پێشبینکردنی کێبەرکێ (مێملێ)، بەهۆی چەند هەنگاوێکەوە بەڕێوە دەچێت، کە لە وێنەکەی خوارەوەدا، دەیخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٢-١٨) نەخشەی پشکنینی ژینگەی کێبەرکێ

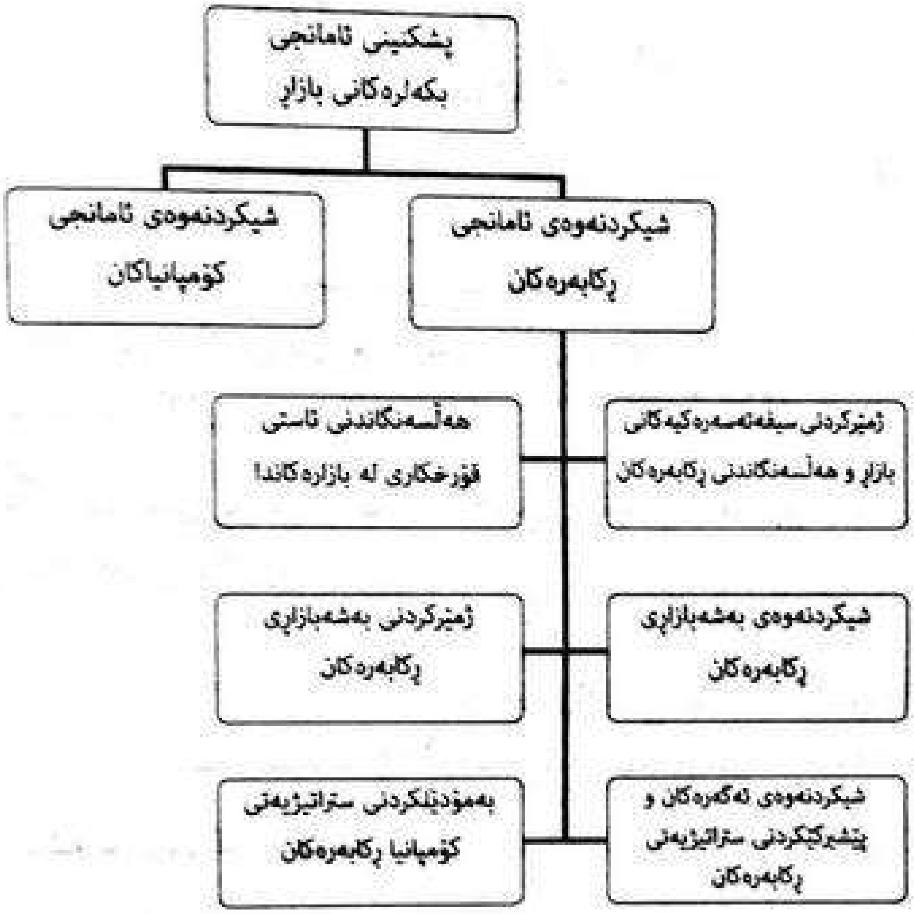
پشکنینی ئامانجی بکەرەکانی بازاڕ
شیکردنەوەی ئامانجی کۆمپانیاکان
شیکردنەوەی ئامانجی ڕکابەرەکان
ژمێرکردنی سیفەتە سەرەکییەکانی بازاڕ و هەڵسەنگاندنی ڕکابەرەکان
هەڵسەنگاندنی ئاستی قۆرخکاری لە بازارەکاندا
شیکردنەوەی بەشەبازاڕی ڕکابەرەکان
ژمێرکردنی بەشەبازاڕی ڕکابەرەکان
شیکردنەوەی ئەگەرەکان و پێشبینیکردنی ستراتیژیەتی ڕکابەرەکان
بەمۆدێلکردنی ستراتیژیەتی کۆمپانیا ڕکابەرەکان

سەرەتا ژمارەی ئەو کۆمپانیایانە دیاری دەکرێت کە لە بازاڕدا چالاکن، دواتر زانیاریا سەرەتاییەکان کۆدەکرێنەوە، لە حاڵەتی نەتوانینی بەدەستهێنانی زانیار پێویست، ئەو کاتە بە شێوەیەکی یەکسان سەرچاوەی تواناکان لە نێوان کۆمپانیاکاندا دابەش دەکرێت، قەبارەی سەرمایە و توانا داراییەکان بە پێی نرخی بانکی ناوەندی وڵاتە مەزەندە دەکرێن، دواتر بەهۆی مێتۆدی شارەزایانەوە، شیتەڵ دەکرێن و، ئاراستەی بازاڕ دیاری دەکرێت (بازاڕی فرۆشیار و بازاڕی کڕیار).

دیاریکردنی دینامیکی بازاڕ، بەهۆی چەند پێوەر و ژمارەکردنی چەند هاوکێشەیەکەوە دەکرێت، وەک:

$$Sm = \frac{1}{N}$$

Sm = بەشەبازاڕی کۆمپانیاکان لە بازاڕەکاندا

ئەنجامی ژمێرکردنەکە، لە خشتەیەکی تایبەتدا بەیان دەکرێت، وەك خشتەکەی خوارەوە :

خشتەی (١٤-٢) دابەشکردنی بەشە بازاڕ (نموونەیی)

ریزبەندی کۆمپانیاکان	کۆمپانیاکان	بەشە بازاڕ لە قۆناغی سەرەتایی تۆژینەوەکەدا	بەشە بازاڕ لە قۆناغی کۆتایی تۆژینەوەکەدا
١			
٢			
...			
N	-		
	هەمووی	١،٠	١،٠

بە شیکردنەوەی ژمارەکانی ناو خشتەکە (١٤-٢)، دەتوانیین گۆڕانکاریەکان لە سیستەمی کێبەرکێکردندا دیاری بکەین و بەشە بازاڕی هەر کۆمپانیایەك دەستنیشان بکەین بە پێوەری (٠،٥)، دواتر تێکڕای ناوەنجی ( ) دەستاودەستکردنی بەشە بازاڕی کۆمپانیاکان بەهۆی ئەم هاوکێشەیەی خوارەوە دیاری دەکرێت:

$$Ud = 1 - \frac{(a)s}{Sm}$$

یاخود

$$Ud = 1 - \frac{\{\frac{1}{N}\sum(S - Sm)^2\}^{0.5}}{Sm}$$

بەهۆی وێنەکەی خوارەوە، سنووری (چڕیەتی) دابەشکردنی بەشە بازاڕ لە نێوان پێشبڕکەراندا نیشان دەدەین :

وێنەی (٢-١٩) سنووری دابەشکردنی
بەشە بازاڕ لە نێوان مێملکەراندا

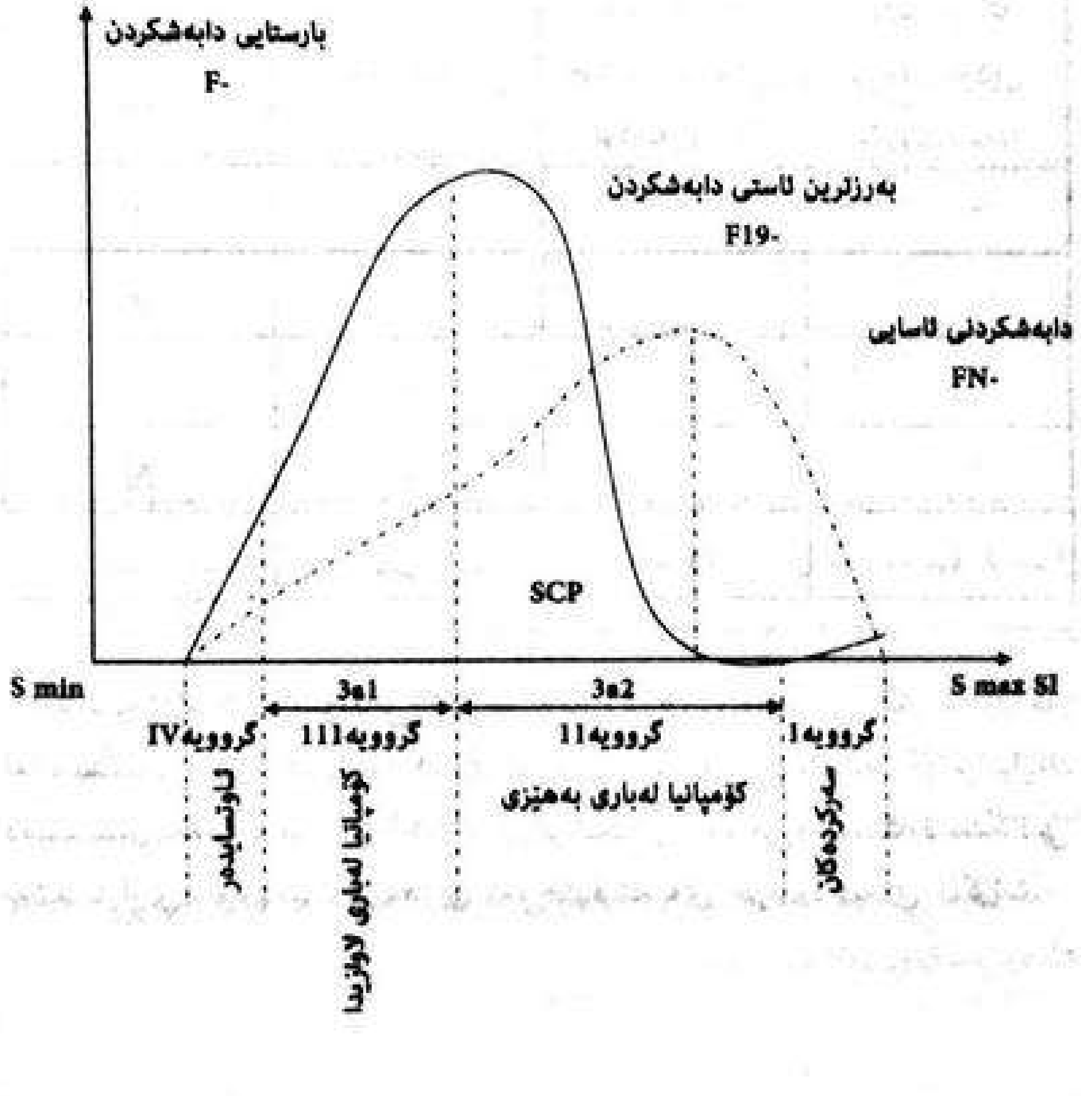

لە خشتەی (١٥-٢) بەهۆی (١٦) پێوەرەوە، نموونەی جۆرەکانی ستراتیژیەتی کۆمپانیاکان خراونەتە ڕوو، بە جۆرێك کە هەر یەك لە حاڵەتەکان، واتا و مانای تایبەت بەخۆی هەیە کە لە خشتەی (١٦-٢) دا دەیخەینە بەرچاوو.

خشتەی (١٥-٢) نەخشەی کێبەرکێی بازارەکان

پۆلێنکردن بە پێی بەشە بازاڕ کۆمپانیاکە S

پۆلێنکردن بە پێی ئاستی گەشەی بەشە بازاڕ T	I.سەرکردەیی	II.کێبەرکێی بەهێز	III.کێبەرکێی لاواز	IV.دەرگەوتەکان
I. باشکردنی خێرای ژینگەی کێبەرکێ	١	٥	٩	١٣
II. باشکردنی ژینگەی کێبەرکێ	٢	٦	١٠	١٤
III. باشکردنی ژینگەی کێبەرکێ	٣	٧	١١	١٥
IV. باشکردنی خێرای ژینگەی کێبەرکێ	٤	٨	١٢	١٦

خشتەی (٢-١٦) ستراتیژیەتی ژینگەی کێبەرکێی کۆمپانیاکان بە لەبەرچاووگرتنی بەشە بازاڕ

ئاستی کۆمپانیا لە نەخشەی کێبەرکێکردندا	ئەگەری مێتۆدی ململانێی ڕکابەرایەتی
سەرکردەیی	- بەردەوامی لە هێرشبردندا: کۆکردنەوەی تواناکان بۆ بەردەوامبوونی نۆژەنکردنەوەی بەرهەمەکان . - سەقامگیرکردنی پێگەی کۆمپانیا : پاڵپشتیکردنی ئاستی قازانج، باشکردنی خزمەتگوزارییەکان، هاوسەنگکردنی نرخەکان. - ململانێ لەگەڵ ڕکابەرەکان: چڕکردنەوەی تواناکان بۆ زیادکردنی پاڵەپەستۆ لە سەر ڕکابەرەکان، زیاتر سەرنجڕاکێشانی بەکاریەران
کێبەرکێی بەهێز	- گەڕان بە دوای ئەو شوێنانەی کە ڕکابەرایەتی تێدا لاوازە. - دامەزراندنی خزمەتگوزاری نموونەیی. - لووشدانی ڕکابەرە لاوازەکان. - بەناوبانگکردنی کۆمپانیاکە.
کێبەرکێی لاواز	- کەمکردنەوەی نرخی خزمەتگوزارییەکان. - پارێزگاریکردنی بەشە بازاڕ. - زیادکردنی تواناو سەرچاوە داراییەکان . - گرنگی دان بە کوالێتی بەرهەمەکان.
لە دەرەوەی ڕکابەرایەتی	- ڕێکخستنەوەی کۆمپانیا بە شێوەیەکی بنەڕەتی. - بەرزکردنەوەی نرخەکان - کەمکردنەوەی ژمارەی کارمەندان. - فراوانکردنی ڕووبەری بزنس

بەشی سێیەم

پێکەوە گرێدان و ڕێکخستنی
چەمکەکانی مارکێتینگ

٣-١

ئەرك و ئامانجەکانی جۆری پلانرێژی لە مارکیتینگدا

ڕێکخستنی چالاکیەکانی بزنس و مارکیتینگ، لە هەر بوار و ئاستێکدا، پێویستیان بە ئامادەکاری هەیە، بە واتایەکی تر پێش دەستپێکردنی هەر بزنسێك یاخود چالاکیەکی ئابووری، دەبێت سەرچاوەی ماددی و داراییەکان دیاریبکرێت، بۆ جێبەجێکردن و مسۆگەرکردنی بەرهەمهێنان و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان. بە شێوەیەکی گشتی، هەر ئامادەکاریەکی پێش وەخت لە پرۆسەی پلاندانانەوە دەست پێ دەکات.

(پلانرێژی - Planing)، ئامرازێکی گرنگە لە جێبەجێکردنی بیرۆکە و چالاکیەکانی بزنسدا، بۆ زیاتر تێگەیشتن و ڕوونکردنەوەی ناوەڕۆکی پلاندانان، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٣-١) ناوەڕۆکی پلانرێژی

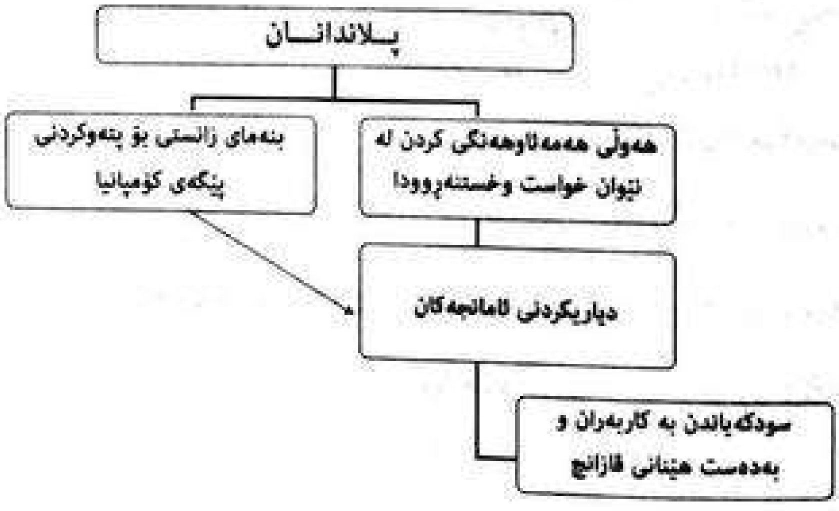
پلاندانان
هەوڵی هەماهەنگی کردن لە نێوان خواست وخستنەڕوودا
بنەمای زانستی بۆ پتەوکردنی پێگەی کۆمپانیا
دیاریکردنی ئامانجەکان
سودگەیاندن بە کاربەران و بەدەست هێنانی قازانج

بەم شێوەیە دەتوانین بڵێین، پرۆسەی پلانڕێژی (پلاندانان - هێڵکاری - Planing)، بریتییە لە: پرۆسەیەکی دانەبڕاو، لە گەڕان بە دوای باشترین و گونجاوترین، ڕێگا بۆ باشکردن و گەشەپێدانی چالاکییەکانی بزنس لە بارودۆخی بازاڕدا.

(پلان - Plan)، دەکرێت وەك مۆدێلێکی کارکردنی بزنس (لە ئێستا و داهاتوودا) سەیر بکرێت بۆ بەدەستهێنانی ئامانجەکانی بزنس.

پلانڕێژی لە بزنسدا، بریتییە لە سیستەمی دیاریکردنی ڕێ و شوێنی، پێویست، بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی بزنس، بە دیاریکردنی، (مسۆگەرکردنی سەرچاوەکان، قەبارەی بەرهەمهێنان، کات و ماوەی بەرهەمهێنان و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان).

لێرەدا بە پێویستی دەزانین، جیاوازی نێوان (بەرنامە) و (پلاندانان) ئاماژە پێ بدەین، چونکە زۆرینەی خەڵکی، بە یەك مان لێکیدەدەنەوە.

پلانڕێژی بە جیاواز لە بەرنامەڕێژی، بریتییە لە :پرۆسەیەکی دانەبڕا و سیستماتیکی، لە .گرێدانی ئامانجەکانی کۆمپانیا (بزنس) بە تواناکانیەوە، لە بواری بەرهەمهێنان و ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا، بە مەبەستی دابینکردنی خواست و داواکانی بە کاربەر لە بازاڕدا. لە کاتێکدا بەرنامەڕێژی بریتییە لە تەگبیرکردنی بەرنامەی چالاکییەکان.

پلاندانان لە سیستەمی بەڕێوەبردندا، ئاڕاستەکان(شاقووڵی، ستوونی) ڕێکدەخاتەوە، لە وێنەکەی خوارەوەدا، دەیخەینە ڕوو.

وێنەی (٢-٣) پلاندانان و ڕێکخستنەوە لە سیستەمی بەڕێوەبردندا

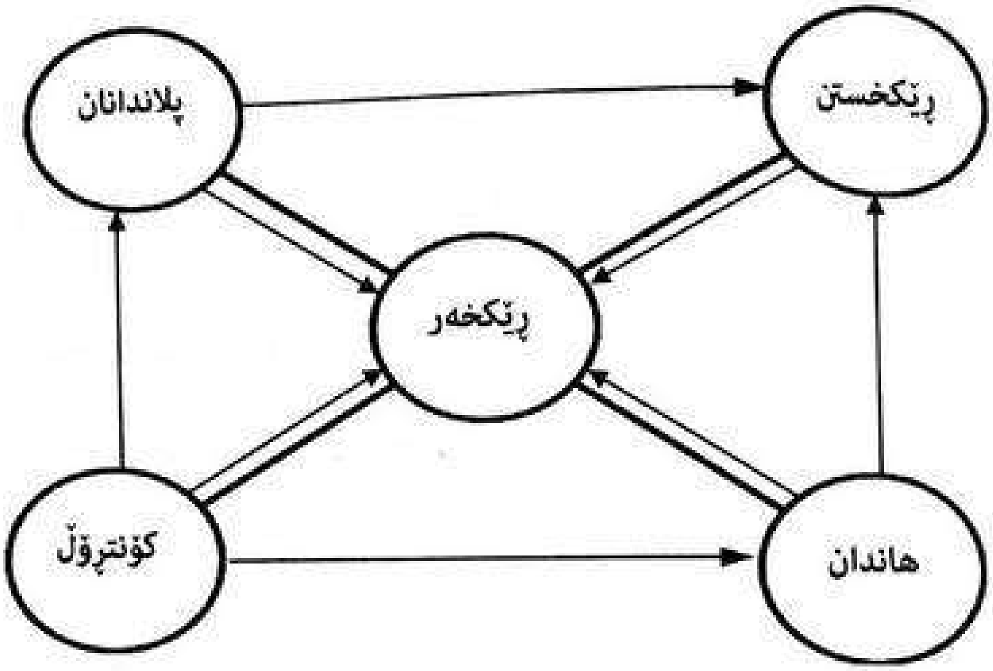

ئەوەی ئاشکرایە، لە سیستەمی ئابووری بازاڕدا، بە شێوەیەکی گشتی پلانڕێژی لە ئاستی کۆمپانیاکاندا (بزنسدا) پەیڕەو دەکرێت، پلاندانانی ناوەندی لە لایەن حکوومەتەکانەوە، داناڕێژرێت، بەڵکو حکوومەتەکانی سیستەمی بازاڕ تەنها بەرنامەڕێژی بۆ کارو چالاکیەکانیان دەکەن.

ئامانجی سەرەکی پلانڕێژی لە بزنسدا، بریتییە لە کەمکردنەوەی سەرکێشی (ڕیسك - Risk)ەکانی بزنس، کە ڕەنگە لە چالاکیە ئابووریەکاندا بێنە کایەوە. ئەرکە سەرەکیەکانی پلانڕێژی لە سیستەمی بزنسدا، بریتیین لە :

- خوێندنەوەی کاریگەری فاکتەرە دەرەکیەکان لە بازاڕدا.
- شیتەڵکردنەوەی کاریگەری فاکتەرە ناوەکیەکان و دیاریکردنی سیفەتە سەرەکیەکانی.
- پێشبینکردنی ستراتیژیەتی گەشەکردن.

- شرۆڤەکردنی ڕیسک و مەترسیەکان.
- لێکۆڵینەوە لە بنەمای سەرچاوە ئابووریەکان و ستراتیژیەتی چالاککردنیان.
- خوێندنەوەی پلانی مارکیتینگ.
- داڕشتنی پلانی بەرهەمهێنان.
- ژمێرکردنی دەستکەوتەکان.
- دیاریکردنی سەرچاوەی دارایی بۆ جێبەجێ کردنی ئامانجە ستراتیژیەکانی کۆمپانیا.
- کۆنترۆڵکردنی پرۆسەی جێبەجێکردن و خەرجیەکان.

جگە لە ئامانج و ئەرکەکان، لە پرۆسەی پلانڕێژیدا، پێویستە ڕەچاووی ئەم پرنسپانەی خوارەوە بکرێت:

- سیستماتیکی
- گشتگیری
- سنووردارێتی سەرچاوەکان
- ئەگەرەکان (گریمانەکان)
- باشترین (گونجاوترین)
- هەمە ئاهەنگی
- دینامیکیەت
- خۆگونجاندن

لە خشتەکەی خوارەوەدا، هەر یەک لەو پرنسپانەی لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە، زیاتر ڕوون دەکەینەوە.

خشتەی (١-٢) پرنسیپەکانی پلاندانان

پرنسیپەکان	ڕوونکردنەوەی(سیفەتی) پرنسیپەکان
سیستماتیکی	لە کاتی پلاندانانا پێویستە تێبینی فرە پلەیی ستراکتور و تایبەتمەندیتی پرۆژەکەو سیستەمی ئابووری - کۆمەڵایەتی بکرێت
گشتگیری	لە کاتی پلاندانانا، پێویستە ڕەچاوی کاردانەوەی باری ئابووری - کۆمەڵایەتی بکرێت
سنوورداریەتی سەرچاوەکان	پێویستە بە هاوسەنگی و سەرچاوەکان بەکاربهێنرێن
ئەگەرەکان	پێویستە لە کاتی پلاندانانی بزنسدا، خوێندنەوە بۆ ئەگەر گریمانەکان بکرێت و بەدیلیان (جێگرەوە) یان بۆ بدۆزرێتەوە
گونجاوترین	لە کاتی هەڵبژاردنی جێگراوەی گریمانەدا، دەبێت گونجاوترینیان دیاری بکرێت
هامەئاهەنگی	پێویستە لە کاتی هەڵسەنگاندنی جێگرەوەکاندا، خوێندنەوە بۆ کاردانەوە ڕاستەوخۆ و لاوەکیەکانی بکرێت
دینامیکی	لە پلاندانانی تەکنیکی- ئابووریدا، دەبێت خوێندنەوە بۆ فاکتەری کات بکرێت
خۆگونجاندن	پێویستە پلانەکان لەگەڵ سنوورداریەتی سەرچاوەکاندا بگونجێنرێت

زۆرینەی سەرچاوەکان ئەرکی پلاندانان لە سیستەمی ئابووری بازاڕدا، بەم شێوەیە دیاری دەکەن:

- (لە ئاستی هەمووەکی - macrolevel)، ((پلانڕێژی ئابووری بە گشتی))
- (لە ئاستی کەرتەکاندا - mega-level)، ((پلانڕێژی کەرتە ئابوورییەکان))
- (لە ئاستی بەشەکی - microlevel)،((ستراکتوری بزنس))

ئەوەی جێگەی سەرنجە، ئەوەیە کە لە گەڵ هەریەك پلاندانانی ئەو ئاستانەی سەرەوەدا، دەتوانرێت پێشبینکردنی پرۆژەکەش دابرێژرێت.

بە پێی ئاستەکانی پلاندانان دەکرێت: نیشتمانی یاخود ناوچەیی یاخود سێکتەری، بێت.

بە پێی ماوەکەی دەکرێت: درێژخایەن، ناوەنجی، کورتخایەن، بێت.

بە پێی ئەرکەکانی دەکرێت: ستراتیژی یاخود تاکتیکی بێت.

بە پێی جۆرەکەی دەکرێت: ئابووری یاخود دارایی بێت ...هتد.

ئەوەی بەلای ئێمە و بزنسەوە لەم کتێبەدا گرنگە، بریتییە لە :

- (پلانی بزنس - Business plan)
- (پلانی مارکیتینگ - Marketing plan)

پلانی بزنس یاخود بزنس - پلان: یەکێکە لە گرنگترین ڕەگەزی چالاکییە بزنسیەکان، کە ووردەکاری پلانی چالاکییەکانی بزنسی تیادا پێنووس دەکرێت وەك:

- زانیاری تەواو لە سەر کۆمپانیاکە (CV) .
- تەکنۆلۆژیا و ئامێرەکانی بەرهەمهێنان.
- جۆری بەرهەمەکان.
- بازاڕی ساغکردنەوە.
- تۆژینەوەی مارکیتینگ...هتد.

بە شێوەیەکی گشتی بزنس - پلان، بەمەبەستی کۆکردنەوەی زانیاریەکان بۆ جێبەجێکردنی پرۆژەیەکی دیاریکراو، ئامادەکرێت، یاخود بۆ وەرگرتنی (قەرز) یاخود پەیداکردنی سەرچاوەی دارایی، بۆ جێبەجێکردنی پرۆژەکە.

پێویستە، داتا و زانیاریەکانی بزنس - پلان، زۆر دروست و واقیعیانە بن و دەبێت لە ئاستێکی بەرزدا لە لایەن پسپۆڕی تایبەتەوە، بە پێی ستانداردە جیهانیەکان ئامادەکرابێت، چونکە، لە پراکتیکدا بزنس - پلان، جگە لەوەی لە ئاستی کۆمپانیاکەدا سوودی لێوەردەگیرێت، زۆرجا دەخرێتە بەرچاووی کۆمپانیا و بانکەکانی تر بۆ بەدەستهێنانی سەرمایەی پێویست.

بە پێی ڕێنمایی کۆمپانیا شارەزاکان کە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ تەنها کاریان، ئامادەکردنی بزنس - پلانە، ستراکتوری بزنس - پلان، چەند خاڵێکی گرنگ لەخۆ دەگرێت وەك:

- دیاریکردنی ئامانج و ئەرکەکانی پرۆژەکە.
- شرۆڤەکردنی بارودۆخی بازاڕ.
- پلانی مارکیتینگ.
- پلانی ڕێکخستنی بەرهەمهێنان.
- ستراکتوری کادر و کارمەندانی کۆمپانیاکە.
- سەرچاوەی دارایی.
- پێوەرە ئابووریەکانی بەرهەمهێنان و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان.
- تێکڕای نێومنجی قازانج.
- زانیاری تری پێویست، بە پێی تایبەتمەندێتی پرۆژەکە...

بۆ بە دەستهێنانی هەمەئاهانگی و سەرکەوتنی پرۆژەکە، لە کاتی ئامادەکردنی بزنس - پلاندا، بایەخی تەواو دەدرێت بە، ئامادەکردنی پلانی - مارکیتینگ.

پلانی - مارکیتینگ:

بریتییه له، هەڵبژاردنی ستراتیژیەتی مارکیتینگ، بۆ زیادکردنی ئاست و قەبارەی فرۆشتنی کاڵا و خزمەتگوزاریەکان و بەدەستهێنانی زۆرترین قازانج. جگە لەوەش پلانی مارکیتینگ، گرنگی دەدات بە سیستەمی مارکیتینگ لە داهاتوودا، لە پێناوی مسۆگەرکردنی کارایی بەرهەمهێنان و دابەشکردن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان.

دەبێت ئەوەمان لە یاد نەچێت، کە پلانی - مارکیتینگ، بەشێکی سەرەکییە لە پلانی گشتی کۆمپانیاکە، بە جۆرێك جگە لە دیاریکردنی ئامانجەکانی بزنس، شێوەی جێبەجێکردنی گەیشتن بە ئامانجەکانیشی تێدا دەستنیشان دەکرێت.

لە وێنەکەی خوارەوەدا، بە ڕوونی پلانی مارکیتینگ لە سیستەمی پلانی کۆمپانیاکەدا نیشان دەدەین.

وێنەی (٣-٢) پلانی مارکیتینگ لە سیستەمی
پلانڕێژی بەرهەمهێناندا

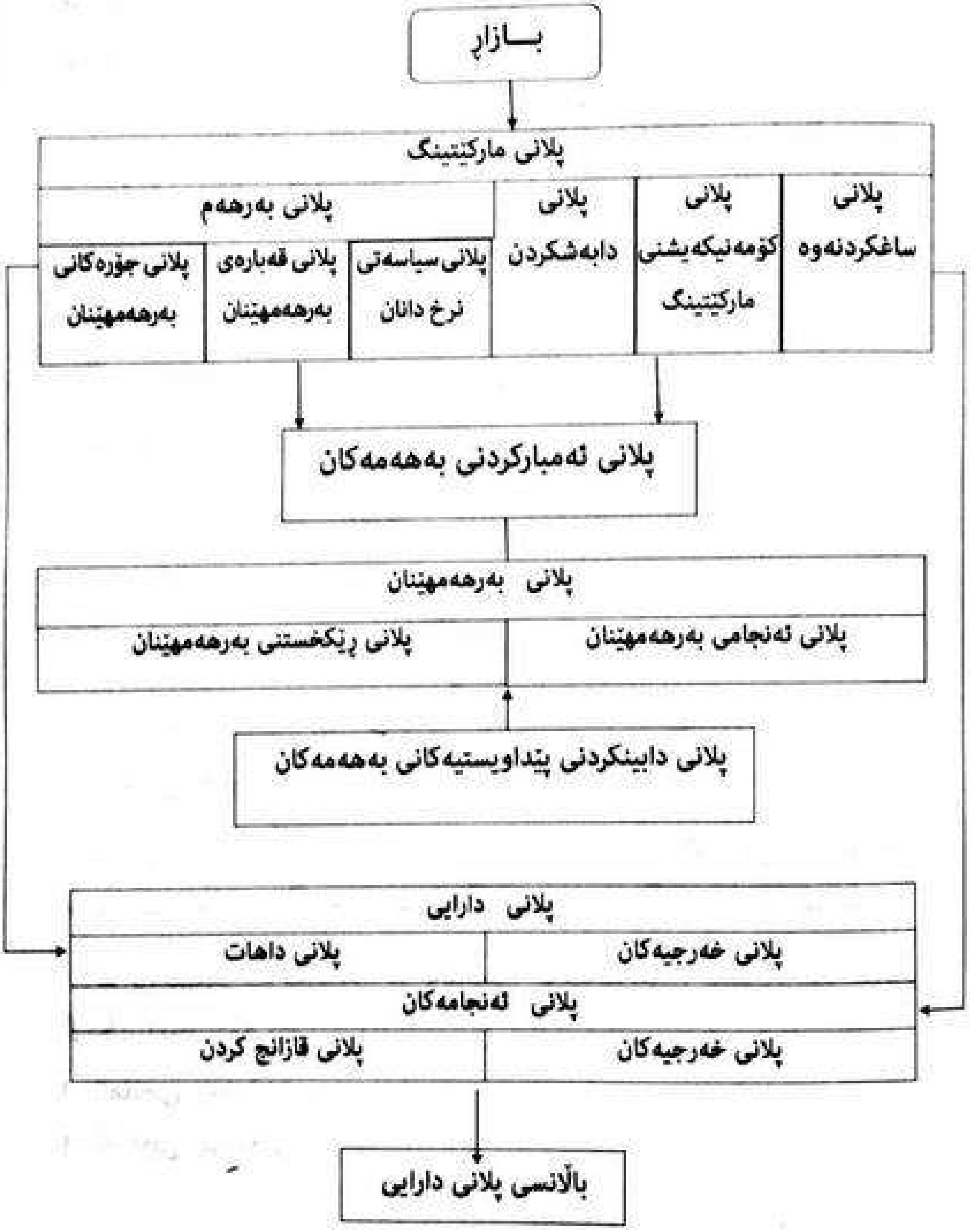
بـــازاڕ
پلانی مارکیتینگ
پلانی ساغکردنەوە
پلانی کۆمەنیکەیشنی مارکیتینگ
پلانی دابەشکردن
پلانی بەرهەم
پلانی سیاسەتی نرخ دانان
پلانی قەبارەی بەرهەمهێنان
پلانی جۆرەکانی بەرهەمهێنان
پلانی ئەمبارکردنی بەهەمەکان
پلانی بەرهەمهێنان
پلانی ئەنجامی بەرهەمهێنان
پلانی ڕێکخستنی بەرهەمهێنان
پلانی دابینکردنی پێداویستیەکانی بەهەمەکان
پلانی دارایی
پلانی خەرجیەکان
پلانی داهات
پلانی ئەنجامەکان
پلانی خەرجیەکان
پلانی قازانج کردن
باڵانسی پلانی دارایی

پێشتر لە پرنسپەکانی پلاندانانندا، ئاماژەمان بە پرنسپی (سیستماتیکی) دا، لێرەدا بە پێویستی دەزانیین، کەمێك درێژتر باس لەو پرنسپە گرنگە بکەین، بە شێوەیەکی گشتی وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە پرنسپی سیستماتیکی لە پلانی مارکیتینگدا، لە بەر چەند هۆیەك پێویستە ڕەچاوو بکرێت، ئەو هۆیانەش بریتیین لە:

- ناسەقامگیری ژینگەی بازاڕ، کە هەمیشە لە گۆڕاندایە.
- گەشەی بایەخی کارایی سیاسەتی مارکیتینگ لە سیستەمی بڕیارداندا.
- ئاڵۆزی پرۆسەی پەسەندکردنی بڕیارەکان، لە کاتی تەگبیرکردنی ستراتیژیەتی بزنسدا.
- گەشە و زیادبوونی بەردەوامی ژمارەی کۆمپانیاکان لە بازاڕدا.
- چڕ بوونەوەی کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا.
- ناسەقامگیری باری ئابووری –کۆمەڵایەتی و یاسایی.
- سنووردارێتی سەرمایە.
- زیادبوونی داهێنانەکان و خستنە ڕووی بەرهەمی نوێ لە بازاڕەکاندا.
- زیادبوونی خەرجیەکانی مارکیتینگ.
- گریمانی بەرزبوونەوەی ئاستی ڕیسك لە بازاڕدا.

ئەوەی لێرەدا گرنگە، ئەوەیە کە دەبێت، ئامانجەکانی پلاندانانی مارکیتینگ، بە تەواوەتی هاوتا و گونجاو بێت لە گەڵ ئامانجی گشتی کۆمپانیاکە.

لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، کە ئامانجی کۆمپانیاکان (بزنس)، دوو تەوەری گرنگ لەخۆ دەگرێت .

١- ئامانجی چەندایەتی

٢- ئامانجی چۆنایەتی

له ئامانجی چەندایەتیدا - سەیری ئەم پێوەرانە دەکرێت:

- قەبارەی قازانج
- گەشەی ئاستی قازانج، له سەرمایەگوزاریدا (بەگەڕ خستنی سەرمایە)
- بڕی بەرهەمهێنان
- بەشە بازاڕ
- ئاستی هێزی بەرهەمهێنان ...هتد.

له ئامانجی چۆنایەتیدا - زیاتر جەخت لەسەر ئەم پرسانە دەکرێت:

- ئاستی بە ناوبانگی و متمانەی کۆمپانیا لە بازاڕدا
- پەیوەندی کۆمپانیا لە پارێزگاری کردن لە ژینگەی دەوروبەر
- ئاستی پارێزگاری کردن لە مافەکانی کارمەندانەکانی
- ئاستی بەشداربوونی لە ڕێکخراوە خێرخوازیەکاندا
- سپۆنسەری لە بوارەکانی، زانست و هونەر و...هتد.

هەروەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا، ئامانجی مارکیتینگ، ئامرازێکی کارایە لە جێبەجێکردنی ئامانجەکانی بزنس و بە توندی پێکەوە بەستراون، لە وێنەکەی خوارەوەدا، پەیوەندیەکانی ئامانجی بزنس (کۆمپانیا) و ئامانجی مارکیتینگ دەخەینە ڕوو.

وێنەی (٤-٢) پەیوەندی نێوان ئامانجی کۆمپانیا و ئامانجی مارکێتینگ

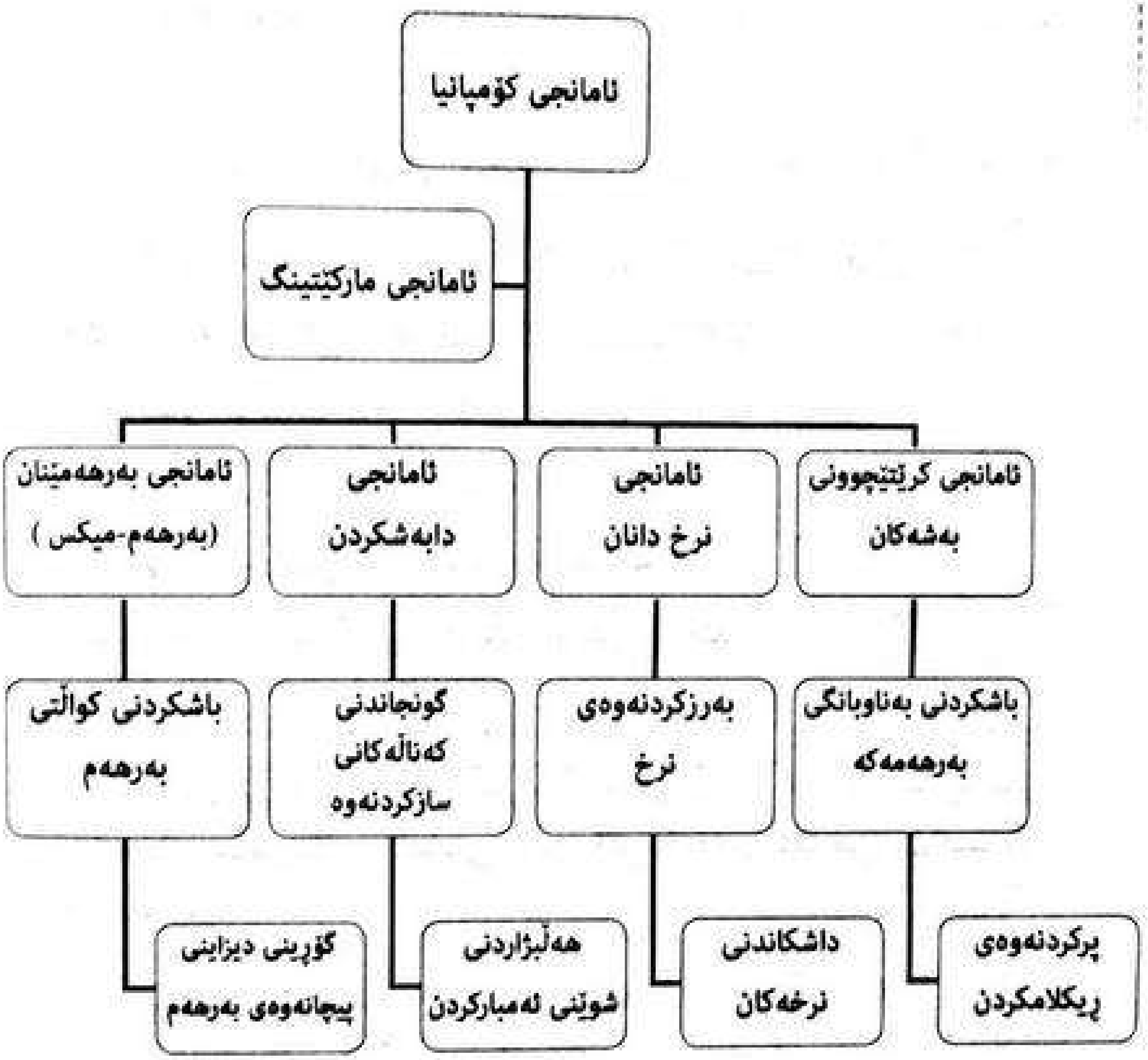
ئامانجی کۆمپانیا
ئامانجی مارکێتینگ
ئامانجی کرێتێچوونی بەشەکان
ئامانجی نرخ دانان
ئامانجی دابەشکردن
ئامانجی بەرهەمێنان (بەرهەم-میکس)
باشکردنی بەناوبانگی بەرهەمەکە
بەرزکردنەوەی نرخ
گونجاندنی کەناڵەکانی سازکردنەوە
باشکردنی کواڵتی بەرهەم
پڕکردنەوەی ڕیکلامکردن
داشکاندنی نرخەکان
هەڵبژاردنی شوێنی ئەمبارکردن
گۆڕینی دیزاینی پیچانەوەی بەرهەم

ئەوەی کە ماوەتەوە لێرەدا ئاماژەی پێ بدەین و سەرنجی بدەین، ئەوەیە کە پلانی- مارکیتینگ، دەبێت چەند بەشێکی سەرەکی لەخۆ بگرێت وەك:

١- دیاریکردنی ئەنجام و دەستنیشانکردنی کێشەکە (بیرۆکە)ی پرۆژەکە.

٢- شیتەڵکردنەوەی گریمانەکان. (کاریگەری فاکتەرە دەرەکی و ناوخۆییەکان).

٣- دیاریکردن و خستنەڕووی ئامانجی مارکیتینگ.
٤- گەڵاڵەکردنی ستراتیژیەتی مارکیتینگ.
٥- دیاریکردن و تەگبیر و چالاکییەکانی مارکیتینگ.
٦- دیاریکردنی خەرجیەکانی مارکیتینگ.
٧- کۆنترۆڵکردنی پرۆسەی جێبەجێکردنی پلانەکە.

هەروەك پێشتریش باسمان لێکردووە، بە پێی جۆری پلانەکە، مارکیتینگ - پلان، ڕەنگە، درێژخایەن یاخود ناوەنجی یاخود کورت خایەن بێت .

- پلانی کورتخایەنی مارکیتینگ:

بۆ ماوەی ساڵێك یاخود نیو ساڵ یاخود مانگێك، تەنانەت ڕۆژێکیش ئامادە دەکرێت، ئاڵۆزی پلانی درێژخایەن لە جێبەجێکردندایە، چونکە دەمێت لە ماوەیەکی کورتدا، کۆمپانیاکە توێژینەوەی بازاڕ ئەنجام بدات و کاڵا و خزمەتگوزاریەکان ساغ بکاتەوە.

- پلانی مامناوەندی مارکیتینگ:

بۆ ماوەی ساڵێك تاکو پێنج ساڵ ئامادە دەکرێت، لە پراکتیکدا پلانی ناوەنجی لەسەر بنەمای پلانە کورتخایەنەکان دادەڕێژرێت، لە پلاندانانی ناوەنجیدا، پێویستە ئاست و بڕی تێچوونەکان و ئاست و قەبارەی فرۆشتنی بەرهەمەکان، بە ڕوونی دیاری بکرێت.

- پلانی درێژخایەنی مارکیتینگ:

بۆ ماوەی پێنج ساڵ زیاتر ئامادە دەکرێت، ئەرکی سەرەکی پلانی درێژخایەن، بریتییە لە، چۆنیەتی بڕیاردان لە ئێستا و داهاتوودا، وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، تەوەری سەرەکی لە پلاندانانی درێژخایەندا، بریتییە لە (پێشبینیکردن) ی، قەبارەی بەرهەمهێنان و دیاریکردنی سووڕی ژیانی بەرهەم و قەبارەی فرۆشتن و خەرجی و دەستکەوتەکان لە داهاتوودا، هەر لەبەر ئەم هۆیانەشە، ڕەنگە لە پرۆسەی جێبەجێکردندا، گۆڕانکاری لە بەشەکانیدا بکرێت.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی جۆرەکانی پلانی مارکیتینگ سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (٢-٣) جۆرەکانی پلانی مارکیتینگ

پێوەرەکان (ڕێبەرەکان)	جۆرەکانی پلانی مارکیتینگ
ماوەی (کاتی) پلانەکە	درێژخایەن، کورت خایەن، ناوەنجی
ناوەڕۆک و ئاستی خستنەڕووی بابەتەکە (پرۆژەکە)	پلانی بەرهەمهێنان، پلانی ساغکردنەوە، پلانی توێژینەوەی بازاڕ، پلانی بەدەستهێنان و کۆکردنەوەی زانیاری...
قووڵایی و فراوانی خستنەڕووی بابەتەکە	ووردەکاری خستنە ڕووی بەشەکانی پلانەکە
ئامانجی پلانەکە	ئامانجی پرۆژەکە، پلانی بەڕێوەبردن، بزنس - پلان...
جۆری ئامادەکردن و (ئاستی بەشدارکردنی ئامادەکارانی) پلانەکە	پلانی سیاسەتی بەرهەمهێنان، پلانی دارایی، پلانی ساغکردنەوە، پلانی سەرچاوە ماددیەکان (کەرەسەی خام)، کۆنترۆڵ...

ئەوەی ماوەتەوە لەم پەرگرافەدا ئاماژەی پێبدەین، ئەوەیە کە لە ئامادەکردنی پلاندا، پێویستە ڕەچاوی پرنسیپی (لەسەرەوە بۆ خوارەوە - لە خوارەوە بۆ سەرەوە) بکرێت، واتە دەبێت پرنسیپی (دیمۆکراتی سەنترالیزم) ڕەچاو بکرێت.

٣-٢ پرۆسە و تەکنۆلۆژیای پلان و نەخشەکێشانی مارکێتینگ

پلانڕێژی مارکێتینگ، بریتییە لە چەمکێکی گرنگی بە ڕێوەبردنی چالاکییە ئابوورییەکان لە گشت ئاستەکان.

کرۆك و ناوەڕکی پلانە مارکێتینگ، لە لایەکەوە، بریتییە لە ڕێکخستن و ڕێککردنەوەی چالاکییە مارکێتینگەیەکان، لە هەر سیستەمێکی ئابووری-کۆمەڵایەتیدا، لە لایەکی ترەوە بریتییە لە پرۆسەی هەڵسەنگاندن و بڕیاردان و ڕێککردنەوەی خواست و خستنەڕووی کاڵا و خزمەتگوزارییەکان لە بازاڕدا و دابینکردنی پێداویستیەکانی بەکاربەر و بەدەستهێنانی قازانج.

بەم شێوەیە ئەگەر پێناسەیەکی گشتگیر بۆ پرۆسەی پلاندانانی مارکێتینگ بکەین ئەوا دەتوانیین بڵێین:

(پرۆسەی پلاندانانی مارکێتینگ - Planning Marketing Process):

بریتییە لە پرۆسەیەکی بەردەوامی ڕێکخستن و ڕێککردنەوەی قۆناغەکانی بزنس و توێژینەوەی ژینگەی بازاڕو گریمانەکانی چالاکییەکانی بزنس و کۆنترۆڵکردنی پرۆسەی جێبەجێکردن.

بۆ ئەوەی زیاتر لە ناوەڕۆکی پرۆسەی پلاندانانی مارکێتینگ، تێ بگەین، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٥-٢) پرۆسەی پلانڕێژی مارکیتینگ

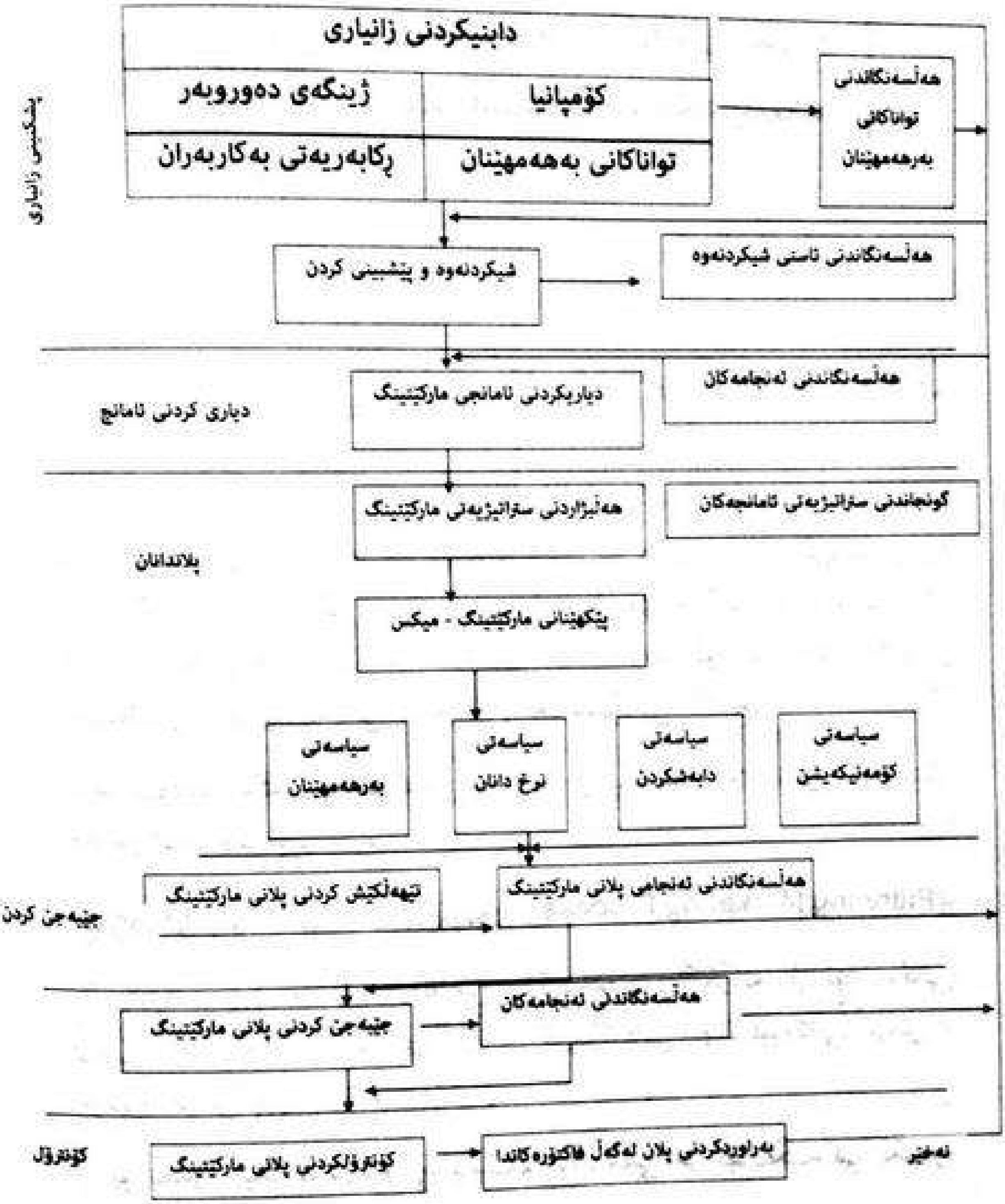
دابینیکردنی زانیاری
ژینگەی دەوروبەر
کۆمپانیا
ڕکابەریەتی بەکاربەران
تواناکانی بەهەمهێنان
هەڵسەنگاندنی تواناکانی بەرهەمهێنان
پشکنینی زانیاری
شیکردنەوە و پێشبینی کردن
هەڵسەنگاندنی ئاستی شیکردنەوە
دیاری کردنی ئامانج
دیاریکردنی ئامانجی مارکێتینگ
هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکان
هەڵبژاردنی ستراتیژیەتی مارکێتینگ
گونجاندنی ستراتیژیەتی ئامانجەکان
پلاندانان
پێکهێنانی مارکێتینگ - میکس
سیاسەتی بەرهەمهێنان
سیاسەتی نرخ دانان
سیاسەتی دابەشکردن
سیاسەتی کۆمەنیکەیشن
تێهەڵکێش کردنی پلانی مارکێتینگ
هەڵسەنگاندنی ئەنجامی پلانی مارکێتینگ
جێبەجێ کردن
هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکان
جێبەجێ کردنی پلانی مارکێتینگ
کۆنترۆڵ
کۆنترۆڵکردنی پلانی مارکێتینگ
بەراوردکردنی پلان لەگەڵ فاکتۆرەکاندا
ئەخێر

لە پرنسپدا پرۆسەی پلاندانانی مارکێتینگ. لە سەر بنچینەی شرۆڤەکردنی گریمانەکانی ژینگەی دەوروبەر و نارِاستەکانیاندا بونیات کراوە. ئامانجی پلانی مارکێتینگ، بریتییە لە ڕەنگدانەوەی چالاکییەکانی بزنس لە ماوەیەکی دیاریکراودا.

لە چوارچێوەی ئامانجە سەرەکیەکانی بزنسدا، دەبێت مارکێتینگ چەند ئەرك و ئامانجێك ڕاڤە بکات، وەك:

- تەکنۆلۆژیای - بەرهەمهێنان،بە مانای مسۆگەرکردنی بەرهەمهێنانی بەرهەمی جوارو‌جۆر بە کوالیتی بەرز.

- چالاکی ئابووری، بە مانای پێکهێنانی ستراکتۆرێکی وای بەرهەمهێنان، کە لە توانایدا بێت، بەرهەمەکان (کاڵا و خزمەتگوزاریەکان)، لە کاتی خۆیدا بە باشترین کوالیتی و کەمترین تێچوون بەرهەمبهێنرێن.

- چالاکی نۆژەنکردنەوە، بە مانای بەردەوامی نوێکردنەوەی تەکنۆلۆژیای بەرهەمهێنان، لە بەرهەمهێنانی کاڵا و خزمەتگوزاریەکاندا، بۆ دابینکردنی خواستە نوێیەکانی بەکاربەر.

- چالاکی کۆمەڵایەتی، بە مانای جێبەجێکردنی ئارەزوو حەزو خواستە جەستەیی (ماددی) و ڕۆحیەکانی (دەروونی) بەکاربەران.

- چالاکی ژینگەیی، بە مانای خوێندنەوە بۆ پیس نەکردنی ژینگەو، بەکارهێنانی ژیرانەی سەرچاوە سروشتیەکان.

بۆ ئەوەی پرۆسەی پلانڕێژی مارکێتینگ، زیاتر دروست و واقعیانە بێت، پێویستە پەیڕەوی میتۆدی شرۆڤەکردنی ئەگەر و گریمانەکان بکرێت، کە شیتەڵکردنەوەی فاکتەرە دەرەکی و ناوخۆییەکان و تواناکانی بزنس و شیکردنەوەی گەشەکردنی کۆمپانیا لە داهاتوودا دەگرێتە خۆی. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەو تێگەیشتن لەو چەمکە، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٦-٣) پرۆسەی گەشەی پلاندانانی مارکیتینگ

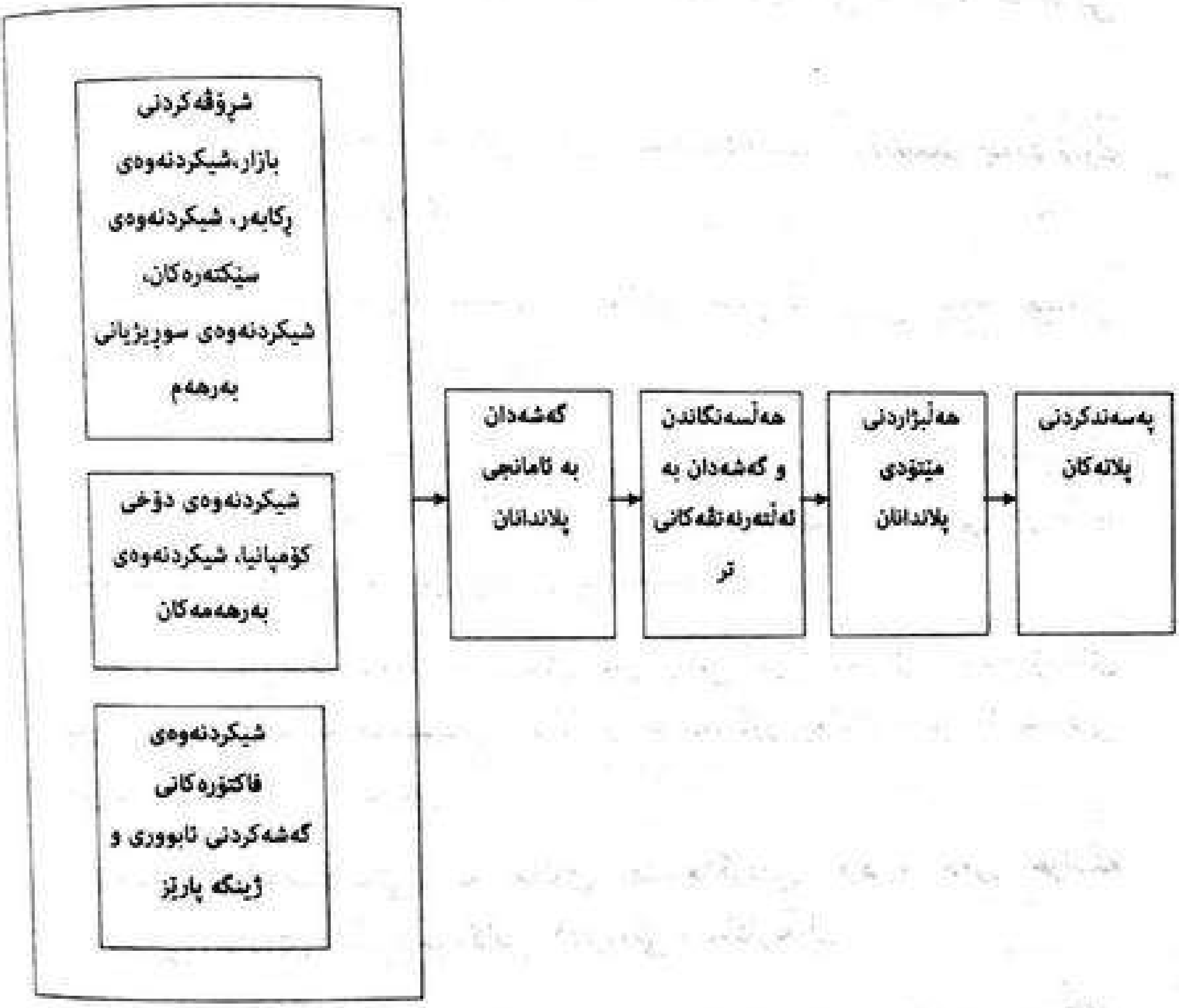
شرۆڤەکردنی بازار،شیکردنەوەی ڕکابەر، شیکردنەوەی سێکتەرەکان، شیکردنەوەی سوڕیژیانی بەرهەم
شیکردنەوەی دۆخی کۆمپانیا، شیکردنەوەی بەرهەمەکان
شیکردنەوەی فاکتۆرەکانی گەشەکردنی ئابووری و ژینگە پارێز
گەشەدان بە ئامانجی پلاندانان
هەڵسەنگاندن و گەشەدان بە ئەڵتەرنەتیڤەکانی تر
هەڵبژاردنی میتۆدی پلاندانان
پەسەندکردنی پلانەکان

بە شێوەیەکی گشتی بۆ ئەوەی ئامانجی پلاندانانی مارکیتینگ زیاتر واقعی و دروست بێت، پێویستە ڕەچاووی ئەم خاڵانەی خوارەوە بکرێت:

- (ئامانجی بەدیهاتوو-Achievable goals): دروستی و واقیعیەتی پلانەکە بە تواناکانی جێبەجێکردنیانەوە دیاری دەکات.

- (ئامانجی جیری-Flexible goals): بەهۆی گۆڕانکاری فاکتەرەکانەوە، پێویستە جیری (نەرمی) لە پرۆسەی پلاندانانندا ڕەچاو بکرێت، واتا توانای گۆڕانکاری پلانەکە بەپێی گۆڕانکاریەکان.

- (ئامانجی گونجاو یاخود لە بار-Commensurability goals): گونجاندنی ئامانجەکانی پلاندانان لە گەڵ توانا و سەرچاوەکانی بزنسدا. دیاریکردنی ئاستی گەیشتن بە ئامانجەکان.

- (ڕوونی ئامانجەکە-Specific goals) : ڕوونکردنەوەی ئامانج و ئاراستەی پلانەکە بە شێوەیەکی دوورو درێژوو وورد.

- (هەمەئاهەنگی ئامانجەکە-Compatibility purposes) : بە مانای هاوسەنگی و دژبەیەك نەبوونی پلانی کورت خایەن و ناوەنجی. لەگەڵ ئامانجەکانی پلانی درێژخایەن و گشتی کۆمپانیاکە(پرۆژەکە).تتتتت

- (ژیهاتی ئامانجەکە-Eligibility perposes) : بەهەند وەرگرتنی گشت ڕاو بۆچوونەکان لە پرۆسەی ئامادەکردنی پلاندانانداو لەبەرچاووکرتنی خواستەکانی بریکاران و تۆڕەکانی بازرگانی و بەکاربەران.

- (دینامیکی ئامانجەکە - Dyuamic goals) : خوێندنەوەی دینامیکی بۆ تازە گەری و داهێنانەکانی بەرهەمهێنان و ئامانجی چالاکییە مارکیتینگیەکان. هەرچەندە لە بەشی دووەمدا بە شێوەیەکی گشتی، باسمان لە شیکردنەوەی ژینگەی دەورووبەر کردووە، لێرەدا ئاماژە بە چەمکێکی تری گرنگی بابەتەکە دەدەین، کە بریتین لە تۆژینەوەی ئەو فاکتەرانەی، کاریگەریان هەیە لە سەر ئەنجامی شیرۆڤەکردنەکە.

لە کاتی شیکردنەوەی ژینگەی دەورووبەردا، پێویستە تۆژینەوەی چەند فاکتەرێك بکەین وەك:

- ڕەوشی گشتی بارودۆخی ئابووری و ڕوخساری بازاڕ (دیمۆگرافیا، سیاسەتی ئابووری، ژینگە، یاساکان، داهاتی نەتەوەیی، داهاتی ڕتستەقینەی دانیشتووان...هتد).

- بارودۆخی بازاڕی ساغکردنەوە، (بەکاریەران، سێکتەری بەکارهێنان، ڕکابەران، قەبارەی بازاڕ...هتد)

- بازاڕی هێزی کار، سەرمایە، ماددە خامەکان ...هتد.

چەمکێکی تری گرنگ کە هەر لێرەدا، بە پێویستی دەزانیین ئاماژەی پێ بدەین، بریتییە لە شیکردنەوەی تواناکانی کۆمپانیاکە .

وەك ڕێسایەکی گشتی لە کاتی شیکردنەوەی تواناکانی کۆمپانیا، پێویستە وەڵامی چەند پرسیارێك بدرێتەوە، یاخود خوێندنەوە بۆ چەند پرسیارێك بکرێت وەك:

- ئایا کۆمپانیاکە لە ماوەی دیاریکراودا دەتوانێت ئامانجەکانی بەدی بهێنێت؟
- ئاستی باری دارایی، ئایا دەتوانرێت سەرمایەی زیاتر تەرخان بکرێت بۆ بەئەنجامدانی پرۆژەکە؟
- حاڵەتی یاخود ڕامانی کۆمپانیەکە لە بازاڕدا، ئایا کۆمپانیا سەرچاوەی پێویستی هەیە بۆ درێژەدان بە چالاکییەکانی لە بازاڕدا.
- ئاستی توانا تەکنۆلۆژیەکانی بەرهەمهێنان، ئایا توانا زانستی و تەکنۆلۆژیای کۆمپانیاکە دەتوانێت پرۆسەی بەرهەمهێنان خێراتر بکات و بەرهەمی نوێ بەرهەمبهێنێت؟
- ئایا ئاستی ستراکتوری بەڕێوەبردن، دەتوانێت لەگەڵ گۆڕانکاریەکاندا و لە داهاتوودا بزنس بەرێت بە ڕێوە؟
- ئایا پێویستە شارەزا و پسپۆڕی زیاتر کێش بکرێن یاخود بانگ بکرێن بۆ کۆمپانیاکە...هتد؟

تەوەرێکی تری گرنگ کە لە پرۆسەی پلاندانانی مارکیتینگدا، دەبێت تێبینی کرێت و خوێندنەوەی بۆ بکرێت، بریتییە لەوەی جگە لە شیکردنەوەی ژینگەی ئێستا و ڕابردووی، کۆمپانیاکە، پێویستە شیکردنەوە بۆ چالاکیەکانی کۆمپانیا لە داهاتووشدا بکرێت. هەر هیچ نەبێت بۆ ماوەی (٥-٣) ساڵ.

لە کاتی شیکردنەوە بۆ داهاتوو، یاخود پێشبینکردنی چالاکییەکانی کۆمپانیا لە داهاتوودا پێویستە چەند شیکردنەوەیەك ئەنجام بدرێت وەك:

(شیکردنەوەی گریمانی-Situational analysis): بریتییە لە ڕاڤەکردنی، بەرهەمهێنان، ساغکردنەوە، بەشە بازاڕ، تواناکانی بازاڕ، خەرجییەکان (جیاوازی نێوان دەسکەوت و تێچوونەکان)، ئاستی کێبەرکێ. ئەم شیتەڵکردنەوەیە زیاتر لە سەر : جۆرەکانی بەرهەم، پۆلێنکردنی بەرهەمەکان، سێکتەرەکانی بازاڕ، (سەیری خشتەی ٣,٣) بکەن. جگە لەوەش لە چوارچێوەی شیکردنەوەی گریمانیدا، باشتر وایە شیکردنەوەی هەر سێکتەرێك و ڕکابەرانی بازاڕ بە جیا جیا بکرێت، سەیری خشتەی (٣,٤) بکەن:

خشتەی (٣-٣) مۆدێلی شیکردنەوەی گریمانی کۆمپانیاکان

پێوەرەکان	کۆمپانیا تایبەتەکان	کۆمپانیای A	کۆمپانیای B	کۆمپانیای C
بەرهەم ملیۆن دینار	-	-	-	-
ساغکردنەوە ملیۆن دینار	-	-	-	-
بەشە بازاڕ ٪	-	-	-	-
ئاستی گەشەی بازاڕ ٪	-	-	-	-
دینامیکی نرخ ٪	-	-	-	-
مارژ (جیاوازی) ٪				
خەرجییەکانی ڕیکلام، هەزار دینار	-	-	-	-
خەرجییەکانی پەیوەندی بە کاریەرانەوە، هەزار دینار	-	-	-	-
جۆرەکانی کێبەرکێ	-	-	-	-
قەبارەی بازاڕ				

نەخشەی (٤-٣) مۆدێلی شیکردنەوەی ڕکابەران

بوار	ڕکابەریA	ڕکابەریB	ڕکابەری C
پلانڕێژی	-	-	-
ڕێکخستن	-	-	-
دارایی	-	-	-
مارکیتینگ	-	-	-
سەرچاوە	-	-	-
تۆژینەوە	-	-	-
گەشەکردن	-	-	-
جۆرەکانی بەرهەم	-	-	-

(شیکردنەوەی سێکتەرەکان-Industry analysis) :

شیکردنەوەی گشت ئەو فاکتەرانەی کاریگەریان هەیە لە سەر ڕەوشی سێکتەرەکان، وەك : قەبارەی سێکتەرەکە، سیستەمی دابەشکردن، ڕکابەرانی بوارەکە، (بۆ شیکردنەوەی ئاستی ڕکابەرایەتی، جارێکی تر دەتوانن سەیری بەشی دووەم) بکەن.

(شیکردنەوەی ڕکابەران-Competition analysis) :

سەیرکردنی گشت ئەو فاکتەرانەی کە ڕکابەران لێیدەکۆڵنەوە، باشترین میتۆد بۆ بە ئەنجامدانی ئەم کارە بریتییە لە (شیکردنەوەی سوۆت-SWOT analysis)، کە بەهۆیەوە دەتوانرێت لایەنی بەهێز و لاوازی ڕکابەر دیاری بکرێت، ئەم شیکردنەوەیە پێویستە لە چوارچێوەی ستراتیژیەتی کۆمپانیاکەدا بکرێت.

(شیکردنەوەی فرۆشیار-Vendor analysis) :

لێکۆڵینەوە لەو کۆمپانیاو بزنسمانانەی کە کەرەسەی خاوی پێویستی بەرهەمهێنان دەفرۆشن، دەبێت بە ووردی تێبینی کوالێتی و نرخ و کاتی گەیاندنی ئەو کەرەسانە بکرێت .

جگە لە شیتەڵکردنەوەی ئەو حاڵەتانەی پێشتر،کە ڕوونمان کردەوە، پێویستە شیکردنەوە بۆ سەرچاوەو تواناکانی کۆمپانیاکەش بکرێت .

سەرچاوەو تواناکانی کۆمپانیا پێکهاتوون لە :

توانای مرۆیی (کادر)، توانای ماددی و تەکنیکی، زانیاری، تەکنۆلۆژیا، ئاستی ڕێکخستن و بە ڕێوەبردن، بەرهەمهێنان و گەیاندنی بەرهەمەکان بۆ بەکاریەران...

دەتوانیین بە شێوەیەکی تر بڵێین، سەرچاوەو تواناکانی کۆمپانیا (بزنس) بریتیین لە، کۆی گشت توانا ئابووری و مارکێتینگی و زانیاری و تەکنۆلۆژیاو کۆمەنیکەیشن، کە بەهۆیانەوە دەتوانرێت ئاستێکی باشی بەرهەمهێنان و دابەشکردن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان (کاڵا و خزمەتگوزاریەکان) مسۆگەر بکات.

ئەوەی ئێمە لەم نووسینەدا زیاتر مەبەستمانە (توانا و سەرچاوەکانی مارکێتینگە).

(تواناو سەرچاوەکانی مارکێتینگ-Marketing Potential) :

تواناو سەرچاوەکانی مارکێتینگ بەشێکی دانەبڕاون لە تواناکانی کومپانیاکە بەگشتی، کە بەهۆیەوە کۆمپانیاکە، دەتوانێت، بەرگەی کێبەرکێی بازارەکان

بگرێت. تواناکانی مارکیتینگ بریتیین لە : توێژینەوە لە خواستەکانی بازاڕ و نرخ و دابەشکردن و فرۆشتن و کۆنترۆڵکردنی ڕکابەران و بەکاریەران لە بازاڕدا. بۆ زیاتر ڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن .

وێنەی (٧-٢) فاکتەرەکانی توانای مارکیتینگ

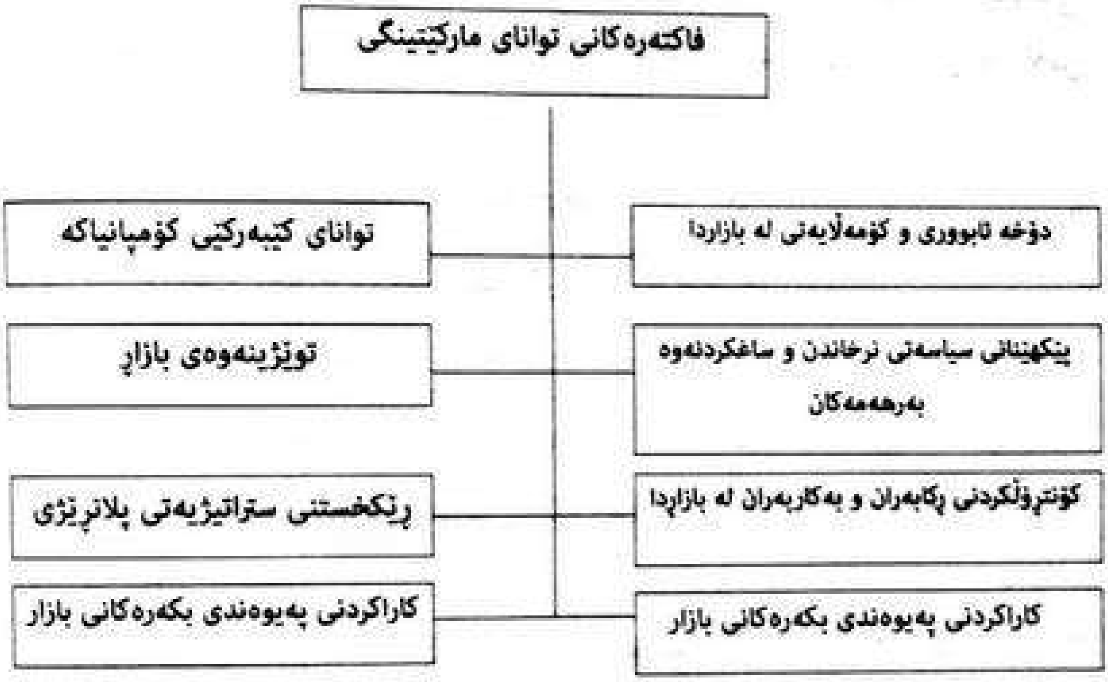
فاکتەرەکانی توانای مارکیتینگی
دۆخە ئابووری و کۆمەڵایەتی لە بازاردا
توانای کێبەرکێی کۆمپانیاکە
پێکهێنانی سیاسەتی نرخاندن و ساغکردنەوە بەرهەمەکان
توێژینەوەی بازاڕ
کۆنترۆڵکردنی ڕکابەران و بەکاریەران لە بازاڕدا
ڕێکخستنی ستراتیژیەتی پلانڕێژی
کاراکردنی پەیوەندی بکەرەکانی بازار
کاراکردنی پەیوەندی بکەرەکانی بازار

تواناکانی مارکیتینگ، پشت دەبەستێت، بە ئاستی گەشەی چالاکییەکانی مارکیتینگ، بوونی شارەزاو پسپۆڕی بواری مارکیتینگ، حاڵەتی زانیاری سیستەمی مارکیتینگ، ستراکتوری بەڕێوەبردن ...هتد. سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٨-٢) ستراکتوری تواناکانی مارکیتینگ

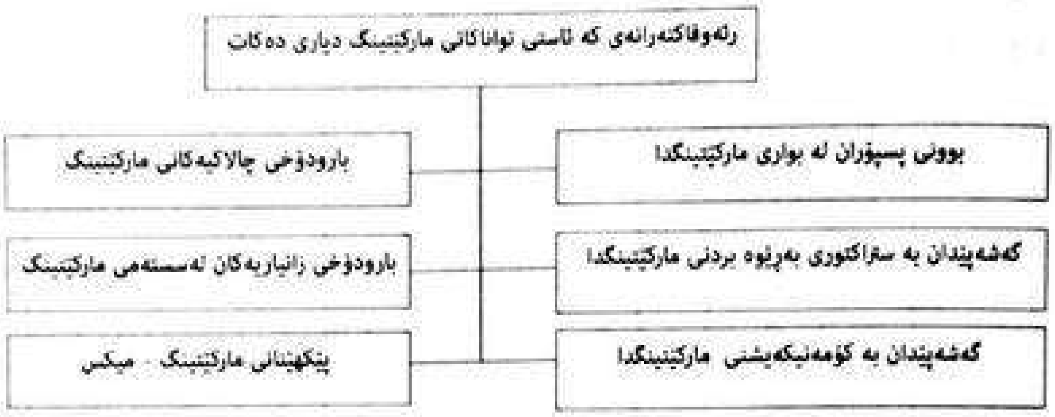
ئەوفاکتەرانەی کە ئاستی تواناکانی مارکیتینگ دیاری دەکات
بوونی پسپۆران لە بواری مارکیتینگدا
بارودۆخی چالاکیەکانی مارکیتینگ
گەشەپێدان بە ستراکتوری بەڕێوە بردنی مارکیتینگدا
بارودۆخی زانیاریەکان لەسیستەمی مارکیتینگ
گەشەپێدان بە کۆمەنیکەیشتی مارکیتینگدا
پێکهێنانی مارکیتینگ - میکس

به شێوەیەکی گشتی شیکردنەوەی تواناکانی مارکیتینگ، بەهۆی مێتۆدی بەراووردکردنی پێوەرە ڕاستەقینیەکان و پێوەری پلاندانانەوە بە ڕێوە دەچێت. جگە لەوەش ئاستی تواناکانی مارکیتینگ، بەستراوەتەوە بە سووڕی ژیانی بەرهەمەوە، (سەیری خشتەی ٥-٣) بکەن. جگە لەوەش فاکتەرەکانی کە کار دەکەنە سەر تواناکانی مارکیتینگ، بەهۆی مێتۆدی هەڵسەنگاندنی شارەزایانەوە ئەنجام دەدرێت.

خشتەی (٥-٢) مۆدێلی ڕێژگەی(matrix) شیکردنەوەی تواناکانی مارکیتینگ

سووڕی ژیانی بەرهەم	توانای کێبەرکێکردن	دۆخی ئابووری-کۆمەڵایەتی	توێژینەوەی بازاڕەکان	مارکێتینگ-میکس	پلانی ستراتیژی	کۆنترۆڵ	ئاستی ڕێکخستنە مارکێتینگ	ڕێکخستنی کەلتووری	ئاستی گشتی تواناکانی مارکێتینگ
ئامادەکردن	-	-	-	-	-	-	-	-	-
بەرهەمهێنان	-	-	-	-	-	-	-	-	-
خستنە ناو بازاڕ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
گەشەکردن	-	-	-	-	-	-	-	-	-
پێگەیشتن	-	-	-	-	-	-	-	-	-
پڕبوون	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ئاوابوون	-	-	-	-	-	-	-	-	-

دوای شیکردنەوە و بەدواداچوونی ئامانجەکانی مارکیتینگ و ژینگەی دەرەکی، دەتوانیین دەست بکەین بە پلانڕێژی، واتە پلانی- مارکیتینگ، کە پلانی (ستراتیژی و تاکتیکی و هەنوکەیی) دەگرێتە خۆی.

پلانی ستراتیژی - بریتییە لە بەرنامەی گشتی چالاکیەکانی مارکیتینگ لە گشت بەشەکانی بازاڕدا، پلانی ستراتیژی، ئاڕاستەی سەرەکی چالاکییەکانی مارکیتینگی کۆمپانیاکەو ئامرازەکانی (مارکیتینگ - میکس) لەخۆی دەگرێت. کە بەهۆیانەوە کۆی تەگبیرەکانی مارکیتینگ بۆ گەیشتن بە

ئامانجەکان جێبەجێ دەکرێت. بۆ هەر ڕوخسارێکی بازاڕ، یاخود بەشە بازاڕێك ستراتیژیەتی مارکیتینگی دیاری دەکرێت . بەهۆی پلانی ستراتیژیەتی مارکیتینگەوە کۆمپانیا (بزنس)، دەتوانێت، بزانێت، کام بەرهەم، بەچ قەبارەیەك، بچێتە کام بازاڕەوە، بەهۆی پلانی ستراتیژیەوە، کۆمپانیا تواناکانی خۆی و ڕکابەرانی بۆ دەردەکەوێت.

دەمەوێت بیرتان بخەمەوە، لە (بەشی دووەمی) ئەم نووسینەدا، بە دوورو درێژی باسمان لە جۆر و شێوەکانی پلانی مارکیتینگ کردووە، بۆیە لێرەدا دووبارەکردنەوەیان بە پێویست نازانیین.

ئەگەر پلانی ستراتیژیەتی مارکیتینگ، وەك پلانی درێژخایەن لە قەڵەم بدەین، ئەوا تاکتیکی مارکیتینگ، بریتیە لە پلانی ناوەنجی و پلانی هەنووکەیی بریتی دەبێت لە پلانی کورت خایەن.

تاکتیکی مارکیتینگ:

بریتییە لە پێکهێنانی مەرج و پرنسپەکانی دابینکردنی خواستەکانی بەکاربەر لە بازاڕدا. تاکتیکی مارکیتینگ خۆی لەخۆیدا لە خزمەتی ستراتیژیەتی مارکیتینگدایە، ئەرکی سەرەکی تاکتیکی مارکیتینگ بە توندی بەستراوەتەوە بە ڕێکخستنی هەنووکەیی چالاکییەکانی مارکیتینگی کۆمپانیاکەوە. تاکتیکی مارکیتینگ باشترین و گونجاوترین ڕێگاو ئامراز و شێوەو شێوازی گەیشتن بە ئامانجەکانی کۆمپانیاکە مسۆگەر دەکات.

پلانی هەنووکەیی:

بریتییە لە وردکردنەوە و ڕوونکردنەوەی درشتی پلانی تاکتیکی لە چوارچێوەی پلانی ستراتیژیدا.

به شێوەیەکی گشتی پلانی هەنووکەیی بەهۆی ئەم بەرنامانەی(Scheme) خوارەوەوە جێبەجێ دەکرێت:

١- ووردکردنەوەی پلان و تەگبیری مارکێتینگ.

٢- دیاریکردنی ئەولەویەتی هەنگاوەکان بۆ جێبەجێکردنی تەگبیرەکان.

٣- دیاریکردنی کەسی لێپرسراو (سەرپەرشتکار) بۆ جێبەجێکردنی بەرنامە هەنووکەییەکان.

٤- دیاریکردنی ووردی کاتی جێبەجێکردنی پلانەکە.

٥- دیاریکردن و دابەشکردنی خەرجیەکان لە چوارچێوەی (بودجەی گشتیدا) .

بۆ زیاتر هەڵسەنگاندن و باشتر خستنەڕووی پلانی ستراتیژی باشتر وایە، لە شێوەی خشتەکردندا جۆرەکانی پلانی ستراتیژی نیشاندرێت، سەیری خشتەی (٣,٦) بکەن:

خشتەی (٦-٣) تەگبیرگیری مارکیتینگ بە گوێرەی جۆرەکانی پلانی ستراتیژی مارکیتینگ

ستراتیژی مارکیتینگ

ڕەگەزەکانی مارکیتینگ-میکس	ستراتیژیەتی گەشەی سەرمایەگوزاری	ستراتیژیەتی هەڵبژێردراو	کەمکردنەوەی سەرمایەگوزاری
سیاسەتی جۆراوجۆریەتی بەرهەمەکان	گەشەی جۆرەکان، نوێکردنەوە	پسپۆڕیەتسازی	سنووردارکردنی بەرهەمهێنان
بازاڕی کڕیارو بەشە بازاڕ	فراوانکردنی شوێنە نوێیەکان	سنووردارکردنی گەشەکردن	وازهێنان لە داهات لە بەرژەوەندی بەکاربەراندا

سیاسەتی نرخاندن	ڕێکخستنی نرخەکان	سەقامگیرکردنی ئاستی نرخەکان	سیاسەتی نرخی بەرز
سیاسەتی ساغکردنەوەو ڕیکلام	کاراکردنی ڕیکلامکردن	سنووردارکردنی ڕیکلامکردن	گەڕانەوە بۆ بەکارهێنانی ئامرازەکانی ساغکردنەوە
سەرکێشییەکان (ڕیسک)	زانراوە(فراوانە)	سنووردارە	سڕاونەتەوە

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەو لەبەر گرنگیەتی پلانی مارکیتینگی کورتخایەن، بە پێویستی دەزانیین ستراکتورەکەی لە خشتەیەکی نموونەیدا بیخەینە ڕوو:

خشتەی (٣-٧) پلانی کورتخایەنی مارکیتینگ

بەشەکانی پلان	ڕوونکردنەوە
ناوەڕۆك (سەرەتا)	- پێنووسکردنی بارودۆخی چالاکیەکانی کۆمپانیا - بارودۆخی بازاڕ - کێشەو گرفتەکانی بزنس..
خەسڵەتەکانی ژینگەی بازاڕ	- جموجۆڵەکانی ئاراستەی بازاڕ - پێشبینکردنی گەشەی بارودۆخی بازاڕ - بارودۆخی بەکاریەران - دیاریکردنی لایەنی لاواز و بەهێزی کۆمپانیا -هەڵسەنگاندنی حاڵەتی گشتی چالاکییەکانی بازاڕ..

ئامانجەکانی مارکیتینگ	-ڕاڤەکردنی ئامانجی کۆمپانیا - دیاریکردنی بەشە بازاڕ - ئاستی بەناوبانگی کۆمپانیا - دابەشکردن و فرۆشتن..
بەرنامەی مارکیتینگ-میکس	-سیاسەتی بەرهەمهێنان - سیاسەتی جۆررایەتی بەرهەمەکان - کارکردن لەسەر بەکاربەران - خزمەتگوزاری دوای فرۆشتن - سیاسەتی گرێبەستن - سیاسەتی نرخاندن - مەرجەکانی فرۆشتن و پارە دان - سیاسەتی قەرزکردن -سیاسەتی داشکاندنی نرخ - سیاسەتی دابەشین - سیاسەتی ساغکردنەوە - رسیاسەتی بازرگانی - تۆڕەکانی ساغکردنەوە - لۆژیکی مارکیتینگ - سیاسەتی کۆمۆنیکەیشن - ڕیکلام -هاندانی فرۆتن - پەیوەندیە گشتیەکان
خەرجیەکان (تێچوونەکان)	-تێچوونەکانی مارکیتینگ - تێچوونەکانی دواکردن (حجزکردن) - تێچوونەکانی تر ...

ئێستاکە کاتی ئەوە هاتووە، تەوەرێکی تری گرنگ بخەینە بەرباس، کە بریتییە لە (بودجەی مارکێتینگ).

بودجەی مارکێتینگ:

بریتییە لە بەشێکی زۆر گرنگ و سەرەکی پلانی مارکێتینگ، کە قەبارەی تێچوون (خەرجیەکان) و داهات (قازانج) دەگرێتە خۆی، لە سەر بنەمای بودجەی کۆمپانیا، پلانی بەرهەمهێنان و بەرنامەکانی تری وەك دابینکردنی کەرەسەی خا وو ڕاکێشانی کارمەندان و فرۆتن ڕێکدەخرێت. بە شێوەیەکی گشتی بودجەی مارکێتینگ، وەك ئاوێنەی ڕەنگدانەوەی ماددی و دارایی پلانی مارکێتینگ، لە قەڵەم دەدرێت.

وەك ڕێسایەکی گشتی پێکهێنانی بودجەی مارکێتینگ، لە دیاریکردنی قەبارەی ساغکردنەوەی کاڵا و خزمەتگوزاریەکانی کۆمپانیا، دەست پێ دەکات، ئەوەی لە کاتی پلاندانانی بودجەی مارکێتینگدا، دەبێت تێبینی بکرێت، ئەوەیە کە پێویستە خەرجیەکان(تێچوون) لە سەربنەمای پرنسیپی دابەشکردن بەپێی جۆرەکانی چالاکییەکانی کۆمپانیا لە بواری بەرهەمهێنان و دابەشین و ساغکردنەوەدا دابڕێژرێت. بۆ ئەوەی خەرجیەکانی مارکێتینگمان بۆ دەرکەوێت، ئەوەی زانراوەتاکو ئێستاکە میتۆدێکی ستاندارد بۆ پێکهێنانی بودجەی مارکێتینگ، لە سەرچاوەکاندا بەر چاوو ناکەوێت، هەر کۆمپانیا و ڕێکخرا و دەزگایەك بە پێی تایبەتمەندێتی چالاکییەکانیان، بودجەی مارکێتینگ پێکدەهێنن. لەگەڵ ئەوەشدا، ئابووریناس(پێتەر دیکسۆن-)، ئاماژەی بە چەند فاکتەرێك داوە کە لە کاتی پلانی بودجەی مارکێتینگدا دەبێت تێبینی بکرێت، وەك:

- کەلتووری ڕێکخستن
- سیاسەتی ڕێکخستن
- کۆنترۆڵکردنی زانیاریەکان
- دیمۆکراتیەت لە لێپرسینەوە لە سەر قازانج
- پێنووسکردنی لیستی ئەو کارمەند و شارەزایانەی بەرپرسن لە پێکهێنانی بودجە
- بایەخی پرۆژەکە

هەروەك پێشتر ئاماژەمان پێدا، تاكو ئێستاكە شارەزایانی بواری تۆژینەوەی ماركیتینگ، كۆك نیین لە سەر میتۆدێكی ستاندارد بۆ پێكهێنان و ژمێركردنی بودجەی ماركیتینگ، بەڵام ئێمە بۆ زیاتر تێگەیشتن، میتۆدی پێكهێنانی بودجەی ماركیتینگ لە (ئینگلتەرا) وەك نموونە لە وێنەكەی خوارەوەدا دەخەینە پێش چاوو.

وێنەی (٩-٢) میتۆدی پێکهێنانی (دانانی) بودجەی مارکیتینگ

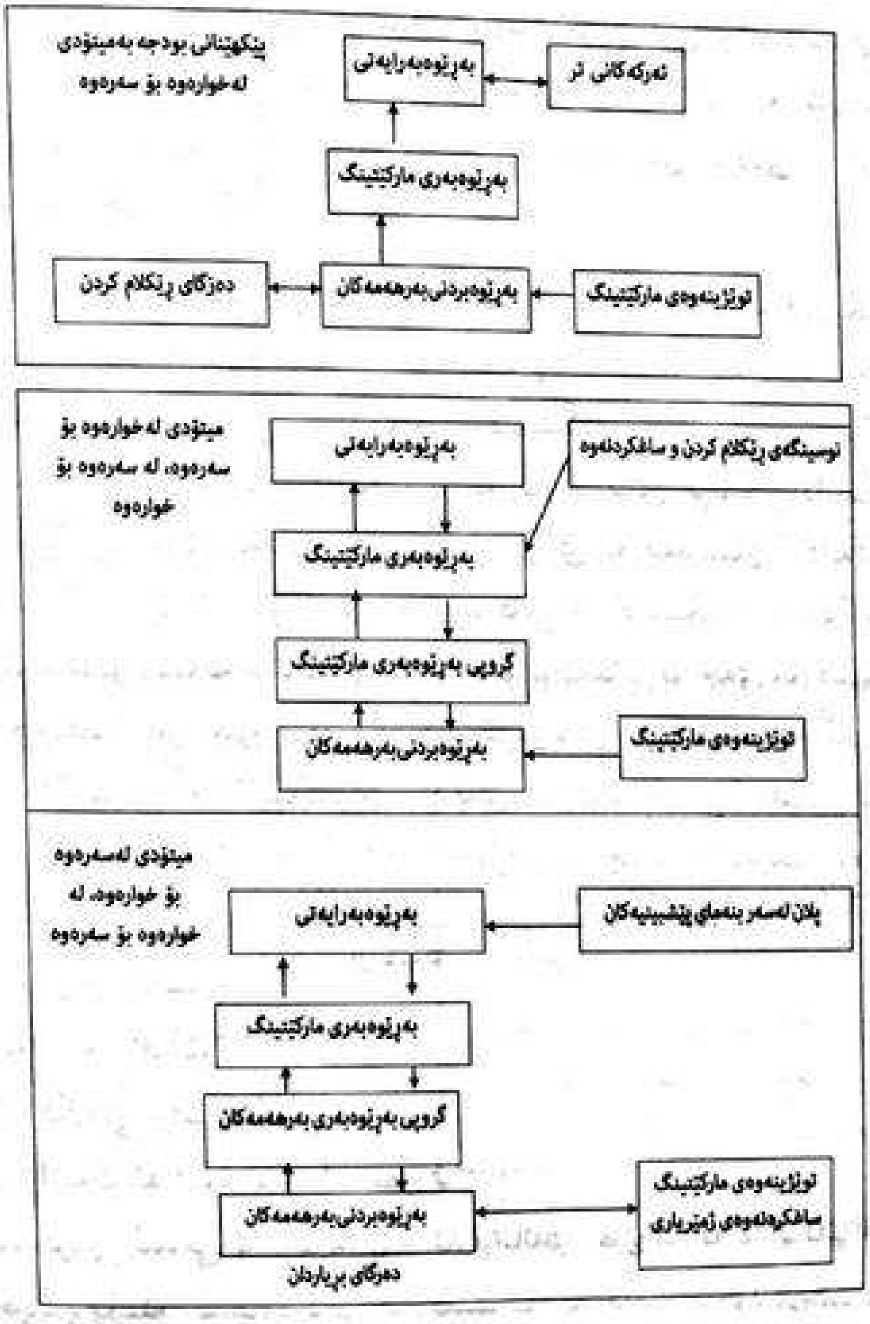
پێكهێنانی بودجە بەمیتۆدی لەخوارەوە بۆ سەرەوە
بەڕێوەبەرایەتی
ئەركەكانی تر
بەڕێوەبەری ماركێتینگ
دەزگای ڕێكلام كردن
بەڕێوەبردنی بەرهەمەكان
توێژینەوەی ماركێتینگ
میتۆدی لەخوارەوە بۆ سەرەوە، لە سەرەوە بۆ خوارەوە
بەڕێوەبەرایەتی
نوسینگەی ڕێكلام كردن و ساغكردنەوە
بەڕێوەبەری ماركێتینگ
گروپی بەڕێوەبەری ماركێتینگ
بەڕێوەبردنی بەرهەمەكان
توێژینەوەی ماركێتینگ
میتۆدی لەسەرەوە بۆ خوارەوە، لە خوارەوە بۆ سەرەوە
بەڕێوەبەرایەتی
پلان لەسەر بنەمای پێشبینیەكان
بەڕێوەبەری ماركێتینگ
گروپی بەڕێوەبەری بەرهەمەكان
بەڕێوەبردنی بەرهەمەكان
توێژینەوەی ماركێتینگ ساغكردنەوەی ژمێریاری
دەزگای بڕیاردان

بە شێوەیەکی گشتی، چەند میتۆدێک هەن کە زیاتر باون لە پرۆسەی پێکهێنانی بودجەدا، ئێمە لێرەدا ئاماژە بە هەرە گرنگەکانیان دەدەین:

١- میتۆدی ((خواروو - سەروو)) واتە (لە خوارەوە بۆ سەرەوە)، لەم حاڵەتەدا بودجە لە لایەن، کارمەند و لێپرسراوە ئاست ناوەندەکاندا پێکدەهێنرێت، دواتر بەرز دەکرێتەوە بۆ ئاستێکی بەرزتر بۆ پەسەندکردنی.

٢- میتۆدی ((سەرەوە - خوارەوە / خوارەوە - سەرەوە)) واتە (لە سەرەوە بۆ خوارەوە / دواتر لە خوارەوە بۆ سەرەوە). لەم حاڵەتەدا، لەسەرەتادا ڕێنماییەکانی، لێپرسراوە ئاست ناوەندەکان لە لایەن کارمەندەکانی خوار خۆیانەوە، گفتوگۆی لە سەر دەکرێت، دواتر جارێکی تر بەرز دەکرێتەوە بۆ لێپرسراوە ئاست بەرزەکان و پەسەند دەکرێت.

٣- میتۆدی ((سەروو - خواروو / خواروو - سەروو)) واتە (لە سەرەوە بۆ خوارەوە / پاشتر لە خوارەوە بۆ سەرەوە)، لەم حاڵەتەدا بودجە لە لایەن لێپرسراوە ئاست بەرزەکانەوە، دێتە خوارەوە بۆ لێپرسراوە ئاست ناوەندەکان، ئەوانیش، دەینێرنە لای کارمەندانی خوار خۆیان، جارێکی تر ئەوانیش بەرزی دەکەنەوە بۆ لێپرسراوە ئاست بەرزەکان و ئەوسا پەسەند دەکرێت.

بۆ هەژمارکردنی بودجەی مارکیتینگ لە چوارچێوەی هەر میتۆدێکدا پێویستە ئەم هەنگاوانەی یاخود میتۆدانەی خوارەوە جێبەجێ بکرێت:

- (میتۆدی دابینکردنی پارە"دارایی" بە پێی تواناکان - method of financing opportunities) - ئەم میتۆدە زیاتر لە بواری بەرهەمهێناندا پەیڕەو دەکرێت، لە سەربنەمای پرەنسیپی" توانا داراییەکانی کۆمپانیا".

- (میتۆدی جێگیرکردنی ڕێژەی دیاریکراو - method of a fixed percentage) - بریتییە لە دیاریکردنی ڕێژەیەکی جێگیر بۆ مارکیتینگ لە پشکی توانا داراییە ڕاستەقینەکانی کۆمپانیاکە .

- (میتۆدی ڕەچاوکردنی ڕکابەران - method of targeting a competitor)- دیاریکردنی ئاستی تێچوونەکانی مارکیتینگ کە کەمتر یاخود نزیکتر بێت لە

ئاستی تێچوونی مارکێتینگی ڕکابەرەکان لە بازاڕدا.

- (میتۆدی زیاترین خەرجی - method of maximum flows) - بریتییە لە دابینکردنی زیاتر خەرجی بۆ مارکێتینگ، لە سەر پرنسیپی "چەند لە توانادایە خەرجی بکە لە مارکێتینگدا".

- (میتۆدی بنەمای ئامانج و ئەرکەکان - method based on the goals and objectives) - بریتییە لە ژمێرکردنی سەرجەم تێچوونەکان کە لە توێژینەوەی مارکێتینگدا خەرج دەکرێت، بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی کۆمپانیا لە بازاڕەکاندا.

- (میتۆدی هەژمارکردنی بەرنامەی مارکێتینگ - method of accounting for the marketing program) - بریتییە لە هەژمارکردنی سەرجەم گریمان و ئەگەرەکانی تێچوونەکانی بەرنامەی گشتی مارکێتینگ.

ئەوەی پێویستە ئاماژەی پێبدرێت، ئەوەیە کە هەر یەك لەو میتۆدانەی کە لەسەرەوە خستوومانەتە ڕوو خاڵی نیین لە کەموکوڕی . بۆیە دەبێت بۆ هەر حاڵەتێکی دیاری کراو لە ئامادەکردنی بودجەی مارکێتینگدا ئەو میتۆدە پەیڕەوبکرێت کە دەگونجێت لەگەڵ تواناکانی کۆمپانیاکەدا. لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە ئەوەمان لەبیر نەچێتەوە کە لە دابینکردنی بودجە بۆ مارکێتینگ لە چاوو بوارەکانی تردا هیچ ڕەزیلیەك نەکرێت.

لە پرۆسەی ئامادەکردنی پلانی ستراتیژی و تاکتیکی و هەنووکەیی مارکێتینگدا، میتۆدی جیا جیا بەکاردەهێنرێت کە بە پێی ماوەکانیان (درێژخایەن، ناوەنجی، کورتخایەن) جودا دەکرێنەوە، سەرەکیترین میتۆدەکانی پلانی مارکێتینگ بە پێی کاتەکەی لە خشتەکەی خوارەوەدا دەخەینە ڕوو.

خشتەی (٨-٣) میتۆدەکانی پلانی مارکیتینگ

درێژخایەن	مامناوەنجی	کورتخایەن
میتۆدی سیناریۆکان	تەکنیکی تۆڕەکانی پلاندانان	تەکنیکی تۆڕەکانی پلاندانان
میتۆدی دێلفی	میتۆدی بڕیاردانی هەرەمی	میتۆدی بڕیاردانی هەرەمی
شیکردنەوەی مۆرفۆلۆژیکی	شیکردنەوەی مۆرفۆلۆژیکی و بەرنامەڕێژی بە هێڵ	بەرنامەڕێژی بەهێڵ
میتۆدی شیکردنەوەی بەلگەنامەکان	میتۆدی تاقیکردنەوە	میتۆدی تاقیکردنەوەو هەڵبژاردنی خێراترین ئامراز

بۆ زیاتر تێگەیشتن و ڕوونکردنەوەی میتۆدەکانی پلاندانانی مارکیتینگ بە باشی دەزانیین کە لە خشتەکەی خوارەوەدا، سیفەتی تەکنیکی پلانی مارکیتینگ بخەینە بەر چاوو.

خشتەی (٩-٣) سیفەتەکانی تەکنیکی پلانی مارکیتینگ

تەکنیکی پلاندانان	سیفەتی میتۆدەکان
١- تەکنیکی دارایی کردن (داینکردنی پارە)	١,١. میتۆدی گرووپەیی (کۆمەڵەیی) ١,١,١.کۆکردنەوەی هرزەکان(ژیرەکان) ١,١,٢.بیروڕاگۆڕینەوە بە کۆمەڵی ١,٢. میتۆدی مۆرفۆلۆژیکی ١,٢,١. ڕێگەی مۆرفۆلۆژیکی ١,٢,٢.سندووقی مۆرفۆلۆژیکی ١,٢,٣.خشتەی مۆرفۆلۆژیکی ١,٣. میتۆدی شیکردنەوەی دژبەیەکەکان
٢- تەکنیکی شیکردنەوەی کێشەکان	٢,١.میتۆدی شیکردنەوەی-swot ٢,٢. میتۆدی شیکاری جوگرافی(شوێنەکە) ٢,٢,١. شیکردنەوەی ستراکتوری بازاڕ ٢,٢,٢.شیکردنەوەی تواناکان ٢,٢,٣.شیکردنەوەی داهات و خەرجیەکان ٢,٢,٤.شیکردنەوەی پێگەی کۆمپانیاکە ٢,٣.شیکردنەوەی-ABC ٢,٤. میتۆدی سیناریۆکان

٣- تەکنیکی توێژینەوەی ئەلتەرناتیڤ	٣,١. ڕیزکردنی بەرهەمەکان/بازاڕ ٣,٢.شیکردنەوەی سووڕی ژیانی بەرهەمەکان ٣,٣.شیکردنەوەی بەڵگەنامەکان ٣,٤. میتۆدی هێڵکاری (دیاگرام)
٤- تەکنیکی پێشبینیکردن	٤,١.میتۆدی چەندایەتی ٤,٢. میتۆدی دیلفین
٥- تەکنیکی هەڵسەنگاندن	٥,١. میتۆدی هەژمارکردن ٥,١,١. شیکردنەوەی قازانجی گشتی ٥,١,٢.شیکردنەوەی خەرجیەکانی ساغکردنەوە ٥,١,٣. شیکردنەوەی ئەنجامەکان
٦- تەکنیکی بڕیاردان	٦,١. ڕێگەی بڕیاردان(بڕیارە پەسەندکراوەکان) ٦,٢. هەرەمی بڕیاردان
٧- تەکنیکی کۆنترۆڵکردن	٧,١. میتۆدی کۆنترۆڵکردنی بەرنامەکە ٧,٢. چاودێری ژمێریاری

٣-٣

ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگ

ڕێکخستنی مارکیتینگ یاخود چالاکیە مارکیتینگیەکان بەشێکی سەرەکی و گرنگ پێکدەهێنن لە فەلسەفەی بزنسدا کە پشت دەبەستێت بە پرەنسیپی دابینکردنی داوا خواستەکانی بەکاربەر. لە (بەشی یەکەمدا) تا ڕادەیەک ئەرک و چالاکیەکانی مارکیتینگمان ڕوونکردۆتەوە. لەم پەرەگرافەدا زیاتر جەخت دەکەینە سەر ڕوونکردنەوەی (ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگ - Organizational Strukture of Marketing).

بۆ جێبەجێکردنی سەرجەم ئەرک و چالاکیەکان لە بواری مارکیتینگدا. هەروەها بۆ ڕێکخستن و ڕێککردنی ستراکتوری بزنس، بە پێی ئاستی یەکخستن و پێکەوەبەستنی ڕامانی مارکیتینگ. بەشی یاخود بەشەکانی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ پێکدەهێنرێت.

بە شێوەیەکی گشتی لە ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگدا .. ژمارەی کارمەندانی بەشەکان و پەیوەندی نێوانیان و ئاستی پێکەوەبەستن و یەکخستنیان دیاری دەکرێت. خۆی لە خۆیدا ستراکتوری مارکیتینگ هەماهەنگی لە نێوان بەش و کەرتەکاندا مسۆگەر دەکات. جگە لەوەش بەهۆی ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگەوە ئاستی چەندایەتی و چۆنایەتی کارمەندی بەشەکان دیاری دەکرێت و هەروەها چوارچێوە دابەشکردنی دەسەڵاتەکانیشیان لە بڕیاردانا دەستنیشان دەکرێت.

بێگومان ڕێکخستنی ستراکتوری بەش و کەرتەکانی مارکێتینگی هەر کۆمپانیایەك بەستراوە بە چەند فاکتەرێکەوە وەك: جۆری دەزگاکە (کۆمپانیاکە)، ستراتیژیەتی کۆمپانیاکە، ئاستی کار دابەشکردن لە کۆمپانیاکەدا، ئاستی گەشەی تەکنیکی و تەکنولۆژیا، ئاستی پەیوەندییە دەرەکییەکان، ئاستی ڕۆشنبیری و ئەزموونی کارمەندان، جۆری بڕیاردان (ناوەندی یاخود ئۆتۆنۆمی).

بە پێی سیفەتەکانی ستراکتوری ڕێکخستن و ئاستی کارلێکردن و تێکەڵچوون، چەند جۆرێك لەخۆی دەگرێت، کە لە خشتەکەی خوارەوەدا دەیخەینە ڕوو.

خشتەی (٢-١٠) جۆرە سەرەکیەکانی ڕێکخستنی ستراکتوری کۆمپانیاکان

جۆرەکانی ڕێکخستنی ستراکتورەکان	سیفەتە هاوبەشەکان (تێکەڵچووەکان)	ئاستی کارلێککردن
میکانیکی	هەمەناهەنگی لەگەڵ ژینگەی دەرەکی	ڕێکخستن - ژینگەی دەرەکی
ئۆرگانیکی	هەمەناهەنگی لەگەڵ ژینگەی دەرەکی	ڕێکخستن - ژینگەی دەرەکی
ئاسایی	پێکداچوونی (تێکەڵی) بەشەکان	بەشەکان - کەرتەکان
دووڕەهەندی	پێکداچوونی (تێکەڵی) بەشەکان	بەشەکان - کەرتەکان
ڕیزکراوەیی (ڕێژگەیی)	پێکداچوونی (تێکەڵی) بەشەکان	بەشەکان - کەرتەکان
کۆمەکی	هامەناهەنگی لە نێوان کەسەکاندا (کارمەندەکان)	تاکەکان - ڕێکخستنەکان
تاکایەتی	هەمەناهەنگی لە نێوان کەسەکاندا (کارمەندەکان)	تاکەکان- ڕێکخستنەکان

ستراكتوری میكانیكی له شێوەی میكانیكی ماشێنیدا ڕێك دەخرێت. به جۆرێك كه هەموو بەشەكانی پەیوەندی ڕاستەخۆیان هەیە پێكەوە وەكو ماشێنێك یاخود ئالەتێكی میكانیكی كاردەكەن.

ستراكتوری ئۆرگانیكی له شێوەی ئۆرگانەكانی مرۆڤدا ڕێك دەخرێت. هەر وەك چۆن ئۆرگانەكانی مرۆڤ پێكەوە بەستراوون و كاردەكەنە سەر یەكتری بەهەمان شێوەش ستراكتۆری بەش و كەرتەكانی كۆمپانیاش پێكەوە دەبەسترێن. مەبەست له ستراكتوری ئاسایی ئەوەیە كه سەرجەم بەش و كەرتەكانی كۆمپانیا به شێوەیەكی ئاسایی و سروشتی كارەكان ئەنجام دەدەن.

ستراكتوری دوو ڕەهەندی بریتییە له سەنترالیزم له بڕیارەكانی بەشەكان و ئۆتۆنۆمیەت له بڕیاردان له ئاستی بەشە بچووكەكاندا واتە كەرتەكاندا. ئەم ستراكتورە ئاڕاستەی ئەنجامە كۆتاییەكانی بڕیاردان لەسەر (بەرهەمهێنان و بەكاربەران و، جموجۆڵەكانی بازاڕ) كراوە.

ڕێكخستنی ستراكتوری ڕێژگەیی بریتییە له تێكەڵكردن و تێهەڵكێشانی ئەرك و ئامانجەكان.

ڕێكخستنی كۆمەكی یاخود به كۆمەڵ بڕیارو ئاكاری سەنترالیزم كەمتر دەكاتەوە به جۆرێك كه بڕیارەكان به كۆمەڵ گەلاڵە و پەسەند بكرێن له سەر بنەمای كێبەركێ له نێوان كەسەكان و بەشەكاندا.

ڕێكخستنی ستراكتوری تاكایەتی، بریتییە له پەیوەندی و تێهەڵكێشكردنی سەرجەم بەرژەوەندی هەر یەك له بەشەكان.

هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا له ڕێكخستنی ستراكتورەكاندا پێویستە ڕەچاووی ئاستی دابەشكردنی كار له كۆمپانیا و بەشەكانیشدا بكرێت .

به پێی نوێترین تیۆریای كارگێڕی (Management). دەكرێت ستراكتوری ڕێكخستنی بزنس له پێنج گرووپەی سەرەكیدا كۆبكرێنەوە:

١- بەرهەمهێنان

٢- مارکیتینگ

٣- دارایی

٤- بەڕێوەبردنی کادرەکان

٥- ژمێرکردن و کۆنترۆڵکردنی چالاکیەکان

لە وێنەکەی خوارەوەدا لە شێوەی هێڵکاریدا دەیانخەینە ڕوو.

وێنەی (٣-١٠) ڕێکخستنی ستراکتوری کۆمپانیا

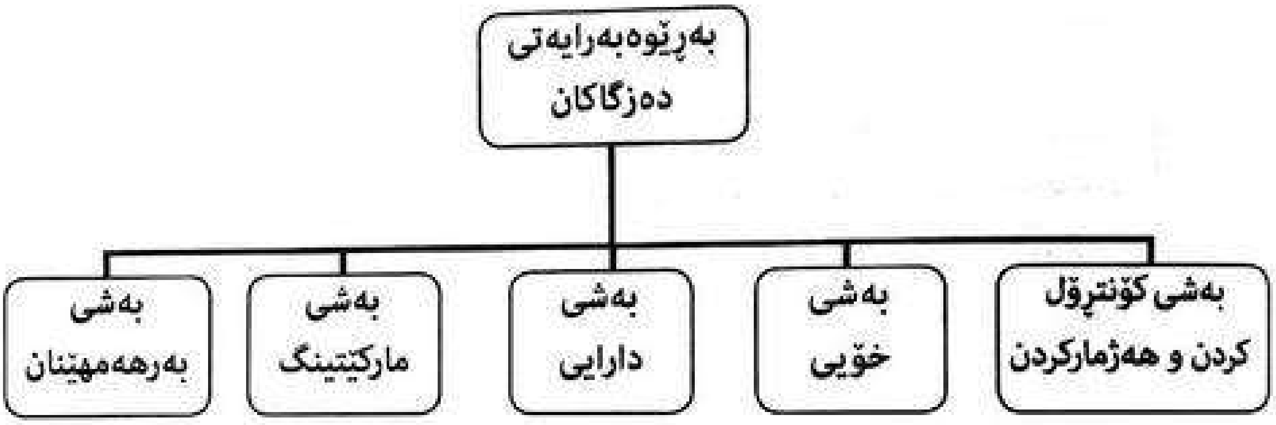
بەڕێوەبەرایەتی دەزگاکان
بەشی کۆنترۆڵ کردن و هەژمارکردن
بەشی خۆیی
بەشی دارایی
بەشی مارکیتینگ
بەشی بەرهەمهێنان

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەو تێگەیشتن لە ئەرك و ئاڕاستەکانی هەر گرووپەیەك سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (٣-١١) ئاڕاستەی چالاکیەکانی بەشە سەرەکیەکانی بزنس(کۆمپانیا)

بەشەکان (بوارەکان)	ئاڕاستەی چالاکیەکان
بەرهەمهێنان	دیاریکردنی بەرهەم، هەڵبژاردنی تەکنۆلۆژیای نوێی بەرهەمهێنان، هەڵبژاردنی نوێترین میتۆد بۆ ئەنجامدانی پرۆسەی بەرهەمهێنان،

مارکێتینگ	توێژینەوەی بازاڕ، پێشنیار بۆ بەرهەمهێنانی جۆرەکانی بەرهەم، دیاری کردنی نرخی کاڵا، خزمەتگوزاریەکان، ئامادەکردنی نیشانەی کۆمپانیا، هاندانی فرۆتن، ئامادەکردنی پێشانگای تایبەت، ڕێکخستنی پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، دیاریکردنی تۆڕو کەناڵەکانی ساغکردنەوە، کارکردن بۆ سیستەمی دابەشکردنی بەرهەمەکان، خزمەتگوزاری بەکاربەران، ئامادەکردنی بودجەی مارکێتینگ، ڕێکخستنی ژمێرکردن و کۆنترۆڵکردنی مارکێتینگ.
دارایی	ئامادەکردنی پلانی دارایی، دیاریکردنی سەرچاوە داراییەکان، دابەشکردنی سەرچاوە داراییەکان لە نێوان بەشەکاندا. هەڵسەنگاندنی توانا داراییەکانی کۆمپانیا.
بەڕێوەبردنی کادران	هەڵبژاردن و دابەشکردنی کادرەکان، ڕێکخستنی مەشقکردن بە کادران، ڕەخساندنی ژینگەی کارکردن، دیاریکردنی سیستەمی هاندان و سزادان.
ژمێرکردن و کۆنترۆڵ	شیکردنەوە و بە دواداچوون زانیاریە داراییەکان، ئامادەکردن و ڕێکخستنی سیستەمی کۆنترۆڵکردنی چالاکییەکانی بەشەکانی کۆمپانیا.

دەمێنێت ئەوەمان لە بیر بێت کە فاکتەری سەرەکی لە ڕێکخستنی ستراکتۆری مارکێتینگدا: بریتییە لە فەلسەفەی مارکێتینگ. خوێندنەوە بۆ ڕۆڵی مارکێتینگ لە بزنسی سەردەمدا هۆیەکی گرنگە بۆ سەرکەوتن و گەشەی

بزنسکردن لە بارودۆخی ئابووری بازاڕدا. فەلسەفەی نوێی بزنس بریتییە لە بەرچاوو گرتنی جێبەجێکردنی گشت داواو خواست و پێداویستیەکانی بەکاربەر بە باشترین و گونجاوترین شێوە. ئەبێت هەمیشە ئەوەمان لە یاد بێت کە ئامانجی سەرەکی مارکیتینگ بریتییە لە لێکۆڵینەوە لەسەر بەکاربەر بۆ جێبەجێکردنی سەرجەم داواکاریەکانیان، ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگ یەکێکە لەو ئامرازە کارایانەی کە بەهۆیەوە دەتوانین ئامانجە سەرەکیەکانی بزنس جێبەجێ بکەین.

وەك بۆمان دەرکەوتووە مارکیتینگ بۆتە یەکێك لە ئامرازە کاراکانی بزنسی سەردەم، کە بەهۆیەوە دەتوانرێت سەرجەم لایەنەکانی بزنس پێکەوە ببەستێتەوە، مارکیتینگ هێزی کاریگەری جوڵاندنی بزنسە.

ئەوەی جێگەی سەرنجە، ئەوەیە کە ئەرك و چالاکیەکانی مارکیتینگ لە بزنسدا هەنگاو بە هەنگاو گەشەی کردووە و بەردەوامیشە لە گەشەکردندا. چەند ژینگەی بزنسکردن ئاڵۆزتر بێت ئەوا ڕۆڵ و ئەرکی مارکیتینگیش زیاتر دەبێت . لە خشتەکەی خوارەوەدا گەشەی ئەرکەکانی مارکیتینگ لە بواری بەرهەمهێنان و بەکاربردندا دەخەینە ڕوو.

خشتەی (٣-١٢) گەشەی ئەرکەکانی مارکیتینگ لە چالاکی کۆمپانیا(بزنسدا)

ڕۆڵ و ئەرکی مارکیتینگ	ئاڕستە سەرەکیەکانی چالاکیەکانی بەرهەمهێنان	ڕۆڵی بەکاربەر
مارکیتینگ- وەك یەکێك لە ئەرکە گرنگەکانی چالاکی کۆمپانیا	بەرهەمهێنان - ساغکردنەوە	خاڵیە (بوونی نییە)
مارکیتینگ- وەك ئەرکێکی گرنگ لە چالاکیەکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان	ساغکردنەوە	خاڵیە (بوونی نیە)

مارکیتینگ- وەك گرنگترین ئەرك لە ڕێکخستن و دابینکردنی پەیوەندی لەگەڵ بەکاربەردا	بە شمەککردن	بەکاربەر دەکەوێتە سەنتەری ڕوانگەی مارکیتینگەوە
مارکیتینگ- ئەرکی سەرەکی چالاکیەکانی کۆمپانیا جێبەجێ دەکات	جێبەجێکردنی پێداویستیەکانی بەکاربەر	بەکاربەر ڕۆڵی دادگا دەبینێت لە هەڵبژاردنی بەرهەمەکاندا
مارکیتینگ- ئەرکی تێکهەڵکێش و پێکەوە بەستنی سەرجەم چالاکیەکانی کۆمپانیا جێبەجێ دەکات	تەنها ئامراز بۆ ڕێککردن و ڕێکخستنی جێبەجێکردنی دواو خواستەکانی بەکاربەر	بەکاربەر سەرەکیترین ڕۆڵ دەبینێت لە کۆنترۆڵکردنی چالاکی و جموجۆڵەکانی بازاڕدا

ئەوەی جێگەی تێڕمانە لە کاتێکدا بازاڕەکان بەم شێوەیەی ئێستا گەشەیان نەکردبوو، بزنس و کۆمپانیاکان هەوڵەکانیان زیاتر لە بواری بەرهەمهێناندا چڕ کردبۆوە و گرنگی زیاتریان دەدا بە پرۆسەی بەرهەمهێنان و تا ئەندازەیەکی زۆر پرۆسەی ساغکردنەوەو فرۆشتنیان پشتگوێ خستبوو.

بۆ زیاتر بەرچاوڕوونی ئەم حاڵەتە بە باشتری دەزانم سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (١١-٢) ڕێکخستنی ستراکتوری بزنس لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا

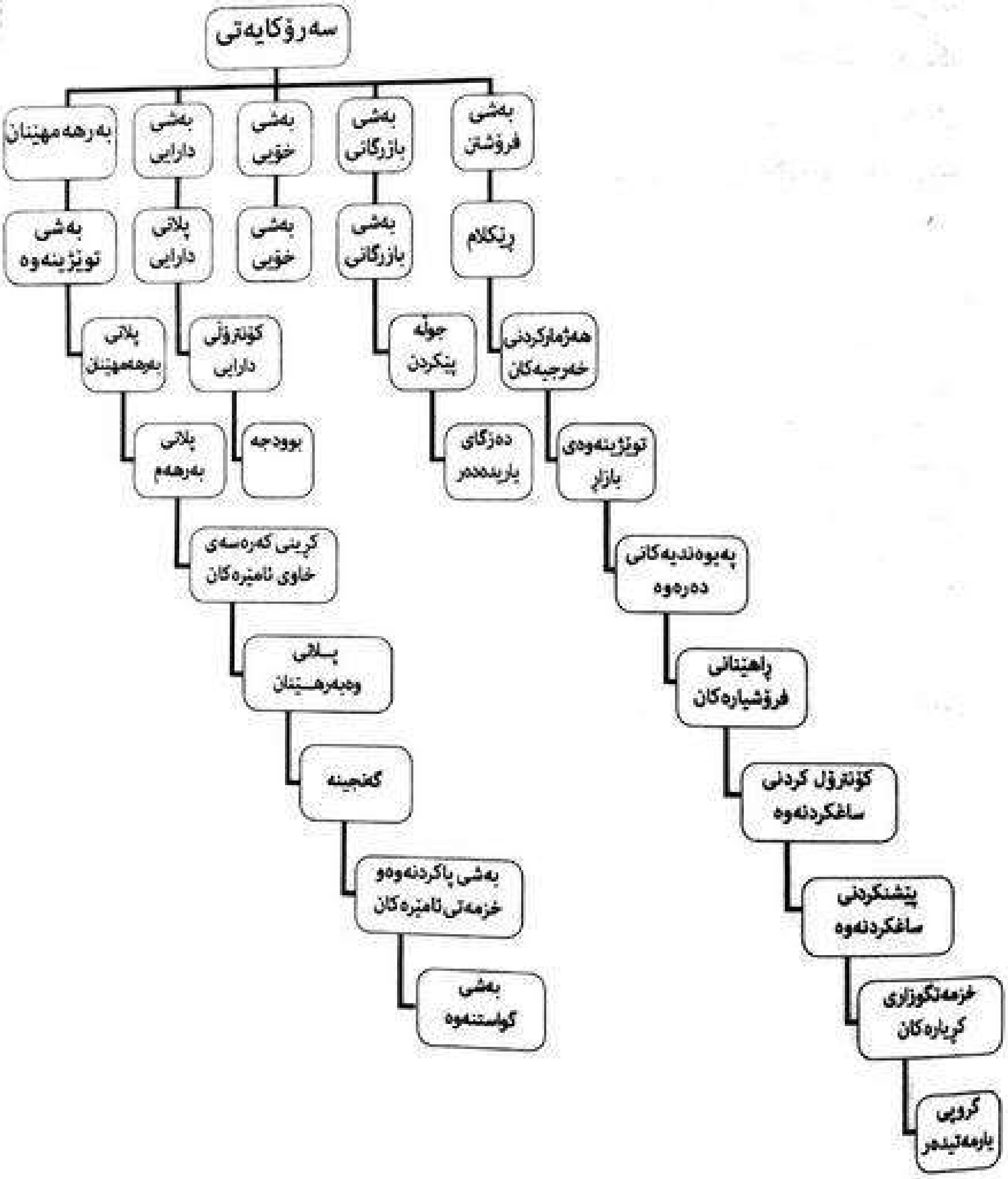
سەرۆکایەتی
بەرهەمهێنان
بەشی دارایی
بەشی خۆیی
بەشی بازرگانی
بەشی فرۆشتن
بەشی توێژینەوە
پلانی دارایی
بەشی خۆیی
بەشی بازرگانی
ڕێکلام
پلانی بەرهەمهێنان
کۆنترۆڵی دارایی
جوڵە پێکردن
هەژمارکردنی خەرجیەکان
پلانی بەرهەم
بوودجە
دەزگای یاریدەدەر
توێژینەوەی بازاڕ
کڕینی کەرەسەی خاوی ئامێرەکان
پەیوەندیەکانی دەرەوە
پلانی وەبەرهێنان
ڕاهێنانی فرۆشیارەکان
گەنجینە
کۆنترۆڵ کردنی ساغکردنەوە
بەشی پاکردنەوەو خزمەتی ئامێرەکان
پێشنکردنی ساغکردنەوە
بەشی گواستنەوە
خزمەتگوزاری کڕیارەکان
گروپی یارمەتیدەر

ئەوەی ئاشکرایە گەشەی جموجۆڵ و چالاکیەکانی بازاڕ و هەڵس و کەوتی بەکاربەران لە بازاڕەکاندا بوونە هۆی ئەوەی کە بزنس و کۆمپانیاکان توانا و چالاکیەکانی خۆیان لە سەر چۆنیەتی ساغکردنەوەی بەرهەم و خزمەتگوزاریەکاندا چڕ بکەنەوە. بۆ ئەم مەبەستەش گرنگیەکی ئەوتۆ دەدرێت بە (بەشی فرۆشتن)، بە دەربڕینێکی تر لەم هەل و مەرجەدا بەشی فرۆشتن لە ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگدا بایەخێکی زۆری پێ ئەدرێت. چونکە بەشی فرۆشتن جگە لە ئەرکی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، ئەرکی توێژینەوەی بازاڕ و ڕیکلامکردن و ئامادەکردنی فرۆشیاران و کەنترۆڵکردنی دەکەوێتە ئەستۆ.

لە وێنەکەی خوارەوەدا ئەم حاڵەتە دەخەینە ڕوو:

وێنەی (١٢-٣) ڕێکخستنی ستراکتوری بزنس لە پرۆسەی فرۆشتندا

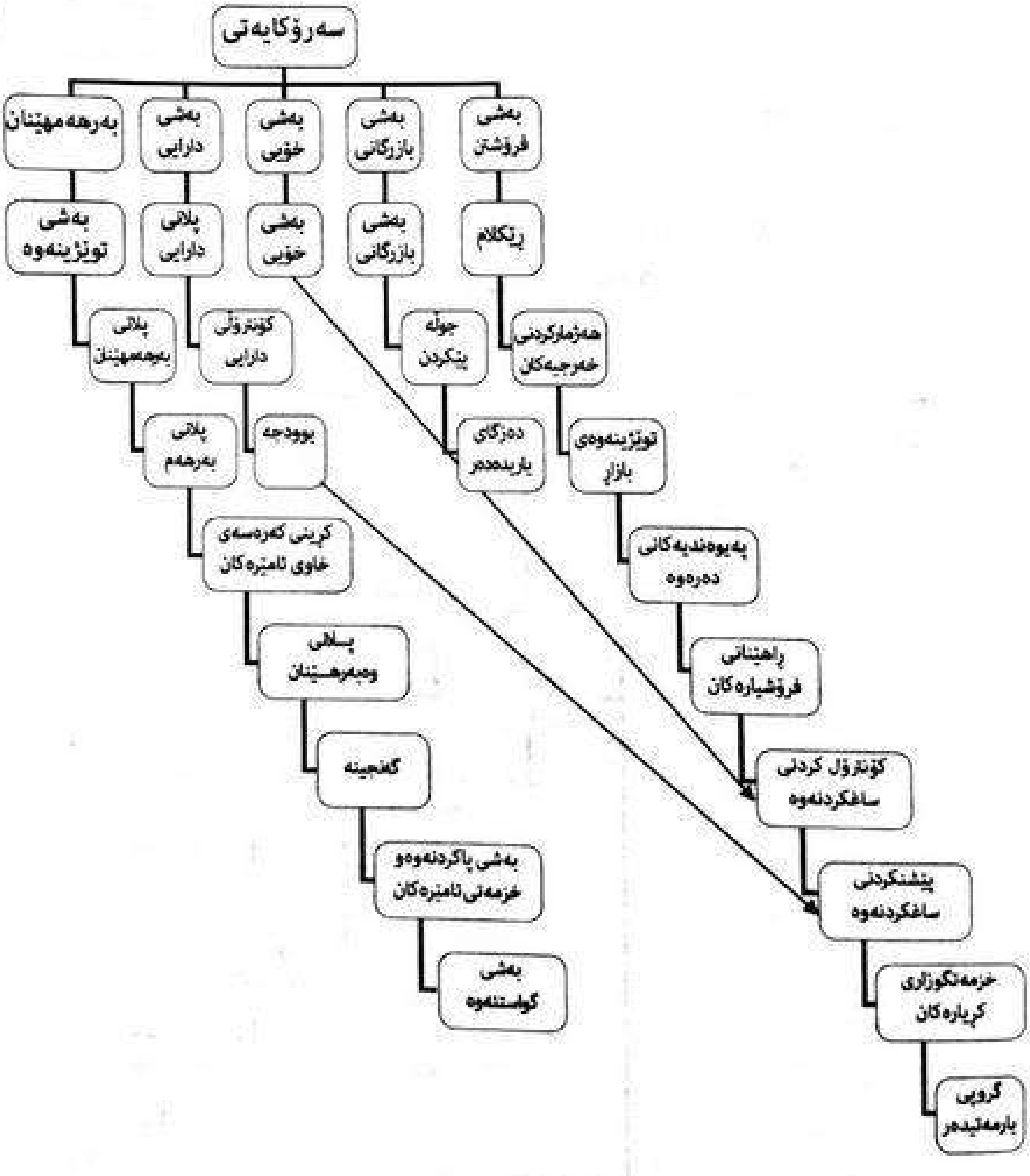
سەرۆکایەتی
بەشی فرۆشتن
بەشی بازرگانی
بەشی خۆیی
بەشی دارایی
بەرهەمهێنان
ڕیکلام
بەشی بازرگانی
بەشی خۆیی
پلانی دارایی
بەشی توێژینەوە
هەژمارکردنی خەرجیەکان
جوڵە پێکردن
کۆنترۆڵی دارایی
پلانی بەرهەمهێنان
توێژینەوەی بازار
دەزگای بڕیندەر
بوودجە
پلانی بەرهەم
پەیوەندیەکانی دەرەوە
کڕینی کەرەسەی خاوی ئامێرەکان
ڕاهێنانی فرۆشیارەکان
پلانی وەبەرهێنان
کۆنترۆڵ کردنی ساغکردنەوە
گەنجینە
پێشنکردنی ساغکردنەوە
بەشی پاکردنەوەو خزمەتی ئامێرەکان
خزمەتگوزاری کڕیارەکان
بەشی گواستنەوە
گرووپی یارمەتیدەر

هەروەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا، بە پێی گەشەی بازاڕەکان و فراوانبوونی ئابووری بازاڕ، ئەرکەکانی بزنسیش گۆڕانیان بەسەردا دێت، لە کاتێکدا خستنەڕوو زیاتر دەبێت لە خواست لە ناو بازاڕەکاندا، بەشی مارکیتینگ بایەخی زۆرتر دەبێت. هەروەها بەهۆی پرۆسەی ڕێککردنەوەو ئاوێتە بوونی بەشەکانی بزنس(کۆمپانیا)، لەم حاڵەتەدا ئەرکەکانی مارکیتینگ لە پرۆسەی ساغکردنەوەدا چڕتر دەبێتەوە.

ئەم حاڵەتەش بە شێوەیەکی ڕوونتر لە وێنەکەی خوارەوەدا دەخەینە بەرچاوو:

وێنەی (٣-١٢) ڕێکخستنی ستراکتوری بزنس سیستەمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا

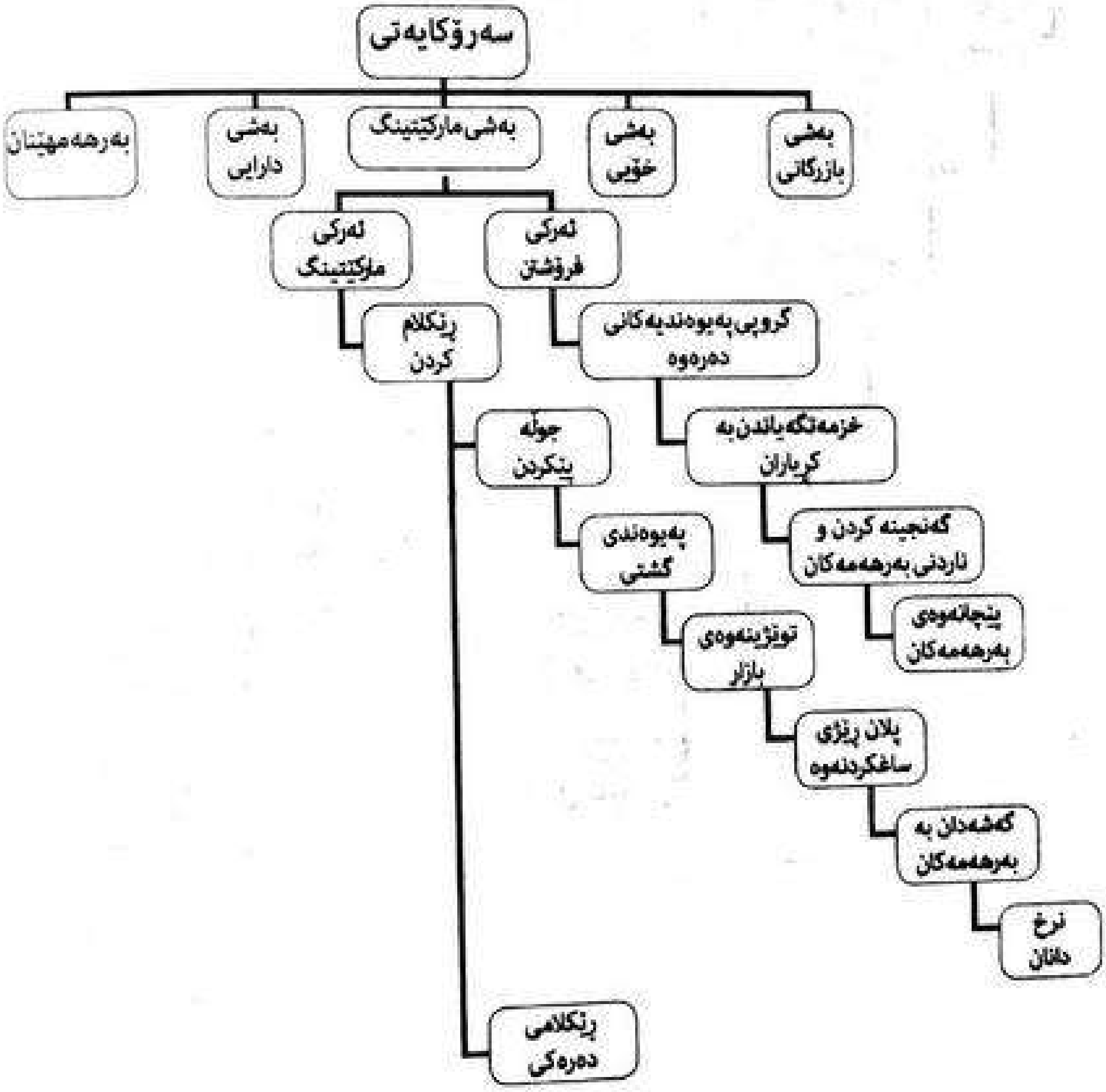
سەرۆکایەتی
بەشی بازرگانی
بەشی خۆیی
بەشی مارکیتینگ
بەشی دارایی
بەرهەمهێنان
ئەرکی فرۆشتن
ئەرکی مارکیتینگ
ڕێکلام کردن
گروپی پەیوەندیەکانی دەرەوە
خزمەتگەیاندن بە کڕیاران
جوڵە پێکردن
گەنجینە کردن و ناردنی بەرهەمەکان
پەیوەندی گشتی
پێچانەوەی بەرهەمەکان
توێژینەوەی بازاڕ
پلان ڕێژی ساغکردنەوە
گەشەدان بە بەرهەمەکان
نرخ دانان
ڕێکلامی دەرەکی

بەهۆی زیاتر بوونی کێبەڕکێ و ئالۆزتر بوونی بازارەکان و زیاتر پێکەوەبەستنی بازاڕەکان بە تایبەتی (کۆمپانیا مەزنەکان) بایەخ و گرنگیەکی زۆرتریان دا بە ڕۆڵی مارکێتینگ و ڕێکخستنی ستراکتوری مارکێتینگ .
لە وێنەکەی خوارەوەدا ئەم حاڵەتە دەخەینە ڕوو:

وێنەی (١٤-٣) ڕێکخستنی ستراکتوری بزنس لە حاڵەتی زیاتر پێکەوەبەستن و تێکەڵبوون

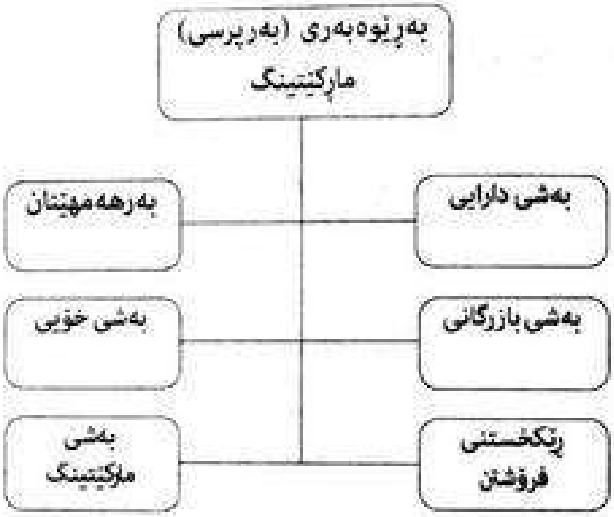
بەڕێوەبەری (بەرپرسی) مارکێتینگ
بەشی دارایی
بەرهەمهێنان
بەشی بازرگانی
بەشی خۆیی
ڕێکخستنی فرۆشتن
بەشی مارکێتینگ

دوای ئەو چەند گوزارەیەی سەرەوە، کە مەبەست لە باسکردنیان خستنە بەرچاووی گرنگیی ڕێکخستنی ستراکتوری مارکێتینگ بوو، بە باشی دەزانیین کە ئاماژە بە خاڵێکی گرنگ بدەین، ئەویش ئەوەیە کە تاکو ئێستاکە هیچ مۆدێلێکی یاخود ڕەچێتەیەکی گشتگیر و ئامادەکراو لە بەردەستدا نییە بۆ دیاریکردنی باشترین ڕێکخستنی ستراکتوری مارکێتینگ. کۆتلەر لەم بارەیەوە دەڵێت : (تاکو ئێستاکە بیرۆکەیەکی نموونەیی بۆ ڕێکخستنی ستراکتوری مارکێتینگ لە دایك نەبووە). بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەتوانیین ئاماژە بە چەند فاکتەرێکی گرنگ بدەین کە لە ڕێکخستنی ستراکتوری مارکێتینگدا لە بەرچاوو دەگیرێت.

- ئەو ئەرکانەی مارکێتینگ جێبەجێی دەکات.

- جۆری ئەو بەرهەم و خزمەتگوزاریانەی ڕەوانەی بازاڕ دەکرێن.
- بارودۆخی بازاڕ بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان.
- هەڵس و کەوتی بەکاربەران لە بازاڕدا.
- تایبەتمەندێتی شوێنی جوگرافی(ناووچە، وولات...).

ئێمە پێشتر ئاماژەمان بە ئەگەرە زۆرەکانی شێوەو جۆرەکانی ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگ دا، بە شێوەیەکی گشتی زۆرینەی گریمانەکان لە تەوەری گرنگیی دان بە : ئەرکەکان، بەرهەم، بازاڕ، بەکاربەر، تایبەتمەندێتی بازاڕەکان بە پێی جوگرافیا...هتد. دەخولێنەوە . لە وێنەکەی خوارەوەدا جۆرە سەرەکیەکانی ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگ دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٣-١٥) جۆرەکانی ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگ

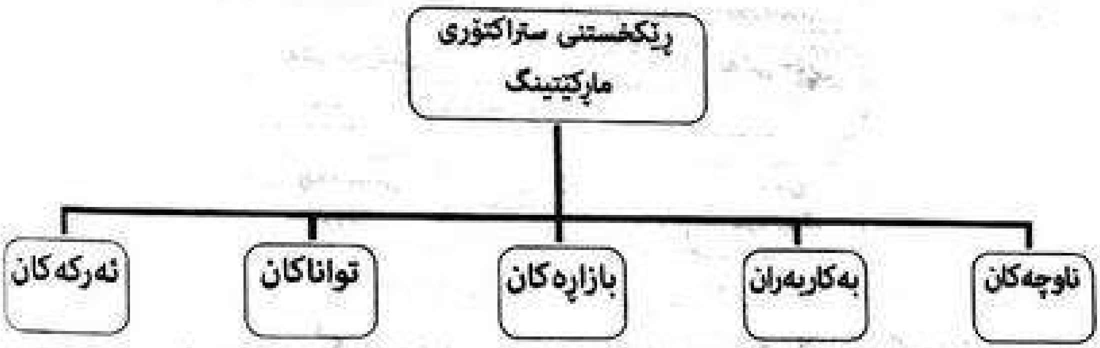

بۆ زۆرتر ڕوونکردنەوەی ئەوەی باسمانکردوە ن پێویستە ئەوەش بڵێین کە جێبەجێکردنی ئامانجەکانی بزنس بە پلەی یەکەم دەگەڕێتەوە بۆ بەشی مارکیتینگ لە کۆمپانیاکاندا کە دەتوانێت چالاکیەکانی سەرجەم بەشەکان ڕێکبخات لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتی کۆمپانیاکەدا.

لە وێنەکەی خوارەوەدا ئەرکەکانی بەشی مارکیتینگ لە ڕێکخستنی ستراکتۆرەکاندا دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (١٦-٣) ئەرکەکانی بەشی مارکیتینگ لە ڕێکخستنی ستراکتۆری مارکیتینگدا

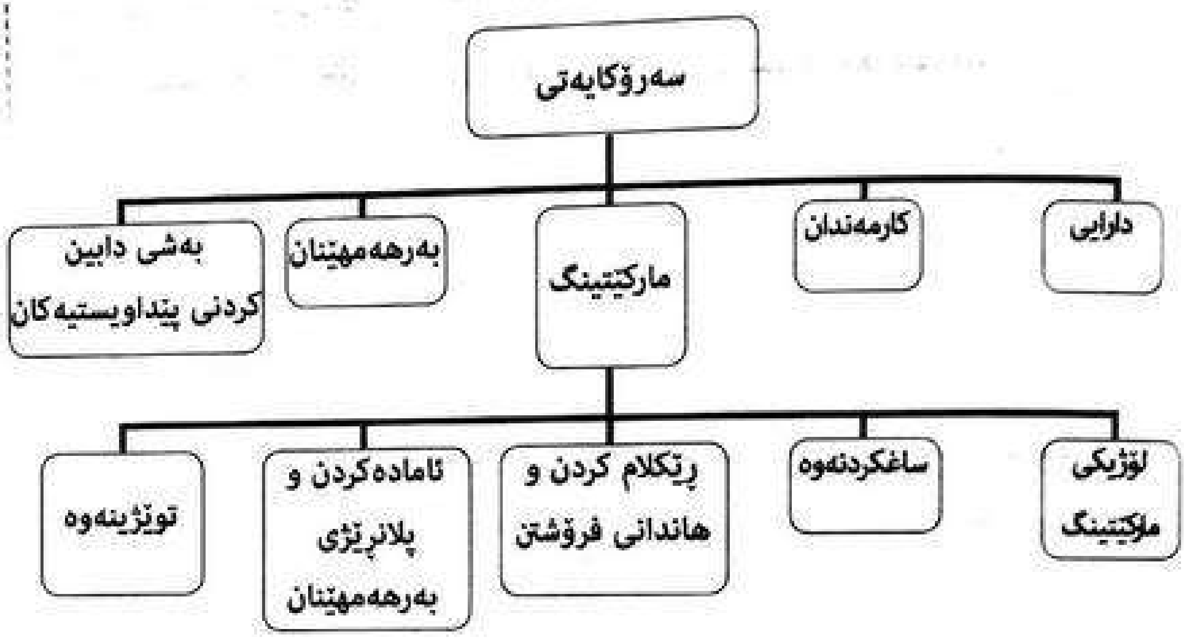
سەرۆکایەتی
داراپی
کارمەندان
مارکیتینگ
بەرهەمهێنان
بەشی دابین کردنی پێداویستیەکان
لۆژیکی مارکیتینگ
ساغکردنەوە
ڕێکلام کردن و هاندانی فرۆشتن
ئامادەکردن و پلانڕێژی بەرهەمهێنان
توێژینەوە

ئەوەی ماوەتەوە لەم پەرەگرافەدا باسی بکەین، ئەوەیە کە سەرجەم جۆرەکانی ڕێکخستنی مارکیتینگ تاڕادەیەك خاڵی نیین لە کەموکوڕی، چونکە خۆی لەخۆیدا بەڕێوەبردنی پرۆسەی ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگ تا بڵێی پرۆسەیەکی ئاڵۆزە و لە سەر چەند فاکتەرێکی گرنگ وەستاوە، وەك ئاستی دابەشکردنی کار و کارامەی و شارەزایی بەڕێوەبەری بەشەکان و هەڵبژاردنی سیاسەتی بزنس و جموجۆڵی بازاڕ و هەڵس و کەوتی بەکاربەران و زیادبوون و چڕبوونەوەی ڕوویەری کێبەرکێ لە بازاڕدا.

٤-٣

کۆنترۆڵکردن و پێداچوونەوە بە بڕیارەکانی مارکیتینگدا

بڕیاردان لە ستراتیژو تاکتیکی مارکیتینگ لە هەڵبژاردنی گونجاوترین سیاسەت بۆ جێبەجێکردنی داواو خواستەکانی بەکار لە ئاستێکی بەرزدا و باشتر لە ڕکابەراکان یەکێکە لە گرنگترین و ئاڵۆزترین پرۆسە لە بزنسدا. لە بەشی یەکەمدا و لە پەرگرافی(١,٤و ١,٥) دا بە شێوەیەکی گشتی باسمان لە بەڕێوەبردنی مارکیتینگ لە دابینکردنی دواو پێداویستیەکانی بەکاران کردووە، بەهۆی گەشەی بازاڕو قووڵبوونەوەی کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا ئەرکی بڕیاردانی قوورستر و ئاڵۆزتر کردووە، چونکە ئەم حاڵەتە یاخود ئەم قۆناغە پێویستی بە بڕیاردانی هەنووکەیی و خێرا هەیە، جگە لەوەش هەر بەهۆی ئەو بارودۆخەوە پێویستە بە خێرایی گۆڕانکاری لە ستراتیژ و تاکتیکی مارکیتینگدا بکرێت بۆ بە دەستهێنانی ئامانجە سەرەکیەکانی بزنس کە بریتییە لە بەدەستهێنانی قازانج. لەم ژینگەیەدا لە کاتی بڕیارداندا پێویستە تواناکانی کۆمپانیا لەبەرچاوبگیرێت . هەموو ئەمانە ئەنجامێکی ئەوتۆ نادەن بە دەستەوە ئەگەر سیستەمی کۆنترۆڵکردن و پێداچوونەوەو لێپرسینەوە فەرامۆش بکرێت . بۆیە لەم پەرەگرافەدا هەوڵ دەدەین باس لە سیاسەتی کۆنترۆڵکردن و پێداچوونەوە بکەین.

(کۆنترۆڵ - Controlling)، لە زمانی ئینگلیزیدا کۆنترۆڵ بە مانای (ڕێگە ڕێکخستن، بەڕێوەبردن، چاودێری) لێکدەدرێتەوە. لە بزنس و سستەمی مارکیتینگدا کۆنترۆڵ وەك سیستەمی بەڕێوەبردنی بزنس یاخود وەك مسۆگەرکردنی بەڕێوەبردنی داهاتووی بزنس- کۆمۆنیکەیشن خوێندنەوەی بۆ دەکرێت.

ئەرکی سەرەکی کۆنترۆڵکردن بریتییە لە مسۆگەرکردنی بە ئەنجامگەیاندنی ستراتیژیەتی بزنس و هەڵسەنگاندنی هەنووکەیانەی بارودۆخ و دینامیکی بازاڕ و ژینگەی دەرەکی.

بە شێوەیەکی گشتی، ئامانجەکانی بزنس(کۆمپانیا) ئامانجی کۆنترۆڵکردن دیاری دەکات، ئامانجی کۆنترۆڵکردن وەك بەدەستهێنانی ئەنجامی کۆتایی بزنس لە بەدەستهێنان و بەرزکردنەوەی ئاستی قازانج و زیادکردنی بەرهەمەکاندا(کاڵاو خزمەتگوزاریەکان) دا، سەیر دەکرێت.

بۆ ئەوەی نەکەوینە هەڵەوە، پێویستە ئەوە بزانیین کە فەلسەفەی کۆنترۆڵکردن تەنها بریتیی نییە لە پێداچوونەوە بە چالاکیەکانی ئێستاو پێشووی کۆمپانیا، بەڵکو بریتییە لە دەستەبەرکردن و مسۆگەرکردنی چالاکییەکانی کۆمپانیا لە ئاییندەدا. لەم سۆنگەیەوە دەتوانیین بڵێین کۆنترۆڵکردن بریتییە لە ئامرازی سیستەمی بەڕێوەبردنی چالاکیەکانی بزنس لە داهاتوودا.

کۆنترۆڵکردن یەکێکە لە ئامرازە هەرە گرنگەکان لە مسۆگەرکردنی جێبەجێ کردنی میکانیزمەکانی پلانی بزنس یاخود کۆمپانیا.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە بە باشی دەزانیین سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (١٧-٣) کۆنترۆڵکردن لە سیستەمی پلانی بزنسدا

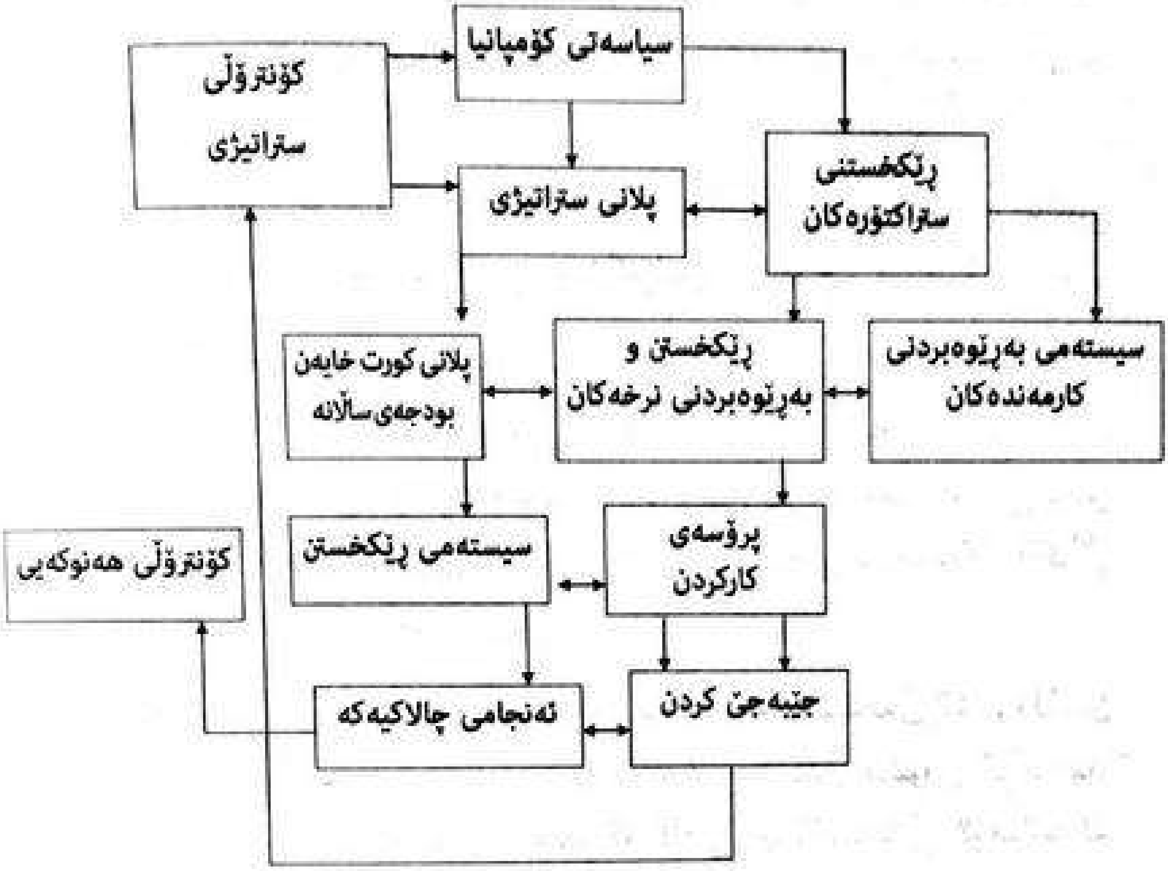
سیاسەتی کۆمپانیا
کۆنترۆڵی ستراتیژی
پلانی ستراتیژی
ڕێکخستنی ستراکتۆرەکان
سیستەمی بەڕێوەبردنی کارمەندەکان
ڕێکخستن و بەڕێوەبردنی نرخەکان
پلانی کورت خایەن بودجەی ساڵانە
پرۆسەی کارکردن
سیستەمی ڕێکخستن
کۆنترۆڵی هەنوکەیی
جێبەجێ کردن
ئەنجامی چالاکیەکە

بایەخ و گرنگی کۆنترۆڵکردن لەوەدایە کە دەتوانێت چەند فاکتەرێکی سەرەکی پێکەوە گرێبدات وەك: دیاریکردنی ئامانج، پلاندانان، ڕێکخستن، ستراکتوری بازاڕ، تێچوونەکان، قەبارەی سەرمایە...

ئەوەی تاکو ئێستاکە دیارە، لە پراکتیکدا کۆنترۆڵکردن دابەشکراوە بەسەر دوو چەمکی گرنگدا کە بریتین لە کۆنترۆڵکردنی هەنووکەیی و کەنترۆڵکردنی ستراتیژی.

- (کەنترۆڵکردنی هەنووکەیی- Operative Controlling)، لە گشت ئاستەکاندا پەیڕەو دەکرێت وەك: لە دیاریکردنی ئامانجە سەرەکیەکانی پرۆسەی پلاندانانندا، لە ئامادەکردنی بودجەی هەنووکەیی، لە جێبەجێکردنی خاڵەکانی بودجە، لە شیکردنەوەی پێوەرەکانی چالاکیەکانی کۆمپانیا، لە کاتی تەگبیرکردنی بەرنامەکاندا.

- (کەنترۆڵکردنی ستراتیژی - Strategic Controlling)، کەنترۆڵکردنی ستراتیژی بە جیا لە کەنترۆڵکردنی هەنووکەیی کە ئەرکی لێکۆڵینەوەو ڕێکخستنەوەی قازانجەکانە لە ئێستاو پێشتردا، بریتییە لە مسۆگەرکردنی کارو چالاکییەکانی کۆمپانیا لە ئایندەدا.

لە خشتەکەی خوارەوەدا بۆ زیاتر بەرچاوڕوونی ئەرك و جیاوازیەکانی کەنترۆڵکردنی هەنووکەیی و کەنترۆڵکردنی ستراتیژی نیشان دەدەین:

خشتەی (١٢-٢) کۆنترۆڵکردنی هەنووکەیی و ستراتیژی

جۆر و نیشانەکانی کۆنترۆڵکردن	کۆنترۆڵکردنی ستراتیژی	کۆنترۆڵکردنی هەنووکەیی
ئاڕاستەکردن	کۆمپانیاکە لە ژینگەی دەرەکیدا	پرۆسەی بەرهەمهێنان
ئاستی پلانڕێژی	پلانی ستراتیژی	پلانی هەنووکەیی و تاکتیکی و ئامادەکردن و دابەشکردنی بودجە
پێوەرەکان	لایەنە بەهێزو لاوازەکانی ڕیسکەکان(سەرکێشیەکان)	دیاریکردنی داهات و خەرجیەکان
ئامانجگیری	مسۆگەرکردنی چالاکیەکان لە ئایندەدا	دیاریکردنی ئاستی قازانج

وەك بەرئەنجامی ئەوەی باسکرا، شتێکی ئاشکرایە کە کۆنترۆڵکردنی ستراتیژی بریتییە دیاریکردنی ئامانجەکان، کۆنترۆڵکردنی هەنووکەیی ئامرازێکە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکان.

ئەگەر باس لە سستەمی کۆنترۆڵکردن بکەین ئەوا وەك سستەمێکی بەڕێوەبردنی بزنس خوێندنەوەی بۆ دەکرێت کە دەتوانین بڵێین بریتییە: لە ڕێکخستن، پلاندانان شیکردنەوە، کۆنترۆڵ، مسۆگەرکردنی زانیاریەکان. بێگومان بۆ کاراکردنی سستەمی کۆنترۆڵکردن ئەو زانیاریانە پێویستن کە دروست و ڕاستەقینەن تاکو بە شێوەیەکی ڕاستەقینە سەرجەم داهات و خەرجیەکان و دابەشکردنی بودجە جێبەجێ بکرێت.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی سستەمی کۆنترۆڵکردن سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٢-١٨) سستەمی کمنترۆڵکردن

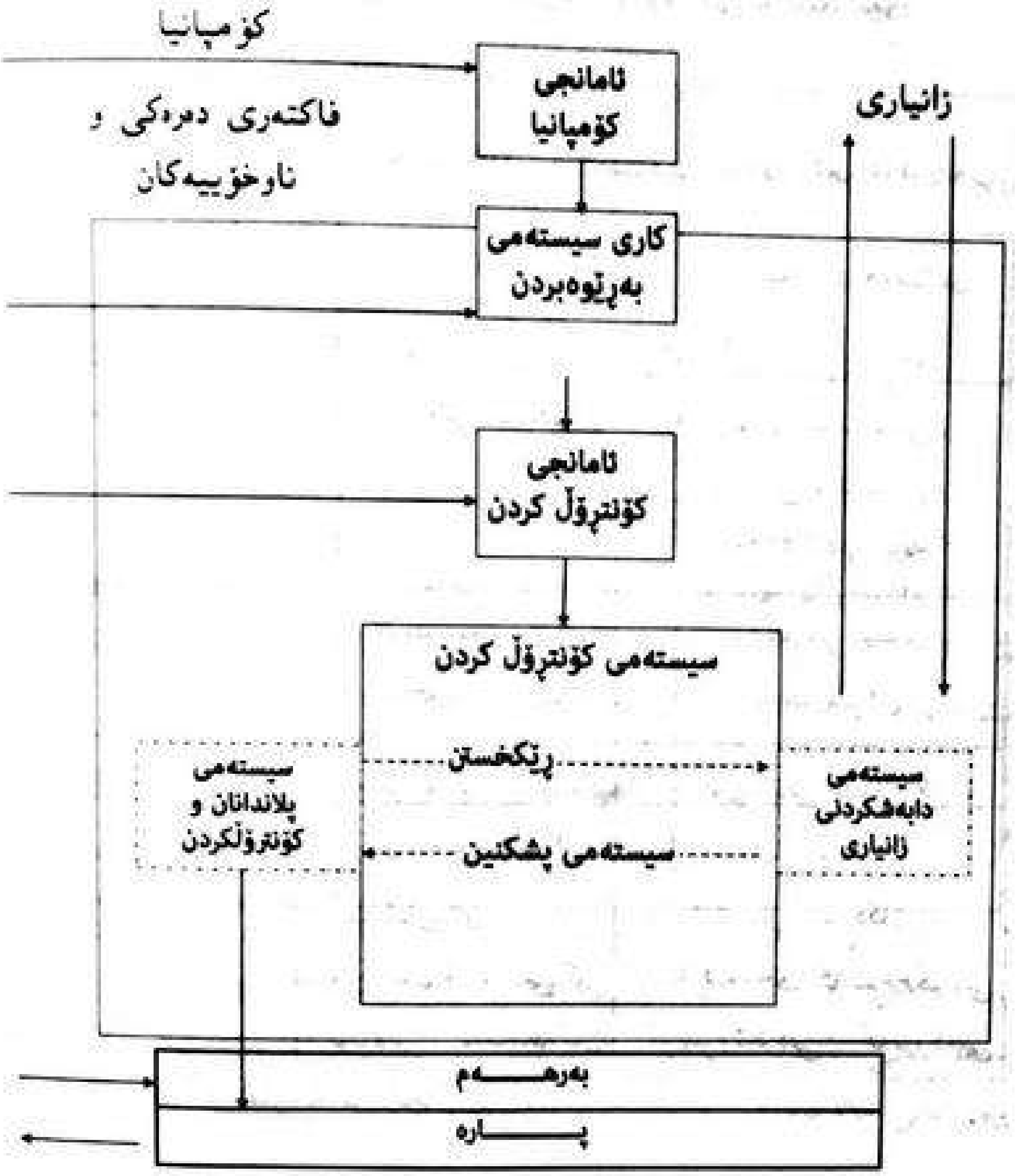
کۆمپانیا
ئامانجی کۆمپانیا
زانیاری
فاکتەری دەرەکی و ناوخۆییەکان
کاری سیستەمی بەڕێوەبردن
ئامانجی کۆنترۆڵ کردن
سیستەمی کۆنترۆڵ کردن
ڕێکخستن
سیستەمی پشکنین
سیستەمی پلاندانان و کۆنترۆڵکردن
سیستەمی دابەشکردنی زانیاری
بەرهەم
پارە

ئەرك و بەرپرسیاریەتی سەرەکی لە سستەمی کۆنترۆڵکردندا بە پلەی یەکەم دەکەوێتە سەر شانی بەرپرسی چاودێریکەری پرۆژەکە و بەشی چاوودێری و پێداچوونەوە، چونکە بزنس لە ڕێگەی سستەمی کۆنترۆڵکردنەوە دەتوانێت ئامانجە دوور و نزیکەکانی بهێنێتە دی.

ئەبێت ئەوەمان لە یاد نەچێت کە سستەمی کۆنترۆڵکردن بەستراوەتەوە بە ئامانجەکانی کۆمپانیاوە کە بریتیین لە: ژمێرکردن، پلانڕێژی، کۆنترۆڵ، مسۆگەرکردنی زانیاریەکان و شیکردنەوەیان، پرۆسەی بڕیاردان ...

لەم حاڵەتەدا ئەوە گرنگە کە هەست بە جیاوازی لە نێوان سستەمی ژمێرکردنی دارایی و سستەمی ڕێکخستنی کەنترۆڵکردنی زانیاریە هەنووکەییەکاندا نەکرێت.

بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو جیاوازیانە لە سستەمی کەنترۆڵکردندا سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی ٣،١٤ جیاوازیەکانی نێوان سستەمی کەنترۆڵکردنی دارایی و ڕێکخستنی زانیاریەکان

نیشانەی سستەمەکانی پێداچوونەوە	سستەمی پێداچوونەوەی دارایی	سستەمی ڕێکخستنی کەنترۆڵکردنی زانیاریە هەنووکەیەکان
دیاریکردنی ئامانجەکان	باڵانسی کۆتایی	زانیاری بۆ پلاندانان و بڕیاردان
وەرگرەکانی زانیاریەکان	بۆ دەرەوە - پشکدارەکان -بانکەکان و ئەوانی تر	بۆ ناوەوە - بەڕێوەبەرەکان - دەستەی چاوودێری - کارمەندان

پێوەری ژمێریاری	پێوەرە فەرمیەکانی داهات و تێچوونەکان	ئەنجامی خەرجیەکان
ڕیزبەندکردنی زانیاریەکان	یەک جار لە ساڵێکدا	بە شێوەیەکی بەردەوام

بە شێوەیەکی گشتی چاوودێرەوان سێ پرسی سەرەکی چارەسەر دەکات: پرسی پلانڕێژی، پرسی مسۆگەرکردنی زانیاریەکان و شیکردنەوەیان، پرسی ڕێکخستن و کۆنترۆڵ. بە واتایەکی تر دەتوانیین بڵێین ئەرکی سەرەکی چاوودێرەوان بریتییە لە کەنترۆڵکردنی سەرجەم چالاکیەکانی کۆمپانیا، لە خشتەکەی خوارەوەدا بە شێوەیەکی ڕوونتر ئەرک و بەرپرسیاریەتیە

سەرەکیەکانی چاوودێرەوان دەخەینە ڕوو:

خشتەی (٣-١٥) ئەرك و بەرپرساریەتی چاوودێرەوان

ئەرکەکان	بەرپرسیارێتی
ژمێرکردن	-کۆکردنەوەو شیکردنەوەی زانیاریەکان - ئامادەکردنی سستەمی ژمێریاری ناوخۆیی -هەڵسەنگاندنی کارو چالاکیەکانی بەشەکان
پلانڕێژی	-خستنە بەر دەستی زانیاریەکان لە ئامادەکردنی بزنس-پلاندا وەك: (فرۆشتن، بەرهەمهێنان، وەبەرهێنان، کڕین...) - ئامادەکردن و بە ئەنجامگەیاندنی پرۆسەی پلاندانان - دیاریکردنی ماوەی جێبەجێکردنی پلانەکان - ڕێککردنی گۆڕینەوەی زانیاریەکان - پێداچوونەوە بە سەر وورردەکاری پلانەکاندا

ڕێکخستن و کۆنترۆڵکردن	- دیاریکردنی ئاست و قەبارەی کەنترۆڵەکان - بەراووردکردنی قەبارەی ڕاستەقینەو خەملاندنی پلانەکان و ئاستی بەئەنجامدانیان - دیاریکردنی سنووری لادان لە ئەنجامە ڕاستەقینەکان - شیکردنەوەی ئاستی لادان لە پلانی ڕاستەقینەو هەوڵ کەمکردنەوەی ڕێژەی لادانەکان
مسۆگەرکردنی زانیاریەکان	- دیاریکردنی سستەمی بە دەستهێنانی زانیاریەکان - ستاندارد کردنی کەناڵەکانی زانیاری - کۆکردنەوەی زانیاریەکان بە شێوەیەکی سستماتیکی - دیاریکردنی ئامرز و میتۆدەکانی بەدەستهێنانی زانیاریەکان - مسۆگەرکردنی سەرچاوەی دارایی بۆ بەدەستهێنانی زانیاریەکان
ئەرکە تایبەتەکان	- کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر ڕکابەرانی کۆمپانیاکە - زیادکردنی سەرچاوەکانی بەدەستهێنانی زانیاریەکان - بەراووردکردنی زانیاریە بەدەستهاتووەکان - کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر وەبەهێنەرە ناوخۆیی و دەرەکییەکان

لە پراکتیکدا دەرکەوتووە کە چاوودێرەوان باشتر وایە لە هەرمی سەرەوەی کۆمپانیاکەدا پلەی هەبێت و دەسەڵاتەکانی فراوان بێت، بە واتایەکی تر پێویستە ئەو کەسە لە ئاستی بڕیارداندا شوێنی خۆی هەبێت، بێگومان دەبێت ئەوەمان لە بیر نەچێت کە چاوودێرەوان و بەشی چاوودێری و کەنترۆڵکردن زیاتر لە توانای کۆمپانیا گەورەکاندان، چونکە دامەزراندن و کاراکردنی ئەم بەشە گرنگە لە هەر کۆمپانیا و دەزگایەکدا پێویستی بە بودجەیەکی زۆر هەیە.

هەر وەك بوارەکانی تری بزنس، لە بواری مارکیتینگیشدا کۆنترۆڵکردنی ستراتیژی و هەنووکەیی بایەخی پێ دەدرێت.

- (کەنترۆڵکردنی ستراتیژی مارکیتینگ - Stratige marketing controlling) - هەڵدەستێت بە ڕێکخستنی ئەرکی پلانی سراتیژی و مسۆگەرکردنی ستراتیژیەتی زانیاریەکان، بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین ئەرکی بنچینەیی کۆنترۆڵکردنی ستراتیژی مارکیتنگ بریتییە لە: شیکردنەوەی ستراتیژیەتی بڕیاردان لە پرۆسەی چالاکیەکانی بازاڕدا، مسۆگەرکردنی زانیاری پێویستی بەڕێوەبردن و مسۆگەرکردنی تەکنۆلۆژیای پێویست لە بەرهەمهێناندا، ڕێککردنی پلانی ستراتیژی.

- (کەنترۆڵکردنی هەنووکەیی مارکیتینگ- Operational marketing controlling) - هەڵدەستێت بە ڕێکخستنی پلانی هەنووکەیی، کۆنترۆڵ، ژمێرکردن و پێداچوونەوە. ئەرکی بنچینەیی کۆنترۆڵکردنی هەنووکەیی مارکیتینگ بریتییە لە: مسۆگەرکردنی زانیاریەکان بۆ بەدەستهێنانی ئەو قازانجەی پلانی بۆ داڕێژراوە، جگە لەوەش یەکێکی تر لە ئەرکە گرنگەکانی کۆنترۆڵکردنی هەنووکەیی مارکیتینگ بریتییە لە کۆنترۆڵکردنی ئەنجامەکان وەك:

- **(سیاسەتی نرخاندن-Pricing)**
- **(سیاستی بەرهەمهێنان-Trade policy)**
- **(سیاسەتی ساغکردنەوە-Sales policy)**
- **(سیاسەتی کۆمەنیکەیشن-Communication policy)**

سەرچاوەکان گەشەی کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگیان دابەش کردووە بە سەر سێ قۆناغدا:

١- قۆناغی یەکەم (١٧٧٨-١٩٣١)

٢- قۆناغی دووەم (١٩٧٩-١٩٣٢)

٣- قۆناغی سێیەم (١٩٨٠ تاکو ئێستاکە)

ئەمڕۆکە کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگ لە بزنسی سەردەمدا ئامرازێکی گرنگە لە یەکخستن و پێکەوەبەستن و ڕێخستنی پرۆسەی بەڕێوەبردنی بزنسدا،

به واتای ئەوەی کە بەهۆیەوە دەتوانرێت کۆنترۆڵی سەرجەم ئاراستەکانی بزنس بکرێت لە بەکارهێنان و دابینکردنی سەرچاوە ماددی و داراییەکاندا بۆ گەیشتن بە ئامانجە سەرەکیەکانی بزنس کە خۆی لە دابینکردنی دواو پێداویستیەکانی بەکاریەرو بە دەستهێنانی قازانجدا دەبینێتەوە، جگە لەوەش ئامرازێکی پێویستە لە سستەمی بڕیاردانی پلانڕێژی و بەڕێوەبردن و هاندان..

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگ لە سستەمی ڕێککردنەوەی بڕیارە مارکیتینگەکاندا سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٣-١٩) کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگ لە سستەمی ڕێکخستنی بڕیارداندا

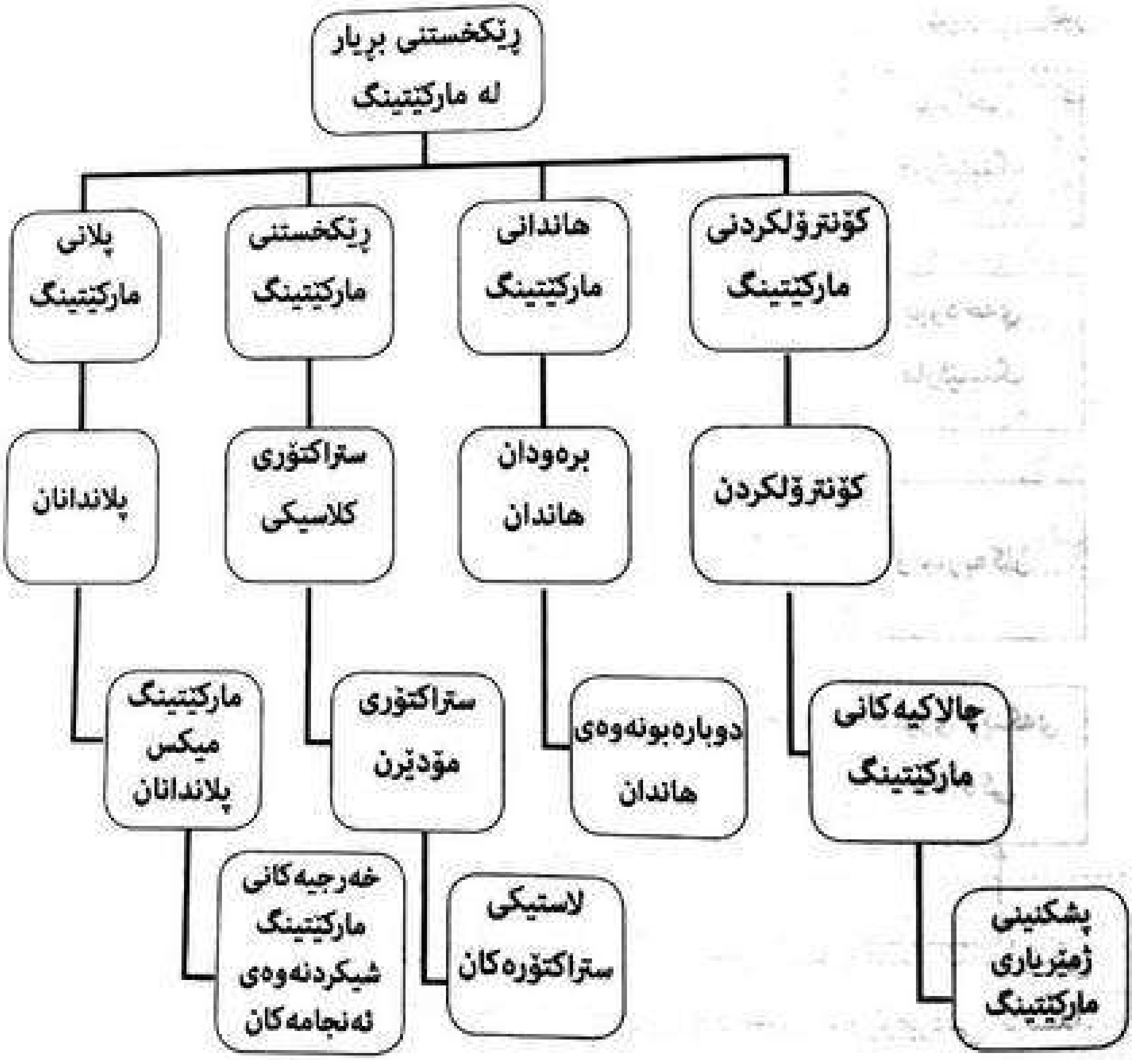
ڕێکخستنی بڕیار لە مارکێتینگ
کۆنترۆلکردنی مارکێتینگ
هاندانی مارکێتینگ
ڕێکخستنی مارکێتینگ
پلانی مارکێتینگ
کۆنترۆلکردن
برەودان هاندان
ستراکتۆری کلاسیکی
پلاندانان
چالاکیەکانی مارکێتینگ
دوبارەبونەوەی هاندان
ستراکتۆری مۆدێرن
مارکێتینگ میکس پلاندانان
پشکنینی ژمێریاری مارکێتینگ
لاستیکی ستراکتۆرەکان
خەرجیەکانی مارکێتینگ شیکردنەوەی ئەنجامەکان

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین کە ئەرکی سەرەکی کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگ لە سستەمی بڕیارداندا بریتییە لە پێکەوە بەستن و هەمەئاهەنگی لە نێوان گشت بەشداربواندا لە بەڕێوەبردن و چالاکیەکانی بزنسدا، بۆ زیاتر بەرچاوڕوونی و تێگەیشتن لە پێکەوەبەستنی پەیوەندییەکاندا سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٣-٢٠) پرۆسەی ڕێکخستن و پێکەوەلکاندن لە سستەمی کۆنترۆڵکردنی مارکتینگدا

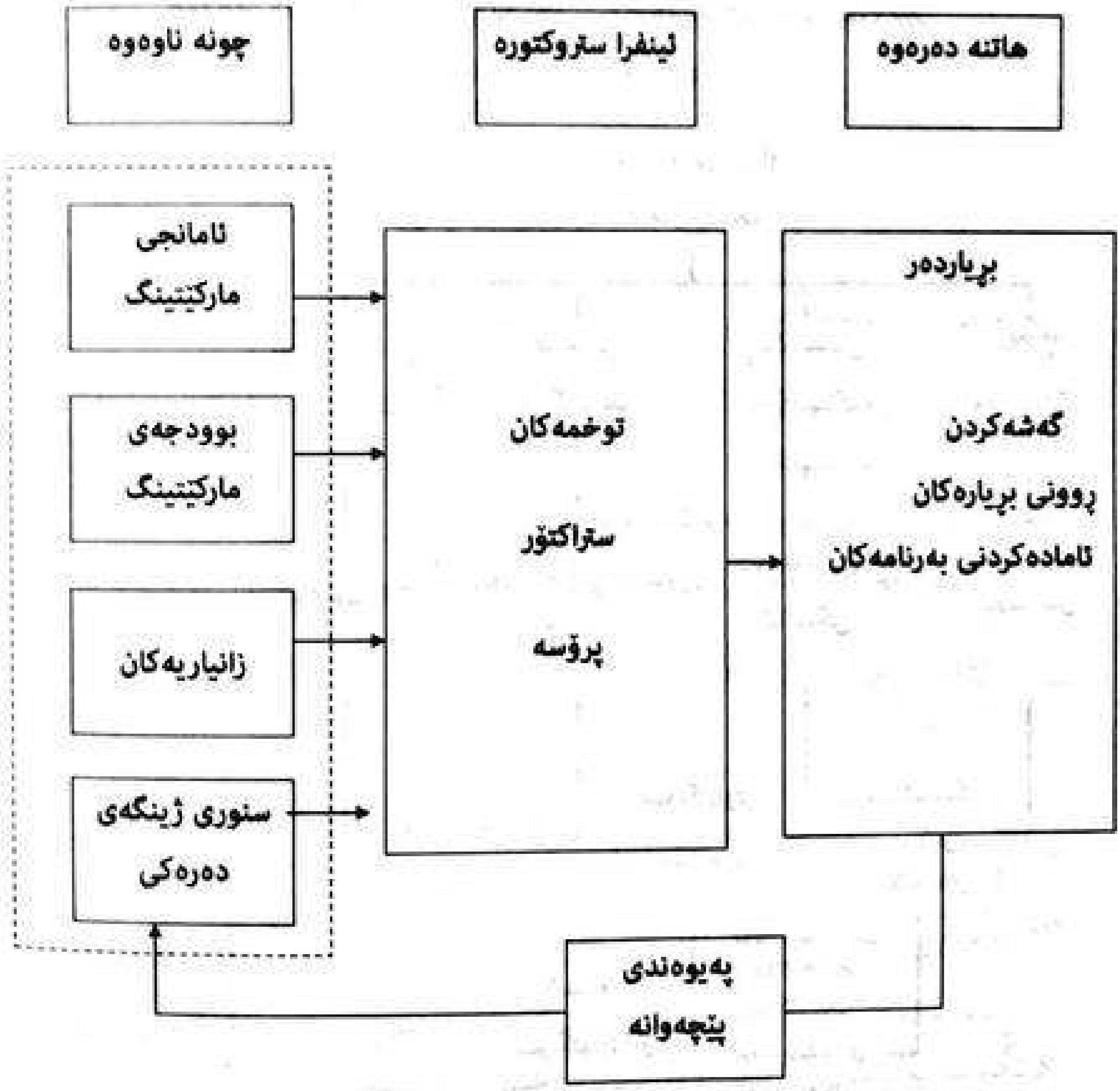
هاتنە دەرەوە
ئینفرا ستروکتورە
چونە ناوەوە
ئامانجی مارکێتینگ
بوودجەی مارکێتینگ
زانیاریەکان
سنوری ژینگەی دەرەکی
توخمەکان
ستراکتۆر
پرۆسە
بڕیاردەر
گەشەکردن
ڕوونی بڕیارەکان
ئامادەکردنی بەرنامەکان
پەیوەندی پێچەوانە

وەك لە پراكتيكدا دەركەوتووە، باشتروایە كە سستەمی كۆنترۆڵكردنی ماركيتينگ لە قۆناغی پرۆسەی پلانڕێژیدا پەیڕەو بكرێت.

بە شێوەیەكی گشتی پرۆسەی كۆنترۆڵكردنی ماركیتینگ پێنج قۆناغی بنچینەیی لەخۆ دەگرێت كە بریتیین لە:

١- لە كاتی ئامادەكاری پێوەرەكانی پلانداناندا بۆ كەنترۆڵكردنی (توانا ماددی و داراییەكان و بەشە بازاڕ...هتد).

٢- پێوانەكردن (كۆكردنەوەی داتا) بۆ دیاریكردنی ئەنجامی ڕاستەقینەی چالاكیەكانی كۆمپانیاكە.

٣- بەراووردكردنی ئەنجامە دروست و ڕاستەقینەكان لەگەڵ ئەنجامەكانی پلاندارێژراو.

٤- شیكردنەوەی لادانی ڕاستەقینە لە لادانی پلاندارێژراودا.

٥- پێواندنی پێوەرە هەنووكەیەكان لە گەڵ پێوەرە داهاتووەكان لە ئەنجامی شیكردنەوەی لادانی ڕاستەقینەوە لادانی خەمڵێكراودا ن بۆ ئامادەكردنی پلانی نوێتر.

هەر تایبەت بە ئەركە بنچینەییەكانی كۆنترۆڵكردن لە بواری ماركیتینگدا و تەگبیركردن و پێواندنی بڕیارەكاندا، سەیری وێنەی (٣,٢١) و خشتەی (٣,١٦) بكە.

وێنەی (٢١-٢) ئەرکە سەرەکیەکانی کۆنترۆڵکردن لە بواری مارکیتینگدا

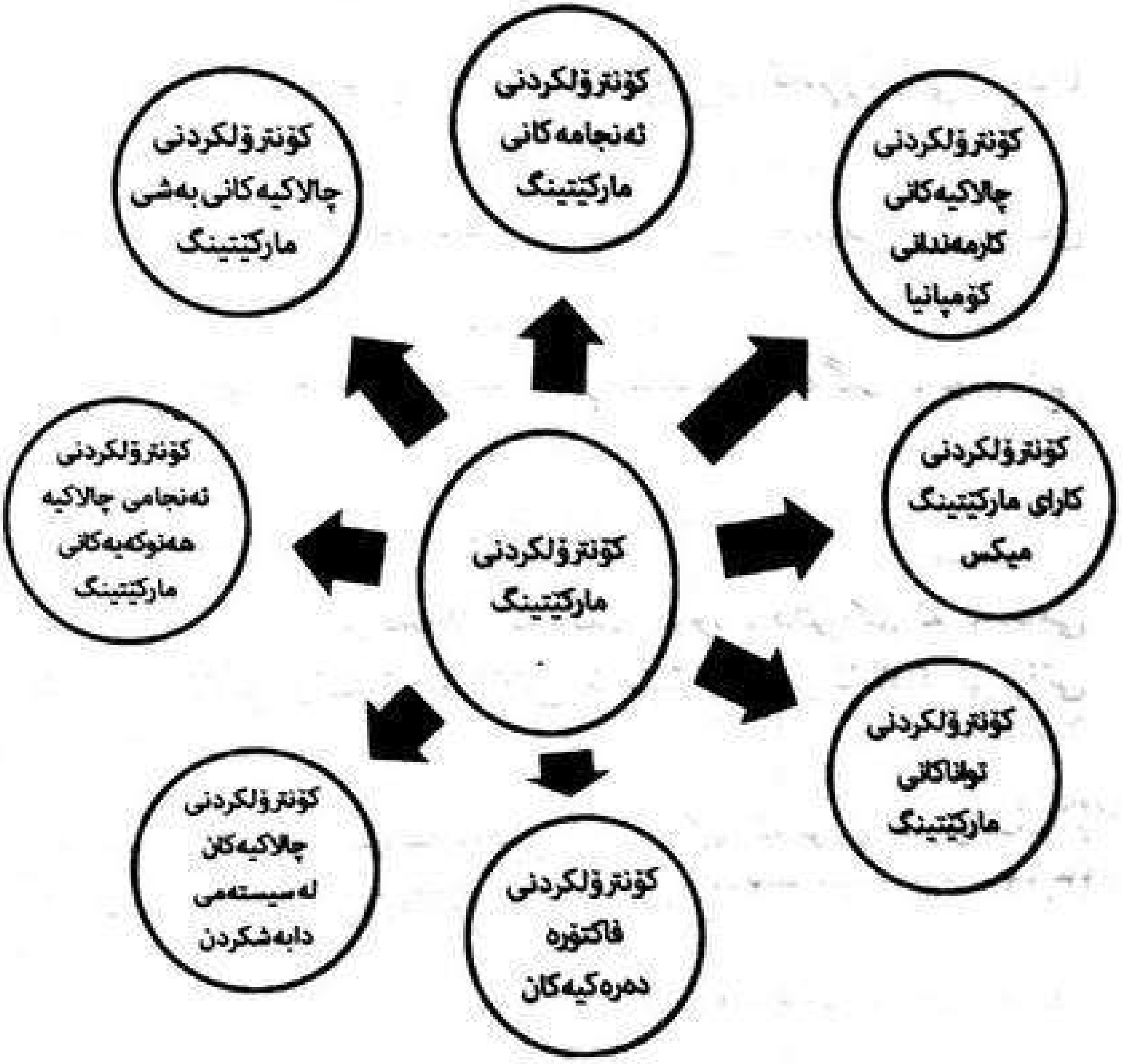
کۆنترۆڵکردنی مارکێتینگ
کۆنترۆڵکردنی ئەنجامەکانی مارکێتینگ
کۆنترۆڵکردنی چالاکیەکانی کارمەندانی کۆمپانیا
کۆنترۆڵکردنی کارای مارکێتینگ میکس
کۆنترۆڵکردنی تواناکانی مارکێتینگ
کۆنترۆڵکردنی فاکتۆرە دەرەکیەکان
کۆنترۆڵکردنی چالاکیەکان لەسیستەمی دابەشکردن
کۆنترۆڵکردنی ئەنجامی چالاکیە هەنوکەیەکانی مارکێتینگ
کۆنترۆڵکردنی چالاکیەکانی بەشی مارکێتینگ

خشتەی (١٦-٢) تەگبیرکردن و پێواندن لە چێبەجێکردنی کەنترۆڵی مارکیتینگدا

سیفەتەکانی کەنترۆڵکردن	تەگبیرکردن (پێواندن)
چالاکیەکانی دەزگای مارکیتینگ	- پشکنینی دەزگاکە و ڕێکخستنی ئەرك و چالاکی و ئامانجەکانی - دیاریکردنی شوێنکاریان لە بازاڕدا و کەمکردنەوەی خەرجیەکانیان
خەرجیەکانی مارکیتینگ	- شیکردنەوەی ستراکتوری خەرجیەکانی مارکیتینگ و دیاریکردنی ڕێژەی ڕیکلامکردن لە نێو خەرجیەکاندا و هاندانی ساغکردنەوەو و دابەشکردنی بەرهەمەکان
خەرجیە گشتیەکان	- شیکردنوەی ستراکتوری خەرجیە گشتیەکان و دیاریکردنی ڕێگای کەمکردنەوەیان و دانانی پلانی خەرجیەکان
پلانی خەرجیەکان	- لێکۆڵینەوە و پێداچوونەوە بە خەرجیەکانی مارکیتینگدا و بەراوورد کردنیان لەگەڵ لادانی ڕاستەقینەو پلاندارێژراوەدا - شیکردنەوەی ئاستی خەرجیەکان بە پێی ناڕاستەکانیان
سووڕەی دەرمەتەکان	- شیکردنەوەی دەرامەتەکان بە پێی قەبارەی پرۆژەکان - شیکردنەوەی ئاستی دەرامەتەکان بە پێی گرووپی بەرهەمەکان و ساغکردنەوەیان -تورێژینەوە لە کاریگەری پێواندنەکانی مارکیتینگ لەسەر دەرامەت و کەمکردنەوەی تێچوونەکانی ڕیکلامکردن و پەیوەندی بە کاربەرانەوە
خەرجیەکان/ دەرامەتەکان	-شیکردنەوەی سەرجەم خەرجیەکانی مارکیتینگ لە چاوو دەرامەتە ڕاستەقینەکاندا

دابەشکردن	-توێژینەوە لە ستراکتوری دابەشکردنی بەرهەمەکان و بریکار و نارەندەکانی دابەشکردن
ژینگەی دەرەکی	-شیکردنەوەی کاریگەری فاکتەرە دەرەکیەکان لەسەر دەزگای مارکێتینگ

بە پێی گۆڕانی فاتەرە دەرەکی و ناوخۆییەکان لە سەر سستەمی کۆنترۆلکردنی مارکیتینگ، سیفەتی کۆنترۆلکردن و ناڕاستەکردنی کۆنترۆلکردنیش دەگۆڕێت.

(فیلیپ کۆتلەر) لە ساڵی (١٩٧٤) دا بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو حاڵەتە دوو جۆر سستەمی کۆنترۆلکردنی مارکیتینگی دیاری کردووە :

١- سستەمی داخراوی کۆنترۆلکردنی مارکیتینگ
٢- سستەمی کراوەی کۆنترۆلکردنی مارکیتینگ

مەبەست لە سستەمی داخراوەی کۆنترۆلکردنی مارکیتینگ ئەوەیە کاتێك پێوەرە ڕاستیەکان بەراورد دەکرێت بە پێوەرە پلاندارێژراوەکان، بێ ئەوەی لە لایەن بەرپرسی بەشی کەنترۆلکردنەوە دەستکاری بکرێت، لە سستەمی کراوەی کۆنترۆلکردنی مارکیتینگدا بەرپرسی بەشی کۆنترۆلکردنی مارکیتینگ بە پێی پێداویستیەکان دەتوانێت دەستکاری ئەنجامەکان بکات و گۆڕانکاریان تێدا بکات. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەو بەرچاوڕوونی سەیری هەردوو وێنەی (٣,٢٢،٣,٢٣) بکەن:

وێنەی (٢-٢٢) نەخشەی سستەمی داخراوی کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگ

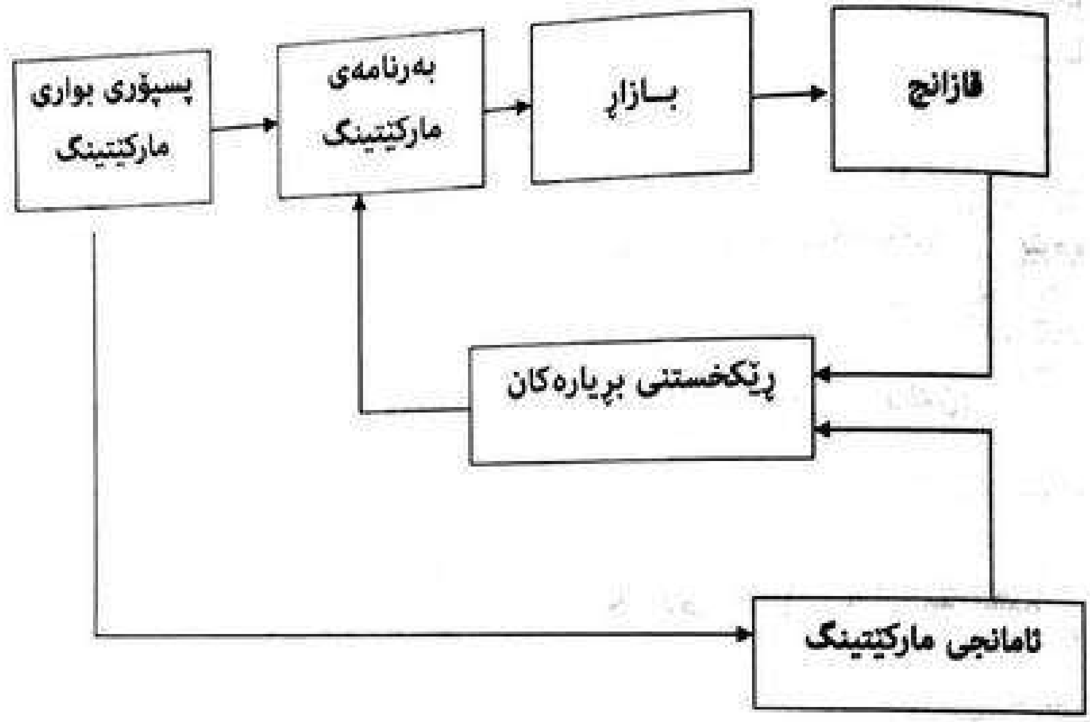
پسپۆری بواری مارکێتینگ
بەرنامەی مارکێتینگ
بــازاڕ
قازانج
ڕێکخستنی بڕیارەکان
ئامانجی مارکێتینگ

وێنەی (٢-٢٣) نەخشەی سستەمی کراوەی کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگ

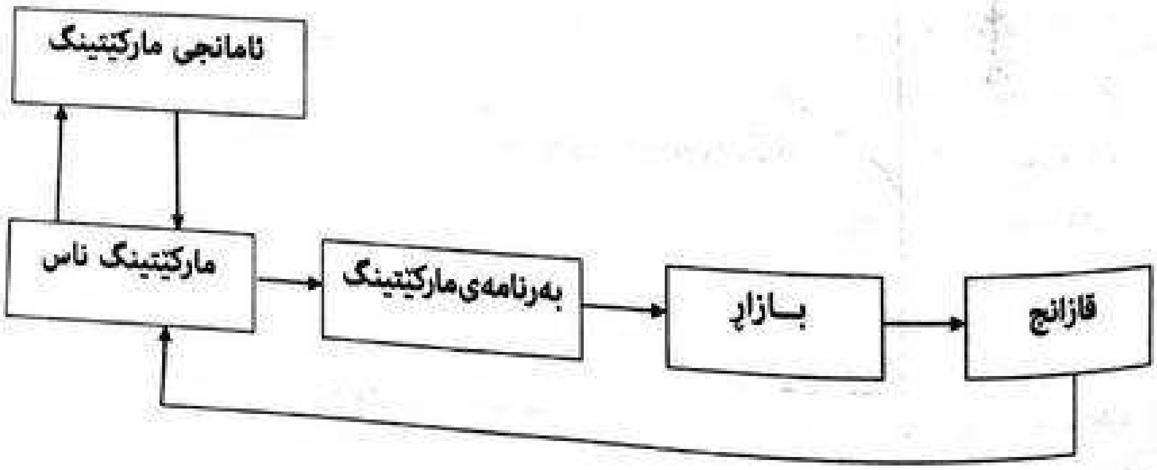
ئامانجی مارکێتینگ
مارکێتینگ ناس
بەرنامەی‌مارکێتینگ
بــازاڕ
قازانج

جگە لەوەش لە بزنسی سەردەمدا لە پێشبینیکردنی پێوەرە ئابوورییەکاندا چەند میتۆدێکی تری کۆنترۆڵکردن بەکاردەهێنرێت وەک : (ABC، GAP،SWOT)، جارێکی تر سەیری پەرەگرافی (٣,٣) بکەنەوە. ئەوەی لێرەدا شایانی باسە ئەوەیە کە لە نێو ئەم میتۆدانەی ئاماژەمان پێداوە لە پراکتیکدا زیاتر پەیڕەوی میتۆدی (GAP) دەکرێت.

ناوەرۆکی میتۆدی (GAP) بریتییە لە :

دیاریکردن و بەراوردکردنی لادانی پێوەرە چاوەڕوانکراوەکان و پێوەرە دەستکەوتووەکان.

بۆ زیاتر تێگەیشتن و بەرچاوڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٢٤-٢) میتۆدی GAP لە کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگدا

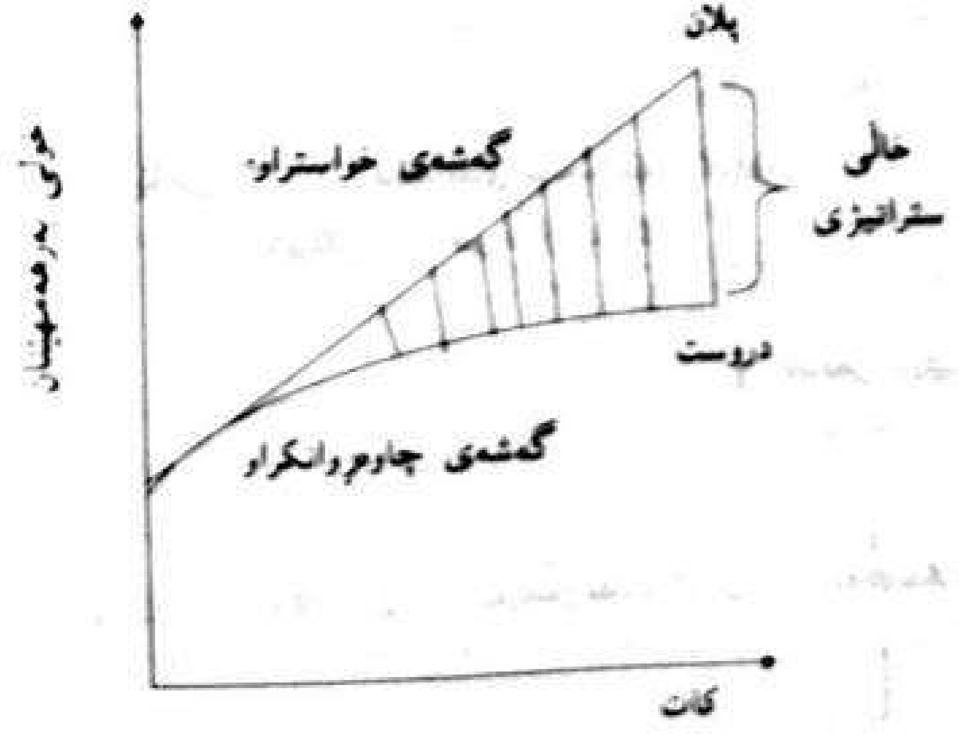

بۆ زێتر تەواوکاریکردن و کاراکردنی کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگ دەبێت ڕەگەزێکی گرنگی کۆنترۆڵکردمان لە یاد نەچێت، ئەویش بریتییە لە کاری پشکنینی ژمێریاری لە سستەمی کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگدا.

(پشکنینی ژمێریاری - Audit)- ژمێریاری و پێداچوونەوە یاخود پشکنینی ژمێریاری یەکێکە لەو چالاکییە گرنگانەی کە کەسانی یاخود کۆمپانیای بێلایەن لە سەر بنەمای ئەو زانیاریانەی لەبەردەستیاندایە ئەنجامی دەدەن، بۆ خستنەڕووی بێلایەنانەی بارودۆخی ئابووری و دارایی کۆمپانیاکە.

ئامانجی سەرەکی پشکنینی ژمێریاری لە بزنسدا بریتییە: لەوەی کە بە شێوەیەکی بابەتیانەو بێلایەنانە باری دارایی بە شێوەیەکی دروست بخاتە ڕووی خاوەن و بەڕێوەبەرایەتی کۆمپانیاکە، هەروەها گونجاندنی چالاکیەکانی کۆمپانیا لەگەڵ یاساو ڕێساکاندا و دیاریکردنی کەموکوڕیەکان و پێشنیازکردن بۆ کەمکردنەوە یاخود لەناوبردنی کەموکوڕیەکان.

هەر لەو بارەیەوە بە پێویستی دەزانم ئاماژە بە مێژووی سەرهەڵدان و پەیدابوونی پشکنینی ژمێریاری بدەم .

لە سەدەی نۆزدەهەمدا پشکنینی بێلایەنانەی ژمێریاری لە ئەوروپا پەیدا بوو وەك پێداویستیەکی بزنس، چونکە لە پراکتیکدا سەرمایەدارەکان خۆیان بە شێوەیەکی ڕاستەخۆ زۆر بەکەمی چالاکییەکانی کۆمپانیاکانیان دەبەن بەڕێوە، زیاتر پەنا دەبەنە بەر دیاریکردنی یاخود دامەزراندنی بەڕێوەبەری کارەکانیان، کە پێی دەوترێت بە ڕێوەبەری جێبەجێکار. خاوەن کۆمپانیاکان بۆ زانینی باری ڕاستەقینەی دارایی کۆمپانیکەی ساڵانە پەنا دەبەنە بەر پشکنینی بێلایەنیانەی ژمێریاری . بە پێی سەرچاوەکان بۆ یەکەم جار ساڵی (١٨٤٤) لە ئینگلتەرا کۆمپانیای تایبەتی پشکنینی ژمێریاری پەیدابوون لەو کاتەوە ئەرك و چالاکییەکانی کۆمپانیاکانی پشکنینی ژمێریاری یاخود دارایی فراوانتر بووە و لە زۆربەی وڵاتانی جیهاندا بە پێی یاساکان گشت کۆمپانیاکانی کەرتی حکومی و تایبەت دەبێت ساڵانە پشکنینی بێلایەنانەی

ژمێریاری ئەنجام بدەن. ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە هەندێك جار لە ڕێگەی بەرتیلدانەوە بە کۆمپانیا پشکنەرەکانی ژمێریاری لە لایەن بەڕێوەبەرانی کۆمپانیا مەزنەکانەوە بارودۆخی ڕاستەقینەی دارایی خۆیان دەشارنەوە، لە ئەنجامدا و دوای دەرکەوتنی ڕاستیەکان چەندا کۆمپانیا تووشی ئیفلاس بوون دەبن، بۆ نموونە یەکێك لە هۆکارەکانی ئەم قەیرانەی دوایی ساڵی (٢٠٠٨) لە ئەمەریکا شاردنەوەی باری ڕاستەقینەی دارایی بوو لە پشکدارەکان ئەوەبوو دوای دەرکەوتنی ڕاستیەکان کۆمپانیا گەورەکانی وەك (Leman Brother) و (Merrill Lynch) ...هتد. ئیفلاسیان کرد.

ئەگەر پێناسەیەکی گشتگیر بۆ خزمەتگوزاری پشکنینی ژمێریاری بکەین ئەوا دەتوانیین بڵێین بریتییە لەو: دیاریکردن و دەستنیشانکردن و خستنەڕووی زانیاری دروست لە سەرجەم ئەنجامی چالاکییەکانی کۆمپانیا(بزنس). لە پراکتیکدا سستەمی پشکنینی ژمێریاری هەردوو بواری مارکیتینگ و بەڕێوەبردن دەگرێتەوە، بە واتایەکی تر خستنە بەرچاووی بارودۆخی ڕاستەقینەی کۆمپانیاکانە لە گشت بوارەکاندا وەك: بەڕێوەبردن، کۆمەڵایەتی، یاسایی، ژینگەیی...هتد.

بۆ زیاتر تێگەیشتن لە سستەمی پشکنینی ژمێریاری دەتوانن سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٢٥-٣) بابەتەکانی سستەمی پشکنینی ژمێریاری

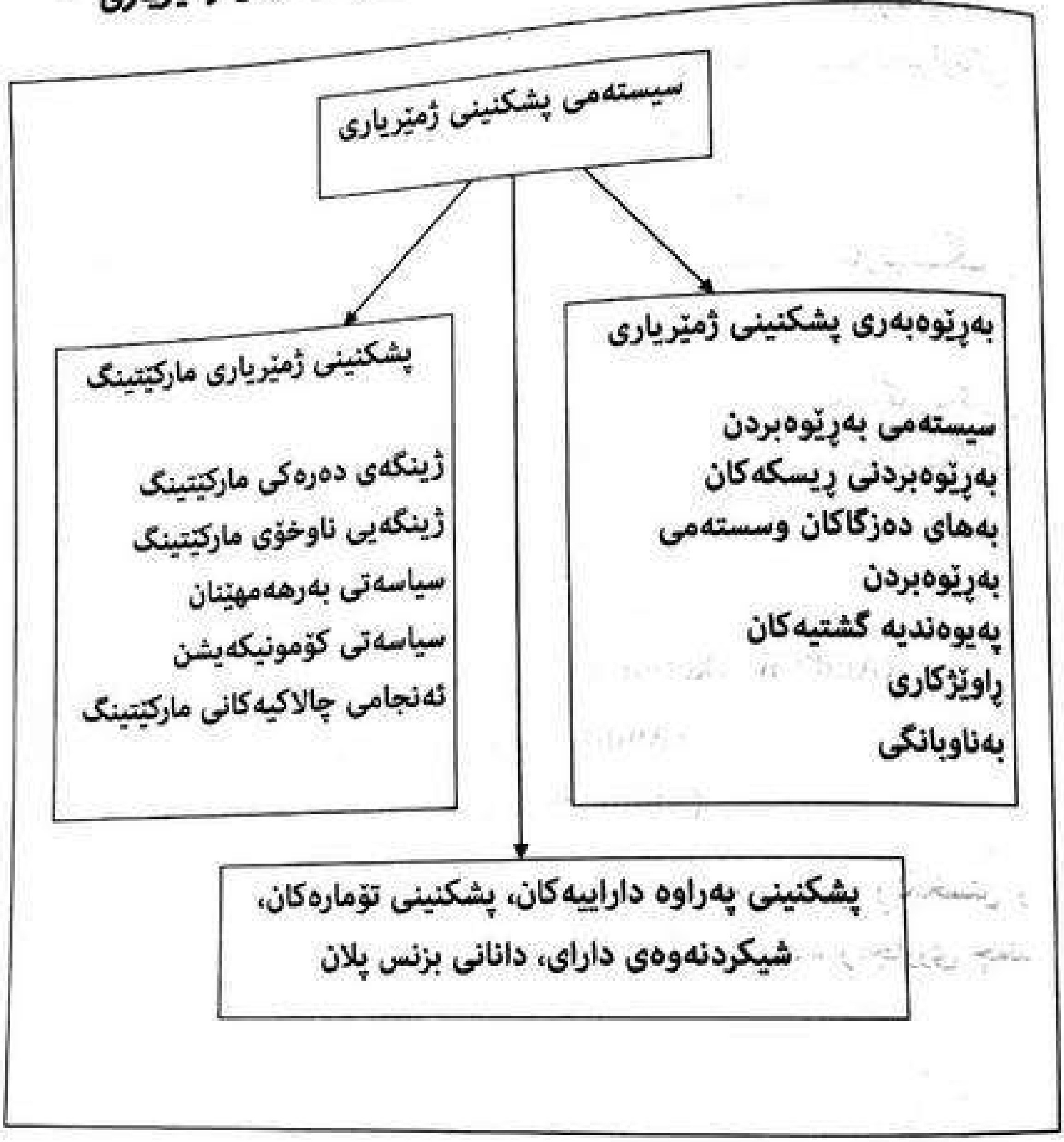
سیستەمی پشکنینی ژمێریاری
بەڕێوەبەری پشکنینی ژمێریاری
سیستەمی بەڕێوەبردن
بەڕێوەبردنی ڕیسکەکان
بەهای دەزگاکان وسستەمی بەڕێوەبردن
پەیوەندیە گشتیەکان
ڕاوێژکاری
بەناوبانگی
پشکنینی ژمێریاری مارکێتینگ
ژینگەی دەرەکی مارکێتینگ
ژینگەیی ناوخۆی مارکێتینگ
سیاسەتی بەرهەمهێنان
سیاسەتی کۆمونیکەیشن
ئەنجامی چالاکیەکانی مارکێتینگ
پشکنینی پەراوە داراییەکان، پشکنینی تۆمارەکان، شیکردنەوەی دارای، دانانی بزنس پلان

ئەوەی ئێمە لەم نووسینەدا زیاتر مەبەستمانە، باسکردنە لە سستەمی پشکنینی ژمێریاری لە بواری مارکیتینگدا، کە پێی دەوترێت پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگ.

(پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگ - Marketing Audit):

بریتییە لە پێداچوونەوەو پشکنینی سستماتیکی چالاکیە مارکیتینگیەکان، بە شێوەیەکی سەرەکی پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگ وەک ئامرازێکی ستراتیژی کەنترۆڵکردنی مارکیتینگ سەیر دەکرێت .

ئامانجی سەرەکی پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگ بریتییە لە:

دیاریکردنی کەلێن و کەموکوڕیەکانی سەرجەم چالاکییەکانی مارکیتینگ و پێشنیارکردنی چارسەرکردن و لادانی کەموکوڕیەکان.

پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگ وەک ئامرازی دیاریکردنی کەموکوڕیەکان و خستنەڕووی ڕاستیەکان لە سستەمی مارکیتینگدا، چەند پێکهاتەیەک دەگرێتە خۆی وەک:

- **(مێتۆدی پشکنینی ژمێریاری-Audit method)**
- **(پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگ-میکس-Audit marketing-mix)**
- **(پشکنینی ژمێریاری ستراتیژی-Audit strategies)**
- **(ستراکتوری پشکنینی ژمێریاری-Audit structure)**

لایەنێکی تریش کە لێرەدا شایانی باسکردنە، ئەوەیە بۆ ڕێکخستن و ئامادەکردنی پلانی پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگ پێویستە ڕەچاووی چەند پرنسیپێکی سەرەکی بکرێت وەک:

- **هەمەلایەنی**
- **سستماتیکی**
- **بێلایەنی**
- **بابەتی**
- **بەردەوامی**

پێویستە هەموو ئەو پرنسپانەی کە ئاماژەمان پێداوە لە کاتی پلاندانانی پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگدا لە بەرچاوو بگیرێت . چونکە پلانی پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگ بە شێکی گرنگ و سەرەکییە لە سستەمی مارکیتینگدا، چەند پلانی پشکنینی ژمیریاری مارکیتینگ هەمەلایەن و ووردو درشتر بێت، ئەوەندەش ئەنجامەکانی ڕاست و دروست و بابەتیانەتر دەبێت.

بەشی چوارەم

بایەخی بەرهەم(کالاّ) لە سستەمی مارکیتینگدا

١-٤

بەرهەم (کاڵا) لە سستەمی مارکێتینگدا

بزنس ئەو کاتە کاراو سەرکەوتوو دەبێت ئەگەر بتوانێت بەرهەمەکانی (کاڵاو خزمەتگوزاریەکان) لە بازاڕەکاندا ساغ بکاتەوە، بە واتایەکی تر بزنسی سەرکەوتوو ئەو بزنسەیە کە لە بازاڕەکاندا دواو خواست لە سەر بەرهەمەکانی زیاترە و دەتوانێت پێداویستیەکانی بەکاربەر جێبەجێ بکات و داهات و قازانجی پێویستی دەست بکەوێت.

بێگومان بۆ ئەوەی هەر بەهەمێك یان خزمەتگوزارییەك زیاترین خواستی لەسەر بێت لە بازاڕەکاندا پێویستە توانای کێبەرکێکردنی بەرزتر بێت لە چاوو کۆمپانیاکانی تردا، بۆ گەیشتن بەو ئامانجە دەبێت پێش هەموو شتێك بڕیار و تەگبیرکردنی دروست لە لایەن بزنسمانەوە گەڵاڵە بکرێت.

هەروەك دەزانیین مارکیتینگ یەکێکە لە کۆڵەکە سەرەکیەکانی بزنسی سەردەم، هەر لەبەر ئەم هۆیەش بڕیاری مارکیتینگی سەنگی سەرکەوتنی بزنسە.

بۆ ئەوەی لە تەوەرێکی ترەوە بێینەوە سەر ئەوەی ماوەیەك پێشتر تایبەت بە پرۆسەی بڕیاردانی مارکیتینگ باسمان لێکرد، دەمانەوێ لەوێوە جارێکی تر ئاڕاستە سەرەکیەکانی بڕیاری مارکیتینگ ئاماژە پێ بدەین:

- (سیاسەتی بەرهەمهێنان - بەرهەمی - Trade policy)
- (سیاسەتی نرخاندن - Pricing)
- (سیاسەتی دابەشکردن و ساغکردنەوە - distribution and Sales policy)
- (سیاسەتی کۆمۆنیکەیشن - Communication policy)

ئەبێت ئەوە بزانیین کە هێزی ئابووری بەستراوە بە توانای بەرهەمهێنانەوە، لەم سۆنگەیەوە سیاسەتی بەرهەمهێنان یاخود سیاسەتی بەرهەمی بە کرۆکی بڕیاری مارکیتینگ دادەنرێت، هەرچی بڕیارەکانی ترە لە تەوەری بڕیاردانی بەرهەمهێناندا دەسووڕێنەوە، مارکیتینگ تەنها گرنگی بە بەرهەمهێنان و شێوازەکانی بەرهەمهێنان نادات بەڵکو لە هەمان کاتدا بایەخ بە گەیاندنی بەرهەمەکان تاکو دوا بەکاربەریش دەدات.

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین کە:

(سیاسەتی بەرهەمهێنان):

بریتییە لە گشت چالاکیەکانی مارکیتینگ، لە ڕێگەی پلاندانانەوە، بۆ بەرهەمهێنانی ئەو (کاڵا و خزمەتگوزاریانەی) کە توانای کێبەرکێیان هەیە لە بازاڕەکاندا .

بەرهەم خۆی لەخۆیدا ئەنجامی چالاکیەکانی مرۆڤە، بە مەبەستی فرۆشتن و دابینکردنی پێداویستیەکانی خەڵکی.

لە ڕوانگەی مارکیتینگەوە بەرهەم جگە لە سیفەتە گشتیەکانی پێویستە لە هەمان کاتدا سەرنجڕاکێشیش بێت و بە ئاسانی بناسرێتەوە لە نێو بەرهەمەکانی تردا و بە ئاسانی بگوازرێتەوەو نرخەکەشی ڕاکێشەر بێت...هتد.

بۆ ئەوەی بەرهەم سەرنجڕاکێشەر بێت، پێویستە چەند سیفەتێکی تیدا بێت، هیچ بەرهەمێك خۆی بەخۆی ناتوانێت کڕیار بدۆزێتەوە یاخود بە دوای کڕیاردا بگەڕێت، پێویستە بە شێوەیەك لە شێوەکان بەرهەم بگەێنرێتە بازاڕەکان بە

پارێزگاری کردن لە چەندایەتی و چۆنایەتیەکەی، پێویستە بەرهەمەکان بە شێوەیەکی ئاسان لە لایەن کڕیارەوە بناسرێتەوە بە ڕێگەیەکی خێرا دەستی بکەوێت، گشت ئەو چالاکیانەی باسمان لێکرد دەکەوێتە چوارچێوەی ئەرکەکانی مارکیتینگەوە.

چەند فاکتەرێك کاردەکەنە سەر سەرنجڕاکێشانی بەرهەم لە لایەن بەکاربەرەوە، وەك: توانای کڕین، سوودمەندێتی (کەڵکەکانی)، نرخ، کوالێتی، ماوەی خزمەتکردن، شێوەکەی، پێچانەوە، بەناوبانگی، مارکە...هتد. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەو بەرچاوو ڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٤-١) فاکتەرە سەرنجڕاکێشەرەکانی بەرهەم

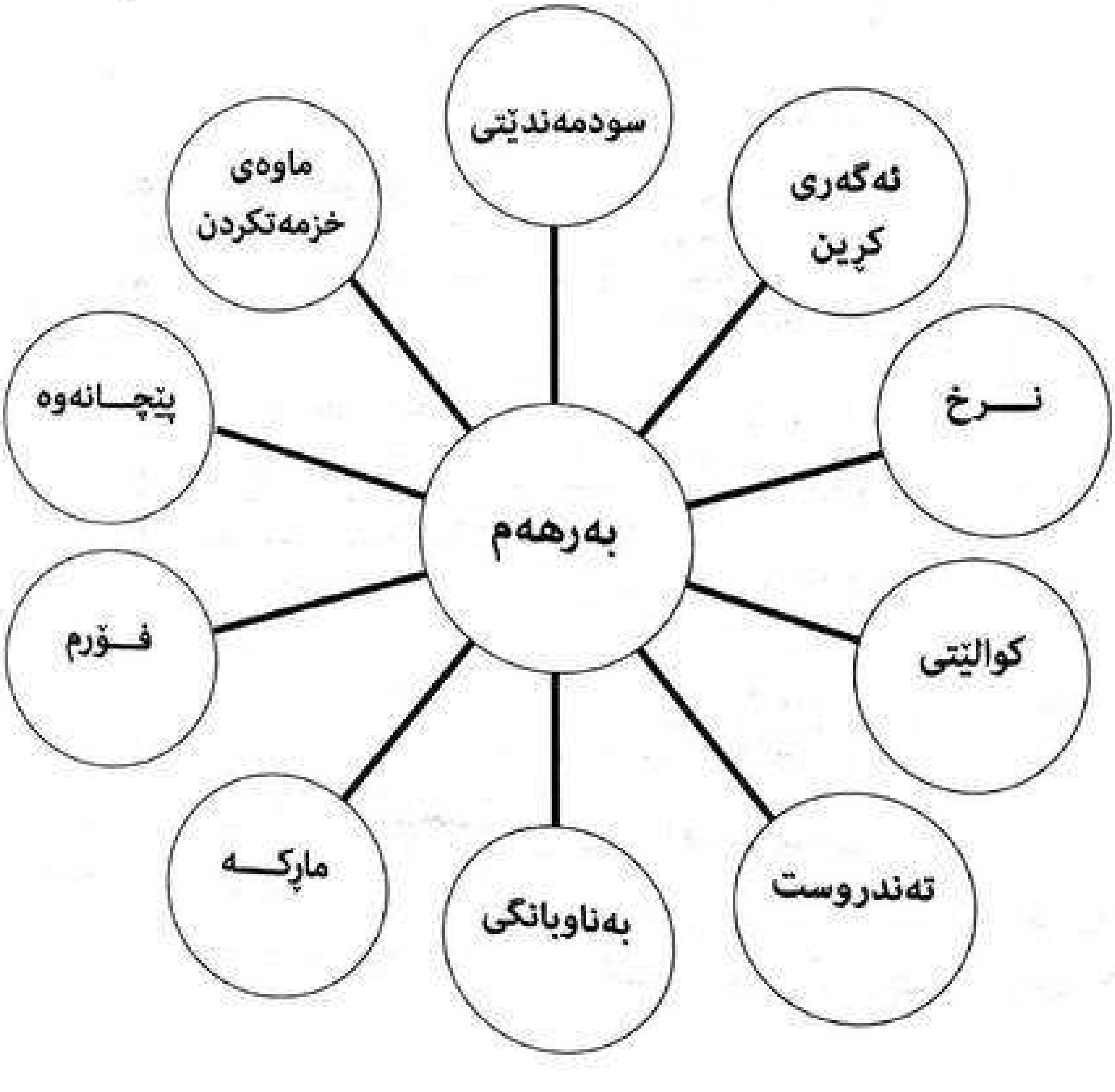
بەرهەم
سودمەندێتی
ئەگەری کڕین
نـــرخ
کوالێتی
تەندروست
بەناوبانگی
مارکـــە
فـــۆرم
پێچـــانەوە
ماوەی خزمەتکردن

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین، کە سیاسەتی بەرهەمهێنان لە ڕوانگەی مارکێتینگەوە تەنها بریتی نییە لە دابینکردنی خواستە ماددی و مەعنەویەکانی بەکاربەر، بەڵکو بریتیشە لە هێنانە کایەو دروستکردنی سیفەتە سەرنجڕاکێشەرەکانی بەرهەمەکان و پێکهێنانی خواست لەسەر بەرهەمەکان. بۆ ئەوەی زیاتر لەو خاڵە بکۆڵینەوە، دەبێت بزانیین کە بەرهەم: بریتییە لە گۆڕینی بەکارهێنراوەکان (کەرەسەی خاو) بۆ بەرهەم یاخود دەرچووەکان.

لە وێنەکەی خوارەوەدا نەخشەی گۆڕینی بەکارهێنراوەکان بۆ بەرهەم دەخەینە ڕوو:

وێنەی (٢-٤) نەخشەی گۆڕینی کەرەسەکان بۆ بەرهەم

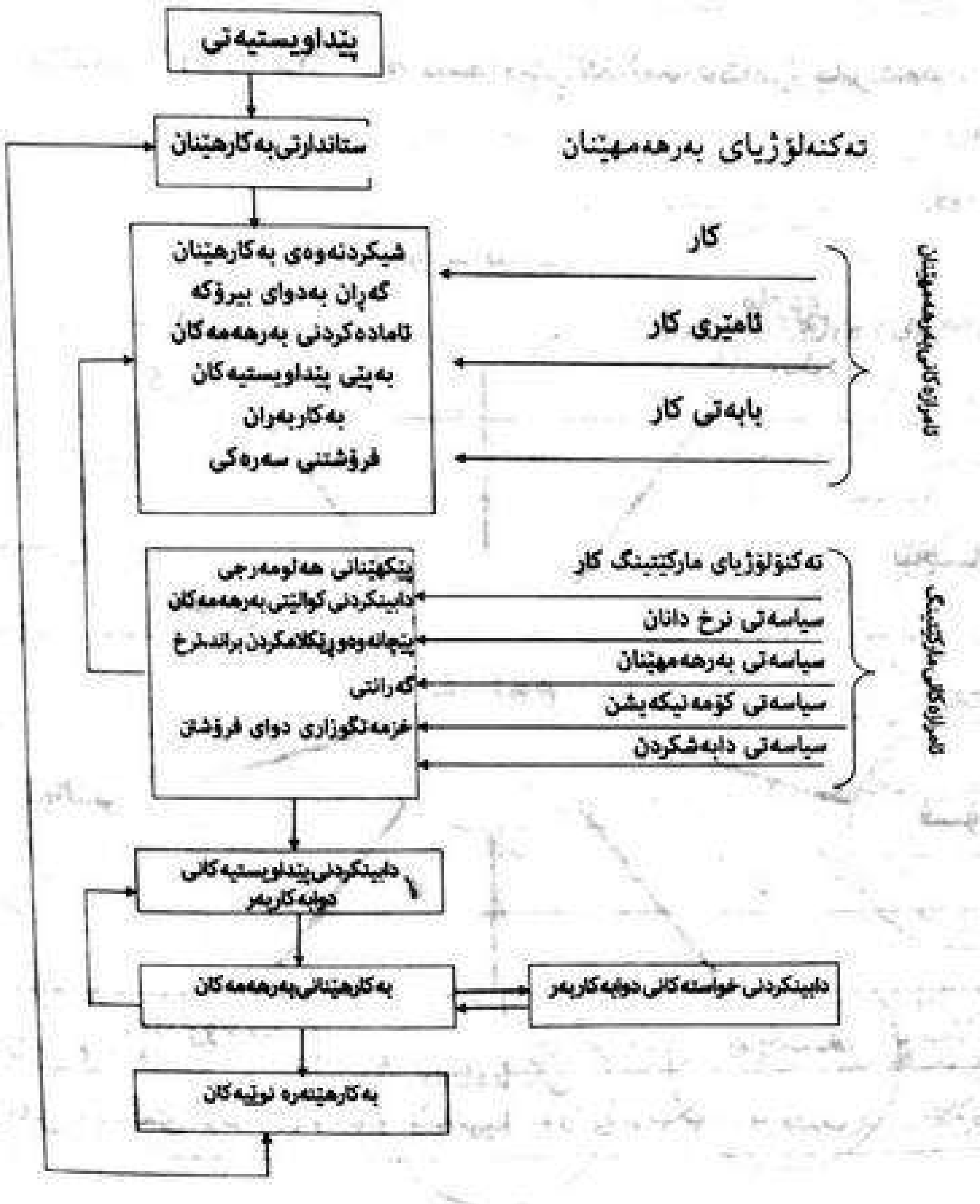
پێداویستیەتی
ستاندارتی بەکارهێنان
تەکنەلۆژیای بەرهەمهێنان
شیکردنەوەی بەکارهێنان
گەڕان بەدوای بیرۆکە
ئامادەکردنی بەرهەمەکان
بەپێی پێداویستیەکان
بەکاربەران
فرۆشتنی سەرەکی
کار
ئامێری کار
بابەتی کار
ئامرازەکانی بەرهەمهێنان
پێکهێنانی هەلومەرجی
دابینکردنی کوالێتی بەرهەمەکان
پێچانەوەو ڕیکلامکردن براندنرخ
گەرانتی
خزمەتگوزاری دوای فرۆشتن
تەکنولوژیای مارکێتینگ کار
سیاسەتی نرخ دانان
سیاسەتی بەرهەمهێنان
سیاسەتی کۆمەنیکەیشن
سیاسەتی دابەشکردن
ئامرازەکانی مارکێتینگ
دابینکردنی پێداویستیەکانی دوایەکاربەر
بەکارهێنانی بەرهەمەکان
دابینکردنی خواستەکانی دوایەکاربەر
بەکارهێنەرە نوێیەکان

هەروەك بە درێژایی بەشەکانی پێشووتر باسمان لێکردووە، فەلسەفەی مارکێتینگ پێش هەر شتێك بریتییە لە بایەخدان بە جێبەجێکردنی خواستەکانی بەکاربەر، هەر لە سەر ئەو بنەمایە مارکێتینگ لە سیاسەتی بەرهەمهێناندا گرنگی دەدات بە چەند فاکتەرێکی تر کە کاریگەریان هەیە لەسەر ساغکردنەوەو فرۆشتنی بەرهەمەکان وەك: کات، تەمەنی کڕیار، شێوەی گوزەران، بەکاربەرە نوێیەکان.

ئەبێت ئەوە بزانیین دۆزینەوەو ڕاکێشانی کڕیاری نوێ یەکێکە لە ئەرکە قورسەکانی مارکێتینگ بۆ ئەوەی زیاتر کڕیاری نوێ ڕابکێشرێت پێویستە لێکۆڵینەوە بۆ چەند پێوەرێکی گرنگ بکرێت وەك ئەوەی ئایا بەرهەمەکە بۆ بەکارهێنانی خودی (تایبەت) بەرهەمهێنراوە، یاخود بە مەبەستی بەکارهێنانی لە بەرهەمهێناندا، بە دەربڕینێکی دیکە سیفەتی بەرهەمەکان و ئاستی دینامیکی بەکارهێنانیان، یەکێکە لەو پێوەرە گرنگانەی کە مارکێتینگ بایەخی پێ دەدات. بۆ ڕوونکردنەوەی ئەوەی لەسەرەوە ووتومانە سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (٤-١) پێوەرەکانی ئاستی دینامیکی بەکارهێنان

بەکارهێنان بۆ مەبەستی تایبەت	بەکارهێنان بۆ مەبەستی بەرهەمهێنان
تەمەن	گۆڕانی قەبارەی کۆمپانیا
ئاستی تەندروستی	گۆڕانی ئاستی داهاتی کۆمپانیا
باری خێزانی	گۆڕانی ئاڕاستەی چالاکیەکان
ئاستی داهات	گۆڕانی سەرچاوە مادیەکان
باری کۆمەڵایەتی	گۆڕانی بارو حاڵەتی دەستی کار
مۆدە	گۆڕانی ژینگەی ووزەیی
گۆڕانی ڕەوشی گوزەران	گۆڕانی بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی
گۆڕانی ژینگەی ئابووری و کۆمەڵایەتی	گۆڕانی ژینگەی ئابووری و کۆمەڵایەتی

ئامانجی سەرەکی بەرهەمهێنانی هەر بەرهەمێك- بریتییە لە دابینکردنی پێداویستیەکانی بەکاربەر، لەم سۆنگەیەوە ئەرکی مارکیتینگ بریتییە لە دیاریکردنی ژیرانەی سوودمەندێتی بەرهەمەکان، بە دەربڕینێکی دیکە دیاریکردنی ئەو سوود و کەڵکانەی بەکارهێنانی بەرهەمەکە. بۆ نموونە هەندێ جار لە ڕیکلامەکانەوە گوێمان لە دەستواژەی بەم شێوەیە دەبێت: (ئێوە دەرمان ناکڕن بەڵکو تەندروستی دەکڕن)، نموونەیەکی تر (ئێمە پۆدرەی جوانکاری نافرۆشین بەڵکو جوانی و تەندروستیتان پێ دەبەخشین)...هتد.

به شێوەیەکی گشتی سیاسەتی بەرهەمهێنان سێ چەمکی گرنگ دەگرێتە خۆی:

١- بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ .

٢- نۆژەنکردنەوەی ئەو بەرهەمانەی کە لە بەرنامەی بەهەمهێناندایە.

٣- بەرهەمهێنانی ئەو بەرهەمانەی کە پێشتر خواستیان لەسەر بووە.

ئەگەر کەمێك ووردبین بین، هەرچەندە بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ، ڕەنگە قازانجی زیاتر بهێنێت بۆ کۆمپانیاکە، بەڵام دەبێت ئەوەمان بیرنەچێت کە بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ ڕیسکیشی تێدایە چونکە ئەو بەرهەمە نوێیە هێشتا لای بەکاربەر ناسراو نییە، بۆیە بەکاربەر بە ئاگاوە بڕیاری کڕینیان دەدات. بۆیە باشتر وایە زیاتر گرنگی بدرێت بە نۆژەنکردنەوە یاخود تازەکردنەوەو باشترکردنی بەرهەمە کۆنەکان کە کاربەر پێی ئاشنایە.

بەهەرحاڵ لەم حاڵەتەدا بڕیاری کۆتایی دەگەڕێتەوە بۆ ستراتیژیەتی سیاسەتی بەرهەمهێنانی هەر کۆمپانیایەك.

پسپۆڕانی بواری مارکیتینگ بە پێی ڕێبەرو پێوەرەکان بەرهەمەکان دابەش دەکەن بەسەر چەند گرووپێکدا: مەبەستی گشتی یاخود سەرەکی لە بەرهەمهێنان، جۆری بازاڕ، ئامادەیی بەکارهێنان، ژمارەی بەکاربەرەکان. بۆ زیاتر تێگەیشتن لە پۆلێنکردنی بەرهەمەکان سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (٢-٤) پۆلێنکردنی بەرهەمەکان

پێوەرەکان	گرووپی بەرهەمەکان
مەبەستی سەرەکی (گشتی)	- بەکارهێنانی بەرهەم بە پێی خواستەکان - ئەو بەرهەمانەی پێشتر هەڵدەبژێردرێن - ئەو بەرهەمانەی خواستی تایبەتی لەسەرە - ئەو بەرهەمانەی خواستی کەمی لەسەرە - ئەو بەرهەمانەی لە پیشەسازیدا بەکاردەهێنرێن
جۆری بازاڕەکان	ئەو بەرهەمانەی کە لە بازاڕی - بەکارهێناندان - بەرهەمهێنەراندان - ناوەندەکاندان (بریکارەکان) - دەزگا کۆمەڵایەتییەکان
ئامادەیی بەکارهێنان	- کەرەسەی خام - نیوە ئامادە - کەرەسە - پارچە
ژمارەی بەکاربەران	- بەکارهێنەرە گشتیەکان - بەکارهێنەرە تایبەتەکان

بەشێوەیەکی گشتی بەرهەمەکان بۆ دوو مەبەستی سەرەکی بەرهەمدەهێنرێن، یەکەم بۆ بەکارهێنان، دووەم بۆ مەبەستی پیشەسازی، واتە بۆ جێبەجێکردنی پێداویستیەکانی بەرهەمهێنان. بۆ زیاتر بەرچاوڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٢-٤) پۆلێنکردنی بەرهەمەکان بە پێی مەبەستە سەرەکیەکان

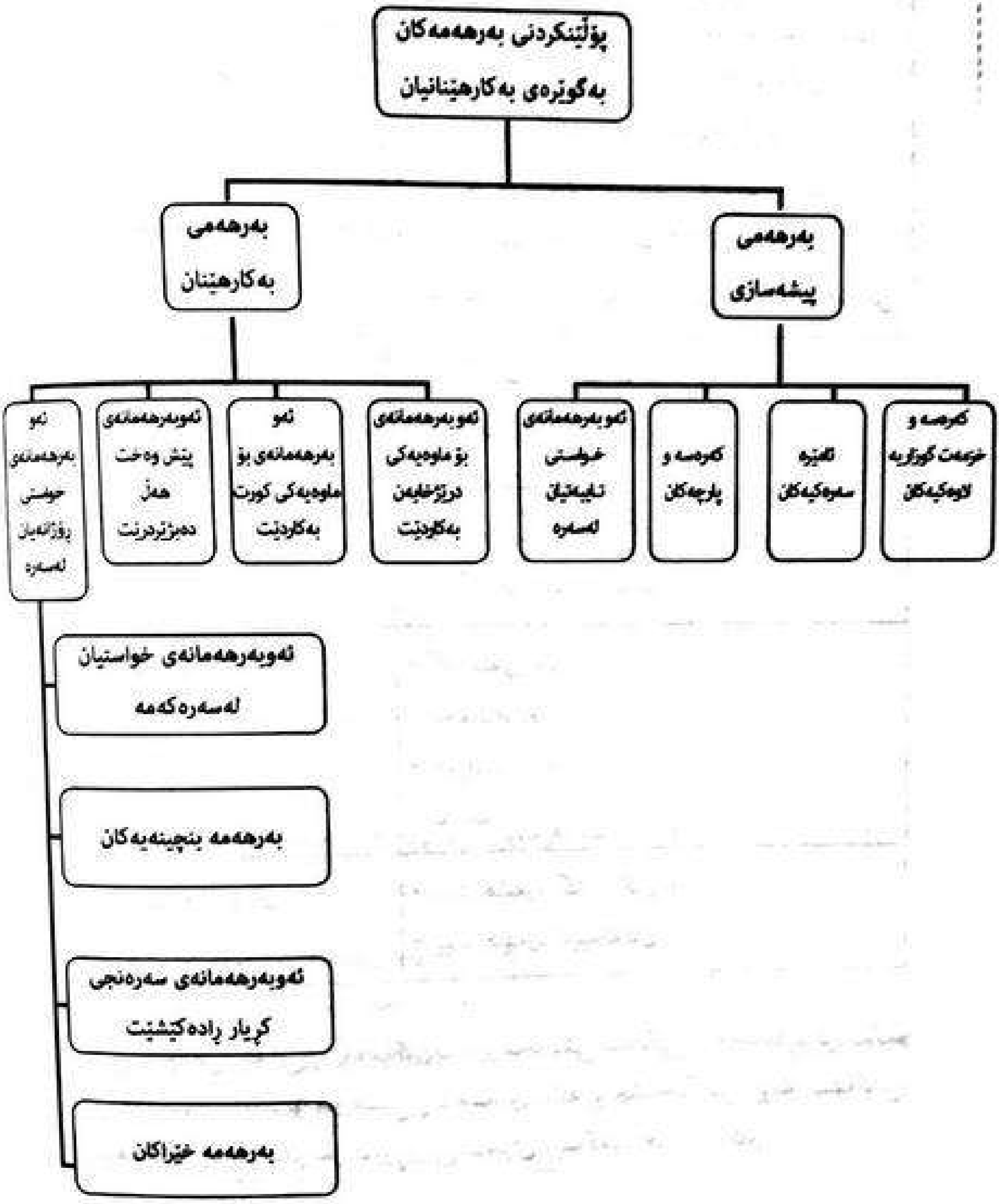
پۆلێنکردنی بەرهەمەکان بەگوێرەی بەکارهێنانیان
بەرهەمی پیشەسازی
بەرهەمی بەکارهێنان
کەرەسە و خزمەت گوزاریە لاوەکیەکان
ئامێرە سەرەکیەکان
کەرەسە و پارچەکان
ئەو بەرهەمانەی خواستی تایبەتیان لەسەرە
ئەو بەرهەمانەی بۆ ماوەیەکی درێژخایەن بەکاردێت
ئەو بەرهەمانەی بۆ ماوەیەکی کورت بەکاردێت
ئەو بەرهەمانەی پێش وەخت هەڵدەبژێردرێت
ئەو بەرهەمانەی خواستی ڕۆژانەیان لەسەرە
ئەوبەرهەمانەی خواستیان لەسەرەکەمە
بەرهەمە بنچینەیەکان
ئەوبەرهەمانەی سەرەنجی کڕیار ڕادەکێشێت
بەرهەمە خێراکان

بەرهەم بۆ مەبەستی بەکارهێنان: ئەو بەرهەمانە (کاڵاو خزمەتگوزاریانە) دەگرێتەوە کە بەکاربەر ڕۆژانە بەکاریان دەهێنێت، هەروەها ئەو بەرهەمانەش دەگرێتەوە کە بۆ ماوەی کورتخایەن و درێژخایەن لە لایەن بەکاربەرەوە بەکاردەهێنرێت.

بەرهەم بۆ مەبەستی بەرهەمهێنانەوە: ئەو بەرهەمانە دەگرێتەوە کە بەکاربەر یاخود کۆمپانیاو کارگەکان بە مەبەستی دروستکردنەوەو بەرهەمهێنانەوە بەکاری دەهێنن، وەك هەندێ لە کرەسەی خاوی بەرهەمهێنراو یاخود ئامێرو جۆرەکانی، بۆ نموونە نەوتی ڕەش دەتوانرێت جارێکی تر لە بەرهەمهێنانەوەی بەنزین، نەوتی سپی، ڕۆن...هتد. بەکاربهێنرێتەوە.

پێش کۆتایی ئەم پەرەگرافە بە پێویستی دەزانیین جارێکی تریش ئامانجە سەرەکیەکانی سیاسەتی بەرهەمهێنان لە چەند خاڵێکدا کۆبکەینەوە:

- دەستەبەرکردنی داهات(قازانج)
- زیادکردنی دەرامەتەکان
- فراوانکردنی بەشە بازاڕ
- کەمکردنەوەی خەرجیەکانی بەرهەمهێنان و مارکیتینگ
- بەهێزکردن و زیادکردنی ناوبانگی کۆمپانیا
- کەمکردنەوەو نەهێشتنی ڕیسك (سەرکێشی)

بۆ گەیشتن بە ئامانجەکان پێویستە بزنس(دامەزراوەو کۆمپانیاکان) پەیڕەوی چەند خاڵێکی گرنگ بکەن وەك:

- بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ
- نۆژەنکردنەوەی بەرهەمەکانی پێشتر
- جۆراوجۆرکردنی بەرهەمەکان
- پێچەوانەوە و هەلگرتنی بەرهەمەکان
- شێوەی پێشنیازکردنی بەرهەمەکان ...هتد.

٢-٤ سووڕی ژیانی بەرهەم

وەك ڕێسایەكی گشتی بە پێی سیفەتی بەكارهێنانی هەریەهەمێك ئاستی خواست لەسەر بەرهەم دەگۆڕێت، ئەو كاتە بەپێی ئەندازەی گۆڕانی خواستەكان ئاستی بەرهەمهێنانیش بە ئاڕاستەی زیاد بوون یان كەمبوونەوە دەچێت. بە دەربڕینێكی تر خواست لەسەر هەر بەهەمێك زیاتر بێت ئەوا بەرهەمهێنەر قەبارەی بەرهەمەكانی زیاتر دەكات، بە پێچەوانەشەوە ئەگەر هاتوو خواست لە سەر بەرهەمێك كەمتر بێتەوە ئەوا بەرهەمهێنەر ناچار دەبێت قەبارەی بەرهەمەكانی كەمتر بكاتەوە. هەر وەك دەزانیین پرۆسەی بەرهەمهێنان وەك چالاكییە ئابوورییەكانی تر پرۆسەیەكی بەردەوامە، بۆیە لەو حاڵەتەدا (بزنس) بەرهەمهێنەر دەگەڕێت بە دوای بیرۆكەی نوێدا بۆ بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێتر بە پێی خواستەكانی بازاڕ.

ماركیتینگ وەك چەمكێكی زانستی ئابووری سەردەم لە پرسەی سیفەتی گۆڕانی ئاستی بەكارهێنانی بەرهەمەكەندا پشت دەبەستێت بە (چەماوەی سووڕی ژیانی خواست - Life cycle of demand)، بە گوێرەی تیۆریای (سووڕی ژیانی بەرهەم - The product life cycle)، گۆڕان لە قەبارەی فرۆشتنی هەر بەهەمێك بە چەند قۆناغێكدا تێدەپەڕێت:

- **(قۆناغی ناساندن - سەرەتایی - Introduction Stage)**

- (قۆناغی گەشەی ناجێگیر - Stage of uneven growth)
- (قۆناغی پێگەیشتن - Stage of maturity)
- (قۆناغی پووکانەوە - Decline Stage)

سووڕی ژیانی چەماوەی خواستەکان لە هێڵکاریدا وەك پیتی (S) ئینگلیزی دێتە بەرچاوو، لە پراکتیکدا چەماوەی خواستەکان (S) بە پێی فاکتەرەکان دەگۆڕێت. بۆ زیاتر تێگەیشتن لە چەماوەی خواست سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٤-٤) هێلکاری سیفەتی چەماوەی خواست

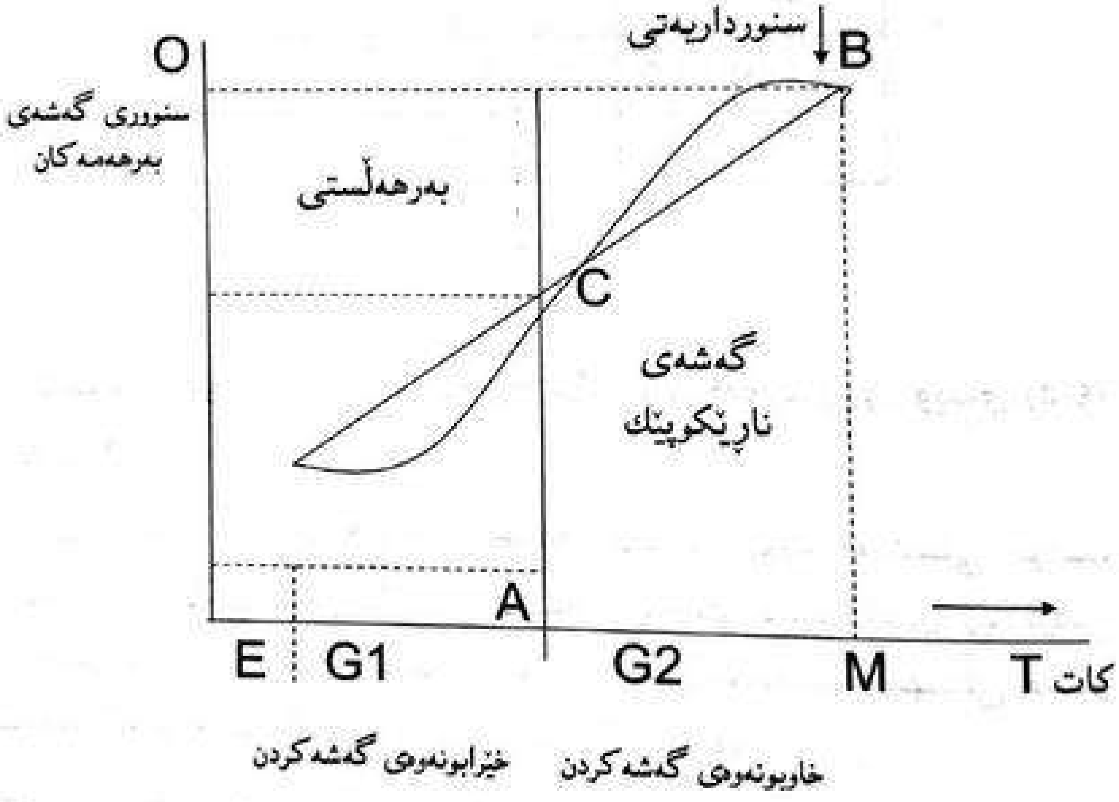
سنورداریەتی
O
B
سنووری گەشەی بەرهەمەکان
بەرهەڵستی
C
گەشەی
ناڕێکوپێك
A
E
G1
G2
M
T
کات
خێرابونەوەی گەشەکردن
خاوبونەوەی گەشەکردن

ئەگەر زیاتر ووردبینانە لە گەشەی یاخود سووڕی چەماوەی خواست بکۆڵینەوە، دەبینیین دۆخەکەی لە سەرەتاوە تاکو کۆتایی: لە شێوەی هێڵێکی جێگیردا دەجووڵێتەوە، دەتوانیین بڵێین لە پراکتیکدا سووڕی ژیانی خواست

ئاست و قەبارەی فرۆشتن لە چەند قۆناغێکدا نیشان دەدات، خستنەڕووی ئەو دۆخە لە وێنەکەی خوارەوەدا دەخەینە بەرچاوو:

وێنەی (٤-٥) سووڕی ژیانی خواس^{T}

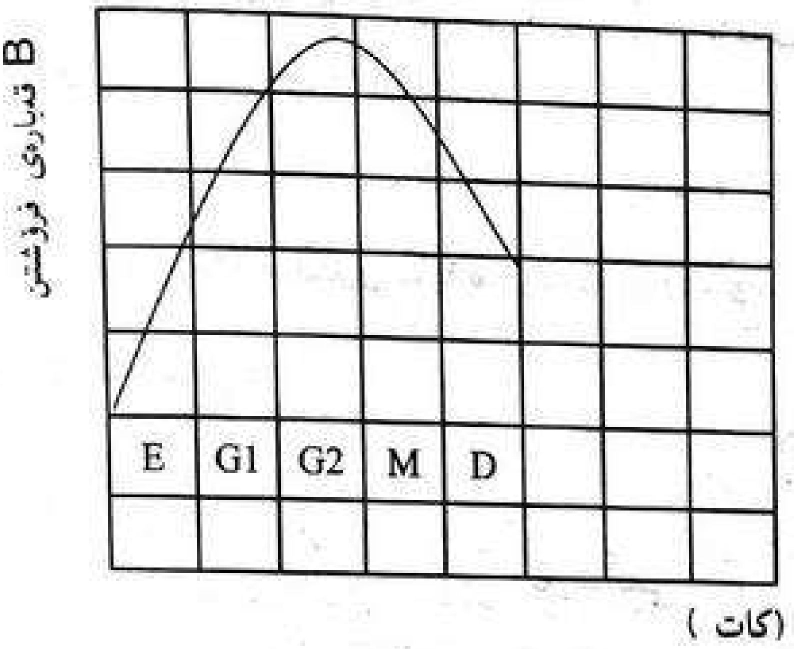

ئێستاکە هەوڵ دەدەین لە خوارەوە مانای وێنەکەی سەرەوە وێنەی (٤-٥) ڕوون بکەینەوە:

١- پەیدابوونی خواست(emergence-E)، ئەو قۆناغەیە کە ئاستی خواست لەسەر بەرهەمێکی دیاریکراو بەرز دەبێتەوە، ئەمەش دەبێتە هۆی زیادکردنی بەرهەمهێنان، ئەو کاتە بەرهەمهێنەرەکانی تریش دەکەونە بەرهەمهێنانی هەمان بەرهەم، لە ئەنجامدا کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا پەیدا دەبێت.

٢- خێراکردنی گەشەی خواست(G1,growth-G) ئەو قۆناغەیە کە ئاستی خواست زیاتر دەبێت لە ئاستی خستنەڕوو، ئەمەش دەبێتە هۆی گەشەکردنی بەرهەمهێنان و فراوانبوونی چالاکیەکان لە بازاڕدا بەمەبەستی بەدەستهێنانی قازانجێکی زیاتر.

٣- لاوازبوونی (کەمبوونەوەی) گەشەی خواست (G2) ئەو قۆناغەیە کە ئاستی خواست تێدا کەمتر دەبێتەوە و ئاستی خستنەڕوو زیاتر دەبێت، واتە خستنەڕووی بەرهەمەکان لە چاوو خواستەکانی بەکاربەردا زیاتر دەبێت.

٤- پێگەیشتن (هۆشمەندبوون) - (maturity-M) ئەو قۆناغەیە کە ئاستی خواست زۆر زیاد دەکات لە بازاڕەکاندا، ئەو کاتە ئاستی بەرهەمهێنانیش زیاتر دەبێت و تواناکانی بەرهەم بەرزتر دەکرێنەوە.

٥- پووکانەوە (داتەپین) - (die down-D) ئەو قۆناغەیە کە بە شێوەیەکی بەرچاوو ئاستی بەکارهێنان کەم دەبێتەوەو خواست لەسەر بەرهەمەکان نزم دەبێتەوە ن ئەمەش دەبێتە هۆی خاووبوونەوەی گەشەی ئابووری و دابەزینی ئاستی لە دایکبوون (دیمۆگرافی)...

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەو تێگەیشتن لە سووڕی ژیانی خواست لە ڕوانگەی مارکیتینگەوە، پێویستە ئاماژە بەوە بدەین کە سووڕی ژیانی خواست بەستراوە بە سووڕی ژیانی تەکنۆلۆژیای بەرهەمهێنان و سووڕی ژیانی بەرهەمەوە. لە پراکتیکدا کاتێك لێکۆڵینەوە لەسەر بارودۆخی بازاڕ دەکرێت پێویستە هەمەئاهەنگی لە نێوان هەرسێ سووڕی (خواست، تەکنۆلۆژیا، بەرهەم) دروست بکرێت. چونکە بە پێی پێشکەوتن و گۆڕانکاری لە تەکنۆلۆژیای بەرهەمهێناندا لە ماوەی سووڕی خواستدا، سیفەتی سووڕی بەرهەمیش دەگۆڕێت.

بۆ خستنەڕووی هەمەئاهەنگی و پەیوەندی سووڕەکان سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٦-٤) هەمئاهەنگی لە نێوان سووڕی خواست و تەکنۆلۆژیاو بەرهەم

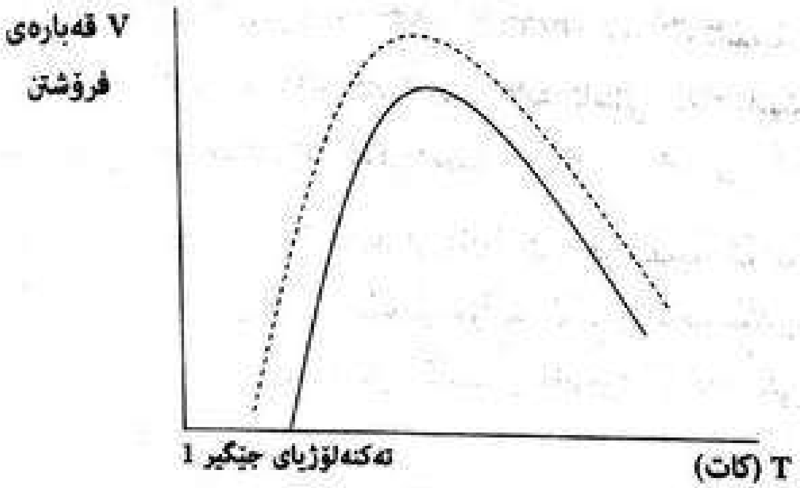

تەکنەلۆژیای جێگیر 1

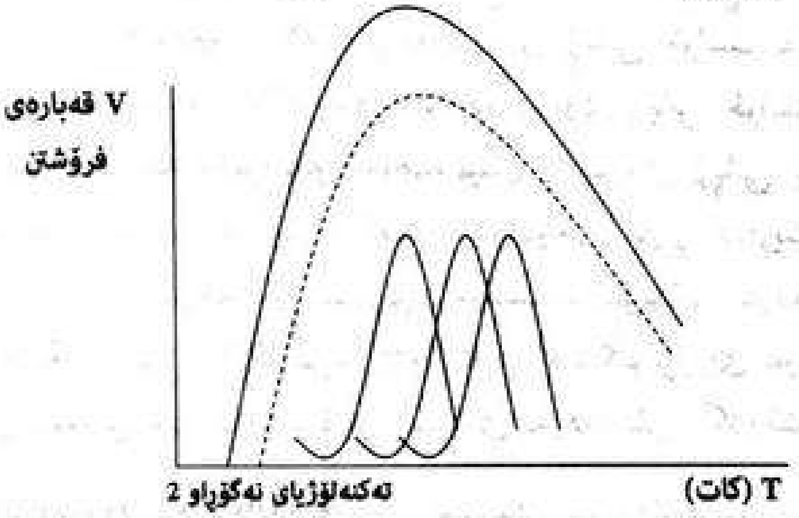

تەکنەلۆژیای نەگۆڕاو 2

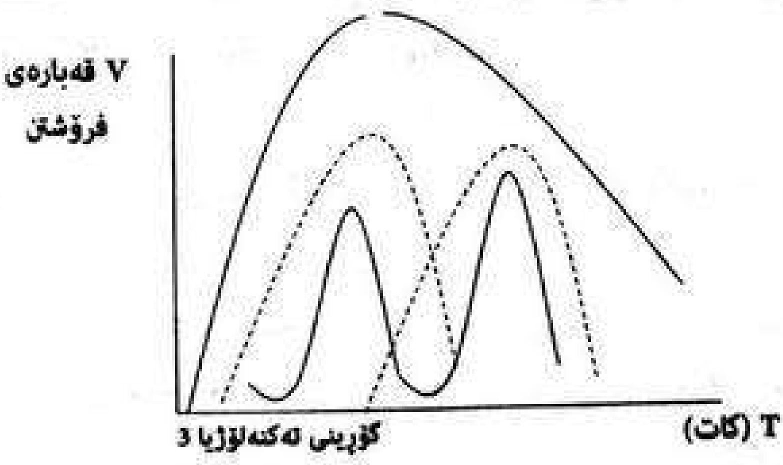

گۆڕینی تەکنەلۆژیا 3

لێرەوە دوای سەیرکردنی وێنەی (٤-٦) دەتوانیین بڵێین کە پرۆسەی سووڕی ژیانی خواست زیاتر وەستاوە یاخود بەستراوەتەوە بە تەکنۆلۆژیای بەرهەمهێنانەوە، بە واتایەکی تر هەرچەندە ئاستی خواستەکان لە سەر هەر بەرهەمێك جێگیر و سەقامگیریش بێت ئەوا لە ژێر کاریگەری فاکتەری پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیی و گەشەی کۆمەڵایەتیدا لە ڕووی فیزیکی و مەعنەویەوە بەرهەمەکە کۆن دەبێت یاخود باوی نامێنێت بۆیە بەرهەمهێنەر لەو حاڵەتەدا هەوڵی گۆڕین یاخود نۆژەنکردنەوەی بەرهەمەکانی دەدات، لێرەدا نەبێت ئەوەمان لە بیر نەچێت، زوو یان درەنگ کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا دێتە کایەوە، ئەو کاتە ئەو بەرهەمە خواستی لەسەر دەبێت کە زیاتر سەرنجڕاکێشەرە و نرخەکەشی گونجاوە بەلای بەکاربەرەوە. لە پراکتیکدا سووڕی ژیانی هەر بەرهەمێك سنووردارەو هەتاهەتایە بەردەوام نابێت، بە واتایەکی تر پرۆسەی سووڕی ژیانی بەرهەم بە چەند قۆناغێکدا تێدەپەڕێت وەك :

- **(قۆناغی ئامادەکردن - development)**
- **(قۆناغی ناساندن - introduction)**
- **(قۆناغی گەشەکردن - growth)**
- **(قۆناغی پێگەیشتن - maturity)**
- **(قۆناغی تێربوون - Saturation)**
- **(قۆناغی پووکانەوە ((ئاوابوون)) - decline)**

بۆ زیاتر خستنەڕووی قۆناغەکانی سەرەوە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٧-٤) قۆناغەکانی ئامادەکردنی سووڕی ژیانی بەرهەم

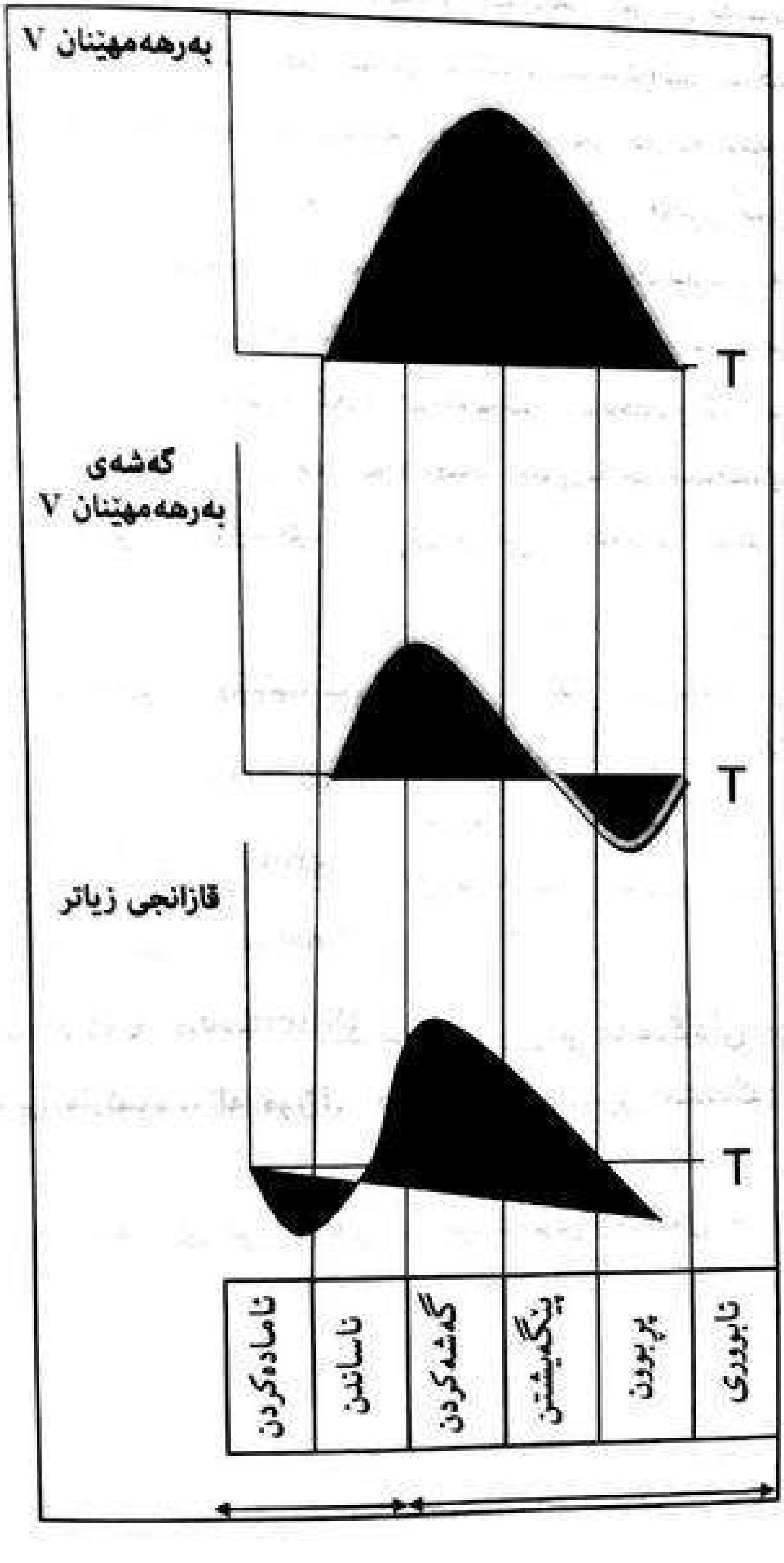

ئەوەی کە دەبێت لە یادی نەکەین ئەوەیە کە قۆناغی ئامادەکردن واتە بیرۆکەی بەرهەمهێنان چەمکێکی گرنگ و سەرەکی سووڕی ژیانی بەرهەمە، هیچ بەرهەمێك (کاڵا و خزمەتگوزاریەك) ناتوانرێت بەرهەم بهێنرێت ئەگەر پێشتر تەگبیری بۆ نەکرابێت، هەر کۆمپانیایەك پێشتر بتوانێت بەرهەمی نوێ بخاتە بازاڕەکانەوە ئەوا ئەو کۆمپانیایە دەتوانێت زیاتر قازانج بەدەستبهێنێت، بەرهەمهێنەرەکانی دوای ئەو، تەنها دەتوانن قازانجێکی کەمتر بەدەستبهێنن. هەر لەبەر ئەم هۆیەشە کۆمپانیاکان بیرۆکەی بەرهەمهێنانی بەرهەمە نوێیەکانیان لەو پەڕی نهێنیدا دەهێڵنەوە تاکو دەست کۆمپانیاکانی تر نەکەون، دەبێت ئەوە بزانیین کە زۆرینەی کۆمپانیا مەزنەکانی جیهان بە دەیان ملیۆن دۆلار لە بواری (سیخوڕی پیشەسازیدا) خەرج دەکەن بۆ بەدەستهێنانی زانیاریە نهێنیەکانی کۆمپانیا ڕکابەرەکانیان.

کاتێك قۆناغی ئامادەکردن دەکەوێتە بواری جێبەجێکردنەوە، زۆرترین ئەرك دەکەوێتە سەر بەشی مارکیتینگ، چونکە ناساندنی بەرهەمە نوێیەکان بە کاربەران و جێکردنەوەیان لە بازاڕەکاندا هەنگاوەکانی دواتر دیاری دەکەن. بۆیە لەو قۆناغەدا پێشنیار دەکرێت کە لە ستراتیژیەتی مارکیتینگدا بە ووردی ئاستی نرخ و تێچوونەکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکە دیاری بکرێت :

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی نەخشەکەی سەرەوەو نمایشکردنی مەرجەکانی ستراتیژیەتی مارکیتینگ لە قۆناغی ئامادەکاریدا سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن

نەخشەی (٣-٤) مەرجەکانی پشکنینی ستراتیژیەتی مارکێتینگ لە قۆناغی ئامادەکاری بەرهەمهێناندا

ستراتیژ	مەرجەکان
CBB - لابردنی سەرپۆشەکان بە خێرایی لە بازاڕەکاندا	١- زۆربەی کڕیاران ئاشنا نەبوون بە بەرهەمە نوێیەکان ٢- هەر کڕیارێك زانیاری لەسەر بەرهەمە نوێیەکە هەیە، ئامادەیە بە نرخێکی بەرز بیکڕێت ٣- ئاستی کێبەرکێ لاوازە
CBH - لابردنی سەرپۆشەکان بە هێواشی لە بازاڕەکاندا	١- قەبارەی بازاڕ سنووردارە ٢- زۆربەی کڕیاران بەئاگان لە بەرهەمە نوێیەکەن ٣- ئاستی کێبەرکێ زۆر نزمە نزیکە لە نەبوونەوە
CHB - چوونە نێو بازاڕ بەخێرایی	١- قەبارەی بازاڕ فراوانە ٢- کڕیارە بە تواناکان کەمتر ئاشنان بە بەرهەمە نوێیەکان ٣- زۆربەی کڕیارەکان ئامادەنیین بە نرخێکی بەرز بەرهەمەکە بکڕن ٤- کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا بەهێزە ٥- ئاستی تێچوونی بەرهەمهێنان کەمتر دەبێتەوە و بڕی بەرهەمهێنان زیاتر دەبێت

CHH - چوونە نێو بازاڕ بە هێواشی (خشۆکی)	١- قەبارەی بازاڕ زۆر فراوانتر دەبێت ٢- کڕیارەکان زانیاری تەواویان هەیە لەسەر بەرهەمە نوێیەکان ٣- کڕیار بە نرخێکی کەمتر بەرهەمە نوێیەکان دەکڕێت ٤- ئاستی کێبەڕکێ چڕتر دەبێتەوە

لە قۆناغی گەشەکردندا قەبارەی فرۆشتن زیاد دەکات و ئاستی قازانجیش بەرز دەبێتەوە، ئەو کاتە خەرجیەکان لە بواری مارکیتینگ و ڕیکلامکردندا کەمتر دەبێتەوە چونکە بەهۆی ئاشنابوونی کڕیار و زانیاری تەواو لەسەر بەرهەمەکە ئاستی خواست لەسەری بەرز دەبێتەوە. لەم دۆخەدا کۆمپانیا ڕکابەرەکان چالاکییەکانی خۆیان زیاترو چڕتر دەکەنەوە و بەرهەمی هەمان شێوە دەخەنە بازاڕەکانەوە، لە ئەنجامی کێبەرکێدا کۆمپانیاکان ناچار دەبن گرنگی بدەن بە کوالێتی و کەمکردنەوەی نرخ لە لایەکەوە، لە لایەکی ترەوە ناچار دەبن خەرجیەکانیان لە بواری هاندان و ڕیکلامکردندا زیاتر بکەن، دواتر قۆناغی تێربوونی بازاڕ دەست پێ دەکات، بۆیە کۆمپانیاکان لەم حاڵەتەدا لە پارێزگاری بەشە بازاڕ، دەبێت هەوڵ و چالاکییەکانیان لە باشکردنی جۆریەتی (کوالێتی) بەرهەمەکانیان چڕتر بکەنەوە، چونکە لەم دۆخەدا ئەو بەرهەمانە دەتوانن بەرگەی شەپۆلی کێبەرکێ بگرن کە دەتوانن کوالێتێکی بەرز بە نرخێکی کەمتر لە ڕکابەرەکانی پێشنیار کات.لەم قۆناغەدا بە شێوەیەکی بەرچاوو قەبارەی فرۆشتن کەمتر دەبێتەوەو خەرجیەکانی مارکیتینگیش زیاتر دەبێت بۆیە لەم قۆناغەدا پێویستە کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگ بەهێزتر بکرێت بۆ ئەوەی تا دەکرێت سووڕی ژیانی بەرهەم و خواست لە سەر بەرهەماکان درێژ بکرێتەوە.

قۆناغی دواتر کە بریتییە لە قۆناغی پێگەیشتن، بازاڕەکان بە شێوەیەکی بەرچاوو فراوانتر دەبن و قەبارەی بەرهەمهێنان دەگاتە بەرزترین ئاست و

گەنجینەکان پڕ دەبن و ئاستی کێبەرکێ زیاتر و زیاتر چڕ دەبنەوە، لەم حاڵەتەدا کۆمپانیاکان ناچار دەبن قەبارەی وەبەرهێنان زیاتر بکەن و گۆڕانکاری لە بەرهەمهێناندا بکەن و مێتۆدی نوێتر پەیڕەو بکەن بۆ ساغکردنەوەو فرۆشتنی بەرهەمەکانیان.

(فیلیپ کۆتلەر) قۆناغی پێگەیشتنی دابەش کردووە بەسەر سێ ئاستدا:

* (ئاستی پێگەیشتنی تەواو- هۆشمەندی- Phase of maturation) - لەم قۆناغەدا ئاستی گەشەی فرۆشتن کەمدەبێتەوە یاخود خاوو دەبێتەوە، تۆڕی ساغکردنەوە تاڕادەیەك جێگیر دەمێنێتەوە .

* (ئاستی جێگیری هۆشمەندی- Stable phase of maturity) - لەم قۆناغەدا قەبارەی فرۆشتن تاڕادەیەك جێگیر دەبێت بەهۆی تێربوونی بازاڕەوە، ئاستی گەشەی فرۆشتن لەم حاڵەتەدا بەستراوە بە ژمارەی دانیشتووان و پێداویستیەتی بەکارهێنانی بەرهەمەکە لە لایەن بەکاربەرانەوە.

* (ئاستی پیربوون - هیلاکبوون - Phase of aging)- لەم قۆناغەدا ئاستی فرۆشتن بە ئەندازەیەکی زۆر دادەبەزێت ن چونکە بەکاربەر لەو بەرهەمە بێزار دەبێت و هەڵپەی کڕینی بەرهەمی نوێ دەکات .

ئەوەی ئاشکرایە لە قۆناغی پێگەیشتندا هەرچەندە قەبارەی فرۆشتن و ئاستی خەرجیەکان زیاتر دەبێت، بەڵام کۆمپانیاکان بەهۆی تەگبیرەکانی مارکیتینگەوە و گۆڕانکاری و دەستکاریکردنی بەرهەمهێنانەوە هەوڵی درێژکردنەوەی ماوەی ژیانی بەرهەمەکانیان دەدەن لە بازاڕەکاندا، لەم دۆخەدا ئەرکی ستراتیژیەتی مارکیتینگ بریتی دەبێت لە هەمئاهەنگی و گونجاندنی ستراتیژیەتی هێوەرکردنەوەو دەستکاریکردنی بازاڕ و بەرهەمهێنان و جۆراوجۆرکردنی مارکیتینگ (مارکیتینگ - میکس). بۆ ڕوونکردنەوەی باشتری ستراتیژیەتی مارکیتینگ لە قۆناغی پێگەیشتندا سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (٤-٤) ستراتیژیەتی مارکیتینگ لە قۆناغی پێگەیشتنی بەرهەمدا

ستراتیژ	بڕیار (پێواندن)
دەستکاریکردنی (گۆڕانی) بازاڕ	١- ڕاکێشانی سەرنجی ئەو بەکاربەرانەی کە پێشتر ئاشنا نەبوون بە بەرهەمی (کاڵاو خزمەتگوزاریەکانی) کۆمپانیاکە ٢- فراوانکردنی بەشە بازاڕ ٣- دوورخستنەوەی بەکاربەران لە کڕینی بەرهەمی کۆمپانیا ڕکابەرەکان ٤- بەکارهێنانی میتۆدی هاندان و بەخشین بۆ بەکاربەرە هەمیشەییەکان
دەستکاریکردنی (گۆڕانی) بەرهەم	١- باشکردنی کوالێتی بەرهەمەکان ٢- باشکردنی سیفەتەکانی بەرهەمەکە ٣- باشکردن و جوانکردنی دیزاین و پێچانەوە بۆ بەرهەمەکان
دەستکاریکردنی (گۆڕانی) مارکیتینگ - میکس	١- بەردوامی لە تەگبیرکردن و دەستکاریکردنی ئاڕاستەکانی مارکیتینگ ٢- پێشخستن و ڕێکخستن و گونجاندنی سەرجەم ئامرازەکانی مارکیتینگ

ئەگەر بێینە سەر باسکردنی قۆناغی تێربوون، ئەوە بەبێ یەك و دوو ن دەتوانیین بڵێین بریتییە لە قۆناغی ململانێ و کێبەڕکێ لە بازاڕەکاندا. بەکاربەر لەم قۆناغەدا زیاترین هەڵبژاردنی لەبەردەستدایە، بۆیە هەر گۆڕانکاریەك لە پرۆسەی بەرهەمهێنان بۆ هاندان و ڕاکێشانی بەکاربەر پێویستی بە خەرجیەکی زۆرتر دەبێت لە لایەن کۆمپانیاکانەوە، درێژکردنەوەی سووڕی ژیانی خواست لەم قۆناغەدا زەحمەتر و گرانتر دەبێت بەهۆی چڕبوونەوەو خەستبوونەوەی ئاستی کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا. لەم قۆناغەدا تەنها دەرفەت بریتییە لە باشکردن و

بەرزکردنەوەی کوالیتیی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان و کەمکردنەوەی نرخەکەی و باشکردنی مەرجی کڕین و خزمەتگوزاریەکان، ئەو کاتە ئامانجی دارایی (ئاستی قازانجی) کۆمپانیا کەمتر دەبێتەوە و ئاستی فرۆشتن دادەبەزێت.

بۆ ناساندن و خستنەڕووی سیفەتەکانی ئەم قۆناغە لە سستەمی مارکیتینگدا سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (٤-٥) سیفەتە سەرەکیەکانی مارکیتینگ لە قۆناغی سووڕی ژیانی بەرهەمدا

سیفەتەکانی مارکیتینگ

قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەرهەم	ئامادەکردن (گەڵاڵەکردن)	ناساندن
ناوەڕۆکی قۆناغەکە	شرۆڤەکردنی تواناکانی بەرهەمهێنان، تاقیکردنەوەی تاقیگایی، لێکۆڵینەوەی بازار	خستنە نێو بازاڕی بەرهەمەکان، گەشەی قەبارەی فرۆشتن، ئاراستەکردنی بەکاربەران بۆ ناساندنی بەرهەمەکە
ئەرکی مارکیتینگ	توێژینەوەی مارکیتینگی، تاقیکردنەوە	کارکردن لە ناساندنی بەرهەمەکان لە لای بەکاربەر، پێکهێنانی بەناوبانگکردنی کۆمپانیا، بەهێزکردنی پێگەی کۆمپانیاکە لە بازاڕدا
جۆری بەکاربەران	بە پێی توێژینەوە مارکیتینگیەکان دیاری دەکرێن	ئاستی داهات، باری کۆمەڵایەتی، ئاستی خوێندەواری، ئامادەیی بۆ سەرکەشی کردن
ئامانجی دارایی (داهات)	بێ زەرەر زیان	قازانج بە پێی ئاستی فرۆشتنتن
پەیوەندی ڕەگەزەکانی مارکیتینگ - میکس	١- کوالیتی ٢- ڕیکلام ٣- نرخ ٤-خزمەتگوزاری	١- ڕیکلام ٢- کوالیتی ٣- نرخ ٤-خزمەتگوزاری

تێربوون	پێگەیشتن	گەشەکردن
دابەزینی قەبارەی فرۆشتن، پەیدابوونی بەرهەمی ڕێکچوو، ئەگەری یەکگرتنی کۆمپانیاکان، چڕبوونەوەی کێبەڕکێ	فراوانبوونی بازاڕ، زیاتر بوونی بەرهەمهێنان، زیادبوونی پاشەکەوتی بەرهەمەکان، کەمبوونەوەی قەبارەی فرۆشتن، بەهێزبوونی کێبەڕکێ	کاردانەوەی ڕکابەران، ناجێگیربوونی قەبارەی فرۆشتن، خەرجیەکانی مارکێتینگ بە نەگۆڕی دەمێنێتەوە، بەکاربەر بەرهەمەکە دەناسێتەوە
تورێژینەوە لە پێداویستیەتی تواناکانی بەرهەمهێنان، گەڕان بە دوای باشترین و نوێترین مێتۆدی بۆ مانەوە لە بازاڕدا	پارێزگاریکردن لە پێگەو بەشە بازاڕ، فراوانکردنی بەشە بازاڕ لەسەر حسابی ڕکابەرە لاوازەکان، دەستکاریکردن و گۆڕانی چالاکییە مارکێتینگیەکان	چوونە ناو قووڵایی بازاڕەوە، بەهێزکردنی پەیوەندی بەکاربەر بۆ بەرهەمەکان، زیاترکردنی قازانج، ڕێکخستنی دابەشکردنی بەرهەمەکان
بەکاربەرانی قۆناغەکانی پێشتر، ئاستی ئارەزوو حەزەکان بە پێی تەمەن و باری کۆمەڵایەتی، بەکاربەرە داهات نزمەکان	بەکاربەرەکانی قۆناغی ناساندن و گەشەکردن	ئاستی وەڵامدانەوەی بۆ مۆدێلی نوێ و نوێکاری، تەمەن، ئاستی ناوەنجی داهات
کەمکردنەوەی خەرجیەکان بەهۆی کەمکردنەوەی ئاست و قەبارەی بەرهەمهێنان	قازانج بەپێی دابەزین و کەمکردنەوەی خەرجیەکان	زۆرترین قەبارەی قازانج
١- ڕیکلام ٢- کوالیتی ٣- خزمەتگوزاری ٤- نرخ	١- دیزاین و پێچانەوە ٢- ڕیکلام ٣- کوالیتی ٤- نرخ	١- نرخ ٢- ڕیکلام ٣- کوالیتی ٤- خزمەتگوزاری

ئەوەی لێردا جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە لە قۆناغی تێربووندا پەیوەندی و هەڵس و کەوتی بەکاربەران ڕۆڵێکی گرنگ دەبینن لە درێژکردنەوەی سووڕی

ژیانی بەرهەمەکاندا، بۆیە ئێمەش لە خشتەکەی خوارەوەدا سیفەت و هەڵس و کەوتی بەکاربەر لە و قۆناغەدا لە بازاڕەکاندا دەخەینە ڕوو.

خشتەی (٦-٤) سیفەتەکانی بەکاربەر لە بەشە بازاڕدا

بەشە بازاڕ	سیفەت و هەڵسەکەوتەکانی بەکاربەر
زۆر نوێ خواز (سوپەر مۆدێرن)	- مەیلی سەرکێشکردن - ئاست و باری کۆمەڵایەت بەرزە - دەکەوێتە نێو گرووپە داهات بەرزەکان - دانیشتووی شار
نوێ خواز (مۆدێرن)	هەمان سیفەتی سوپەر مۆدێرنەکانی هەیە بەڵام ئاستی داهاتی نزمترە
بەکاربەری ئاسایی	- مەیلی ڕیسکردنی نییە - مەیلی مودێرنیەتی لاوازە - دانیشتووی شارۆچکە و گوندەکان
پارێزگارەکان (کونسێرڤاتەکان)	- مەیلی لە گۆڕانکردن نییە - زیاتر دەچێتە خانەی پیشەوەرە ناوەنجیەکان - ئاستی داهاتی تاڕادەیەک نزمە
زۆر پارێزگار (سوپەر کۆنسێرڤات)	- مەیل و حەزی بەلای هیچ گۆڕانکاریەکدا ناڕوات - دوورە پەرێزی لە هونەر - ڕەنگە ئاستی داهاتی بەرز بێت و ڕەنگە نزمیش بێت
ئەو بەکاربەرانەی مەیلیان بەلای مارکەوەیە	- حەزو مەیلی بەلای مارکەوەیە (کوالیتی بەرز) - ئاستی داهاتی زۆر بەرزە - تەمەنی لەسەرو ٤٠ ساڵەوەیە - ئامادەیە نرخی زیاتر بدات بە بەرهەمە کوالیتە بەرزەکان

قۆناغی پووکانەوە:

بریتییە لە قۆناغی کۆتایی سووڕی ژیانی بەرهەم، لەم قۆناغەدا بە شێوەیەکی بەرچاوو قەبارەی فرۆشتن و ئاستی قازانجکردن کەمدەبێتەوە و بەرەو دابەزین دەڕوات بەهۆی پڕبوونی بازاڕ لەو شێوە بەرهەمانەو چڕبوونەوەو خەستبوونەوەی کێبەڕکێ لە نێوان کۆمپانیاکاندا. لەم حاڵەتەدا زۆربەی کۆمپانیاکان بازاڕ بەجێ دەهێڵن، هەندێ کۆمپانیای تر هەوڵی درێژکردنەوەی سووڕی ژیانی بەرهەمەکان دەدەن بەهۆی گۆڕانی دیزاین و پێچانەوەو داشکاندنی نرخەکان بۆ نزمترین ئاست. بە شێوەیەکی گشتی بەهۆی چەند ڕێگەیەکی سەرەکییەوە دەتوانرێت ماوەی سووڕی ژیانی بەرهەم درێژبکرێتەوە، کە لە وێنەکەی خوارەوەدا دەیخەینە بەرچاوو:

وێنەی (٤-٨) ڕێگاکانی درێژکردنەوەی ماوەی ژیانی بەرهەم

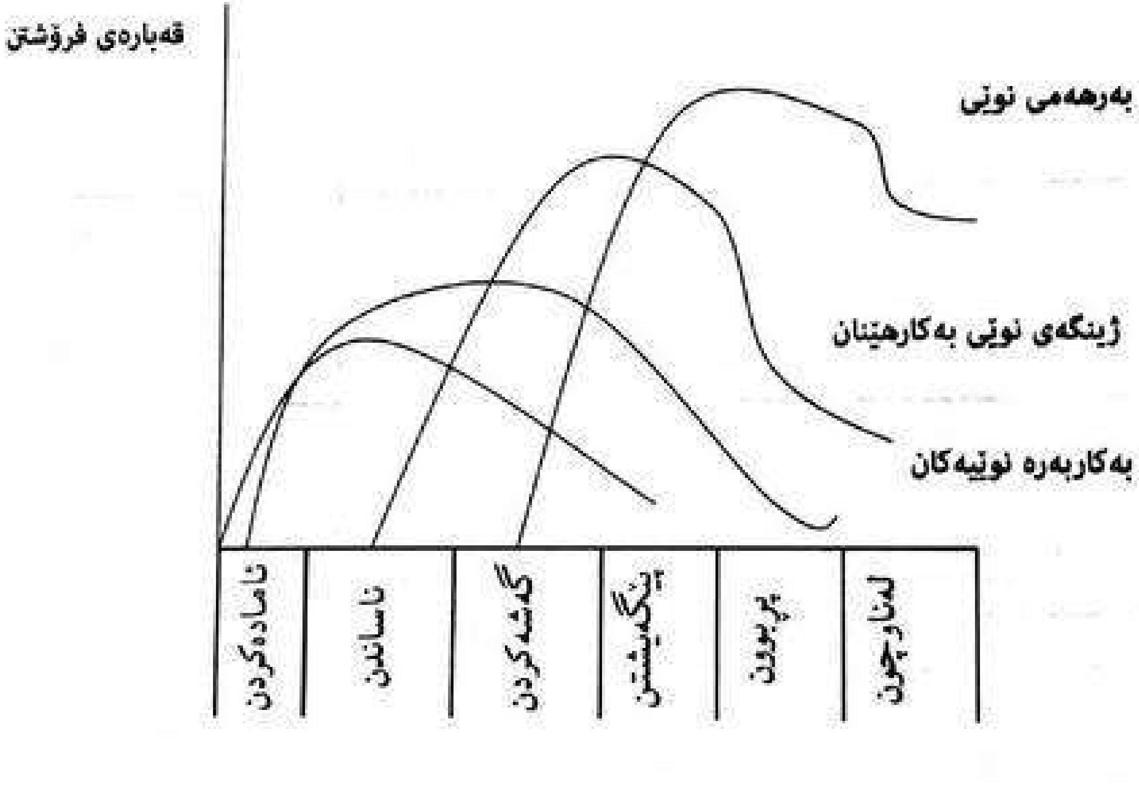

بەدەر لە ڕێسا و مێتۆدە گشتی و ستانداردەکانی سووڕی ژیانی بەرهەم، هەندێک جار لە پراکتیکدا حاڵەتی شاز دێتە پێشەوە، ئەو حاڵەتەش بریتییە

لەوەی کە ڕەنگە شێوەی چەماوەی سووڕی ژیانی بەرهەم هاوتا نەبێت لەگەڵ قۆناغە جیاوازەکانی ئامادەکردنی بەرهەمدا. بۆ ڕوونکردنەوەی ئەم حاڵەتە بە باشی دەزانیین کە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٩-٤) حاڵەتی شازی سووڕی ژیانی بەرهەم

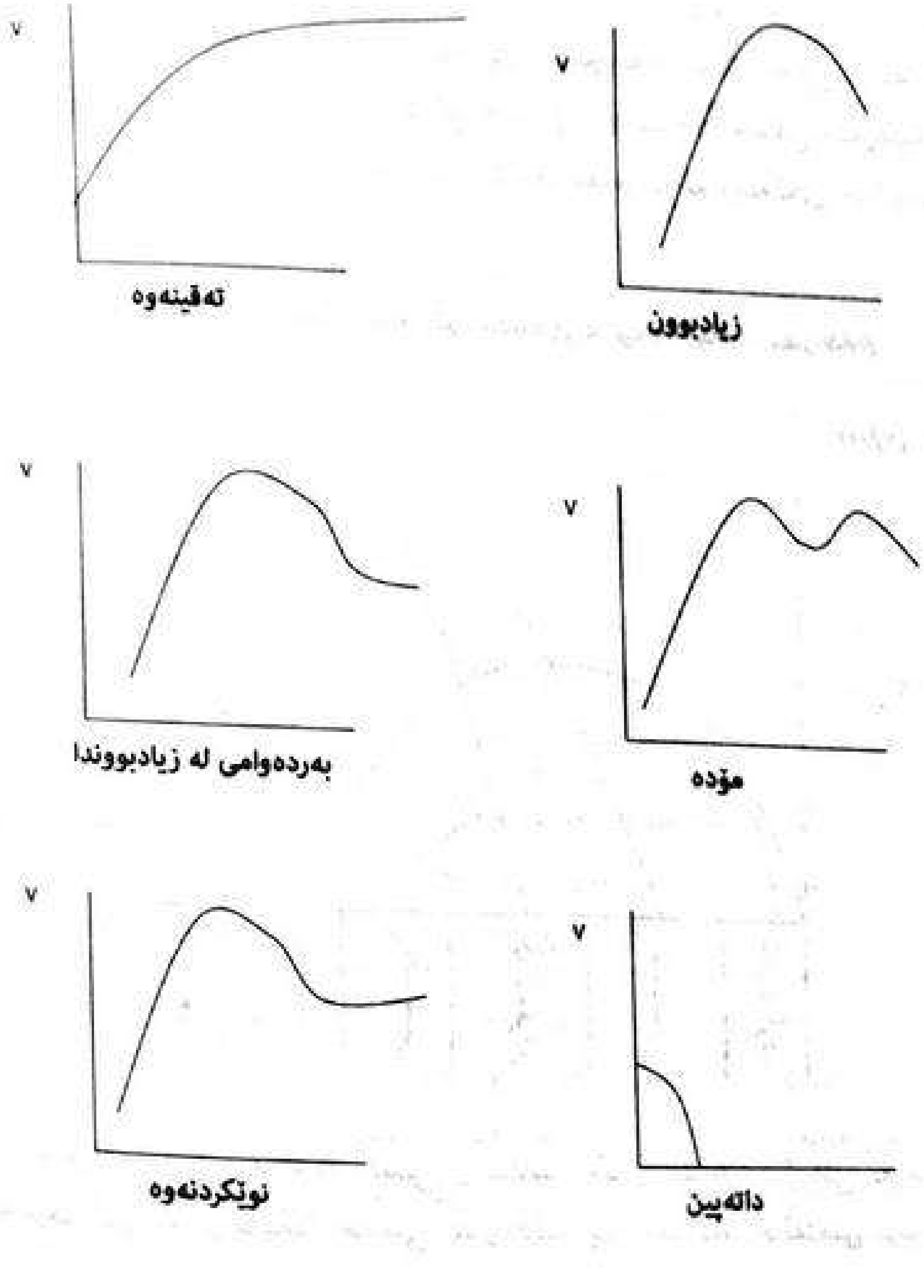

زیادبوون

تەقینەوە

مۆدە

بەردەوامی لە زیادبووندا

داتەپین

نوێکردنەوە

هەر وەك لە وێنەكەی سەرەوەدا دیارە، سووڕی ژیانی بەرهەم ئەو كاتە چالاك و كارایە كە ئاست و فرۆشتنی بەرهەمەكان تا ئەندازەیەكی زۆر جێگیر و سەقامگیرە لە بازاڕەكاندا، كە پێی دەوترێت حاڵەتی (بووژانەوە) یاخود (تەقینەوە)، بە لام كاتێك ئاست و قەبارەی فرۆشتن بە شێوەیەكی بەرچاو بەرزدەبێتەوەو دواتر بە شێوەیەكی خێرا نزمدەبێتەوە ئەوا ئەو حاڵەتە پێی دەوترێت (زیادبوون) یاخود (فووتێكراو)، كاتێك پرۆسەی فرۆشتنی بەرهەمە مۆدەكان دێتە پێشەوە ئەوا چەماوەی سووڕی ژیانی بەرهەم پێی دەوترێت (مۆدە)، كاتێك فرۆشتنی بەرهەمەكان كەمتر دەبێتەوەو بازاڕەكان خاڵی دەبنەوە لە بەرهەمە مۆدەكان ئەوا ئەو حاڵەتە پێی دەوترێت (ڕووخاندن) یاخود (كەوتن).

ئەوەی شایانی گوتنە، بەردەوامی سووڕی ژیانی بەرهەمەكان وەستاوە یاخود بەستراوەتەوە بە جۆری بەرهەمەكانەوە، هەندێ بەرهەم خۆی لە خۆیدا سیفەتی زوو لە ناووچوونی هەیە و هەندێك بەرهەمی تر سیفەتی بەردەوامبوونیان تێدایە. بەڵام بە شێوەیەكی گشتی تێكڕای ناوەنجی سووڕی ژیانی بەرهەمەكان بەرەو درێژبوونەوە دەڕوات. بۆ زیاتر تێگەیشتن و وێنا كردنی ئەو حاڵەتە سەیری وێنەكەی خوارەوە بكەن.

وێنەی (٤-١٠) گۆڕانی درێژبوونەوەو گەشەی سووڕی ژیانی بەرهەم

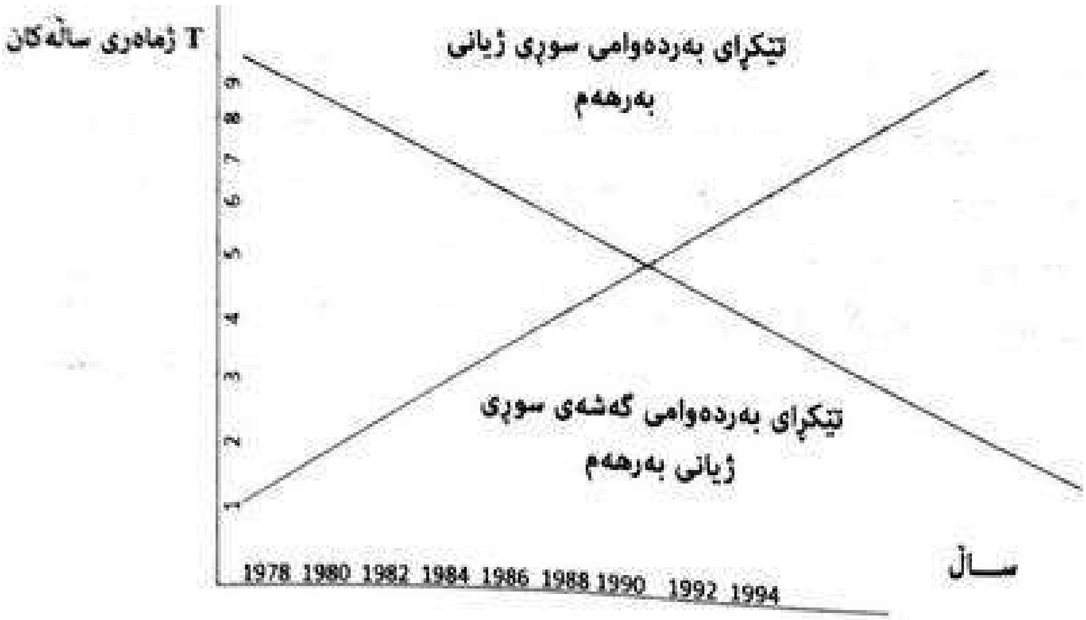

ئەوەی لای سەرەوە باسکرا زۆر بە کورتی دەکرێ لە چەند دێڕێکدا پوخت کرێتەوە: ڕامان و بیرۆکەی سووڕی چیانی بەرهەم بایەخێکی گەورەی هەیە بۆ بزنسمان چونکە:

یەکەم:

بزنسمان بەهۆیەوە دەتوانێت شیکردنەوە بۆ ئێستاو داهاتووی چالاکیەکانی کۆمپانیاکەی بکات .

دووەم:

بەهۆی سووڕی ژیانی بەرهەمەوە بزنسمان دەتوانێت بە شێوەیەکی سستماتیکی کار لەسەر پلانڕێژی و پێشخستنی بەرهەمی نوێ بکات.

سێیەم:

بەهۆیەوە بزنسمان دەتوانێت چەند ئەرکێکی سەرەکی ستراتیژیەتی مارکیتینگ جێبەجێ بکات .

چوارەم:

بەهۆیەوە بزنسمان دەتوانێت ئاست و توانای ڕکابەرانی بازاڕ دیاری بکات.

بە یارمەتی هێڵکاریکردنی سووڕی ژیانی بەرهەمەوە دەتوانرێت بە ئاسانی لایەنە بەهێز و لاوازەکانی بەرنامەی ساغکردنەوەو فرۆشتنی کاڵا و خزمەتگوزاریەکان دەستنیشان بکرێت. ئەو کاتە بەهۆی دیاریکردنی لایەنە بەهێز و لاوازەکانەوە دەتوانرێت ئاڕاستەی سیاسەتی بەرهەمهێنان بە پێی پێویست بگۆڕدرێت . بۆ زیاتر ڕونکردنەوەو تێگەیشتن لەوەی سەرەو گووتومانە سەیری ئەم وێنەیەی خوارەوە بکەن:

وێنەی (٤-١١) ئاڕاستەکردنی سیاسەتی بەرهەمهێنان لە قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەرهەمدا

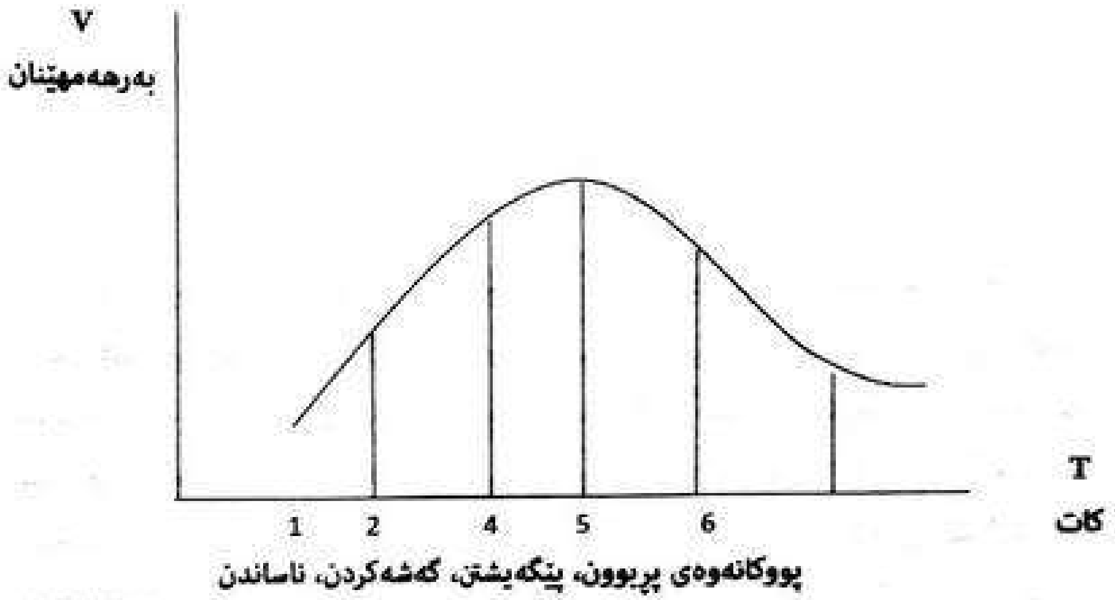

٣-٤ کیبەرکیی بەرهەمەکان

هەر بەرهەمێك بۆ ئەوەی سەرنجی کڕیار ڕابکێشێت پێویستە سوودمەندبێت. واتە هەر بەرهەمێك ئەگەر سیفەتی سوودمەندێتی تێدا نەبێت ئەوا هیچ مانایەکی نابێت لە لایەن کڕیارەوە. وەك ڕێسایەکی گشتی بەکابەر ئەو بەرهەمانە سەرنجی ڕادەکێشێت کە کەڵکی تایبەتی و گشتی لێوەردەگرێت لە لایەکەوە، لە لایەکی ترەوە بەکاریەر گرنگی دەدات بە بەهاو نرخی بەرهەمەکان .کەواتە ئەو بەرهەمانە زیاتر لە بازاڕەکاندا ساغ دەبنەوە کە جۆریەتیەکەی (کوالیتی) بەرزو نرخێکی گونجاویان هەیە، هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێداوە بە تایبەتی لە (بەشی دووەمدا)، بە پلەی یەکەم بەهۆی بوونی کێبەرکێوە هەر کۆمپانیایەك هەوڵ دەدات بەرهەمەکانی بە کوالێتی بەرز و نرخێکی گونجاو بفرۆشێت . بە واتایەکی تر کێبەڕکێ دایلەمۆی چالاکیەکانی بزنسە.

بەم شێوەیە دەتوانیین کێبەڕکێی نێوان بەرهەمەکان بە پێی ئاستی سوودمەندێتی و سەرنج ڕاکێشی لە لایەن بەکاریەرەوە سەیر بکەین. بەکاریەر جگە لەوەی کەڵك و سوودەکانی بەرهەمەکان هەڵدەسەنگێنێت گرنگیش دەدات بە نرخەکەی، بەکاریەر ئەو بەرهەمە دەکڕێت کە کوالێتی ونرخەکەی گونجاو بێت بۆی لە لایەکەوە، لە لایەکی تریشەوە بەکاریەر شێوەی خزمەتگوزاریەکانی کە پێش و دوای کڕین پێشکەشی دەکرێت هەڵدەسەنگێنێت. لە سەر ئەو بنەمایە دەتوانیین ئەو فاکتەرانەی

کاریگەریان هەیە لە سەر کێبەرکێی بەرهەمەکان بەم شێوەیە دیاری بکەین: (نرخ - کوالێتی - خزمەتگوزاری - ژینگەی مارکیتینگی)، بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (٤-٧) فاکتەرە بنچینەییەکانی کێبەرکێی بەرهەمەکان

فاکتەرەکان	سیفەت و پێوەرەکان
نرخ	- بەراوردکردنی نرخەکان بە نرخی ڕکابەرەکان - جوارجۆرکردن و گۆڕانی نرخەکان بە گوێرەی خواست و خستنەڕوو و هەروەها بە لەبەرچاووگرتنی سیاسەتی نرخی ڕکابەرەکان - پەیڕەوکردنی سستەمی نرخ داشکاندن
کوالێتی	- باشکردنی سیفەتەکان و ئاسان بەکارهێنانیان زیادکردنی کەڵکەکانیان - دیزاینکردنی سەرنجڕاکێشەر و سەلامەتیان لە بەکارهێناندا
خزمەتگوزاری	- جۆرایەتی گوێزانەوەی بەرهەمەکان - ئاستی پێشکەشکردنی خزمەتگوزاریەکان - دامەزراندنی سەنتەری خزمەتگوزاری
ژینگەی مارکیتینگی	- ئاستی ڕێکخستنی لۆژیکی مارکیتینگی - چالاککردنی ڕیکلامکردن - ئاستی پێچەوانەوەو دیزاینکردن - ئاستی گەرانتی دوای فرۆشتن - بەکارهێنانی تەکنۆلۆژیای نوێ لە خستنەڕووی بەرهەمەکاندا

کێبەرکێی لە نێوان بەرهەمەکاندا بەستراوە بە دوو فاکتەری گرنگەوە کە بریتیین لە بەهاو کوالێتی بەرهەمەکە، کە بەیارمەتی سستەمی کوالێتی و ئابووری و پێوەرە مارکیتینگیەکانەوە دەخوێندرێتەوە یاخود دیاری دەکرێت، بۆ

زیاتر خستنەڕووی پێوەرەکان سەیری وێنەی (١٢-٤) بکەن.

وێنەی (١٢-٤) کۆی پێوەرەکانی کێبەرکێی بەرهەمەکان

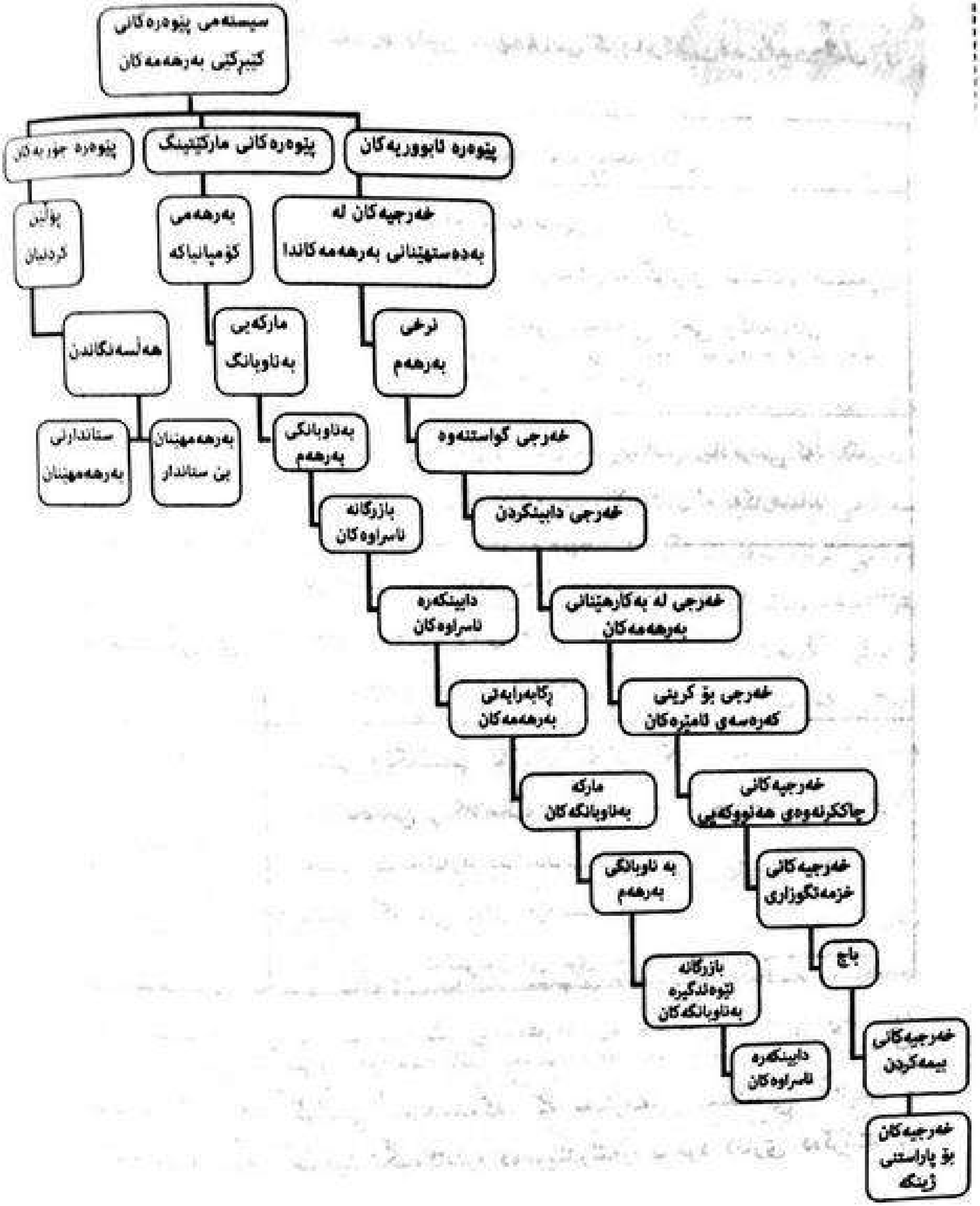
سیستەمی پێوەرەکانی کێبرکێی بەرهەمەکان
پێوەرە ئابووریەکان
پێوەرەکانی مارکێتینگ
پێوەرە جۆریەکان
خەرجیەکان لە بەدەستهێنانی بەرهەمەکاندا
نرخی بەرهەم
خەرجی گواستنەوە
خەرجی دابینکردن
خەرجی لە بەکارهێنانی بەرهەمەکان
خەرجی بۆ کرینی کەرەسەی ئامێرەکان
خەرجیەکانی چاککردنەوەی هەنووکەیی
خەرجیەکانی خزمەتگوزاری
باج
خەرجیەکانی بیمەکردن
خەرجیەکان بۆ پاراستنی ژینگە
بەرهەمی کۆمپانیاکە
مارکەیی بەناوبانگ
بەناوبانگی بەرهەم
بازرگانە ناسراوەکان
دابینکەرە ناسراوەکان
ڕکابەرایەتی بەرهەمەکان
مارکە بەناوبانگەکان
بە ناوبانگی بەرهەم
بازرگانە ئێوەندگیرە بەناوبانگەکان
دابینکەرە ناسراوەکان
پۆلێن کردنیان
هەڵسەنگاندن
ستاندارلی بەرهەمهێنان
بەرهەمهێنان بێ ستاندار

مەبەست لە کوالیتی بەرهەم خەسڵەتی بەرهەمەکەیە لە ڕوانگەی جێبەجێکردنی دواو خواستەکانی بەکاربەرەوە.

(کوالیتی بەرهەم - quality of the goods):

بریتییە لە سەرجەم خەسڵەتەکانی بەرهەم کە دەتوانێت پێداویستیەک لە پێداویستیەکانی بەکاربەر جێبەجێ بکات، کوالیتی بەرهەم بەهۆی سوودمەندیتی و بەهاکەیەوە لە لایەن بەکاربەرەوە هەڵدەسەنگێردرێت.

(خەسڵەتی بەرهەم - product attributes):

لە کاتی دروستکردن و بەکارهێنانیدا دەردەکەوێت. دروستکردن گشت قۆناغەکانی بەرهەمهێنان دەگرێتە خۆی و بەکارهێنانیش سەرجەم قۆناغەکانی دوای بەرهەمهێنان دەگرێتە خۆی .

(کوالیتی خزمەتگوزاری - quality of service):

سەرجەم ئەرکەکانی کۆمپانیا بەرامبەر بەکاربەر دەگرێتە خۆی، وەک متمانە و پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری بە خێرایی و هەمەلایەنانە بە واتایەکی تر گشت خزمەتگوزاریە یاسایی و دارایی و مەعنەویەکان بەرامبەر بەکاربەر دەگرێتە خۆی، جگە لەوەش دەستەبەرکردن و دامەزراندنی کۆمەنیکەیشنی پێویست و کەلتووری خزمەتگوزاری پێشکەشکردنیش دەگرێتە خۆی.

وەک ڕێسایەکی باو چەندایەتی خەسڵەتەکانی بەرهەم چۆنایەتی (کوالیتی) بەرهەمەکە دیاری دەکات بە زمانی مارکیتینگ پێ دەگوترێت (پێوەرەکانی کوالیتی).

پێوەرەکانی کوالیتی بەهۆی دەتوانیین بەهۆی چەند ڕێبەرێکەوە پۆلێن بکەین وەک: خەسڵەت، شێوەی پێواندن، شێوەی بەکارهێنان، قۆناغی دیاری کردن...هتد.

هەروەک ئاشکرایە کوالیتی بەرهەم خۆی بەخۆی دیاری ناکرێت بەڵکو بەراوورد بە کوالیتی هەمان بەرهەمی ڕکابەرەکانی دیکە دیاری دەکرێت،

لەبەرئەوە پێوەرەکانی کوالێتی بەرهەمێکی دیاریکراو دابەش دەکرێت بە سەر سیفەت و هەڵسەنگاندنی بەرهەمەکە.

بەهۆی سیفەتەکانیەوە کوالێتی و مەبەستی بەکارهێنان و شێوەی بەکارهێنانی بەرهەمەکە دەردەکەوێت . هەروەها بەهۆی هەڵسەنگاندنی بەرهەمەکە لە لایەن بەکاربەرانەوە کوالێتیەکەشی دەردەکەوێت. بە شێوەیەکی گشتی هەڵسەنگاندن وەك پێوەرێك بۆ شیکردنەوەی پێکهاتەو ستانداردی بەرهەمەکە بەکاردەهێنرێت جگە لەوەش وەك پێوەرێکی بەراوردکردن بە بەرهەمی کۆمپانیا ڕکابەرەکانەوە پەیڕەو دەکرێت. وەك ڕێسایەکی گشتی پێوەرەکانی هەڵسەنگاندن زیاتر لە قۆناغەکانی بەرهەمهێنان و تاقیکردنەوەی بەرهەمەکاندا پێش خستنە ناو بازاڕەوە بە ڕێوەدەچێت، بۆیە دەتوانرێت پێوەری هەڵسەنگاندن وەك یەکێك لە مەرج و ڕێنماییەکانی بەرهەمهێنان لە قەڵەم بدرێت. لە لایەکی ترەوە هەر بەرهەمێك کاتێك دەگاتە بازاڕەکان ئیتر تەنها لە لایەن بەکارو کڕیارانەوە لە کاتی بەکارهێناندا هەڵسەنگاندنی بۆ دەکرێت. هەر لەبەر ئەم هۆیەشە زۆربەی جار پێوەرەکانی هەڵسەنگاندن پێی دەوترێت (بەکاربەری - Consume). ئەوەی شایانی سەرنجە ئەوەیە کە هەڵسەنگاندنی بەکار بایەخێکی زۆری هەیە لە سستەمی مارکیتینگدا، دەکرێت هەڵسەنگاندنی بەرهەمەکان لە لایەن یەك بەکاربەرەوە یاخود لە لایەن گرووپێك بەکاربەرەوە بکرێت، بێگومان هەڵسەنگاندن لە لایەن گرووپێك بەکاربەرەوە لە لایەن کۆمپانیاکانەوە بە بایەخترە وەك هەڵسەنگاندن لە لایەن تەنها بەکاربەرێکەوە.

یەکێك لە پێوەرە گرنگەکانی تری کوالێتی بەرهەم بریتییە لە پێوەرە ئابووریەکان کە بریتییە لە خەرجی بەکاربەر لە کڕینی بەرهەمەکەدا و خەرجی بەکارهێنان، کە دەتوانیین بەهۆی ئەم هاوکێشەیەی خوارەوە دیاری بکەین.

$$Pc = pcom + pe$$

لە کاتێکدا:

Pc = بریتییە لە نرخی کڕینی بەکاربەر

Pcom = بریتییە لە نرخی بەرهەم

Pe = بریتییە لە نرخی بەکارهێنان

هەر وەك دەزانیین كاتێك كڕیار بەرهەمێك دەكڕێت تەنها سەیری نرخی كڕینەكەی ناكات بەڵكو لە هەمان كاتدا خەرجیەكانی بەكارهێنانی بەرهەمەكەش دەكات، بۆ نموونە كاتێك كڕیار ئۆتۆمۆبیلێك دەكڕێت جگە لە نرخەكەی خوێندنەوە بۆ چەند شتێكی تریش دەكات وەك: بەنزین، چاككردنەوە، تایە گۆڕین...هتد. هەموو ئەمانە بریتیین لە خەرجی یاخود نرخی بەكارهێنانی بەرهەمەكە. جگە لەوەش هەندێ كاڵا دوای كڕینی پێویستی بە دامەزراندن هەیە تاكو بە شێوەیەكی دروست بەكاربهێنرێت، بۆ نموونە كاتێك یەكێك سپلیت یاخود تەلەفزیۆن دەكڕێت ئەوا ئەو ئامێرانە پێویستیان بە دامەزراندنە جگە لەوەش پێویستیان بە ووزە (كارەبا) هەیە هەموو ئەمانە دەكەونە خانەی خەرجی بەكارهێنانەوە.

پێوەرێكی تری كوالێتی بریتییە لە پێوەری ماركیتینگ، بەهۆی پێوەری ماركیتینگەوە سەرجەم تێچوونە كۆتاییەكانی بەرهەمهێنان دیاری دەكرێت كە زیاتر جەخت دەكاتە سەر ناساندن و بەناوبانگكردنی بەرهەمەكە لە بازارەكاندا و هەڵسەنگاندنی بەرهەمی ڕكابەرەكانی ناو بازاڕ بەپێی پێوەرە گشتیەكان پێوەری ماركیتینگی دەكەوێتە خانەی پێوەرە ئابوورییەكانەوە .

هەڵسەنگاندنی ئاستی توانای كێبەركێی بەرهەمەكان بە گوێرەی ئەرك و ئامانجەكان بینا دەكرێت، بۆ زیاتر ڕوونكردنەوە خستنە بەرچاوو سەیری وێنەكەی خوارەوە بكەن:

وێنەی (١٣-٤) نەخشەی نموونەیی ئاستی کێبەرکێی بەرهەمەکان

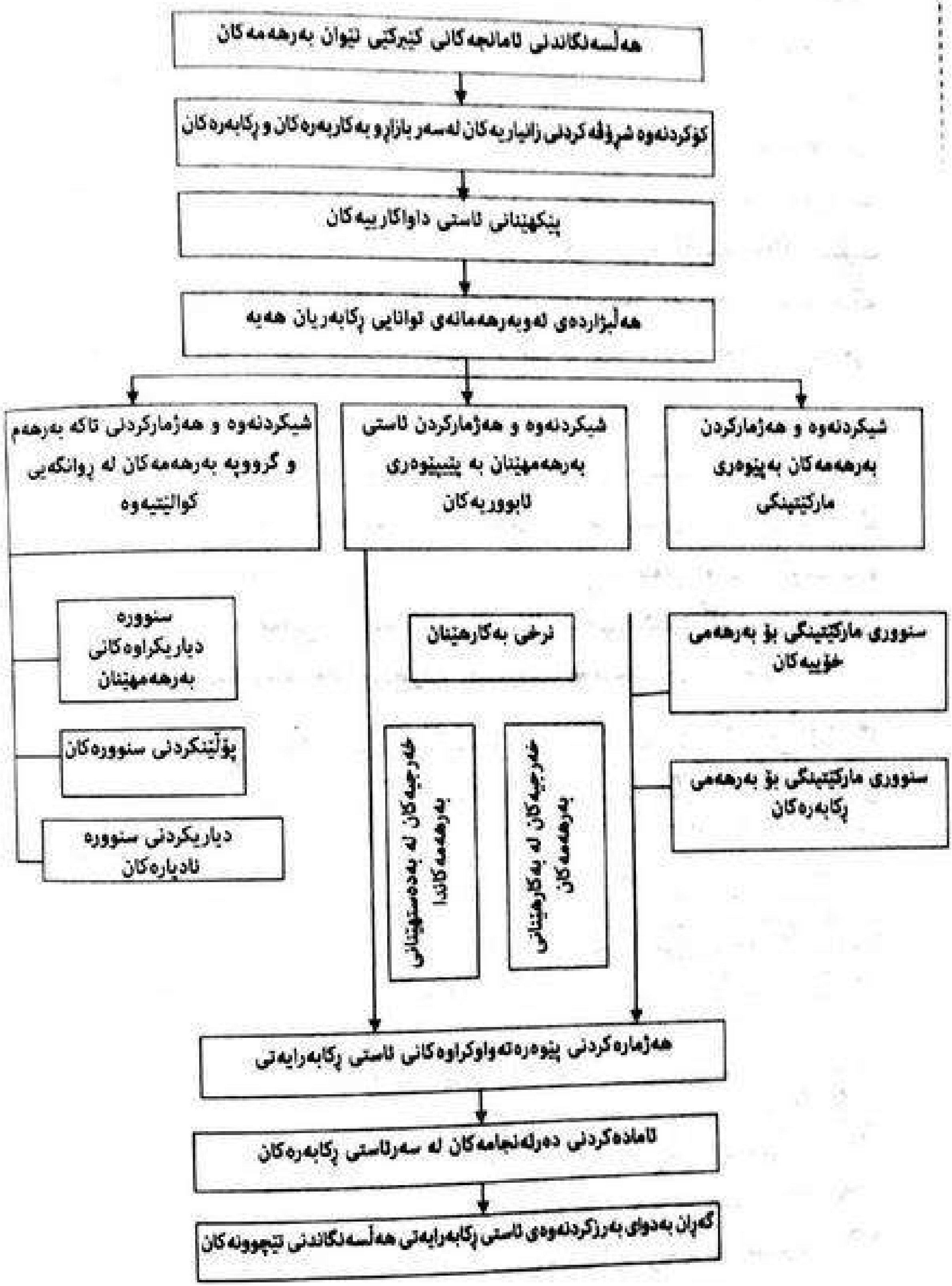
هەڵسەنگاندنی ئامانجەکانی کێبرکێی نێوان بەرهەمەکان
کۆکردنەوە شرۆڤەکردنی زانیاریەکان لەسەر بازاڕو بەکاربەرەکان و ڕکابەرەکان
پێکهێنانی ئاستی داواکارییەکان
هەڵبژاردەی ئەوبەرهەمانەی توانایی ڕکابەریان هەیە
شیکردنەوە و هەژمارکردن بەرهەمەکان بەپێوەری مارکێتینگی
شیکردنەوە و هەژمارکردن ئاستی بەرهەمهێنان بە پێپێوەری ئابووریەکان
شیکردنەوە و هەژمارکردنی تاکە بەرهەم و گرووپە بەرهەمەکان لە ڕوانگەیی کوالێتیەوە
سنووری مارکێتینگی بۆ بەرهەمی خۆییەکان
سنووری مارکێتینگی بۆ بەرهەمی ڕکابەرەکان
نرخی بەکارهێنان
خەرجیەکان لە بەکارهێنانی بەرهەمەکان
خەرجیەکان لە بەدەستهێنانی بەرهەمەکاندا
سنوورە دیاریکراوەکانی بەرهەمهێنان
پۆلێنکردنی سنوورەکان
دیاریکردنی سنوورە ئادیارەکان
هەژمارەکردنی پێوەرەتەواوکراوەکانی ئاستی ڕکابەرایەتی
ئامادەکردنی دەرئەنجامەکان لە سەرئاستی ڕکابەرەکان
گەڕان بەدوای بەرزکردنەوەی ئاستی ڕکابەرایەتی هەڵسەنگاندنی تێچوونەکان

ئامانجی سەرەکی هەڵسەنگاندنی کێبەرکێی نێوان بەرهەمەکان بریتییە لە مسۆگەرکردنی سەرنجڕاکێشانی بەکاربەران بەرامبەر بەرهەمەکە لە بازاڕەکاندا. دیارە هەر کۆمپانیایەك بە پێی ئامانجەکانی هەوڵەکانی خۆی لە بازاڕەکاندا چڕتر دەکاتەوە و هەوڵی سەرکەوتن بە سەر ڕکابەرەکانیدا دەدات . بۆ ئەم مەبەستەش پێویستە هەوڵی بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێتر بە باشترین کوالیتی بدات و زانیاری تەواو دەربارەیان بگەیەنێتە بەکاربەران و هەوڵی دۆزینەوەی بازاڕی دەرەکی بدات و سیفەتی جیهانی بدات بە بەرهەمەکانی. جگە لەوەش پێویستە بەردەوام هەردوو نرخی کڕین و بەکارهێنان ڕێکبخاتەوە و تاکتیك و ستراتیژی مارکێتینگی خۆی بە پێی بارودۆخی بازاڕەکان بگۆڕێت، چونکە لە بازاڕەکاندا کێبەرکێیەکی بەهێز هەیە لە نێوان کۆمپانیاکان و بەرهەمەکانیاندا. دوای دەستنیشانکردنی ئامانجەکان پێویستە گرنگ و بایەخی بدرێت بە لێکۆڵینەوەو شرۆڤەکردنی چینگەی بازاڕو کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر ڕکابەرەکانی، هەموو ئەم هەنگاوانە پێی دەوترێت ئامرازەکانی لێکۆڵینەوەی مارکێتینگ کە لە (بەشی دووەمدا) بە درێژی باسمان لێکردووە.

هەروەك پێشتریش بە کورتی ئاماژەمان پێداوە، پێش هەموو شتێك لە شیکردنەوەی پێوەرەکانی کوالیتیدا پێویستە لە شیکردنەوەی ڕێساو ڕێنماییەکانی بەرهەمهێنان و بەکاربەر و خەسڵەتەکانی بەرهەمەوە دەست پێبکەین. شیکردنەوەی ڕێسا گشتی و ڕێنماییەکانی بەرهەمهێنان لە پشکنینی ئامراز و کەرەسەکانی بەرهەمهێنانەوە دەست پێ دەکات بە جۆرێك دەبێت ئەو کە ئەو ئامراز و کەرەسانەی لە بەرهەمهێناندا بکاردەهێنرێت لە ئاستی ستانداردە جیهانیەکاندا بن. هەڵسەنگاندنی کەرەسەو ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بەهۆی دوو ڕێبەرەوە بەڕێوەدەچێت. (١) یاخود (٠)، ئەگەر کەرەسەو ئامرازەکان لە چوارچێوەی ستانداردەکاندا بن ئەوا بە ژمارە (١) ی پێدەبەخشرێت، بە پێچەوانەشەوە هێمای (٠) ی پێدەبەخشرێت . زۆربەی ئابووریناسان بۆ دیاریکردنی پێوەری ستاندارد ئەم هاوکێشەیەی خوارەوە بەکاردەهێنن:

$$Is=Nq_i$$

لە کاتێکدا:

Q_i = بریتییە لە پێوەری ڕووت بە پێی ستانداردی i
N = ژمارەی ستانداردە هەڵسەنگێرەکان

ئەگەر هاتوو پێوەری ڕووتی ستانداردەکە یەکسان بێت بە ٠ ئەوا پێوەرە گشتیەکەش یەکسان دەبێت بە ٠، ئەمەش مانای ئەوەیە کە ئامرازو کەرەسەکانی بەرهەمهێنان لە ئاستی پێویستا نین و بەرهەمەکەش ناتوانێت کێبەڕکێی هەمان شێوە بەرهەم لە بازاڕەکاندا بکات.

لە کاتی هەڵسەنگاندنی (بەکاربەردا - Consume)، پێش هەموو شتێک ئەو جۆرە بەرهەمە دیاری دەکرێت کە لە لایەن بەکاربەرەوە بایەخی پێدەدرێت، دواتر جۆریەتی و کوالیتی هەمان شێوە بەرهەم لە بازاڕەکاندا دیاری دەکرێت، ئێستاکە بەهۆی هاوکێشەکەی خوارەوە دەتوانیین پەیوەندییە چەندایەتیەکانی هەردوو هەڵسەنگاندنەکە نیشان بدەین:

$$K1=\frac{Pn1}{Pz1}\times 100\%$$

لە کاتێکدا:

K1 = بریتییە لە پێوەری تایبەتی بەکاربەر بە گوێرەی ڕێبەری i
Pn1 = بریتییە لە قەبارەی شیکردنەوەی کەرەسەکانی بەرهەمهێنان بە گوێرەی ڕێبەری i
Pz1 = بریتییە لە قەبارەی بەرهەمی کۆمپانیا ڕکابەرەکان بە گوێرەی ڕێبەری i

دوای دیاریکردنی پێوەرە تایبەتەکان، پێوەرە گشتیەکانی کێبەرکێی بەرهەمەکان لە ڕوانگەی بەکاربەرەوە بەهۆی هاوکێشەکەی خوارەوە دیاری دەکرێت:

$$K = \sum_{i=1}^{m} K1 \times ai$$

لە کاتێکدا:

α = بریتییە لە پشکی سەرجەم ژمارەی ڕێبەرەکانی (m) بە گوێرەی ڕێبەری i

m = بریتییە لە ژمارەی ڕێبەرەکانی هەڵسەنگاندنی تواناکان

ژمێرکردنی پێوەری گشتی Kc نیشانی دەدات بەرهەمەکان تاکو چ ئەندازەیەك دەتوانن کێبەرکێی هەمان شێوە بەرهەمی ڕکابەراکانیان بکەن، بۆیە پێویستە دۆخی ڕاستەقینەی پێوەرە گشتیەکان بەهۆی هاوکێشەیەکی ترەوە دیاری بکەین:

$$K2 = \sum_{i=1}^{m} \frac{Pni}{Pki} \times ai$$

لە کاتێکدا :

Pni = بریتییە لە قەبارەی ڕێبەرەکانی دروستکردنی کەرەسەکان

Pki = بریتییە لە قەبارەی ڕێبەرەکانی دروستکردنی کەرەسەکان لە لایەن ڕکابەرەکانەوە

هەڵسەنگاندنی پێوەرە ئابوورییەکان بەهۆی شیکردنەوەی نرخی بەکاربەر بۆ بەرهەمەکە بەراورد بە نرخی بەکارهێنانی بەرهەمی ڕکابەرەکانەوە دیاری دەکرێت، ئەمەش دەتوانرێت بەهۆی ئەم هاوکێشەیەی خوارەوە ژمێر بکرێت:

$$E = \frac{Pc}{Pe} \leqslant 1$$

لە کاتێکدا:

E = بریتییە لە پێوەری گشتی ئابووری

Pc = بریتییە لە نرخی بەکارهێنانی بەرهەمەکە

Pe = بریتییە لە نرخی بەکارهێنانی بەرهەمی ڕکابەرەکان

ساغکردنەوەو فرۆشتنی بەرهەمەکان بەستراوە بە خوێندنەوەی سەرجەم ئەو فاکتەرانەی کە باسمان لێکرد، بەڵام دەبێت ئەوەمان لە بیر نەچێت کە پێوەرە مارکیتینگیەکان لە گشت فاکتەرەکانی تر گرنگترن، چونکە تەنها بەهۆی لێکۆڵینەوەی مارکیتینگەوە دەتوانرێت شانسی بەرهەمەکە لە بازاڕەکاندا دیاری بکرێت. ئەمڕۆکە تەنها بە کوالێتی بەرهەمەکانەوە ناتوانرێت کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا بکرێت، بزنسی سەردەم زیاتر بەستراوە بە چۆنیەتی و شێوازی خستنەڕووی بەرهەمەکە لە بازاڕدا وەك :

شێوەی پیچانەوە، شێوەی دیزاین، شێوەی هەڵگرتن و گەنجینەکردن، شێوەی گواستنەوەو گەیاندنی بە بازاڕەکان هەروەها شێوەی ئەو خزمەتگوزاریانەی پێشکەشی بەکاربەر دەکرێت...هتد. لە بەر ئەم هۆیانە بە بێ کارا کردنی لێکۆڵینەوە و توێژینەوە مارکیتینگیەکان ڕەنگە هیچ بەرهەمێك شانسی کێبەرکێ و فرۆشتنی نەبێت. بە واتایەکی تر پێشکەوتن و سەرکەوتنی کۆمپانیاکان لە بازاڕەکاندا بە مەبەستی بردنەوە لە ڕکابەرانەکەی وەستاوەتە سەر پەیڕەوکردن و جێبەجێکردنی لێکۆڵینەوە مارکیتینگیەکان. ئەوەی شایانی باسە پێوەرە ماکیتینگیەکان دەکرێت هەر وەك پێوەرە کوالێتی و ئابووریەکان دیاری بکرێت. پێش ئەوەی کۆتایی بەم پەرەگرافە بێنیین ئەوە ماتەوە بڵێین کە بنەمای سەرەکی لە بردنەوەی کێبڕکێی نێوان کۆمپانیاو بەرهەمەکانیان دەگەڕێتەوە بۆ تۆخمی یاخود چەمکی (مارکیتینگ - میکس) کە پێشتر بە چڕوپڕی باسمان لێکردووە .

٤-٤

بڕیاری ستراتیژی لە سیاسەتی بەرهەمهێناندا

دیارە لە سستەمی ئابووری بازاڕدا هەر کۆمپانیایەك سەربەخۆ تاکتیك و ستراتیژیەتی خۆی لە سیاسەتی بەرهەمهێناندا هەڵدەبژێرێت.هەر کۆمپانیایەك یاخود هەر بەرهەمهێنەرێك خۆی بڕیار لە چەندایەتی و چۆنایەتی بەرهەمەکانی دەدات، بەرهەمهێنەر دەتوانێك تەنها بەرهەمێك یان چەند بەرهەمێك کە پێی دەوترێت(زنجیرە بەرهەم یاخود هێڵی بەرهەم - Product line).

(هێڵی بەرهەم ـ Product line):

برتییە لە گرووپە بەرهەمێك بۆ بەکارهێنانی هەمەجۆر و جیاواز کە بۆ گرووپێك بەکاربەر بەرهەمدەهێنرێت، کە ڕەنگە لە فرۆشگای تایبەت یاخود لە فرۆشگا گەورەکاندا(سوپەرمارکێت) بفرۆشرێت لە چوارچێوەی نرخێکی دیاریکراودا.

هێڵی بەرهەم ڕەنگە کورت بێت یاخود درێژبێت، هێڵی بەرهەمی کورت بەو هێڵە بەرهەمە دەوترێت کاتێك کۆمپانیا دەخوازێت بەهۆی فراوانکردنی جۆرەکانی بەرهەمەوە بڕی قازانجەکەی زیاد بکات، هێڵی بەرهەمی درێژ یاخود درێژخایەن بەو هێڵە بەرهەمە دەوترێت کاتێك کۆمپانیا دەخوازێت بەهۆی سنووردارکردنی یاخود کەمکردنەوەی جۆرەکانی بەرهەمەوە قازانجەکەی زیاد بکات.

وەك ڕێسایەکی گشتی بزنسی بەرهەمهێنانی درێژخایەن، ئەو کاتە دەکەوێتە بواری جێبەجێکردنەوە کە کۆمپانیا بە دوای بەشە بازاڕدا دەگەڕێت واتا کاتێك بە دوای بەشی خۆی لە بازاڕدا دەگەڕێت یاخود کاتێك دەیەوێت مەرجەکانی کێبەڕکێ لە بازاڕدا بگۆڕێت بە لای خۆیدا. ئەمەش بەهۆی بەرهەمهێنانی ئەو بەرهەمانەوە پێی دەگات کە پێشتر بەرهەم نەهێنراون واتە بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ بۆ بازاڕەکان . لە پراکتیکدا دەرکەوتووە کە ئەم ئامانجە بەهۆی دوو فاکتەرەوە دەپێکرێت، یەکەمیان بریتییە لە بەرهەمهێنانی (بەرهەمی سادەو هەرزان)، دووەمیان بریتییە لە بەرهەمهێنانی (بەرهەمی ئاڵۆزو گرانبەها) یاخود هەردوو جۆرە بەرهەمەکە لە یەك کاتدا.

بە شێوەیەکی گشتی بەرهەمی درێژخایەن بۆ پڕکردنی بازاڕ لە بەرهەمی جۆراوجۆر پەیڕەو دەکرێت، کە پێی دەوترێت جۆراوجۆرکردنی بەرهەم یاخود بەرهەم - میکس، وەك کۆی سەرجەم بەرهەمی کۆمپانیاکان کە بە فراوانی و قووڵی و درێژی پێناسە دەکرێت . فراوانی ژمارەی هێڵی بەرهەمەکان دیاری دەکات، واتا بەهۆی ژمارەی هێڵەکانی بەرهەمهێنانەوە دەتوانرێت بەرهەمەکان جۆراوجۆر بکرێت، درێژایەتی یاخود درێژبوونەوەی هێڵی بەرهەم ژمارەی بەرهەمە دیاریکراوەکان دیاری دەکات و قووڵبوونەوەی هێڵی بەرهەمهێنان ژمارەی ئەگەرەکانی بەرهەم دیاری دەکات.

پێویستە هێڵی بەرهەم هەمیشە لە ژێر کۆنترۆڵدا بێت، کە دەبێت لە سەرجەم قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەرهەمدا پەیڕەو بکرێت، بۆ مسۆگەرکردنی زیاتر ساغکردنەوەیان و دەستکەوتی قازانجی پێویست.

بەهۆی وێنەکەی خوارەوە، وێنەی ژمارە (١٤-٤) وە جۆراوجۆرکردنی بەرهەمەکان (ستراکتوری بەرهەم - میکس) ڕوون دەکەینەوە.

وێنەی (٤-١٤) ستراکتوری بەرهەم-میکس

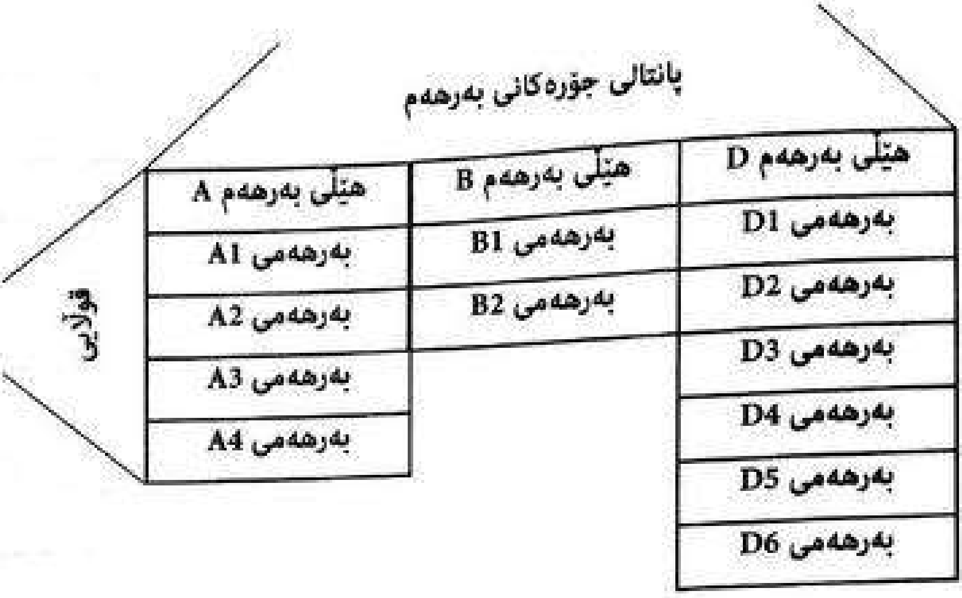

هێڵی بەرهەم D	هێڵی بەرهەم B	هێڵی بەرهەم A
بەرهەمی D1	بەرهەمی B1	بەرهەمی A1
بەرهەمی D2	بەرهەمی B2	بەرهەمی A2
بەرهەمی D3		بەرهەمی A3
بەرهەمی D4		بەرهەمی A4
بەرهەمی D5		
بەرهەمی D6		

هەر وەك لە وێنەکەدا دەردەکەوێت، ژمارەی هێڵی بەرهەمهێنان پێکهاتووە لە (٣) هێڵ، ژمارەی بەرهەمەکان (کاڵا) بریتییە لە (١٢)، بە جۆرێك کە قوڵایی هێڵی بەرهەمهێنان کە بە پیتەکانی (A-B-C) دیاریکردووە، هێڵی (A) توانای (٤) جۆر بەرهەمی هەیە، هێڵی (B) توانای (٢)جۆر بەرهەمی هەیە، هێڵی (C) توانای (٦) جۆر بەرهەمی هەیە . بەم شێوەیە ناوەندی قوڵایی جۆراوجۆری بەرهەمەکان پێك دێت لە (٤) جۆر بەرهەم.

ئەوەی دەرکەوتووە لە سیاسەتی بەرهەمهێناندا کۆمپانیاکان بەرەو ڕووی دوو کێشەی سەرەکی دەبنەوە.

یەکەم:

پێویستە کۆمپانیاکان بە شێوەیەکی گونجاو جۆری بەرهەمەکانی لە چوارچێوەی جۆراوجۆریەتی بەرهەم و سووڕی ژیانی کاڵاکاندا ڕێکبخات.

دووەم:

لە کاتی خۆیدا بیر لە دیزاینکردن و بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ و نوێتر بکانەوە، بۆ ئەوەی لە کاتی خۆیدا بتوانێت بەرهەمە کۆنەکانی بەو بەرهەمە نوێیانە ئاڵوگۆڕ بکات لە بازارەکاندا.

بەم شێوەیە پێویستە کۆمپانیاکان هەمیشە ستراتیژیەتی بەرهەمێنانیان چالاکتر و باشتر بکەن تاکو بتوانن ستراکتوری بەرهەمهێنان جۆراو جۆرتر بکەن و بازاڕی ساغکردنەوەوە قازانجەکانیان لە دەست نەدەن.

بە شێوەیەکی گشتی زۆربەی زۆری کۆمپانیاکان ستراتیژیەتی بەرهەمهێنان بۆ مەودایەکی دوور نەخشە دەکێشن کە زیاتر سێ ئاڕاستەی سەرەکی لە خۆ دەگرێت، دەتوانیین وەك ئاڕاستەی ستراتیژی ناوی بەرین. ئەو سێ ئاڕاستەیەش بریتیین لە .

- **بەرهەمی نوێ (Product innovation).**
- **لەگەرە بەرهەم (Variation Product).**
- **بەرهەمی تایبەت (Eliminaton Product).**

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە سەیری وێنەکەی خوارەوە دەکەین.

وێنەی (٤-١٥) ستراتیژیەتی بەرهەمهێنان

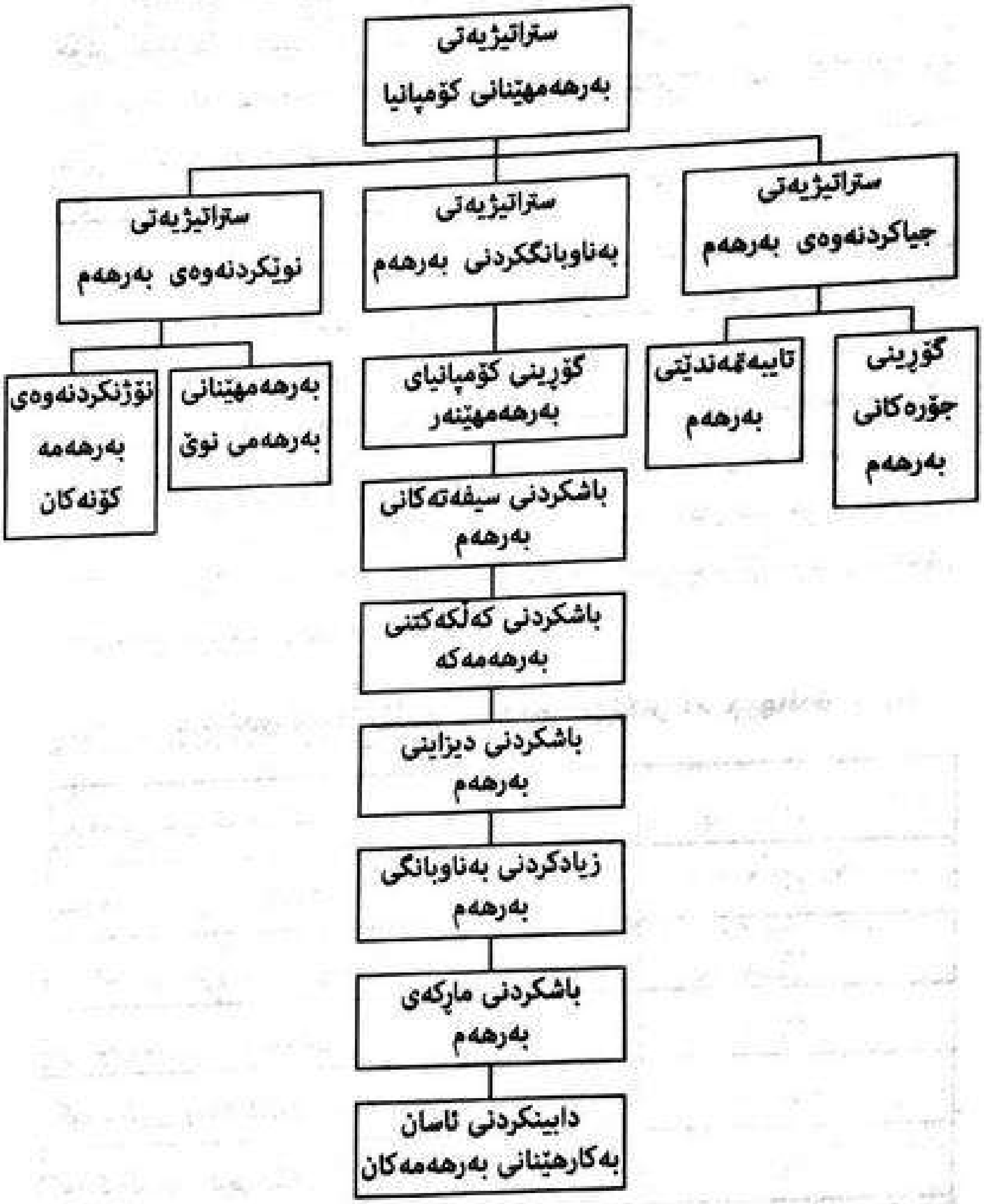
ستراتیژیەتی بەرهەمهێنانی کۆمپانیا
ستراتیژیەتی جیاکردنەوەی بەرهەم
ستراتیژیەتی بەناوبانگکردنی بەرهەم
ستراتیژیەتی نوێکردنەوەی بەرهەم
گۆڕینی جۆرەکانی بەرهەم
تایبەتمەندێتی بەرهەم
گۆڕینی کۆمپانیای بەرهەمهێنەر
باشکردنی سیفەتەکانی بەرهەم
باشکردنی کەڵەکتنی بەرهەمەکە
باشکردنی دیزاینی بەرهەم
زیادکردنی بەناوبانگی بەرهەم
باشکردنی مارکەی بەرهەم
دابینکردنی ئاسان بەکارهێنانی بەرهەمەکان
بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ
نۆژنکردنەوەی بەرهەمە کۆنەکان

لێرەدا بە باشی دەزانیین بە شێوەیەکی فراوان و چڕ و پڕتر باس لە ئاڕاستەی ستراتیژیەتی بەرهەمی نوێ بکەین.

بە شێوەیەکی گشتی ستراتیژیەتی بەرهەمهێنانی بەرهەمی (کاڵا) ی نوێ خۆی لەخۆیدا بریتییە لەگەشەکردن و پێشکەشکردن و پێناساندنی بەرهەمی نوێ بەدەر لە بەرهەمە کۆنەکان. ئەوەی بە پێویستی دەزانین ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە دەستەواژەی (بەرهەمی نوێ) بە زمانی ئابووری چەندین لێکدانەوەی هەیە، وەك باشکردنی بەرهەمە کۆنەکان بە شێوازێکی نوێتر، یاخود بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ بە تەواوەتی جیاوازتر لە بەرهەمەکانی پێشووتر. لە بواری تیۆری و پراکتیکدا دەستەواژەی بەرهەمی نوێ زیاتر وەك نوێکردنەوە یاخود نۆژەنکردنەوە بەکاردەهێنرێت. بە دەربڕینێکی دیکە بریتییە لە خستنەڕووی بەرهەم و خزمەتگوزاری نوێ لە بازاڕەکاندا . بە پێی سەرچاوەکان نزیکەی (١٠٪) بەرهەمەکان لە بازاڕە جیهانیەکاندا دەتوانیین بە بەرهەمی نوێ لە قەڵەم بدەین، بە جۆرێك کە نزیکەی (٧٠٪) بەرهەمەکان ئەو جۆرە بەرهەم و کاڵا و خزمەتگوزاریانەن کە تەنها نۆژەن دەکرێنەوە. بۆ زیاتر تێگەیشتن سەیری خشتەکەی خوارەوە دەکەین.

خشتەی (٤-٨) ڕێژەی بەرهەمە نوێکان لە جیهاندا

بەرهەمی نوێ لە جیهاندا	١٠
بەرهەمی نوێی کۆمپانیاکان	٢٠
فراوانکردنی جۆرایەتی بەرهەمە کۆنەکان	٢٦
نۆژەنکردنەوەی بەرهەمەکان	٢٦
گۆڕانکاری ڕووکەشانەی بەرهەمەکان	٧
کەمکردنەوەی تێچوونەکان	١١
کۆی گشتی	١٠٠

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین بەرهەمهێنانی کاڵاو خزمەتگوزاری نوێ بریتییە لە پرۆسەی بیرکردنەوە داهێنانی نوێ لە بەرهەمهێناندا .

ئەوەی شایستەی سەرنجە ئەوەیە کە بەرهەمی کاڵا و خزمەتگوزاری نوێ بەستراوە بە دوو فاکتەری گرنگەوە، یەکەمیان بریتیین لە فاکتەرە ناوخۆییەکان، دووەمیان بریتیین لە فاکتەرە دەرەکییەکان.

فاکتەرە ناوخۆییەکان (Internal Factors):-

پێکهاتوون لە پێداویستیەتی کەمکردنەوەی یاخود دابەزینی تێچوونەکان، کەمکردنەوەی ریسك، بەردوامی لە بەرهەمهێناندا بە دابینکردنی کەرەسەو هێزی کاری پێویست.

فاکتەرە دەرەکییەکان (External Factors):-

بریتیین لە گەشەپێدانی تەکنیکی و تەکنۆلۆژی، گەشەپێدانی هێزی کار و فراوانکردنی بازاڕە ساغکردنەوە، گۆڕینی بۆچوونی یاخود سایکۆلۆژی بەکاربەران بەرامبەر بەرهەمە نوێیەکە، گۆڕینی هەلس و کەوتی ڕکابەرانی بازاڕ..

هەر وەك پێشتر ئاماژەمان پێداوە بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ لە لایەن بەرهەمهێنەرانەوە بریتییە لە پێشکەشکردن و خستنەڕووی کاڵاو خزمەتگوزاری نوێ لە بازاڕەکاندا. بۆ ئەو مەبەستەش دوو هەنگاوی یاخود ئاڕستەی بە شێوە لە یەك چوو بەڵام لە ناوەڕۆکدا جیاواز پەیڕەو دەکرێت. کە بریتیین لە بەرهەمی جیاواز یاخود جیا جیا (Product differentiation) بەرهەمی جۆراو جۆر یاخود هەمەجۆری (Product diversification) لە ڕوانگەی مارکیتینگەوە، بەرهەمی جیاواز بریتییە لە بەدوادا گەڕان و ئامادەکردنی بەرهەمەکان بۆ فرۆشتن، ئەوەی شایانی باسە بۆ یەکەم جار (فیلیپ کۆتلەر - Philip Kotler)، بۆ یەکەم جار جگە لە جیاوازی کاڵاکان، جیاوازی خزمەتگوزاریەکان و کارمەندو جیاوازی شێوازی دابەشینی هێنایە ناو باسەوە.

زۆربەی سەرچاوەکان چەند فاکتەرێك بۆ بەرهەمهێنانی بەرهەمی جیاواز دەخەنە ڕوو وەك :

- توانای زیاتری بەرهەم (Additional factures)
- کاریگەری بەکارهێنان(Effective factures)
- ئاستی ڕەحەتی لە بەکارهێناندا(The level of comfort)
- سەقامگیری بەرهەمەکە(Product reliability)
- درێژخایەنی بەرهەمەکە (Durable Goods)
- توانای چاککردنەوەی بەرهەمەکە (Maintainability of the product)
- دیزاینی بەرهەمەکە(Product desing)

لێرەدا بە پێویستی دەزانیین کە هەر یەك لەو فاکتەرانەی پێشووتر زیاتر ڕوون بکەینەوە.

مەبەست لە زیادکردنی توانای بەرهەمەکان:

بریتییە لە بنچینەی سەرەکی شێوازی خوێندنەوەی زیاتر بۆ تواناکانی بەکاربەر. ئەویش بە خستنەڕووی لایەنە باش و پۆزەتیڤەکانی کاڵاکە لە بازاڕدا بە جۆرێك کاربەر لە کاتی بەکارهێنانیدا هەستی پێ بکات و توانای جوداکردنەوەی هەبێت اە چاوو بەرهەمەکانی تری هەمان شێوەدا.

کاریگەری بەکارهێنان:

لە سەر پرینسیپی خوێندنەوەو هەڵسەنگاندنی بەردەوامی هەمان جۆری بەرهەمی ڕکابەران لە بازاڕدا بە ڕێوە دەچێت. ئەمەش بە جێبەجێکردنی جۆریەتی بەرهەمەکە کاریگەری پۆزەتیڤانەی لەسەر بەکاربەر یاخود کڕیار دێتە ئاراوە. بێگومان بۆ بە ئەنجامدانی ئەم هەنگاوە پێویستە ڕەچاوی فاکتەرە دەرەکی و ناوخۆییەکان بکرێت، بۆ ئەوەی نەبنە کۆسپ و بەربەست لە جێبەجێکردنیدا.

ئاستی ئاسوودەیی یاخود ڕەحەتی:

دەگەڕێتەوە بۆ سیفەتی بەکارهێنانی بەرهەمەکە لە لایەن بەکاربەرەوە، ئەوەی

ئاشکرایە هەڵسەنگاندنی ڕەحەت یاخود ئاسان بەکارهێنانی هەر کاڵایەك تا ئاستێك ڕێژەییە واتە لە کاربەرێکەوە بۆ کاربەرێکی تر دەگۆڕێت، بە دەربڕینێکی تر بەکارهێنانی هەر کاڵایەك دەگەڕێتەوە بۆ خودی مرۆڤەکە ڕەنگە هەندێك بەکاربەر هیچ ناڕەحەتیەك لە بەکارهێنانی ئەو جۆرە کاڵایە هەست پێ نەکات، بە لام ڕەنگە بۆ کەسانی تر ببێتە هۆی ناڕەحەتی، هەر بۆیە کۆمپانیا بەرهەمهێنەرەکان هەوڵی ئەوە ئەدەن کە بەرهەمەکانیان لە لایەن زۆرینەی بەکاربەرەوە ئاسان و ڕەحەت بەکاربهێنرێت، ئەم فاکتەرە ڕۆڵێکی گرنگ و بەرچاوو دەگێڕێت بۆ ساغکردنەوەی زۆرترین ژمارە لە بازاڕەکاندا.

فاکتەری سەقامگیری:

بەکارهێنانی هەر بەرهەمێك ڕۆڵێکی گرنگ و بەرچاووی هەیە لە لایەن کڕیارەوە، ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ درێژخایەنی لە بەکارهێناندا. یاخود تێك نەچوون و لە کەڵك نەکەوتنی کاڵاکە بۆ ماوەیەکی درێژخایەن.

فاکتەری توانای چاککردنەوەی بەرهەمەکە:

توانای چاککردنەوەی هەر کاڵایەك متمانەی زیاتر پەیدا دەکات لە لایەن بەکاربەرەوە، دیارە هەر کاڵایەك لە پرۆسەی بەکارهێناندا ئەگەری لە کارکەوتنی هەیە، ئەگەر کڕیار بزانێت بە زووترین کات و بە شێوەیەکی باش بەرهەمەکەی بۆ چاك دەکەنەوە ئەوا لە کاتی کڕینی ئەو جۆرە کاڵایەنەدا هیچ دوو دڵی و دڵە ڕاوکێیەك لە لایەن بەکاربەرەوە نایەتە ئاراوە.

فاکتەری دیزاینکردنی بەرهەمەکان یاخود خزمەتگوزاریەکان:

جگە لەوەی سەرنجی ڕووکەشانەی بەکاربەر ڕادەکێشێت لەگەڵ ئەوەشدا نیشاندەری سادەو ساکار بە کارهێنانیش دەخاتە ڕوو. ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە ڕەنگە هەندێك بەلایەنەوە وا بێت کە دیزاینکردن تەنها لە قۆناغی ئامادەکردنی بەرهەمەکاندا بۆ فرۆشتن بەکاردەهێنرێت، لە ڕاستیدا دیزاینکردن هەر لە سەرەتای بەرهەمهێنانەوە بەرنامەی بۆ دادەڕێژرێت و لە سەرجەم قۆناغەکانی سووڕی ژیانی کاڵاکاندا یاخود خزمەتگوزاریەکاندا ئامادەکاری و کاری پێویستی

بەرهەمهێناندا وێنای بۆ دەکرێت، بە جۆرێك هەر لە قۆناغی سەرەتای بەرهەمهێناندا وێنای ڕووکەشی دەرەوەی بەرهەمەکان خوێندنەوەی بۆ دەکرێت بە لەبەرچاوو گرتنی ئەوەی کە سەرنجی بەکاربەران ڕابکێشێت، جگە لەوەش دەبێت دیزاینی هەر بەرهەمێك نەبێتە هۆی ئەوەی لەگەڵ جۆریەتی بەرهەمەکەدا نەگونجێت، بە مەبەستێکی تر پێویستە ناوو ناوەڕۆك هاوجووت بێت، هەڵخەڵەتاندن و فریودانی بەکاربەر بە دیزانی سەرنج ڕاکێشەر و جوان، کە نەگوونجێت لەگەڵ جۆریەتی بەرهەمەکاندا تەنها دەکرێت یەك جار بچێتە سەر، ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی جارێکی تر ئەو بەرهەمە ڕەواج و کڕیاری نەمێنێت یاخود بە ئاستێکی بەرچاوو کەم بێتەوە.

بەرهەمی نوێی هەمەجۆر یاخود جۆراوجۆر (Product diversification) بایەخێکی گرنگی پێدەدرێت لە سیاسەتی بەرهەمهێناندا، ئەم ستراتیژیەتە زیاتر لەو حاڵەتانەدا بەکاردەهێنرێت کە کۆمپانیاکان بیانەوێت بەرهەمی زیادەو جۆراوجۆر بەرهەم بهێنن بە مەبەستی ساغکردنەوەیان لە بەشە بازاڕە نوێکاندا. بە یارمەتی ئەو جۆرە ستراتیژیەتەوە کۆمپانیاکان دەتوانن سووڕی ساغکردنەوەی بەرهەمەکانیان زیاتر و خێراتر بکەن و ئاستی قازانجیش زیاتر بکەن چونکە هەر بەرهەمێکی نوێ بەلای کاربەرەوە زیاتر ڕەواجی هەیە. بیرۆکەی سەرەکی ئەم جۆرە ستراتیژیەتە لە سەر بنەمای هاوکێشەی (بەرهەم - بازاڕ) بینا دەکرێت، کۆمپانیاکان بەم شێوەیە بەهۆی بەرهەمی نوێ وە هەوڵی فراوانکردنی بازاڕ بۆ بەرهەمەکانیان دەدەن. بەهۆی وێنەکەی خوارەوە ماناو مەبەستەکانی پێشووترمان زیاتر دەخەینە بەر چاوو.

وێنەی (٤-١٦) بنەمای ستراتیژیەتی (بەرهەم - بازاڕ)

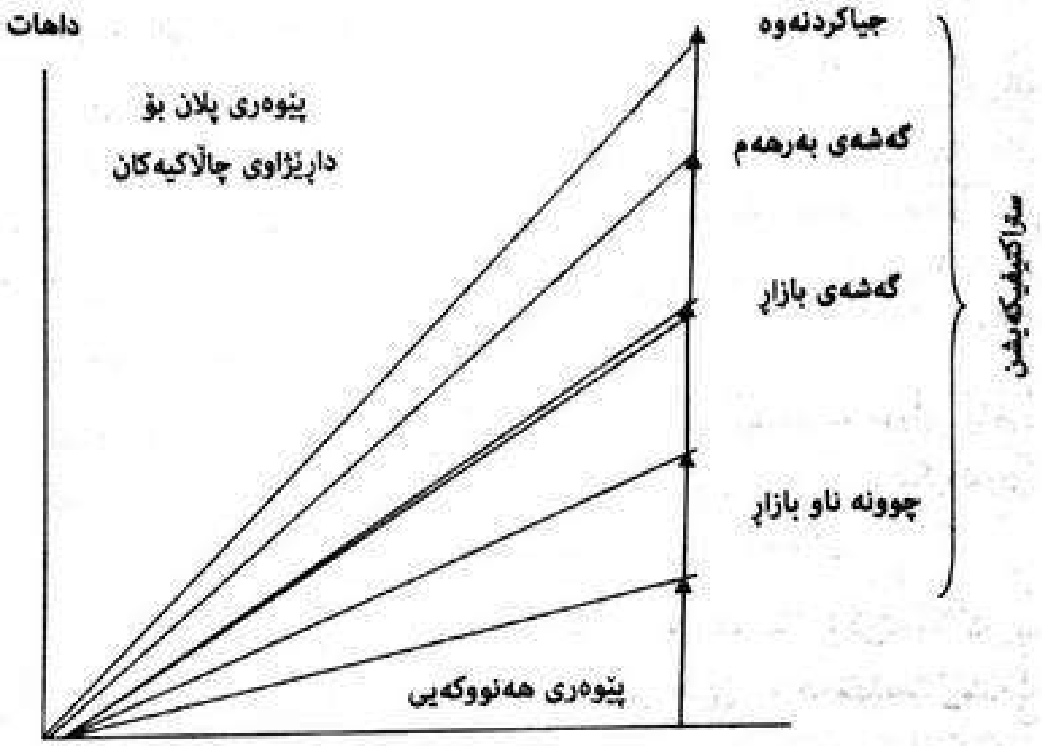
داهات
پێوەری پلان بۆ
داڕێژاوی چالاکیەکان
جیاکردنەوە
گەشەی بەرهەم
گەشەی بازاڕ
چوونە ناو بازاڕ
پێوەری هەنووکەیی
ستراکتیفیکەیشن

هەر وەك لە وێنەکەدا دەردەکەوێت کۆمپانیاکان بەهۆی ستراتیژیەتی (بەرهەم-بازاڕ)ەوە دەتوانن پێوەرەکانی ئاست و قەبارەی فرۆشتن و قازانج لێك نزیك بکەنەوە، بە واتایەکی تر بەهۆی فرۆشتنی بڕێکی زۆرتر بەرهەمەوە ڕێژەی قازانج کەمتر دەکەنەوە بەڵام لە ئەنجامدا هیچ کەمکردنەوەیەك یان دابەزینێك لە قازانجی ڕاستەقینەدا ڕوو نادات .

وەك ڕێسایەکی گشتی جواروجۆرکردنی بەرهەم تەنها لە توانای ئەو جۆرە کۆمپانیانەدایە کە کەناڵی دابەشکردنێکی باشیان هەیە و جگەلەوەش توانای تەکنیکی و تەکنۆلۆژیان لە ئاستێکی زۆر باشدایە کە بتوانێت بە خێرایی ئاست و توانای بەرهەمهێنانی هەمەجۆر دابین بکات.

بە شێوەیەکی گشتی سێ جۆر بەرهەمی هەمەجۆر(Diversificatin) بوونیان هەیە کە بریتیین لە :-

١- ئاسۆیی (Horizontal diversification)
٢- شاقوولی (Vertical diversification)
٣- چڕوپڕ (Concentric diversification)

بەرهەمی هەمەجۆری ئاسۆیی ئەو جۆرە بەرهەم و خزمەتگوزارییە نوێیانە دەگرێتەوە کە دەتوانرێت بە گۆڕانێکی کەمی تەکنیکی و تەکنۆلۆژی پرۆسەی بەرهەمهێنان بە ئەنجام بگەیەنرێت هەروەها بە هەمان کەرەسەو ماددەی خام کە لە بەرهەمەکانی پێشتردا بەکارهاتووە جێبەجێ بکرێت بێ ئەوەی ژمارەی کارمەندان زیاد بکرێت.

لە بەرهەمی هەمەجۆری شاقوولیدا پێویستە بەرهەمهێنەر بە قوولی یاخود بە شێوەیەکی ڕادیکاڵ پرۆگرامی بەرهەمهێنان و ئاڕاستەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکە لە بازاڕدا بگۆڕێت کە جیاواز بێت لەوانەی پێشتری.

بەرهەمی هەمەجۆری چڕکراوە ئەو جۆرە بەرهەمانە دەگرێتەوە کە بە بەرهەم و خزمەتگوزاری تەواو نوێ یاخود سەرتاپا نوێ بەرهەمهدەهێنرێت. بە جۆرێك دەبێت بە تەواوەتی گۆڕانکاری لە تەکنۆلۆژیای بەرهەمهێناندا بکرێت و تەکنیکی نوێ بخرێتە پرۆسەی بەرهەمهێنانەوە.

لێرەدا خاڵێکی زۆر گرنگ هەیە کە دەکرێت ئاماژەی پێ بدەین ئەویش ئەوەیە کە زۆربەی کات لە بەر هەندێ هۆی ماددی و تەکنیکی کۆمپانیاکان لە بری گەشەکردن و پێشخستنی توانای بەرهەمهێنانی خۆیان پەنا دەبەنە بەر کڕینی تەکنۆلۆژیای کۆمپانیاکانی دیکە یاخود کڕینی مۆڵەت (License) لە کۆمپانیا بەناوبانگەکان . بۆ زیاتر تێگەیشتن سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٤-١٧) شێوەی دابینکردنی بەرهەمهێنانی هەمەجۆر

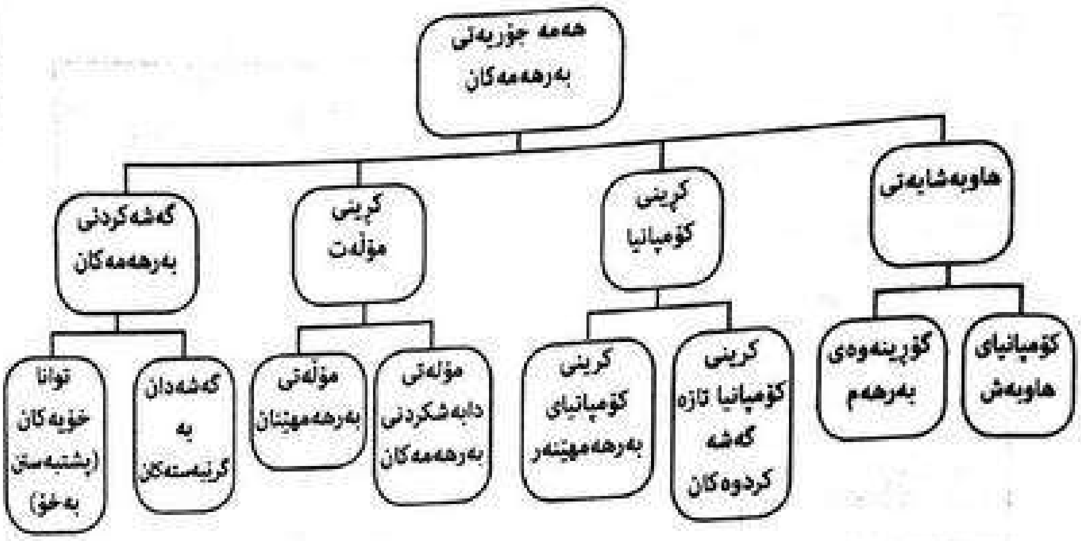
هەمە جۆریەتی بەرهەمەکان
هاوبەشایەتی
کڕینی کۆمپانیا
کڕینی مۆڵەت
گەشەکردنی بەرهەمەکان
کۆمپانیای هاوبەش
گۆڕینەوەی بەرهەم
کڕینی کۆمپانیا تازە گەشە کردوەکان
کڕینی کۆمپانیای بەرهەمهێنەر
مۆڵەتی دابەشکردنی بەرهەمەکان
مۆڵەتی بەرهەمهێنان
گەشەدان بە کڕیستەکان
توانا خۆیەکان (پشتبەستن بەخۆ)

لێرەدا ناکرێت خاڵێکی تری زۆر گرنگ کە لە پراکتیدا دێتە بەردەم کۆمپانیان پشتگوێ بخەین، ئەویش ئەوەیە کە بە شێوەیەکی گشتی شێوەو جۆری بەرهەمهێنانی هەمەجۆر کە پێشتر ئاماژەمان پێکردووە جگە لە لایەنە باشەکانی کەموکوڕیشی هەیە، کە دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆیەکی بنەڕەتی وەك کەمی سەرچاوەی ماددی (پارە)، ناوبانگی کۆمپانیاکە، کراوە سەرکییەکان کێ بەرکێی ڕکابەرەکان، نەبوونی توانای پێویست لە خێرا گۆڕینی تەکنۆلۆژیای پێویست لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا ...هتد. هەر لەبەر ئەو هۆیانە کۆمپانیاکان ناچار دەبن بە دوای ڕێگەیەکی تردا بگەڕێن کە باشترین و گونجاوترینیان بریتییە لە تێکەڵکردنی کۆمپانیاکە لەگەڵ کۆمپانیایەکی گەورەتر یاخود دامەزراندنی کۆمپانیای هاوبەش . بۆ زیاتر بەرچاوو ڕونی سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (٩-٤) باشی و کەموکوڕی جۆرەکانی بەرهەمی هەمەجۆر

هۆکارەکان	گەشەی بەرهەم	کڕینی مۆڵەت	کڕینی کۆمپانیا	هاوبەشایەتی
قەربارەی پێویستی وەبەرهێنان	بەرزە	هیچ	بەرزە	بەرزە، بە گوێرەی قەبەیی کۆمپانیاکە
خێرایی جێبەجێکردن	کەمە	گەورەیە	گەورەیە	جیاوازە
ڕیسک	زۆرە	ناوەند(تا ئاستێکی دیار)	جیاوازە	جیاوازە
ئاستی پەیوەست بوون بە بیزنسکارانی ترەوە	هیچ	گەورەیە	هیچ	گەورەیە
هەلی بەدەستهێنانی قازانج	گەورەیە	ناوەند	گەورەیە	مام ناوەند
تێچوون (خەرجیەکان)	بەرزە	زۆر بەرز نییە	جیاواز	بچووک

هەر لەم پەرگرافەدا بە پێویستی دەزانیین بە جیا تیشك بخەینە سەر تەوەرێکی تری گرنگی بڕیاری ستراتیژی لە بەرهەمهێناندا، ئەویش بریتییە لە بەرهەمهێنانی بەرهەمی تەواو نوێ کە بە شێوەو ناوەڕۆك جیاواز بێت لە بەرهەمەکانی پێشتر یاخود لەو بەرهەمانەی کە لە بازاڕەکاندا هەن.

پێشتر بە شێوەیەکی سەرکەشی ئاماژەمان بە بەرهەمهێنانی بەرهەمی تەواو نوێ کردووە، لێرەدا بە پێویستی دەزانیین زیاتر و ڕوونتر باسە لێوە بکەین. بە پێی ئامارەکان بەرهەمی تەواو نوێ تەنها ڕێژەی (١٠٪) سەرجەم بەرهەمە جیهانییەکان پێکدەهێنێت، بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی دەتوانن جارێکی تر سەیری خشتەی (٤،٨) بکەنەوە. هەر وەك دەزانیین هەر بەرهەمێکی نوێ پێویستی بە ئامادەکاری و توانایەکی زۆرە ئەمەش لە توانای زۆرینەی کۆمپانیاکان بەدەرە.. هەر جۆرە بەرهەمێکی نوێ لە سەر بنەماو پرنسپ و میتۆدی سیاسەتی نوێکاریدا دەتوانرێت ئەنجام بدرێت. بە شێوەیەکی گشتی چەمکی مارکیتینگ شەش هەنگاو یاخود قۆناغی پێویست دیاری دەکات بۆ هەر جۆرە بەرهەمێکی نوێ کە بریتیین لە:

١- بیرۆکەی نوێ (Search ideas)

٢- هەڵبژاردە یاخود دەستنیشانکردنی بیرۆکەکە(Selection of ideas)

٣- لێکدانەوەو شرۆڤەکردنی ئابووریانە بۆ بیرۆکەی نوێ (Cost benefit analysys)

٤- ئامادەکردنی بەرهەمەکە (Product development)

٥- تاقیکردنەوەی بەرهەمەکە لە بازاڕەکاندا(Test product in the market)

٦- خستنەڕووی بەرهەمەکە لە بازاڕەکاندا(Market introduction)

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی دەکرێت سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٤-١٨) قۆناغەکانی پرۆسەی بەرهەمی نوێ

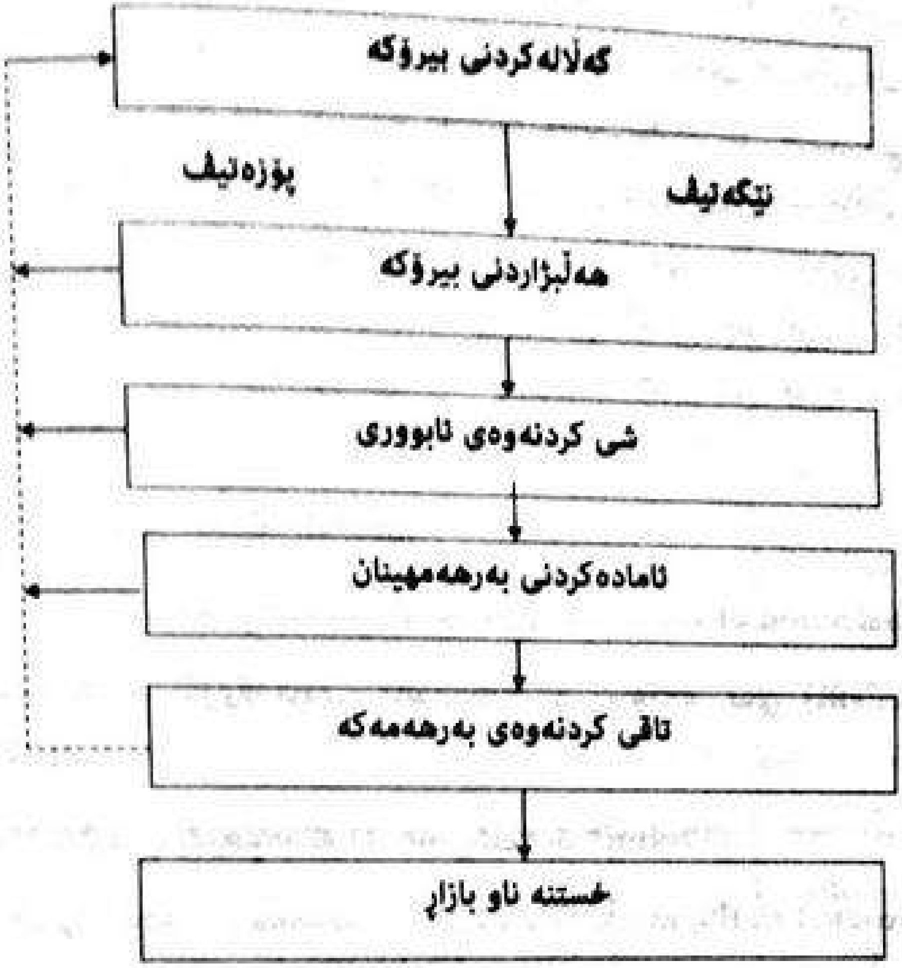
گەڵاڵەکردنی بیرۆکە
پۆزەتیڤ
نێگەتیڤ
هەڵبژاردنی بیرۆکە
شی کردنەوەی ئابووری
ئامادەکردنی بەرهەمهێنان
تاقی کردنەوەی بەرهەمەکە
خستنە ناو بازاڕ

هەر وەك لە وێنەکەدا دیارە پرۆسەی بەرهەمهێنانی بەرهەم و خزمەتگوزاری تەواو نوێ لە گەڕان یاخود لە گەڵاڵەکردنی بیرۆکەی نوێ وە دەست پێدەکات. وەك دەرکەوتووە گەڕان یاخود دۆزینەوەو گەڵاڵەکردنی بە دوای بیرۆکەی نوێ دا لە هەر بوارێکدا کارێکی ئاسان نییە . وەك ڕێسایەکی گشتی و کردەیی ئەو پرۆسەیە لە سەر بنچینەی دوو سەرچاوە بەڕێوە دەچێت، کە بریتیین لە سەرچاوە دەرەکییەکان و سەرچاوە ناوخۆییەکان.

سەرچاوەی دەرەکی چەند چەمکێك لە خۆ دەگرێت وەك : ئاستی بازرگانیکردنی کۆمپانیاکە،کڕیار و بەکاربەران، ڕکابەرەکان، پێشانگا تایبەتەکان، بڵاوکراوەو

لێکۆڵینەوە زانستیەکان، ڕیکلامکردنەکان، یاساو ڕێسا فەرمیەکانی حکومەت و وەزارەتە پەیوەندارەکان ..

هەرچی سەرچاوە ناوخۆییەکانە دەتوانیین بڵێین بریتیین لە : لێکۆڵینەوەکانی بەشی مارکیتینگی کۆمپانیاکە، لێکۆڵینەوەکانی بەشی تەکنیکی و تەکنۆلۆژی، سەرچەم بەشە گرووپەکانی سەر بە بەشی مارکیتینگ، بەشی پەیوەندییەکانی دەرەوە، بەشی ئامادەکردن و دیزاینکردن، گرووپە هەمیشەیی و کاتییەکان کە سەرقاڵی گەڕانن بە دوای بیرۆکەی نوێ دا...

لێرەدا دەتوانیین بڵێین خۆی لە ناوەڕۆکدا قۆناغەکانی بەرهەمهێنانی نوێ ماناکەی بریتییە لە پرۆسەی پلانڕێژی بەرهەمی نوێ.

ئەرکی سەرەکی پلانڕێژی بۆ بەرهەمی نوێ پێکهاتووە لە گەڕان بە دوای ئەلتەرناتیڤێکی تردا. واتا لە ڕێگەی دانانی پلانێکی نوێ وە گەڵاڵەکردنی سیاسەتێکی نوێی بەرهەمهێنان کە جیاوازتر بێت لەوانەی پێشووتر. بۆ جێبەجێکردنی ئەو کارە پێویستە سەرنج و تێبینییەکان لە چەند خاڵێکی گرنگدا چڕ بکرێتەوە وەك: قۆناغی گەڕان یاخود بەدەستهێنانی بیرۆکەی نوێ. قۆناغی هەڵسەنگاندن و هەژمارکردنی بیرۆکە نوێیەکە، قۆناغی جێبەجێکردن و بە ئەنجام گەیاندنی بیرۆکە نوێیەکە .دیارە پرۆسەی پلانڕێژی یاخود پلاندانانی هەر بابەتێك پێویستی بە مێتۆدی خۆی هەیە، لە پلاندانانەدا بۆ بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ پێویستە ڕەچاووی چەند مێتۆدێك بکرێت کە بریتیین لە: لێکۆڵینەوەی بازاڕ، داهێنان، هەڵسەنگاندن، فۆرمکردن، بەراوردکردنی قازانج، شیکردنەوەی ڕیسکەکان، تەکنیکی ئامادەکردنی بەرهەمەکە، تاقیکردنەوەو تێست کردنی بەرهەمەك، هەژمارکردنی خەرجییەکان .. بەهۆی خشتەکەی خوارەوە قۆناغی پلاندانان و مێتۆدی پلانڕێژی یاخود مێتۆدی جێبەجێکردنی قۆناغەکانی پلاندانان دەخەینە ڕوو.

خشتەی (١٠-٤) میتۆدی پلانڕێژی بەرهەمی نوێ

قۆناغەکانی پلانڕێژی	میتۆدەکانی پلانڕێژی
گەڕان بە دوای بیرۆکەی نوێ دا	لێکۆڵینەوەی بازاڕ، داهێنان
هەڵبژاردەی بیرۆکە	هەڵسەنگاندن، فۆرمکردن
شیکردنەوەی ئابووری	بەراووردکردنی قازانج، هەڵسەنگاندنی زیانەکان، شیکردنەوەی ڕیسکەکان
ئامادەکردنی بەرهەم	ئامادەکاری بەرهەمهێنان، ئامادەکردنی تەکنیکی و تەکنۆلۆژی
تاقیکردنەوەی بەرهەم	تاقیکردنەوەی بەرهەم، تاقیکردنەوەی بازاڕ
خستنە ناوبازاڕی بەرهەمەک	ئامرازی مارکێتینگ، کەناڵەکانی دابەشین
کۆنترۆلکردن	ژمێرکردنی خەرجیەکان، لێکۆڵینەوەی بازاڕەکان

جگە لەو میتۆدانەی کە ئاماژەمان پێکردووە، دەکرێت سەرنجی خوێنەر بۆ خاڵێکی گەوهەری ڕابکێشین ئەویش ئەوەیە کە لە پراکتیکدا بە تایبەتی کۆمپانیا گەورەکان دوو جۆر میتۆد لە بەرهەمهێنانی کاڵا و خزمەتگوزاری نوێ دا بەکاردەهێنن کە ئەوانەش بریتییە لە :

١- میتۆدی لۆژیکی سیستیماتیکی (Logical -systematic method)

٢- میتۆدی داهێنان (Intuitive creative methods)

پرینسیپی سەرەکی میتۆدی لۆژیکی سیستماتیماتیکی بریتییە لە دابەشکردنی یاخود خوردکردنەوەی سستەمەکە واتا بەشبەشکردن و پارچەکردنی بیرۆکە گشتیەکە بۆ بەشی وورددتر و گونجاندنی لەگەڵ بڕیارە جیاوازەکاندا . بە پێچەوانەشەوە لە

میتۆدی داهێناندا بە یەکپارچەیی سەیری بیرۆکەکە دەکرێت واتا بابەتەکە بە بێ ئەوەی پارچە بکرێت سەیر دەکرێت .

ئەوەی لێرەدا گرنگە سەرنجی بدەین ئەوەیە کە میتۆدی داهێنانی ژیرانە لە پراکتیکدا وەك : میتۆدی لێکدانەوەی ژیرانە یاخود بڕیاردان بە سوود وەرگرتن لە خەڵك یا پسپۆڕان (method of brainsforming) لە قەڵەم دەدرێت.

ئەوەی ڕاستی بێت بۆ یەکەم جار پسپۆڕێکی ئەمەریکی لە بواری ڕیکلامکردندا (ئالێکس ئاسۆبرۆن) لەساڵی (١٩٥٣) دا. لە سەر پرینسیپی گفتوگۆکردن لە نێوان پسپۆڕان و خەڵکانی شارەزا لە سەر بابەتێکی دیاریکراو بیرۆکەی سوود وەرگرتن لە خەڵکی هێنایە کایەوە. بە بۆچوونی ئەو لە جێبەجێکردنی ئەو جۆرە میتۆدەدا پێویستە ڕەچاوی چەند مەرجێکی سەرەکی بکرێت وەك :

- پێویستە ژمارەی بەشداربووانی گفتوگۆکردنەکە (٥) تاکو (١٥) کەس بن.
- پێویستە ماوەی گفتوگۆکردن ١٥ بۆ ٣٠ خولەك زیاتر نەبێت.
- قەدەغە کردنی ڕەخنەگرتن لە کاتی گفتوگۆکردندا.
- لە کاتی گفتوگۆکردندا چەندایەتی بە بایەخترە لە چۆنایەتی.
- پێویستە بابەتەکە یاخود کێشەکە تەنها پێش دەستپێکردنی گفتوگۆکان بە بەشداربووەکان ڕابگەیەنرێت.
- پێویستە هەڵسەنگاندنی ئەنجامی گفتوگۆکان لە ماوەی ٣ بۆ ٥ ڕۆژ دوای گفتوگۆکان بەیان بکرێت .

بێگومان گەڵاڵەکردن و دۆزینەوەی بیرۆکەی نوێ بۆ بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ چەند گرنگ بێت ئەوا دۆزینەوەی بیرۆکەی نوێ لە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاریەکانیشدا هەروا گرنگە . ئەو میتۆدانەی کە پێشتر ئاماژەمان پێداوە بە هەمان شێوە لە بوارەکانی خزمەتگوزاریشدا ڕەچاوو دەکرێت. ئەوەی شایانی باسە لە کەرتی دارایدا بە تایبەتی لە بانکەکاندا زیاتر میتۆدێك بەکاردەهێنرێت کە ناسراوە بە (میتۆدی دولفین) بە کوردیەکەی (میتۆدی

ئەمەنگ)، پرینسیپی ئەو میتۆدە بریتییە لە سڕینەوەی بڕیارە نەگونجاوەکان یاخود بڕیارە ناپەسەندەکان لە نێو سەرجەم بڕیارەکاندا . هەر وەک لە پراکتیکدا دەرکەوتووە ژمارەی ئەو بیرۆکە نوێیانەی بڕیاری لە سەر دەدرێت، لە پرۆسەی جێبەجێکردندا کەم دەبنەوە واتە ژمارەکەیان بۆ کەمترین بیرۆکە دێتە خوارەوە. بەهۆی وێنەو نموونەکەی خوارەوە هەوڵی زیاتر ڕوونکردنەوەو تێگەیشتن لە میتۆدی دولفین دەکەین.

وێنەی (٤-١٩) چەماوەی بڕیاردان لە بیرۆکەی بەرهەمی نوێ

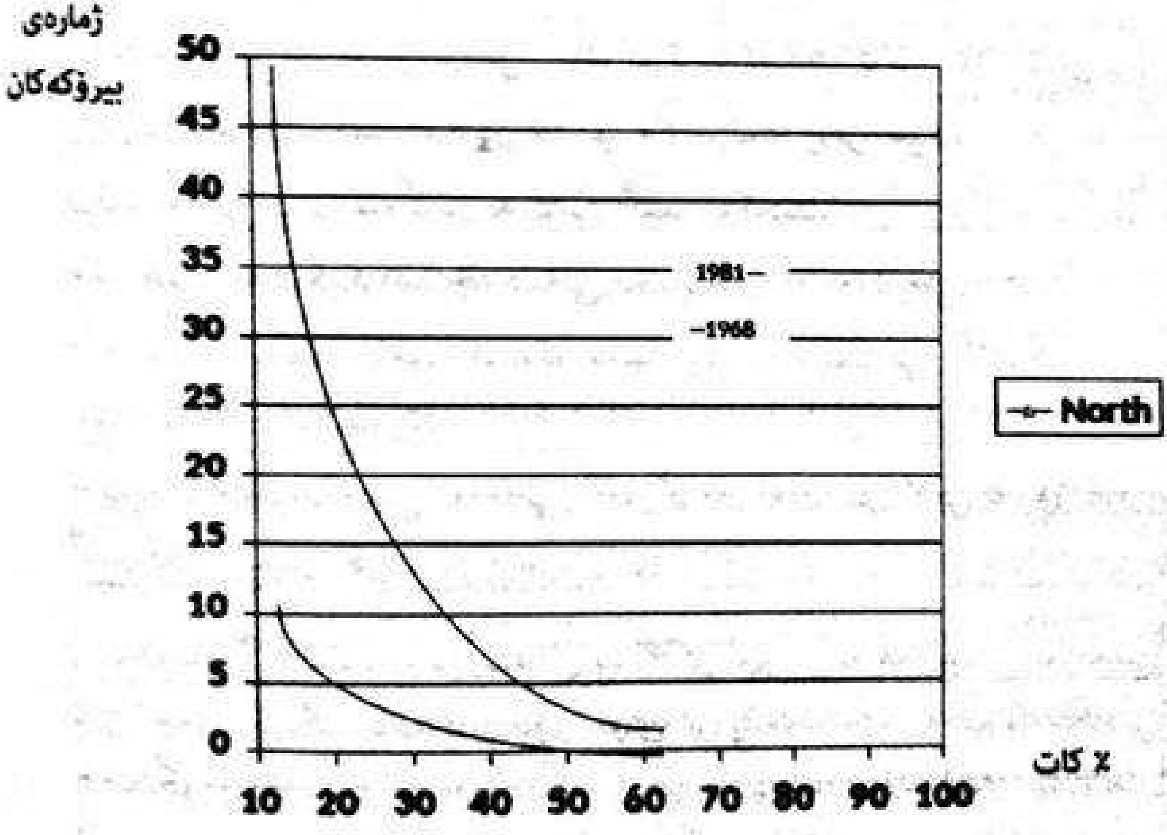

هەر وەك لە وێنەکەدا دەردەکەوێت، لە کۆی (٥٨) بیرۆکەی نوێدا لە ساڵی ١٩٦٨ دا تەنها یەك بیرۆکە بڕیاری جێبەجێکردنی لە سەر دراوە، لە ساڵی ١٩٨١ دا لە کۆی (٧) بیرۆکەی نوێ تەنها یەك بیرۆکە هەڵبژێردراوە و کەوتۆتە بواری جێبەجێکردنەوە. بەم شێوەیە دەبینیین ساڵ بە ساڵ (بیرۆکەی نوێ) کەمتر دەبێتەوە ؟؟

ئەوەی لێرەدا شایستەی گووتنە ئەوەیە کە لە سەرچاوە ئابووریەکاندا دەکرێت چەندان مێتۆدی دیکەش بەرچاوو بکەوێت بەڵام ئێمە ئاماژەمان بە هەرە گرنگەکانی داوە . دیارە هەر لە کاتی گەڕان و گەڵاڵە کردنی هەرچ بیرۆکەیەکی نوێ دا بۆ بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ ئەوا کۆمپانیاکان یاخود بزنسمانەکان ڕەنگە ڕوویەڕووی هەندێك ڕیسك ببنەوە، کە دەبێت لە کاتی پلانڕێژیدا ڕەچاوو بکرێت و هەڵسەنگاندنی بۆ بکرێت . لە مارکیتینگدا بۆ ئەو مەبەستە ستراکتوری (شیك-لیست) واتە هەڵسەنگاندنی ڕیسکەکان بە هۆی فۆرمی تایبەتەوە بەکاردەهێنرێت، ئێمە لە خشتەکەی خوارەوەدا نموونەی ستراکتوری ئەو جۆرە فۆرمانە و فاکتەری ڕیسکەکان دەخەینە بەرچاوو.

خشتەی (١١-٤) ستراکتوری شیك-لیست و فاکتەری ڕیسکەکان

گرووپی گرفت و ڕیسکەکان
ڕیسکی کۆمپانیا
ڕیسکی تەکنۆلۆژی
ڕیسکی ئامادەکردنی بەرهەم
ڕیسکی تێچوونەکان

ڕیسکی کات
ڕیسکی دارایی
ڕیسکی ساغکردنەوە (فرۆشتن)
ڕیسکی هاوبەشکردن یاخود تێکەڵکردن (هەروەزکردن)
ڕیسکی ئابووری
ڕیسکی بڕیاردان
ڕیسکی ژمێرکردن
ڕیسکی بازاڕەکان
ڕیسکەکانی تر

تەوەرێکی تری گرنگ لە پرۆسەی پلاندانانندا بۆ بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ بریتییە لە شیتەڵکردنەوەو شرۆڤەکردنی ئابووریانە بۆ بەرهەمەکە، ئەو پرۆسەیە لە سەر بنەمای لێکۆڵینەوە لە بازاڕەکاندا وێنا دەکرێت، بەهۆی شیکردنەوەی لایەنی ئابوورییەوە کۆمپانیاکان دەتوانن ئاستی خەرجییەکان و بڕی قازانج و ڕیسکە ئابوورییەکان دیاری بکەن. ئەو جۆرە شیتەڵکردنەوەیە بەهۆی میتۆدی بێ زیان پێگەیاندن جێبەجێ دەکرێت، بەهۆی وێنەکەی خوارەوە ناوەڕۆکی میتۆدی بێ زیان پێگەیاندن دەخەینە ڕوو.

وێنەی ٤،٢٠ هێڵکاری میتۆدی شیکردنەوەی بێ زیان پێگەیاندن

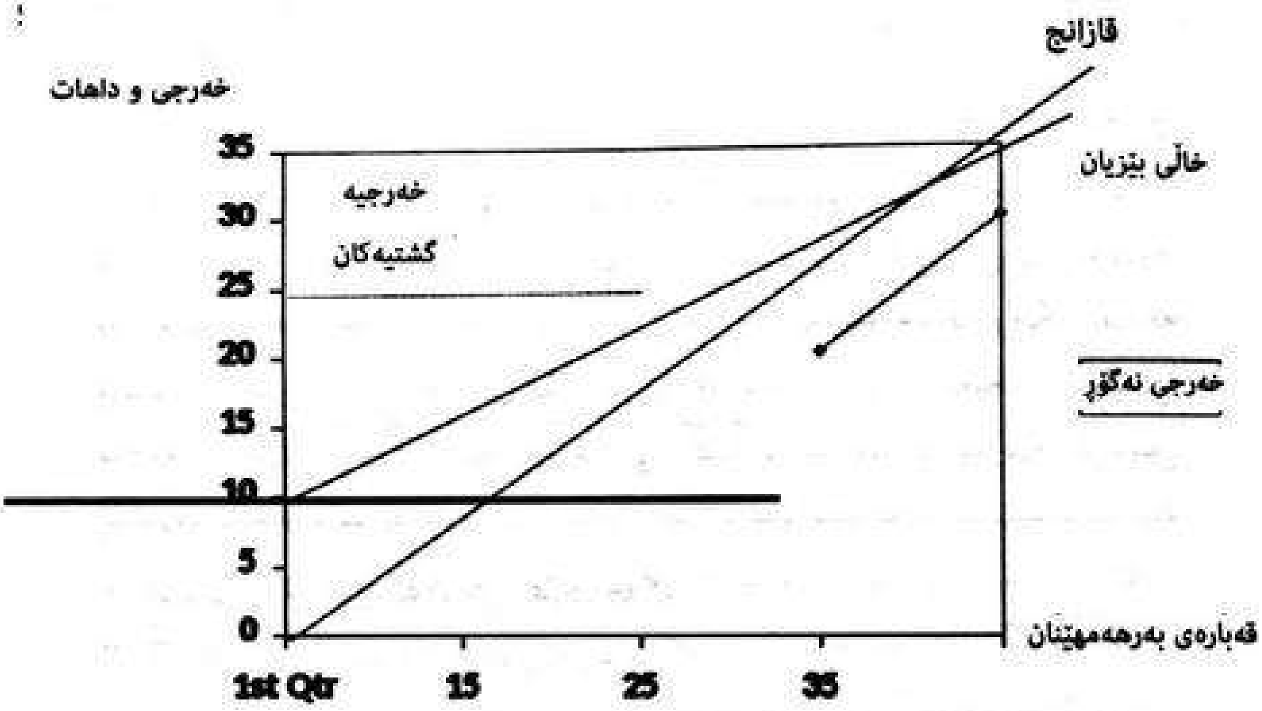

ئەگەر بە ووردی سەیری وێنەکە بکەین دەبینیین کە خاڵی (X) بریتییە لە خاڵی بێ زیان پێگەیاندن. بە واتایەکی تر ئەو خاڵە حاڵەتی ئەوەمان نیشان دەدات کە ئاستی داهاتی بەرهەمە نوێیەکە بەرزترە لە چاوو ئاستی خەرجیەکاندا. دەتوانیین بەهۆی ئەم هاوکێشەیەی خوارەوە خاڵی بێ زیان پێگەیاندن نیشان بکەین.

$$X=Qa/P-Qb$$

لە کاتێکدا:

-Qa = بریتییە لە کۆی خەرجیەکانی بەرهەمهێنان
Qb = بریتییە لە ڕێژەی خەجییە گۆڕاوەکان
P = بری تییە لە نرخی بەرهەمە نوێیەکە

جگە لەوەش هەر بەهۆی هاوکێشەکەی سەرەوە دەتوانیین بەرزترین ئاستی خەرجییەکان و کەمترین ئاستی نرخی بەرهەمەکان دیاری بکەین، ئەو کاتە دەتوانیین بە بێ هیچ زەرەو زیانێك بە نرخێکی گونجاو بەرهەمە نوێیەکە بخەینە بازارەوە.

ئەوەی جێگەی گومان نییە،ئەوەیە کە ئامانجی هەر کۆمپانییایەك لە بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ دا بریتییە لە ناساندنی بەرهەمەکە بە کڕیار لە بازارەکاندا واتە ڕاکێشانی زۆرینەی بەکاربەر و فرۆشتنی زۆرترین ژمارە. بۆ ئەمەش بەرهەمهێنەر دەبێت سەرنجی زۆرترین بەلای خۆیدا ڕابکێشێت کە باشتر گونجاوتر بێت لە ڕکابەرەکانی تری ناو بازاڕدا. بۆ بە ئەنجام گەیاندنی ئەمەش پێویستە گرنگی بە دوو لایەنی گرنگ بدرێت کە بە دوو قۆناغی پێکەوە بەستراو ناسراوە .

١- قۆناغی پێکهاتەی تەکنیکی بەرهەمەکە.

٢- قۆناغی لایەنی بە بازاڕکردنی بەرهەمەکە.

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی لە وێنەکەی خوارەوەدا هەردوو قۆناغەکە دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٤-٢١) قۆناغەکانی گەشەپێدانی بەرهەمی نوێ

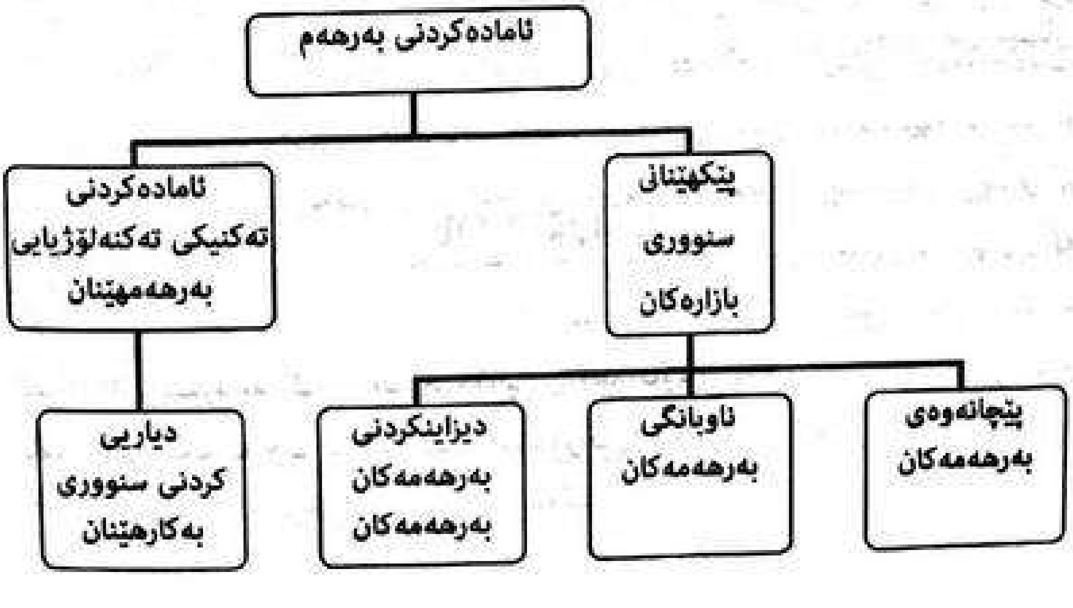
ئامادەکردنی بەرهەم
پێکهێنانی سنووری بازارەکان
ئامادەکردنی تەکنیکی تەکنەلۆژیایی بەرهەمهێنان
پێچانەوەی بەرهەمەکان
ناوبانگی بەرهەمەکان
دیزاینکردنی بەرهەمەکان بەرهەمەکان
دیاری کردنی سنووری بەکارهێنان

ئەرکی قۆناغی یەکەم بریتییە لە جێبەجێکردنی حەزو ئارەزووەکانی بەکاربەر بەرامبەر بەرهەمەکە، ئەم ئەرکەش لە لایەن بەشی تەکنیکی مارکیتینگەوە جێبەجێ دەکرێت، بە جۆرێك لە ڕوانگەی تەکنیکیەوە بەکار بتوانێت بە ئاسانی و بێ هیچ کۆسپێك بەکاری بهێنێت، واتە ئاسان و ساکار لە بەکارهێناندا لە لایەن کڕیارەوە.

ئەرکی قۆناغی دووەم ئەمڕۆکە بایەخێکی زۆری پێ دەدرێت کە بریتییە لە دیزاینکردن و شێوەو قەبارەو ڕەنگ و پێچینەوەو ناو مۆرکی بەرهەمەکە. هەر وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە فۆرم و ڕەنگ و چۆنیەتی هەر بەرهەمێك گرنگترین فاکتەرن کە بەکاربەر بەهۆیەوە بڕیاری خۆی دەدات لە کڕینی یاخود نەکڕینی هەر بەرهەمێك، چونکە فۆرم و ڕەنگەکان شێوەی دەرەوەی بەرهەمەکە دیاری دەکەن کە بەهۆیەوە دەتوانرێت یەکسەر سەرنجی کڕیار ڕابکێشێت. جگە لەوەش دیزاینی هەر بەرهەمێك وەك ئامرازێکی تری گرنگ سەرنجی کڕیار بەلای خۆیدا ڕادەکێشێت. بێگومان چۆنیەتی واتە جۆریەتی هەر بەرهەمێکیش ڕۆڵی کۆتاو سەرەکی دەگێڕێت لە لایەن بەکاربەرانەوە هەر بۆیە چۆنیەتی بەرهەمەکان لە لایەن بەرهەمهێنەرانەوە بایەخێکی زۆری پێ دەدرێت. بێ لە هەموو ئەمانەش کڕیار بە گشتی گرنگیەکی زۆر دەدەن بە ناو ناوبانگ و مۆرکی بەرهەمەکان تەنانەت یەکێك لە ئابووریناسەکان دەستەواژەیەکی جوانی بەکارهێناوە کە دەڵێت ئێمە ئەمڕۆکە (بەرهەم ناکڕین بەڵکو ناو ناونیشان یاخود مارکە دەکڕین) مارکیتینگ بایەخێکی زۆر دەدات بە ناونانی بەرهەمەکان، لە ناونانی هەر بەرهەم و خزمەتگوزاریەکدا تەوەری سەرەکی بریتییە لە سادەو ساکاری ناوەکە تاکو بەکاربەر بە ئاسانی بیری کەوێتەوە دەبێت ناو کورت و لە دەربڕیندا ئەوەندە ئاسان بێت تەنانەت منداڵانیش بتوانن بە ئاسانی دەریبڕن و لە بیری نەکەن. جگە لەوەش دەبێت ناوی بەرهەمەکە بە تەواوەتی گوزارشت لە ئەرکەکانی بەرهەمەکە بکات . زۆربەی جار ناوی بەرهەمەمان دەبن بە مۆرك و ناونیشانی بەناوبانگ . مەبەست لە مۆرکی بەرهەمەکان چی یە؟

مۆرك یاخود نیشانە (Mark):

بریتییە لە ناونیشان یاخود نیشانە و سومبلی هەر بەرهەمێك کە زۆرینەی جار لە شێوەی وێنەیەکدا یاخود نیشانەیەکدا بەکاردەهێنرێت کە بەهۆیەوە بەکاربەر لە بەرهەمەکانی تر یاخود لە مۆرکەکانی تر دەتوانێت جیای بکاتەوە.
بە شێوەیەکی گشتی مۆرك سێ جۆردا دەدەکەوێت وەك :

١- ناو (Vintage name) ئەم جۆرە مۆرکە لە شێوەی پیتێکدا یاخود ووشەیەکدا یاخود تێکەڵەی چەند پیتێکدا دەردەکەوێت.

٢- نیشانە (Vintage sign) ئەم جۆرە مۆرکە لە شێوەی هێمایەکدا یاخود وێنەیەکدا یاخود ڕەنگێکدا لە سەر بەرهەمەکان دەردەکەوێت.

٣- نیشانەی بەرهەم (Trademark) ئەم جۆرە مۆرکە زیاتر تەعبیر لە ئەرکی بەرهەمەکە و گەرانتی چۆنیەکەی دەکات.

بۆ زیاتر ڕێکوپێککردنی مۆرك و ناوو نیشانەی بەرهەم و خزمەتگوزاریەکان لە لایەن دەزگای تۆمارکردنی مارکەکانەوە بە شێوەیەك لە شێوەکان پۆلێن دەکرێن. بۆ نموونە مارکەی تایبەت (ڤێرساجی-)یاخود مارکەی گرووپە کۆمپانیایەك (ماگی - Maggi) یاخود مارکەی کۆمپانیایەك (نیستەلە - Nestle)بە تەنها یان مارکەی نەتەوەیی سەیارەی(لادا - Lada) ڕوسی یاخود مارکەی جیهانی (کۆکا کۆلا - Coca-Cola). زۆربەی جار هەندێك بەرهەم بەهۆی بەناوبانگی مۆرکەکەیەوە بە نرخێکی زۆر گرانتر لە هەمان شێوەو جۆری بەرهەم دەفرۆشرێت و کڕیاریش ئامادەیە ئەو پارە زیادەیە بەو جۆرە مارکانە بدات. ئەمڕۆکە لە بازاڕە جیهانییەکاندا کێبەڕکێ و ململانێیەکی زۆر بەهێز لە نێوان مارکەکاندا بە دی دەکرێت کە دەکرێت ناوە (شەڕە مارکی) لێ بنێین.

لایەنێکی تری گرنگ کە ڕۆژ بەڕۆژ لە لایەن کۆمپانیاکانەوە بایەخی پێدەدرێت بریتییە لە شێوەو جۆری پێچانەوەی بەرهەمەکان. ئەگەر پێشتر پێچانەوە بۆ بەرگری کردن و ئاسان هەڵگرتن و گوێزانەوە بەکاردەهات ئەوا

لەم سەردەمەدا جگە لەو ئەرکانە پێچانەوە ئەرکی دەربڕین و تەعبیر کردن لە ناوەڕۆك و چۆنیەتی بەکارهێنانی بەرهەمەکان دەکات، ئەگەر بە ووردی لە سوپەرمارکێتە گەورەکاندا سەرنج بدەین دەبینیین زۆربەی بەرهەمەکان بە تایبەتی بەرهەمە ئەلەکترۆنییەکان بە شێوەیەك پێچراونەتەوە کە کڕیار بە سەیر کردنی لە پاکەتەکەدا دەتوانێت بزانێت بۆچی و چۆن بەکاردەهێنرێت .

تەوەرێکی تری گرنگ لە سیاسەتی بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ دا کە ناکرێت پشتگوێ بخرێت بریتییە لە تاقیکردنەوەی کڕیار یاخود هەڵوەستەی کڕیار بەرامبەر بەرهەمەکە، چەمکی مارکێتینگ بۆ جێبەجێکردنی ئەو ئەرکە میتۆدی تاقیکردنەوە (تێست) بەکار دەهێنن . لە هەمان کاتدا لە تێستکردنی بەرهەمەکەدا هەڵوێستەی کڕیاریش تێست دەکرێت بۆ ئەمەش زیاتر پرۆسەی پڕکردنەوەی فۆرم یاخود ڕاپرسی لە لایەن فرۆشیارەکانەوە بە ڕێوە دەچێت یاخود بەهۆی میدیاکانەوە بە تایبەتی تەلەفزیۆن و ئینتەرنێتەوە ڕاپرسیەکە ئەنجام دەدرێت، ئەم قۆناغە بەلای بەرهەمهێنەر و بازرگانەکانەوە زۆر گرنگە بەهۆیەوە بەرهەمهێنەر دەتوانێت سیاسەتی بەرهەمهێنانی خۆی لە شوێنە جیاوازەکاندا دیاری بکات جگە لەوەش بازرگانەکان دەتوانن بەهۆیەوە بڕی فرۆشتنی بەرهەمەکە لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر دیاری بکەن، خۆی لەخۆیدا ئامانجی تێستکردن بە هەر شێوە شێوازێك بێت، بریتییە لە کۆکردنەوەی زانیاری زیاتر بەرامبەر بەرهەمەکە کە بەهۆیەوە دەکرێت گۆڕانکاری لە پلانی بەرهەمهێناندا بکرێت.

دیارە هیچ کارێك بە بێ کۆنترۆڵکردن ئەنجامی باشی نابێت، هەر بۆیە چەمکی زانستی مارکێتینگ لە سیاسەتی بەرهەمهێنان و بازرگانیدا بایەخێکی زۆر تایبەت بە کۆنترۆڵکردن دەدەن بە جۆرێکی وا کە لە سەرجەم قۆناغەکانی جێبەجێ کردنی پلانەکاندا پەیڕەو بکرێت، بۆ ئەم مەبەستەش بەشی کۆنترۆڵکردن و لێپرسینەوە بە جۆرێك پێکهاتووە کە دەسەڵاتی تەواویان پێ دراوە کە بتوانن بە توندترین شێوە ئەو پرۆسەیە جێبەجێ بکەن. لە زۆربەی کۆمپانیا گەورەکاندا ئەرکی کۆنترۆڵکردن دەچێتە خانەی ستراتیژیەتی کۆمپانیاکەوە و

خەرجی تایبەتیشی بۆ دیاری دەکرێت تاکو دیاردەی گەندەڵی یاخود چاوپۆشین هیچ دەرفەتێکی پەیدابوونی نەبێت.

بەهۆی فراوانی و چڕ بوونەوەی کێبەرکێ لە نێوان کۆمپانیاکاندا ڕۆژ بە ڕۆژ کۆمپانیاکان لە هەوڵدان خزمەتگوزاری زیاتر و باشتر و هەرزانتر پێشکەش بکەن تاکو زۆرترین کڕیار بەلای خۆیاندا ڕابکێشن، بۆ ئەمەش مارکیتینگ گرنگ و بایەخێکی زۆرتر دەدات بە پرسەی گەرانتی و خزمەتگوزاری بۆ بەرهەمەکان گەرانتی و خزمەتگوزاری بەرهەمەکان بە شێکی گرنگن لە سیاسەتی بەرهەمهێندا. بە شێوەیەکی باو گەرانتی و سێرڤزی هەر بەرهەمێك لە دوو شێوەدا یاخود شێوازدا دەردەکەوێت کە ئەوانەش بریتیین لە :

- گەرانتی و خزمەتگوزاری تەکنیکی
- خزمەتگوزاری بازرگانی

بەهۆی خشتەکەی خوارەوە جیاوازی و ناوەڕۆکی هەردوو شێوە دەخەینە بەرچاوو.

خشتەی (٤-١٢) شێوەی گەرانتی و خزمەتگوزاری

جۆری خزمەتگوزاری (گەرانتی)	پێش فرۆشتن (بازرگانی)	دوای فرۆشتن (تەکنیکی)
خزمەتگوزاری تەکنیکی	- ڕوونکردنەوە تەکنیکی لە لایەن فرۆشیارەوە - یارمەتی تەکنیکی کڕیارەکان لە چۆنیەتی بەکارهێنانندا - تاقیکردنەوەی بەرهەمەکە لە بەرچاووی کڕیاردا	- کردنەوەو بەستن و پێکەوە لکانی بەرهەمەکە - دابینکردنی ئامرازو کەرەسەی چاککردنەوە - چاککردنەوەی بەرهەمەکە لە کاتی تێکچوونیدا

خزمەتگوزاری بازرگانی	- دابینکردنی شوێنی تایبەت بۆ منداڵان - دابینکردنی شوێنی وەستانی ئۆتۆمۆبیل - دەستەبەرکردنی زانیاری پێویست - گەیاندنی بەرهەمەکە بۆ ناونیشانی کڕیار	- دابینکردنی مافی گۆڕینەوە - فێرکردنی کڕیار لە بەکارهێنانی بەرهەمەکە

هەر وەك لە خشتەکەدا دەبینیین گەرانتی و خزمەتگوزاری لە کاتی کڕین و دوای کڕینی هەر بەرهەمێك ڕۆڵێکی گرنگ و بەرچاوو دەگێڕن لە زیاتر ساغکردنەوەی بەرهەم و خزمەتگوزاریەکاندا، ئەگەر بەکاربەر بزانێت دوای کڕینی بەرهەمەکە تووشی هیچ سەرئێشەیەك نابێت ئەوا مەیلی کڕینی زیاتر دەبێت. لە زۆربەی وڵاتەکاندا گەرانتی گۆڕینەوە یان گەڕانەوەی پارە بۆ کڕیارەکان مسۆگەر کراوە تەنانەت لە کڕینی پێڵاو پۆشاکیشدا، جاری وایە گەرانتی پێڵاوێکی مارکەی بە ناوبانگی وەك (نایکۆ) سێ ساڵە.

بەم شێوەیە کۆتایی بەم بەشەی نووسینەکەمان دەهێنیین، هیوادارم توانیبێتمان زانیاری تەواومان لە سەر سیاسەتی ستراتیژی بەرهەمهێنان و دروستکردنی بەرهەمی نوێ دا پێشکەشکردبێت.

بەشی پێنجەم

بنەما سەرەکیەکانی
بڕیاردان لە پرۆسەی فرۆشتندا

١-٥

ئامانج و ئەرکی سەرەکی سیاسەتی دابەشکردن

سیاسەتی دابەشکردنی بەرهەمەکان پێگەیەکی گرنگی هەیە لە چەمکی زانستی مارکێتینگدا. ئامانجی سەرەکی هەر بەرهەمهێنەرێك گەیاندنی بەرهەمەکانە بۆ دوا بەکاربەر بە شێوەیەکی گونجاو خێرا و خەرجیەکی کەمتر. پرۆسەی گواستنەوەی بەرهەمەکان و دابەشکردنیان پێویستی بە پلاندانانی تایبەت و هەمەلایەن هەیە. هەر لەم سەرەتایەدا بە باشی دەزانیین پرۆسەی دابەشکردنی بەرهەمەکان بەهۆی وێنەکەی خوارەوە بخەینە ڕوو.

وێنەی (١-٥) پرۆسەی دابەشکردن

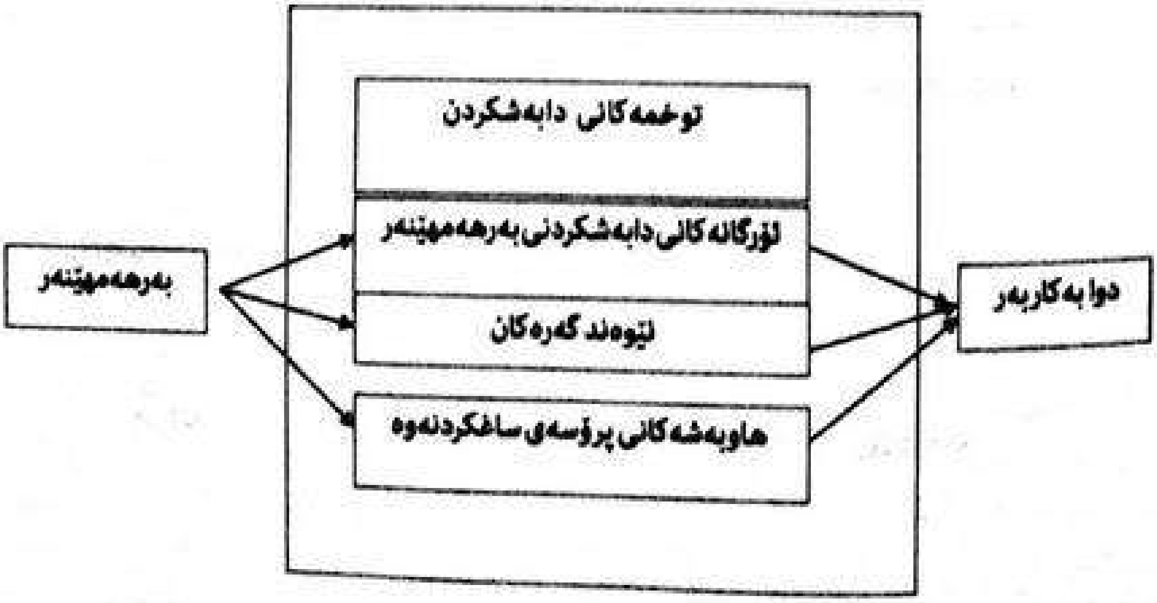
تۆخمەکانی دابەشکردن
ئۆرگانەکانی دابەشکردنی بەرهەمهێنەر
بەرهەمهێنەر
نێوەندگەرەکان
دوا بەکاربەر
هاوبەشەکانی پرۆسەی ساغکردنەوە

هەر وەك لە وێنەکەدا دیارە پرۆسەی دابەشکردن لە بەرهەمهێنەرەوە بۆ دوا بەکاربەر چەند خاڵێك یاخود هەنگاوێك لەخۆ دەگرێت وەك : توخمەکانی دابەشکردن، دەزگاکانی دابەشکردن، ناوەندەکان یاخود جامبازەکان، بریکارە تایبەتەکان ...

سیاسەتی دابەشکردن بریتییە لە ئامادەکردن و گەڵاڵە کردنی چەند هەنگاوێکی گشتگیر و پێکەوە بەستراو وەك : قەبارەی سنووری بەرهەم، بەشە بازاڕ، خەرجیەکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکە، ئاستی کەناڵەکانی گەیاندن، قەبارەی ڕیسکەکان، سەلامەتی گواستنەوەی بەرهەمەکان، گەنجینەکردن،. بەهۆی وێنەکەی خوارەوە سیاسەتی دابەشکردن لە ڕوانگەی مارکیتینگەوە دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٢-٥) سیاسەتی دابەشکردن

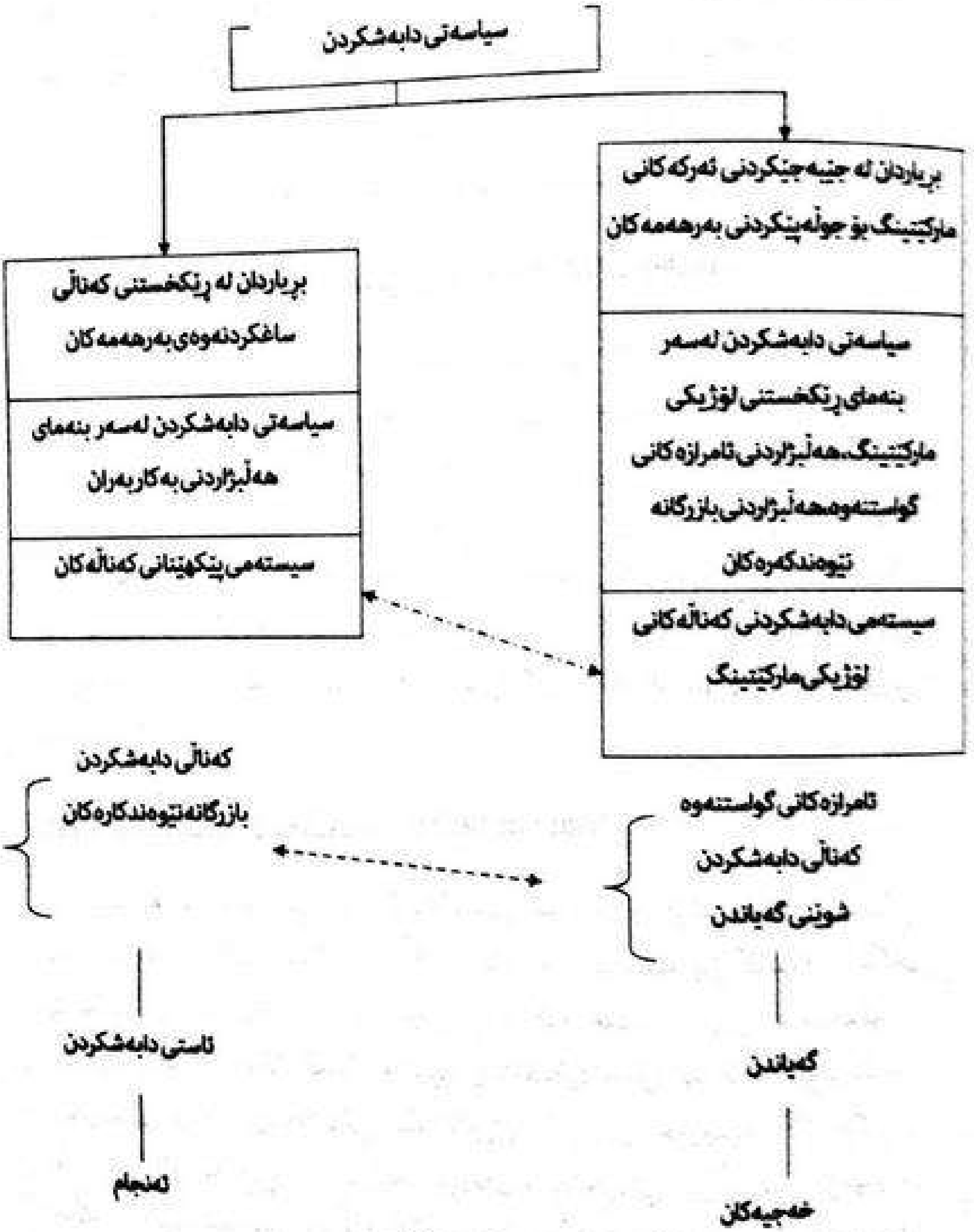
سیاسەتی دابەشکردن
بڕیاردان لە جێبەجێکردنی ئەرکەکانی مارکیتینگ بۆ جوڵەپێکردنی بەرهەمەکان
سیاسەتی دابەشکردن لەسەر بنەمای ڕێکخستنی لۆژیکی مارکیتینگ، هەڵبژاردنی ئامرازەکانی گواستنەوەو هەڵبژاردنی بازرگانە تێوەندکەرەکان
سیستەمی دابەشکردنی کەناڵەکانی لۆژیکی مارکیتینگ
بڕیاردان لە ڕێکخستنی کەناڵی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان
سیاسەتی دابەشکردن لەسەر بنەمای هەڵبژاردنی بەکاربەران
سیستەمی پێکهێنانی کەناڵەکان
ئامرازەکانی گواستنەوە
کەناڵی دابەشکردن
شوێنی گەیاندن
گەیاندن
خەرجیەکان
کەناڵی دابەشکردن
بازرگانە تێوەندکارەکان
ئاستی دابەشکردن
ئەنجام

ئێستاکە بەهۆی هەردوو وێنەی (٥,١) وێنەی (٥,٢) ەوە دەتوانیین پرۆسەی دابەشکردن و سیاسەتی دابەشکردن بە باشی تێبگەین، ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە لە هەردوو حاڵەتەکەدا ئامانجی کۆتایی بریتییە لە گەیاندنی بەرهەمەکان بە دوا بەکاربەر بە باشترین شێوە بە خێراترین ڕێگاو کەمترین خەرجی.

چەمکی زانستی مارکێتینگ سستەم و ئەرکی دابەشکردن لە دوو ڕوانگەوە سەیر دەکات . کە بریتیین لە ستراتیژیەتی دابەشکردن و تاکتیکی دابەشکردن.

ئەرکی ستراتیژیەتی دابەشکردن (Strategic Objectives) :

بریتییە لە پێشبینکردن و پلانڕێژی کەناڵ و ڕێگەی گواستنەوە لە ئاییندەدا، جگە لەوەش خوێندنەوەی داهاتوو بۆ شێوە جۆری کەناڵەکانی گەیاندن دەکرێت وەك گەیاندن و گواستنەوە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ یاخود لە ڕێگەی ناوەنکارەکانەوە یاخود بە هاوبەشی.جگە لەوەش ئەرکی ستراتیژیەتی دابەشکردن چەند تەوەرێکی تری گرنگ لەخۆ دەگرێت وەك پرسەی لۆژیکی مارکێتینگ لە پێکهێنانی گونجاوترین کەناڵی گەیاندن و گواستنەوە و گەنجینەکردنی بەرهەمەکان بە شێوەی ستاندارد و پارێزگاری لە خراپبوون و تەلەفبوونی بەرهەمەکە.

ئەرکی تاکتیکی دابەشکردن (Tactical tasks) :

بریتییە لە باشکردنی ئەو کەناڵانەی کە هەن و کۆنترۆڵکردنی یەدەکی بەرهەمەکان لە گەنجینەکاندا و گەشە دان بە پەیوەندییە بازرگانیەکان لەگەڵ نێوەندکار و بریکارەکاندا و کردنەوەی پێشانگاو خستنە ڕووی بەرهەمەکە لە سوپەرمارکێت و دوکانەکاندا بە شێوەی تاقیکردنەوەی لە لایەن کڕیارەکانداو دیاریکردن و ڕێکوپێککردنی ستراکتوری قەبارەی خەرجییە گشتیەکان و خەرجییە لاوەکیەکانی تر، هەروەها برەودان و باشکردنی پرۆگرامی کۆمپیوتەر جگە لەوەش باشکردنی خۆخزمەتکردن لە لایەن کڕیارانەوە و ڕوونکردنەوەی هەر پرسیارێك لە لایەن فرۆشیارەکانی کۆگاکانەوە.

ئەوەی ئاشکرایە ئەوەیە کە بڕیاردان لە سیاسەتی دابەشکردن خۆی لەخۆیدا پرۆسەیەکی وا ئاسان نییە چونکە چەند فاکتەرێکی گرنگ دەگرێتەوە وەک : بەرهەم (Product)، بەکاربەر (Consumer)، بەرهەمهێنەر (Manufacturer)، ڕکابەران (Competitors)، پرسەی یاسایی و ژینگەیی(Ledal and ecologic).

بۆ زیاتر بەرچاوڕونی سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (١-٥) ڕوونکردنەوەی سستەمی دابەشکردن

فاکتەرەکانی سستەمی دابەشکردن	ڕوونکردنەوە
بەرهەم	- توانای گەنجینەکردن - گواستنەوە - ئاستی بەردەوامی سەلامەتی بەرهەم - کاردانەوەی کڕیارەکان
بەکاربەر	- ژمارەی بەکار بەران - دابەشکردن بە پێی شوێنەکان - داب و نەرێت و کەلتووری بەکاربەر - هەڵوستە لە شێوەی فرۆتن - ئاستی چڕبوونەوەی کڕیاران
کۆمپانیای بەرهەمهێنەر	- قەبارە (گەورە، مامناوەند، بچووک) - توانای دارایی - ئەزموونگەرایی - ناوبانگ - بوونی کەناڵی دابەشکردنی سەربەخۆ

ڕکابەران	- ژمارەی ڕکابەران - جۆری بەرهەمی ڕکابەران - ناو ناوبانگی ڕکابەران لە بازاڕدا - بوونی کەناڵی دابەشکردنی سەربەخۆیان
یاسا و ژینگە	- سنوورداریەتی شێوەی ساغکردنەوە - خۆپاراستن لە مۆنۆپۆڵکردن - ژینگەی تەندروستی بەرهەمەکە - هاندانی بریکارەکان و سزانەدانیان

دەتوانیین جگە لەو ئەرکانەی کە لە سەرەوە باسمان کردووە، ئاماژە بە چەند ئەرکێکی تری سستەمی دابەشکردن بکەین وەک :کۆکردنەوەو پۆلێنکردنی بەرهەمەکان ن دابینکردنی سەلامەتی پارێزگاریکردن لە بەرهەمەکە، دیاریکردن و چڕکردنەوەی خاڵەکانی دابەشکردن لە کەناڵە بازرگانیەکاندا .

ئەوەی دەرکەوتووە لە پراکتیکدا ئەوەیە کە چەند جۆرە میتۆدێکی ساغکردنەوەی جیاواز لە سیاسەتی دابەشکردندا پەیڕەو دەکرێت وەک :

١- سستەمی بازرگانی، ساغکردنەوە لە شێوەی سەنترالیزمیدا یاخود بە شێوەی ئۆتۆنۆمی.

٢- تایبەتمەندێتی فۆرمی دەرەکی ڕێکخستنی فرۆشتن.

٣- ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بە شێوەی ڕاستەوخۆ یاخود لە ڕێگەی ناوەندکارانەوە.

ئێستاکە بەهۆی وێنەکەی خوارەوە ڕێگا سەرەکییەکانی کەناڵەکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٣-٥) کەناڵە سەرەکیەکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان

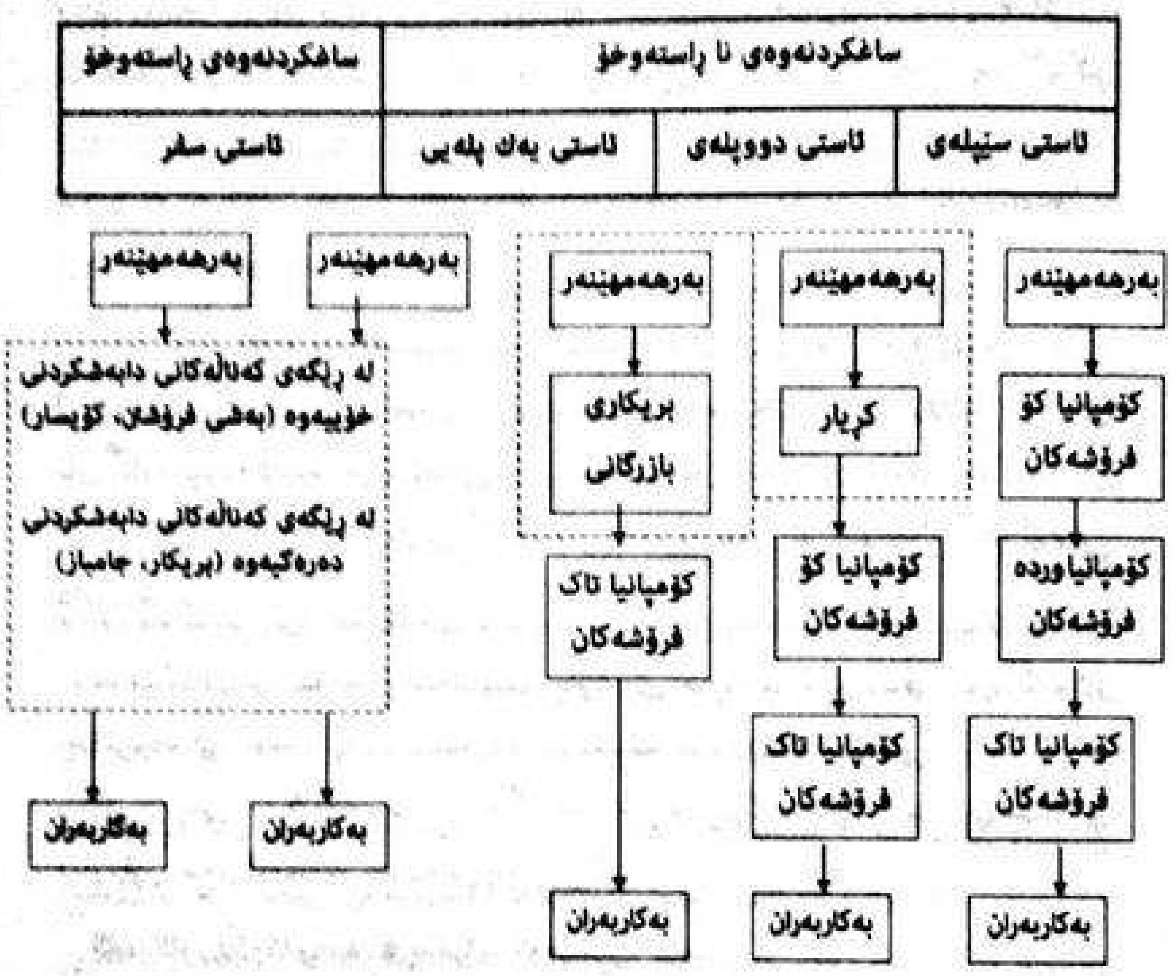
ساغکردنەوەی نا ڕاستەوخۆ
ساغکردنەوەی ڕاستەوخۆ
ئاستی سێپلەی
ئاستی دووپلەی
ئاستی یەك پلەیی
ئاستی سفر
بەرهەمهێنەر
کۆمپانیا کۆ فرۆشەکان
کۆمپانیا وردە فرۆشەکان
کۆمپانیا تاک فرۆشەکان
بەکاربەران
بەرهەمهێنەر
کڕیار
کۆمپانیا کۆ فرۆشەکان
کۆمپانیا تاک فرۆشەکان
بەکاربەران
بەرهەمهێنەر
بریکاری بازرگانی
کۆمپانیا تاک فرۆشەکان
بەکاربەران
بەرهەمهێنەر
بەرهەمهێنەر
لە ڕێگەی کەناڵەکانی دابەشکردنی خۆیەوە (بەشی فرۆشتن، کۆگاکان)
لە ڕێگەی کەناڵەکانی دابەشکردنی دەرەکیەوە (بریکار، جامبار)
بەکاربەران
بەکاربەران

وەك ڕێسایەکی باوو لە سیستەمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا بە پێی ژمارەی ناوەندکارانەوە ئاستی کەناڵەکانی گەیاندن دیاری دەکرێت. جگە لەوەش ناوەندکار دەکرێت کەسانی سەربەخۆ بن یاخود کۆمپانیا بن . لە مارکیتینگدا کاتێك دەگوترێت کەناڵی ساغکردنەوە لە ئاستی سفردایە، واتە بەرهەمهێنەر بە بێ یارمەتی هیچ ناوەندکارێك بەرهەمەکانی خۆی دەگەیەنێت بەکاربەر. ئەوەی کە دەکرێت لێرەدا تێبینی بکەین ئەوەیە کە هەڵبژاردنی ڕێگەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان و دابەشکردنیان بەستراوە بە چەند فاکتەرێکی گرنگەوە، وەك:

سیفەتی کاڵاکە، توانای دارایی، ناو ناوبانگی کۆمپانیاکە. زۆربەی جار ئەگەر بەرهەمهێنەر خۆشی بخوازێت بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ بەرهەمەکانی ساغ بکاتەوە بۆی جێبەجێ ناکرێت .چونکە بە شێوەیەك لە شێوەکان بازاڕەکان لە لایەن بازرگانە بەکۆ و تاکەکانەوە دابەشکراوە، ئەمە لە لایەك لە لایەکی ترەوە هەندێ جار تێچوونی گواستنەوەو گەنجینەکردنی بەرهەمەکان کەمتری تێدەچێت لە لایەن نێوەنکارانەوە وەك لە دابەشکردن بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ لە لایەن بەرهەمهێنەرەکەوە.

زۆربەی کات بەرهەمهێنەر بە گوێرەی پەیوەستنامەی فرۆشتنەوە، جگە لە ئەرکی گەیاندن و گەنجینەکردن ئەرکی خزمەتگوزاریش دەخاتە ئەستۆی بازرگانە نێوەندکارەکانەوە. ئەوەی دەبێت لە بیرمان نەچێتەوە ئەوەیە کە ژمارەی ئاستی کەناڵەکانی دابەشکردن گرنگیەکی زۆری هەیە لە سستەمی کەناڵەکانی دابەشکردندا.

لە هەڵبژاردنی نێوەندکاراندا دەبێت ڕەچاووی مەبەست و ئامانجی بازرگانەکان بە شێوەیەکی وورد بکرێت هەروەها پێویستە شێوەی ئەرکەکانی نێوەندکار بە ڕوونی دیاری بکرێت. لەم ڕوانگەیەوە مارکێتینگ چوار جۆر نێوەندکاری سەرەکی سەیر دەکات، ئەوانەش بریتیین لە:

کاسبکار، بڵاوکەرەوە، فرۆشیار، کۆمیسار، جامباز.

ئێستاکە بە شێوەیەکی فراوانتر ئەرك و سیفەتی هەر یەك لەو نێوەنکارانە تاو توێ دەکەین.

کاسبکار (Dealer):

ئەو کەسەیە کە بە پارەی خۆی و بە پێی گرێبەست بەرهەمەکە لە بەرهەمهێنەر دەکڕێت واتە خۆی دەبێتە خاوەنی بەرهەمەکە و ئیتر خۆی ئازادە لە چۆنیەتی گەیاندن و گواستنەوە فرۆشتنی.

بڵاوکەرەوە (Distributor) :

ئەو کەسەیە کە بە پێی ڕێساکانی بەرهەمهێنەر دەتوانێت لە شوێن و کاتی دیاریکراودا بازرگانی بە بەرهەمەک بکات واتە خۆی نابێتە خاوەنی بەرهەمەکە بەڵکو تەنها مافی فرۆشتنی پێ دەدرێت .

کۆمیسار (Commission agent):

ئەو کەسەیە کە بەرامبەر ڕێژەیەکی دیاریکراو واتە کۆمیسۆنێکی دیاریکراو مۆڵەتی فرۆشتنی بەرهەمەکەی پێ دەدرێت جگە لەوەش کۆمیسار خۆی بەرپرسیار دەبێت لە تێکچوونی یاخود شکاندنی بەرهەمەکە.

بریکار (Brokers):

ئەو کەسەیە کە وەک ناوەندکارێك یاخود یارمەتیدەرێك لە نێوان بەرهەمهێنەر و کڕیاردا کار دەکات بەرامبەر کۆمیسیۆنێکی دیاریکراو کە لە لایەن بەرهەمهێنەرەوە بۆی دیاری دەکرێت، هەندێ جاریش بریکار قازانجی خۆی لە جیاوازی نرخی بەکۆ و فرۆشتنی بە تاك وەردەگرێت.

جگە لەو جۆرە ناوەندکارانەی کە پێشتر ئاماژەمان پێداوە، لە سستەمی دابەشکردندا چەند جۆرێکی تری نێوەندکار پەیدا دەبن وەك : جامباز، بەشی فرۆشتن، بەرێوەبەرەکان، بریکاری بازرگانی، بەشە لاوەکیەکانی فرۆشتن، داشکاندنی بازرگانی، بازرگانی بەکۆ..

ئێستاکە لە خوارەوە بە کورتی ئەرك و سیفەتی هەر یەك لەو ناوەندکارانەی سەرەوە ڕوون دەکەینەوە.

جامباز (brokers):

ئەو کەسەیە کە بە گوێرەی گرێبەستێکی تایبەت لە لایەن بەرهەمهێنەرەوە ڕێگەی پێ دەدرێت ئەو بەشە بەرهەمە بەو نرخەی بۆ دانراوە بفرۆشێت، جامباز

خۆی ناتوانێت مامەڵەی کڕین و فرۆشتن بکات و ببێتە خاوەنی بەرهەمەکە، ئەو تەنها لەو چوارچێوەیەدا دەتوانێت مامەڵە بکات کە بۆی دانراوە.

بەشی فرۆشتن (Sales):

لە پراکتیکدا زۆربەی کۆمپانیا بەرهەمهێنەرەکان بەشی فرۆشتنی تایبەت بەخۆیان هەیە کە بەهۆیەوە گرێبەستە بازرگانیەکان لەگەڵ نێوەنداران و کڕیارانی ترەوە جێبەجێ دەکرێت جگە لەوەش ئەرکی کۆنترۆڵکردنی جێبەجێکردنی گرێبەستەکانیش لە ئەستۆ دەگرن.

بەڕێوەبەرەکان (The companys managament):-

ئەو کارمەندانەن کە بۆیان هەیە ڕاستەوخۆ یاخود لە ڕێگەی بەشی فرۆشتنەوە بەشداری لە پرۆسەی فرۆشتندا بکەن.

ماکلێر (Broker):

ئەو کەسەیە کە دەگەڕێت بە دوای کڕیاردا و ئامادەی دەکات بۆ بەستنی گرێبەستی کڕین و فرۆشتن، ئەو کەسانە زۆربەی جار کۆمیسیۆنی خۆیان لە کڕیاو فرۆشیاریش وەردەگرن.

بەشە لاوەکیەکانی فرۆشتن(affiliate marketing):

کۆمپانیا گەورەکان چەن بەشێکی یاخود لقێکی تایبەت بۆ ساغکردنەوەو دابەشکردنی بەرهەمەکانیان ڕاستەوخۆ دەکەنەوە، بە جۆرێك کە نزیك بێت لە بەکاربەرانەوە، ئەرکی سەرەکی بەشە لاوەکیەکان بریتییە لە گەیاندنی بەرهەمەکانیان بە شێوەیەکی خێراو گونجاو بۆ بازاڕەکانی فرۆشتن .

داشکاندنی بازرگانی (Trade discount):

زۆرینەی کۆمپانیا بەرهەمهێنەرەکان کە بەرهەمی ستراتیژی وەك (ووزە، چیمەنتۆ، ئاسن، پەینی کیمیاوی، بەرهەمەکانی پەترۆکیمیاوی...هتد) بەرهەم دەهێنن پراکتیکی داشکاندنی نرخەکانیان دەکەن ئەویش بەهۆی کێبەڕکێی بەرهەمهێنەرەکانەوە، جگە لەوەش کڕیارانی ڕاستەوخۆی ئەو جۆرە بەرهەمانە تا ڕادەیەك سنووردارە بۆ ڕاکێشانی زیاتر کڕیار سستەمی داشکاندنی نرخ دەگرنە بەر. ئەوەی لێرەدا تێبینی دەکرێت ئەوەیە کە بەرهەمهێنەرەکان هەوڵی باڵانسی خواست و خستنەڕووی ئەو جۆرە بەرهەمانە دەکەن تاکو نرخەکانیان بەرەو دابەزین نەڕوات. ئەم دیاردەیە لە فرۆشتنی نەوت و گازی سروشتیدا لە بازاڕە جیهانیەکاندا بە ڕوونی دەبینرێت.

بازرگانی بە کۆ/ بازرگانی کۆفرۆش (Whole sale):

بریتییە لە بازرگانە ناوەندیکارە گەورەکان لە نێوان بەرهەمهێنەر و بەکاربەراندا، فرۆشتنی بەرهەمەکان بەکۆ زیاتر لە بەرژەوەندی کۆمپانیا بەرهەمهێنەرەکاندایە، لەبەرئەوەی زۆری ئەرکەکانی گەیاندن و گواستنەوەو گەنجینەکردن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دەکەوێتە ئەستۆی بازرگانەکانەوە، بەڵام ئەبێت ئەوە لە بیر نەکەین ئەم پرۆسەیە ئۆتاماتیکی دەبێتە هۆی زیادبوونی نرخی بەرهەمەکان چونکە بازرگانەکان بە پێی تێچوونەکانی خۆیان نرخی بەرهەمەکان زیاد دەکەن و زۆربەی جار بڕێکی زۆر قازانجیش دەکەن، ئەمەش هەمووی دەکەوێتە ئەستۆی بەکاربەرەوە . لەو حاڵەتانەدا تەنها بەهۆی دەستتێوەردانی دەزگا حکوومیەکانەوە دەتوانرێت سنوورێك بۆ زیاد بوونی نرخەکان دابنرێت کۆمپانیای بەرهەمهێنەر ناتوانێت هیچ کاریگەریەکی ئەوتۆی هەبێت لە سەر داشکاندنی نرخەکاندا.

بازرگانی بە تاك/ بازرگانی تاکفرۆش (Retail):

جیاواز لە پرۆسەی فرۆشتن بە کۆ، فرۆشتنی بە تاك بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ بەستراوە بە دوا بەکاربەرەوە. زۆربەی کۆگاو دوکان و سوپەرمارکێتەکان لە بەر خواستە جیاجیاکانی کڕیار ناچارن کە بەرهەمی جۆراو جۆر بفرۆشن جگە لەوەش پێویستە بە پێی داواو زەوقی بەکاربەر ڕوونکردنەوەی پێویست بدەن لە سەر بەرهەمەکە، بۆ زیاتر ڕاکێشانی کڕیار دەبینیین زۆربەی کۆگاو دوکانەکان لە بری ئەوەی بەرهەمی جیاواز و هەمەجۆر بفرۆشن، جۆرێك بەرهەم یاخود گرووپێك بەرهەمی وێکچوو دەفرۆشن، بۆ نموونە کۆگای فرۆشتنی پۆشاك، یاخود کۆگای فرۆشتنی تەنها خواردەمەنی، یاخود تەنها فرۆشتنی ئامێرە ئەلەکترۆنییەکان ...هتد.

٢-٥

ڕێکخستن و کۆنترۆڵکردنی سستەمی فرۆشتن

لەم پەرگرافەدا هەوڵ دەدەین بە چڕوپڕی و فراوانی باس لە پرۆسەی ڕێکخستن و پرۆسەی کۆنترۆڵکردنی سستەمی فرۆشتنی یاخود ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بکەین.چونکە ئەم دوو چەمکە بەشێکی گرنگی مارکیتینگ پێکدەهێنن.

ئەگەر لە ڕوانگەی بازرگانیەوە سەیری مارکیتینگ بکەین بریتییە لە میتۆدو ئامرازەکانی گەڕان بە دوای کڕیار و بەکاربەراندا بۆ ئەو بەرهەمانەی کە بەرهەم هێنراون یاخود لە ئایندەدا بەرهەم دەهێنرێت، لە ئاوەڕۆکدا هۆی پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دەگەڕێتەوە بۆ تێکچوونی باڵانس لە نێوان خواست و خستنەڕوودا و قەیرانی زیادە بەرهەم کە لەگەڵ بەکارهێنانی ڕاستەقینەدا ناگونجێت لە بازاڕەکاندا. بۆیە لەم ڕوانگەیەوە مارکیتینگ دەبێت لە سەر بنەمای یاخود پرنسیپی خوێندنەوە بۆ گشت پرۆسەکانی وەك : بەرهەمهێنان، دابەشکردن و ساغکردنەوەو بەکارهێنان جێبەجێ بکرێت . بە واتایەکی تر مانای ئەوەیە کە دەبێت ئەو بڕە بەرهەمە بەرهەمبهێنرێت کە پێویستە لە بازاڕەکاندا . هەر بۆیە ڕامانی مارکیتینگ لەم حاڵەتەدا گەڕانە بە دوای میتۆد و ئامرازی وادا کە بتوانێت ئەرکی بەرهەمهێنان و ساغکردنەوە بە شێوەیەك بگونجێنێت کە باڵانسی خواست و خستنەڕوو لە بازاڕەکاندا تێك نەدات. ئەمەش ئەرك و

٥-٢

ڕێکخستن و کۆنترۆڵکردنی سستەمی فرۆشتن

لەم پەرگرافەدا هەوڵ دەدەین بە چڕوپڕی و فراوانی باس لە پرۆسەی ڕێکخستن و پرۆسەی کۆنترۆڵکردنی سستەمی فرۆشتنی یاخود ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بکەین.چونکە ئەم دوو چەمکە بەشێکی گرنگی مارکیتینگ پێکدەهێنن.

ئەگەر لە ڕوانگەی بازرگانیەوە سەیری مارکیتینگ بکەین بریتییە لە میتۆدو ئامرازەکانی گەڕان بە دوای کڕیار و بەکاربەراندا بۆ ئەو بەرهەمانەی کە بەرهەم هێنراون یاخود لە ئایندەدا بەرهەم دەهێنرێت، لە ناوەڕۆکدا هۆی پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دەگەڕێتەوە بۆ تێکچوونی باڵانس لە نێوان خواست و خستنەڕوودا و قەیرانی زیادە بەرهەم کە لەگەڵ بەکارهێنانی ڕاستەقینەدا ناگونجێت لە بازاڕەکاندا. بۆیە لەم ڕوانگەیەوە مارکیتینگ دەبێت لە سەر بنەمای یاخود پرنسیپی خوێندنەوە بۆ گشت پرۆسەکانی وەك : بەرهەمهێنان، دابەشکردن و ساغکردنەوەو بەکارهێنان جێبەجێ بکرێت . بە واتایەکی تر مانای ئەوەیە کە دەبێت ئەو بڕە بەرهەمە بەرهەمبهێنرێت کە پێویستە لە بازاڕەکاندا . هەر بۆیە ڕامانی مارکیتینگ لەم حاڵەتەدا گەڕانە بە دوای میتۆد و ئامرازی وادا کە بتوانێت ئەرکی بەرهەمهێنان و ساغکردنەوە بە شێوەیەك بگونجێنێت کە باڵانسی خواست و خستنەڕوو لە بازاڕەکاندا تێك نەدات. ئەمەش ئەرك و

ڕۆڵی بەشی ساغکردنەوە و فرۆشتنی بەرهەمەکان زیاتر و ئاڵۆزتر دەکات. بۆ جێبەجێکردنی ئەو ئەرکەش پێویستە زۆر بە وردی لێکۆڵینەوەی دروستی بازاڕ بکرێت، هەروەها دەبێت بە ئاگاوە پلانڕێژی بۆ جۆرەکانی بەرهەم بکرێت و ڕیکلامی بەرهەمەکان لە کات و شوێنی خۆیدا جێبەجێ بکرێت. بێگومان نەبێت ئەوەمان لە یاد نەچێت کە بەشی ساغکردنەوە هەرچەندە لە ڕووکەشدا بەشێکی سەربەخۆیە بەڵام لە ڕاستیدا وەك بەشێکی مارکیتینگ بەکارەکانی خۆی هەڵدەستێت چونکە زۆربەی زانیاریە پێویستەکانی وەك بارودۆخی بازاڕو بەکاربەران لە بەشی مارکیتینگی کۆمپانیاکاندا چڕبوونەتەوە، جگە لەوەش پرسەی پلاندانانی ستراتیژی و سیاسەتی فرۆشتن لە ئەستۆی بەشی مارکیتینگدایە.

مەبەستی سەرەکی ئێمە لەم پەرەگرافەدا هەروەك لە سەرەتاوە ئاماژەمان پێداوە باسکردنە لە ڕێکخستنی بەشی ساغکردنەوە یاخود فرۆشتنە بۆیە زیاتر جەختێ دەخەینە سەری وەك لە جەختکردنە سەر مارکیتینگ .

پێش هەموو شتێك ڕێکخستنی بەشی ساغکردنەوە بریتییە لە ڕێکوپێککردنی هەمە هاوئاهەنگی سەرجەم کارمەندانی بەشەکە پێکەوە، کە بتوانن وەك یەك گرووپ بەشداری پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمان بکەن، ب مانایەکی تر دیاریکردنی ئەرك و مافەکانی هەر کارمەندێك بە جۆرێك کە تەواوکەری یەکتری بن لە جێبەگەیاندنی ئەرکەکانیاندا.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی ڕێکخستنی ئەرکەکان لە سستەمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٤-٥) ئەرکە سەرەکیەکانی ڕێکخستنی سستەمی ساغکردنەوە

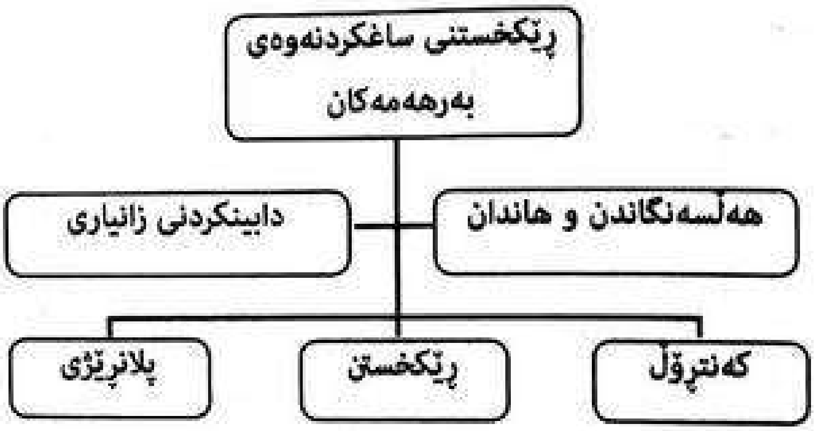
ڕێکخستنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان
دابینکردنی زانیاری
هەڵسەنگاندن و هاندان
پلانڕێژی
ڕێکخستن
کەنترۆڵ

هەر وەک پێشتر ئاماژەمان پێداوە، یەکێک لە ئەرکەکانی ڕێکخستنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بریتییە لە ڕێکوپێککردنی هەمە ئاوهەنگی لە نێوان کارمەندانی بەشەکە بە شێوەیەک کە وەک یەکەیەکی پێکەوە بەستراو کاربکەن و هەر کارمەندێک یاخود گرووپە کارمەندێک ئەرکەکانیان تەواوکەری ئەرکەکانی گرووپەکانی دیکە بن، لە وێنەکەی خوارەوەدا بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی مۆدێلی هەمەئاوهەنگی گرووپەکانی فرۆشتنی یاخود ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دەخەینە ڕوو.

وێنەی (٥-٥) مۆدێلی هەماهەنگی لە نێوان گرووپەکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان

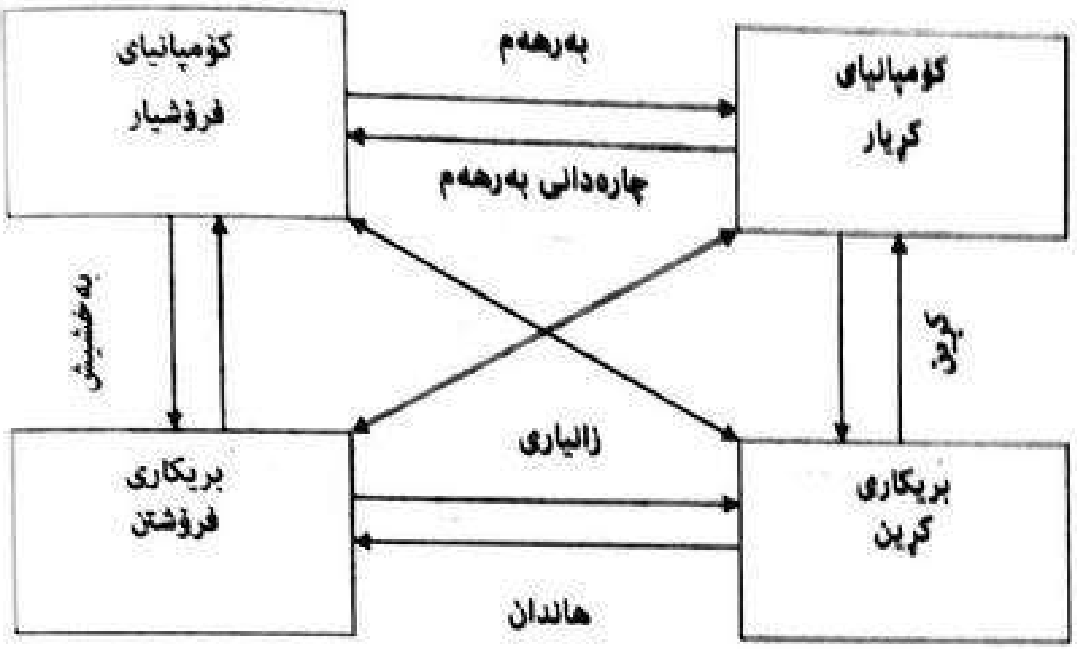
کۆمپانیای فرۆشیار
بەرهەم
پارەدانی بەرهەم
کۆمپانیای کڕیار
بەخشین
کڕین
زانیاری
بریکاری فرۆشتن
بریکاری کڕین
هاندان

زۆربەی جار جگە لە ئەرکە ڕاستەوخۆکانی کارمەندانی بەشی ساغکردنەوە، دەکرێت چەند ئەرکێکی تریش جێبەجێ بکەن وەك : پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری بۆ کڕیاران، کارکردن لەگەڵ جامباز و نێوەنکارەکان، بەڕێوەبردنی فێرکردن و ڕاهێنان، کەلتووری فرۆشتن، هەڵبژاردنی کارمەندی بە توانا ...هتد. لە خشتەکەی خوارەوەدا ئەرك و سیفەتەکانی ئەو جۆرە ئەرکانە نیشان دەدەین،

خشتەی (٢-٥) ئەرکە سەرەکیەکانی کارمەندانی بەشی فرۆشتن

ئەرکەکان	ڕوونکردنەوەی سیفەتی کارەکان
فرۆشتن	- گەڕان بە دوای کڕیاردا - پلاندانان بۆ کۆبوونەوە لەگەڵ کڕیاردا - ڕێکخستنی دیدارو کۆبوونەوەکە - ئامادەکردنی پێشنیارەکان - لابردنی ئەستەنگەکانی کۆبوونەوەکە
کارکردن لەگەڵ کڕیاردا	- چارەسەرکردنی کێشەکانی گواستنەوە
پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری	- چارەسەرکردنی گرفتەکانی کڕیار -پێکهێنانی سیفەتی بەرهەمەکە - دانان و دامەزراندنی ئامێرەکان - فێرکردن و ڕاهێنان لە سەر ئامێرەکان -دابینکردنی پارچەی یەدەکی بۆ چاککردنەوەی ئامێرەکان - دەستەبەر کردنی زانیاری لەسەر بارودۆخی بازاڕ - ڕوونکردنەوەی تواناکانی کۆمپانیاکە بۆ کڕیارەکان
کارکردن لەگەڵ نێوەندکارەکاندا	- دابینکردنی کۆنتاکتی بەردەوام - کۆنترۆڵکردنی شێوەی پارەدان
پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری بە بازرگانە تاکەکان	-ڕێکخستنی هۆڵی فرۆشتن -دابینکردنی بەردەوامی بەرهەمەکان
بەڕێوەبردن	- چاودێرکردنی ژمارەی کڕیاران - ژمێرکردنی تێچوونەکان - کۆنتاکە بەردەوام لەگەڵ بەڕێوەبەری بەشی فرۆشتندا

دیدارو کۆنفرانس	- بەشداریکردن لە دیدارو کۆنفراسەکاندا - بەشداریکردنی پێشانگاکان
ڕاهێنان و فێرکردن	- بەڕێوەبردنی تیۆری و پراکتیکی ڕاهێنان - ڕێکخستنی سیمیناری تایبەت بۆ تەکنیکی فرۆشتن - بەکارهێنانی ئامێرە ئەلەکترۆنیەکان لە پرۆسەی فێرکردن و ڕاهێناندا
سازدانی کەلتووری	- ڕێکخستنی دیدار و خوانی خواردن لەگەڵ کڕیاراندا
سەفەرو گەشتی بازرگانی	- ڕێکخستنی گەشت و سەفەری بازرگانی بۆ کڕیارە هەمیشەییەکان

لێرەدا بە پێویستی دەزانیین بە شێوەیەکی فراوانتر باس لە پرۆسەی پلانڕێژی لە سستەمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بکەین. بە شێوەیەکی گشتی دەتوانیین بڵێین توخمە بنچینییەکانی پلانڕێژی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بریتیین لە : ئامادەکردنی پێشبینییەکانی بەشە بازاڕ، پێشبینکردنی قەبارەی فرۆشتن، ئامادەکردنی لایەنی دارایی، دیاریکردنی ڕێژەی یاخود نۆرمی فرۆشتن، دەستنیشانکردنی کەناڵەکانی دابەشکردن، ڕێکخستنی ڕێگاکانی گواستنەوە، ئامادەکردنی لایەنی بازرگانیکردن، شیکردنەوەی دینامیکی فرۆشتن، هەڵسەنگاندنی چالاکییەکانی کارمەندانی بەشی فرۆشتن، ئامادەکردن و دیاریکردنی هەمە ئاوهەنگی نێوان کارمەندانی بەشەکە..

مەبەست لە پێشبینکردنی بەشە بازاڕ یاخود بازاڕ، ئەوەیە کە لە دەبێت بە تەواوەتی ئاراستە و ئاستی گۆڕانکاریەکانی بازاڕ دەستنیشانبکرێت و بەروارد بکرێت بە دینامیکی گۆڕانکاریەکانی پێشرەوە، جگە لەوەش پێشبینکردنی بەشە بازاڕ چەند هەنگاوێکی تریش لەخۆ دەگرێت وەک:شیکردنەوەی ئاستی کەرتەکانی ئابووری کە پەیوەندی ڕاستەوخۆیان بە بەرهەمەکانی کۆمپانیاکەوە

هەیە، پێشبینکردنی ئەگەرەکانی پێشکەوتنی کەرتە ئابووریەکانی پەیوەست بە ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، پێشبینکردنی قەبارەی فراوانبوون و تەسکبوونەوەی بەشە بازاڕ لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا . وەك ڕیچسایەکی گشتی زیاتر بەشی مارکیتینگ هەڵدەستێت بە پلانڕێژی پێشبینییەکان و وەك باوە پێشبینییەکان بۆ ماوەی (٣ بۆ ١٢) مانگ، یاخود (١ بۆ ٥) ساڵ، یان (٥ بۆ ٢٠) ساڵ ئامادە دەکرێت.

لە پێشبینکردنی قەبارەی فرۆشتندا کۆمپانیاکان زیاتر جەخت دەخەنە سەر بەرهەمهێنانی ئەو بڕە بەرهەمەی کە دەتوانن لە بازاڕەکاندا ساغی بکەنەوە، واتە پرۆسەی بەرهەمهێنان بە شێوەیەك ڕێکدەخرێت کە زیاد لە پێداویستیەکانی ناو بازاڕ بەرهەم نەهێنرێت چونکە بەرهەمە نەفرۆشراوەکان دەبنە هۆی زیادبوونی خەرجیەکان و دابەزینی نرخەکەی لە بازاڕدا، بۆ ئەمەش بەرهەمهێنەر دەبێت بە ئاگا بێت لە بڕی بەرهەمهێنانی هەمان جۆر بەرهەم لە لایەن ڕکابەرەکانیەوە، ئەمەش بە ڕێگەی توێژینەوەی هەمە لایەنی بازاڕ بەڕێوە دەچێت یاخود بەهۆی جاسوسی ئابووریەوە، کەواتە کۆمپانیاکان لە سەر بنەمای ساغکردنەوەی قەبارەی فرۆشتنەکان پلانڕێژی بۆ بڕی بەرهەمهێنان دەکەن.

دیارە بە بێ خوێندنەوەی وردی خەرجیە داراییەکان هیچ پلاندانانێك ناتوانرێت جێبەجێ بکرێت، هەر بۆیە کۆمپانیاکان ژمێری دارایی بۆ هەر بەرهەمێك یاخود گرووپە بەرهەمێك بە جیا دەکەن تاکو بتوانن بە شێوەیەکی دروست بڕی تێچوون و قازانجی گشتی بەرهەمەکە دیاری بکەن. بە شێوەیەکی گشتی ستراکتوری ژمێریاری دارایی سەرجەم خەرجیە ڕاستەوخۆ و لاوەکیەکان لە خۆ دەگرێت، هەر وەها لە هەمان کاتدا بڕی قازانجی گشتی و قازانجی ڕووتیش واتە قازانج دوای پاککردنەوەی لە گشت باجەکان لەخۆ دەگرێت.

کۆمپانیاکان لە سەر بنەمای دواکانی بازرگانە نێوەندەکان ڕێژەی یاخود نۆرمی فرۆشتن دیاری دەکەن چونکە بڕی کڕینی بەرهەمەکە لە لایەن نێوەندکارانە ئاستی دروستی نۆرمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دیاری دەکات .

ڕێکخستنی ستراکتوری بەشی بازرگانی یاخود ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دەخەینە بەرچاو.

وێنەی (٥-٦) ڕێکخستنی ستراکتوری بەشی ساغکردنەوە

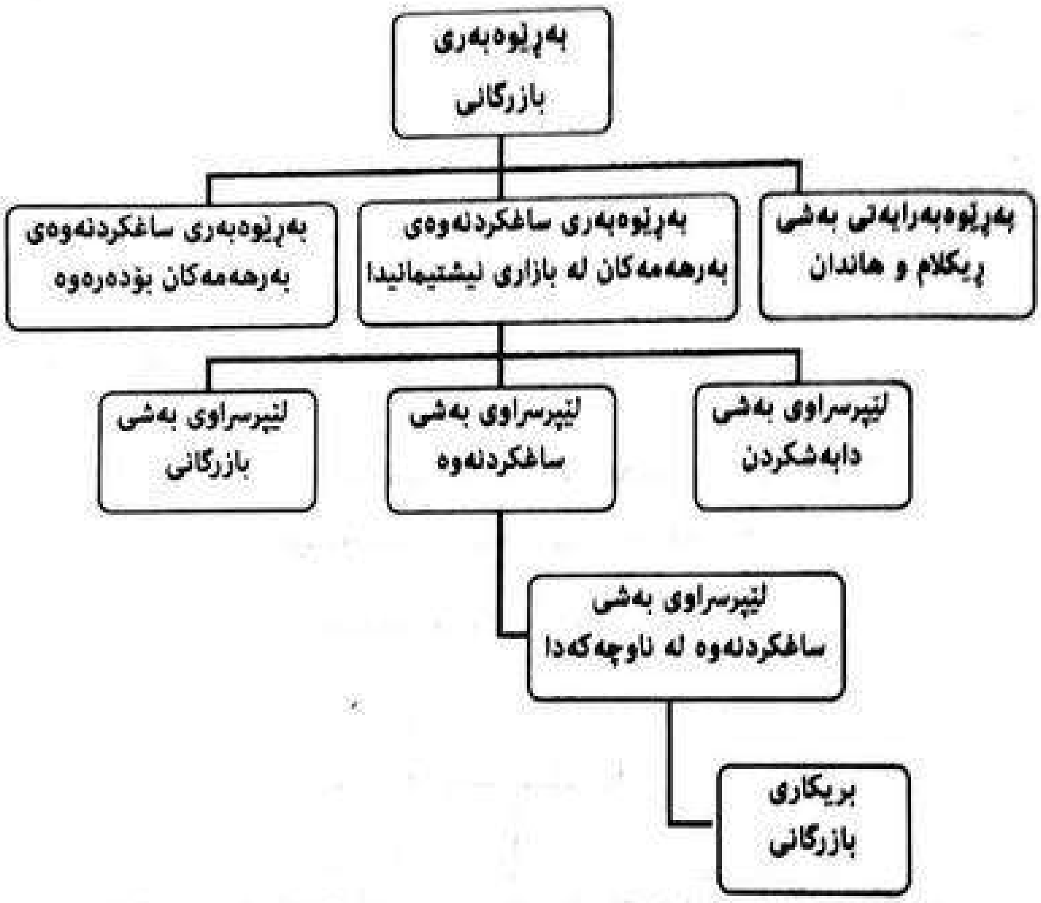
بەڕێوەبەری بازرگانی
بەڕێوەبەرایەتی بەشی ڕیکلام و هاندان
بەڕێوەبەری ساغکردنەوەی بەرهەمەکان لە بازاڕی ناوخۆییدا
بەڕێوەبەری ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بۆدەرەوە
لێپرسراوی بەشی دابەشکردن
لێپرسراوی بەشی ساغکردنەوە
لێپرسراوی بەشی بازرگانی
لێپرسراوی بەشی ساغکردنەوە لە ناوچەکەدا
بریکاری بازرگانی

هەر وەك لە وێنەکەی سەرەوەدا دیارە، بەڕێوەبەری یاخود سەرۆکی بەشی ساغکردنەوە لە ئاستی بازاڕی ناوخۆیدا بەهۆی سێ بەشی ترەوە کۆنترۆڵی گەنجینەکردن و گەیاندن و گواستنەوەی بەرهەمەکان بۆ شوێنی مەبەست دەکات. وەك دەرکەوتووە ڕێکخستن لە سەر ئاستی نەتەوەیدا واتە بازاڕی ناوخۆدا زیاتر ئەو کۆمپانیایانە پەیڕەوی دەکەن کە دەتوانن تەنها بڕێکی دیاریکراو بەرهەم بهێنن و جۆراوجۆریەتی بەرهەمەکەشیان تا ڕادەیەك سنووردارە واتە لە

توانایاندایە تەنها چەند جۆرێکی دیاریکراو بەرهەم بهێنن، ئەمەش پێویستی بە بوونی زۆرترین شوێنی فرۆشتن هەیە بە جۆرێك کە دانیشتوانی هەر گەڕەکێك یاخود شارۆچکەیەك .. بتوانن لە نزیك یاخود لە شوێنی خۆیان بەرهەمەکە بە دەستبهێنن. بۆ ئەمەش پێویستە بەشی ساغکردنەوە بۆ هەر ناووچەیەك بە ڕێوبەرێك دا بنێت کە دەکرێت سەرجەم بەڕێوبەرەکان ڕاستەوخۆ سەر بە بەڕیچوبەری بەشی مارکیتینگ بن بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی خێراو چالاك ئەرکەکانیان بەجێ بگەیەنن. بەهۆی هەر هۆیەکی سیاسی یاخود ئابووریەوە بێت کۆمپانیا نەتەوەییەکان زیاتر ناووچەین و بەرهەمەکانیان زیاتر لە ناوخۆدا ساغ دەکرێتەوە هەر بۆیە لە وولاتە تازە گەشەسەندووەکاندا پێویستە گرنگی تەواو بە پێشخستنی ئەو جۆرە بازرگانیە بدرێت. لە وێنەکەی خوارەوەدا ڕێکخستنی ناووچەیی بەڕێوبردنی ستراکتووری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دەخەینە ڕوو.

وێنەی (٥-٧) ڕێکخستنی ستراکتوری ناووچەیی بەڕێوەبردنی بەشی ساغکردنەوە

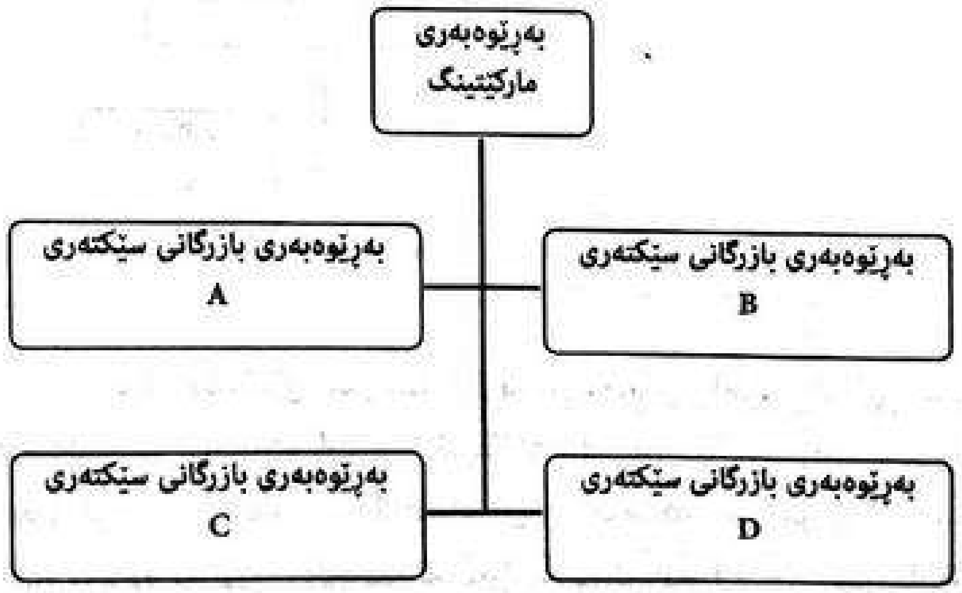
بەڕێوەبەری مارکێتینگ
بەڕێوەبەری بازرگانی سێکتەری A
بەڕێوەبەری بازرگانی سێکتەری B
بەڕێوەبەری بازرگانی سێکتەری C
بەڕێوەبەری بازرگانی سێکتەری D

هەر وەك لە وێنەکەدا بەدەردەکەوێت ڕێکخستنی بەڕێوەبەرە یاخود بەر پرسە ناووچەییەکان بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان لەوەدایە کە هەمیشە و بەردەوام دەمێنت لە کۆنتاکدا بن لەگەڵ خاوەن کۆگاو دوکانەکان و خاڵەکانی فرۆشتندا تاکو لە کاتی خۆیدا و بە بێ دواکەوتن بەرهەمەکانیان پێ بگەیەنن و پارەی فرۆشتنەکانیان لێ وەربگرن.

ئەگەر هاتوو کۆمپانیا بەرهەمهێنەرەکان قەبارەیان گەورە بوو واتە ئەو کۆمپانیایانەی کە لە توانایاندایە بڕی زۆرو جۆراوجۆر بەرهەم بهێنن ئەوا دەکرێت بە شێوەیەکی تر ڕێکخستنی بەڕێوەبردن لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا پلانڕێژی بۆ بکرێت. ئەویش بە دابەشکردنی بەرهەمەکان بەسەر چەند گرووپێکدا بە جۆرێك کە ساغکردنەوەی هەر گرووپێك بەرهەم بە جیا لە لایەن بەشێکەوە بە ڕێوە بچێت ئەمەش لە مارکیتینگدا پێی دەوترێت ڕێکخستنی ستراکتوری بەرهەمەکان لە پرۆسەی ساغکردنەوەدا. بەهۆی وێنەکەی خوارەوە ئەو جۆرە ڕێکخستنە دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٨-٥) ڕێکخستنی ستراکتوری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان

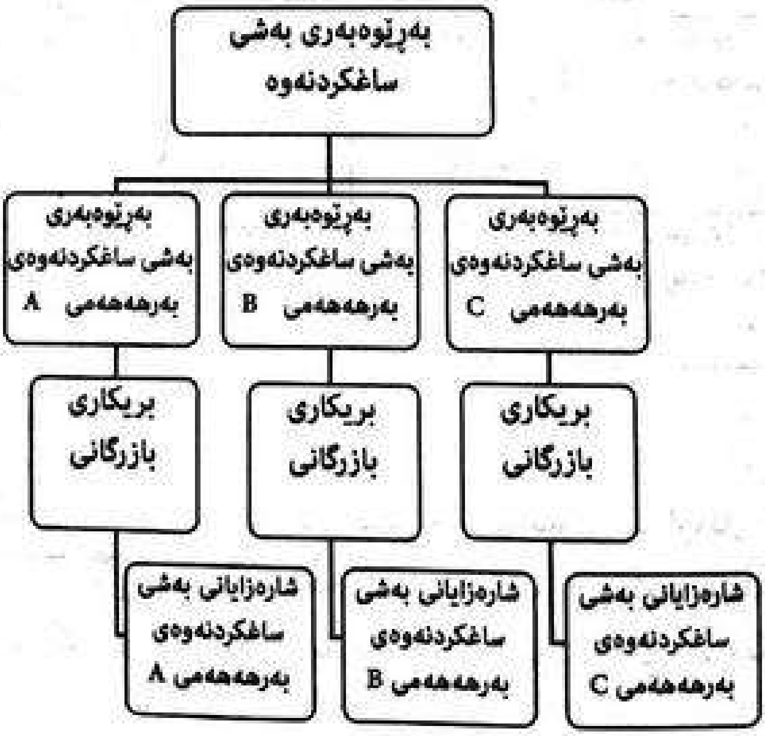
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوە
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەمی C
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەمی B
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەمی A
بریکاری بازرگانی
بریکاری بازرگانی
بریکاری بازرگانی
شارەزایانی بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەمی C
شارەزایانی بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەمی B
شارەزایانی بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەمی A

خاڵێکی گرنگ کە دەمانەوێت هەر لێرەدا ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە لە ڕێکخستنی ستراکتوری بەرهەمەکاندا واتە بە گرووپکردنی بەرهەمەکان قەبارەی خەرجیەکان زیاد دەبن چونکە هەر ستراکتورێك پێویستی بە بودجەی تایبەتی خۆی دەبێت.

ڕێکخستنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بە پێی کەرتەکانی بەرهەمهێنان زیاتر لەو کۆمپانیایانەدا پەیڕەو دەکرێت کە لە بواری یەك جۆر بەرهەمی دیاریکراودا کار دەکەن وەك کەرتەکانی (دروستکردنی ئامێرەکان، ووزە، بەرهەمە کیمیاویەکان، پیشەسازی ..). لە وێنەکەی خوارەوەدا بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە ڕێکخستن بە پێی کەرتەکان دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٩-٥) ڕێکخستنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بە پێی کەرتەکانی بەرهەمهێنان

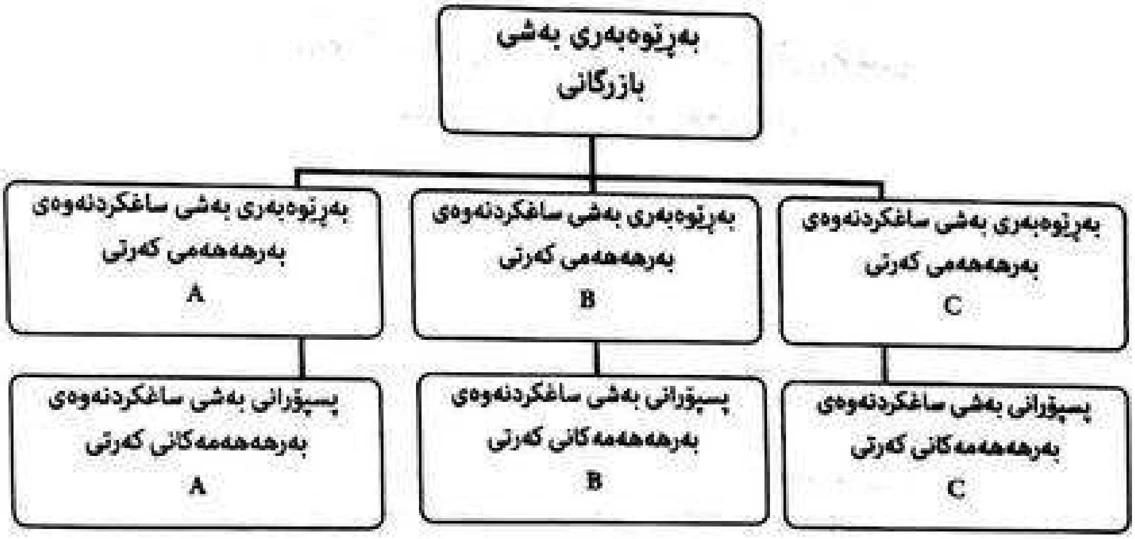
بەڕێوەبەری بەشی بازرگانی
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمی کەرتی C
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمی کەرتی B
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمی کەرتی A
پسپۆرانی بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەکانی کەرتی C
پسپۆرانی بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەکانی کەرتی B
پسپۆرانی بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەکانی کەرتی A

لەم ساڵانەی دواییدا بەهۆی فراوانبین و پڕبوونەوەی بازاڕەکان کۆمپانیا گەورەکان زیاتر گرنگی دەدەن بە ڕێکخستنی تێکەڵ واتە پێکەوە بەستنی چەند ڕێکخەرەکان بە گوێرەی کەرتەکانی بەرهەمهێنان و پۆلێنکردنی بەرهەمەکان لە

گرووپی جیاوازدا. ئەم جۆرە ڕێکخستنە چ لە ئاستی ناوچەییدا و چ لە ئاستی نێونەتەوەییدا پراکتیك دەکرێت . ئەگەر سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەین ئەوا بە ڕوونی جیاوازی ئەم جۆرە ڕێکخستنەمان لە چاوو ئەوانی تردا بۆ دەردەکەوێت.

وێنەی (١٠-٥) ڕێکخستنی تێکەڵە لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا

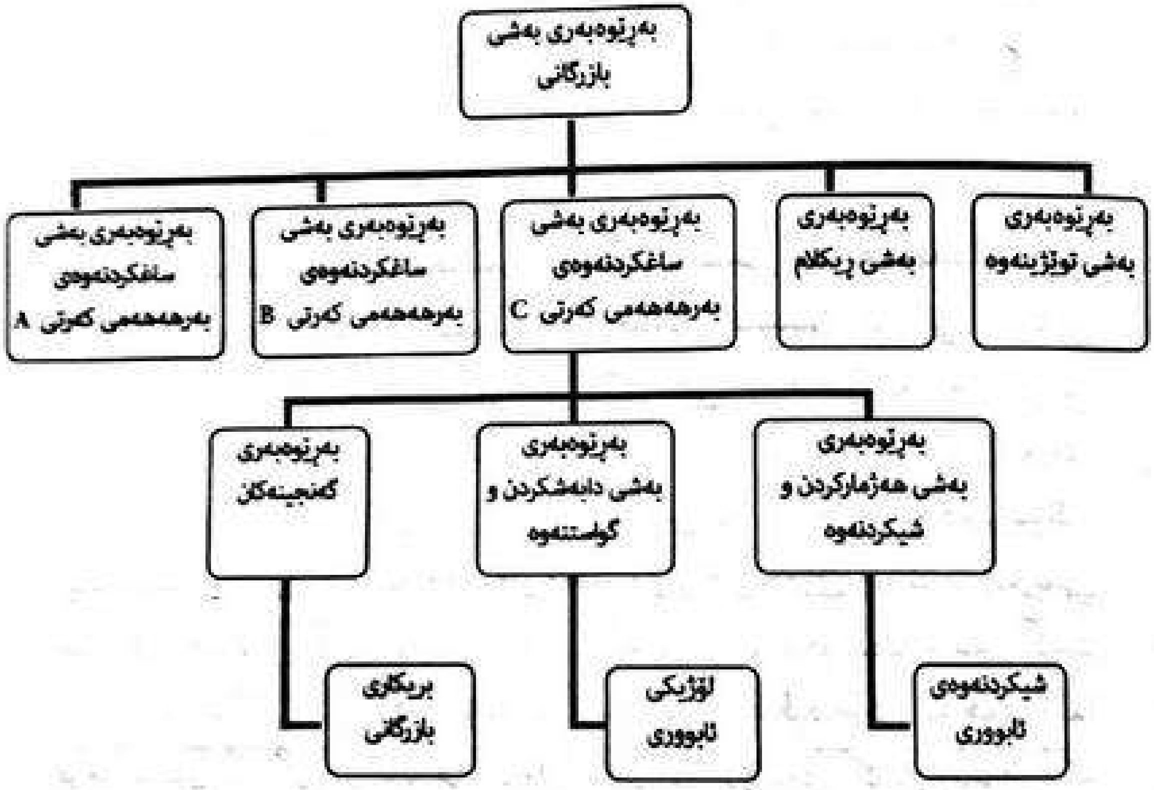
بەڕێوەبەری بەشی بازرگانی
بەڕێوەبەری بەشی توێژینەوە
بەڕێوەبەری بەشی ڕیکلام
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەمی کەرتی C
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەمی کەرتی B
بەڕێوەبەری بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەمی کەرتی A
بەڕێوەبەری بەشی هەژمارکردن و شیکردنەوە
بەڕێوەبەری بەشی دابەشکردن و گواستنەوە
بەڕێوەبەری گەنجینەکان
شیکردنەوەی ئابووری
لۆژیکی ئابووری
بریکاری بازرگانی

هەر وەك لە وێنەکەدا دیارە سەرجەم بەشەکانی فرۆشتن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ لە ژێر بەرپرسیاریەتی بەڕێوەبەری بازرگانیدان .

گەشەکردنی ئابووری بازاڕو پێشکەوتنی تەکنۆلۆژیای زانیاری پێداویستی ڕێکخستنی ستراکتوری ساغکردنەوەی بەرهەمەکانی هێناوەتە کایەوە کە بتوانێت زیاتر بەرهەمهێنەر لە بەکار نزیك بکاتەوە، بە واتایەکی تر ئەرکی ئەمڕۆکەی

ڕێکخستنی ستراکتور و بەڕێوەبردنی فرۆشتنی بەرهەمەکان بریتییە لە زیاتر تزیبوونەوەی بەرهەمهێنەرەکانە لە کڕیارەکانەوە. بەهۆی چڕ بوونەوەی کێبەرکێی لە بازاڕەکاندا ئەرکی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان هەروا کارێکی ئاسان نییە بۆیە پێویستە لە سەر کۆمپانیا بەرهەمهێنەرەکان ژمارەی گرێبەستە بازرگانییەکان بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکانیان زیاتر بکەن و بەردەوام لە دوای گەڕاندا بن لە دۆزینەوەی کڕیاری نوێدا. ئەمەش پێویستی بە میتۆد و بۆچوونی نوێتر هەیە کە بگونجێت لەگەڵ گۆڕانکارییە خێراییەکانی ناو بازاڕەکاندا.بێگومان ئەبێت ئەوەمان لە بیر نەچێت کە تەوەری سەرەکی لە هەر سستەمێکدا بریتییە لە شێوەی بەڕێوەبردن هەر بۆیە مارکیتینگ گرنگیەکی تەواو دەدات بە شێوە شێوازەکانی بە ڕێوەبردنی سەردەم .

هەر وەك دەزانیین ساغکردنەوە یاخود فرۆشتنی بەرهەمەکان بەشێکی لێکدانەبڕاوی پرۆسەی مارکیتینگە لە هەمان کاتیشدا قۆناغی کۆتایی پرۆسەکەیە چونکە مەبەستی کۆتایی گەیاندنی بەرهەمەکانە بە نرخێکی گونجاو بە کاربەران. هەر وەك پێشتر ئاماژەمان پێداوە سستەمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بەستراوە بە کاریگەری چەند فاکتەرێکی گرنگەوە، بە دەربڕینێکی دیکە سستەمی فرۆشتنی بەرهەمەکان دەکەونە ژێر کاریگەری چە ند فاکتەرێکی جیاوازەوە وەك : ژینگەی دەرەکی کە کاریگەری ڕاستەوخۆ دەکاتە سەر گشت پێوەرە ئابوورییەکانی تر . هەر بۆیە لە سستەمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا کۆمپانیاکان گرنگی و بایەخی تەواو دەدەن بە پرۆسەی کۆنتڕۆلکردن، کە دەکرێت پێی بڵێین کۆنتڕۆلکردنی پرۆسەی ساغکردنەوە، یاخود کۆنتڕۆلکردنی هەنوکەیی مارکیتینگ (Controlling operative marketing).

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین کۆنترۆڵی- ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بریتییە لە بەشێکی گرنگی کۆنتڕۆڵی مارکتینگ. ئێمە لە (بەشی سێیەمدا) بە خەستی باسمان کردووە. مەبەستی سەرەکی کۆنتڕۆڵکردنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بریتییە لە دیاری کردنی یاخود دەستنیشانکردنی لایەنی لاواز و کەموکوڕیەکان و کارکردن بۆ لەناوبردنی یاخود نەهێشتنیان. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١١-٥) کۆنترۆڵکردنی پرۆسەی ساغکردنەوە وەك بەشێکی کۆنترۆڵی مارکیتینگ

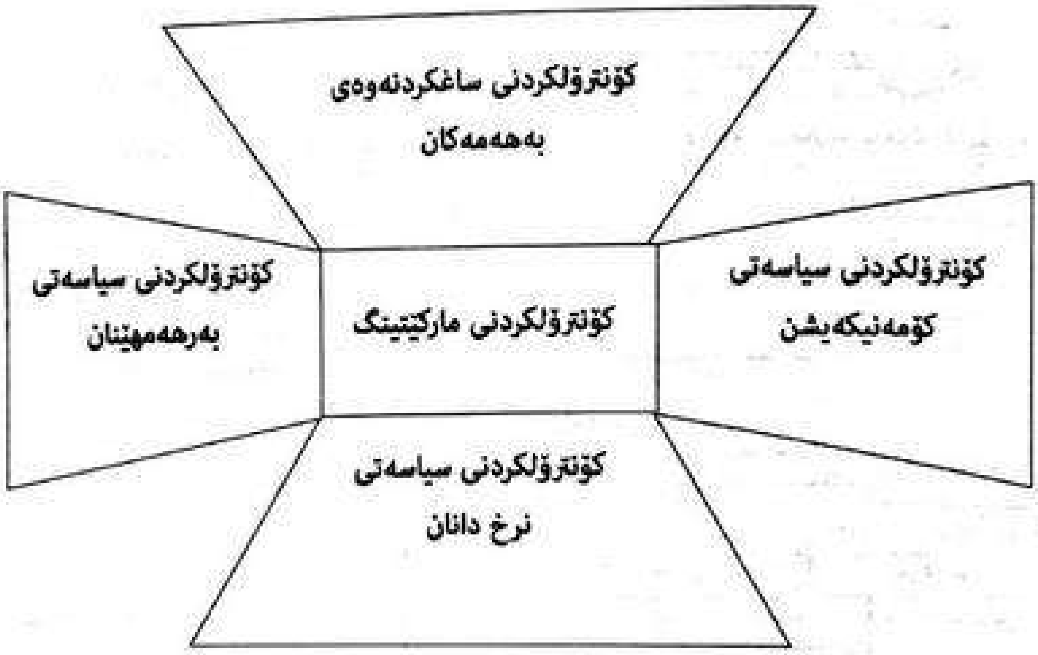
کۆنترۆلکردنی ساغکردنەوەی بەهەمەکان
کۆنترۆلکردنی سیاسەتی کۆمەنیکەیشن
کۆنترۆلکردنی مارکیتینگ
کۆنترۆلکردنی سیاسەتی بەرهەمهێنان
کۆنترۆلکردنی سیاسەتی نرخ دانان

ئامانجی سەرەکی کۆنترۆڵکردنی پرۆسەی ساغکردنەوە بریتییە لە باشکردنی چالاکییەکانی ڕێکخستنی پرۆسەی فرۆشتن، گەیشتن بەو ئامانجە پێویستی بە کار و دەستێوەردانی هەنوکەیی و خێرایە لە لایەن کاربەدەستانی بەشی ساغکردنەوە لە سەر بنەمای ئەو زانیاریانەی لە بەر دەستدایە.بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١٢-٥) جۆرەکانی کۆنترۆڵکردنی پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان

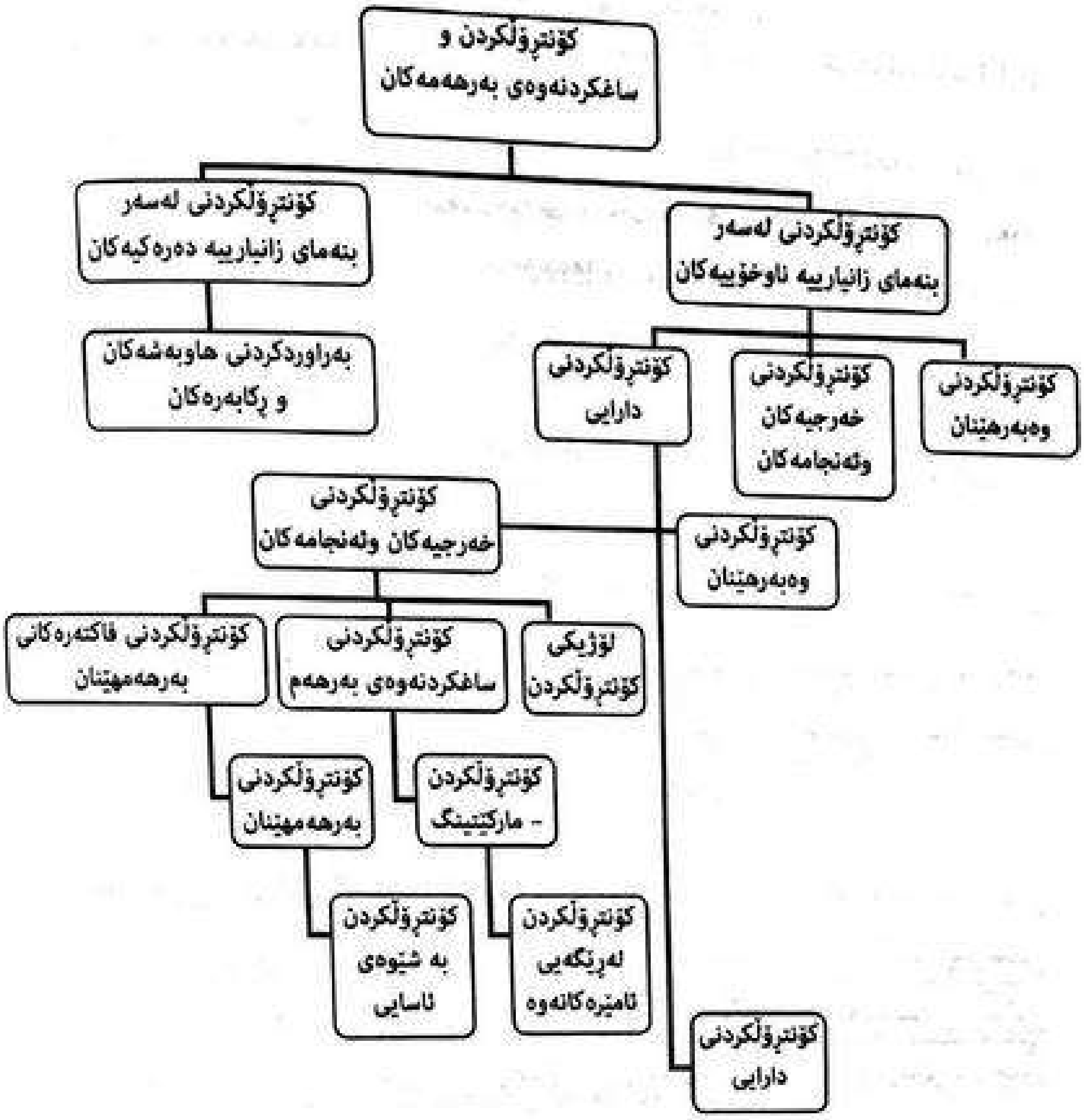
کۆنترۆڵکردن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان
کۆنترۆڵکردنی لەسەر بنەمای زانیارییە دەرەکیەکان
کۆنترۆڵکردنی لەسەر بنەمای زانیارییە ناوخۆییەکان
بەراوردکردنی هاوبەشەکان و ڕکابەرەکان
کۆنترۆڵکردنی دارایی
کۆنترۆڵکردنی خەرجیەکان وئەنجامەکان
کۆنترۆڵکردنی وەبەرهێنان
کۆنترۆڵکردنی خەرجیەکان وئەنجامەکان
کۆنترۆڵکردنی وەبەرهێنان
کۆنترۆڵکردنی فاکتەرەکانی بەرهەمهێنان
کۆنترۆڵکردنی ساغکردنەوەی بەرهەم
لۆژیکی کۆنترۆڵکردن
کۆنترۆڵکردنی بەرهەمهێنان
کۆنترۆڵکردن - مارکێتینگ
کۆنترۆڵکردن بە شێوەی ئاسایی
کۆنترۆڵکردن لەڕێگەی ئامێرەکانەوە
کۆنترۆڵکردنی دارایی

ئەگەر باس لە ئەرکە بنچینەییەکانی کۆنترۆڵکردنی پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بکەین ئەوا دەتوانیین چەند ئەرکێکی سەرەکی ئاماژە پێ بدەین وەك: (پلانڕێژی، دابینکردنی زانیاری، کۆنترۆڵ، ڕێکخستنی بەڕێوەبردن.)

ئەرکی پلانڕێژی (Planing functions):

بریتین لە دیاریکردنی ئامانجی گشتی چالاکییەکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان و پلاندانانی فرۆشتنی بەرهەمەکانە.

ئەرکی دەستەبەرکردنی زانیاری (Function of providing information):

بریتییە لە بەدەستهێنانی زانیاری لە سەر بەکاربەران، بۆ ئەمەش پێویستە ئەو زانیاریانەی کە پێشتر بەدەستهاتوون بە شێوەیەکی هەنوکەیی شیتەڵ بکرێنەوەو لەگەڵ زانیارییە نوێ یە بە دەستهاتووەکاندا بەراوورد بکرێن و دواتر بە پێی گرووپەکان پۆلێن بکرێن و پوختە بکرێنەوە تاکو بەڕێوەبەری بازرگانی بتوانێت بڕیاری دروست و کۆتایی لە سەر بدات، واتە لە سەر بنەمای ئەو زانیاریانەی لە بەر دەستدان کۆمپانیکە دەتوانێت بڕیاری گونجاو دەربکات لە پرۆسەی فرۆشتندا.

ئەرکی کۆنترۆڵکردن (Control function):

بریتییە لە چاودێرکردن و شیکردنەوەی چەندایەتی و چۆنایەتی سەرجەم چالاکییەکانی پرۆسەی ساغکردنەوە و لابردنی کۆسپ و نەهێشتنی کەموکوڕیەکان و ئاستی لادان لەو پلانەی بۆی دانراوە.

ئەرکی ڕێکخستن (Monitoring function):

ئەرکی سەرەکی ڕێکخستن لە پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا بریتییە لە هەمە ئاوهەنگی لەگەڵ کڕیاراندا و کەمکردنەوەی خەرجییە گشتییەکانی گەیاندن و گواستنەوەی بەرهەمەکان لە هەمان کاتدا.

بۆ ئەوەی پرۆسەی کۆنترۆڵکردن چوست و کارا بێت پێویستە ڕەچاووی چەند پرنسیپێکی بنچینەیی بکرێت وەك :

- دیاریکردنی لایەنی لاواز و ڕیسکەکان، کارکردن بۆ نەهێشتنیان .
- لێپرسینەوە و دوورخستنەوەی کارمەندە کەمتەر خەمەکان بێ ئەوەی گۆڕانی ڕادیکالی لە ستراکتوری بەڕێوەبردندا بکرێت.

- خێرای لە شوێنگۆڕکێکردن بە کارمەندەکان لە بەشێکەوە بۆ بەشێکی تر.
- گرنگی دان بە ئاستی پسپۆریەتی و ئەزموونی کارمەندەکان .

هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێداوە ئەرکی بەدەستهێنان و کۆکردنەوەی زانیاری لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا یەکێکە لە ئەرکە سەرەکییەکانی مارکێتینگ، دەکرێت سەرچاوەی بەدەستهێنانی زانیاری پێویست بریتیین لەو زانیاریانەی پێشتر کۆکراونەتەوەو ئەو زانیاریانەی کە دەتوانرێت بەدەستبهێنرێت، بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی و تێگەیشتن لە سەرچاوەکانی بەدەستهێنانی زانیاری لە پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا تکایە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٥-١٢) سەرچاوەی زانیاریەکان لە کۆنترۆلکردنی پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا

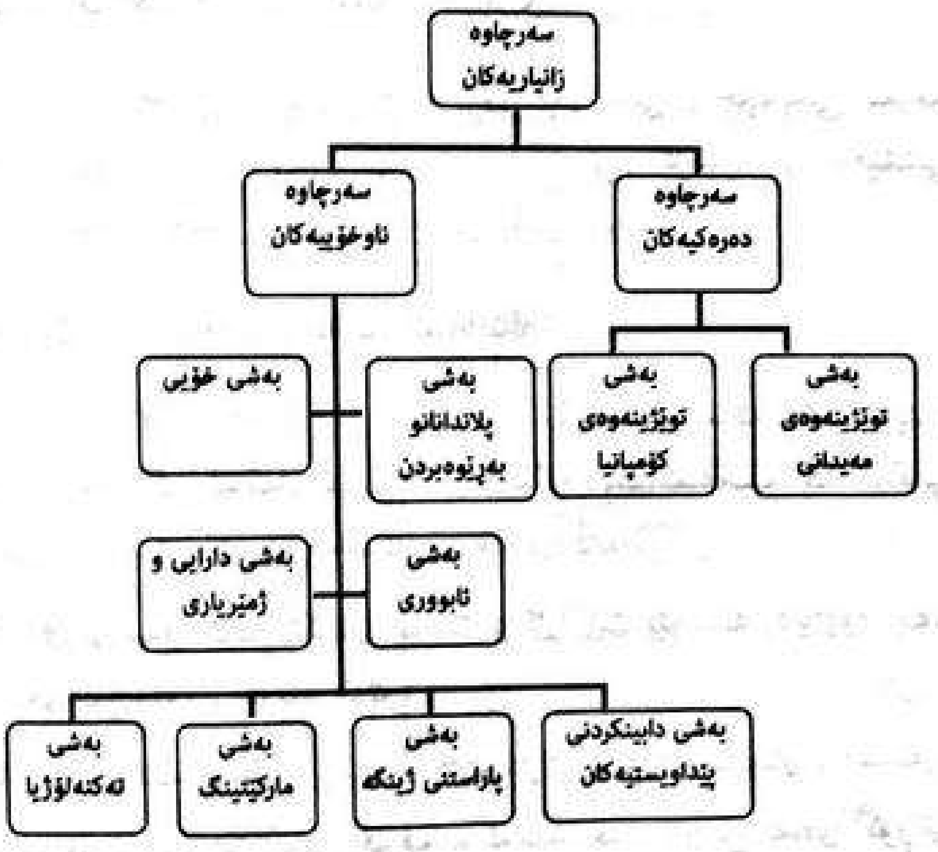
سەرچاوە زانیاریەکان
سەرچاوە ناوخۆییەکان
سەرچاوە دەرەکیەکان
بەشی خۆیی
بەشی پلاندانانو بەڕێوەبردن
بەشی توێژینەوەی کۆمپانیا
بەشی توێژینەوەی مەیدانی
بەشی دارایی و ژمێریاری
بەشی ئابووری
بەشی تەکنەلۆژیا
بەشی مارکێتینگ
بەشی پاراستنی ژینگە
بەشی دابینکردنی پێداویستیەکان

ئەوەی دەبێت بیزانیین ئەوەیە کە لە پرۆسەی کۆکردنەوەو گەلاڵەکردنی زانیاریەکاندا پێویستە ڕەچاووی چەند هەنگاوێك بکرێت کە بریتیین لە:

- **تۆمارکردنی زانیاریەکان**
- **هەڵگرتنی زانیاریەکان**
- **پۆلێنکردنی زانیاریەکان**
- **بە فایلکردنی زانیاریەکان**
- **شیکردنەوەی زانیاریەکان**

خاڵێکی تری گرنگ کە هەر لێرەدا بە پێویستی دەزانیین ئاماژەی پێ بدەین بریتییە لە ستراکتوری چالاکییەکانی کۆنترۆڵکردنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکانە کە دوو لایەنی وەك ستراتیژی و هەنووکەیی لەخۆ دەگرێت، هەروەها هەردوو قۆناغی ئامادەکردن و ساغکردنەوە لەخۆ دەگرن. لە وێنەکەی خوارەوەدا دەتوانن بە باشی ستراکتوری چالاکییەکانی کۆنترۆڵکردنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان ببینن.

وێنەی (١٤-٥) ستراکتوری چالاکییەکانی کۆنترۆڵکردنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان

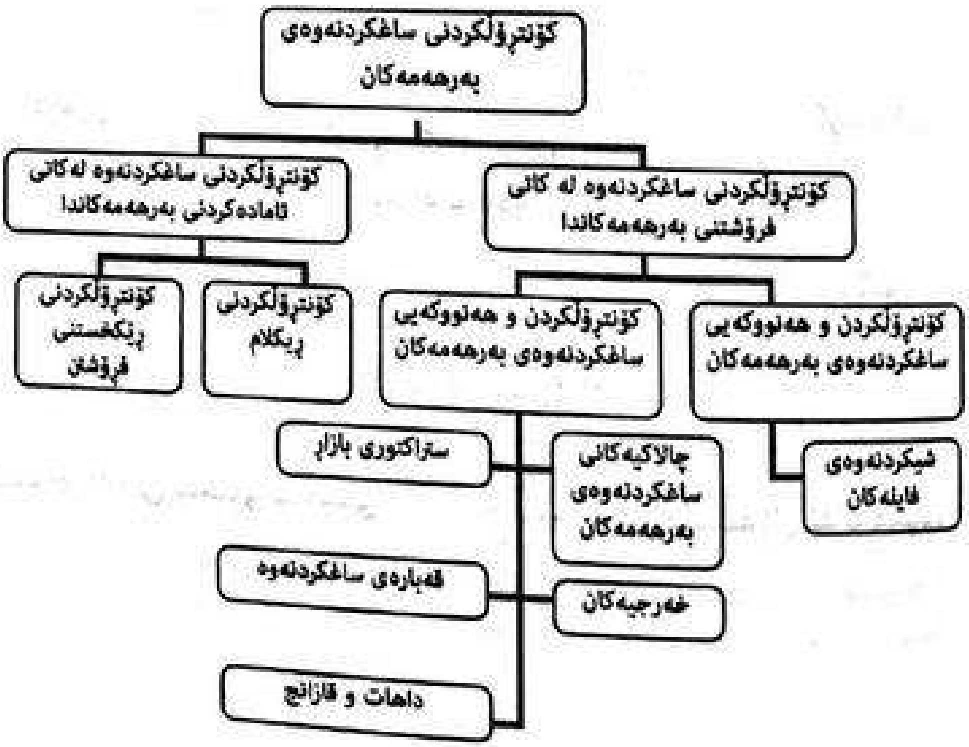
کۆنترۆڵکردنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان
کۆنترۆڵکردنی ساغکردنەوە لە کاتی فرۆشتنی بەرهەمەکاندا
کۆنترۆڵکردنی ساغکردنەوە لەکاتی ئامادەکردنی بەرهەمەکاندا
کۆنترۆڵکردن و هەنووکەیی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان
کۆنترۆڵکردن و هەنووکەیی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان
کۆنترۆڵکردنی ڕیکلام
کۆنترۆڵکردنی ڕێکخستنی فرۆشتن
شیکردنەوەی فایلەکان
چالاکیەکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان
ستراکتوری بازاڕ
خەرجیەکان
قەبارەی ساغکردنەوە
داهات و قازانج

مەبەست لە ستراتیژیەتی کۆنترۆڵکردنی فرۆشتنی بەرهەمەکان شیکردنەوەو شرۆڤەکردنی چەند لایەنێکی گرنگی پرۆسەکەیە وەك: شیکردنەوەی ستراتیژیەتی تواناکانی بەرهەمهێنان، شیکردنەوەی لاوازیەکان بەراوورد بە ڕکابەرەکانی تر، شیکردنەوەو پێشبینکردنی ڕیسکەکان، شیکردنەوەی ئایندەی بازاڕی ساغکردنەوە، شیکردنەوەی بەشە بازاڕی کۆمپانیاکە..

شیکردنەوەی ستراتیژیەتی تواناکانی بەرهەمهێنان زیاتر بۆ چالاککردنی سستەمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان پەیڕەو دەکرێت کە لە سەر بنەمای لێکۆڵینەوەی حاڵەتی ڕاستەقینەی کۆمپانیاکە و دروستی پێوەرە ئابووریەکانی کۆمپانیاکە بە ڕێوەدەچێت، کە ئامانجی سەرەکی بریتییە لە هەمە ئاوهەنگی و نزیککردنەوەی بەشی ساغکردنەوەی بەرهەمەکانە لەگەڵ کڕیارەکاندا. سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١٥-٥) شیکردنەوەی ستراتیژی تواناکانی کۆمپانیا لە بازاڕەکاندا

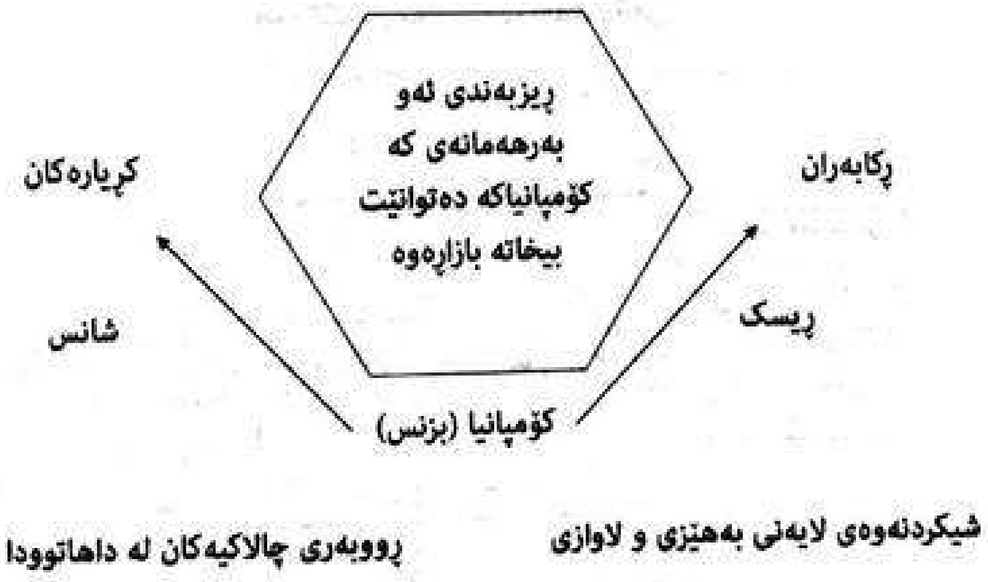
ڕیزبەندی ئەو بەرهەمانەی کە کۆمپانیاکە دەتوانێت بیخاتە بازاڕەوە
کڕیارەکان
ڕکابەران
شانس
ڕیسک
کۆمپانیا (بزنس)
شیکردنەوەی لایەنی بەهێزی و لاوازی
ڕووبەری چالاکیەکان لە داهاتوودا

ئەوەی تاکو ئێستاکە زانراوە ئەوەیە کە میتۆدی حاڵەتی ڕاستەقینە لە فەرهەنگی ئابووریدا پێی دەوترێت (Ist-Analyse)، واتە شیکردنەوەی یاخود شرۆڤەکردنی بارودۆخی ڕاستی یانەی یاخود واقیعیانەی کۆمپانیاکە. ئەو پرۆسەیەش واتە لێکۆڵینەوە لە جۆرەکان و گرووپەکانی بەرهەم کە ئامانج لێیان دیاریکردنی باشترین شێوازی گەیاندنی خزمەتگوزارییەکانە بە دوا بەکاربەر .

بەهۆی میتۆدی (Ist-Analyse) ەوە دەتوانیین بزانیین کەی و چۆن پێگەی کۆمپانیاکە لە بازاڕەکاندا پتەوە بکەین، چونکە هەر وەك ئاشکرایە بەهۆی کێبەڕکێ وە حاڵەتی بازاڕ هەمیشە و بەردەوام لە گۆڕاندایە، ئێمە بەهۆی میتۆدی شیکردنەوەوە دەتوانیین دیاری بکەین چ لایەنێکی سیاسەتی ڕکابەران لە بازاڕەکاندا سەیر بکەین، سیاسەتی نرخاندن یاخود سیاسەتی جۆراوجۆرکردنی بەرهەمەکان. ئەو کاتە دەتوانیین بڕیاری دروست لە گۆڕانکارییەکان لە بەڕێوەبردندا بدەین. جگە لەوەش بەهۆی میتۆدی (Ist-Analyse) ەوە دەتوانیین هەڵسەنگاندنی واقیعیانە بۆ پێگەو پێوەرە ئابووریەکان ئەنجام بدەین و لە سەر بنەمایەکی دروست بڕیارەکان بدەین.

لە پراکتیکدا کۆمپانیاکان بۆ دیاریکردنی پێگەو ئاڕاستە و داینامیکی چالاکییەکانی لە بازاڕەکاندا ماتریس (Matrix) ی سەنجراکێشان و حاڵەتی ڕکابەرەکان دادەڕێژن. بۆ ئەوەی بە گونجاووترین شێوە توانا و سەرچاوەکانیان بەکاربهێنن. بۆ ئەمەش سەیری ڕێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١٦-٥) پێگەی کۆمپانیا لە بازاڕەکاندا

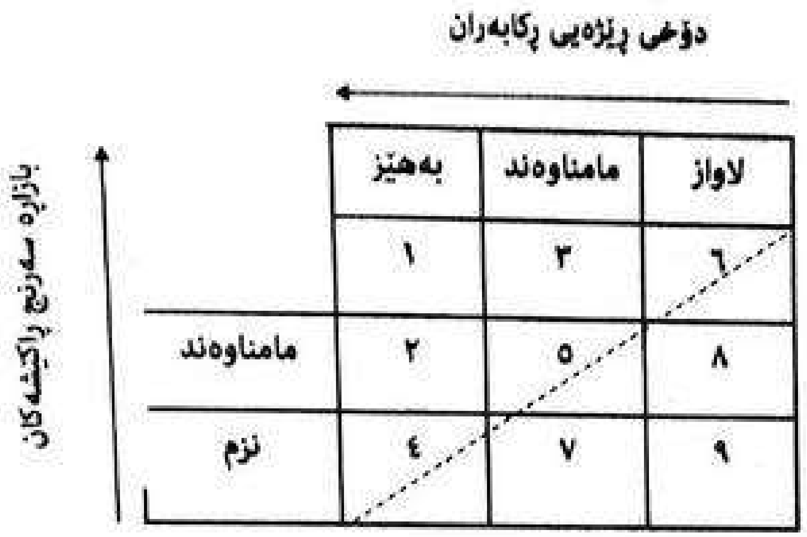

لاواز	مامناوەند	بەهێز	
٦	٣	١	
٨	٥	٢	مامناوەند
٩	٧	٤	نزم

ئەوەی لێرەدا شایستەی سەرنجدانە ئەوەیە کە لە پراکتیکدا زۆربەی کات سەرنجڕاکێشان بۆ بەرهەمەکان لە بازاڕەکاندا لەگەڵ پێگەی کۆمپانیاو حاڵەتی ڕکابەرەکانی تر یەکناگرنەوە یاخود ناگونجێن پێکەوە، چونکە ئەستەمە لە یەک کاتدا بتوانیین هەڵسەنگاندنی تەواو بۆ پرۆسەی سەرنجڕاکێشان و پێگەی یاخود شوێنی کۆمپانیاکە لە نێو ڕکابەرانی تردا بکرێت ئەگەر هاتوو هەڵسەنگاندنیشمان کرد ئەوا هەڵسەنگاندنەکە ڕەنگە دوور بێت لە واقیعەوە و دروست دەرنەچێت. بۆیە پێویستە چەند هەنگاوێکی تر بنێین بۆ ئەوەی هەڵسەنگاندمان بۆ بارودۆخەکە واقیعیانە بێت، بۆ ئەمەش پێویستە بە ووردی سەیری خشتەکانی خوارەوە بکەین کە بەهۆیانەوە دەتوانیین بە دروستی هەڵسەنگاندن بۆ پێگەی کۆمپانیاکەمان بکەین. خشتەی ژمارە (٥,٣) کە دەتوانیین ناوی (فۆرمی پێوەرەکانی) لێ بنێین یارمەتیمان دەدات کە تا ڕادەیەکی باش و گونجاو پێگەی کۆمپانیاکەی لە بازاڕەکاندا پێ دیاری بکەین.

خشتەی (٣-٥) فۆرمی پێوەرەکان - Ist Analyse

بەرهەمەکان				کۆمپانیاکان			
دۆخی ڕکابەرەکان	بەرز ١٠٠	ناوەنجی ٦٦	نزم ٣٣-٠٠	بەرز ١٠٠	ناوەنجی ٦٦	نزم ٣٣-٠٠	کەرتە سەرنجڕاکێشەکان
قەبارەی بەشەبازار	٧٠ ٦٠ ٩٠ ٨٠	٣٠ ٤٠ ٦٠	٢٠ ٠ ١٠	٨٠ ٧٠	٤٠ ٥٠ ٦٠	٢٠ ٣٠ ٠ ١٠	ئاستی گەشەی ئابووری لە بازاردا
١-وەکخۆی							١-ڕووبەڕووجیاکردنەوەی کەرتەکان
٢-گۆڕینی بەشە بازار							٢-گۆڕینی قەبارەی بەشەبازار
٣-بەناوبانگی کەرتی بەرهەمهێنان							٣-دابینکردنی خواستەکانی بەکاربەر
٤-کەمی خەرجییەکان							٤-بەرزبا گسنە
٥-تواناکان							٥-سەرچاوەی بۆچوونە جیاوازەکان
٦-سەرچاوەی دارای							٦-تایبەتمەندتی
٧-توانای گەشەکردن							٧-بچڕکردنەوەی سەرمایەگوزاری
٨-بەناوبانگی کۆمپانیا							٨-بازاڕی کەرەسەی خاو
٩-پەیوەندیە هاوبەشەکان							٩-ڕێکخستنی حکومی

١٠-کەناڵەکانی گەیاندن							١٠-پەیوەستەکان
١١-ڕۆڵی سەرکردایەتی لەبازاردا							--------
-١٢ هاوبەشایەتی لە بزنسدا							--------
کۆی گشتی							کۆی گشتی
هەڵسەنگاندن							هەڵسەنگاندن
							ئەنجامەکان

جگە لەوەش بەهۆی خشتەکەی خوارەوە دەتوانیین ڕوونکردنەوەی تەواوی پێوەرە ئابووریەکان و هەڵسەنگاندنی تەواوی پێگەو بارودۆخی کۆمپانیاکە لە بازاڕەکاندا بکەین

خشتەی (٤-٥) پێوەری ئابووری سێکتەرەکان

پێوەرەکان	ڕوونکردنەوە
ئامانج لە گرووپەکان	پەیوەندی باش لەگەڵ کڕیاران لە سەرجەم ناووچەکاندا
گۆڕانی قەبارەی بازاڕ	چۆنیەتی گەشەپێدان بە قەبارەی فرۆشتن لە بازاڕەکاندا و دەستنیشانکردنی لایەنی نێگەتیف و پۆزەتیف
ئاستی چڕبوونەوەی هەندێك لە جۆری بەرهەم	چاوودێرکردنی ئاستی چڕبوونەوەو چەندایەتی جۆرە بەرهەمەکان لە بازاڕدا

ڕیکلام بە مەبەستی گەیاندنی زانیاریەکان	ئایا جۆری ڕیکلامکردنی بەرهەمەکان تاکو چ ئاستێك کاریگەریان هەیە لە ڕاکێشانی کڕیاردا
سەرچاوەی بۆچوونەکانی دیکە	ئایا کڕیارەکان یاخود بازرگانەکان چ بووچونێکی جیاوازیان هەیە دەربارەی پرۆسەی ساغکردنەوە
تایبەتمەندێتی	چۆنیەتی تایبەتمەندێتی و جیاوازی بەرهەمەکە لە نێو بەرهەمە هەمەجۆرەکانی تر لە بازاڕدا
سەرمایەگوزاری	ئایا ئەو سێکتەرە ئابووریە تاکو چ ئاستێك سەرنج ڕاکێشەرە بۆ سەرمایەگوزاری
پەیوەستی بە بازاڕی سەرچاوە سروشتیەکان	ئایا تاکو چەند یاخود بە چ ڕێژەیەك ئەو سێکتەرە پشت دەبەستێت بە سەرچاوە سروشتیەکان
ڕێکخستنی حکوومی	ئایا دەزگا حکوومیەکان تاکو چ ئاستێك مافی دەستێوەردانیان هەیە
بەربەستی بەردەم چوونە نێو سێکتەرەکانەوە	ئایا چ بەربەست و ئاستەنگێك هەیە لە چوونە ناو ئەو سێکتەرەو لەگەڵ چ سێکتەرێکی تردا دەتوانێت هەمە ئاوهەنگی ئەنجام بدرێت

لە سستەمی کۆنترۆڵکردندا شیکردنەوەی لایەنی لاواز و بەهێزی کۆمپانیاکە لە بازاڕدا تەوەرێکی سەرەکییە . مارکیتینگ بایەخی تایبەت دەدات بە شیکردنەوەی ئەو لایەنانە . کە بە (SWOT) ناسراوە، ئەو ووشەیە کوتکراوەی

ئەم چەند پیتەی خوارەوەیە :

(Strengths) - لایەنی بەهێز
(Weaknesses) - لایەنی لاواز
(Opportunities) - تواناکان
(Treast) - مەترسیەکان

بە شێوەیەکی گشتی شیکردنەوەی لایەنی بەهێزو لاوازی کۆمپانیاکان زیاتر لە حاڵەتی قەیرانە ئابووریەکاندا پێویستە، واتە لە کاتێکدا جموجوڵی کڕین و فرۆشتن لە بازاڕەکاندا سست دەبن، لە و حاڵەتەدا لە شیکردنەوەو بەراووردکردنی لایەنی بەهێز و لاوادا، پێویستە خوێندنەوە بۆ پێوەرەکان بکرێتەوە، بە جۆرێك دەبێت بایەخی تەواو بدرێت بە مەیلی بەکاربەران بە شێوەیەك کە لەگەڵ هەر کڕیارێکدا بە جیا و بە تەنها ڕوونکردنەوەی پێویستی بۆ بکرێت .

ئەو خاڵە گرنگ و پێویستانەی کە دەبێت لە کاتی هەڵسەنگاندنی لایەنی بەهێز و لایەنی لاوازدا پەیڕەو بکرێت بریتیین لە :

- منۆپۆلیەتی لە تەکنۆلۆجیای بەرهەمهێناندا یاخود لە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاریدا.
- ئاستی بەرزی چۆنیەتی واتە جۆریەتی بەرهەمەکە.
- خزمەتگوزاری پێویست پێش کڕین و باش کڕینی کاڵاکە.
- خێرایی لە گەیاندنی بەرهەمەکە بە کاربەر.
- پەیوەندی بەردەوام لەگەڵ کڕیاردا.

هەندێك جار کۆمپانیا گەورەکان لە هەڵسەنگاندنی لایەنی بەهێز و لاوازدا فۆرمێکی تایبەت بەکاردەهێنن کە بەهۆیەوە دەتوانن بە شێوەیەکی واقیعیانە هەڵسەنگاندنی گشت پێوەرەکانی پێ ئەنجام بدەن و کار لە سەر باشکردن و بەهێزکردنی لایەنە لاوازەکان لە بازاڕەکاندا بکەن. بۆ زیاتر بەرچاوو ڕۆشنی سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (٥-٥) هەڵسەنگاندنی لایەنی بەهێز و لاواز بە پێی پێوەرە بنچینەییەکان

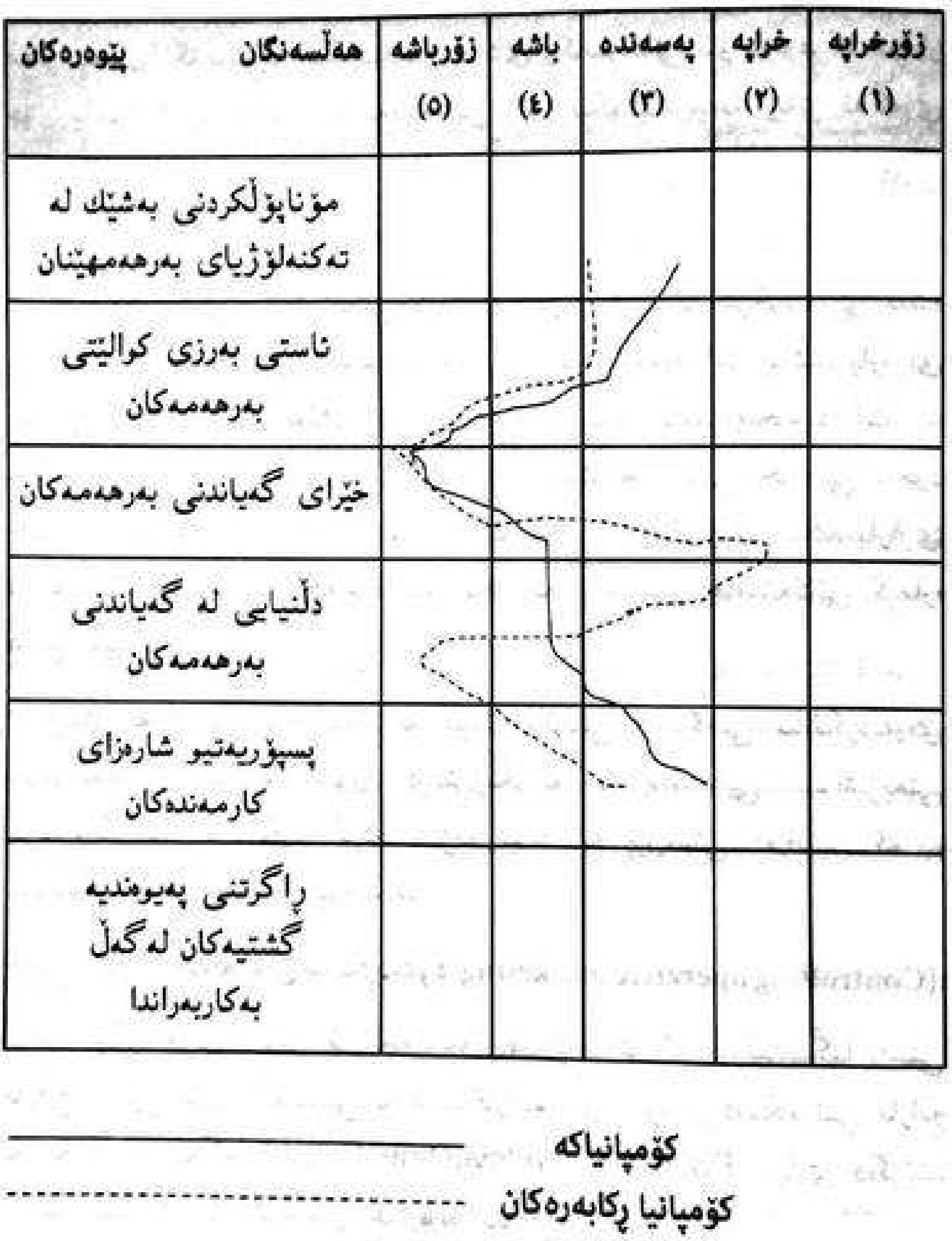

زۆرخراپە (١)	خراپە (٢)	پەسەندە (٣)	باشە (٤)	زۆرباشە (٥)	هەڵسەنگان پێوەرەکان
					مۆناپۆلکردنی بەشێك لە تەکنەلۆژیای بەرهەمهێنان
					ئاستی بەرزی کوالیتی بەرهەمەکان
					خێرای گەیاندنی بەرهەمەکان
					دڵنیایی لە گەیاندنی بەرهەمەکان
					پسپۆریەتیو شارەزای کارمەندەکان
					ڕاگرتنی پەیوەندیە گشتیەکان لەگەڵ بەکاریەراندا

———— کۆمپانیاکە

- - - - - کۆمپانیا ڕکابەرەکان

هەروەك پێشتر ئاماژەمان پێداوە بەندێکی تری ستراتیژیەتی کۆنترۆڵکردن بریتییە لە پێشبینیکردنی ئەگەری ریسکەکانی کۆمپانیکەیە لە بازارەکاندا. پێشبینکردنی ریسك و مەترسیەکان زیاتر دوای لێکۆڵینەوەکانی لایەنی بەهێز و لاوازی کۆمپانیاکا لە بازارەکاندا بەرێوەدەچێت، مەبەستی سەرەکی لە پێشبینیکردنی مەترسیەکان لێکۆڵینەوەو شیکردنەوەی توانای رکابەرەکانی ناو بازارە، کە هەمان جۆر یاخود شێوە بەرهەم بەرهەمدەهێنن، لەم لێکۆڵینەومیەدا زیاتر ئەگەری شانسەکانی قەبارەی فرۆشتنی بەرهەمی کۆمپانیاکە چ لە بازارە ناوخۆیی و چ لە بازارە جیهانییەکاندا پێشبین دەکرێت.

تەوەرێکی تری ستراتیژیەتی کۆنترۆڵکردن بریتییە لە شیکردنەوەی بەشە بازار بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، واتا لێکۆڵینەوە لەو بەشە بازارەی کە کۆمپانیاکە چالاکییەکانی بە بێ هیچ کۆسپێك تێدا ئەنجام دەدات. لە شیکردنەوەی بەشە بازاردا پێویستە بایەخ بدرێت بە ئاستی چڕیەتی یاخود چڕبوونەوەی بەکاربەران لەو شوێنەدا و زیادکردن و فراوانکردنی بەشە بازاری تر بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان و لێکۆڵینەوە لە سەر خواستەکانی کڕیارە هەمیشەییەکان.

پێشتر بە کورتی ئاماژەمان بە کۆنترۆلکردنی هەنوکەیی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان داوە، ئەم جۆرە کۆنترۆلکردنە لە سستەمی ستراتیژیەتی کۆنترۆلکردندا تەوەرێکی گرنگە بۆیە لێرەدا بە پێویستی دەزانیین کە بە شێوەیەکی فراوانتر باسی لێوە بکەین.

کۆنترۆلکردنی هەنوکەیی ساغکردنەوە(Controlling operative marketing):

لە شیکردنەوەی ئاستی قازانجەکانەوە دەستپێدەکات. لە مارکێتینگدا ئاستی قازانج بە پێی بری فرۆشتنی بەرهەمەکان بەهۆی پێوەری دەسکەوتنی قازانج لە سەرمایەی بەگەڕخراودا (RoI-Return on Investment) دیاری دەکرێت، کە دەتوانیین لە هاوکێشەکەی خوارەوەدا نیشانی بدەین:

RoI = قازانج / سەرمایە (سەرمایەگوزاری)

جگە لەو تەوەرانەی سەرەوەش لە سستەمی کۆنترۆڵکردنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا پێویستە شیکردنەوەی ستراکتوری خەرجیەکان و ستراکتوری بازاڕەکان لێکۆڵینەوەیان لەسەر بکرێت.

شیکردنەوەی ستراکتوری خەرجیەکان (Analysis of the cost Structure)- شیکردنەوەی خەرجییەکان بە ڕێگەی دەستنیشانکردنی: خەرجیە ڕاستەوخۆکانی بەرهەمهێنان، تێچوونە ڕاستەوخۆکانی دابەشکردن و خەرجیە ڕاستەوخۆکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بە ئەنجام دەدرێت. لە کاتی شیکردنەوەی ستراکتوری خەرجیەکاندا پێویستە بە ووردی تێبینی تواناکانی بەرهەمهێنان بکرێت تاکو بە شێوەیەکی دروست بڕی تێچوونی مەوادی خام و کەرەستە پێداویستەکانی تر بۆ بەرهەمهێنان دیاری بکرێت و لە کاتی خۆیدا بگەیەنرێتە شوێنی بەرهەمهێنان. **شیکردنەوەی ستراکتوری بازاڕ (Analysis of market Structure) -** وەك ئامرازێکی گرنگی کۆنترۆڵکردن لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا سەیر دەکرێت. شیکردنەوەی ستراکتوری بازاڕ بە خوێندنەوەی کاریگەری فاکتەرە دەرەکی و ناوخۆییەکان لە سەر دینامیکی بازاڕ بە ڕێوە دەچێت.

لە کۆنترۆڵکردنی پرۆسەی بەرهەمهێنان و ساغکردنەوە بەرهەمەکاندا چەند پێوەرێکی ستاندارد بەکاردەهێنرێت کە دەکرێت ناوی سستەمی پێوەرەکانی لێ بنێین، لە وێنەکەی خوارەوەدا لە سەر نموونەی کەرتی چاپەمەنی کۆنترۆڵکردنی پرۆسەی بەرهەمهێنان و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دەخەینە ڕوو.

وێنەی (١٧-٥) سیستەمی پێوەرەکان لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا

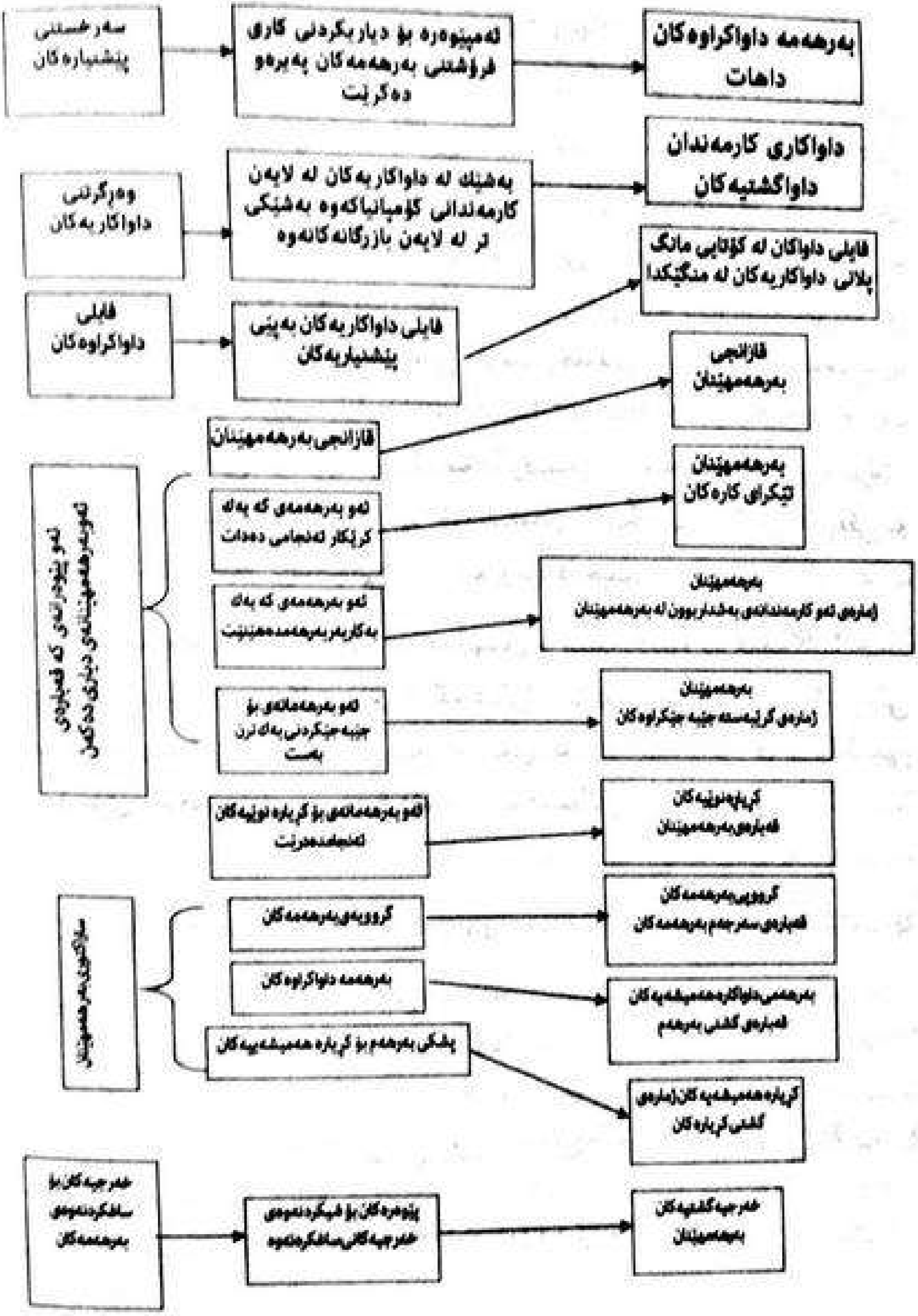
سەرخستنی پێشنیارەکان
ئەمپێوەرە بۆ دیاریکردنی کاری فرۆشتنی بەرهەمەکان بەرەو دەگرێت
بەرهەمە داواکراوەکان داهات
وەرگرتنی داواکاریەکان
بەشێك لە داواکاریەکان لە لایەن کارمەندانی کۆمپانیاکەوە بەشێکی تر لە لایەن بازرگانەکانەوە
داواکاری کارمەندان داواگشتیەکان
فایلی داواکراوەکان
فایلی داواکاریەکان بەپێی پێشنیاریەکان
فایلی داواکان لە کۆتایی مانگ پلانی داواکاریەکان لە مانگێکدا
قازانجی بەرهەمهێنان
قازانجی بەرهەمهێنان
ئەو پێوەرانەی کە قەبارەی ئەو بەرهەمهێنانەی دیاری دەکەن
ئەو بەرهەمەی کە بەلە کرێکار ئەنجامی دەدات
بەرهەمهێنان تێکرای کارەکان
ئەو بەرهەمەی کە بەلە بەکاربەر بەرهەمدەهێنێت
بەرهەمهێنان ژمارەی ئەو کارمەندانەی بەشداربوون لە بەرهەمهێنان
ئەو بەرهەمانەی بۆ جێبەجێکردنی بەلەترین بەست
بەرهەمهێنان ژمارەی گرێبەستە جێبەجێکراوەکان
ئەو بەرهەمانەی بۆ کڕیارە نوێیەکان ئەنجامدەدرێت
کڕیارەنوێیەکان قەبارەی بەرهەمهێنان
سازکردنی بەرهەمهێنان
گرووپەی بەرهەمەکان
گرووپی بەرهەمەکان قەبارەی سەرجەم بەرهەمەکان
بەرهەمە داواکراوەکان
بەرهەمی داواکارەهەمیشەییەکان قەبارەی گشتی بەرهەم
پشکی بەرهەم بۆ کڕیارە هەمیشەییەکان
کڕیارەهەمیشەییەکان ژمارەی گشتی کڕیارەکان
خەرجیەکان بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان
پێوەرەکان بۆ شیکردنەوەی خەرجیەکانی ساغکردنەوە
خەرجیە گشتیەکان بەرهەمهێنان

٥-٢ لۆژیکی مارکیتینگ

لۆژیکی - مارکیتینگ (Marketing_ Logistics) :

وەك ئامرازێك بۆ بۆ بەرزکردنەوەی چالاکییەکانی پرۆسەی گەیاندن و گواستنەوەی بەرهەمەکان بەکاردەهێنرێت و هەروەها وەك فاکتەرێکی کاریگەریش بۆ دیاریکردنی ئاستی کارایی سستەمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکانیش پەیڕەو دەکرێت.

ئەگەر لۆژیك بە مانا فەلسەفیەکەی بریتی بێت لە هونەرو زانستی بەکارهێنانی ئاوەزە یاخود چەشنێك لە بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە بێت، ئەوا لۆژیکی ئابووری یاخود لۆژیکی مارکیتینگ بریتییە لەو چەمکە زانستەی کە لە هۆکارو دەرئەنجامەکانی پرۆسەی جوولەی بەرهەمەکان دەکۆڵێتەوە لە پێناوی دیاریکردنی باشترین و گونجاوترین میتۆدو شێوەی ڕێکخستن لە ئاڕاستەکردنی بەرهەم و زانیاریەکاندا.

ئێستاکە لە بواری مارکیتینگدا لۆژیك وەك زانستی پلانڕێژی و دابەشکردنی یاخود جوولەپێکردن و گوێزانەوەی بەرهەمەکان سەیر دەکرێت.

ئەگەر کەمێك لاپەڕەکانی مێژوو بۆ دواوە هەڵبدەینەوە بۆمان دەردەکەوێت کە بۆ یەکەم جار لۆژیك لە گواستنەوە دابینکردنی پێویستە مادديەکانی سەربازیدا هاتۆتە کایەوە، ئەمەش زیاتر لە قۆناغی فراوانبوونی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانەکاندا

پراکتیك کراوە. هەروەها دواتریش لە زۆربەی جەنگەکاندا پرنسیپی لۆژیکی بۆ دابینکردن و گەیاندنی پێداویستیەکانی سەربازی و پتەوکردنی سەربازگاکان پەیڕەوکراوە. ئەمەش بە زەقی لە جەنگی دووەمی جیهانیدا بەدی کراوە. دوای کۆتای جەنگی دووەمی جیهانی بە تایبەتی لە سەرەتای ساڵی (١٩٥٠) ەوە زانستی لۆژیکی لە کەرتە ئابووریەکاندا بە کارهاتووە وەك ئامرازێکی کاریگەر لە گواستنەوەو گەیاندنی بەرهەمەکان لە بەرهەمهێنەرەوە بۆ بەکاربەران، دواتر دەستەواژەی لۆژیکی ئابووری زیاتر لە بوارەکانی دابینکردن و کۆگاکردنی بەرهەمەکان بەکارهاتووە، لە ساڵی حەفتاکانی سەدەی ڕابردووەوە لۆژیك لە کەرتی پیشەسازیدا هاتۆتە ئاراوە وەك ئامرازێکی کارا لە دیاریکردنی تواناکانی بەرهەمهێنان و پرۆسەی دابەشکردن و گەنجینەکردنی بەرهەمەکان.بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١٨-٥) گەشەی لۆژیك لە بواری بەرهەمهێناندا

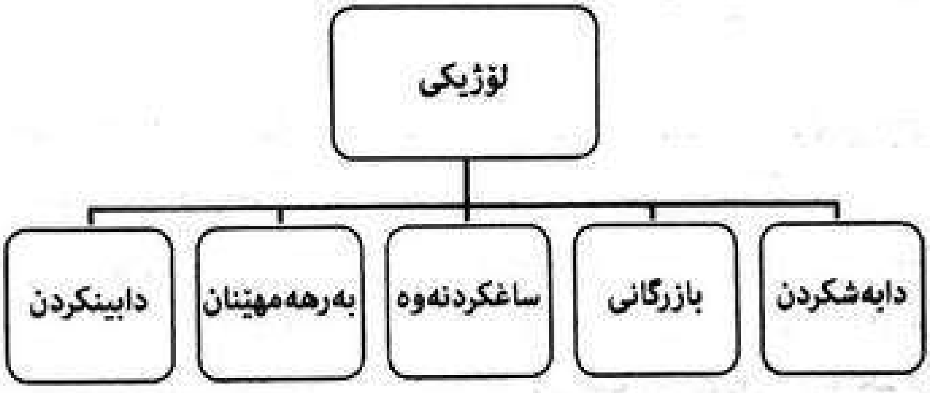

ئەوەی شایستەی سەرنجە ئەوەیە کە کۆژیکی بە شێوەیەکی هێمنانەو لە سەرەخۆ گەشەی کردووە بە جۆرێك کە ئێستاکە سەرجەم کایەکانی ئابووری و کۆمەڵایەتی گرتۆتەوە بە تایبەتی دوای گەشەکردنی کەرتی زانیاری، بە واتایەکی تر لۆژیکیش بە جیانگیر بووە. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی گەشەسەندنی بە پلەبە پلەی لۆژیکی سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

پراکتیك کراوە. هەروەها دواتریش لە زۆربەی جەنگەکاندا پرنسیپی لۆژیکی بۆ دابینکردن و گەیاندنی پێداویستیەکانی سەربازی و پتەوکردنی سەربازگاکان پەیڕەوکراوە. ئەمەش بە زەقی لە جەنگی دووەمی جیهانیدا بەدی کراوە. دوای کۆتای جەنگی دووەمی جیهانی بە تایبەتی لە سەرەتای ساڵی (١٩٥٠) ەوە زانستی لۆژیکی لە کەرتە ئابووریەکاندا بە کارهاتووە وەك ئامڕازێکی کاریگەر لە گواستنەوەو گەیاندنی بەرهەمەکان لە بەرهەمهێنەرەوە بۆ بەکاربەران، دواتر دەستەواژەی لۆژیکی ئابووری زیاتر لە بوارەکانی دابینکردن و کۆگاکردنی بەرهەمەکان بەکارهاتووە، لە ساڵی حەفتاکانی سەدەی ڕابردووەوە لۆژیك لە کەرتی پیشەسازیدا هاتۆتە ئاراوە وەك ئامڕازێکی کارا لە دیاریکردنی تواناکانی بەرهەمهێنان و پرۆسەی دابەشکردن و گەنجینەکردنی بەرهەمەکان.بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٥-١٨) گەشەی لۆژیك لە بواری بەرهەمهێناندا

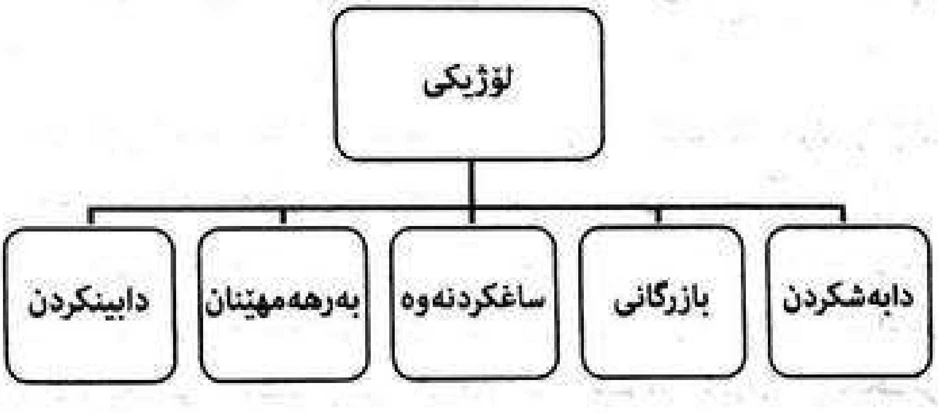

ئەوەی شایستەی سەرنجە ئەوەیە کە کۆژیکی بە شێوەیەکی هێمنانەو لە سەرەخۆ گەشەی کرددووە بە جۆرێك کە ئێستاکە سەرجەم کایەکانی ئابووری و کۆمەڵایەتی گرتۆتەوە بە تایبەتی دوای گەشەکردنی کەرتی زانیاری، بە واتایەکی تر لۆژیکیش بە جیانگیر بووە. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی گەشەسەندنی بە پلەبە پلەی لۆژیکی سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (٥-٦) گەشەی قۆناغەکانی لۆژیکی لە کەرتە ئابووریەکاندا

ساڵەکان	کەرتە ئابووریەکان	رامانی لۆژیکی
تاکو ١٩٥٠	کەرتی سەربازی	دابەشکردنی سنترالیزمی
١٩٦٠	دابەشکردنی بەرهەم	دابەشکردن و ساغکردنەوە
١٩٧٠	ئامادەکردن، کۆگاکردن	
١٩٧٥	بەهەمهێنان	
١٩٨٦	کەرتی گواستنەوە	مارکێتینگ
١٩٩٠	دابینکردنی ماددی و تەکنیکی	-
١٩٩٤	سەنتەرە بازرگانیەکان	تێهەڵکێش و پێکداچوونی مارکێتینگ و مینێدژمێنت
١٩٩٦	سەنتەرە پیشەسازیەکان	
٢٠٠٠ تاکو ئێستا	تۆڕەکانی زانیاری و بە جیهانیبوونی بزنس	

ئەگەر سەیری بابەت و مەبەستەکانی لۆژیکی بکەین ئەوا دەتوانیین بڵێین بابەتەکانی لۆژیکی بریتییە لە: بەرهەم، زانیاریەکان، تەکنۆلۆژیا، ووزە، دراو. ئەوا مەبەستەکانی لۆژیکی بریتیی دەبن لە : گووزەم و جووڵە پێکردنی بەرهەمەکان لە پرۆسەی بزنسدا. لەم ڕوانگەیەوە دەکرێت بڵێین ئامانجی لۆژیکی بریتییە لە دۆزینەوەی گونجاوترین بڕیار لە نێوان توانا مرۆیی و توانا داراییەکانی بەرهەمهێنان و تواناکانی جێبەجێکردنی پێداویستیەکانی بەکارەران.

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی تکایە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١٩-٥) سیفەتی پەیوەندی نێوان لۆژیکی خەرجیەکان و لۆژیکی خزمەتگواری گەیاندنی بەرهەمەکان

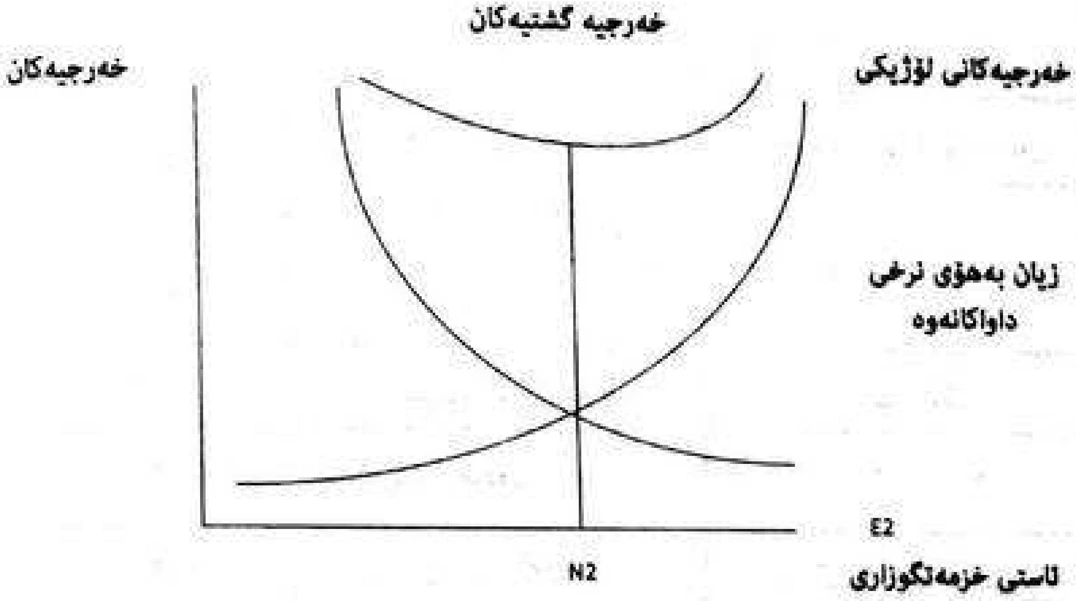

تەوەرێکی تری گرنگ کە دەکرێت باسی لێوەبکەین ئەوەیە کە وڵاتە پێشکەوتووەکان و کۆمپانیا گەورەکان تا چ ئاستێك خەرجی لە بواری لۆژیکیدا دەکەن و کام کەرتە ئابووری خەرجی زیاتری پێویستە. بە پێی ئامارەکانی کە لەبەر دەستدان قەبارەو ڕێژەی خەرجیەکان نزیکەی (١٠-٣٠٪) سەرجەم خەرجیەکان پێکدەهێنن. بەهۆی خشتەکەی خوارەوە ڕێژەی خەرجیەکانی لۆژیکی کەرتە ئابووریەکانی ئەڵمانیا نیشان دەدەین.

خشتەی (٥-٧) ڕێژەی خەرجییەکان لە کەرتە ئابوورییەکاندا

کەرتەکانی ئابووری	ڕێژەی خەرجییەکان، ٪
پیشەسازی خۆراکی	٢٩.٦
پیشەسازی ئاسن (میتاڵ)	٢٦.٥
پیشەسازی پەترۆکیمیاوی	٢٣.١
پیشەسازی کاغەز	١٦.٧
کشتوکاڵ	١٦.١
ئەلەکترۆنی	١٥.٩
ڕستن	١٤.٩
پیشەسازی ئامێرەکان	٩.٦

هەر لە درێژەدان لە باسکردنی گەشەو بایەخی لۆژیکی لە کەرتە ئابووریەکاندا، دەبینیین کە قۆناغ بە قۆناغ یاخود ساڵ بەساڵ بواری لۆژیکی بایەخی زیاتر پێ دەدرێت، بە جۆرێکی وەها کە تەنانەت زۆربەی کۆمپانیاکان بەشی تایبەت بە لۆژیکی دادەمەزرێنن و خەرجیەکی زۆریشی تێدا دەکەن، هەر لە سەر نموونەی ئەڵمانیا لە خشتەکەی خوارەوەدا دینامیکی گەشەی لۆژیکی کۆمپانیاکان نیشان دەدەین.

وێنەی (٥-٢٠) لۆژیکی مارکێتینگ وەک فاکتەری پێکهێنانی سوود گەیاندن بە کاربەران

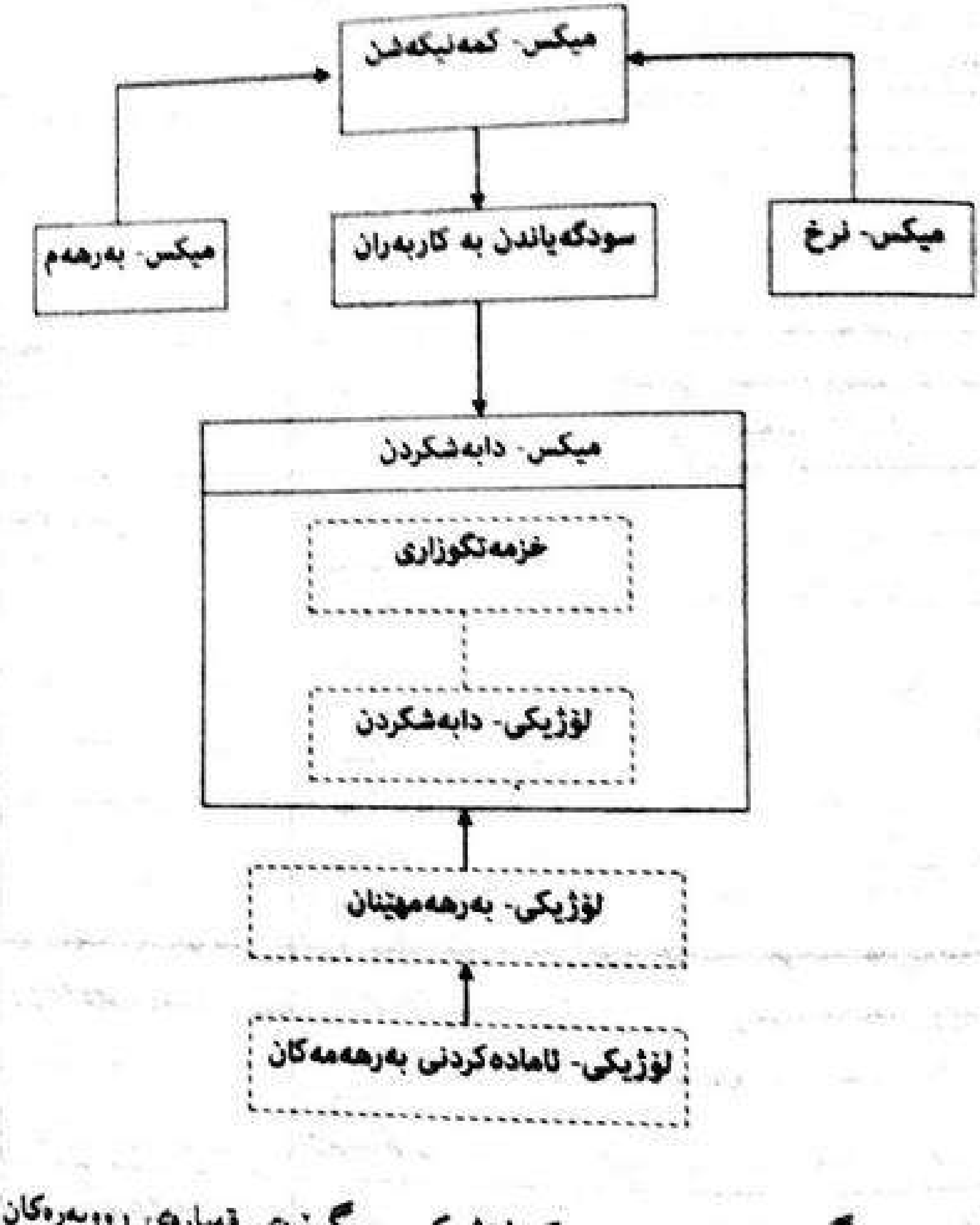
میکس- کەمەنیکەشن
میکس- بەرهەم
سودگەیاندن بە کاربەران
میکس- نرخ
میکس- دابەشکردن
خزمەتگوزاری
لۆژیکی- دابەشکردن
لۆژیکی- بەرهەمهێنان
لۆژیکی- ئامادەکردنی بەرهەمەکان

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە لۆژیکی بە گوێرەی قەبارەی ڕووبەرەکان یاخود بە پێی شوێنەکان (کارگە - کۆمپانیا، ناوچە، وڵات ...)، هەروەها بە گوێرەی سیفەتەکانی وەک: کاتەکان، چالاکایەتی، ڕێکخستنەیی بەرهەمهێنان .. پۆلین دەکرێت.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی مەبەستەکەمان سەیری خشتەی ژمارە (٥,٩) بکەن..

خشتەی (٩-٥) پۆلێنکردنی لۆژیک

فاکتەرە کاریگەرەکان	بواری لۆژیکی
ڕووبەر	- میکرۆلۆژیک - ماکرۆلۆژیک - مێگالۆژیک
کات	- شیکردنەوە، پلاندانان و ڕێکخستنی سستەم و پرنسیپی لۆژیک - ژمێزکردنی هێزی بەرهەمهێنانی سستەمی لۆژیکی
چالاکایەتی	- ئامادەکاری - بەرهەمهێنان - ساغکردنەوە - مارکێتینگ - بازرگانی - سستەمی جوولە پێکردن - کۆگاکردن - پێچانەوە - زانیاری
ڕێکخستن	- کۆمپانیا - بیناسازی - پیشەسازی سەربازی - بزنسکردن
بابەت، مەبەست	**- تاکی** **- کۆیی** **- یەدەکی ئامێرەکان** **- کارمەندان**

ئەگەر کەمێك ناوەڕۆکی خشتەکەی سەرەوەمان تاوتوێ بکەین، ئەوا دەبینین لە ڕوانگەی بەرهەمهێنانەوە جۆرەکانی لۆژیکی بریتیین لە : میکرۆلۆژیکی، ماکرۆلۆژیکی، میتالۆژیکی.

- میکرۆلۆژیکی (Micrologistics) - تەنها لە سنوورو چوارچێوەی یەك کۆمپانیادا بە ڕێوە دەچێت.

- ماکرۆلۆژیکی (Macrologistics) - لە سەر ئاستی کەرتە جیاجیاکانی ئابووری یاخود لە سەر ئاستی ئابووری نیشتمانی بە ڕێوە دەچێت.

- میتالۆژیکی (Metalogistics) - لە سەر ئاستی ناوچەیەکی ئابووری یاخود یەکێتیەکی ئابووری ناوچەیی بە ڕێوە دەچێت.

هەر وەك لە خشتەکەدا نیشانمان داوە چالاکایەتی یاخود کارایی لۆژیکی بە جێبەجێکردنی ئەم ئەرکانە : ئامادەکردن، بەرهەمهێنان، ساغکردنەوە، بازرگانی، جووڵە پێکردن، کۆگاکردن . بە ڕێوە دەچێت.

- لۆژیکی ئامادەکاری (drill logistics) - گشت ئەو ئامادەکارییە پێویستانە دەگرێتەوە کە بۆ پرۆسەی بەرهەمهێنان پێویستن وەك : کڕین و دابینکردنی کەرەسە و مەوادی خام، ووزە و پێداویستیەکانی دیکە کە پێویستن لە بەرهەمهێناندا.

- لۆژیکی بەرهەمهێنان(Production logistics) - بە گەڕخستنی تەکنۆلۆژیاو تەکنیکی بەرهەمهێنان، هەروەها دابینکردنی ووزەو زانیاری و پێداویستیەکانی دیکە کە پێویستن لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا.

- لۆژیکی ساغکردنەوە یاخود فرۆشتن (Sales logistics) - سەرجەم ئەو ئەرك و چالاکییانە دەگرێتەوە کە پێویستن لە گەیاندن و گواستنەوەی بەرهەمەکان بە بازاڕەکان.

- لۆژیکی بازرگانی (Trade logistics) - هەموو ئەو هەنگاو چالاکییانە دەگرێتەوە

كە پێویستن لە كڕین و دابینكردنی پێداویستیەكانی پرۆسەی بەرهەمهێنان، هەروەها ئەو چالاكیانەش دەگرێتەوە كە پێویستن لە پرۆسەی ساغكردنەوەو فرۆشتنی بەرهەمەكان لە بازاڕەكاندا.

- لۆژیكی سستەمی جوولەپێكردن (logistics systems of movement) - سەرجەم پرۆسەی گەیاندن و گواستنەوەی بەرهەمەكان دەگرێتە خۆ، هەروەها ئەركی ئامادەكردن و دابینكردنی گشت ئامرازەكانی گواستنەوە لە گەیاندنی بەرهەمەكاندا دەگرێتە خۆی، بۆ یە هەندێك جاریش پێی دەوترێت (لۆژیكی گواستنەوە).

- لۆژیكی كۆگاكردن (Warehouse logistics) - سەرجەم ئەو كارانە دەگرێتە خۆی كە پێویستن لە پرۆسەی كۆكردنەوە و چڕكردنەوەی بەرهەمەكان لە گەنجینەیەكی تایبەت كە بگونجێت لەگەڵ سیفەتی بەرهەمەكانداو دابینكردنی ئامرازە تایبەتەكان بۆ ئاسانكردنی گواسنەوەو گەیاندنی بەرهەمەكان لە كۆگاكانەوە بۆ بە كاربەران.

بەم شێوەیە جارێكی تر ئەگەر پێناسەی لۆژیكی-ماركیتینگ بكەین: دەتوانین بڵێین بەشێكی بنچینەیی لۆژیكی گواستنەوە و گەیاندن پێك دەهێنێت كە پەیوەندە بە لێكۆڵینەوەو گونجاندنی سەرجەم شێوازەكانی گواستنەوە لە گەیاندنی بەرهەمەكاندا بە كاربەران لە بازاڕەكاندا.

ئێستاكە بۆ زیاتر ڕوونكردنەوەی مەبەستەكانمان لە وێنەكەی خوارەوەدا پرۆسەی لۆژیكی ماركیتینگ دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٥-٢١) پرۆسەی لۆژیکی - مارکیتینگ

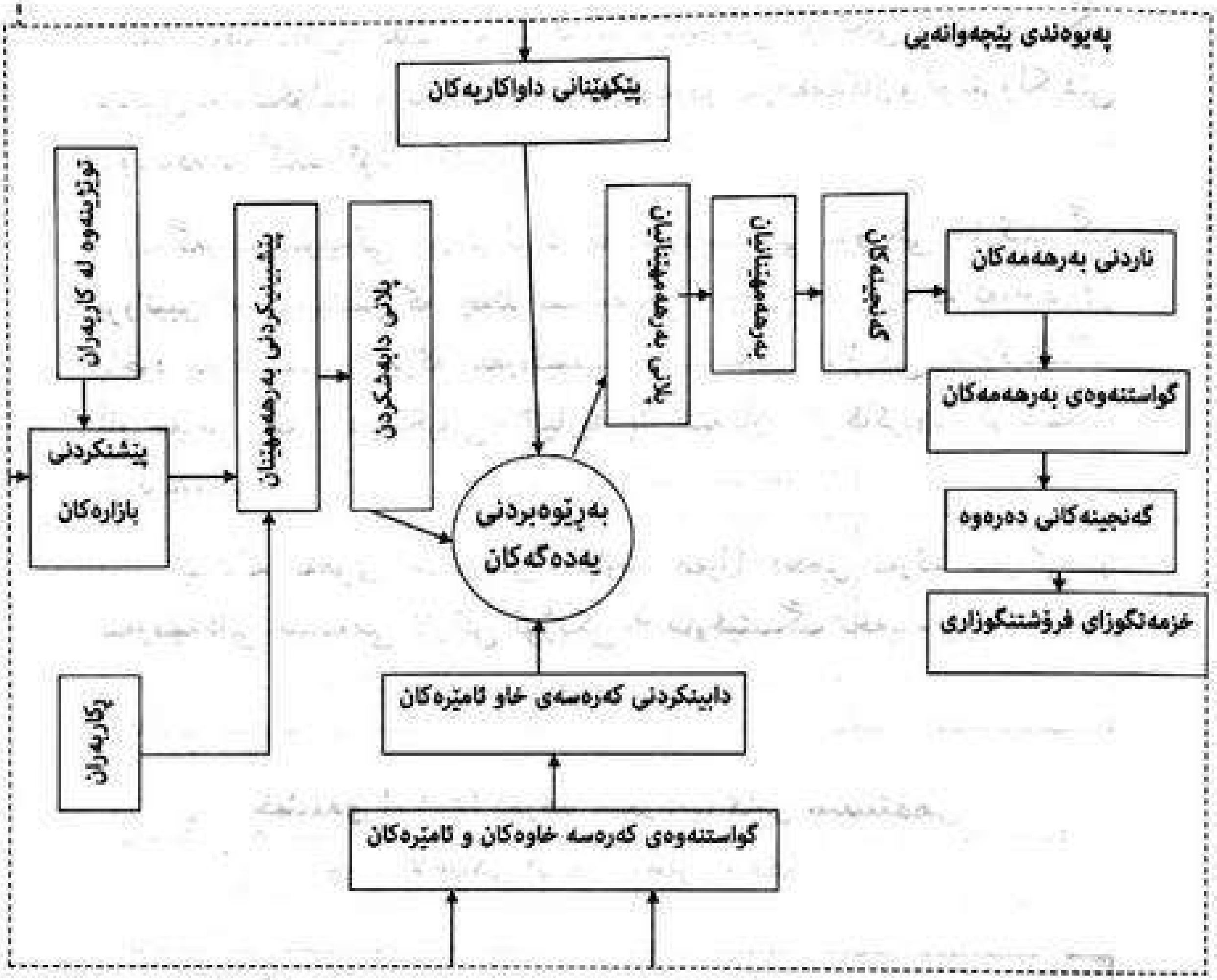
پەیوەندی پێچەوانەیی
پێکهێنانی داواکاریەکان
توێژینەوە لە کاربەران
پێشنکردنی بازارەکان
پێشبینیکردنی بەرهەمهێنان
پلانی دابەشکردن
بەڕێوەبردنی پەدەگەکان
پلانی بەرهەمهێنانیان
بەرهەمهێنانیان
گەنجینەکان
ناردنی بەرهەمەکان
گواستنەوەی بەرهەمەکان
گەنجینەکانی دەرەوە
خزمەتگوزای فرۆشتنگوزاری
ڕکابەران
دابینکردنی کەرەسەی خاو ئامێرەکان
گواستنەوەی کەرەسە خاوەکان و ئامێرەکان

هەر وەك لە وێنەکەدا دەبینیین، هەنگاو ئامڕازە سەرەکییەکانی پرۆسەی لۆژیکی مارکیتینگ بریتیین لە : توێژینەوە و پێشبینکردنی داواکانی بەکاربەر، پێشنیارەکانی ڕکابەران، پێشبینکردنی ساغکردنەوە، پلانڕێژی دابەشکردن، ئامادەکردنی گرێبەستەکان لە کڕین و دابینکردنی کەرسەو مەوادی خام بۆ بەرهەمهێنان، ڕێکخستنی کۆگاکردنی کەرسەو پێداویستیەکانی تری بەرهەمهێنان، پلانڕێژی پرۆسەی بەرهەمهێنان، پێچانەوەو کۆگاکردنی بەرهەمەکان، ڕیچکخستنی ئامڕازەکانی گواستنەوە، گەیاندن و گواستنەوەی

بەرهەمەکان بۆ بازاڕەکان، دەستەبەرکردنی خزمەتگوزاریەکان و بیمەکردنی گەرانتی دوای فرۆشتن ...

بەم شێوەیە دەکرێت بڵێین کە ئەرکە سەرەکییەکانی لۆژیکی - مارکیتینگ بریتیین لە : لێکۆڵینەوە، پلانڕێژی، ساغکردنەوەی بەرهەمەکان و کۆنتڕۆڵکردنی پرۆسەکە لە گشت قۆناغەکاندا.

ئەگەر بە شێوەیەکی ڕوونتر لە ئەرکە سەرەکییەکانی لۆژیکی مارکیتینگ بڕوانیین ئەوا دەبینیین کە چەند سستەمێکی لاوەکی هەن کە بە تەواوکەری یاخود یارمەتیدەری ئەرکە سەرەکییەکانی سستەمی لۆژیکی مارکیتینگ ناو دەبرێن وەك : دابینکردنی زانیاریە پێویستەکان، کۆگاکردن، گواستنەوە، پێچانەوە...

ئێستاکە بەهۆی خشتەکەی خوارەوە هەوڵ دەدەین ئەرکە سەرەکی و بنەڕەتیەکانی سستەمی لاوەکی لۆژیکی - مارکیتینگ بخەینە ڕوو.

خشتەی (١٠-٥) ئەرکە سەرکییەکانی سستەمی لاوەکی لۆژیکی-مارکیتینگ

سستەمەکان	ئەرکەکان
زانیاری پێویست	- پێکهێنانی کەناڵەکانی زانیاری بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان - پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری زانیاریەکان بە کاربەران - ڕێکخستنی تۆڕەکانی کۆمپیوتەر بە بانکەکانەوە تاکو کڕیار بە ئاسانی بتوانێت کارە داراییەکانی لە پرۆسەی کڕیندا بە ئەنجام بگەیەنێت.

کۆگاکردن	- دابینکردنی شوێنی وەستان (گەراج) بۆ ئامرازەکانی گواستنەوە - دیاریکردنی قەبارەی داواکارییەکان و دابینکردنی یەدەکی پێویست لە کۆگاکاندا - کۆنترۆڵکردنی یەدەکی بەرهەمەکان - پێشبینکردنی پڕکردنەوەی کۆگاکان لە بەرهەم - هەڵبژاردنی جۆری کۆگاکردن
گواستنەوە	- هەڵبژاردنی جۆری ئامرازەکانی گواستنەوە - کڕینی ئامرازەکانی گواستنەوە یاخود بەکرێ گرتنیان - دیاریکردنی باشترین ڕێگا بۆ گواستنەوە - ڕێکخستنی گرافیکی گواستنەوە
پێچانەوە	- ئامادەکردنی کەرەسەکانی پێچانەوە - بەکارهێنانی تەکنۆلۆژیای پێشکەوتوو لە پرۆسەی پێچانەوەدا - دیزاینکرد و سەلامەتی پێچانەوەی بەرهەمەکان

دیارە هەر چالاکییەکی ئابووری یاخود هەر بزنسێك ئامانجی کۆتایی بەدەستهێنانی قازانجە، ئەوەی ئاشکرایە چەند خەرجییە گشتییەکان هەر لە بەرهەمهێنانەوە تاکو گواستنەوەو ساغکردنەوەی بەرهەمەکان و فرۆشتنیان کەمتر بێت ئەوا دەکرێت بڕی قازانج زیاد بکرێت ئەمەش ڕێسایەکی بنچینەیی هەر چالاکییەکی ئابوورییە .. وەك دەرکەوتووە خەرجی کۆگاکردن و پاراستنی بەرهەمەکان و گەیاندنی بە بازاڕەکان بەشێکی زۆری خەرجییە گشتیەکانی بزنسکارەکان پێك دەهێنن، هەر بۆیە کۆمپانیاکان گرنگی پێویست دەدەن بە چۆنیەتی کەمکردنەوەی ئەو جۆرە خەرجیانە .

لەم سۆنگەیەوە هەڵبژاردنی گەنجینەو کۆگاکانی کۆکردنەوەی بەرهەمەکان هەروا کارێکی ئاسان نابێت، بۆیە لەم پرۆسەیەدا کۆمپانیاکان گرنگی تەواو دەدەن بە پرۆسەی لۆژیکی - مارکیتینگ. هەڵبژاردنی شوێنی کۆگاکردنی

بەرهەمەکان بەستراوە بە چەند فاکتەرێکی گرنگەوە کە دەکرێت بە ووردی ڕەچاوو بکرێت ئەوانەش بریتیین لە : ژێرخانی (ئینفراسکراکتور) ی شوێنەکە، داینامیکی خواستەکانی بەکاربەر، تواناو کڕینی خەڵکەکە، دوورو نزیکی کۆگاکە لە بازاڕەکانەوە، نرخی کرێی کۆگاکان، جۆریەتی ئامرازەکانی گواستنەوە ..

ئەوەی کە پێویستە لە کاتی هەڵبژارکردنی کۆگای هەڵگرتنی بەرهەمەکاندا تێبینی بکەین ئەوەیە کە چەند قەبارەو ڕوویەری کۆگاکە گەورەو بێت ئەوا بڕی خەرجییەکانیش زیاد دەبن، ئەگەر هاتوو کۆگاکە موڵکی تایبەتی کۆمپانیکە خۆی بێت واتە بەکرێ نەگیرابێت ئەوا قەبارەی خەرجییەکان زیاتر دەبن . کەواتە تەنها لە کاتی بەراووردکردنی بڕی خەرجییەکاندا دەتوانرێت بڕیاری کۆتا لە دروستکردنی کۆگا یاخود بەکرێگرتنی کۆگاکان بکرێت.

بەهۆی وێنەکەی خوارەوە هەوڵ دەدەین گونجاوترین و باشترین ڕێگە لە هەڵبژاردنی کۆگاکردندا بخەینە ڕوو.

وێنەی (٢٢-٥) بڕی خەرجییەکان لە هەڵبژاردەی کۆگای تایبەت یاخود کۆگای بەکرێ گیراو

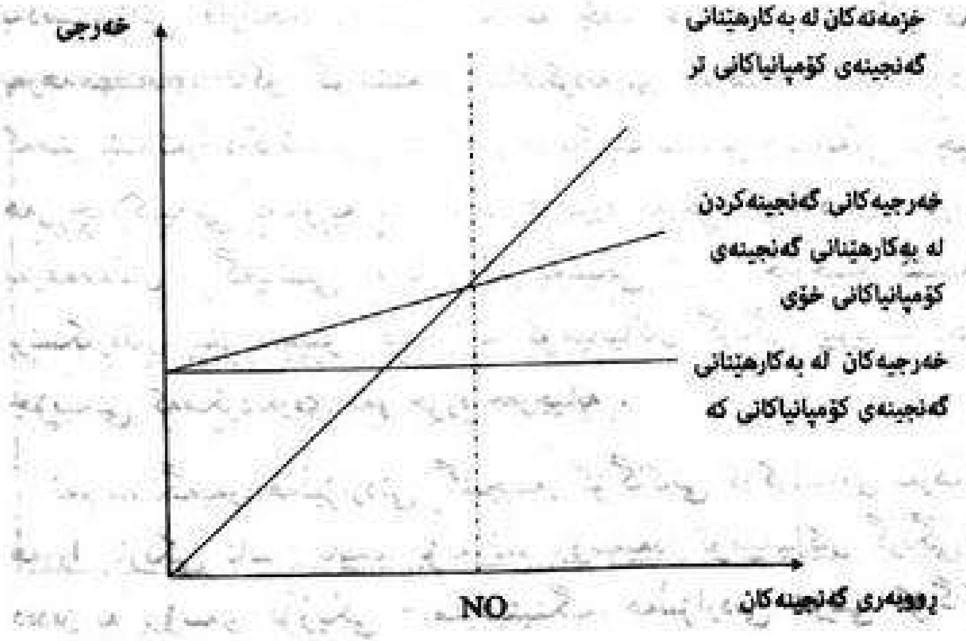

هەر وەك پێشتر ئاماژەمان پێدا چەند ژمارەو قەبارەی کۆگاکان گەورەتر بن ئەوا بڕی خەرجییەکانیش زیاتر دەبن، بەڵام لە لایەکی ترەوە پرۆسەی دابەشکردن و گەیاندن خێراتر دەکات، بۆیە لەم حاڵەتەدا دەبێت خوێندنەوەی تەواو بۆ ڕاگرتنی بەڵانس لە نێوان زیاد بوونی خەرجیەکان و گەیاندنی خێراتری بەرهەمەکاندا بکرێت.

لە وێنەکەی خوارەوەدا پەیوەندی خەرجییەکان بە ژمارەی کۆگاکان نیشان دەدەین.

وێنەی (٢٣-٥) خەرجییەکانی لۆژیکی - مارکیتینگ بەرامبەر بە ژمارەی کۆگاکان

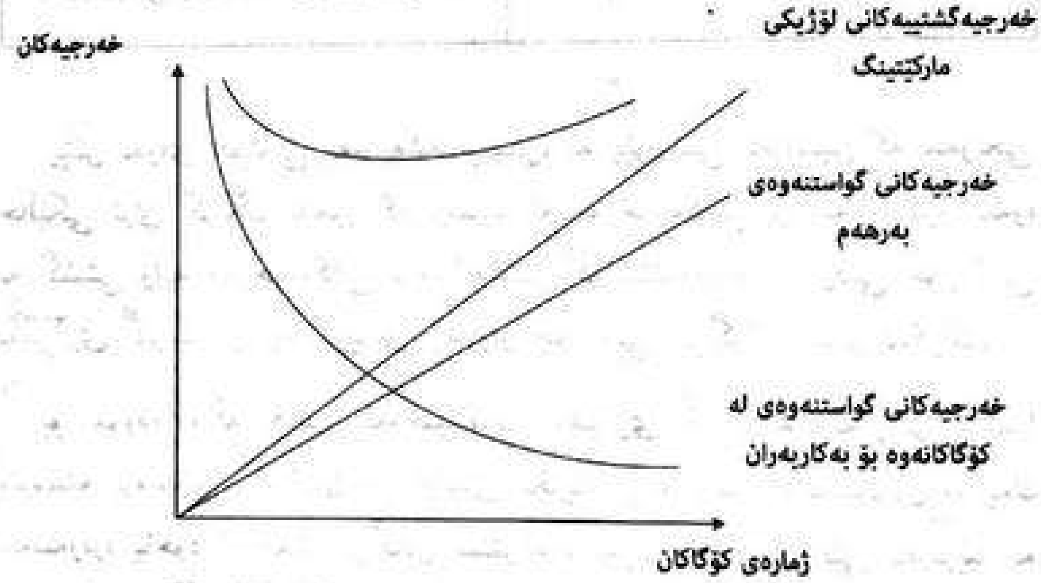

هەر بۆ درێژەدان بەم بابەتە، بە پێویستی دەزانیین کە جارێکی تر بگەڕێینەوە سەر بڕیاری هەڵبژاردنی چۆنیەتی کۆگاکان، واتە هەڵبژاردن لە نێوان کۆگای تایبەت یاخود بەکرێ گرتنی کۆگاکان، لە خشتەکەی خوارەوەدا ئەگەرەکانی هەردوو حاڵەتەکە دەخەینە ڕوو.

خشتەی (١١-٥) هەڵبژاردەی چۆنیەتی کۆگاکان

ئەگەری کۆگای تایبەت (موڵکی کۆمپانیا)	ئەگەری کۆگا بە کرێگرتن
- ئەگەر خواست لە سەر بەرهەمەکان سەقامگیر بێت - پێویستیەتی کۆنترۆلکردنی کۆگاکان - خزمەتکردن وڕاگرتن و چاککردنەوەی ئامێر و کەرەسەکانی کۆگاکە - ئامادەکردنی بەرهەمەکان پێش گواستنەوە	- ئەگەر خواست لە سەر بەرهەمەکان لاواز بێت یاخود کەم بێت - ناسەقامگیری بازارەکان - لە کۆڵ بوونەوەی کۆنترۆلکردنی کۆگاکان

پێش ئەوەی کۆتایی بەم بەشە بێنیین، بە پێویستی دەزانیین کە سەرنجی خاڵێکی تری گرنگ بدەین، کە بریتییە لە خەرجییەکانی پرۆسەی گواستنەوە بە گشتی واتە خەرجییەکانی ئامرازەکانی گواستنەوە. هەڵبژاردنی جۆرەکانی ئامرازی گواستنەوە بە گوێرەی ژمارەو چۆنیەتی کۆگاکان سەیر دەکرێت.

بۆ نموونە ئەگەر هاتوو خەرجییەکانی ئامرازی گواستنەوە بەرز بوون، ئەوا پێویستە پرۆسەی گەیاندن بە ناوەندی بکرێت واتە دەبێت دابەشکردن لە یەك سەنتەرەوە یاخود لە یەك کۆگای سنتراڵەوە بەڕێوەبچێت کە پێی دەوترێت بە سەنتەرکردنی دابەشکردنی بەرهەمەکان .

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٥-٢٤) دابەشکردنی بەرهەمەکان لە یەک سەنتەرەوە

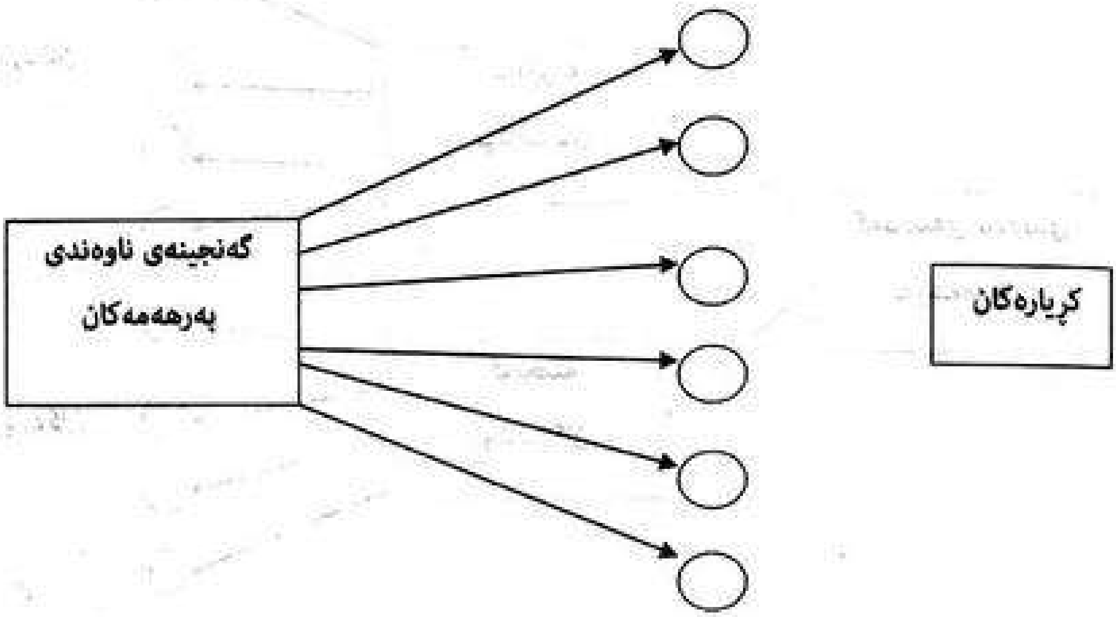

بەڵام ئەگەر هاتوو خەرجییەکانی گواستنەوە کەم بوون یاخود لە ئاستێکی نزمدا بوون ئەوا لەو حاڵەتەدا باشتر وایە کە پرۆسەی دابەشکردن بە ئۆتۆنۆمی بکرێت واتە لە چەند سەنتەرێکی سەربەخۆ لە یەکتری جێبەجێ بکرێت. کە پێی دەوترێت بە ئۆتۆنۆمیکردنی دابەشکردنی بەرهەمەکان .

بۆ زیاتر تێگەیشتن لەم حاڵەتە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٥-٢٥) دابەشکردنی بەرهەمەکان لە چەند سەنتەرێکەوە

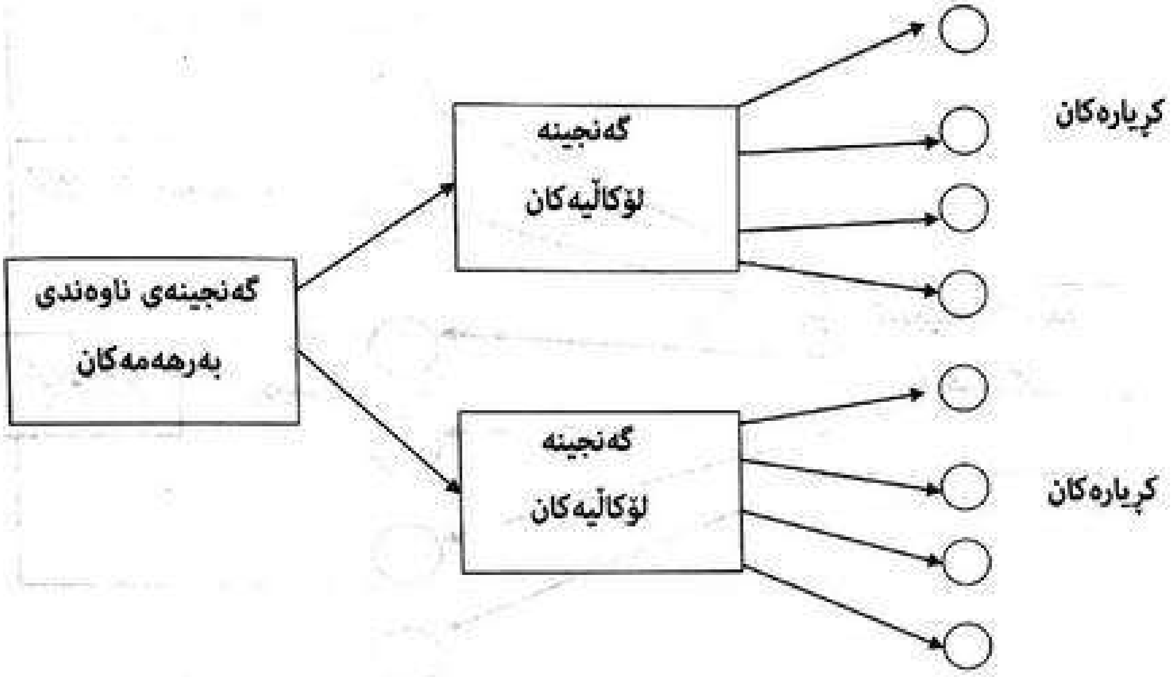

بێگومان هەر هەڵبژاردەیەك بۆ گواستنەوەی بەرهەمەکان لایەنی لاواز و بەهێزی خۆی هەیە، بۆیە زۆربەی جار کۆمپانیاکان لە سەر یەکجۆری گواستنەوە ناوەستن، بەڵکو باشتر وایە هەردوو حاڵەتەکە واتە گواستنەوە لە یەك سەنتەرەوە یاخود لە چەند سەنتەرێکەوە لە یەك کاتدا پراکتیك بکرێت، جگە لەوەش باشتر وایە سەرجەم ئامرازەکانی گواستنەوە بە کاربهێنرێت و تەنها پشت بە یەك جۆر ئامرازی گواستنەوە نەبەسترێت بۆ نموونە پێویستە ئامرازەکانی گواستنەوەی وەك : (شەمەندەفەر، ئۆتۆمۆبیل، کەشتی ...) بەکاربهێنرێت. بێگومان خەرجییەکانی گواستنەوە بە پێی ئامرازەکانی گواستنەوە دەگۆڕێن، بۆ نموونە گواستنەوە لە ڕێگەی دەریاوە واتە بەهۆی کەشتییەوە هەرزانترە وەك لە گواستنەوە بە ئۆتۆمۆبیل یاخود بەهۆی فڕۆکەوە.

لە وێنەکەی خوارەوەدا بە ڕوونی خەرجییەکانی گواستنەوە بە گوێرەی جۆرەکانی ئامرازەکانی گواستنەوە دەخەینە بەر چاوو.

وێنەی (٢٦-٥) خەرجییەکانی گواستنەوە بە گوێرەی جۆرەکانی ئامرازەکانی هاتووچۆ

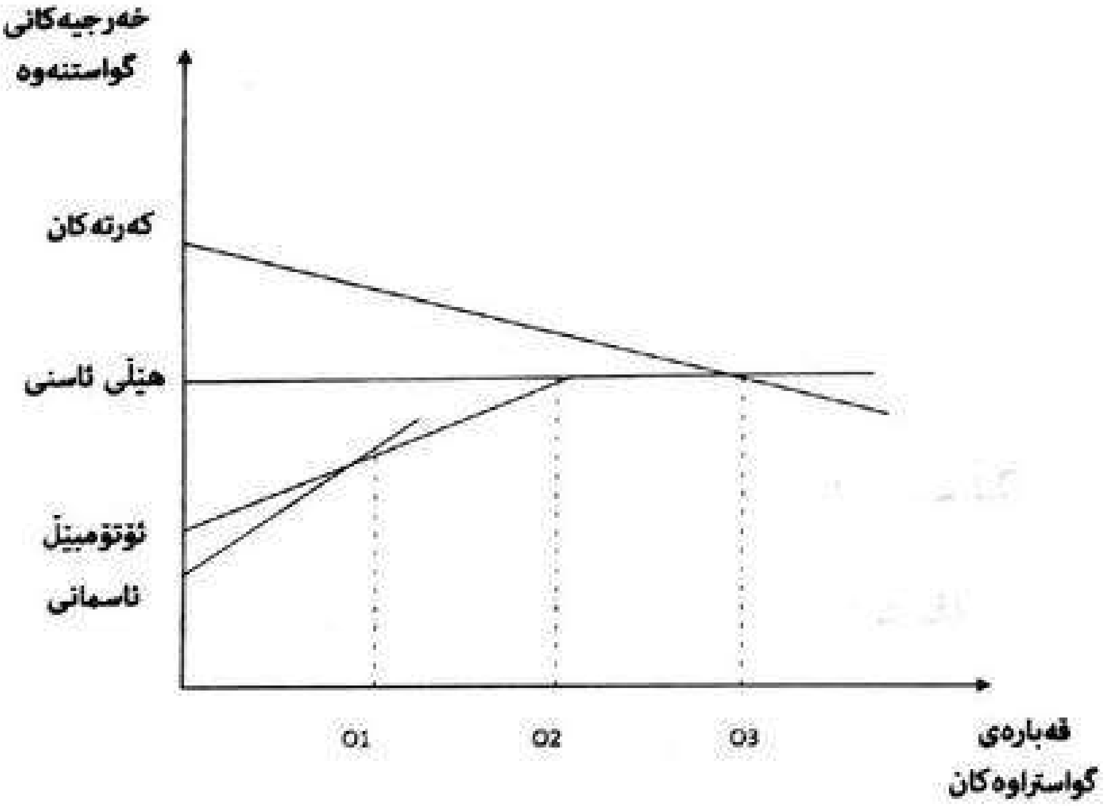

لە کۆتایی ئەم بەشەدا ئەوەی کە ماوەتەوە بیڵێین ئەوەیە کە لۆژیکی-مارکیتینگی بە گشتی و گواستنەوەو گەیاندنی بەرهەمەکان بە کاربەران، بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ بەستراونەتەوە بە بارودۆخی بازاڕەکانەوە هەروەها بە ئاستی نرخی ووزەوە (بەنزین، گاز ...). بەم هۆیەشەوە گۆڕانکاری لە خەجییەکاندا ڕوو دەدات ئەمەش دەبێتە هۆی گۆڕانکاری (بەرزبوونەوە نزم بوونەوە) ی نرخەکان لە بازاڕەکاندا.

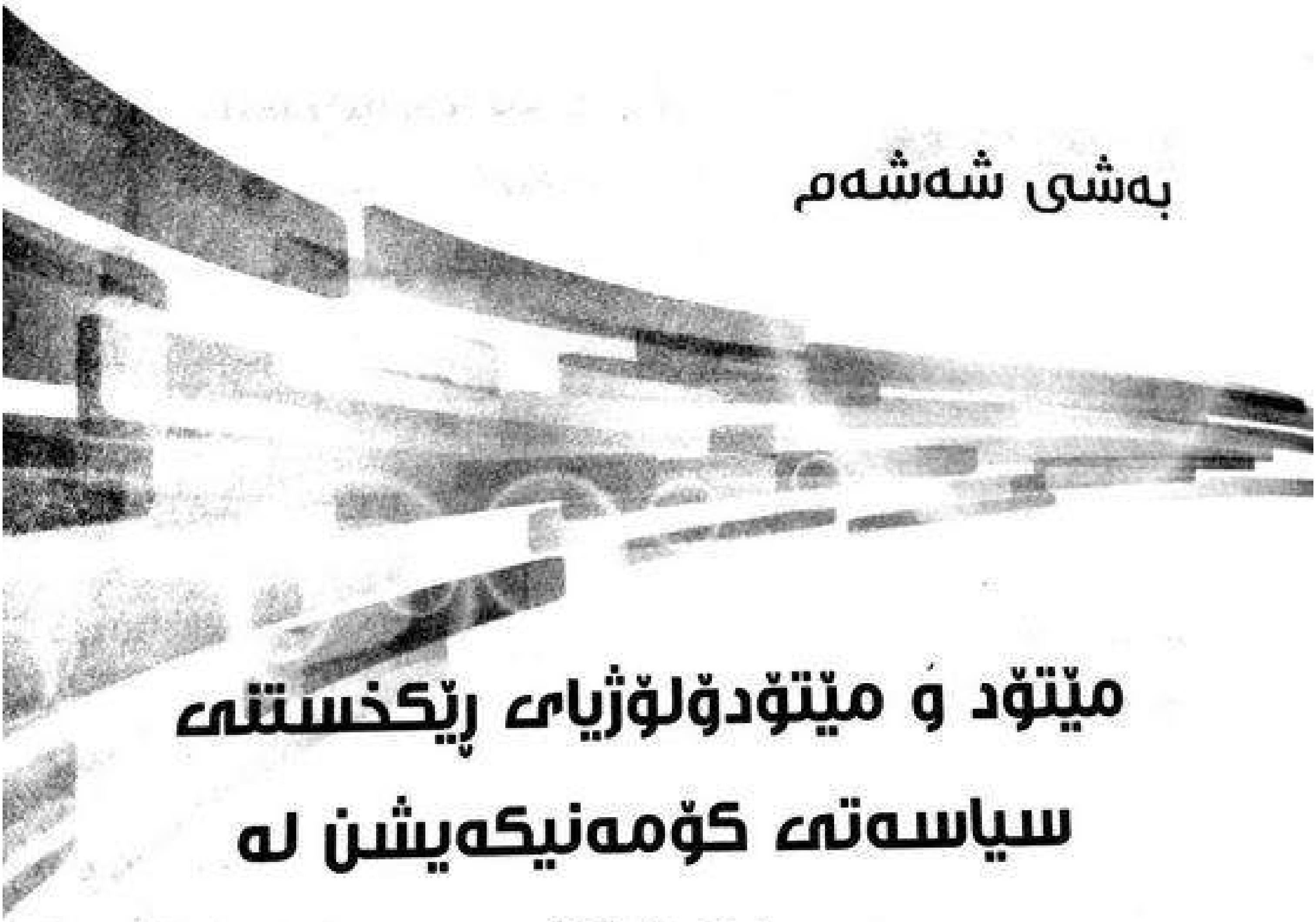

بەشی شەشەم

مێتۆد و مێتۆدۆلۆژیای ڕێکخستنی سیاسەتی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا

٦-١

بنەمای تیۆری و میتۆدی ڕێکخستنی پرۆسەی کۆمەنیکەیشن لە سستەمی مارکیتینگدا

سیاسەتی کۆمەنیکەیشن لە سستەمی مارکیتینگدا (Communication policy in the Marketing system):

بریتییە لە چاکییەکانی یاخود کارەکانی کۆمپانیاکان لە ئاراستەکردن و پلاندانانی پەیوەندییەکانی یاخود هەمەئاوهەنگی لەگەڵ سەرجەم بابەتەکانی سستەمی مارکیتینگدا. لە سەر بنەمای ستراتیژیەتی بەکارهێنان و پێکهێنانی ئامرازەکانی کۆمەنیکەیشن، لە پێناوی خوڵقاندنی بارودۆخێکی سەقامگیر بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان.

هەروەها دەتوانرێت سیاسەتی کۆمەنیکەیشن وەك پرۆسەی پێکەوە بەستنی ڕیکلامکردن و هاندان و پەیوەندی لەگەڵ بەکاربەراندا سەیر بکرێت.

بە شێوەیەکی گشتی ستراکتوری کۆمەنیکەیشن دوو ئاراستەی سەرەکی لەخۆ دەگرێت: کۆمەنیکەیشنی ڕاستەوخۆ و کۆمەنیکەیشنی ناڕاستەوخۆ. بە جۆرێك دەتوانیین بڵێین کە هەردوو ئاراستەکە پێکەوە پرۆگرامی گشتی کۆمەنیکەشنی کۆمپانیاکان پێکدەهێنن.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی ئەوەی لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە تکایە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١-٦) سیاسەتی کۆمەنیکەیشن لە سستەمی بزنسدا

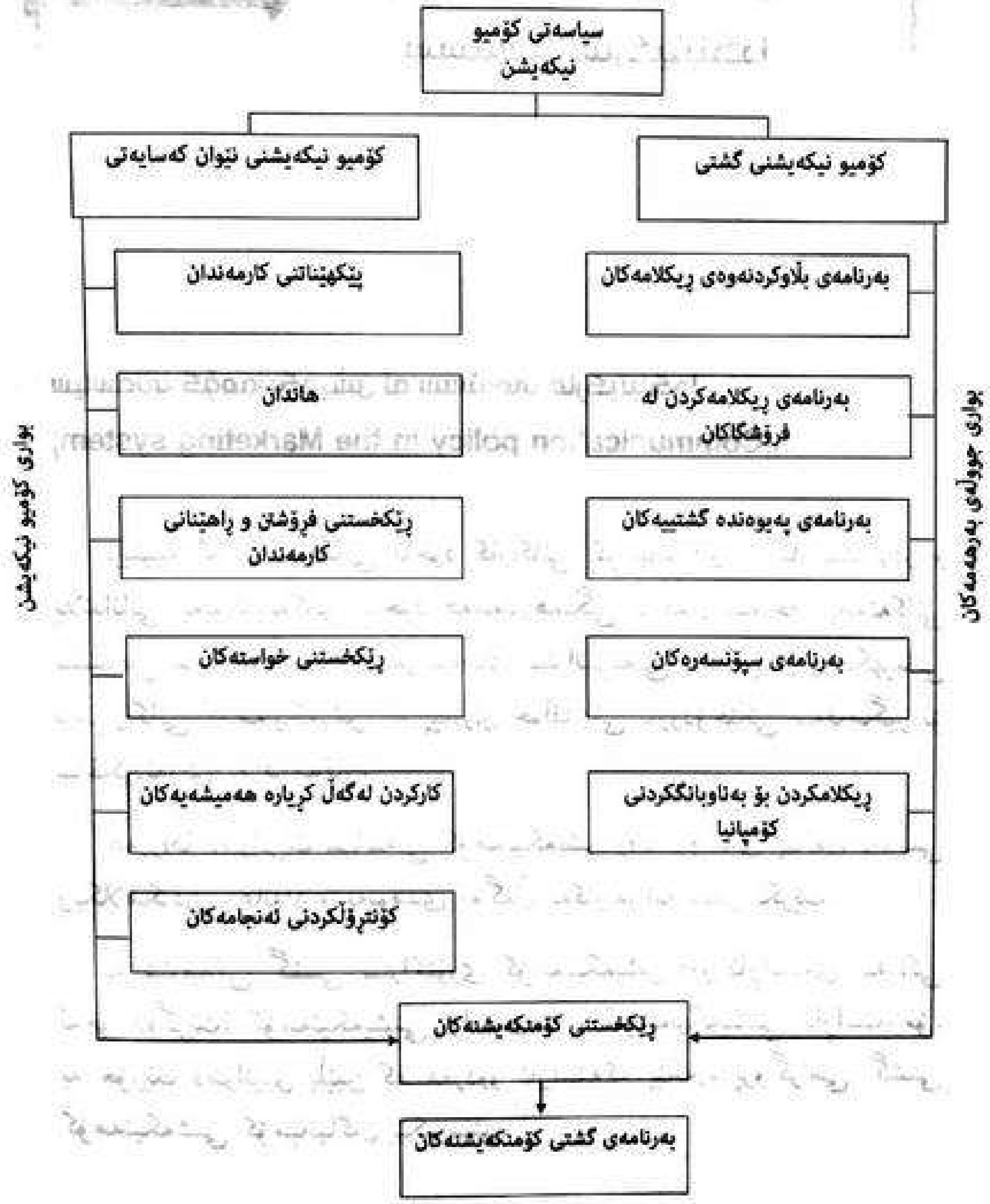
سیاسەتی کۆمیو نیکەیشن
کۆمیو نیکەیشنی گشتی
کۆمیو نیکەیشنی نێوان کەسایەتی
بەرنامەی بڵاوکردنەوەی ڕیکلامەکان
پێکهێناتی کارمەندان
بەرنامەی ڕیکلامەکردن لە فرۆشگاکان
هاندان
بەرنامەی پەیوەندە گشتییەکان
ڕێکخستنی فرۆشتن و ڕاهێنانی کارمەندان
بەرنامەی سپۆنسەرەکان
ڕێکخستنی خواستەکان
ڕیکلامکردن بۆ بەناوبانگکردنی کۆمپانیا
کارکردن لەگەڵ کڕیارە هەمیشەیەکان
کۆنترۆڵکردنی ئەنجامەکان
بواری جووڵەی بەرهەمەکان
بواری کۆمیو نیکەیشن
ڕێکخستنی کۆمەنکەیشنەکان
بەرنامەی گشتی کۆمەنکەیشنەکان

ئەوەی لێرەدا جێگەی سەرنجە ئەوەیە، مەبەست لە کۆمەنیکەیشنی ڕاستەوخۆ ئەوەیە کە دوو کەس یاخود کەسەکان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ ئاخافتن یاخود گفتوگۆ دەکەن واتە بە بێ هیچ ئامرازێکی کۆمەنیکەیشن وەك (تەلەفۆن، ئینتەرنێت، تەلەفزیۆن ...هتد). مەبەست لە کۆمەنیکەیشنی ناڕاستەوخۆ ئەوەیە کە کەسەکان بەهۆی ئامرازەکانی کۆمەنیکەیشنەوە پەیوەندی یاخود ئاخافتن و گفتوگۆ ئەنجام دەدەن واتە لە ڕێگەی (تەلەفۆن، ئینتەرنێت، تەلەفزیۆن، نووسراو، ڕادیۆ ...هتد).

بەمانا کلاسیکیەکەی سیاسەتی کۆمەنیکەیشن بریتییە لە پێکهێنان و ئاڕاستەکردنی زانیاریەکان بە بازاڕەکان بە تایبەتی لەو بازاڕانەدا کە ئابووری بازاڕ تێدا پێشکەوتووە، چەند پەیوەندییە ئابووریەکان پێشکەوتوو بێت ئەوا ئاڕاستەکردنی سیاسەتی کۆمەنیکەیشن جگە لە ئەرکی ناساندن و ئاشنابوون و سەنجڕاکێشانی بەکاربەر بۆ بەرهەمەکان، پێویستە گرنگیش بدات بە پرۆسەی هاندان بەرامبەر هاوپەیمانەکانی لە بزنسدا واتە دەبێت بایەخ بە سستەمی هاندانی بەشە شەریکەکانی خۆی بدات لە گشت ئاستەکاندا.

ئەگەر بەردەوام بیین لە شیکردنەوەی سیاسەتی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا دەتوانیین وەك پرۆسەی گۆڕینەوەی زانیاری لە نێوان کەسەکاندا سەیری بکەین. بە دەربڕینێکی دیکە گەیاندنی زانیاریەکان بە کەسەکان وەرگرتنەوەی زانیاری لەوانەوە، پرۆسەی گۆڕینەوەی زانیاری لە نێوان کۆمپانیاو بەکاربەرەکانی ئامرازێکی کاریگەرە لە پرۆسەی فرۆشتندا.

ئەگەر باس لە ڕۆڵی کۆمەنیکەیشن بکەین لە مارکیتینگدا، دەتوانیین بڵێین بریتییە لە مسۆگەرکردنی پەیوەندییە ناوخۆییەکان و دەرەکییەکانی کۆمپانیا بە گشت فۆرمەکانیەوە . بە پێی ئامارەکان پرۆسەی کۆمەنیکەیشن یاخود بەکارهێنانی کۆمەنیکەیشن لە بزنسی سەردەمدا نزیکەی (٥٠٪) تاکو (٩٠٪) ی کاتەکانی کارکردن پێکدەهێنێت. بە بۆ چوونی زۆرینەی بەڕێوەبەرە باڵادەستەکانی کۆمپانیا گەورەکانی جیهان گۆڕینەوەی زانیاری لە بزنسی سەردەمدا یەکێکە لە ئاڵۆزترین گرفتی ڕێکخستنی بزنسدا.

گرنگیەتی کۆمەنیکەیشن لە بزنسدا بە گشتی و لە سستەمی مارکیتینگدا بە تایبەتی لەوەدایە کە:

- کۆمەنیکەیشن بریتییە لە سەرچاوەی زانیاریەکان
- دەکرێت بە دەستهێنانی زانیاریەکان بەهۆی کۆمەنیکەیشن و کۆنتاکت لە نێو کارمەندانی

کۆمپانیاکە یاخود بەهۆی کۆمەنیکەیشن لەگەڵ کارمەندانی کۆمپانیاکانی تردا بە دەستبهێنرێت .

- کۆمەنیکەیشن بریتییە لەو ئامرازە کاریگەرەی کە کاریگەری ڕاستەوخۆی دەبێت لە بڕیاردانی ستراتیژیەتی بزنسدا.

تەوەرێکی تری گرنگی کۆمەنیکەیشن، سیفەتەکانی کۆمەنیکەیشنە، کە بریتییە لە ڕوونی گەیاندنی زانیاریەکان لە تۆڕەکانی گەیاندنەوە. ئەمەش پێی دەوترێت (پرۆسەی کۆمەنیکەیشنی مارکیتینگ).

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٢-٦) پرۆسەی کۆمەنیکەیشنی مارکیتینگ

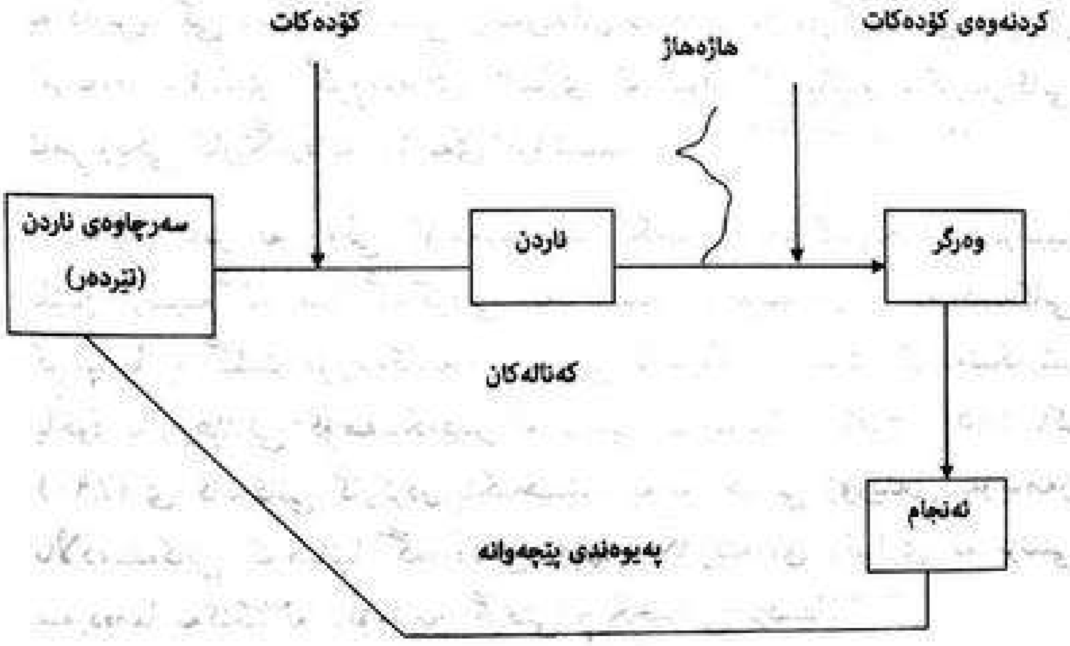
کردنەوەی کۆدەکات
هاژەهاژ
کۆدەکات
وەرگر
ناردن
سەرچاوەی ناردن
(نێردەر)
کەناڵەکان
ئەنجام
پەیوەندی پێچەوانە

هەر وەک لە وێنەکەی سەرەوەدا دیارە، پرۆسەی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا ئەرکێکی دوولایەنە جێبەجێ دەکات کە بریتیین لە گەیاندن و تێگەیشتن لە زانیاریەکان. ئەم پرۆسەیەش بە چەند هەنگاوێک جێبەجێ دەکرێت .

- نێردەر (Communicator): ئەو کەسەی یاخود ئەو دەزگایەی کە زانیاریەکان گەڵاڵە دەکەن یاخود بەرهەمهێنەری سەرچاوەی زانیاریەکان.

- زانیاری - نێردراو (Message): بریتییە لە ناردنی بیرۆکەی زانیاریەکان کە بەهۆی،ئاماژە، نووسین، بینیین، یاخود قسەکردنەوە ڕەوانە دەکرێت.

- کەناڵەکان (Channel): سەرجەم ئامراز و تۆڕەکانی گەیاندنی زانیاریەکان لە خۆ دەگرێت.

یەکێک لە شارەزایانی بواری مارکیتینگ (داسڤیل) لە ساڵی ١٩٤٩ دا. زیاتر گەشەی بە چەمکی پرۆسەی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا داوە، بە جۆرێک کە پرۆسەکەی بە چەند هەنگاوێک نووسیوە یاخود بە چەند پرسیارێک ڕوونکردۆتەوە، وەک : کێ گووتی؟ چی گووت ؟ بەکێ گووتراوە؟ کام کەناڵی گەیاندن؟ کام ئەنجام بە دەستهاتووە؟

لە وێنەکەی خوارەوەدا پرۆسەی کۆمەنیکەیشن بە بۆچوونی (داسڤیل) دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٣-٦) مۆدێلی پرۆسەی کۆمەنیکەیشنی (داسڤیل)

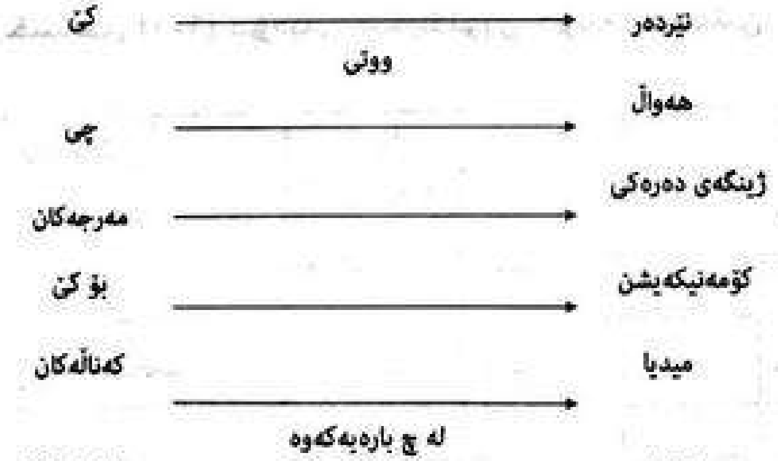
نێردەر
کێ
ووتی
هەواڵ
چی
ژینگەی دەرەکی
مەرجەکان
کۆمەنیکەیشن
بۆ کێ
میدیا
کەناڵەکان
لە چ بارەیەکەوە
ئەنجام
ئەنجامەکان
لەگەڵ کێ

جگە لەوەش کۆمەنیکەیشن ڕەنگە سیفەتی: کاتی یاخود بەین بەین یان هەمیشەیی هەبێت. خۆی لەخۆیدا بڵاوکردنەوەی هەرچ زانیاریەك بریتییە لە قەناعەت پێکردنی خەڵکی، بۆ ئەمەش چەند میتۆدێکی باو پەیڕەو دەکرێت، وەك:

- **کۆڕگرتن:** واتا سازدانی کۆڕو سیمینار لە لایەن شارەزایەکەوە یاخود چەند شارەزایەکەوە بۆ گەیاندن و ڕوونکردنەوەی زانیاریەکان و قەناعەت پێکردنی کۆڕەکە بە دروستی زانیاریەکان.
- **وانە ووتنەوە:** واتا سازدانی پێشکەشکردنی وانەی تایبەت لە هۆڵەکانی خوێندندا، یاخود لە شوێنە گشتییەکاندا بۆ ڕوونکردنەوەی زانیاریەکان لە سەر کۆمپانیاکە.
- **گفتوگۆکردن:** واتا ڕێکخستنی گفتوگۆکردن (مێزی خڕ) بۆ گۆڕینەوەی زانیاری لە سەر بابەتێك یاخود چەند بابەتێکی جیاواز و گەیاندنی بۆچوونە جیاوازەکان بە بینەر یاخود بیستەر.

دەتوانیین ستراکتوری کۆمەنیکەیشن لە شێوەی ڕێکخستنی مۆدێلی تۆڕە جیاوازەکانی کەناڵی گەیاندن پێکبهێنیین، بە جۆرێك کە بە گوێرەی مۆدێلەکە دەکرێت هەڵسەنگاندن بۆ پێوەرەکان بکرێت، بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (١-٦) مۆدێلی ستراکتوری کۆمەنیکەیشن

مۆدێلەکان	سینتراڵی (ناوەندی)	بازنەیی	داخراو	زنجیرەیی
ئاستی بە ناوەندی کردن	زۆر بەرزە	نزمە	زۆر نزمە	مام ناوەندە
بوونی کەناڵی کۆمەنیکەیشن	زۆر کەمە	کەمە	زۆرە	مام ناوەندە
ڕێکخستن	زۆر بەرزە	نزمە	زۆر نزمە	مام ناوەندە

جێبەجێکردنی پێداویستیەکانی گرووپێك	نزمە	مام ناوەندە	بەرزە	مام ناوەندە
جێبەجێکردنی پێداویستیەکانی کارمەندان	بەرزە	نزمە	زۆر نزمە	مام ناوەندە

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین سستەمی کۆمەنیکەیشن بریتییە لە چەند کەناڵێکی گەیاندنی پێکەوە بەستراو، کە ماوەی نێوان کەسەکان و دەزگاکان دیاری دەکات. لەم سۆنگەیەوە دەتوانیین جیاوازی لە نێوان ستراکتوری تۆڕەکانی کۆمەنیکەیشندا دەستنیشان بکەین، کە بریتیین لە تۆڕە پێکەوە بەستراوەکان و تۆڕە تاکەکان واتە سەربەخۆکان .

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی لە وێنەکەی خوارەوەدا جۆرەکانی یاخود شێوەکانی تۆڕەکانی کۆمەنیکەیشن نیشان دەدەین.

وێنەی (٤-٦) جۆرەکانی تۆڕی کۆمەنیکەیشن

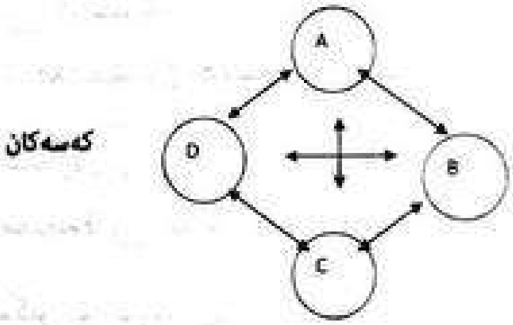

تۆڕە پێکەوەبەستراوەکان - A

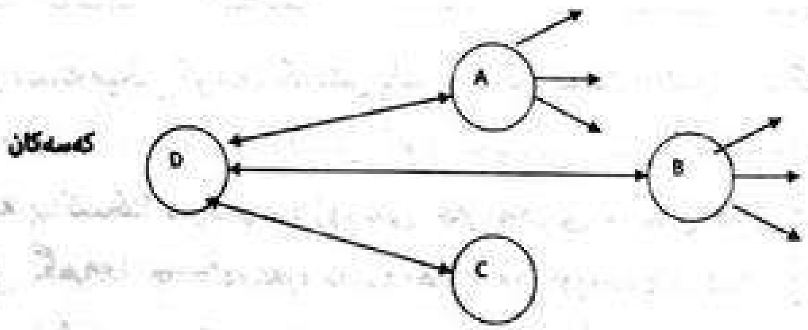

تۆڕە جیاوازەکان - B

لایەنێکی یاخود چەمکێکی تری سستەمی کۆمەنیکەیشن بریتییە لە شیکردنەوەی تۆڕەکانی کۆمەنیکەیشن بۆ دیاریکردنی پەیوەندییەکان بە ژینگەی دەرەوە واتە بە دەوروبەرەوە. شیکردنەوەی تۆڕەکانی کۆمەنیکەیشن چەند ئاستێك یاخود هەنگاوێك لەخۆ دەگرێت وەك :

١- تۆڕە تاکەکان

٢- تۆڕە بە کۆمەڵەکان یاخود گرووپە تۆڕ

٣- سستەمی تۆڕەکان

٤- تۆڕە شاقوولیەکان، لە خوارەوە بۆ سەرەوە و بە پێچەوانەشەوە

٥- تۆڕە ئاسۆییەکان، لە نێوان بەشەکاندا

٦- تۆڕە لاوەکییەکان، بەرپرس- کارمەندەکان

بەم شێوەیە هەندێك ئەرکی تری کۆمەنیکەیشن دەردەکەوێت کە دەتوانیین لەو خاڵانانەی خوارەوەدا کورتیان بکەینەوە:

- کۆنترۆڵکردنی نۆرمی هەڵسوکەوتەکان - هەڵسوکەوتی خەڵکی، هەڵسوکەوتی کرێکاران لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا، هەڵسوکەوتی ستراکتورەکانی کۆمپانیاکە...

- هاندان واتە دەسخۆشیکردن و ڕێزلێنان و پاداشتی ماددی بەو کارمەندانەی کە لە چوارچێوەی ئامانجەکانی کۆمپانیادا ڕۆڵی باشیان دیتوە.

- داینکردنی زانیاریەکان بۆ بڕیاردان

- خوێندنەوەی باری دەروونی کارمەندان

دیارەهەر سستەمێکی کۆمەنیکەیشن پابەندە یاخود بەستراوەتەوە بە تەکنۆلۆژیای گەیاندنەوە، واتە بەو تۆڕو کەناڵانەی کە بەهۆیانەوە زانیاریەکان ڕەوانە دەکرێت. هەر وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە زۆربەی جار بەهۆی هەندێ هۆی تەکنیکیەوە کەناڵەکانی گەیاندا خاوو دەبنەوە یاخود هاژە هاژ دروست دەکەن. ئێمە بەهۆی خشتەکەی خوارەوە سیفەت و پێوەرەکانی پرۆسەی کۆمەنیکەیشن نیشان دەدەین،

لە ڕوانگەی ئامانج و ئەرکەکانی کۆمەنیکەیشن و کاریگەری هاژە هاژو خراپی تۆڕەکانی گەیاندنەوە.

خشتەی (٦-٢) سیفەتەکانی پرۆسەی کۆمەنیکەیشن

بابەت	گەیاندن (ناردن)	وەرگرتن (وەرگر)
ئامانج	پێدانی زانیاری، هاندان، وەرگرتنەوەی زانیاریەکان	بەکارهێنانی زانیاریەکان و سوودلێوەرگرتنیان و وەڵامدانەوەی یاخود گەڕانەوەی زانیاریەکان
ئەرکەکان	- دیاریکردنی وەرگرەکان و خواستەکانیان - پێکهێنانی پەیامەکان هەڵبژاردنی کەناڵی گەیاندن - گەیاندنی زانیاریەکان بەهۆی کەناڵە خێراکانەوە - دابینکردنی وەرگرتنەوەی زانیاریەکان - تازە کردنەوەو نوێ کردنەوەی زانیاریەکان	- ئاشانبوون و ئاسینی نێردەری زانیاریەکان - هەڵبژاردنی شێوەی گەیاندنەکان - لێکۆڵینەوەی زانیاریەکان - ئامادەکردنی وەڵامی پەیامەکان - ناردنی زانیاریەکان لە هەمان کەناڵی گەیاندنەوە
هاژەهاژ	لابردن و نەهێشتنی هاژەهاژو گرفتەکانی تری کەناڵەکانی گەیاندن	لابردن و نەهێشتنی کەموکوڕی و گرفتەکانی تۆڕی گەیاندن

بۆ ئەوەی سستەمی کۆمەنیکەیشن و گەیاندنی زانیاریەکان بە کەس و کۆڕەکان یاخود کاریەران بە گشتی کاراو چالاکتر بێت، بە دەربڕینێکی دیکە بۆ زیاتر کاراکردنی سستەمی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا، پێویستە بایەخ بدرێت بە چەند لایەنێکی گرنگ وەك: دیاریکردنی کەسەکان یاخود ئامادەبووان، دەستنیشانکردنی هەڵوێست و کاردانەوەیان، دیاریکردنی جۆری پەیامەکان، دەستنیشانکردنی ئامرازەکانی بڵاوکردنەوەی زانیاریەکان، کۆکردنەوەی زانیاری

نوێ، وەڵامدانەوەی تێبینی و بۆچوونەکانی کەسەکان ڕاستەوخۆ یاخود لە ڕێگەی تۆڕەکانی گەیاندنەوە.

بێگومان زانینی پرۆسەی کۆمەنیکەیشن یارمەتیدەرێکی باشە بۆ بەڕێوەبەرەکان لەکاتی بڕیارداندا . هەر ئەمەشە بۆتە هۆی ئەوەی کە زۆرینەی کۆمپانیاکان بە تایبەتی کۆمپانیا گەورەکان خوولی ڕاهێنان بۆ کارمەندەکانیان پێکدەهێنن، تاکو باشتر و چالاکانە تر و بێ هەڵە بتوانن کەناڵەکانی کۆمەنیکەیشن بەکاربهێنن و خێراتر ئەرکەکانیان جێبەجێ بکەن.

دەبێت ئەوە بزانیین کە بایەخدان بە کۆمەنیکەیشن لەناو خودی کۆمپانیاکەندا واتە کۆمەنیکەیشنی ناوخۆیی هیچی کەمتر نییە وەك لە کۆمەنیکەیشن بە ژینگەی دەورو بەرەوە. لە پراکتیکدا بۆ زیاتر کارایی کۆمەنیکەیشنی ناوخۆیی لە سستەمی مارکیتینگدا سێ ئاست سەیر دەکرێت، بە واتایەکی تر کۆمەنیکەیشنی ناوخۆیی سێ ئاست لەخۆ دەگرێت، کە بریتیین لە : ئاستی بەرز، ئاستی ناوەنجی، ئاستی نزم.

بەهۆی وێنەکەی خوارەوە هەرسێ ئاستی کۆمەنیکەیشنی ناوخۆیی نیشان دەدەین.

وێنەی (٥-٦) ئاستەکانی کۆمەنیکەیشنی ناوخۆیی

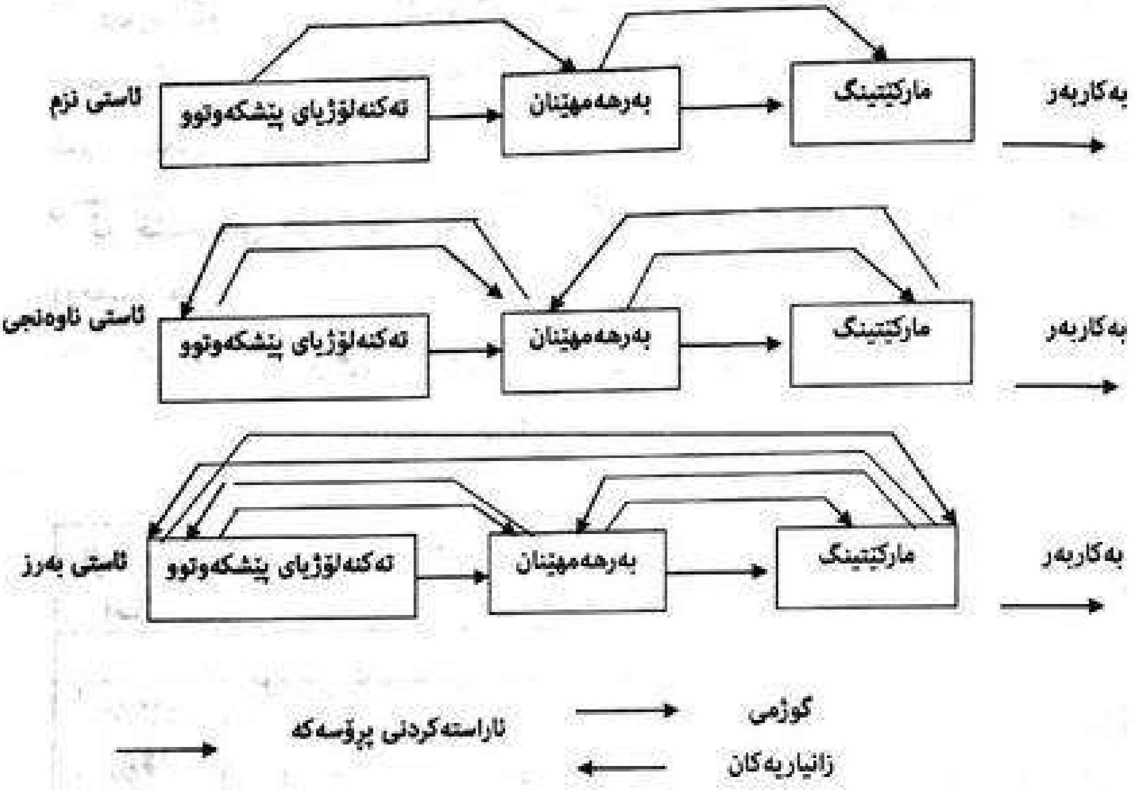
ئاستی نزم
تەکنەلۆژیای پێشکەوتوو
بەرهەمهێنان
مارکێتینگ
بەکاربەر
ئاستی ناوەنجی
تەکنەلۆژیای پێشکەوتوو
بەرهەمهێنان
مارکێتینگ
بەکاربەر
ئاستی بەرز
تەکنەلۆژیای پێشکەوتوو
بەرهەمهێنان
مارکێتینگ
بەکاربەر
ئاراستەکردنی پرۆسەکە
گوژمی
زانیاریەکان

تەوەرێکی تری گرنگ کە دەکرێت ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە سیاسەتی کۆمەنیکەیشن شتێکی دۆگما نییە و لە یەك شوێندا ناوەستێ، بەڵکو پرۆسەیەکی بەردەوامەو بەبێن بەبێن پێویستی بە نۆژەنکردنەوەو داهێنانی نوێتر هەیە . هەر وەك دەبینیین گۆڕانکارییەکانی سەردەم ئەوەندە خێران ئەگەر تەنانەت بۆ ساتێکیش غافڵ بین ئەوا دەکەوینە ڕیزەکانی دواوەوە. هەر لە بەر ئەو هۆیەشە کۆمپانیاکان خەرجییەکی زۆر لە سستەمی کۆمەنیکەیشندا دەکەن تاکو بتوانن بە خێراترین ڕێگە و بە باشترین شێوە زانیاریەکان بگەیێننە کڕیارەکانیان، هەر لەگەڵ گەشەی تەکنۆلۆژیای کۆمەنیکەیشندا ئامڕازەکانی گەیاندنیش گەشە دەکەن و هەر کاتەو ئامێر و ئامڕازی تازەتر و نوێتر لە بازاڕەکاندا دەکەونە بەرچاوو، لەم بارودۆخەدا هەڵبژاردنی ئامڕازەکانی کۆمەنیکەیشن هەروا ئاسان نایێت، بۆیە

پێویستە لە سەر کۆمپانیاکان پەنا بەرن بۆ پسپۆڕو شارەزایانی ئەو بوارەو ڕەزیلی لە دابینکردنی بودجەی پێویستدا بە هیچ جۆرێك نەکرێت.

دیارە گەشەکردن و پێشکەوتنی سستەمی کۆمەنیکەیشن بە گشتی و کۆمەنیکەیشنی مارکیتینگ بە تایبەتی چەند قۆناغێکی بڕیوە تاکو گەیشتۆتە ئەم ئاستەی ئەمڕۆکە.

لە خشتەکەی خوارەوەدا قۆناغەکانی گەشەی کۆمەنیکەیشنی مارکیتینگ دەخەینە بەرچاوو

خشتەی (٣-٦) قۆناغەکانی گەشەی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا

قۆناغەکان (ساڵ)	واتای قۆناغەکان	ڕوونکردنەوە
١٩٦٠- ١٩٥٠	قۆناغی ئاستەمی کۆمەنیکەیشن	نا کارایی ڕۆڵی سیاسەتی کۆمەنیکەیشن، چڕبوونەوەی تواناکان لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا و دابینکردنی خواستەکانی بەکاربەر
١٩٧٠- ١٩٦١	قۆناغی شەکی کۆمەنیکەیشن	بە کارهێنانی ئامرازەکانی گەیاندن لە پرۆسەی فرۆشتندا لە ڕێگەی ڕیکلام و میدیاکانەوە
١٩٨٠- ١٩٧١	قۆناغی بە سستەمبوونی کۆمەنیکەیشن	بەکارهێنانی سستەمی کۆمەنیکەیشن بۆ گەیاندنی زانیاریەکان بە زۆرترین بەکاربەر یاخود بە گرووپی کڕیار
١٩٩٠- ١٩٨١	قۆناغی پەیدابوونە کێبەرکێ	هەڵبژاردنی باشترین و هەرزانترین ئامرازی کۆمەنیکەیشن بەهۆی پەیدابوونی ڕکابەرانی ترەوە
٢٠١٠- ١٩٩١	قۆناغی گەشەسەندنی کۆمەنیکەیشن	گەشەی داینامیکی بازاڕەکان زۆری و چڕبوونەوەی ڕکابەرانی دیکەی ناو بازاڕ دەبنە هۆی ئەوەی کە کۆمپانیاکان زیاتر وووریا و بە ئاگا بن و بەبێن بەبێن زانیاریەکان نوێ بکەنەوەو کەناڵەکانی کۆمەنیکەیشن چالاکتر بکەن

خۆی لە بنەمادا پرۆسەی ڕێکخستنی کۆمەنیکەیشن بریتییە لە پێکەوەبەستنی بابەت و بکەر (Object and Subject) لە یەك سستەمدا . هەر لە بەر ئەوەشە کە ڕێکخستنی پرۆسەی کۆمەنیکەیشن چەند ئەرکێکی تر لەخۆی دەگرێت وەك : پلاندانان، ڕێکخستن، کۆنترۆڵ، ژمێرکردن، ڕێککوپێکردنەوە، هاندان و ئاڕاستەکردن.

ئەوەی شایانی تێڕمانە ئەوەیە کە ڕێکوپێکی لە سستەمی ڕێکخستنی کۆمەنیکەیشندا دابەشدەکرێت بە سەر : ناوەڕۆك و فۆرم و کاتدا.

هەوڵ دەدەین لە خشتەکەی خوارەوەدا بە ڕوونی شێوەکانی پرۆسەی پێکەوەبەستنی کۆمەنیکەیشن نیشان بدەین.

خشتەی (٤-٦) فۆرمەکانی پێکەوەبەستن لە پرۆسەی کۆمەنیکەیشندا

فۆرمەکان	بابەت	ئامانج	ئامڕازە یاریدەرەکان	بەردەوامبوون (بەردەوامی)
ناوەڕۆك	ڕێکخستنەوە	داینکردنی یەك دەنگی و هاو هەڵوێستی	یەك دەنگی، ناردن و گەیاندنی شێوەکان	بۆ ماوەیەکی درێژخایەن
ڕواڵەتی (فۆرم)	ڕەچاوکردنی شێوازیەندی	داینکردنی ڕوونیەت (شەفافیەت)	یەك ئامڕازی، دیاریکردنی ڕەنگەکان	بۆ ماوەیەکی درێژ خایەن و مام ناوەند
کاتی	ڕێکخستنی پلانڕێژی	داینکردنی بەردەوام بوون	پلانڕێژی کارەکان	ماوەیەکی کورت خایەن

ئەوەی دەرکەوتووە ئەوەیە کە یەکگرتن و پێکەوەبەستنی سەرجەم کارەکانی یاخود کردارەکانی کۆمەنیکەیشن پێکەوە، دەبێتە هۆی کەمکردنەوەی پاڵەپەستۆی

زانیاریەکان لە سەر بەکاریەران، کاتێك پاڵەپەستۆ لە سەر هزرو دیتنی کڕیار کەمتر دەبێتەوە ئەوا کڕیار بە خۆشحاڵیەوە زانیاریەکان وەدەگرێت، پێچەوانەش بە پێچەوانەوە. جگە لەوەش پێکەوەبەستنی کۆمەنیکەیشنەکان پێکەوە و جێکردنەوەیان لە یەك سستەمدا دەبێتە هۆی کەمکردنەوەی خەرجییەکانیش.
ئەوەی ئاشکرایە ئەوەیە هیچ ئەرکێك بە بێ هاندەرێك لە پشتیەوە وەك خۆی یاخود وەکو پێویست جێبەجێ ناکرێت، دیارە ڕێکخستنی کۆمەنیکەیشن لە بزنسدا یاخود لە هەر چالاکییەکی تری مرۆڤدا بەدەر نییە لەو ڕێسایە. بۆیە ئێمە لێرەدا بە پێویستی دەزانیین بە خەستی باس لە هاندان لە پرۆسەی کۆمەنیکەیشندا بکەین.

هاندان یاخود بزواندن (Motivation):

بریتییە لە سەرجەم ئەو ئامراز و مێتۆدە (ماددی و مەعنەوی) یانەی، کە کەسێك یاخود دەزگایەك بەکاری دەهێنێت لە پێناوی بزواندنی کەسەکان لە جێبەجێکردنی کارەکانیاندا، واتە لە پێناوی چالاککردن و خێراترکردنی کەسەکان لە بە ئەنجامدانی ئەو ئەرکانەی کە پێیان دەسپێدرێت.

هاندان یاخود بزواندن یەکێکە لە ئەرکە هەرە گرنگەکان لە سستەمی کۆمەنیکەیشندا.لەگەڵ گەشەی ئابووری بازاڕدا میکانیزمی هاندان وەك ئامرازێکی گرنگ بەکاردەهێنرێت بۆ جوڵاندنی چالاکییە ئابووریەکان و ئامرازێکی گرنگیشە لە بەرزکردنەوەی هێزی کاردا. هەر کەسێك یاخود هەر کرێکار و کارمەندێك بەهۆی بوونی هاندانەوە هەوڵ دەدات بە خێراترین و باشترین شێوە ئەرکەکانی بەجێ بگەیەنێت. دەتوانیین بڵێین هاندان دایلەمۆی گشت پێشکەوتنەکانە.

هاندان ئەو هێزە جووڵێنەرەیە کە هەڵس و کەوتی کەسەکان کاراتر دەکات.

لە وێنەکەی خوارەوەدا بە ڕوونی هاندان وەك هێزی یاخود جووڵێنەری مرۆڤ دەخەینە ڕوو.

وێنەی (٦-٦) هاندان وەك هێزی جووڵێنەری مرۆڤەكان

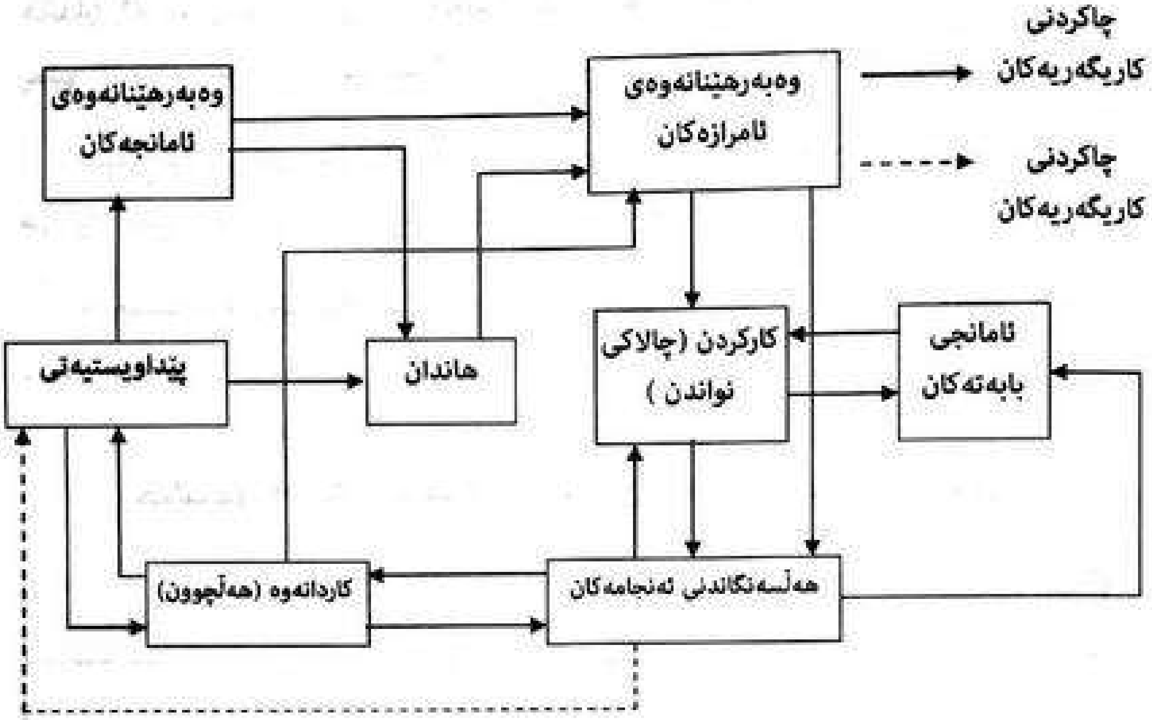
چاکردنی کاریگەریەکان
چاکردنی کاریگەریەکان
وەبەرهێنانەوەی ئامانجەکان
وەبەرهێنانەوەی ئامرازەکان
پێداویستیەتی
هاندان
کارکردن (چالاکی نواندن)
ئامانجی بابەتەکان
کاردانەوە (هەڵچوون)
هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکان

ئەگەر سەیری سەرچاوەکان بکەین دەبینیین هاندان لە ووشەی (movere) ی لاتینیەوە وەرگیراوە، بە واتای پاڵنان یاخود ئارەزووکردن بۆ ئەنجامدانی کردارێك، مەیلی ئارەزوو وەك شتێکی سروشتی لە هەموو مرۆڤێکدا بوونی هەیە، هاندان جووڵێنەری ئارەزووکانە . هاندان کاریگەری ڕاستوخۆی هەیە لە سەر سایکۆلۆژی و هەڵس و کەوتی هەر کەسێك ئاڕاستەکردنیدا بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی. زیاد لەوەش دەتوانیین بڵێین بە بێ هاندان یاخود بە بێ بزواندن ژیان بە گشتی مانای خۆی بەتاڵ دەکاتەوە. هەر لە سەرتای پەیدابوونی مرۆڤەوە هاندان هێزی بزوێنەری مێژووی مرۆڤایەتی بووە و بە بێ هاندان هیچ کارێك وەك خۆی جێبەجێ ناکرێت.

لە بەر ئەوەی هاندان کاریگەری ڕاستەوخۆی هەیە لە سەر گشت چالاکییەکانی مرۆڤ، بۆیە زۆرینەی زاناو فەیلەسوف و توێژەرەوان بە بایەخەوە باسیان

لێکردووە، ئێمە لێرەدا بە ئەرکی خۆمانی نازانیین کە بە شێوەیەکی فراوان بچینە نێو ئەو بابەتەوە، ئەرکی ئێمە لەم کارەمانەدا تەنها باسکردنە لە کاریگەری هاندان لە سەر سستەمی کۆمەنیکەیشن، بۆیە لێرەدا ئێمە تەنها ئاماژە بەو پسپۆڕو توێژەروانە دەدەین کە باسی هاندانیان لە چەمکی مارکیتینگدا کردووە.

پسپۆڕانی بواری مارکیتینگ بە شێوەیەکی وورد و درشت باسیان لە ئامراز و مۆدێلەکانی هاندان کردووە . وەك: (مازلۆ، ماك- کلليلاند، هێرسبیرگ...).

لە خشتەکەی خوارەوەدا ناوەڕۆك و سیفەتە بنچینەییەکانی مۆدێلی هاندان نیشان دەدەین

خشتەی (٥-٦) سیفەتە بنچینەییەکانی مۆدێلی هاندان

مۆدێلەکان	ڕوونکردنەوە(سیفەتەکان)
مۆدێلی مازلۆ	-پ پێداویستیەکان دابەش دەکرێت بە سەر پێداویستی سەرەکی و لاوەکیدا کە لە زیادبوونی بەردەمدان - هەڵس و کەوتی مرۆڤ بەستراوە بە ستراکتوری یاخود زنجیرەی ئاستەکانی پێویستیەوە - کاتێك سەرجەم خواست و پێداویستیەکانی مرۆڤ جێبەجێ دەکرێت ئەوا پرۆسەی هاندان کۆتایی پێ دێت
مۆدێلی ماك-کلليلاند	- مرۆڤ سێ پێداویستی بنچینەییی هەیە، دەسەڵات، سەرکەوتن، پێگەی کۆمەڵایەتی - گەیشتن بەخواست و پێداویستە باڵاکان گرنگترن، چونکە ئەمرۆکە پێداویستە سەرتاییەکان دابینکراون
مۆدێلی هێرسبیرگ	- پێداویستیەکان دابەشدەکرێن بە سەر پێداویستییە سرووشتیەکان و ئەوانی تر - پێداویستییە سروشتییەکان نابنە فاکتەری هاندان - هاندان بۆ پێداویستی و خواستە باڵاکان کاریگەری ڕاستەخۆیان هەیە لە سەر هەڵس و کەوتنی مرۆڤ

هەر وەك لە خشتەکەدا دیارە هەر یەك لە زانایانی سەرەوە بە شێوەیەك لە شێوەکان مۆدێلی هاندانیان ڕوونکردۆتەوە، بەڵام ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە بیرو بۆچوونەکانیان تا ئاستێك لێکەوە نزیکەو هەموویان جەخت دەکەنە سەر ئەوەی کە هاندان فاکتەری سەرەکی بزوێنەری چالاکیەکانی مرۆڤە، جگە لەوەش بە گۆڕەی خواستەکانی مرۆڤ زنجیرە ئاستەکانی پێویستیەتی مرۆڤەکانیش دەگۆڕێن.

بێگومان جگە لەو مۆدێلانەی سەرەوە چەندان مۆدێلی تری هاندان لە بڵاوکراوەکاندا دەبینرێت بۆ زیاتر ئاشنابوونی خوێنەر، هەوڵ دەدەین لە وێنەکەی خوارەوەدا پرۆسەی مۆدێلەکانی هاندان بخەینە بەرچاوو.

وێنەی (٧-٦) مودێلی پرۆسەی هاندان

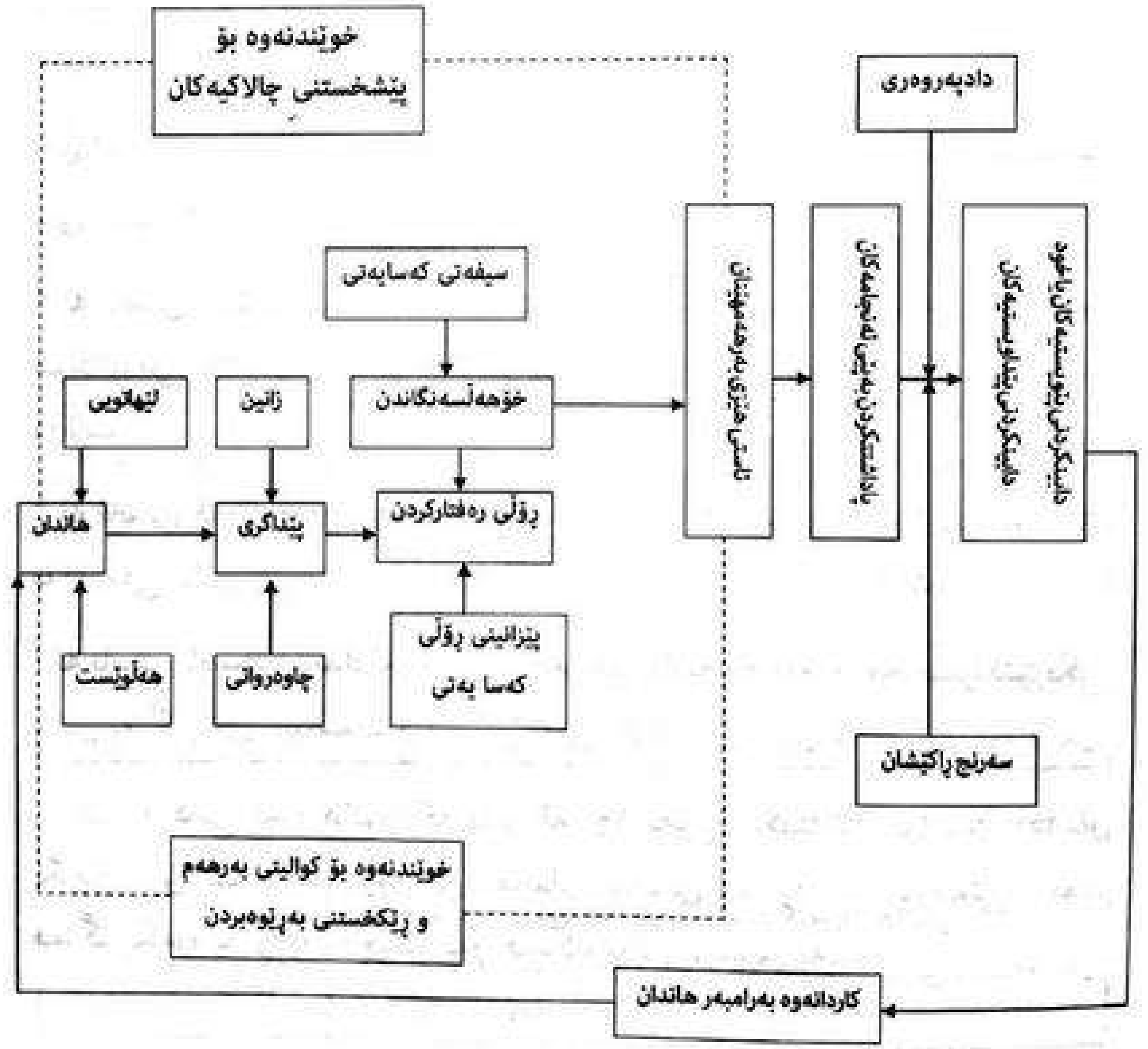
خوێندنەوە بۆ پێشخستنی چالاکیەکان
دادپەروەری
سیفەتی کەسایەتی
لێهاتویی
زانین
خۆهەڵسەنگاندن
هاندان
پێداگری
ڕۆڵی رەفتارکردن
هەڵوێست
چاوەڕوانی
پێزانینی ڕۆڵی کەسایەتی
ئاستی هێزی بەرهەمهێنان
پاداشتکردنەوەی ئەنجامەکان
دڵنیاکردنی پێویستیەکان یاخود دڵنیاکردنی پێداویستیەکان
سەرنج ڕاکێشان
خوێندنەوە بۆ کوالیتی بەرهەم و ڕێکخستنی بەڕێوەبردن
کاردانەوە بەرامبەر هاندان

تەوەرێکی تری گرنگ کە ناکرێت پشتگوێی بخەین ئەوەیە کە چەند ئاستی پەیوەندییە ئابووریەکان بەرزتر بێت ئەوا پرۆسەی هاندان لە سەر سەرجەم هاوولاتیان کاریگەری خۆی دەبێت، بۆیە حکوومەتەکان لە ڕێگەی میکانیزمی باجەوە ئەو ئەرکە جێبەجێ دەکەن. بە دەربڕینێکی تر حکوومەت لە ڕێگەی دابەشکردنەوەی باج بە سەر کەرتە ئابووریەکان و مووچە خۆران و بەشەکانی تری کۆمەڵگا پرۆسەی هاندان چالاك دەکەن. بۆ نموونە لە زۆربەی وولاتاندا حکوومەت کەرتی کشتوکاڵ لە باج دەبەخشێت یاخود بە بڕێك پارە پشتگیریان دەکات و قەرەبووی خەرجییەکانیان دەکات، ئەمەش وەك هاندانێکە بۆ ئەوەی کەرتی کشتوکاڵ بتوانن بەرهەمەکانیان بە نرخێکی دیاریکراو بگەیەننە بازاڕەکان. ئەگەر باس لە مارکیتینگ بکەین، دەبینیین بەین بەین کۆمپانیاکان و سەنتەرەکانی بازرگانی و کۆگاو دوکانەکان میکانیزمی نرخ داشکاندن بەگەڕ دەخەن بۆ هاندانی بەکاربەران لە زیاتر کڕینی بەرهەمەکاندا.

ئەگەر باس لە ئاستەکانی هاندان بکەین ئەوا بە شێوەیەکی گشتی دەکرێت سێ ئاست دیاری بکەین وەك :

* **لە ئاستی حکوومەتدا:** لەم ئاستەدا حکوومەت لە ڕێگەی دەسەڵاتەکانیەوە میکانیزمی هاندان لە کەرتە ئابووری و بوارەکانی کۆمەڵایەتیدا مومارەسە دەکات.

* **لە ئاستی کەرتە ئابووریەکاندا:** لەم ئاستە هەر کەرتێکی ئابووری یاخود هەر یەکەیەکی ئابووری لە ناوخۆیدا میکانیزمی هاندان پەیڕەو دەکات.

* **لە ئاستی کۆمپانیاکاندا:** لەم ئاستەدا هەر کۆمپانیایەك یاخود هەر ستراکتورێکی بزنس بە گوێرەی سیاسەت و ستراتیژیەتی خۆی پرۆسەی هاندان بەڕێوە دەبەن.

ئێستا کاتی ئەوە هاتووە کە باس لە چۆنیەتی پێکهێنانی پرۆسەی هاندان بکەین. توێژینەوە لە پرۆسەی هاندان بەهۆی یاخود بە یارمەتی چەند هەنگاوێکەوە بە ڕێوە دەچێت، ئەو هەنگاوانەش بریتیین لە:

- فۆرمۆڵەکردنی پرۆسەی هاندان - دیاریکردنی کێشە سەرکییەکانی هاندان، ئایا لە چ کاتێکدا و لە کام بواردا ئەنجامەکان دەپێکێت.

- کۆکردنەوەو هەڵسەنگاندنی زانیاریەکان - دیاریکردنی ئامانج و ئەرکەکانی هاندان لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتیدا.

- هەڵبژاردنی ئاڕاستەکان - دیاریکردنی ئاستی ڕیسکەکان، دیاریکردنیئەنجامە چاوەڕوانکراوەکان.

- کۆنترۆڵ - کۆنترۆڵکردنی پرۆسەکە و هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکانی

وەك ئاشکرایە هەر چالاکییەك لە بزنسدا پێویستی بە پلاندانان و ڕێکخستن هەیە. ئەگەر باس لە پرۆسەی هاندان بکەین ئەوا لە پلاندانان و ڕێکخستنیدا پێویستە ڕەچاووی چەند خاڵێك بکەین.

پلانڕێژی لە پرۆسەی هانداندا لە بەر ڕۆشنایی ستراتیژیەتی مارکیتینگی کۆمپانیاکان دەکرێت. کە چەند بەشێك لە خۆ دەگرێت وەك: دیاریکردنی ئامانج و ئەرکەکانی هاندان (درێژخایەن، کورتخایەن)، دیاریکردنی میتۆد و ئامرازەکانی جێبەجێکردن، دابینکردنی بودجەی پێویست، کۆنترۆڵکردنی پرۆسەکە.

پلاندانانی پرۆسەی هاندان لە مارکیتینگدا چەند بوارێك دەگرێتەوە وەك: بواری ئابووری، کۆمەڵایەتی، مۆراڵ، ژینگە. دتوانیین ئامانجی سەرەکی پلانڕێژی پرۆسەی هاندان لە سستەمی کۆمەنیکەیشندا لەم چەند خاڵەی خوارەوەدا کۆبکەینەوە.

- ڕاکێشانی سەرنج و مەیلی بەکابەران و بازرگانەکان

- پێکهێنانی تیمێکی پسپۆر و شارەزا لە کارمەندانی کۆمپانیاکە بۆ جێبەجێکردنی پرۆسەکە

- دیاریکردنی خەرجییەکان و کەمکردنەوەی خەرجییە لاوەکیەکان

- کەمکردنەوەی بیرۆکراتیەت لە واژووکردنی گرێبەستە بازرگانیەکاندا

ئەوەی دەبێت ڕەچاوو بکرێت لە داڕشتنی پلانی هانداندا ئەوەیە کە بتوانرێت گۆڕینی تێدا بکرێت لە هەر قۆناغێکدا، بە واتایەکی تر پلانڕێژی پرۆسەی هاندان پێویستە بە جۆرێك ئامادەبکرێت کە سیفەتی جیرێتی تێدا بێت.

بە شێکی تری گرنگ لە پرۆسەی هانداندا، بریتییە لە ڕێکخستنی پرۆسەکە کە چەند خاڵێك یاخود هەنگاوێك لەخۆ دەگرێت وەك:

- پێکهێنانی ستراکتوری بەڕێوەبردن
- هەڵبژاردن و دیاریکردنی مێتۆد و ئامرازەکان
- پێکهێنان و ئامادەکردنی ڕێنماییەکان بۆ جێبەجێکردنی پرۆسەکە

هەر وەك پێشتر ئاماژەمان پێداوە تەوەرێکی تری گرنگی پلانڕێژی پرۆسەی هاندان بریتییە لە دیاریکردن و دەستنیشانکردنی بواری دارایی کە پێویستە بۆ جێبەجێکردنی بەرنامەکە. ئەوەی ئاشکرایە چەند قەبارەی بەرهەمهێنان و فرۆشتن فراوان بێت ئەوا خەرجی زۆرتر پێویست دەبێت بۆ کۆمەنیکەیشن، بۆیە پلانڕێژی بواری دارایی و ژمێرکردنی خەرجییەکان بە شێوەیەکی دروست یەکێکە لە ئەرکە هەرە گرنگەکانی کۆمپانیاکان .

جگە لەوەش لە سستەمی ڕێکخستنی پرۆسەی هانداندا پێویستە شیکردنەوەی ئاستی هاندان بۆ هەر یەك لە بابەتەکان بکرێت، لە سەرجەم قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکاندا کە بریتیین لە (ئامادەکردن، ئاساندن، گەشەکردن، پێگەیشتن،تێربوون، ئاوابوون)، بۆ ئەنجامدانی ئەم کارەش لە سستەمی مارکیتینگدا، مێتۆدی پێکهێنانی ڕێژگەیی (matrix) بەکاردەهێنرێت.

بۆ ئاشنا بوون بە مێتۆدی ڕێژگەیی هاندان سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (٦-٦) ئاستەکانی ڕێژگەی هاندان

قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەهەم	بەرهەمهێنەر	نێردەر	تێوەندکار	ڕکابەران	بەکاربەر
ئامادەکردن	XXX	X	X	X	X
ناساندن	XX	XXX	XXX	X	XXX
گەشەکردن	X	XX	XX	XX	XX
پێگەیشتن	XX	X	XX	XXX	XXX
ئاوابوون	X	X	X	XX	XX

XXX – بەرزترین ئاست (٦٠٪)
XX - ئاستی نێوەندی (٪٦٠-٢٠)
X - نزمترین ئاست (تاکو ٢٠٪)

میتۆدی ڕێژگەیی هاندان، یارمەتیمان دەدات کە بە شێوەیەکی تەواو لە هەر یەك لە قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەرهەمەکان بڕیاری دروست بدەین بۆ سەرخستنی پرۆسەی هاندانان لە سستەمی کۆمەنیکەیشندا. بۆ ئەنجامدانی ئەو کارەش پێویست دەکات کە پێشتر سیفەتەکانی هەر توخمێکی کۆمەنیکەیشن شیبکەینەوە.

لە خشتەکەی خوارەودا هاندان و سیفەتەکانی کۆمەنیکەیشن بە پێی توخم و کەناڵەکانی گەیاندن دەخەینە ڕوو.

خشتەی (٦-٧) سیفەتەکانی کۆمەنیکەیشن و هاندان

توخم و کەناڵەکان	هاندانی کۆمەنیکەیشن	سیفەتەکانی کۆمەنیکەیشن
بەکاربەر - دەستەبەرکەر	پتەوکردنی پەیوەندی لە گەڵ هاوبەشەکاندا، سەرمایەگوزاریکردن، کەمکردنەوەی خەرجییەکان، پڕکردنەوەی بۆشاییەکانی پرۆسەی بەرهەمهێنان، گونجاندنی قەبارە و کاتی ناردنی بەرهەمەکان، کەمکردنەوەی خەرجییەکانی کار، دابینکردنی بەرزترین ئاستی خزمەتگوزاری	لە پرۆسەی دانوستاندا: وەرگرتنی زانیاری، ڕازیکردنی بەرامبەر، ئامادەکردن و واژۆکردنی گرێبەستەکان بۆ کڕینی کەرەسەو مەوادی خام، ئامادەکردنی میکانیزمی پارەدان، وەرگرتنی گەرانتی لە جۆریەتی کەرەسەو مەوادە خامەکان، کۆنترۆڵکردنی جێبەجێکردنی گرێبەستەکان
بەرهەمهێنەر - دەستەبەرکەر	کەمکردنەوەی ئەو خەرجییانەی کە بەندە بە ڕێکخستن و لێکۆڵینەوە مارکیتینگی، وەرگرتنی زانیاری لە سەر جوولەی بەرهەمەکان، کۆکردنەوەی پێشنیارەکان، کۆکردنەوەی زانیاری لە سەر ڕکابەرەکان	وەرگرتنی زانیاری بۆ هەڵبژاردنی نێوەندکاران، خوێندنەوە بۆ خواستەکان، چالاکییەکانی کۆمپانیا لە بازاڕدا، ڕێچکخستنی جوولەی بەرهەمەکان، بڕیاردان لە جۆری ئامرازەکانی گواستنەوە، گەشەدان بە میتۆدی هاندان، کۆنترۆڵکردن
بەرهەمهێنەر - ڕکابەرەکان	زیادکردنی بەشی کۆمپانیا لە بازاڕەکاندا، گۆڕینی ستراتیژیەتی مارکیتینگ، درێژکردنەوەی سووڕی ژیانی بەرهەمەکان، باشکردنی سیفەتەکانی بەکارهێنانی بەرهەمەکان، کەمکردنەوەی خەرجییەکانی بەرهەمهێنان، گونجاندنی خەرجییەکانی ڕیکلامکردن	توێژینەوە لە پێگەو شوێنی ڕکابەرەکانی ناو بازاڕ، ڕێکخستنی سیاسەتی نرخاندن، توێژینەوە لە بارودۆخی ئابووری لە بازاڕەکاندا، گەڕان بە دوای فۆرمی هەرەوەزیکردن و هاوبەشایەتی لەگەڵ کۆمپانیاکانی تردا

بەرهەمهێنەر - بەکاربەر	دابینکردنی خواستەکان، بە دەستهێنانی قازانج، زیادکردنی ئاستی دەستکەوتەکان، پتەوکردنی پێگە لە بازارەکاندا، زیادکردن و فراوانکردنی بەکاربەران، باشکردنی جۆریەتی کۆمەنیکەیشن، زیادکردنی تواناکانی کێبەرکێکردن	شرۆڤەکردنی زانیاریەکان دەربارەی بازاڕ و بەکاربەران، باشکردنی جۆریەتی بەرهەمەکان، باشترکردنی مێتۆدی پێشکەشکردنی خزمەتگوزاریەکان، ڕێکخستنی پێشانگا و نمایشکردنی بەرهەمەکان، دروستکردنی کوراسە بۆ بەرهەمەکان، لێکۆڵینەوە لە بڕ و قەبارەی بەرهەمە فرۆشراوەکان، کۆنترۆڵکردن

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە شیکردنەوەی سیفەتەکانی کۆمەنیکەیشن ڕێگە ئاسانیمان بۆ دەکات لە دیاریکردنی هەڵبژاردنی ئەرک و مێتۆدەکانی پرۆسەی هاندان.

لە خشتەکەی خوارەوەدا ئەرک و مێتۆدەکانی هاندان بە گوێرەی توخم و کەناڵەکانی کۆمەنیکەیشن دەخەینە بەر چاوو.

خشتەی (٨-٦) ئەرک و مێتۆدەکانی هاندان

توخم و کەناڵەکان	ئەرکەکان	مێتۆدەکان
بەرهەمهێنەر - نێوەندەکان	هەوڵدان بۆ بەستنی هاوپەیمانێتی، ڕازیکردن بە ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، بەڵێندان بە جۆراوجۆرکردنی بەرهەمەکان، دابینکردنی زۆرترین یەدەگی بەرهەمەکان، دۆزینەوەی سەنتر و خاڵی زۆرتر بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، دۆزینەوەی نوێترین ڕێگاو مێتۆد بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، هەوڵدان بۆ بە دەستهێنانی زانیاری دروست	ماددی : داشکاندنی نرخ بە پێی کڕینی قەبارەی بەرهەمەکان، داشکاندانی تایبەت بۆ نێوەندکاران، ڕیکلامکردنی بەرهەمەکان لە سەر بودجەی کۆمپانیا، پاداشتکردنی کڕیارە هەمیشەییەکان، پێشکەشکردنی دیاری بە نێوەندکاران، چاپکردنی ڕیکلامی بەرهەمەکان و بڵاوکردنەوەیان بە سەر خەڵکیدا، لێپرسینەوەو لابردنی داشکاندنی نرخەکان لە کاتی جێبەجێنەکردنی گرێبەستەکاندا. ڕێکخستنی گەشت بە ناو کۆمپانیاکەدا، ڕێکخستنی سەیران و کۆبوونەوە، ڕاهێنانی کارمەندانی بازرگانە نێوەندکارەکان، بڵاوکردنەوەی ڕیکلام لە میدیاکانەوە.

بەرهەمهێنەر - بەکاربەر	پاداشتکردنی کڕیارە هەمیشەییەکان، سەرنجڕاکێشانی بەکاربەران لە سەنتەرە بازرگانیەکاندا بە ڕێکخستنی کۆنسێرت، بڵاوکردنەوەی یاری بەخت لە نێو بەکاربەراندا..	ڕیکلام: چاپکردن و بڵاوکردنەوەی کەتالۆگی بەرهەمەکان، چاپکردن و گەیاندنی کۆپۆنی داشکاندن، گەرانتی گەڕانەوەی پارە بۆ کڕیار ئەگەر بەرهەمەکەی بە دڵ نەبوو . کێبەرکێ: ڕێکخستنی کێبەرکێ لە نێوان کڕیارەکاندا، بۆ نموونە کێ دوو دانەی کڕیبێت سێیەم دانە بە خۆڕایی، پێدانی نموونی بەرهەمەکان بە خۆڕایی . مۆدێل: نمایشکردنی بەرهەمەکە لە بازاڕەکاندا، ڕێکخستنی گەشت بۆ ناو کۆمپانیاکە،بەستنی کۆنفراس و، دیداری ڕۆژنامەوانی، بەشداریکردن لە پێشانگاکاندا، کەمکردنەوەو داشکاندنی نرخەکانی مۆدێلە کۆنەکان.
ڕکابەرەکان	بەرهەمهێنانی بەرهەمی کوالێتی بەرز، دیزاینکردنی سەرنجڕاکێشەر	جۆراوجۆرکردنی پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکان
بەرهەمهێنەر - دەستەبەرکەر	هاندانی بەستنی هاوپەیمانێتی	بەشداریکردن لە کۆڕو کۆبوونەوەکاندا، ڕێکخستنی پێشانگای تایبەت، یارمەتی بەڕێوەبردن، باشکردنی تەکنۆلۆژیای بەرهەمهێنان، بە کارهێنانی ڕەمزی کۆمپانیاکە
کۆمپانیا - بەرهەمهێنەر	هاندانی کەسەکان لە پێناوی گەیشتن بە ئامانجەکان	پێکهێنانی ئاستی ستراکتوری ڕێکخستن، کاراکردنی کۆمەنیکەیشن بە گشت ئاڕاستەکاندا، پاداشتی ماددی و مەعنەوی

لەوەش زیاتر کە لە خشتەکانی سەرەوەدا ئاماژەمان پێداوە، دەتوانیین بڵێین، کە بنچینەی هاندانی کۆمەنیکەیشنی کۆمپانیا بەرهەمهێنەرەکان لە سستەمی مارکیتینگدا بریتییە لە دیاریکردنی پێداویستیەکانی بەرهەمهێنان و ستراکتور و ئاستی خواست لە سەریان.

ئەوەی لێرەدا بە پێویستی دەزانیین جارێکی تر ئاماژەی پێ بدەین ئەوەیە کە پرۆسەی هاندان لە هەر قۆناغێکی سووڕی ژیانی بەرهەمەکاندا لە سستەمی مارکیتینگدا لێك جیاوازن. گرنگترین و هەستیارترین قۆناغ بریتییە لە:

قۆناغی ئامادەکردن (Development):

چونکە ئەم قۆناغە بەستراوە بە بڕیاردان لە سەر نۆژەنکردنەوەی بەرهەمەکان یاخود بەرهەمهێنانی بەرهەمی نوێ، هەروەها، خەرجییەکانی هاندان لەم قۆناغەدا کاریگەری ڕاستەوخۆ دەکاتە سەر بەهای تێچوونی بەرهەمەکان.

لە قۆناغی ناساندن (introduction):

خەرجییەکانی پرۆسەی هاندان بەرزن، چونکە لەم قۆناغەدا بەرهەمهێنەر دەبێت بەرهەمەکە بە کڕیاران لە بازاڕەکاندا بناسێنێت، بۆ ئەمەش کۆمپانیاکە ناچارە خەرجییەکی زۆر لە ڕیکلامکردن و ڕێکخستنی پێشانگاو نمایشکردندا بکات بە تایبەتی ئەگەر هاتوو بەرهەمەکە نوێ بێت.

قۆناغی گەشەکردن (groth):

ئامانجی بەرهەمهێنەر لەم قۆناغەدا بریتییە لە فراوانکردنی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، لەم قۆناغەدا خەرجییەکانی پرۆسەی هاندان تاکو ڕادەیەك جێگیر دەبن، یەکێك لە ئەرکەکان لەم قۆناغەدا فراوانکردنی بەشە بازاڕە بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکان.

قۆناغی پێگەیشتن (maturity):

ئامانجی سەرەکی هاندان لەم قۆناغەدا بریتییە لە پارێزگاریکردن لە جۆریەتی یاخود لە جیاوازیەتی بەرهەمەکە لە بازاڕدا، لەم قۆناغەدا کێبەرکێ دەگاتە بەرزترین ئاستی، لە بەر ئەوە لەم قۆناغەدا خەرجییەکانی پرۆسەی هاندان زیاد دەکات .

قۆناغی ئاوابوون (decline):

لەم قۆناغەدا ئاستی فرۆشتن بە تەواوەتی دادەبەزێت، لەم قۆناغەدا ئەرکی پرۆسەی هاندان بریتیە لە پشتگیریکردنی ئاستەکانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، لەم قۆناغەدا تا ئاستێکی بەرچاوو خەرجییەکان کەم دەبنەوە.

پێش کۆتایهێنان بەم پەرەگرافە ئەوەی ماوەتەوە بیڵێین ئەوەیە، کە سیاسەتی کۆمەنیکەیشن دەبێت وەك پرۆسەیەکی ئاسایی سەیر نەکرێت، بەڵکو پێویستە وەك پرۆسەیەکی داهێنان یاخود داهێنکاری خوێندنەوەی بۆ بکرێت، جگە لەوەش دەبێت وەك توخمێکی یاخود چەمکێکی گرنگ و بە بایەخی سستەمی مارکیتینگ سەیری بکەین.

٢-٦ شێوەو شێوازی کاراکردنی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا

کۆمەنیکەیشنی مارکیتینگ (Marketing Communication):

بریتییە لە پرۆسەی کارلەیەککردنی بابەتەکانی سستەمی مارکیتینگ بە ئامانجی هەمە ئاهەنگی لە بڕیارە ستراتیژی و تاکتیکەکانی چالاکییە مارکیتینگەییەکان. کاراکردنی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا بەستراوە بە سیفەتی تایبەتی هەر یەك لە بابەتەکانی سستەمی مارکیتینگەوە.

کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا، لە ڕێگەی یاخود بەهۆی نێردەرەوە (Communicator) جێبەجێ دەکرێت، لە ڕێگەی یاخود بەهۆی، بڵاوکراوەکانەوە (ڕۆژنامە، گۆڤار..)، هەروەها بەهۆی میدیاکانەوە واتە لە ڕێگەی کەناڵ و تۆڕەکانی گەیاندنەوە. بە واتایەکی تر ئامرازەکانی گواستنەوەی پەیوەندیکردن یاخود لە یەکتر گەیاندن لە ڕێگەی میدیا بینراو بیستراوەکانەوە دەتوانرێت بە ئەنجام بگەیەندرێت.

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن .

وێنەی (٨-٦) توخمەکانی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا

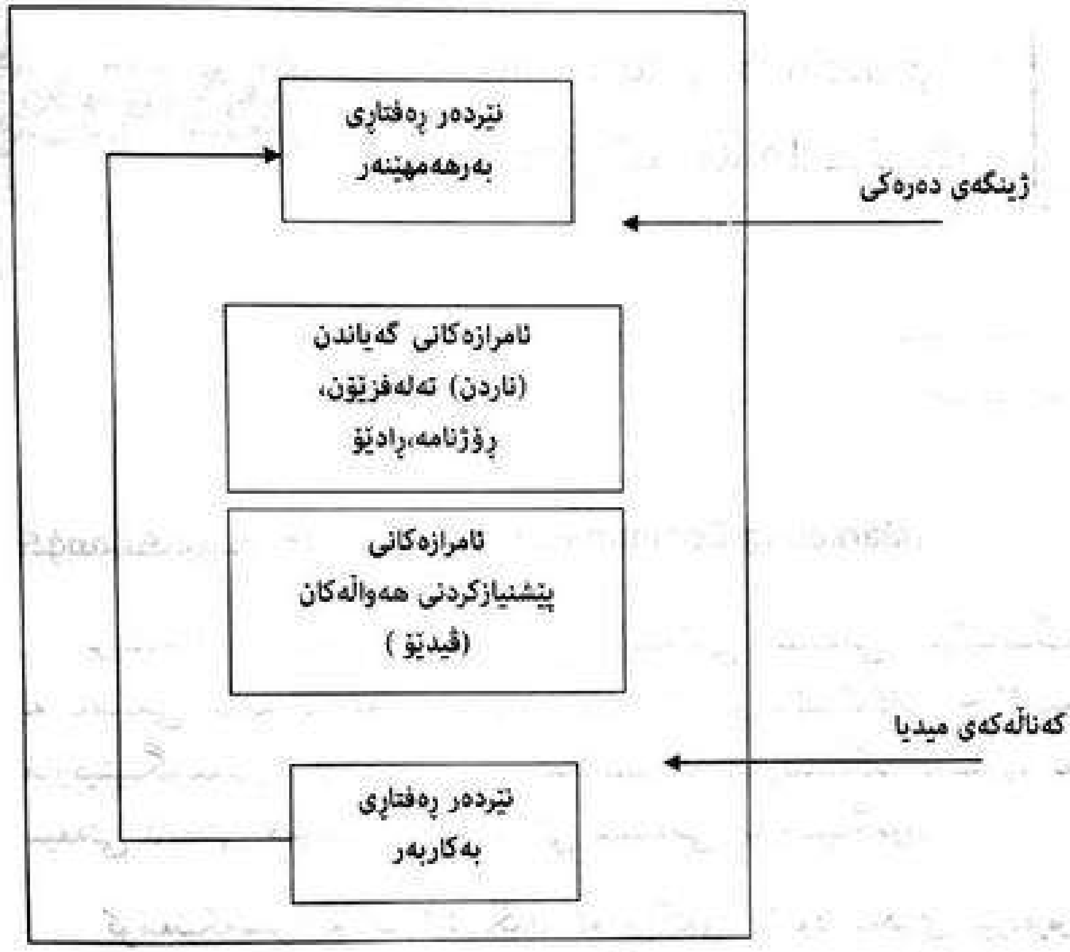
نێردەر ڕەفتاری بەرهەمهێنەر
ژینگەی دەرەکی
ئامرازەکانی گەیاندن (ناردن) تەلەفزیۆن، ڕۆژنامە،ڕادیۆ
ئامرازەکانی پێشنیازکردنی هەواڵەکان (ڤیدیۆ)
کەناڵەکەی میدیا
نێردەر ڕەفتاری بەکاربەر

ئەوەی ئاشکرایە ئەوەیە گواستنەوەی هەر زانیارییەک یاخود هەر پەیامێک تەنها دەکرێت لە ڕێگەی کەناڵەکانی گەیاندنەوە ئەنجام بدرێت. هەمان ڕێساش بە سەر کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا دەسەپێت، کۆمپانیاکان بەهۆی کەناڵ و تۆڕەکانی گەیاندنەوە دەتوانن زانیارییەکان بگەیەنن بە کاربەران یاخود لە ڕێگەی یەکتر گەیاندن واتە کۆنتاکتی کەسەکانەوە.

بێگومان لەگەڵ گەشەی تەکنۆلۆژیای گەیاندن، ئامرازەکانی کۆمەنیکەیشنیش گەشە دەکات و ڕۆژ بە ڕۆژ ئامرازی نوێتر و کاراتر بەرهەم دەهێنرێت، دیارە دوای کەرتی پیشەسازی سەربازی بزنسیش بە گشتی و مارکیتینگ بە تایبەتی سوود

له هەر پێشکەوتنێك دەکەن بۆ خێراترکردن و کاراترکردنی سستەمی کۆمەنیکەیشن. ئێمە له وێنەکەی خوارەوەدا هەوڵ دەدەین به فراوانی ئامرازەکانی کۆمەنیکەیشن له مارکیتینگدا بخەینه ڕوو.

وێنەی (٩-٦) ئامرازەکانی کۆمەنیکەیشن له مارکیتینگدا

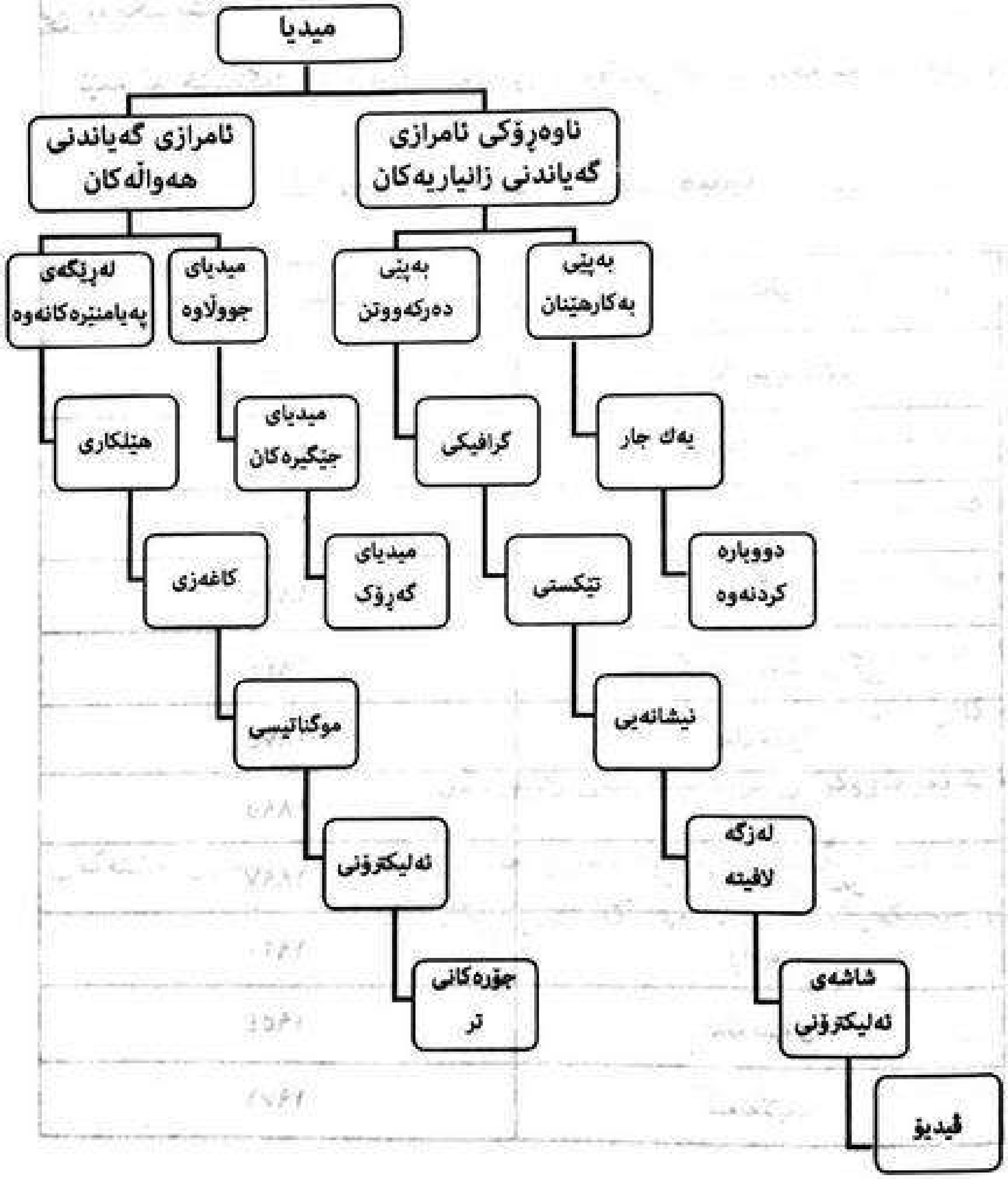
میدیا
ئامرازی گەیاندنی هەواڵەکان
ناوەڕۆکی ئامرازی گەیاندنی زانیاریەکان
لەڕێگەی پەیامنێرەکانەوە
میدیای جووڵاوە
بەپێی دەرکەووتن
بەپێی بەکارهێنان
هێلکاری
میدیای جێگیرەکان
گرافیکی
یەك جار
کاغەزی
میدیای گەڕۆک
تێکستی
دووبارە کردنەوە
موگناتیسی
نیشانەیی
ئەلیکترۆنی
لەزگە لافیتە
جۆرەکانی تر
شاشەی ئەلیکترۆنی
ڤیدیۆ

هەر وەك لە وێنەکەی سەرەوەدا دیارە، سەرجەم ئامرازەکانی کۆمەنیکەیشن دەکەونە خانەی میدیاوە، هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێداوە، ئاستی پێکەوتنی میدیا (بیستراو، بینراو...) بەستراوە بە گەشەی تەکنۆلۆژیا و ئاستی داهێنانەوە. ئەوەتا دەبینیین بەهۆی پەیدابوونی کارتی ئەلەکترۆنی و مۆگناتیسیەوە دەتوانرێت بە ملیۆنەها زانیاری لە ڕووبەرێکی بچووکدا کۆبکرێتەوەو سوودی لێ وەربگیرێت.

ئێمە لە خشتەکەی خوارەوەدا گەشەی جۆرەکانی میدیا دەخەینە بەر چاوو.

خشتەی (٩-٦) گەشەکردنی میدیا

ساڵ	جۆرەکانی میدیا
١٤٥٠	چاپکردنی کتێب
١٦٠٩	ڕۆژنامە
١٦٨٢	گۆڤار
١٨٢٩	وێنە گرتن
١٨٤٠	تەلەگرافی ئەلێکتریکی
١٨٧٥	تەلەفۆن
١٨٩٥	سینەما
١٨٩٧	تەلەگرافی بێ تەل
١٩٢٠	ڕادیۆ
١٩٥٤	تەلەفیزۆن
١٩٧١	سەتەلایت

١٩٧٨	ڤیدیۆ
١٩٨١	کۆمپیوتەر (لاپتۆپ)
١٩٨٣	دیسك (CD)
١٩٩٠	تەلەفۆنی دەستی
-٢٠٠٠	مولتی میدیا ...

دیارە سیفەتی زانیاری و پەیامەکان شێوەو شێوازی ئامرازەکانی گەیاندن دیاری دەکەن، واتە مێتۆد و شێوازەکانی گەیاندن بە گوێرەی سیفەتی زانیاریەکان هەڵدەبژێردرێت، کە دەکرێت لەم خاڵانەی خوارەوەدا کۆیان بکەینەوە..

- **بڵاوکردنەوەی کۆمەنیکەیشن بە پێی ئامانجەکان**
- **تیهەڵکێشکردنی توخمەکانی یاخود جۆرەکانی کۆمەنیکەیشن**
- **قەبارەی زانیاریەکان (پەیام)**
- **درێژخایەتی پەیامەکە**
- **شوێن و ڕووبەری کۆمەنیکەیشن**
- **کاتی (جیرایەتی) کۆمەنیکەیشن**
- **لە بەرچاووگرتنی کۆمەنیکەیشنی ڕکابەرەکان**

بۆ زیاتر تێگەیشتن و ڕوونکردنەوەی خاڵەکانی سەرەوەمان، سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن لە سەر نموونەی گەیاندنی ڕیکلامەکان.

خشتەی (١٠-٦) ئامرازەکانی گەیاندنی ڕیکلام

ئامرازەکانی گەیاندن	هەڵگر (ئامرازی گواستنەوە)
ئاگاداری، پەیام، هەواڵ	- ڕۆژنامە - گۆڤار - کتێب (کوراسە) - تێکستی تەلەفیزۆنی - تێکستی ڤیدیۆیی
هەواڵی تەلەفزیۆنی، کلیپ	- کەناڵە لۆکاڵیەکانی تەلەفزیۆن - کەناڵە ئاسمانییەکان - کاسێتی ڤیدیۆیی - سیدی
نیشانە، لەزگە، مەدالیا	- ئامرازەکانی گواستنەوە - کارمەندان - وەرزشوانان - هونەرمەندان
پێچانەوە، نایلۆن، زەرف	- کڕیار - بەکارهێنەر - بەکاربەر
شاشەی ئەلەکترۆنی، لافیتە	- دیوار - سەر باڵەخانەکان - پایەو عەمودی سەر ڕێگاکان

ستراکتوری کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا پەیوەستە بە ئامانجی کۆمەنیکەیشنەکەوە، بە شێوەیەکی گشتی دەتوانیین بەم شێوەیە پۆلێنی بکەین.

- باشکردنی بەرهەمەکان و جێ کردنەوەیان لە بازاڕەکاندا
- جووڵەی بەرهەمەکان بە گوێرەی سووڕی ژیانی بەرهەمەکە

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین ئامانج لە جۆری یەکەم بریتییە لە دابینکردنی کارایی تێکهەڵچوونی یاخود هەمە ئاوهەنگی سەرجەم بابەتەکانی سستەمی مارکیتینگە وەك : کۆمپانیا- دەستەبەرکەر - نێوەندیکار- ڕکابەر. دەکرێت بڵێین ئامانجی سەرەکی لەم حاڵەتەدا بریتییە لە بەرهەمهێنانی ئەو جۆرە بەرهەمانەی کە زۆرترین خواستیان لە سەرە.

جۆری دووەمی کۆمەنیکەیشن بە پلەی یەکەم بریتییە لە جووڵە پێکردن و ساغکردنەوەی ئەو بەرهەمانەی کە لە بەردەستدان یاخود کە لە بازاڕەکاندان . ئامانجی سەرەکی لەم حاڵەتەدا بریتییە لە قەناعەت پێکردنی کڕیاران لە کڕینی ئەو بەرهەمانەی کە ئێستاکە لە بەردەستدان.

بۆ گەیشتن بەو ئامانجانەی سەرەوە پێویستە میکانیزمی گەیاندنی زانیاریەکان بخرێتە گەڕ وەك: قەناعەتپێکردن، هاندانی کڕیاران، ئەوەی ئاشکرایە باشترین شێوە بۆ میکانیزمی گەیاندنی زانیاریەکان بریتییە لە کەناڵەکانی کۆمەنیکەیشن لە ڕێگەی: ڕیکلامکردن، هاندان، کارکردن لە بۆچوونی کەسەکان ..

لە وێنەکەی خوارەوەدا ستراکتوری کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (١٠-٦) ستراکتوری کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا

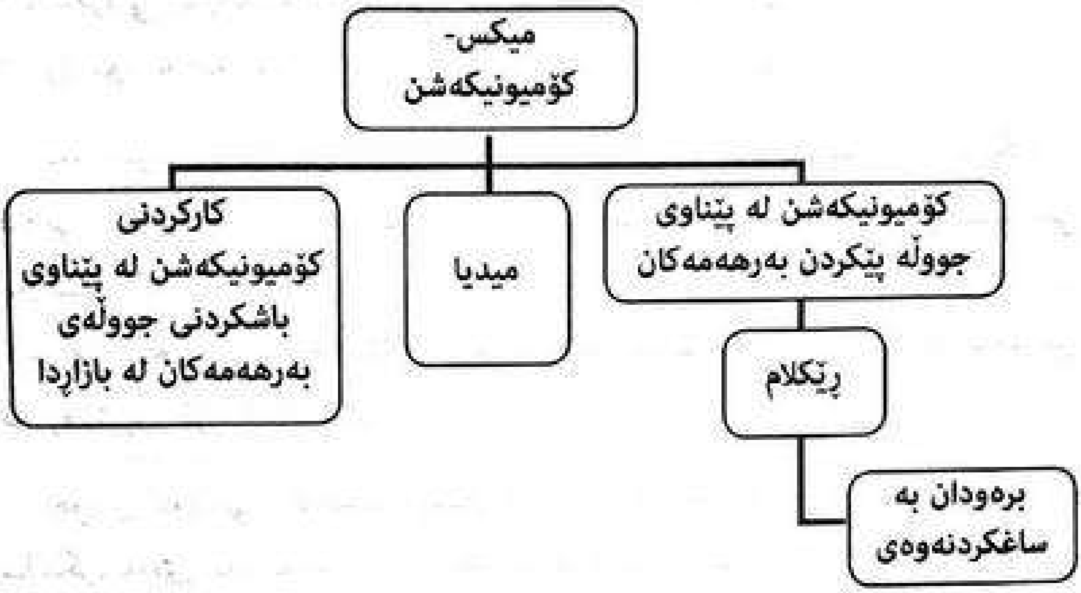
میکس- کۆمیونیکەشن
کۆمیونیکەشن لە پێناوی جووڵە پێکردن بەرهەمەکان
میدیا
کارکردنی کۆمیونیکەشن لە پێناوی باشکردنی جووڵەی بەرهەمەکان لە بازاڕدا
ڕێکلام
برەودان بە ساغکردنەوەی

دەبێت ئەوە بزانیین کە ستراکتوری کۆمەنیکەیشن هەل و مەرجی گەیاندنی زانیاریەکان بە کاربەران باشتر دەکات، جگە لەوەش بەهۆیەوە دەتوانیین بزانیین کە کام جۆر ئامڕازی گواستنەوە کاریگەری زیاتر دەکەنە سەر کڕیاران بەمەش دەتوانیین کارایی (میکس - کۆمەنیکەیشن) زیاتر بکەین .

هەر لێرەدا بە پێویستی دەزانیین کە باس لە دیاردەیەکی باوو بکەین، ئەویش ئەوەیە کە زۆرینەی خەڵکی وا دەزانن مارکیتینگ واتە ڕیکلامکردن، هەر وەك لە بەشەکانی پێشتریشدا باسمان کردووە ڕیکلام تەنها بەشێکە یاخود ئامڕازێکە لە ئامڕازەکانی سستەمی مارکیتینگ . لێرەدا بە باشی دەزانیین کە بە چڕوپڕی باس لە ڕکلام بکەین.

ڕیکلام (Advertsing):

بریتییە لە هەر بیرۆکەیەك یاخود کارێك کە بەهۆیەوە کۆمپانیاکان بەرهەم و خزمەتگوزارییەکانیان پێشنیاز دەکەن، جگە لەوەش ڕیکلام کاراترین ئامڕازە لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا لە ستراکتوری (میکس- کۆمەنیکەیشن) دا.

بەهۆی ڕیکلامەوە وێنایەك لای بەکاربەر لە سەر بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان دروست دەبێت کە دەبنە پاڵنەر و هاندان بۆ کڕینیان. ئامانجی سەرەکی ڕیکلامکردن لە لایەن کۆمپانیا و بازرگانەکانەوە بریتییە لە زیادکردنی قەبارەی فرۆشتن، ئاشناکردنی بەکاربەر بەرامبەر بەرهەمەکان، زانیاری پێشکەشکردن دەربارەی گرنگی و باشی بەرهەمەکە، زانیاری دەربارەی نرخی بەرهەمەکان، دروستکردنی قەناعەت، زیادکردنی متمانەی بەکاربەر بەرامبەر بەرهەمەکان...

ئەوەی ئاشکرایە ئەوەیە کە پەیدابوونی ڕیکلام مێژوویەکی کۆنی هەیە، هەر بۆیە بە شێوازی جیاواز خوێندنەوەی بۆ کراوە . ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ سەر خودی ووشەکە خۆی ئەوا دەتوانیین بڵێین کە ڕیکلامکردن(advertising) بە مانای ڕاکێشانی سەرنجی خەڵکی دێت بۆ شتێك لە شوێنێکی دیاریکراودا.

ڕیکلام خۆی بەخۆی نایەتە کایەوە، بەڵکو لە مومارەسەکردنی ڕیکلامکردندا دەبێت سوود لە ئەزموونی چەمکە زانستییەکانی تر وەربگیرێت وەك : سایکۆلۆژیا، مارکیتینگ، ڕۆژنامەگەری، زمانەوانی، هونەر و ووێژە، مێژوو ...هتد.

بەم شێوەیە دەکرێت بڵێین، ئەرکی ڕیکلامی سەردەم تەنها بریتی نییە لە زیادکردنی قەبارەی فرۆشتن، بەڵکو پێویستە چەند ئەرکێکی تریش جێبەجێ بکات وەك : یارمەتیدانی کڕیار لە هەڵبژاردنی بەرهەمەکاندا، پێدانی زانیاری لە سەر کوالێتی بەرهەمەکە، پێدانی زانیاری لە سەر نرخی بەرهەمەکە، پێدانی زانیاری لە سەر سوودمەندێتی بەرهەمەکە ..

ئەمڕۆکە ڕیکلام بۆتە بەشێکی گرنگی ئابووری، بەهۆی جۆراوجۆریەتی بەرهەمەکان لە ناو بازاڕدا و خەستبوونەوەی کێبەرکێ لە نێو کۆمپانیاکاندا، ڕیکلام بۆتە چەقی سەنتەری سستەمی مارکیتینگ.

بۆ ئەوەی ڕیکلام ئامانجەکانی خۆی بپێکێت، پێویستە بە ڕوونی پرنسپ و ئەرکەکانی دیاری بکرێت.

پرنسپە بنچینەییەکانی ڕیکلامکردن:

بریتییە لە پرۆسەیەکی پلاندارێژاو بۆ گەیاندنی زانیاریەکان بە کڕیاران بە ڕوون و پووختی، لە مارکیتینگدا پێی دەوترێت (پرنسپی تۆپی بیلیارد - The principle of a billiard ball)، کە بریتییە لە جیاکردنەوە و تێهەڵکێشکردنەوەی جۆرەکانی ڕیکلام لە چوارچێوەی قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان. لە پێکهێنان و داڕشتنی پلانی ڕیکلامکردندا پێویستە ڕەچاووی چەند خاڵێك بکرێت وەك:

- پەیوەندی بە کاربەر بەرامبەر بەرهەمەکان، خوێندنەوە بۆ ڕیکلامی ڕکابەران لە سەر هەمان جۆری بەرهەم

- **ئامانجی ڕیکلامکردن:**

ڕاکێشانی سەرنجی بەکاربەران بەرامبەر ئاستی بەناوبانگی کۆمپانیاکە

- **بابەتی ڕیکلامکردن:**

دیاریکردنی سێکتەری ئابووری، دیاریکردنی قەبارەو ستراکتوری کۆمپانیاکە، فاکتەری سایکۆلۆژی

- **ناوەڕۆکی ڕیکلامکردن:**

پێکهێنانی ڕامانی ڕێکخستنی ڕیکلامکردن، چی پێویستە ڕیکلامبکرێت.

- **ئامرازی ڕیکلامکردن:**

دیاریکردنی مێتۆد و شێوازی گەیاندنی مەبەستەکە بە بەکاربەران.

- بودجەی ڕیکلامکردن:

جێکردنەوەی بودجەی ڕیکلامکردن لە بودجەی گشتیدا، ژمێرکردنی خەرجییە ڕاستەوخۆ و لاوەکییەکانی ڕیکلامکردن، دیاریکردنی ژمارەو کاتی دووبارەکردنەوەی ڕیکلامەکان، گرنگی دان بە کوالیتی ڕیکلامەکان

- کۆنترۆلکردن:

کۆنترۆلکردنی خەرجییەکان، شیکردنەوەی کاریگەری ڕیکلام لە سەر بەکاریەران

ئەوەی زانراوە و ئەوەیە کە پرنسیپی تۆپی بلیارد بۆ دیاریکردنی چۆنیەتی کارایی ڕیکلامە لە سەر ڕەوشی ئابووری کۆمپانیاکان بەکاردەهێنرێت، تاکو بە شێوەیەکی دروست کاریگەری ئاستی خەرجییەکانی ڕیکلامکردن لە سەر قازانجی کۆمپانیاکە دیاری بکەین.

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی پرنسیپی تۆپی بیلیارد سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١١-٦) پرنسیپی تۆپی بیلیارد

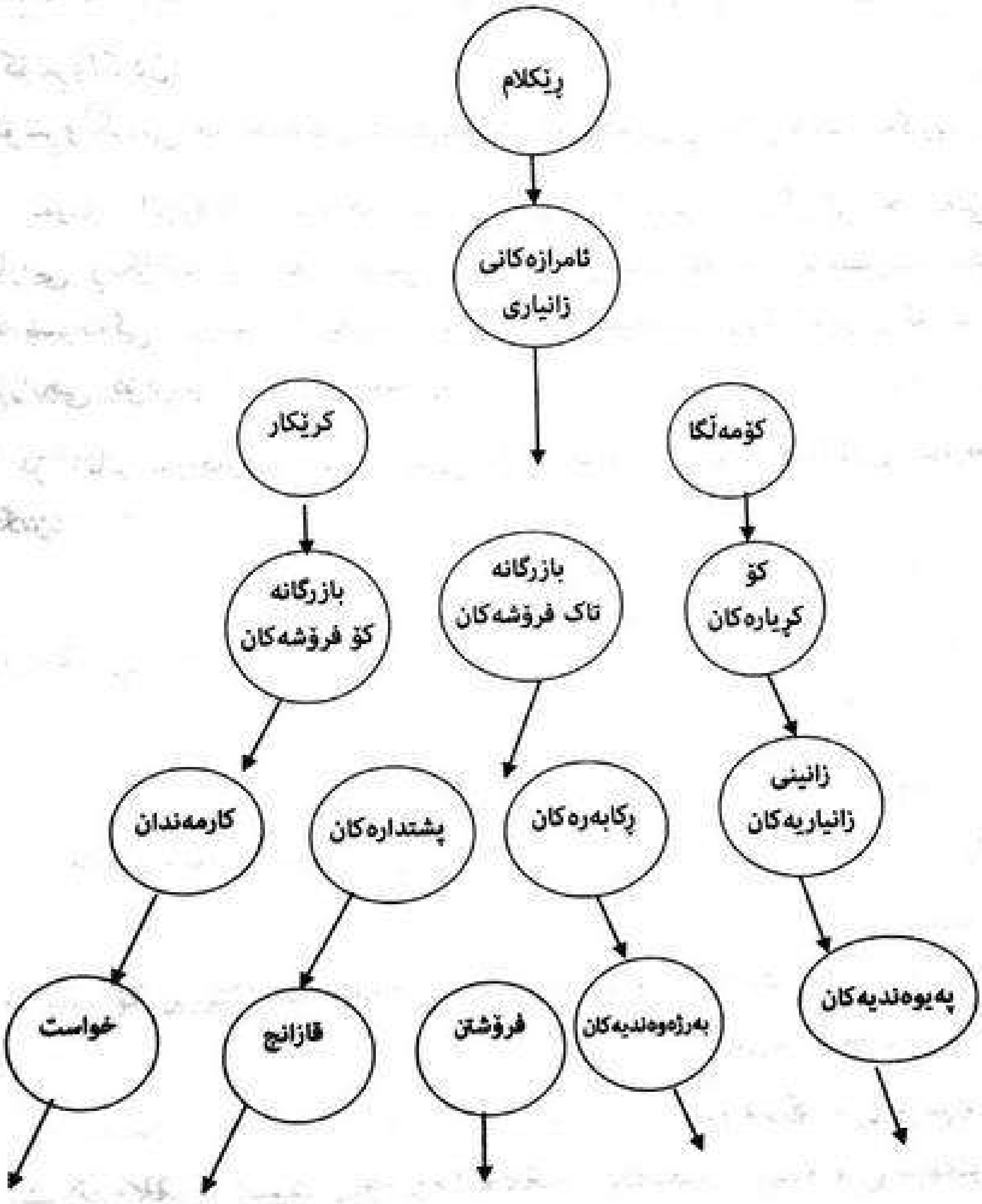
ڕیکلام
ئامرازەکانی زانیاری
کرێکار
کۆمەڵگا
بازرگانە کۆ فرۆشەکان
بازرگانە تاک فرۆشەکان
کۆ کڕیارەکان
کارمەندان
پشتدارەکان
ڕکابەرەکان
زانینی زانیاریەکان
خواست
قازانج
فرۆشتن
بەرژەوەندیەکان
پەیوەندیەکان

ئەگەر باس لە ئەرکەکانی ڕیکڵامکردن بکەین ئەوا دەتوانیین بڵێین بریتییە لە: دیاریکردن و جیاکردنەوەی بابەتی ڕیکڵامەکە، بە واتایەکی تر جیاکردنەوەی ئەو بەرهەم و خزمەتگوزارییانەی کە پێویستە ڕیکڵامیان بۆ بکرێت. هەروەها ئەرکێکی تری گرنگی ڕیکڵامکردن بریتییە لە گەهاندنی زانیاریەکان لە سەر بەرهەمەکە، کوالێتی، نرخەکەی، سوودمەندێتی، شوێن و کاتی فرۆشتن ...

جگە لەوەش بۆ باشتر جیاکردنەوەو جێبەجێکردنی ئەرکەکانی ڕیکڵامکردن، دەکرێت ڕیکڵام دابەشبکەین بە سەر چەند گرووپێکدا وەك : مارکیتینگ، کۆمەنیکەیشن، ئابووری و کۆمەڵایەتی.

هەر وەك ئاماژەمان پێداوە ڕیکڵامکردن تەوەری سەرەکی یاخود چەقی سەنتەری مارکیتینگ پێکدەهێنێت، بۆیە بە باشمان زانی لە پەرەگرافێکی سەربەخۆدا بە تێروتەسەلی بێینەوە سەر باسکردنی.

بەرزکردنەوەی ئاستی ساغکردنەوە(فرۆشتن)
(Sales promotion)

بریتییە لە فۆرمی جووڵاندنی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان لە پێناوی زیادکردنی ئاستی فرۆشتن.

ئامانجی سەرەکی پرۆسەی بزواندن لە مارکیتینگدا، بریتییە لە هاندانی گشت بەشداربووانی پرۆسەی فرۆشتن تاکو بە بەردەوامی بتوانن بەرهەمەکان ساغ بکەنەوە.

لەم ڕوانگەیەوە شارەزایانی بواری مارکیتینگ سێ گرووپەی سەرەکی جیادەکەنەوە کە ڕاستەوخۆ کاریگەریان هەیە لە سەر بەرزکردنەوەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا: بەرهەمهێنەر، نێوەندکار، بەکاربەر. بە جۆرێك کە هەر یەك لەو گرووپانە تەنها لە بوارەکانی خۆیاندا ئەرکەکان جێبەجێ دەکەن.

ئەگەر ووردبینانە سەیری سەرخستن لە پرۆسەی فرۆشتندا بکەین، ئەوا دەتوانیین بڵێین زیاتر هەنگاوێکی تاکتیکیە واتە کورت خایەنە، چونکە ئەو کاتە

بەکاردەهێنرێت کە کۆمپانیاکە کێشەی خێرا بوونی ساغکردنەوەی دێتە ڕێگە، بۆ ئەمەش بە خێرایی دەبێت هەمە ئاوەهەنگی نێوان نێوانبەران و بەکاربەران چالاکتر بکات. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی مەبەستەکەمان هەوڵ ئەدەین لە چەند خاڵێکدا حاڵەتی بزواندن لە پرۆسەی فرۆشتن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا بخەینە ڕوو:

- ئەو کاتەی کە هەمان جۆری بەرهەم لە لایەن کۆمپانیاکانی ترەوە بوونیان هەیە لە بازاڕەکاندا

- ئەو کاتەی کە ئاستی خواست لە بازاڕەکاندا کەمتر دەبێتەوە

- ئەو کاتەی بەرهەمەکان لە بازاڕەکاندا لە قۆناغی گەشە کردنەوە بەرەو قۆناغی پڕبوون یاخود زیاد بوون دەڕۆن

- ئەو کاتەی کڕیاران زانیاریەکی ئەوتۆیان نییە لە سەر جۆریەتی بەرهەمەکان

دیارە جێبەجێکردنی هەر چالاکییەك پێویستی بە ئامڕازی خۆی هەیە، ئەو ئامڕازە باوانەی کە زیاتر لە بەڕێوەبردنی یاخود لە جێبەجێکردنی ئەرکەکانی بزواندنی پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا بەکاردێت بریتیین لە:

ئامڕازەکانی بزواندنی بەکارهێنان، وەك: داشکاندنی نرخەکان بە پێی ژمارەی کڕینی بەرهەمەکە، داشکاندنی نرخی وەرزی، داشکاندنی نرخ لە کاتی جەژن و بۆنەکاندا، داشکاندنی نرخ بە پێی کۆنبوونی مۆدەی بەرهەمەکە، داشکاندنی نرخ لە کاتی گەڕاندنەوەی بەرهەمە کۆنەکە، بڵاوکردنەوەی بلیتی نرخ داشکاندن، ڕێکخستنی کێبەرکێ لە نێوان کڕیارەکاندا، دابەشکردنی نموونەی بەرهەمەکە بە خۆڕایی...

ئامڕازەکانی بزواندنی بازرگانە نێوەندگیرەکان، وەك : داشکاندنی نرخ بۆ بازرگانە هەمیشەییەکان، بەخشینی ڕێژەیەکی دیاریکراوی بەرهەمەکان بە بازرگانەکان، ڕاهێنان و مەشق پێکردنی نوێنەری بازرگانەکان بە خۆڕایی، ڕیکلامکردنی بێ بەرامبەر لە شوێنە بازرگانییەکان، داشکاندنی زیاتری نرخەکان بە پێی قەبارەی کڕینی بەرهەمەکان، گەیاندنی بەرهەمەکان بۆ شوێنە دوورەکان...

ئامڕازەکانی بزواندنی کۆمپانیای بەرهەمهێنەر، وەك : هەڵبژاردنی کارمەندانی بە ئەزموون، گونجاندنی شوێنی کارکردن، پەیڕەوکردنی سستەمی پاداشت و سزادان، دابینکردنی گەشتی ساڵانە بۆ کارمەند و ئەندامی خێزانەکەی، بەڕێوەبردنی کۆبوونەوەو سەیرانکردنی کارمەند و خێزانەکانیان..

بۆ زیاتر کاراکردنی سستەمی بزواندن لە پرۆسەی فرۆشتندا، پێویستە لەگەڵ ئەو ئامڕازو هەنگاوانەی کە لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە، چەند فۆرمێکی تریش وەك ڕیکلامکردن و فرۆشیارە گەڕۆکەکان بەکاربهێنرێت . لە وێنەکەی خوارەوەدا کاریگەری تێهەڵکێشی فرۆمەکانی بزواندن لە پرۆسەی فرۆشتندا دەخەینە بەرچاوو.

وێنەی (١٢-٦) تێهەڵکێشکردنی ئامڕاز و فۆرمەکانی بزواندن و ڕیکلامکردن لە پرۆسەی فرۆشتندا

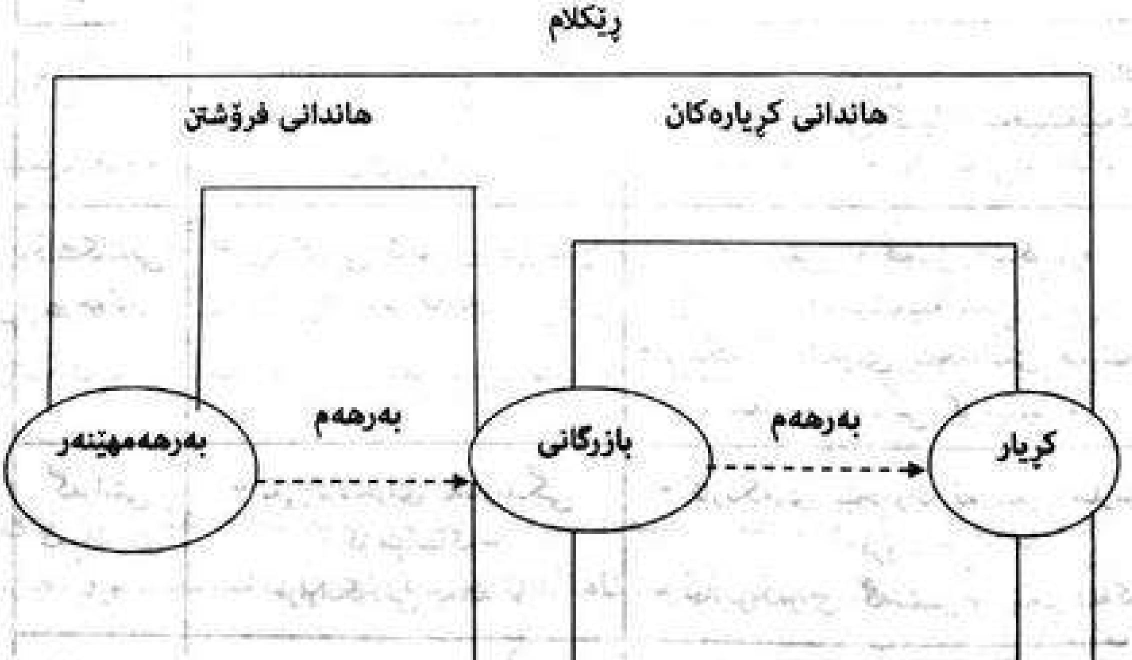
ڕیکلام
هاندانی فرۆشتن
هاندانی کڕیارەکان
بەرهەمهێنەر
بەرهەم
بازرگانی
بەرهەم
کڕیار
ڕیکلام

جگە لەوانەش بۆ زیاتر کاراکردنی پرۆسەی بزواندن لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا چەند میتۆد و ئامرازێکی تریش بەکاردەهێنرێت وەك : داشکاندنی نەخەکان، کوپۆن، نمایشکردن، گەرانتی گەڕانەوەی پارە، فرۆشتن بە قەرز، یانسیب، پاداشت.

خاڵێکی گرنگ هەیە کە لێرەدا بە پێویستی دەزانیین ئاماژەی پێ بدەین، ئەویش ئەوەیە کە بزواندن لە پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا جگە لە لایەنە باشەکانی لایەنی نێگەتیڤیشی هەیە . ئێمە بەهۆی خشتەکەی خوارەوە لایەنە باش و کەموکوڕیەکانی ئامرازەکانی بزواندن لە پرۆسەی فرۆشتنی بەرهەمەکاندا دەخەینە ڕوو.

خشتەی (١١-٦) لایەنە باشی و کەموکوڕیەکانی ئامرازەکانی بزواندن لە پرۆسەی فرۆشتندا

ئامرازەکان	لایەنی باشی	کەموکوڕیەکان
پاداشتکردن	- زیادکردنی ئاستی فرۆشتن - زیاتر سەرنجڕاکێشانی بەکاریەران	- کاریگەری کاتی لە سەر بەکاریەران - لاوازی هاندانی کڕیارە هەمیشەییەکان
داشکاندنی نرخەکان	- زیادکردنی قەبارەی فرۆشتن - زیاتر هاندان	- سستی لە هەڵبژاردنیکڕیارە هەمیشەییەکاندا - ڕەنگە کاردانەوەی پێچەوانەی هەبێت لە سەر بەناوبانگی کۆمپانیاکە
گەرانتی گەڕانەوەی پارە	- بەرزکردنەوەی بەناوبانگی کۆمپانیاکە - فراوانکردنی بەشە بازاڕ	- کاریگەری پێچەوانە لە سەر قەبارەی فرۆشتن - خاوبوونەوەی گەیشتن بە مەبەستەکان
کۆپۆن	- ڕاکێشانی زۆرترین بەکاریەر - زیادبوونی مەیلی بەکاریەر لە کڕینی بەرهەمە نوێکاندا	- زیادبوونی خەرجییەکان - کەمبوونەوەی ڕووبەری فرۆشتن

فرۆشتن بە قەرز	- زیاد کردنی فرۆشتنی بەرهەمە گران بەهاکان - بەهێزکردنی پەیوەندی لە نێوان بە کۆ کڕیارەکان و تاکە کڕیاردا	- بەستراوە بە ئاستی داهاتی کڕیارەکانەوە - ڕیسک و مەترسی نەگەڕانەوەی قەرزەکان
نمایشکردن	- ئاشناکردنی زۆرترین کڕیار بە بەرهەمەکان - ڕاکێشانی کڕیاری نوێ - خێراکردنی پرۆسەی خستنە ناوبازاڕی بەرهەمە نوێیەکان	- زیادبوونی خەرجییەکان - گرفتی پێشبینکردنی قەبارەی فرۆشتن

چالاکییەکی تری بزواندن لە پرۆسەی ساغکردنەوەو فرۆشتنی بەرهەمەکاندا بریتییە لە فرۆشتن لە ڕێگەی تاکە کەسەکانەوە واتە (فرۆشیاری گەڕۆك).

فرۆشیاری گەڕۆك (Personal selling) - فۆرمێکی دێرینە لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا کە دەتوانیین بڵێین بریتییە لە کۆنتاکتی ڕاستەوخۆی نێوان فرۆشیار و کڕیار لە یەك کاتدا، جیا لە ڕیکلامکردن فرۆشتنی بە گەڕۆکی فۆرمی دیالۆگ (گفتوگۆکردن) لە نێوان فرۆشیار و کڕیاردا وەردەگرێت. بە واتایەکی تر لەو حاڵەتەدا ئامرازی کۆمەنیکەیشن فۆرمی دیالۆگ وەردەگرێت.

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە فرۆشیارە گەڕۆکەکان جگە لە ئەرکی فرۆشتنی بەرهەمەکان، ئەرکی کۆکردنەوەی زانیاری لە سەر بەکاربەران جێبەجێ دەکات، هەروەها بەهۆیەوە دەتوانرێت پەیوەندی و مەیلی کڕیارەکان بەرامبەر بەرهەمەکان دیاری بکرێت.

فرۆشیاری گەڕۆك چەند تایبەتمەندیەکی خۆی هەیە کە لە شێوەکانی تری فرۆشتن جیای دەکاتەوە، لە خوارەوە ئاماژە بە هەندێك لەو تایبەتمەندیەتانە دەدەین.

- **کۆنتاکتی ڕاستەوخۆی نێوان فرۆشیار و کڕیار**
- **دیالۆگی ڕاستەوخۆ**
- **دروسبوونی پەیوەندی دۆستانەی نێوان کڕیار و فرۆشیار**

- **کەمکردنەوەی خەرجییەکان بۆ نموونە کرێدان بە شوێنی فرۆشتن...**
- **کۆکردنەوەی زانیاری دروست لە سەر خواستەکانی بەکاربەر**
- **خێرایی بەدەستهێنانی ئەنجامەکان**

لە ڕووکەشدا فرۆشتن بە شێوەی گەڕۆکی ئاسان دێتە بەرچاوو، بەڵام ئەو پرۆسەیە ئاڵۆزی خۆی هەیە وەك : دۆزینەوەی کڕیارەکان، قەناعەتپێکردنی کڕیارەکان، نمایشکردنی بەرهەمەکان، دیالۆگ و گفتوگۆکردنی بەردەوام، پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری بە کڕیارەکان. ئەرکەکانی فرۆشیاری گەڕۆك هیچی وای کەمتر نییە لە چاوو ئەرکەکانی فرۆشتن بە شێوەکانی تر .

بۆ زیاتر تێگەیشتن لە ئەرکەکانی فرۆشیاری گەڕۆك سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١٣-٦) ئەرکەکانی فرۆشیاری گەڕۆک

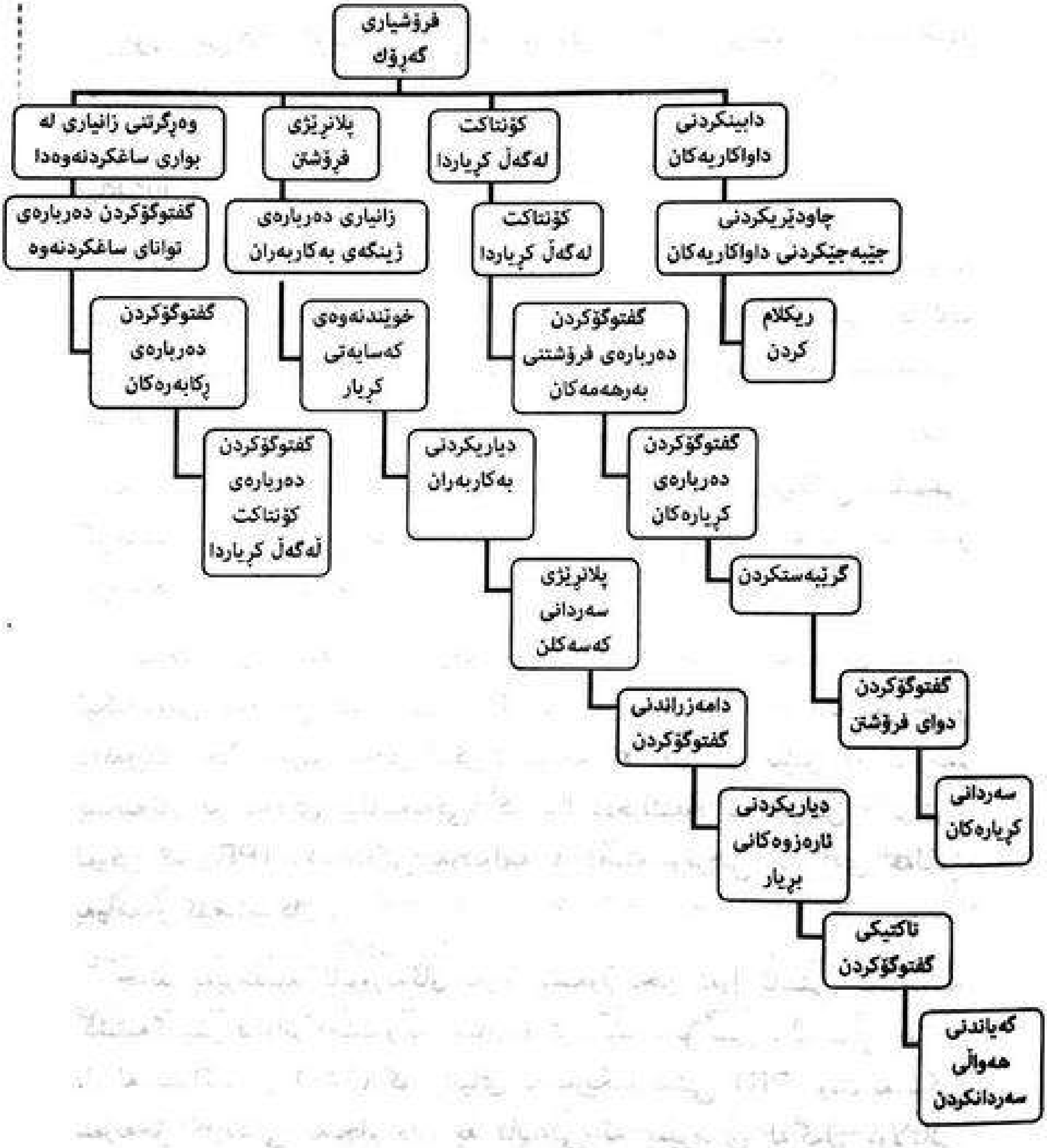
فرۆشیاری گەڕۆک
دابینکردنی داواکاریەکان
کۆنتاکت لەگەڵ کڕیاردا
پلانڕێژی فرۆشتن
وەرگرتنی زانیاری لە بواری ساغکردنەوەدا
چاودێریکردنی جێبەجێکردنی داواکاریەکان
ریکلام کردن
کۆنتاکت لەگەڵ کڕیاردا
گفتوگۆکردن دەربارەی فرۆشتنی بەرهەمەکان
گفتوگۆکردن دەربارەی کڕیارەکان
گرێبەستکردن
گفتوگۆکردن دوای فرۆشتن
سەردانی کڕیارەکان
زانیاری دەربارەی ژینگەی بەکاربەران
خوێندنەوەی کەسایەتی کڕیار
دیاریکردنی بەکاربەران
پلانڕێژی سەردانی کەسەکلن
دامەزراندنی گفتوگۆکردن
دیاریکردنی ئارەزووەکانی بڕیار
تاکتیکی گفتوگۆکردن
کەیاندنی هەوڵی سەردانکردن
گفتوگۆکردن دەربارەی توانای ساغکردنەوە
گفتوگۆکردن دەربارەی ڕکابەرەکان
گفتوگۆکردن دەربارەی کۆنتاکت لەگەڵ کڕیاردا

لەگەڵ پێشکەوتنەکانی تەکنۆلۆژیای سەردەم، بە شێکی زۆری فرۆشیارەکان لە ڕێگەی ئینتەرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکانی ترەوە، پرۆسەی فرۆشتن ئەنجام دەدەن کە هەندێ جار پێی دەوترێت (کۆگای ئینتەرنێت).

فۆرمێکی تری کۆمەنیکەیشن لە پرۆسەی فرۆشتندا بریتییە لە پەیوەنیکردن بە خەڵکەوە، کە ناسراوە بە (پابلیك ڕیلێشن - Public Relations) .

پەیوەندی گشتی (Pablic Relation):

بریتییە لە ڕاکێشانی متمانەی خەڵکی لە ڕێگەی پەیوەندییەکانەوە، واتە کاریگەری دروستکردن لە سەر ڕاکێشانی خەڵکی بۆ ئەنجامدانی کارێك، ئەرکی پەیوەندییە گشتیەکان لە سستەمی مارکیتینگدا بریتییە لە دروستکردنی متمانە و قەناعەتپێکردنی بەکاربەران لە کڕینی بەرهەمەکاندا.

بە شێوەیەکی گشتی پەیوەندییە گشتییەکان یەکێکە لە ئامرازەکانی سیاسەتی کۆمەنیکەیشنی کۆمپانیاکان کە بەهۆیەوە زانیاریە پێویستەکان لە سەر بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان بە خێرایی دەگەیینە بەکاربەرەکان.

ئەوەی لێرەدا دەکرێت ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە بە دەیان پێناسەو لێکدانەوەی هەمەجۆر دەربارەی (PR) لە سەرچاوەو بڵاوکراوەکاندا بەر چاوو دەکەوێت، بەڵام ئەوەی بەدی دەکرێت ئەوەیە کە دەتوانیین بڵێین کە سەرجەم پێناسەکان لە تەوەری پێناسەیەکی گشتیدا دەخولێنەوە کە ئەویش - بریتییە لەوەی کە (PR) پرۆسەیەکی بەردەوامە بۆ دەستەبەرکردنی متمانەی خەڵکی بەرامبەر کۆمپانیاکان .

چەند پەیوەندییە ئابوورییەکان بەرەو پێشەوە بچن ئەوا ئاستی پەیوەندییە گشتیەکانیش فراواتر دەبێت و بایەخیان زۆرتر دەبێت . بۆ نموونە لە ساڵی ١٩٦٨ دا، لە ستراکتوری (١٥٠) کۆمپانیای ئەمەریکدا بەشی (PR) وەك بەشێکی سەربەخۆ کارەکانی ئەنجام داوە بە تایبەتی لە پەیوەندی لەگەڵ وولاتانی دەرەوەدا، لە ساڵی ١٩٩٣ دا، ئەو ڕێژەیە زیادی کردووە بە جۆرێك نزیکەی

(٥٤٠٠) کۆمپانیا بەشی پەیوەندییە گشتیەکانیان وەك بەشێکی سەربەخۆ پێکهێناوە و بودجەیەکی زۆریش لەو بوارەدا خەرج دەکەن کە بە دەیان ملیارد دۆلار مەزەندە دەکرێت.

ئەگەر سەیری ئەرکەکانی (PR) وەك چەمکێکی گرنگی کۆمەنیکەیشن لە مارکیتینگدا بکەین ئەوا دەتوانیین چەند ئەرکێکی سەرەکی جیابکەینەوە وەك: گەیاندنی زانیارییەکان، پتەوکردنی بەناوبانگی کۆمپانیاکان، ڕیکخستنی کۆمەنیکەیشن، بەرزکردنەوەی متمانەی خەڵکی بە کۆمپانیاکان.

دیارە جێبەجێکردنی هەر ئەرکێك پێویستی بە ئامراز و میتۆدی تایبەت بەخۆی هەیە، بۆ جێبەجێکردنی ئەرکەکانی پەیوەندییە گشتیەکان بە پێی ئامانجەکانی کۆمپانیا دەتوانیین چەند ئاراستەیەك دەستنیشان بکەین وەك :

- **پێکهێنانی یاخود دابینکردنی پەیوەندی لەگەڵ میدیاکاندا**
- **ڕێکخستنی پەیوەندییەکان لەگەڵ گرووپە جیاوازەکاندا**
- **ڕێکخستنی پەیوەندییەکان لەگەڵ دەزگا حکوومی و ڕێکخراوە ناحکوومیەکاندا**

ئەو هەنگاوانەی کە لە جێبەجێکردنی ئەرکەکانی پەیوەندییە گشتیەکان باوە بریتیین لە:

پێدانی زانیاری دروست بە ڕۆژنامەنووس و دەزگاکانی میدیا، بەستنی کۆڕو کۆبونەوە بە ئامادەبوونی ڕۆژنامەنووسان، چاپکردن و بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامەو گۆڤار دەربارەی چالاکییەکانی کۆمپانیاکە، ڕێکخستنی چالاکی وەرزشی و هونەری بە سپۆنسەری کۆمپانیاکە، چالاکیی خێرخوازی، گرنگی دان بە ژینگەی دەوروبەر .. دیارە هەر یەك لەو چالاکییانەی کە ئاماژەمان پێداوە، پەیوەندی خەڵکی لەگەڵ کۆمپانیاکە باشتر دەکەن و متمانەش زیاتر دەبێت.

ئێمە پێشتر باسمان لە فرۆشیاری گەڕۆك کرد، وەك شێوازێك لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا، ئەوەی تێبینی دەکرێت بەهۆی گەشەی تەکنۆلۆژیای زانیاریەوە

جگە لە وولاٌتە پێشکەوتووەکان تەنانەت لە وولاٌتە تازە پێگەشتووەکانیشدا ڕۆژ بە ڕۆژ شێوازی فرۆشتن بە بێ یارمەتی هیچ نێوەندکارێك لە ڕێگەی تۆڕەکانی ئینتەرنێتەوە ئەنجام دەدرێت، بە جۆرێك ئەمڕۆکە تۆڕەکانی ئینتەرنێت و تۆڕە کۆمەلاٌیەتییەکانی تر بوونەتە ڕووبەرێکی فراوان بۆ ساغکردنەوەی سەرجەم بەرهەمەکان .

لە نووسراوەکاندا پەیوەندی ڕاستەوخۆی کڕیار و فرۆشیار وەك (مارکیتینگی ڕاستەوخۆ - Direct marketing) ناوزەند دەکرێت.

بە پێی ئەو ئامارانەی کە لە بەردەستدان، ئەمڕۆکە لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا نزیکەی (٤) ملیۆن کەس لە مارکێتینگی ڕاستەوخۆدا سەرقالٌن، بە جۆرێك بڕی فرۆشتنەکان سالاٌنە دەگاتە ($٩) ملیارد دۆلاری ئەمەریکی. ئەگەر جۆرەکانی تری فرۆشتنی ڕاستەوخۆ لە ڕێگەی (پۆست، تەلەفزیۆن مارکێت و تەلەفۆنەوە) بخەینە سەری ئەوا نزیکەی (١٩) ملیۆن کەس لەو بوارەدا کار دەکەن. بۆ بەراوورد لە فەرەنسا نزیکەی (٢٠٠) هەزار کەس، وەك دەستکەوتنی داهاتێکی زیادە لەو بوارەدا کار دەکەن..ئەوەی تێبینی دەکرێت لە پێناوی کەمکردنەوەی خەرجییە لاوەکییەکاندا چەندان کۆمپانیا تەنها لە ڕێگەی مارکێتینگی ڕاستەوخۆوە بەرهەمەکانیان ساغ دەکەنەوە بۆ نموونە بەرهەمەکانی کۆمپانیای (زیپتر - Zepter) تەنها بە شێوەی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ دەفرۆشرێت.

هەر وەك ئاماژەمان پێداوە، فۆرم و شێوەکانی پرۆسەی فرۆشتنی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ ڕۆژ دوای ڕۆژ گەشە دەکەن، بۆ نموونە ئێستاکە شێوازی فرۆشتن لە رێگەی تەلەفزیۆنەوە باوە کە پێی دەوترێت (کۆگای تەلەفزیۆنی - TV- shop) . دیارە فرۆشتن بە شێوەی ڕاستەوخۆ لە ڕیگەی تۆڕەکانی زانیاریەوە، بە بێ خەرجی جێبەجێ ناکرێت، ستلاکتوری خەرجییەکانی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر یاخود لە وولاٌتێکەوە بۆ وولاٌتێکی تر دەگۆڕێت، بۆ بەراووردکردنی خەرجییەکانی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ لە نێوان وولاٌتەکاندا سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (٦-١٢) خەرجییەکانی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ/ملیۆن-یۆرۆ

وڵاتەکان	ناردنی ڕاستەوخۆ	ڕیکلامی ڕاستەوخۆ	تەلەفزیۆن و میدیاکانی تر	هەمووی	بڕی خەرجییەکان بۆ هەر تاکە کەسێك / یۆرۆ	ڕێژەی گشتی ٪
ئەڵمانیا	٥١٩٠	٣١٧٠	١٤٤٠	٩٨٠٠	١٢٣	٣٧
فەرەنسا	٣٥٠٠	٤١٠	١٠٨٠	٤٩٩٠	٨٨	١٩
ئینگلتەرا	١٣٥٠	١٨٥٠	١٤٠	٣٣٤٠	٥٨	١٢
ئیتاڵیا	١٣٢٠	١٣٧٠	١٩٠	٢٨٨٠	٥٠	١١
هۆڵەندا	١٢٦٠	٣١٠	١٠١٠	٢٥٨٠	١٧١	١٠
ئیسپانیا	٤٨٠	١١٧٠	٤٠	١٦٩٠	٤٣	٦
دانیمارك	٦٣٠	١٠٠	٨٠	٨١٠	١٥٦	٣
بەلجیکا	٢٠٠	١٩٠	٥٠	٤٤٠	٤٤	٢
پەرتوگال	١٠	٦٠	١٠	٨٠	٨	-
یۆنان	١٠	٦٠	١٠	٨٠	٧	-
ئیرلەندا	٢٠	٤٠	١٠	٧٠	١٩	-
هەمووی	١٣٩٧٠	٨٧٣٠	٤٠٦٠	٢٦٧٦٠	٧٨	١٠٠
ڕێژە ٪	٥٢	٣٣	١٥	١٠٠	-	-

مارکیتینگی ڕاستەوخۆ سەرجەم چالاکییەکانی بازاڕ دەگرێتە خۆی، واتە لە سەرجەم بەشەکانی بازاڕدا بڵاوبۆتەوە، کە دەکرێت وەك (کۆمەنیکەیشنی تاك پلەیی) و (کۆمەنیکەیشنی فرە پلەیی) لە قەڵەمی بدەین.

مەبەست لە کۆمەنیکەیشنی تاك پلەیی یاخود یەك نهۆمی ئەوەیە کە فرۆشیار بە بێ هیچ نێوەنکارێك ڕاستەوخۆ لەگەڵ کڕیاردا کۆنتاکت دەکات، یاخود لە ڕێگەی پۆست و نامەوە .

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١٤-٦) پرۆسەی تاك پلەیی لە مارکیتینگی ڕاستەوخۆدا

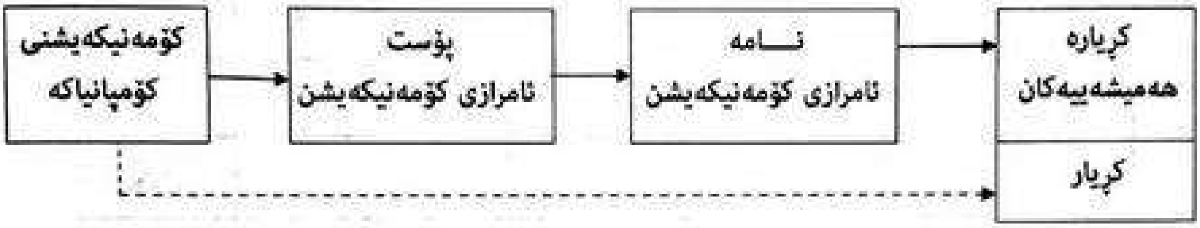
کۆمەنیکەیشنی کۆمپانیاکە
پۆست
ئامرازی کۆمەنیکەیشن
نامە
ئامرازی کۆمەنیکەیشن
کڕیارە هەمیشەییەکان
کڕیار

مەبەست لە کۆمەنیکەیشنی فرە پلەیی ئەوەیە کاتێك مامەڵەکردن بەهۆی نێوەندێکەوە بە ئەنجام دەگەیەنرێت، وەك : میدیاکان بە هەموو جۆرەکانییەوە .

لە وێنەکەی خوارەوەدا پرۆسەی فرە پلەیی لە مارکیتینگی ڕاستەوخۆدا دەخەینە ڕوو.

وێنەی (١٥-٦) پرۆسەی فرە پلەیی لە مارکیتینگی ڕاستەوخۆدا

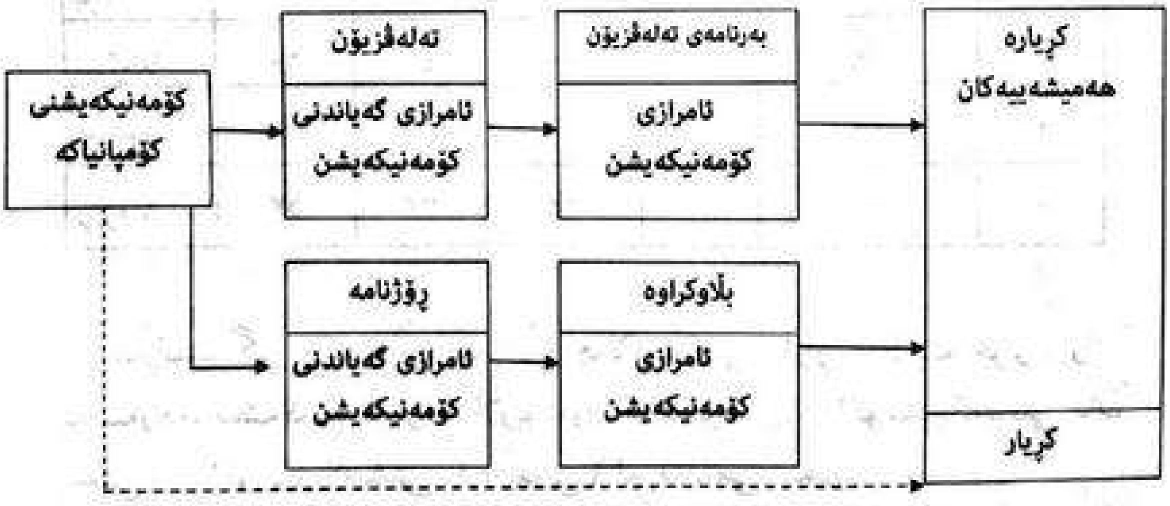
کۆمەنیکەیشنی کۆمپانیاکە
تەلەفزیۆن
ئامرازی گەیاندنی کۆمەنیکەیشن
بەرنامەی تەلەفزیۆن
ئامرازی کۆمەنیکەیشن
ڕۆژنامە
ئامرازی گەیاندنی کۆمەنیکەیشن
بڵاوکراوە
ئامرازی کۆمەنیکەیشن
کڕیارە هەمیشەییەکان
کڕیار

لە پێناوی زیاتر کاراکردن و باشکردنی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ واتە فرۆشتن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ (فرۆشیار-کڕیار) زۆربەی کۆمپانیاکان، تێهەڵکێشی سەرجەم ئامراز و پلەکان دەکەن . واتە تێکەڵەی کۆنتاکتی ڕاستوخۆ لەگەڵ کۆنتاکت بەهۆی نێوەنکارەوە وەك ئامرازەکانی گەیاندن.

بۆ ئەوەی زیاتر و باشتر لە ناوەڕۆك و مانای پرۆسەی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ تێبگەین. پێویستە پرۆسەکە لە چوارچێوەی (مارکیتینگ - میکس، Marketing-mix) دا سەیر بکەین.

لەو سۆنگەیەوە دەتوانیین سستەمی یاخود پرۆسەی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ بەسەر دوو ئاستی سەرەکیدا دابەش بکەین : پەیوەندیکردن و دابەشکردن . مەبەست لە ئاستی پەیوەندیکردن یاخود لە یەکترگەیاندن ئەوەیە کە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ یاخود ناڕاستەوخۆ پەیوەندییەکان لەگەڵ کەسەکاندا یان گرووپێکدا ئەنجام بدرێت.

مەبەست لە ئاستی دابەشکردن ئەوەیە کە بەرهەمهێنەر بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ بەرهەمەکان دابەش دەکات یاخود ڕاستەوخۆ لە گەنجینەکانی خۆیەوە دیگوێزێتەوە بۆ کڕیار.

بۆ باشتر بەرچاوڕوونی تکایە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١٦-٦) ئاستەکانی سستەمی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ

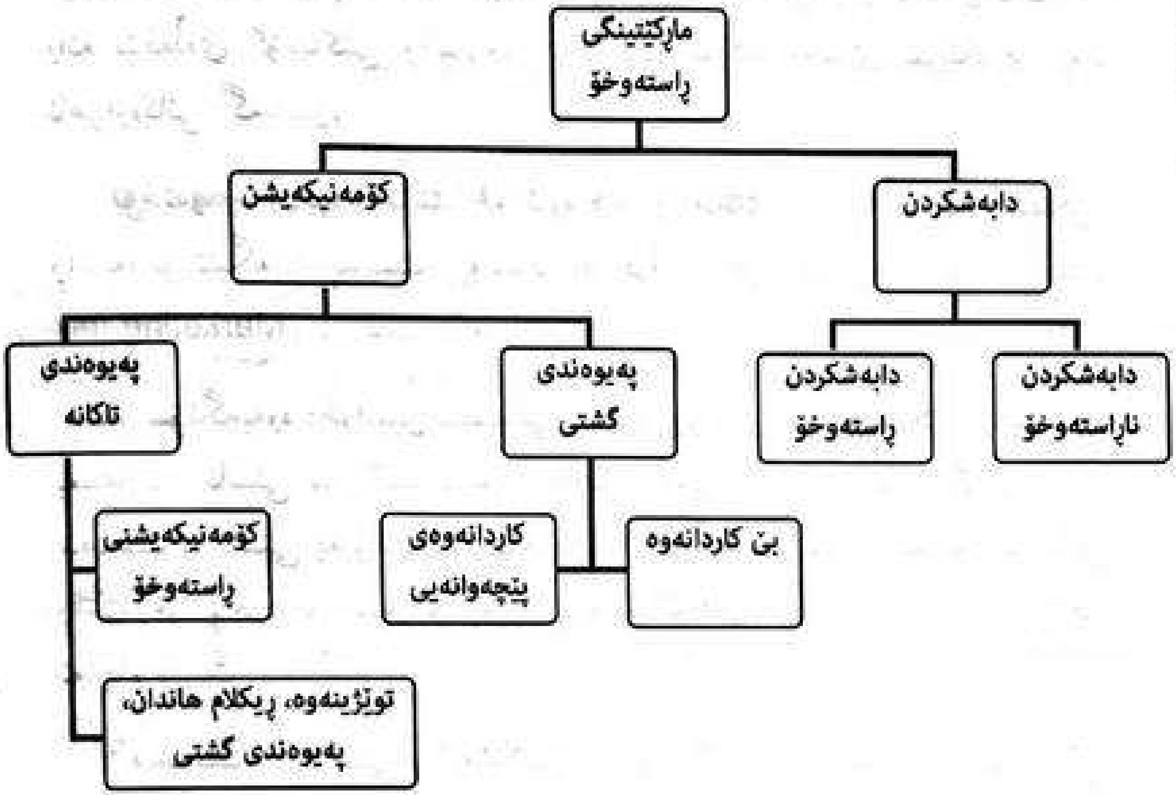
مارکیتینگی ڕاستەوخۆ
کۆمەنیکەیشن
دابەشکردن
پەیوەندی تاکانە
پەیوەندی گشتی
دابەشکردن ڕاستەوخۆ
دابەشکردن ناڕاستەوخۆ
کۆمەنیکەیشنی ڕاستەوخۆ
کاردانەوەی پێچەوانەیی
بێ کاردانەوە
توێژینەوە، ڕیکلام هاندان، پەیوەندی گشتی

ئەگەر باس لە جۆرەکانی یاخود شێوازەکانی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ بکەین، ئەوا دەکرێت ئاماژە بە دوو جۆری بدەین وەك: کۆمەنیکەیشنی ڕاستەوخۆ، کۆمەنیکەیشنی ناڕاستەوخۆ.

کۆمەنیکەیشنی ڕاستەخۆ بەهۆی یاخود بە یارمەتی ئامرازەکانی گەیاندنی کەسەکە خۆیەوە واتە ئەو ئامرازانەی کە تایبەت بەخۆین و موڵکی کەسە خۆین بە ئەنجام دەگەیەنرێت.

جۆری کۆمەنیکەیشنی ناڕاستەوخۆ بەهۆی یاخود بە یارمەتی میدیاوە یان لە ڕێگەی پۆستەوە جێبەجێ دەکرێت.

بۆ زیاتر تێگەیشتن لە جۆرەکانی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (١٧-٦) جۆرەکانی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ

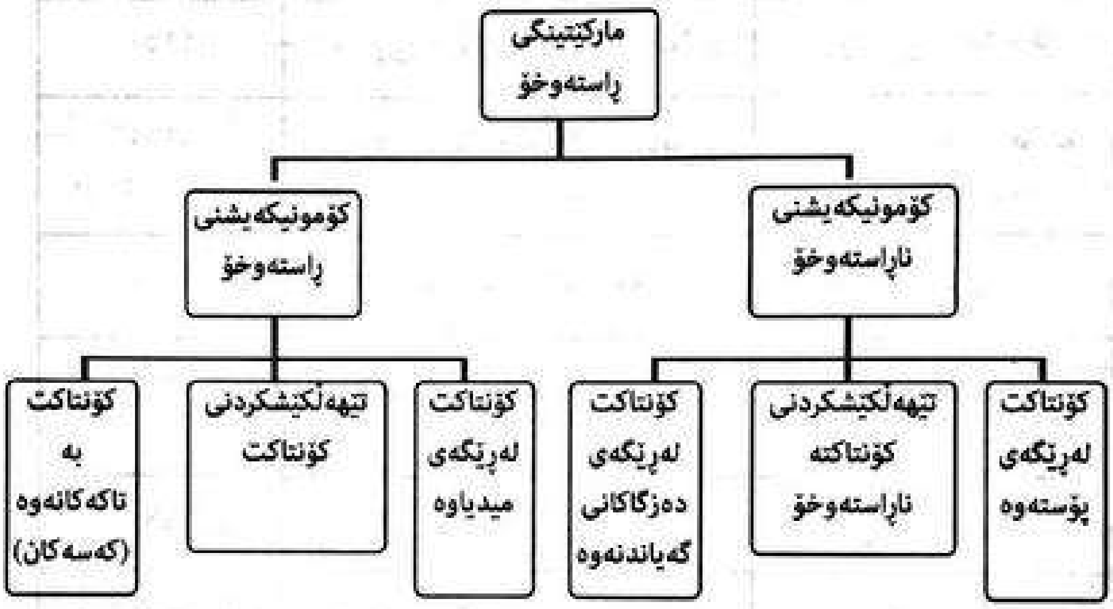
مارکیتینگی ڕاستەوخۆ
کۆمونیکەیشنی ناڕاستەوخۆ
کۆمونیکەیشنی ڕاستەوخۆ
کۆنتاکت لەڕێگەی پۆستەوە
تیهەڵکێشکردنی کۆنتاکتە ناڕاستەوخۆ
کۆنتاکت لەڕێگەی دەزگاکانی گەیاندنەوە
کۆنتاکت لەڕێگەی میدیاوە
تیهەڵکێشکردنی کۆنتاکت
کۆنتاکت بە تاکەکانەوە (کەسەکان)

بێگومان مارکیتینگی ڕاستەوخۆ هەر وەک دیاردە ئابووریەکانی تر هەمیشە لە گەشەدایە، ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە گەشەی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ بە تووندی بەستراوە بە کۆمەنیکەیشنی مارکیتینگەوە .

بۆ نیشاندانی قۆناغەکانی گەشەی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن:

خشتەی (١٢-٩) گەشەی پرۆسەی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ

ساڵ	ئەرکی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ	گەشەی تەکنۆلۆژیای میدیا
١٩٥٠	ئامرازی دابەشکردنی بەرهەمەکان	فرۆشتنی ڕاستەوخۆ
١٩٦٠	ئامرازی ساغکردنەوە-کۆمەنیکەیشن	فرۆشتنی ڕاستەوخۆ لە ڕیگای پۆستەوە
١٩٧٠	ئامرازی کۆمەنیکەیشن-ساغکردنەوە	تەلەفۆن
١٩٨٠	پێکهێنانی داتای بەکاربەران	ئیمایل، تەلەفزیۆن، ئینتەرنێت، میدیا
١٩٩٠	دیالۆگ لەگەڵ بەکاربەران	مولتی کۆمەنیکەیشن
٢٠٠٠ تاکو ئێستا	کۆمەنیکەیشنی سەردەم (بینراو بیستراو)	سوپەر کۆمەنیکەیشن

ئەوەی ئاشکرایە ئەوەیە کە، پرۆسەی مارکیتینگی ڕاستەوخۆ زیاتر لە کەرتەکانی وەك: بانکەکان و دەزگا داراییەکانی تر، کۆمپانیاکانی بیمەکردن، پیشەسازی ئەلەکترۆنی و ئۆتۆمۆبیل، بیناسازی، بوارە خزمەتگوزارییەکاندا بەکاردەهێنرێت.

جگە لە خەرجییە ڕاستەوخۆکان لە پرۆسەی مارکیتینگی ڕاستەوخۆدا کە پێشتر ئاماژەمان پێداوە، ئەوا جۆرە خەرجییەکی تریش دێتە پیشەوە کە پێویستن لە پێکهێنانی داتا و زانیاری لە سەر کەسەکان . واتا پێکهێنانی فایلی کڕیارەکان. کاتێك هەر کۆمپانیایەك یاخود دەزگایەکی تر ناو ناونیشان و ژمارەی تەلەفۆن و .. زانیاریەکانی تری زۆرینەی دانیشتووانی شوێنێکیان

لە بەردەستدا بێت ئەوا بە ئاسانتر دەتوانن پەیوەندییان پێوە بکەن و سەرچەم زانیارییەکان ڕاستەوخۆ بگەیەنن پێیان، دیارە ئەنجامدانی ئەم کارەش هەروا ئاسان نییە بۆیە زۆربەی کۆمپانیاکان پەنا دەبەن بۆ کۆمپانیا پسپۆڕەکان لەو بوارەدا . بەهەرحاڵ ئەمە وەك ئەو پەندەیە کە دەڵێت (هێز لە زانیاریدایە) واتە ئەگەر هەر کۆمپانیایەك چەند زۆرتر زانیاری لە سەر خەڵکی (بەکاربەران) لە بەردەستدا بێت ئەوا تواناکانی زیاتر دەبێت و بڕیارەکانی دروستر دەبن .

لە سستەمی مارکیتینگدا، زۆربەی کات کاری (سپۆنسەر - Sponsor) ی بەکاردەهێنن، وەك ئامرازێك بۆ زیاتر ناساندنی کۆمپانیاکان بە خەڵکی و ساغکردنەوەی بەرهەمەکانیان بە زۆری.

(سپۆنسەر - Sponsor) :

بریتییە لە کارو چالاکیی کۆمپانیاکان یاخود دەزگاکان لە سەر بنەمای پرنسیپی سوود لێك وەرگرتن، لە ڕێگەی ڕیکلامکردنەوە، بزواندنەوە، پەیوەندیە گشتییەکانەوە، فرۆشیارە گەڕۆکەکانەوە.. بۆ زیاتر ساغکردنەوەی بەرهەمەم و خزمەتگوزارییەکان لە بازارەکاندا.

بۆ زیاتر ئاشنا بوون بە بابەت و بوارەکانی کاری سپۆنسەریەوە تکایە سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (١٤-٦) بابەت و بوارەکانی بەکارهێنانی چالاکی سپۆنسەری

بابەت و بوارەکان	تاکە کەسەکان، گرووپەکان	چالاکییەکان
ڕیکلام	- نووسین لە سەر پۆشاك - نمایشکردنی تایبەت بە یارمەتی هونەرمەندە ناسراوەکان	- نووسین لە سەر لافیتە - نمایشکردن و نووسینی ناوی ئەو کەسەی یاخود ئەو دەزگایەی سپۆنسەریان کردووە
بزواندن، باشکردن	- دابینکردنی کات بۆ وەرگرتنی واژووی کەسە ناسراوەکان - دیداری بازرگانی	- سازدانی ئاهەنگ بۆ کەسە تایبەتەکان - بانگهێشکردنی کەسە ناسراو هونەرمەندە بەناوبانگەکان
پەیوەندیە گشتییەکان	- سازدانی دیدار لەگەڵ ئەو کەسانەی کە بوونەتە سپۆنسەر - سازدانی دیداری ڕۆژنامەوانی -ووتار خوێندنەوە	- کۆنفرانس، گردبوونەوە - دابینکردنی شوێنی شیاو بۆ کەسە گرنگەکان
فرۆشیارە تاکەکان (گەڕۆکەکان)	ناساندنی کۆمپانیاکە لە لایەن ئەو کەسەی سپۆنسەری دەکات	- گفتوگۆکردن لە سەر فرۆشتنی بەرهەمەکان لەگەڵ ئەو کەسەی سپۆنسەری کردووە

دیارە کارو چالاکی سپۆنسەری مەبەستی خۆی لە پشتە، ئەو کەسەی یاخود ئەو دەزگایانەی یان ئەو کۆمپانیانەی دەبنە سپۆنسەری هەر چالاکییەك زیاتر بۆ خۆناساندن و پتەوکردنی بەناوبانگیە، لە زۆرینەی وولاتەکان بۆ خۆشاردنەوە یاخود بۆ کەمکردنەوەی باج کاری سپۆنسەری دەکرێت.

بە پێی ئەرك و ئامانجەکانی کاری سپۆنسەری سێ ئاڕاستەی سەرەکی دەگرێتە خۆی وەك: سپۆنسەری ئاڕاستەکراوبۆ بازاڕەکان، سپۆنسەری لە بواری پێکهێنانی پەیوەندییە گشتییەکاندا، سپۆنسەری لە ناوخۆیی بۆ زیاتر هاندانی کرێکار و کارمەندەکان

ئێستاکە لە خشتەکەی خوارەوەدا هەوڵ دەدەین ئاڕاستەو ئەرکەکانی سپۆنسەری بخەینە ڕوو.

خشتەی (٦-١٥) ئەرك و ئاڕاستەکانی سپۆنسەری

ئاڕاستەکانی سپۆنسەر	ئەرکی کۆمەنیکەیشنی مارکێتینگ
بازاڕەکان	- پێکهێنانی ناساندنی کۆمپانیا-سپۆنسەر - وەبیرهێنانەوەی کۆمپانیاکە - پتەوکردنی پێگە و پلەی کۆمپانیاکە
پێکهێنانی پەیوەندییە گشتییەکان	- دروستکردنی هەل و مەرجی پۆزەتیڤانە بۆ کۆمپانیا-سپۆنسەر - خستەڕووی توانا داراییەکانی کۆمپانیاکە - نیشاندانی تواناکانی کۆمپانیا لە چاوو ڕکابەرەکانی تردا
هاندانی کارکردن	- هاندانی کاری کرێکار و کارمەندانی کۆمپانیاکە - خستنەڕووی لایەنە باشەکانی کارکردن لە کۆمپانیاکەدا - ڕاکێشانی کەسانی بەهرەمەند و چالاك بۆ کارکردن لە کۆمپانیاکەدا

ئەگەر تێبینی بکەین دەبینیین زیاتر چوار جۆر سپۆنسەری دەکرێت لە بوارەکانی وەك: وەرزش، بواری کەلتووری، بواری کۆمەڵایەتی، بواری ژینگەیی.

بە پێی ئامارەکان دەرکەوتووە کە نزیکەی (٦٥٪) ی چالاکییە سپۆنسەریەکان لە بواری وەرزشدا ئەنجام دەدرێت. ئەمڕۆکە وەرزش و چالاکییە وەرزشیەکان لە سەرپای جیهاندا زۆرترین جەماوەر لە خۆی کۆدەکاتەوە، بۆ نموونە یاریەکانی تۆپی پێی جیهانی ڕەنگە لە یەك کاتدا زیاد لە ملیاردێك کەس سەیری بکەن، جا چ ڕاستەوخۆ یاخود لە ڕێگای میدیاکانەوە، هەر بۆیە سپۆنسەرەکان هەوڵ دەدەن لە گۆڕەپانی یاریەکاندا نمایشی خۆیان بکەن. جگە لەوەش لە جۆرەکانی تری وەرزشکردنیشدا بە هەمان شێوە.

هەر بە پێی ئامارەکان نزیکەی (٢٥٪) ی خەرجییەکانی سپۆنسەرکردن لە بواری چالاکییە کەلتووریەکاندا بەگەڕ دەخرێت . ئەگەر بە سەرنجەوە سەیری بەرنامە تەلەفزیۆنییەکان بکەین دەبینیین زۆربەی پرۆگرامەکان لە شێوەی نمایشکردنی نیشاندانی بەرنامەی سەنجڕاکێشەر بە یارمەتی هونەرمەند و ئەکتەرە بە ناوبانگەکان و نووسەرە باوەکان و ...هتد بە ڕێوە دەچێت، ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە بینەرێکی زۆر سەیریان بکەن، هەر وەك دەبینیین زۆربەی ڕیکلامە تەلەفزیۆنییەکان لە نێوان بەرنامە پڕ بینەرەکاندا نیشان دەدرێت، بەمەش سپۆنسەری ئەو بەرنامانە خۆیان بە زۆرترین خەڵکی دەناسێنن. سپۆنسەری لە بوارە کۆمەڵایەتییەکاندا هەرچەندە ئەوەندە باو نییە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا نزیکەی (٧٪) ی چالاکییە سپۆنسەریەکان لەو بوارەدا بە ئەنجام دەگەیەنرێت. چالاکییەکانی ئەو بوارە زیاتر لە کردنەوەی خەستەخانە و خوێندگاو باخچەی ساوایان و شوێنی حەوانەوەی پیرو پەککەوتوەکاندا بە ڕێوە دەچێت. یاخود لە جوانکردنی ڕووخساری شاردا یان دروستکرنی پەیکەر و ڕەمزی نەتەوەیی و ...هتد. بەکار دێت.

ئەوەی ئاشکرایە ئەمڕۆکە بایەخێکی زۆر دەدرێت بە بواری پاراستنی ژینگە، بۆیە چالاکییەکانی سپۆنسەری ئەو بوارەشی گرتۆتەوە، لەم بوارەشدا نزیکەی (٧٪) ی چالاکییەکان دەگرێتەوە، چالاکییەکانی سپۆنسەری ئەو بوارە زیاتر لە سەوزکردنی سروشت وەك کردنەوەی باخچە و ناشتنی ئەمام و پاکردنەوەی سەرچاوە ئاوویەکان و شوێنی سەیرانگاکاندا بە ئەنجام دەدرێت.

بە گوێرەی پێشکەوتنەکانی سستەمی مارکیتینگ ئەمڕۆکە ئامرازێکی تری گرنگ لە ناساندن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بەکاردەهێنرێت و پراکتیك دەکرێت، ئەویش بریتییە لە (بەرهەم - پلاسێمێنت ، Product-Placement)، وەك فۆرمێکی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان.

ئەم فۆرمە زیاتر بەهۆی چەند هۆکارێکەوە لە دایك بووە. کە بریتیین لە :

- زیادبوون و فراوانبوونی کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا
- کاردانەوەی نەگەتیڤانەی بەکاربەران لە سەر ڕیکلامکردن بە شێوەی کلاسیکی
- بەرزبوونەوەی ئاستی بەکارهێنان لە لایەن بەکاربەرانەوە

(بەرهەم- پلاسێمێنت، Product_Placement):

بریتییە لە فۆرمی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان بە یارمەتی تێهەڵکێشی ڕیکلامکردنی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان لەگەڵ ئامرازەکانی گەیاندنی وەك: سینەما، تەلەفزیۆن، ڤیدیۆوە.

لە پراکتیکدا فۆرمی بەرهەم - پلاسیمێنت زیاتر لەم حاڵەتانەی خوارەوەدا بەکاردێت.

- کاتێك کڕیار یاخود بەکاربەر بەرهەمەکەی لا ناسراوە ئەو کاتە بەکاربەر پێویستی بە ڕوونکردنەوە نییە لە چۆنیەتی بەکارهێنانیدا.

- کاتێك کەس بەناوبانگ و وەرزشوانە ناودارەکان و هونەرمەندە میللیەکان هەمان جۆر بەرهەم بەکاردەهێنن

- فۆرمی بەرهەم - پلایسمێنت زیاتر متمانە لای بەکاربەران دروست دەکات

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە ئەم فۆرمە تاکو ڕادەیەك فۆرمێکی نوێیە بۆیە تاکو ئێستا کاریگەرییەکانی لە سەر ساغکردنەوەی بەرهەمەکان ئەوەندە دیار و بەرچاوو نییە جگە لەوەش خەرجییەکانی تاکو ئێستاکەش بە تەواوەتی

ناتوانرێت دیاری بکرێت، بەڵام لەوە دەچێت کە ئەم فۆرمە لە داهاتوودا زیاتر گەشە بکات .

هەر لەم پەرەگرافەدا بە پێویستی دەزانیین بە دووروودرێژی باس لە مۆرك و نیشانەی بەرهەمی کۆمپانیاکان بکەین.

کارایی مارکێتینگ تەنها نەبەستراوە بە باش بە کارهێنانی ئامرازەکانی مارکێتینگەوە، بەڵکو تا ڕادەیەکی دیاریکراویش بەستراوە بە سیفەت و جۆریەت و ناوبانگی بەرهەمەکانەوە لە بازاڕەکاندا. گرنگ ئەوەیە کە چۆن بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ و بەردەوام بەکاربەران ڕادەهێنرێت لە سەر بەکارهێنان و کڕینی ئەو جۆرە بەرهەمانە، لە کاتێکدا هەمان شێوە بەرهەم لە بازاڕەکاندا بوونیان هەیە. ئەم ئەرکە لە ڕێگەی بەرهەمهێنانی ئەو بەرهەمانەوە جێبەجێ دەکرێت کە جیاوازیان هەیە لە چاوو بەرهەمە هەمەجۆرەکانی لە بازاڕەکاندا . ئەمەش پێی دەوترێت (مۆرك- Brand)، واتە ئەو بەرهەمانەی کە مۆرك و نیشانەی ناسراویان هەیە .

چالاکییەکان لە بەرهەمهێنانی بەرهەمی لەو جۆرە پێی دەوترێت (مۆرکی- Branding)، بە پێی سەرچاوەکان براندینگ بۆ یەکەم لە ساڵی (١٩٣٠) دا لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا پەیدابووە، لە لایەن کۆمپانیای (Procter&Gamble) و کۆمپانیای (General Foods) ەوە. بنەمای تیۆری براند بۆ یەکەم جار لە لایەن پرۆفیسۆرێکی زانکۆی کالیفۆرنیاوە بە ناوی (دێڤد ئاکیر) ەوە دارێژاوە.

بە بۆچوونی دێڤد ئاکیر بنەما سەرەکییەکانی سیفەتی بەرهەمی مۆرکی بریتیین لە :

- ناوەرۆکەکەی (Brand Essence)
- بزواندنی هەست و هزری بەکاربەران بەرامبەر بەرهەمەکە **(Brand Attributes)**
- تێکەڵەی دەستەواژەی ووشەی مارکەو ووشەی براند **(Brand Name)**

- وێناکردنی بەرهەمەکە لە زهنی کڕیاردا (Brand Image)
- بە گشتیکردنی سیفەتە تایبەتەکانی بەرهەمەکە (Brand Identity)
- هەڵسەنگاندنی بەهای بەرهەمەکە (Brand Value)
- ئاستی گەشەی بەرهەمەك (Brand development Index)
- ئاستی پێزانیینی بەرهەمەکە لە لایەن کڕیارو بەشە بازاڕدا (Brand Loyalty)

ئەوەی لێرەدا دەمانەوێت سەرنجی خوێنەری بۆ ڕاکێشین ئەوەیە کە مەرج نییە هەرچی بەرهەمێکی مارکە، براند بێت یاخود مەرج نییە مارکە ببێتە براند. بۆ ئەوەی هەر مارکەیەك ببێتە براند پێویستە بە شێوەیەکی فراوان بەناوبانگ بێت لە بازاڕەکاندا، جگە لەوەش ئەو بەرهەمە دەبێت بە تەواوەتی متمانەی پەیدا کردێت لە لایەن بەکاربەرانەوە.

ئەگەر کەمێك لاپەڕەکانی مێژوو بۆ دواوە هەڵ بدەینەوە، ئەوا دەبینیین کە هەر لە کۆنەوە پرۆسەی براندینگ واتە مۆرککردن مومارەسە کراوە بە تایبەتی لە میسر و یۆنان و چین و هیندستان و ئەڵمانیا و ... شوێنەکانی تریشدا، بە جۆرێك ئەو سەردەمانە وەستا بە ناوبانگ و بەهرەمەندەکان مۆرکی خۆیان لە سەر بەرهەمەکان داوە، ئەمەش نیشانەی ئەوە بووە کە ئەو بەرهەمە جۆریەتەکەی (نوعیە) ی باشە، بەهۆی ئەو مۆرکەوە بەکاربەر هیچ گومانێکی لە سیفەتە باشەکانی بەرهەمەکە نەکردوەو بێ یەك و دوو کڕیوێتی و مامەڵەی نرخەکانیشیان نەکردووە. ئەوەتا ئەمڕۆکەش ئەو مۆرکانەی کە لە جیهاندا بە ناوبانگن کڕیار بێ هیچ هەڵوێستیەك ئامادەیە بیکڕێت هەرچەندە نرخەکەی گرانیش بێت چونکە بەکار ئەزانێت پارەی بەچی داوە (هەر شتە بە نرخی خۆی)، بەرهەمە مارکەو براندەکان نرخی خۆیان هەیە . بەکارهێنانی ئەو جۆرە بەرهەمانە زۆر جار ئاستی کۆمەڵایەتی کەسەکە نیشان دەدات.

بێگومان بەرهەمهێنانی بەرهەمی براند، کارێکی هەروا ئاسان نییە، بەڵکو پرۆسەیەکی ئاڵۆزە. زیاتر کارێکی هونەری و داهێنانە، جگە لەوەش ئەو کەسەی یاخود ئەو کۆمپانیایەی بەرهەمی براند بەرهەم دەهێنن دەبێت ئەزموونێکی

دەوڵەمەند و زانیاری تەواویان لە سەر بازاڕو تواناى کڕینی بەکاربەران هەبێت.

هەر وەك پێشتر ئاماژەمان پێداوە جیاوازیەکی بەرچاوو هەیە لە نێوان بەرهەمی مارکەو براندا، زۆربەی خەڵکی هەست بەو جیاوازیانە ناکەن . بۆ ڕوونکردنەوەی جیاوازییەکان سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن.

خشتەی (١٦-٦) جیاوازییە بنەڕەتیەکانی نێوان مارکەو براند

پێوەری بەراووردکردن	براند (مۆرك)	مارکە (نیشانە)
پێکهاتە سەرەکییەکان	سەرسووڕمانی، پێگە	ناو، ڕەمز و نیشانە
بابەتیەتی	بەستراوە بە خودی کەسەکەوە یاخود کڕیارەوە	بریتییە لە بەرهەمێکی ناسراو لە لایەن کڕیارەوە
پەیوەندییەکان	براند نیشانەی بازرگانی دەگرێتە خۆی	مەرج نییە مارکەی بازرگانی ببێتە براند
گەشەی دینامیکی	بەردەوامی کۆنتڕۆڵکردن و لێکۆڵینەوەی گۆڕانی خواست و مەیلی کڕیارەکان	پێویستە ڕۆژانە پێگەی بەرهەمەکە لە بازاڕدا پتەوتر بکرێت
موڵکایەتی	ڕەنگە موڵکی کۆمپانیایەك یان کەسێك بێت	زیاتر موڵکایەتی بەرهەمەکە کۆمپانیا پشکدارەکانن
کاتی لە ناوچوون	براند دەمێنێتەوە تاکو ئەو کاتەی پێداویستیەکانی بەکاربەر جێبەجێ دەکات	ڕەنگە بەهۆی یاساوە بەرهەمەکە لە بازاڕدا لە ناو بچێت

جگە لەوانەی کە باسمان کردووە، دەکرێت بڵێین لەگەڵ گەشەکردنی بزنسدا و خەستبوونەوەی کێبەرکێ و توندبوونەوەی ململانێی نێوان کۆمپانیاکان لە بازاڕەکاندا، پێویست دەکات کۆمپانیاکان بەرهەمی باشتر و نوێتر بخەنە

بازاڕەكانەوە . بەمەش ڕۆڵی بەرهەمی براندی زیاتر دەبێت. بە دەربڕینێكی تر لەم حاڵەتەدا بەرهەمهێنانی بەرهەمی براندی زیاتر سوودی هەیە بۆ داهاتی كۆمپانیاكان واتە زۆروو بۆری ئەو ڕۆڵەی نامێنێت . دیارە هەر بەرهەمێكیش جگە لە سوودە مادديەكانی سوودی نامادديشی واتە مەعنەوی هەیە . لە خشتەكەی خوارەوەدا هەوڵ ئەدەین پێكهاتەو كەڵكەكانی براند بخەینە ڕوو.

خشتەی (٦-١٧) پێكهاتەو كەڵكەكانی براند

پێكهاتەی براند	سیفەتی پێكهاتەكان	سوودەكان
مادديەكان	- خودی بەرهەمەك اناوكی بەرهەمەك، جۆریەتی وەك: بۆن، تام، ڕەنگ، پێچانەوەی...) - ناوی براندەكە - ماركەی براندەكە	سوودە فیزیای بەرهەمەكە، جۆریەتی بەكارهێنان، ژیرانە بەكارهێنان
نا مادديەكان	- متمانە و پێزانیین - كاریگەری سایكۆلۆچی - جۆراوجۆریەتی	سوودی كۆمەڵایەتی و ئەستی: پلەو پایە، بە ئەنجامدانی خەونەكان، ئایین، مۆڕاڵ ...

لە بەردەوامیمان لە سەر باسەكە، دەكرێت تێبینی لایەنێكی تری براند بكەین، كە ئەویش بریتییە لە جۆرەكانی یاخود شێوازەكانی كەڵك وەرگرتن لە بەكارهێنانی بەرهەمی براند. پرۆفیسۆر (دیڤد ئاكیر) لە پەرژینەوەكەی خۆیدا لە سەر براند چوار جۆر كەڵك لێوەرگرتن لە بەكارهێنانی براند جیادەكاتەوە. كە بریتیین لە : ئایدۆلۆژی، سایكۆلۆژی، سۆسیالۆژی، كەلتووری. ئەوەی شایانی باسە ئەوەیە دەتوانیین بەهۆی ئەو پۆلێنكردنەی (دیڤد ئاكیر) ەوە، بە باشی لە ماهیەتی یاخود لە كرۆكی كەڵكی بەكارهێنانی بەرهەمی براند تێبگەین.

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی و تێگەیشتن لە خشتەی پێکهێنانی بازرگانی بەرهەمی مارکەو کەڵکەکانی براند سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن .

وێنەی (١٨-٦) خشتەی پێکهێنانی بازرگانی بەرهەمی مارکە و کەڵکەکانی بەرهەمی براند

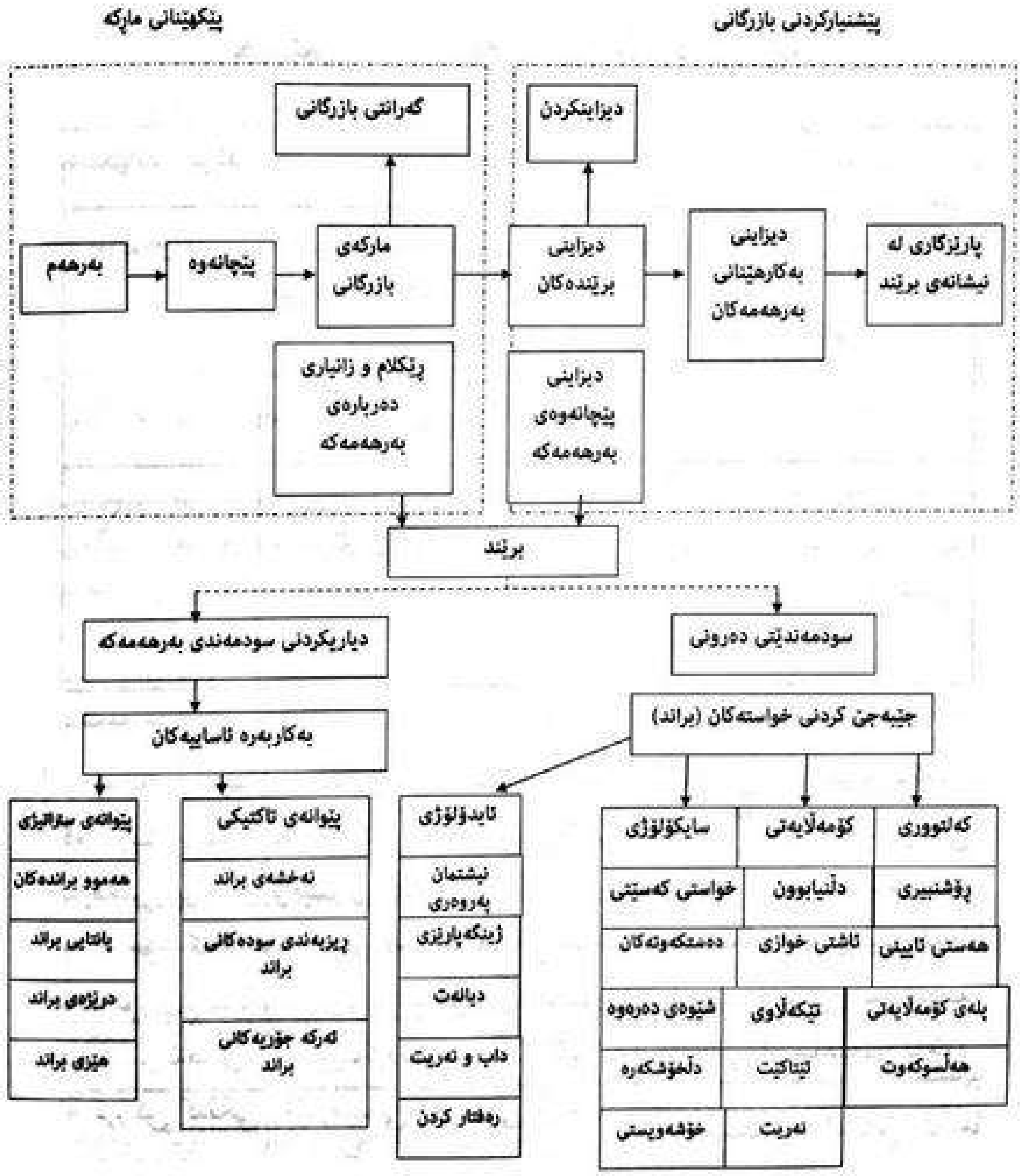
پێشنیارکردنی بازرگانی
پێکهێنانی مارکە
دیزاینکردن
گەرانتی بازرگانی
پارێزگاری لە نیشانەی برێند
دیزاینی بەکارهێنانی بەرهەمەکان
دیزاینی برێندەکان
مارکەی بازرگانی
پێچانەوە
بەرهەم
دیزاینی پێچانەوەی بەرهەمەکە
ڕێکلام و زانیاری دەربارەی بەرهەمەکە
برێند
سودمەندێتی دەروونی
دیاریکردنی سودمەندی بەرهەمەکە
جیبەجێ کردنی خواستەکان (براند)
بەکاربەرە ئاساییەکان
کەلتووری
کۆمەڵایەتی
سایکۆلۆژی
ئایدۆلۆژی
پێوانەی تاکتیکی
پێوانەی ستراتیژی
ڕۆشنبیری
دڵنیابوون
خواستی کەسێتی
نیشتمان پەروەری
ئەخشەی براند
هەموو براندەکان
هەستی ئایینی
ئاشتی خوازی
دەستکەوتەکان
ژینگەپارێزی
ڕیزبەندی سودەکانی براند
پاڵتایی براند
پلەی کۆمەڵایەتی
تێکەڵاوی
شێوەی دەرەوە
دیالەت
درێژەی براند
هەڵسوکەوت
ئیتاکێت
دڵخۆشکەرە
داب و نەریت
ئەرکە جۆریەکانی براند
هێزی براند
نەریت
خۆشەویستی
ڕەفتار کردن

توخمێکی تری گرنگی بەرهەمی براند، بریتییە لە ناوەکەی، بە جۆرێك کە تەعبیر لە سیفەتی بەرهەمەکە بکات. لە کاتی هەڵبژاردنی ناودا واتە ناونانی براند، پێویستە ڕەچاوی چەند خاڵێکی گرنگ بکرێت وەك: ئەو سیفەتەی کە جیای دەکاتەوە لە بەرهەمەکاتی تر، ئەنجامی بەکارهێنانی، کەڵکەکانی، تایبەتمەندێتی، بەهاکەی، شوێنی بەرهەمهێنانەکەی، ناوی داهێنەرەکەی.. وەك ڕێسایەکی گشتی زۆربەی بەرهەمی براند بە ناوی دامەزرێنەرەکەیەوە ناویان لێنراوە .

لە خشتەکەی خوارەوەدا ئاماژە بە چەند براندێکی بەناوبانگی جیهانی دەدەین، کە هەموویان بە ناوی یاخود بە ناوی خێزانی داهێنەرەکانیەوە ناویان لێ نراوە.

خشتەی (١٨-٦) ناوی هەندێك لە براندە جیهانییەکان

براند (مۆرك)	ساڵی دامەزراندن	ناوی دامەزرێنەرەکان
Adidas	١٩٤٨	Adolf(Adi)Dassler
Audi	١٩٠٩	August Horch
Burda	١٩٢٧	Frauz Burda
Cardin	١٩٥٠	Pierre Cardin
Chanel	١٩٢١	Gabriele (Coco) Chanel
Harly - Davidson	١٩٠٣	Willam Harty.Walter Harty.Artur Davidson
Henessy	١٧٤٥	Richard Hennessy.James Hennssy
Koff	١٨١٩	Nikola Petrovich Sinebrychof
Schwazkopf	١٨٩٨	Hans Schwarkopf

Bure	١٨١٥	Pol Leonid Bure.Pol Pavel Bure
Eliseev	١٨١٣	Petr Elisevich Eliseev.Stepan Petrovich Eliseev
Zaitsov	١٩٧٤	Vichislav Zaitov
Smernoff	١٨٦٤	Petr Arsenovich Smernoff
Tinkov	١٩٩٨	Oleg Urevich Tinkov

لێرەدا دەمانەوێت سەرنجی ئێوەی بەڕێز بۆ خاڵێکی تری گرنگ ڕابکێشین ئەویش ئەوەیە کە پێکهێنانی یاخود دروستکردنی هەر بەرهەمێکی براند چەند قۆناغێك لە خۆ دەگرێت، وەك:

١- قۆناغی شوێنگرتن لە بازاڕدا:

گەڕان بە دوای بەشە بازاڕدا بۆ جێکردنەوەو فرۆشتنی بەرهەمەکە . لەم قۆناغەدا پێویستە وەڵامی چەند پرسیارێك بدرێتەوە . بۆکێ بەرهەم دەهێنرێت؟ بۆچی، کڕیار چ جۆرە کەڵێك وەردەگرێت لە بەکارهێنانی بەرهەمەکەدا ؟ لە کام ڕکابەر پارێزگاری بکرێت؟

٢- قۆناغی پێکهێنانی ستراتیژیەتی براند:

واتە داڕشتن و گەڵاڵەکردنی بەرنامەی ستراتیژی بۆ دروستکردنی بەرهەمەکە. لە چوارچێوەی پلانی ستراتیژیدا پێویستە وەڵامی چەند پرسیارێك بدەینەوە. کڕیارەکان کێن؟ چ بەڵێنێك بە کڕیار بدرێت؟ چۆن بەڵێنەکان جێبەجێ بکرێت؟

٣- قۆناغی داتاشینی بیرۆکەی بەرهەمهێنانی براند:

بیرۆکەی بەرهەمهێنانی براند پێویستە لە ئاستی بەڵێندنەکاندا بێت، لە بەرهەمهێنانی براند پێویستە ئەو سیفەتانە ڕەچاو بکرێت کە جیای دەکاتەوە لە بەرهەمەکانی تر، پێویستە بەرهەمەکە سەرنجی زۆرترین کڕیار بەلای خۆیدا ڕابکێشێت.

٤- قۆناغی لێکۆڵینەوە و ناولێنان:

پێویستە ناوی براند تەعبیر لە ناوەڕۆکی بەرهەمەکە بکات، پێویستە ناوەکە کورت و ئاسان بێت تاکو بە باشی لە زەهنی کڕیارەکاندا بچەسپێت، پێویستە فرۆشیارەکانی بەرهەمی براند کەسانی شارەزاو پسپۆڕ بن تاکو بتوانن بە باشی ڕوونکردنەوە لە سەر بەرهەمەکە پێشکەش بە کڕیار بکەن، پێویستە بەرهەمەکە بە ئاسانی لە چاوو بەرهەمەکانی تردا بناسرێتەوە.

٥- قۆناغی تاقیکردنەوە:

پێویستە پێش ئەوەی بەرهەمەکە بخرێتە بازاڕەکانەوە، تێستی بۆ بکرێت و مەیلی کڕیارەکان بەرامبەر بەرهەمەکە توێژینەوەی بۆ بکرێت، تاقیکردنەوەو تێستکردنی بەرهەمەکە چەند ئامانجێك دەپێکێت یاخود پێویستە لە بەر چەند هۆیەك پەیڕەو بکرێت. وەك:

- بۆ ئەوەی بزانیین کە هاوشێوەی هەمان براند لە بازاڕەکاندا بوونیان هەیە
- بۆ ئەوەی کڕیارەکان تووشی چەواشەکاری نەبن
- بۆ ئەوەی خەرجییەکانی داهاتووی کۆمپانیاکە کەمتر بکرێنەوە
- بۆ ئەوەی حاڵەتی پێکدادان دروست نەبێت لەگەڵ ڕکابەرەکانی تردا

ئەوەی لە بیرمانە ئەوەیە کە هەر بەرهەمێك سەرەتای هەیەو کۆتای هەیە، واتە بەرهەمەکان لە دایك دەبن و گەشە دەکەن و دواجاریش لە ناوو دەچن. ڕەنگە هەمان ڕێساش لە سەر بەرهەمی براندا جێبەجێ بێت. بەڵام وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە براندە ڕەسەنەکان ژیان و مانەوەیان درێژە. بۆ نموونە سەرۆکی گرووپە کۆمپانیاکانی (United Biscuite) بەم شێوەیە پێناسەی برادی کردووە: (باڵەخانەکان کۆن دەبن و دەڕووخێن، ئامێرەکان کۆن دەبن و لە کار دەکەون، خەڵکی لە دایك دەبن و دەمرن، تەنها براند ژیانی بەردەوام دەبێت و نامرێت).

بۆ پاڵپشتی گوتەکەی سەرەوەمان دەتوانیین چەندا نموونە بهێنیینەوە کە بەردەوامی سووڕی ژیانی براند مان بۆ دەسەلمێنن. بۆ نموونە براندی بیرەی (Lowenbrau) لە ساڵی (١٣٨٣) دا دامەزراوە، لەو ماوەیەدا چەندان

ئیمپراتۆریەت ڕووخاون، بە سەدان نەوە لە ناوو چوون، بەڵام ئەو بیرەیە تاکو ئێستاکەش بەرهەم دەهێنرێت. نموونەیەکی تر چای (Lipton) لە ساڵی (١٨٨٩) ەوە تاکو ئێستاکەش بە ناوی خاوەنەکەیەوە (Thomas J. Lipton) دەفرۆشرێت. هەروەها بە هەمان شێوە دەتوانیین باس لە زۆر بەرهەمی تر بکەین کە مێژووەکەیان بۆ سەدان ساڵ پێش ئێستا دەگەڕێتەوە، سەیری خشتەی (٦,١٩) بکەن.

لایەنێکی تری زۆر گرنگ هەیە کە هەر لێرەدا بە پێویستی دەزانیین ئاماژەی پێ بدەین، ئەویش بریتییە لە هەڵسەنگاندنی بەهای ئەو کۆمپانیانەی کە بوونەتە براند. ئابووریناسان چەندین میتۆدی جیاوازیان سەیر کردووە لە هەڵسەنگاندنی یاخود نرخاندن و ژمێرکردنی بەهای براند. بەڵام ئەوەی کە زیاتر پەیڕەو دەکرێت و بۆتە بنەمای سەرەکی میتۆدەکانی تر بریتییە لە میتۆدی ڕێکخراوی (Interbrand). بە کورتی پرنسیپی هەڵسەنگاندن بەو میتۆدە بریتییە لە: دیاریکردنی نرخ و داهاتی پشکەکان، دیاریکردنی قازانجی ڕووت، ڕێژەی گەشەی ساڵانەی کۆمپانیاکە..

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە دەزگای (Interbrand) ساڵانە ئاستی بەهای باشترین کۆمپانیاکان بڵاودەکاتەوە. ئێمە لە خشتەکەی خوارەوەدا بەهای باشترین (٢٠) کۆمپانیای جیهانی بەناوبانگ دەخەینە ڕوو.

خشتەی (١٩-٦) ئاستی براندە جیهانییەکان

پلە (ئاست)	ناوی کۆمپانیا	بەهای براند ملیارد $ (٢٠٠٣)	بەهای براند ملیارد $ (٢٠٠٢)	ڕێژەی گۆڕان ٪	وڵاتی کۆمپانیاکە	ڕوونکردنەوە
١	Coca-Cola	٧٠٫٤٥	٦٩٫٦٤	+١	ئەمەریکا	خواردنەوە
٢	Microsoft	٦٥٫١٧	٦٤٫٠٩	+٢	ئەمەریکا	داینکردنی پرۆگرام
٣	IBM	٥١٫٧٧	٥١٫١٩	+١	ئەمەریکا	تەکنۆلۆژیا
٤	GE	٤٢٫٣٤	٤١٫٣١	+٢	ئەمەریکا	پیشەسازی
٥	Intel	٣١٫١١	٣٠٫٨٦	+١	ئەمەریکا	تەکنۆلۆژیا
٦	Nokia	٢٩٫٤٤	٢٩٫٩٧	-٢	فینلاند	کۆمەنیکەیشن
٧	Disney	٢٨٫٠٤	٢٩٫٢٦	-٤	ئەمەریکا	گەشتوگوزار
٨	McDonalds	٢٤٫٧٠	٢٦٫٣٨	-٦	ئەمەریکا	بازرگانی
٩	Marlboro	٢٢٫١٨	٢٤٫١٥	-٨	ئەمەریکا	جگەرە
١٠	Mercedes	٢١٫٣٧	٢١٫٠١	+٢	ئەڵمانیا	ئۆتۆمۆبیل
١١	Toyota	٢٠٫٧٨	١٩٫٤٥	+٧	ژاپۆن	ئۆتۆمۆبیل
١٢	Hewlett-Packard	١٩٫٨٦	١٦٫٧٨	+١٨	ئەمەریکا	تەکنۆلۆژیا
١٣	Citibank	١٨٫٥٧	١٨٫٠٧	+٣	ئەمەریکا	دارایی
١٤	Ford	١٧٫٠٧	٢٠٫٤٠	-١٦	ئەمەریکا	ئۆتۆمۆبیل

١٥	American Express	١٦،٦٣	١٦،٢٩	+٣	ئەمەریکا	دارایی
١٦	Gillette	١٥،٩٨	١٤،٩٦	+٧	ئەمەریکا	ئامرازی گیگێتی
١٧	Cisco	١٥،٧٩	١٦،٢٢	-٣	ئەمەریکا	تەکنۆلۆژیا
١٨	Honda	١٥،٦٣	١٥،٠٦	+٤	ژاپۆن	ئۆتۆمۆبیل
١٩	BMW	١٥،١١	١٤،٤٣	+٥	ئەڵمانیا	ئۆتۆمۆبیل
٢٠	Sony	١٣،١٥	١٣،٩٠	-٥	ژاپۆن	ئەلەکترۆنی

پێش ئەوەی کۆتایی بەم پەرگرافە بێنیین ئەوەی ماوەتەوە بیڵێین ئەوەیە کە ڕێکخستن و بەڕێوەبردنی بەرهەمهێنانی بەرهەمە براندەکان پێویستی بە داهێنانی بەردەوام و نۆژەنکردنەوە هەیە، ئەمەش گرنگترین فاکتەرە بۆ درێژەدان بە مانەوەی لە بازارەکاندا.

٣-٦

ڕیکلام و میدیا تەکنۆلۆژیا لە سستەمی سیاسەتی کۆمەنیکەیشندا

ئێمە لە پەرەگرافەکەی پێشتردا تا ئاستێك تیشکمان خستە سەر ڕۆڵی ڕیکلام و تەکنۆلۆژیای میدیا لە سستەمی کۆمەنیکەیشندا، لەبەر بایەخ و کاریگەری ڕۆڵی ڕیکلام و میدیا لە سەر سستەمی مارکیتینگ بە باشمان زانی لەم پەرەگرافەدا زیاتر باسی بکەین .

سەرەتا بە دیاریکردنی شێوەکانی ڕیکلام دەستپێدەکەین.

ئەوەی جێگەی گومان نییە ئەوەیە کە ئامانجەکان شێوازەکان دیاری دەکەن، واتە گەیشتن بە هەر ئامنجێك پێویستی بە مێتۆد و شێوازی خۆی هەیە . بۆیە پێش ئەوەی باس لە شێوازەکانی ڕیکلام بکەین، پێویستە ئامانجەکانی ڕیکلامکردن دەستنیشان بکەین.

دەکرێت ئامانجەکانی ڕیکلامکردن لەو چەند خاڵەی خوارەوەدا دیاریبکەین:

- پێکهێنانی ئاستی زانینی (زانیاری) بەکاربەر لە سەر بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان
- پێکهێنانی ئاستی ناساندنی کۆمپانیاکە بە کڕیاران
- پێکهێنانی متمانەی بەکاربەران بەرامبەر بەرهەمەکان
- ڕاکێشانی سەرنجی کڕیاران بۆ بەرهەمەکە

- هاندانی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان
- زیادکردن و خێراکردنی سووڕی بەرهەمەکان
- پێکهێنانی کڕیاری هەمیشەیی بەرهەمەکان

وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، ڕیکلامکردن تەنها لە تەوەری یەك ئامانجدا ناخولێتەوە، بەڵکو ڕەنگە لە یەك کاتدا چەند ئامانجێك بپێکێت. بە واتایەکی تر جۆرەکانی ڕیکلام بە پێی ئەرکەکانی ئاڕاستە دەکرێت.

جۆرەکانی ڕیکلام:

ڕیکلام بۆ بە ناوبانگکردنی کۆمپانیا (Imag advertising):

ئەم جۆرە ڕیکلامە یەکێکە لە جۆرە باوەکانی ڕیکلام، ئامانجی سەرەکی بریتییە لە خۆشکردنی زەمینە بۆ ناساندن و دەهۆڵ لێدان بۆ بەناوبانگیکردنی کۆمپانیاکە . ڕۆڵ و ئەرکی سەرەکی ناساندنی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکانە بە کڕیاران لە بازاڕەکاندا، هەروەها هەوڵدانە بۆ چەسپاندنی سیفەتی بەرهەمەکان لە زەهنی بەکاربەراندا. بە شێوەیەکی گشتی و لە پراکتیکدا ئەم جۆرە ڕیکلامە بەم شێوانەی خوارەوە بە ئەنجام دەگەیەنرێت:

- لە تەلەفیزۆندا، لە شێوەی نووسینی تێکستی لە سەر شاشەکە
- لە سەر لافیتە لە شوێنە گشتییەکاندا
- لە سەر ئامڕازەکانی گواستنەوە
- لە گۆڤار و ڕۆژنامە بەناوبانگەکاندا
- لە ڕێگەی بەشداری کردن لە دەزگا خێرخوازییەکاندا

جگە لەوانەش لە هەمان کاتدا لەگەڵ ڕیکلامکردن بۆ ناساندنی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکانی کۆمپانیاکە بە کڕیارەکان، پێویستە چالاکییەکانی پەیوەندییە گشتیەکانیش پەیڕەو بکرێت.

ڕیکلام بۆ سەرخستنی کۆمپانیاکە (Stimulating):

ئەم جۆرە ڕیکلامە بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی کۆمپانیاکە لە بەرچاوو بەکاربەراندا بەکاردەهێنرێت، ئەویش بە نیشاندانی سیفەتی تایبەتێتی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان لە چاوو بەرهەمی هەمان شێوەی کۆمپانیاکانی تر.

ئەم جۆرە ڕیکلامە زیاتر کۆمپانیا بچووك و مام ناوەندەکان پەیڕەوی دەکەن، چونکە توانای داراییان سنووردارە، لە پراکتیکدا ئەو جۆرە ڕیکلامە بەم شێوەیەی خوارەوە بە ئەنجام دەکەیەنرێت:

- **لە ڕێگەی گۆڤار و ڕۆژنامەکانەوە**
- **لە ڕێگەی پۆستەوە**
- **لە ڕێگەی ڕادیۆوە**
- **لە ڕێگەی بەشداریکردن لە پێشانگاکاندا**

ئەم جۆرە ڕیکلامە زیاتر لە ئاستی ناوچەیەکی دیاریکرودا مومارەسە دەکرێت.

ڕیکلام بۆ سەقامگیری کۆمپانیا (Advertising Stability):

ئەم جۆرە ڕیکلامە زیاتر ئەو کاتانە دەکرێت کە کۆمپانیاکە شوێنی خۆی کردۆتەوە لە بازاڕەکاندا، لە پراکتیکدا ڕێگەی نووسینی ووتار لە گۆڤار و ڕۆژنامەکاندا، ناردنی کارت و نامە بۆ کڕیارەکان ئەم جۆرە ڕیکلامە جێبەجێ دەکرێت. زۆربەی جار ئەم جۆرە ڕیکلامە پێش خستنە ناو بازاڕی بەرهەمەکان پەیڕەو دەکرێت، بۆ ئەوەی پێشتر ئاگاداری کڕیارەکان بکرێتەوە کە چ جۆرە بەرهەمێك چاوەڕوان دەکرێت لە بازاڕەکاندا.

بۆ درێژە دان بە باسەکەمان هەر لێرەدا بە باشی دەزانیین، پەیوەندی نێوان ڕیکلامکردن و قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەرهەم تاوتوێ بکەین، ئەگەر بە ووردی سەرنج بدەین دەبینیین زنجیرەیەك پەیوەندی ڕاستەوخۆ لە نێوانیاندا هەیە.

قۆناغی ناساندن (introduction) :

لەم قۆناغەدا خەرجییەکانی ڕیکڵامکردن زۆر زیاد دەکات، چونکە کڕیار هێشتا نازانێت چ جۆرە بەرهەمێك دەکەوێتە بەر دەستی. بۆیە کۆمپانیاکان دەبێت بە شێوەیەکی فراوان لە ڕێگەی ڕیکڵامکردنەوە سیفەتی بەرهەمەکان بۆ بەکاربەران ڕوون بکەنەوە جگە لەوەش پێویستە قەناعەت بە زۆرینەی کڕیار بهێنرێت کە ئەو بەرهەمە لە چاوو بەرهەمەکانی پێشتردا نەك جیاوازی هەیە، بەڵکو زۆر باشترەو کەڵکی زۆرترە.

قۆناغی گەشەکردن (growth):

لەم قۆناغەدا خەرجییەکانی ڕیکڵامکردن تا ڕادەیەك جێگیر دەبێت، کۆمپانیاکان لەم قۆناغەدا

لە ڕێگەی ڕیکڵامەوە دەبێت سیفەتە باشەکانی بەرهەمەکە بگەیەنێت بە بەکاربەران و هەوڵی زیاترکردنی ساغکردنەوەیان بدات.

قۆناغی پێگەیشتن (maturity):

لەم قۆناغەدا ئاستی فرۆشتنی بەرهەمەکان دادەبەزێت، بەهۆی ئەوەی کە زۆرینەی بەکاربەران بەرهەمەکانیان کڕیوە، لەم حاڵەتەدا بۆ ئەوەی ئاستی ساغکردنەوەی بەرهەمان تا ڕادەیەك جێگیر بکرێت، پێویستە خەرجییەکانی ڕیکڵامکردن زیاد بکرێت، بە واتایەکی تر بۆ ڕاگرتنی ئاستی فرۆشتنی بەرهەمەکان خەرجییەکانی ڕیکڵامکردن زۆرتر دەبن. وەك ڕێسایەکی گشتی لەم قۆناغەدا کۆمپانیاکان سیاسەتی داشکاندنی نرخ و بە هەرزان فرۆشتنی بەرهەمەکان دەگرنە بەر.

قۆناغی تێربوون (Saturation):

لەم قۆناغەدا ئاستی فرۆشتن و ساغکردنەوەی بەرهەم و خزمەتگوزاریەکان زیاتر بەرەو نزمبوونەوە دەڕوات. لەم حاڵەتەدا کۆمپانیاکان چەند چالاکییەکانی خۆیان لە ڕیکڵامکردندا برەو پێ بدەن، هیچ ئەنجامێکی ئەوتۆی نابێت، بۆیە پێویستە لەم قۆناغەدا خەرجییەکان لە ڕیکڵامکردندا کەم بکرێنەوە و لە ئاستی خەرجییەکانی قۆناغی پێشتردا ڕابگیرێت.

قۆناغی ئاوابوون (Dicline):

لەم قۆناغەدا بە شێوەیەکی بەرچاوو ئاستی فرۆشتن و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان دادەبەزێت و دەگاتە نزمترین ئاست. لەم حاڵەتەدا ڕیکڵامکردن هیچ سوودێکی ئەوتۆی نابێت، بۆیە پێویستە خەرجییەکانی ڕیکڵامکردن بوەستێنرێت.

بەهۆی فراوانبوون و چڕبوونەوەی پەیوەندییە ئابووریەکان و گەشەی دابەشبوونی کار لە بزنسدا، دەرئەنجام کۆمپانیاکانیش لە بەشێک لە بەشەکانی بزنسدا چالاکییەکانیان ئەنجام دەدەن، بە دەربڕینێکی دیکە کۆمپانیایەک بە تەنها ناتوانێت سەرجەم چالاکییە ئابووریەکان جێبەجێ بکات، لە بەر زیادبوونی خەرجییەکانی .

لەو سۆنگەیەوە هەرە زۆری کۆمپانیاکان لە ڕێگەی کۆمپانیا تایبەتەکانی ڕیکڵامکردنەوە کارەکانیان ئەنجام دەدەن.

کۆمپانیای ڕیکڵامکردن (Advertising Company):

کۆمپانیای ڕیکڵامکردن ئەو کۆمپانیایانە دەگرێتەوە کە پسۆڕیەتیان هەیە لە بواری بەرهەمهێنانی ڕیکڵام، بە پێی خواست و تواناکانی ئەو کۆمپانیایانەی پێویستیان بە ڕیکڵامکردنە.

به شێوەیەکی گشتی کۆمپانیاکانی بەرهەمهێنەری ڕیکلامەکان بە سەر سێ جۆردا دابەش دەکرێن. (ڕێك، نەشونمایی، دەرەکی)

- کۆمپانیای ڕیکلامکردنی ڕێك (Flat advertising Company):

مەبەست لەو کۆمپانیانەیە کە بە شێوەیەکی ساف و تەخت یاخود ڕێك چالاکییە ڕیکلامیەکان دابەش دەکەن. بۆ نموونە ڕیکلامەکان لە کاتێکی دیاریکراودا لە تەلەفزیۆن ە کەناڵەکانی تری ڕاگەیاندنەوە نمایش دەکرێن بە بێ ئەوەی گۆڕانی تێدا بکرێت، یاخود لە هەمان لاپەڕەی گۆڤار و ڕۆژنامەکاندا بە هەمان شێوەی پێشوو دووبارەدەکرێنەوە. ئەم جۆرە ڕیکلامکردنە زیاتر بۆ ئەو کۆمپانیایانە گونجاوە کە ناوبانگی خۆیان هەیەو لە لای زۆرینەی بەکاربەران ناسراون.

- کۆمپانیای ڕێکلامکردنی گەشە سەندوو (Growing advertising Company):

مەبەست لەو کۆمپانیانەیە کە لە سەر پرنسیپی بەهێزکردنی کاریگەریەکان ڕیکلام بەرهەم دەهێنن. بۆ نموونە سەرەتا ڕیکلامەکان بە شێوەی ناساندنێکی سەرەتایی نمایش دەکرێت، دواتر کات و قەبارەی ڕیکلامەکان زیاتر دەکرێن بە تایبەتی لە تەلەفزیۆن و تۆڕە بینراوەکانی ترەوە ز بە واتایەکی تر هەنگاو بە هەنگاو کاریگەری ڕیکلامەکان لە سەر کڕیاران زیاتر دەکرێت.

- کۆمپانیای ڕیکلامکردنی دیوی دەرەوە (Outgoing advertising Company);

مەبەست لەو کۆمپانیانەیە کە لە سەر پرنسیپی بەرهەمی ماوە، واتە ئەو بەرهەمانەی ماونەتەوە و نەفرۆشراون ڕیکلامەکانیان بەرهەم دەهێنن. بۆ نموونە کاتێك بڕی بەرهەمەکە لە گەنجینەو کۆگاکاندا کەم دەبنەوە، ئەوا بەهۆی

میکانیزمی داشکاندنی نرخ و هەرزانکردنی نرخەکان کۆمپانیاکان هەوڵ دەدەن بەرهەمەکە لە کۆڵ خۆیان بکەنەوە، لەم حاڵەتەدا بەرامبەر پارەیەکی کەم کۆمپانیاکان ئامادەن ڕیکلام جێبەجێ دەکەن.

بێگومان پرۆسەی ڕیکلامکردن وەك هەر پرۆسەیەکی تری مارکیتینگ پێویستی بە بەرنامەڕێژی هەیە. لەو چەند خاڵەی خوارەوەدا ستراکتوری پلانی پێکهێنانی ڕیکلام ئاماژە پێ دەدەین.

١- خستنەڕووی بیرۆکەو ستراکتوری پلانەکە بە کورتی، بە مەبەستی هەڵسەنگاندنی پلانەکە لە لایەن سەرۆکایەتی کۆمپانیاکەوە.

٢- خستنەڕووی ناوەڕۆکی پلانەکە (توێژینەوەکان لە سەر بارودۆخی بازاڕەکان، ئامانجی مارکیتینگ، ئامرازەکانی جێبەجێ کردن، ڕۆڵی ڕیکلامکردن لە جێبەجێکردنی پلانەکەدا).

٣- شرۆڤەکردن و خستنەڕووی کاریگەری ڕیکلامکردن لە جێبەجێکردنی پلانەکەدا (زیادکردنی بڕی فرۆشتن، بەناوبانگکردنی کۆمپانیاکە، ڕاکێشانی سەرنج و مەیلی بەکاربەران ..).

٤- پێکهێنانی پلانی ستراتیژی ڕیکلامکردن بە گشتی و بۆ هەر بەرهەمێك بە جیا.

٥- پێکهێنانی پلانی دارایی و خەرجییە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆکانی ڕیکلامەکان.

٦- هەڵسەنگاندنی کارایی ڕیکلامەکە .

جگە لەوەش لە پلاندانانی ڕیکلام کردندا پێویستە ڕەچاووی ئەم خاڵانەی خوارەوە بکرێت:

١- ئەرکەکانی ڕیکلامکردن

- دیاریکردنی بابەتی ڕیکلامکردن - دیاریکردنی ئەو بەرهەم و خزمەتگوزاریانەی ڕیکلامی بۆ دەکرێت، ئاست و پێگەی کۆمپانیاکە لە بازاڕەکاندا، بەناوبانگی مۆرك و مارکەی کۆمپانیاکە ...

- پێکهێنانی ئامانجی ڕیکلامکردن - پێویستە پێش هەموو شتێك ئامانجی ڕیکلامەکە دیاریبکرێت . ئامانجەکان دەبێت واقیعی بن، دیاریکردنی کات و ماوەی جێبەجێکردنی ئامانجەکە.

- ژمێرکردنی خەرجییەکانی ڕیکلامکردن - وەك ڕێسایەك زۆرینەی کۆمپانیاکان بڕی خەرجییەکانی ڕیکلامکردنیان جێگیر کردووە، واتە لە بودجەی گشتیدا بڕێکی نەگۆڕ لە پارە تەرخان دەکرێت بەمەش خەرجییەکانی ڕیکلامکردن چوارچێوەیەکی بۆ دیاری دەکرێت بە جۆرێك کە ناتوانرێت بڕەکەی زیاد بکرێت، بە لام لە بەر گۆڕانی نرخەکانی ڕیکلامکردن لە بازاڕەکاندا، زۆربەی کۆمپانیاکان بڕی (١٠٪) ی داهاتەکانیان بۆ ڕیکلامکردن خەرج دەکەن.

٢- تاکتیك و ستراتیژیەت

- خوێندنەوەی بابەتی ڕیکلامکردنەکە و جیاکردنەوەی تایبەتمەندیەکانی

- پێویستە زۆر بە ووردی خوێندنەوە بۆ لایەنی بەهێز و لاوازی بابەتی ڕیکلامکردنەکە بکرێت. پێویستە لایەنە باشەکانی بابەتەکە دیاری بکرێت و ئاماژە بە سیفەت و هەرزانی نرخەکەی بدرێت.

- دیاریکردنی ژینگەی بەکاربەرانی بەرهەمەکە - دیاریکردنی تایبەتمەندییەکانی کڕیار کە ڕیکلامەکەیان ئاراستە دەکرێت، خوێندنەوەی کاتی دەستبەتاڵی بەکاربەر بۆ سەیرکردنی ڕیکلامەکان، ڕەچاووکردنی زمان و دیالێکتی بە کاربەران ...

- پێکهێنانی بیرۆکەی گشتی ڕیکلامکردن- بریتییە لە قۆناغی داهێنانی کۆمپانیاکانی ڕیکلامکردن، ئامانجی سەرەکی لە پرۆسەی ڕیکلامکردن ئەوەیە کە بە باشترین و سادەترین شێوە ڕیکلامەکە لە زەهنی کڕیاردا بە شێوەیەك بچەسپێنرێت کە بیری نەچێتەوە.

- دیاریکردنی ئامرازەکانی ڕیکلامکردن- دیاریکردن و هەڵبژاردنی ئامرازەکانی ڕیکلامکردن بەستراوەتەوە بە بیرۆکە و ئاستی خەرجییەکانی ڕیکلامکردنەکەوە.

- دیاریکردنی کاتی ڕیکلامکردن- پێویستە کات و ماوەی بڵاوکردنەوە و نیشاندانی ڕیکلامەکە بە پێی قەبارەی بودجەی بۆ دیاریکراو دەستنیشان بکرێت.

٣- جێبەجێکردنی پرۆسەکە

- ئامادەکردنی تێکست و تۆمارکردنی دیمەنی ڕیکلامەکە- بە شێوەیەکی باو ستراکتوری بەرهەمهێنانی ڕیکلامکردن بە پێی پرنسیپی (AIDA) بە ڕێوە دەچێت، ئەم دەستەواژەیە کورتکراوەی ئەم چەند وشەیەکە (Attention-- ئاگاداری)، (Interest- بەرژەوەندی)، (Desire- ئارەزوو)، (Action- نواندن). ئەو هاوکێشەیە یاخود ئەو دەستەواژەیە بۆ یەکەم جار لە لایەن پسپۆڕێکی ئەمەریکی لە بواری ڕیکلامکردندا (ئیلمیر لیڤیسۆن) ەوە لە ساڵی (١٨٩٦) داهاتووە. ئەوەی شایانی باسە ئەوەیە جگە لەو مۆدێلە چەندین مۆدێلی تریش هەن بۆ ڕیکلامکردن، ئێمە لە خشتەکەی خوارەوەدا ئاماژە بە مۆدێلە سەرەکییەکانی ڕیکلامکردن دەدەین.

خشتەی (٦-٢٠) مۆدێلە بنەڕەتییەکانی ڕیکلامکردن

مۆدێل	سیفەتەکان
AIDA*	- ئاگاداری (سەرنج) - بەرژەوەندی - ئارەزوو - کار (کردار)
ACCA**	- ئاگاداری - دەرکپێکردن - قەناعەت پێکردن - کردار
DAGMAR***	- ناسینی مارکەکە - وەبیرهێنانەوەی جۆریەتی بەرهەمەکە - قەناعەت پێکردن - ئەنجامی کردارەکە
پەسەندکردن	- پێزانینی بەکاربەر - بەرژەوەندی - هەڵسەنگاندن - کۆنترۆڵکردن

AIDA*= Attention.Interest. Desire.Action-

ACCA**= Attention.Comprehen.Convection. Action

DAGMAR***= Defining Advertising Goals- Measuring Advertising Resulte

- **جێکردنەوەی ڕیکلامەکان:**

بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە پێویستە دانووستان لەگەڵ خاوەنەکانی ئامڕازەکانی کۆمەنیکەیشندا بکرێت و نرخی ڕێکلامکردنەکە دیاری بکرێت.

- **کۆنترۆڵکردنی نیشاندانی ڕیکلامەکە:**

پێویستە بە ووردی چاودێری کاتی نیشاندانی یاخود نمایشکردنی یان بڵاووکردنەوەی ڕیکلامەکە بکرێت، هەروەها پێویستە بە ووردی چاوودێری تێکست و نووسینەکانی ڕیکلامەکە بکرێت، هەروەها دەبێت چاوودێری نەوعیەتی بڵاوکردنەوەی بکرێت.

٤- شرۆڤەکردنی پرۆسەکە

- **کۆکردنەوەی زانیاری بۆ ڕیکلامکردن:**

پێویستە بە ئاگاهیەوە شیکردنەوە بۆ کاریگەریەکانی ڕیکلامکردنەکە بکرێت، دەبێت بە ووردی ژمێرکردنی خەرجییەکان بکرێت، هەروەها پێویستە لێکۆڵینەوە لە سەر گۆڕانی خواستەکان بکرێت بۆ ئەوەی ڕیکلامکردنەکەش هەمان گۆڕانکاری تێدابکرێت.

- **شیکردنەوەی ئەنجام و ئاستی خەرجییەکانی ڕیکلامەکە:**

پێویستە زۆر بە ووردی بەراووردی ئەنجامەکانی ڕیکلامکردن و خەرجییەکانی بکرێت، تاکو بزانرێت ئایا بڕی خەرجییەکان لە ئاستی ئەنجامەکاندان یان بە پێچەوانەوە.

- **بە ئارشیفکردنی ڕیکلامەکان:**

پێویستە بە شێوەیەکی پارێزراو ئارشیف بۆ سەرجەم بەرهەمەکانی ڕیکلامکردن بکرێت، دەبێت ئارشیفەکە بە پێی جۆرەکانی ڕیکلامەکە پۆلین بکرێن، پێویستە ئارشیفەکە پارێزراو بێت..

لە درێژەدان بە باسەکەمان دێینە سەر چەمکێکی تری پرۆسەی ڕیکلامکردن کە ئەویش بریتییە لە پۆلێنکردنی ئامرازەکانی ڕیکلامکردن(Classificatio of advertsing media).

لە زۆربەی نووسراوەکاندا ئامرازەکانی ڕیکلامکردن بەم شێوەیەی خوارەوە پۆلێن کراون.

+ زانیاری - ماددەکانی ڕیکلامکردن (Information - promotinal materials)

هەڵبژاردنی ماددەکانی یاخود بابەتەکانی ڕیکلامکردن بەستراوە بە چەند فاکتەرێکەوە، وەك : ئامانجەکانی کۆمپانیاکە، توانای دارایی .. لە پراکتیکدا زۆربەی جار ماددەکانی ڕیکلامکردن تێکهەڵکێش دەکرێن تاکو بەهۆیەوە زۆرترین زانیاری بگەیەنرێتە بەکاربەران.

+ زانیاری - پۆستە (Information Mail)

ئەو زانیاریانەیە کە بە نامە لە ڕێگەی پۆستەوە، ڕەوانەی بەکاربەران یاخود کۆمپانیا هاوپەیمانەکان دەکرێت، بە جۆرێك تێکستی نامەکان دەبێت کورت و ڕوون بن، نامەکە پێویستە لەسەر کاغەزی فەرمی (فۆرم) ی کۆمپانیاکە نووسرابێت . وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە ڕیکلامکردن لە شێوەی ناردنی نامەدا زیاتر وەك هەنگاوێکی سەرەتایی بۆ ڕاکێشانی کڕیاران بەکاردەهێنرێت.

+ پێشنیاری بازرگانی (Commercial offer)

وەك ڕێسایەکی گشتی پێشنیاری بازرگانی ڕەوانەی ئەو کەس و کۆمپانیایانە دەکرێت، کە زانیاری پێشتریان لە سەر کۆمپانیکە هەیە، پێشنیاری بازرگانی پێویستە زانیاری تەواو دروست بگرێتە خۆی و ڕوونکردنەوەی تەواوی تێدا بێت، جگە لەوەش دەبێت پێشنیارەکان لە شێوەی وێنەو پۆستەری ڕەنگاوڕەنگدا ڕەوانە بکرێت.

+ زانیاری لە سەر پەڕە(Information Sheet)

ئەم جۆرە ڕیکلامە زیاتر لە ڕیکلام لە شێوەی نامە ناردن دەچێت، بەڵام جیاوازییەکەی لەوەدایە کە دەکرێت لە بری یەك جار چەند جارێك بەکاربهێنرێت، بۆ نموونە کۆمپانیاکان لە شێوەی لیستێکدا یاخود لە سەر یەك پەڕە زانیاریەکان لە شوێنە گشتییەکان یاخود لە کۆمپانیاکە خۆی نمایش دەکات، بە مەبەستی ئەوەی هەر کەسێك ڕاستەوخۆ بتوانێت بە زانیاریەکان ئاشنا بێت.

+ نامێلکە (Booklet)

ئەم جۆرە ڕیکلامە لە شێوەی نامێلکەدا کە ژمارەی لاپەڕەکانی کەمە، بە شێوەیەك پێشکەش دەکرێت کە ڕەچاووی ڕیزبەندی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکانی تێدا بکرێت، لە پراکتیکدا دەرکەوتووە کە ئەم جۆرە ڕیکلامە زیاتر ئەو کۆمپانیایانە دەیکەن کە تاکو ئاستێکی باش ناسراوون لە لایەن بەکاربەرانەوە، هەروەها ڕیکلامکردن لە شێوەی نامێلکەدا زیاتر بۆ گرووپە بەرهەمێکی ورێکچوو پەیڕەو دەکرێت.

+ دیمەن (Prospectus)

ئەم جۆرە ڕیکلامە زیاتر لە ڕیکلامی نامێلکەیی دەچێت، جیاوازییەکەی لەوەدایە ڕەنگە ژمارەی لاپەڕەکانی زۆرتر بن و زیاتر زانیاری لە سەر کارو چالاکییە ئابووری و داراییەکانی کۆمپانیاکەی تێدا بڵاودەکرێتەوە، وەك گەشەی ساڵانە، نرخی پشکەکانی، قازانجی ساڵانە، بە شێوەی وێنەو خشتەوە هێڵکاری.

+ نامێلکە (Brochure)

ئەم جۆرە ڕیکلامە هەردوو جۆرە ڕیکلامی دیمەنی و نامێلکە لە خۆ دەگرێت، واتا لەم جۆرە ڕیکلامەدا کۆمپانیاکە دەبێت بە شێوەیەکی فراوان زانیاری لە سەر سیفەتی بەرهەمەکان و چۆنیەتی بەکارهێنان و کەڵکەکانی بۆ بەکاربەر تێدا بڵاوبکاتەوە، بە جۆرێك کە ژمارەی لاپەڕەکانی لە (٢٠) لاپەڕە زیاتر نەبێت .

+ کاتەلۆگ (Catalog)

ئەم جۆرە ڕیکلامە لە شێوەی کتێبێکی بچووکدا بڵاودەکرێتەوە، بە جۆرێك کە لیستی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان بە پێی گرووپەکان تێدا ڕیزبەند دەکرێن لە شێوەی وێنەدا کە لە ژێر هەر وێنەیەکدا زانیاریەکان بە کورتی دەنووسرێت.

+ بڵاوکردنەوەی زانیاری بۆ میدیاکان (Press Release)

مەبەست لەم جۆرە ڕیکلامە گەیاندنی یاخود پێدانی زانیاریە بە ڕۆژنامەنووسان، لە پێشانگاکاندا یاخود لەو شوێنانەی بەرهەمەکانی تێدا نمایش دەکرێت یاخود لە کۆنفرانسی ڕۆژنامەوانیدا یاخود لە کاتی چالاکییە خێرخوازییەکاندا، پێویستە بە کورت و پوختی ئەو زانیاریانە بدرێت کە ڕۆژنامەنووسان مەبەستیانە.

+ ساڵنامە (Calendar)

ڕیکلامکردن لە شێوەی ساڵنامەدا، باوترین و هەرزانترین جۆری ڕیکلامە، زۆربەی کۆمپانیاکان ساڵانە ڕۆژژمێر یاخود ساڵنامە بە هەموو شێوەکانیەوە وەك ساڵنامەی (گیرفان، سەرمێز، سەردیوار ...هتد.) چاپ دەکەن و لە شوێنە گشتییەکان بڵاوی دەکەنەوە.

+ کارت (Card)

زۆربەی کات کۆمپانیاکان لە بۆنەو چەژنەکاندا کارتی ڕەنگاو ڕەنگ بڵاودەکەنەوە، بە جۆرێك کە ڕەمزی یاخود مۆرکی کۆمپانیاکە یاخود وێنەی بەرهەمەکەی تێدا دەخرێتە ڕوو، ئەو کارتانە زیاتر لە بەردەگای پێشانگاکان یاخود هۆڵی ئاهەنگ گێڕان یاخود لە سەر شەقامەکاندا بڵاودەکرێنەوە.

+ پێشانگا، وۆرك شۆپ (Presentaion، Work Shop)

وەك ئاشکرایە لەم سەردەمەدا زۆرینەی کۆمپانیا بە تواناکان، لە پێشانگا ناوخۆیی و جیهانیەکاندا بەشداری دەکەن و بەرهەم و خزمەتگوزاریەکانیان نمایش دەکەن، وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە پێشانگاکان ئامرازێکی کاریگەرن

بۆ بەستنی گرێبەستەکان، جگە لەوەش هەندێك لە کۆمپانیاکان لە ڕێگەی پێشانگاکانەوە بەرهەمەکانیان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ ساغ دەکەنەوە. جگە لەوەش ئەمڕۆکە گرنگیەکی زۆر دەدرێت بە ڕێکخستنی وۆرك شۆپ لە شوێنە جیاجیاکان، ئەوەی جێگەی سەرنجە ۆرك شۆپ زیاتر بۆ ئەو کەس و لایەنانە رشێك دەخرێت کە دەخوازن لە داهاتوودا ببنە بریکار و نێوەندکاری کۆمپانیکە لە ناووچەیەکی دیاریکراودا. کۆمپانیاکان بەهۆی ڕێکخستنی ۆرك شۆپەوە زۆرترین زانیاری دەگەیەنن بە بەشداربووان و ڕوونکردنەوەی تەواو پێشکەش دەکەن.

بێگومان جگە لەو جۆرە ڕیکلامانەی کە لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە، چەندا جۆری تری ڕیکلامکردنی تریش هەن وەك : ڕیکلام لە ڕێگەی گۆڤار و ڕۆژنامەکانەوە، ڕیکلامکردن بەهۆی لافیتەوە، ڕیکلامی تەلەفزیۆنی ...هتد. کە پێشتر باسمان کردوون. بۆ زیاتر تێگەیشتن لە خشتەکەی خوارەوەدا جۆرەکانی ڕیکلامکردن دەخەینە بەرچاوو.

خشتەی (٢١-٦) بەکارهێنانی جۆرەکانی ڕیکلام

بەکارهێنەرانی ڕیکلامەکان	ئەو لایەنانەی کە ڕیکلامیان ئاراستە دەکرێت	ئامرازی گەیاندنی ڕیکلامەکان	ئامانجە سەرەکییەکانی ڕیکلامەکان
بەرهەمهێنەرەکانی کالا و خزمەتگوزارییەکان	بەکارهێنەرە تاکەکان	رادیۆ، تەلەفزیۆن، گۆڤار، ڕۆژنامە، لافیتە، پۆست، ئامرازەکانی گواستنەوە	بزواندنی خواست لە سەر بەرهەمەکان
بازرگانەکانی ساغکەرەوەی بەرهەمەکان	بازرگانە بەکۆ و تاکەکان	گۆڤارە بازرگانییەکان، پۆستی ڕاستەوخۆ	هاندانی بازرگانە بەکۆ و تاکەکان، پرۆپاگەندەکردن

بەهەمهێنەرەکانی کە بەرهەمەکانیان بە زۆری بەکاردێت	بە کارهێنەرە تاکەکان، گرووپە بەکارهێنەرەکان، کارمەندانی کۆمپانیاکە	بڵاوکراوە تایبەتەکان و ئامرازەکانی گەیاندن	سەرنجڕاکێشانی زۆرترین بەکاربەر، پەیوەندییە گشتییەکان
بەرهەمهێنەرانی بەرهەمە تایبەتەکان	حکوومەت و دەزگا تایبەتەکان	پۆست، گۆڤارە بەناوبانگەکان، بڵاوکراوە تایبەتەکان	هاندانی خواستی زیاتر لە سەر بەرهەمەکان و ڕێنمایکردنی بەکارهێنان
بەرهەمهێنەرە نێودەوڵەتییەکان	بەکاربەرەکان، حکوومەت، ڕێکخراوە کۆمەڵایەتییەکان، دەزگا تایبەتەکان	بڵاوکراوە جیهانییەکان، تۆڕو کەناڵە نێودەوڵەتییەکان، کەناڵە ئاسمانییەکان	هاندانی بازرگانە گەورەکان و دەزگاکانی تر
فرۆشیارە تاکەکان	بەکاربەرە تاکەکان	ڕۆژنامە لۆکاڵییەکان، ڕادیۆ لۆکاڵیەکان، پۆستە ناوخۆییەکان	هاندانی کۆگاو دوکانەکان
فرۆشیارە گەڕۆکەکان	کەسەکان	تەلەفزیۆنە لۆکاڵییەکان و بڵاوکراوە لۆکاڵییەکان	بزواندنی فرۆشیارە گەڕۆکەکان
حکوومەت و دەزگا ناحکوومیەکان	بەکاربەرە گشتییەکان دەزگا حکوومیەکان، ڕێکخراوە کۆمەڵایەتییەکان	سەرجەم کەناڵەکانی ڕاگەیاندن، بڵاوکراوە نەتەوەییەکان (نیشتمانییەکان)	گۆڕانی مەیلی بەکاربەران لە پێناوی ئامانجە سیاسی و ئابووریەکاندا

بێگومان دەبێت ئەوە بزانیین کە هەژمارکردنی خەرجییەکانی ڕیکلامکردن بەهۆی میتۆد و شێوازی جیاوازەوە هەڵسەنگاندنی بۆ دەکرێت، بەڵام ئەوەی زانراوە تاکو ئێستاکە میتۆدێکی گشتگیری ئەوتۆ نییە تاکو کۆمپانیاکان لە ژمێرکردندا پشتی پێ ببەستن، چونکە خەرجییەکانی ڕیکلامکردن بە پێی شوێن و کات هەروەها بە پێی ڕەوشی بازاڕو بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتییەوە لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر دەگۆڕێت. لە گەڵ ئەوەشدا وەك ڕێسایەکی گشتی زۆربەی کۆمپانیاکان لە ڕێگەی ئەو هاوکێشەیەی کە لە خوارەوە دەیخەینە بەرچاووخەرجییەکانی ڕیکلامکردن هەژمار دەکەن.

$$CElij = Vi /EiXEj / Vj$$

کـــاتێك

Vi.Vj = قەبارەی فرۆشتن لە ماوەیەکی دیاریکراودا

Ei.Ej = قەبارەی خەرجییەکانی ڕیکلامکردن لە هەمان ماوەدا

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەو تێگەیشتن لە مەبەستەکەمان، لە خشتەکەی خوارەوەدا لە سەر نموونەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، ڕێژەی خەرجییەکانی ڕیکلامکردن بە پێی بوارەکانی بزنس دەخەینە ڕوو.

خشتەی (٢٢-٦) ئاستی ناوەنجی خەرجییەکانی ڕیکلامکردن لە ئەمەریکا(٪)

بوارەکانی بزنس (بازرگانی)	ئاستی ناوەنجی خەرجییەکان ٪
ئەلەکترۆنیات	٢,٣
هەویرمەنی (نان، سەمون، کێك، چۆرەك..)	٠,٧
بانك	١,٣
فرۆشگانی کتێب	١,٧

وێنەگرەكان...	٠،٨
فرۆشگاكانی كەلوپەلی منداڵان	١،٤
دەرمانخانەكان	١،١
شوێنی جل و بەرگ شوشتن	١،٧
فرۆشگاكانی گوڵ	٢،١
فرۆشگاكانی مۆبیلیات	٥،٠
فرۆشگاكانی پێداویستیەكانی ناوماڵ	١،٦
فرۆشگاكانی پێداویستیەكانی مەتبەخ و..	١،٣
هۆتێلەكان	٦،٧
كۆمپانیاكانی بیمە	١،٨
فرۆشگاكانی زێڕ و ..	٤،٤
فرۆشگاكانی كەلوپەلی پیاوان	٢،٤
مۆتێلەكان	٣،٧
سینەما	٥،٥
خانووبەرە، زەوی	٠،٦
كۆگای پێڵاو فرۆشتن	١،٩
كۆگای پۆشاكی وەرزشی	٣،٥

ڕێستۆران و بارەکان	٢،٢
کۆمپانیاکانی گەشتوگوزار	٥،٠
سوپەرمارکێتەکان	١،٥

لە کۆتایی ئەم پەرەگرافەدا هەر ئەوە ماوەتەوە بیڵێین کە ڕیکڵامکردن جووڵێنەری بازرگانییە، هەرچ ڕیکڵامکردنێك بە شێوەیەك لە شێوەکان کاریگەری ڕاستەوخۆی هەیە لە سەر ڕاکێشانی بەکاربەران. بە خۆشحاڵییەوە لە کوردستانەکەی خۆمان هەرچەندە ڕیکڵامکردن لاوازە بەڵام ڕۆژ بە ڕۆژ بەرەو پێشەوە دەڕوات.

بەشی حەوتەم

هەڵسەنگاندن و پێوەرە ئابووریەکان لە مارکیتینگدا

٧-١

پێوەرە ئابووریەکانی چالاکییە مارکێتینگینەکان

هەرچەندە بنەماو پێوەرە ئابووریەکان لە پێکهێنانی تیۆریای مارکێتینگ، دەگەڕێتەوە بۆ ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەهەم، بەڵام تاکو ئێستاکەش جێگەی مشتومڕە. بە واتایەکی دیکە تاکو ئەمڕۆش گەڵاڵەکردنی تیۆریەکی تۆکمە و گشتگیر لە سەر تۆژینەوەی بازاڕو شیکردنەوەی تەواوی پرۆسەی بەرهەمهێنان و بەکاربردنی بەرهەمەکان لە دایک نەبووە . تاکو ئێستاکەش مشتومڕ لە نێوان ئابووریناساندا بەردەوامە، ئەو مشتومڕەش زیاتر لە سەر ئەوەیە ئایا مارکێتینگ بەشێکە لە زانستی ئابووری؟ یاخود تەنها هونەری پرۆسەی ئاڵوگۆڕکردنی بەرهەمەکانە؟ ئایا چەمکی مارکێتینگ پێویستی بە تیۆریایەکی سەربەخۆ هەیە؟

ئەرکەکانی مارکێتینگ بە شێوەیەک لە شێوەکان تێهەڵکێش بووە لە گەڵ ئەرکەکانی تری وەک: بەرهەمهێنان، دارایی، ژمێریاری، هێزی مرۆیی ...هتد. کە جیاکردنەوەیان کارێکی ئاسان نییە، بەڵام لە گەڵ ئەوەشدا دەتوانیین بڵێین جیاوازی ئەرکی مارکێتینگ لە چاوو ئەوانی تردا، لەوەدایە، کە مارکێتینگ بایەخ دەدات بە ڕێکخستنی پرۆسەی ئاڵوویرکردن و گۆڕینەوە لە نێوان بەرهەمهێنەر و بەکاربەراندا، لە سەر ئەو بنەمایە دەتوانیین بڵێین ئەرکی مارکێتینگ زیاتر بریتییە لە توێژینەوە لە زیادبوونی خواستەکانی بەکاربەر لە بازاڕەکاندا و چۆنییەتی جێبەجێکردنیان.

هەر لێرەدا بە پێویستی دەزانین ئاماژە بە خاڵێکی تریش بدەین، ئەویش بریتییە لە تێگەیشتن لە ماناکانی ئەرکی مارکیتینگ و چالاکییەکانی مارکیتینگ. ئەگەر ئەرکی مارکیتینگ بریتیی بێت لە پرۆسەی ساغکردنەوەو فرۆشتنی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان، ئەوا ئەرکی چالاکییەکانی مارکیتینگ بریتیی دەبێت لە ڕێکخستنی میکانیزمی جێبەجێکردنی ئەرکەکانی مارکیتینگ . بەم شێوەیە دەکرێت بڵێین کە ئەرك و چالاکییەکانی مارکیتینگ بە توندی پێکەوە بەستراون.

ئێستاکە هەوڵ دەدەین بەهۆی وێنەکەی خوارەوە ئەم بابەتە ڕوون بکەینەوە.

وێنەی (١-٧) میکانیزمی چالاکییەکانی مارکیتینگ

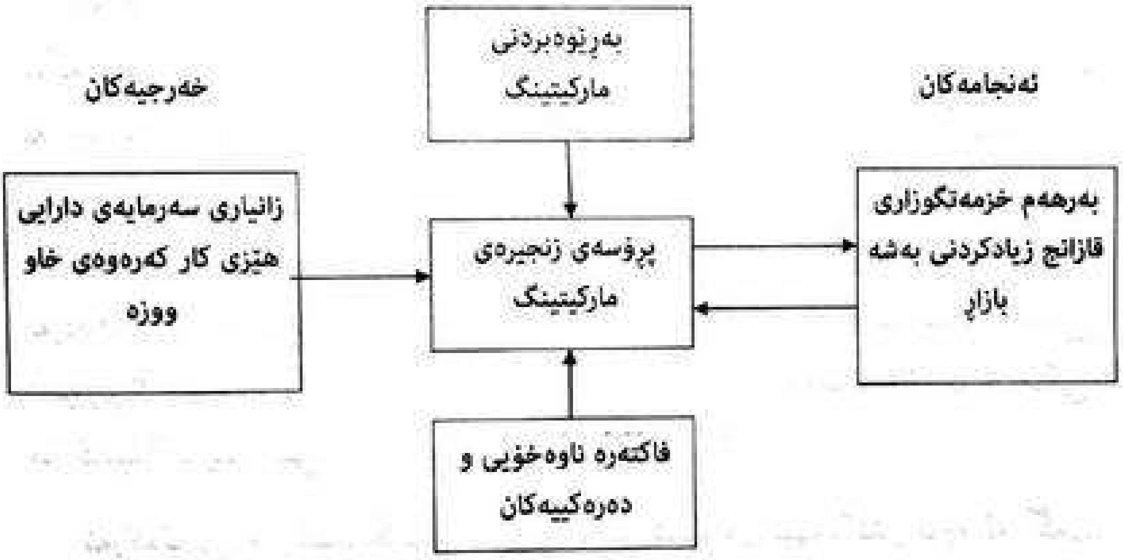
ئەنجامەکان
بەڕێوەبردنی مارکیتینگ
خەرجیەکان
بەرهەم خزمەتگوزاری قازانج زیادکردنی بەشە بازاڕ
پرۆسەی زنجیرەی مارکیتینگ
زانیاری سەرمایەی دارایی هێزی کار کەرەوەی خاو ووزە
فاکتەرە ناوەخۆیی و دەرەکییەکان

ئەبێت ئەوەمان لە بیر نەچێت کە چالاکییەکانی مارکیتینگ بریتییە لە جێبەجێکردنی ئەرکی پرۆسەی ئاڵوویر لە نێوان بەرهەمهێنەران و بەکاربەران لە بازاڕەکاندا. واتا دەتوانیین سەیری چالاکییەکانی مارکیتینگ وەك زنجیرەیەکی پێکەوە بەستراو لە نێوان پرۆسەی بەرهەمهێنان و بەکاربرندا بکەین، کە پێی دەوترێت (زنجیرەی مارکیتینگ). بۆ زیاتر تێگەیشتن لە زنجیرەی مارکیتینگ سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٢-٧) پرۆسەی ڕێکخستنی چالاکییەکانی مارکیتینگ (a) و زنجیرەی مارکیتینگ (b)

سیفەتی زنجیرەی مارکیتینگی	مۆدێلی پەیوەندیەکانی مارکیتینگ
بەرهەمهێنەر - کڕیار - بەکاربەر	P-S-C
بەرهەمهێنەر - هاوبەشایەتی	P-PF
بەرهەمهێنەر- ڕکابەرەکان	P-PK
بەرهەمهێنەر - دابینکەر	P-PT
بەرهەمهێنەر - نێوەندگیر	P-M
بەرهەمهێنەر - حکومەت	P-G
بەرهەمهێنەر - تۆڕی بازرگانی	P-TK
کڕیار - نێوەندگیر کڕیار -P	بەرهەمهێنەر -P

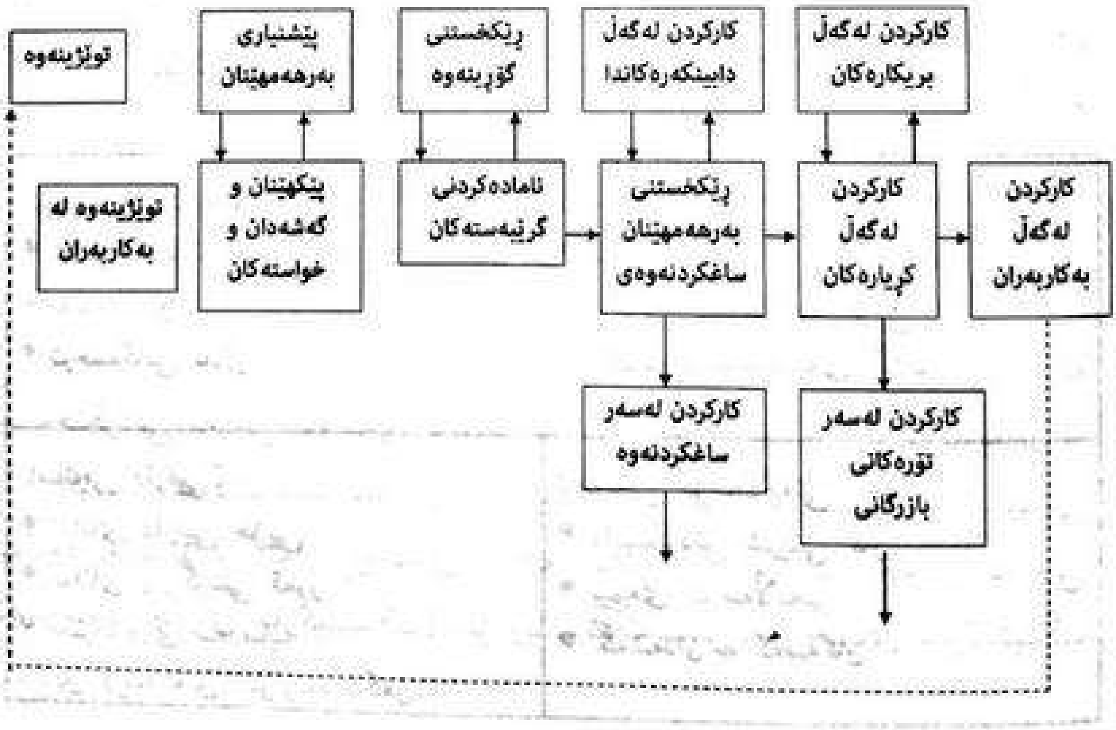
توێژینەوە
پێشنیاری بەرهەمهێنان
ڕێکخستنی گۆڕینەوە
کارکردن لەگەڵ دابینکەرەکاندا
کارکردن لەگەڵ بریکارەکان
توێژینەوە لە بەکاربەران
پێکهێنان و گەشەدان و خواستەکان
ئامادەکردنی گرێبەستەکان
ڕێکخستنی بەرهەمهێنان ساغکردنەوەی
کارکردن لەگەڵ کڕیارەکان
کارکردن لەگەڵ بەکاربەران
کارکردن لەسەر ساغکردنەوە
کارکردن لەسەر تۆرەکانی بازرگانی

هەر وەك لە وێنەکەی سەرەوەدا دیارە، ستراكتۆری سستەمی مارکیتینگ وەك بنەمایەکە بۆ شیکردنەوەی زنجیرەی پێکەوە بەستراوی مارکیتینگ. ئەگەر ووردتر سەیری زنجیرەی مارکیتینگ بکەین ئەوا دەبینیین چەند هەنگاو قۆناغێك لە خۆ دەگرێت کە بەهۆیانەوە دەتوانرێت بە شێوەیەکی باشتر و دروستتر هەڵسەنگاندنی خەرجییەکانی چالاکییەکانی مارکیتینگ بکەین و بە تەواوەتی هەژماری بکەین.

هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێداوە مارکیتینگ و چالاکییەکانی مارکیتینگ پرۆسەیەکی پێکەوە بەستراون بە جۆرێك کە هەر توخمە تەواوکەری توخمەکەی ترە.. لە سەر ئەو بنەمایە دەکرێت بڵێین کە سەرجەم چالاکییەکانی پرۆسەی مارکیتینگ گەیشتنە بە ئامانجەکانی مارکیتینگ کە لە لایەکەوە بریتیین لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکان و دابینکردنی خواستەکانی بەکار بەر، لە لایەکی ترەوە کەمکردنەوەی خەرجییەکانی کۆمپانیا لە سەرجەم قۆناغەکانی پرۆسەی بەرهەمهێنان و دابەشکردندا.

لە خشتەکەی خوارەوە هەوڵ دەدەین سیفەتی ئامانجەکانی مارکیتینگ نیشان بدەین.

خشتەی (١-٧) سیفەتی ئامانجەکانی کۆمپانیاکان

شوێنی چالاکییەکان : • شوێن لە بازاڕدا • بەشە بازاڕ • توخمەکانی بازاڕ	سوودمەندێتی : • قازانج • داهاتی سەرمایەی خۆیی • داهات لە سەرمایەی گشتی
ئامانجی دارایی: • توانای دارایی خۆیی • توانای وەرگرتنی قەرز • ستراکتۆری سەرمایە	ئامانجی کۆمەڵایەتی: • دابینکردنی شوێنی کار • بیمەی کۆمەڵایەتی • گەشەدان بە کەسەکان

ئامانجی بە ناوبانگی لە بازاردا:	دۆخی بازارەکان:
• سەربەخۆیی • ناو ناوبانگی • کاریگەری سیاسی • کاریگەری کۆمەڵایەتی	• گەشەی دینامیکی بازارەکە • ئاستی ئینفراستراوکتوری بازارەکە • بارودۆخی ژینگە

واتای سەرەکی چالاکییەکانی مارکیتینگ بریتییە لە هاوگونجاندن و ڕێکخستنی توخمەکانی مارکیتینگ کە بە (4P) ناسراوە (بەرهەم، نرخ، دابەشین، ساغکردنەوە-product.price.plase.promotion)، کە ئێمە لە بەشی یەکەمدا پەرەگرافی (١,١. مارکیتینگ وەك فەلسەفە و ئامرازی بزنس) بە دووروودرێژی باسمان لێکردووە، بۆیە دووبارە کردنەوەی لێرەدا بە زیاد دەزانیین. بۆیە یەکسەر دێینە سەر باسی پێوەرە یاخود ڕێبەرە ئابووریەکان کە بەهۆیەوە دەتوانرێت هەڵسەنگاندن بۆ تێچوونەکانی چالاکییەکانی مارکیتینگ بکرێت. شارەزایانی بواری مارکیتینگ بۆ هەڵسەنگاندنی خەرجییەکانی چالاکییەکانی مارکیتینگ پشت دەبەستن بە چەند پێوەرێکی سەرەکی وەك : بەکارهێنانی هێزی کار، بەکارهێنانی ئامێر و سەرمایەی فزیکی و ماددی لە پرۆسەی بەرهەمهێنادا، بەکارهێنانی کەرەسەر خاو، بەکارهێنانی تەکنۆلۆژیای پێشکەوتوو..

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٧-٢) پێوەرەکان بۆ دیاریکردنی چالاکییە ئابوورییەکان

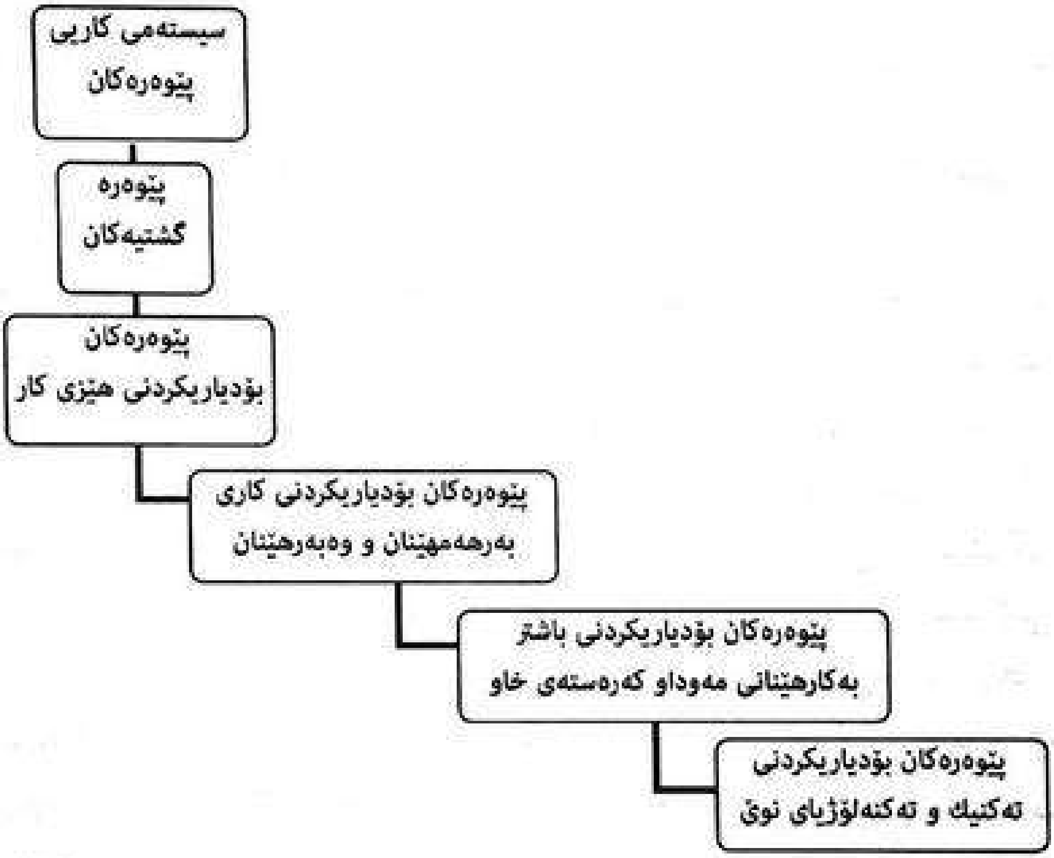
سیستەمی کاری پێوەرەکان
پێوەرە گشتیەکان
پێوەرەکان بۆدیاریکردنی هێزی کار
پێوەرەکان بۆدیاریکردنی کاری بەرهەمهێنان و وەبەرهێنان
پێوەرەکان بۆدیاریکردنی باشتر بەکارهێنانی مەوداو کەرەستەی خاو
پێوەرەکان بۆدیاریکردنی تەکنیک و تەکنەلۆژیای نوێ

هەر وەك دەزانیین ئەركی ماركێتینگ تەنها هەڵسەنگاندنی چالاكییەكانی بزنس نییە، بەڵكو بایەخیش دەدات بە باشكردن و كاراكردنی ڕێبەرە ئابوورییەكان، بە دەربڕینێكی تر كاراكردن و چالاككردنی پرۆسەی بزنس بە گشتی.

بەهۆی وێنەكەی خوارەوە هەوڵ دەدەین ئەم بابەتە ڕوون بكەینەوە.

وێنەی (٤-٧) ئاراستەی کاراکردنی بزنس

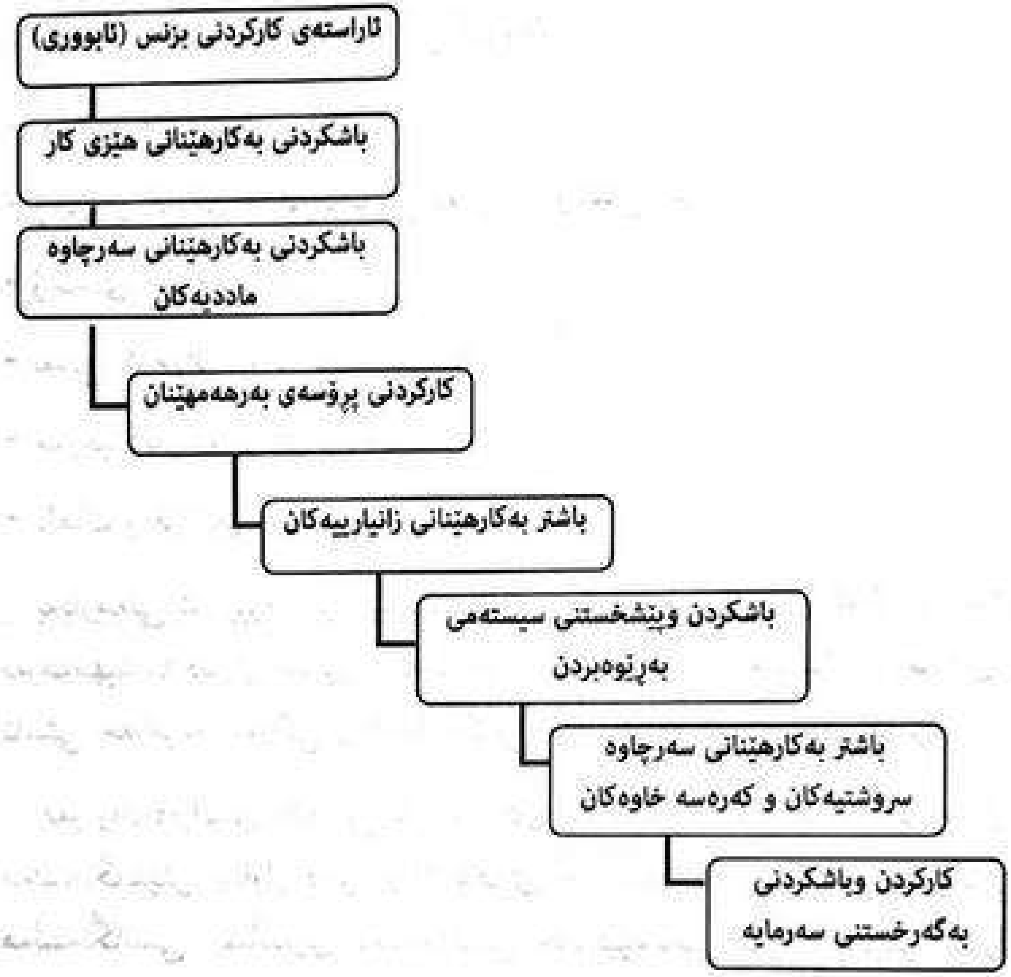
ئاراستەی کارکردنی بزنس (ئابووری)
باشکردنی بەکارهێنانی هێزی کار
باشکردنی بەکارهێنانی سەرچاوە ماددیەکان
کارکردنی پرۆسەی بەرهەمهێنان
باشتر بەکارهێنانی زانیارییەکان
باشکردن وپێشخستنی سیستەمی بەڕێوەبردن
باشتر بەکارهێنانی سەرچاوە سروشتیەکان و کەرەسە خاوەکان
کارکردن وباشکردنی بەگەرخستنی سەرمایە

هەر لە درێژەی باسەکەماندا بە باشتری دەزانیین ئاماژە بە بۆچوونەکانی (فیلپ کۆتلەر - Philip Kotler) لە سەر گرنگی پێوەرە ئابووریەکان لە هەڵسەنگاندنی چالاکییەکانی مارکیتینگ بکەین. کۆتلەر پێی وایە ئەو پێوەرانەی کە یارمەتیمان دەدەن لە هەڵسەنگاندنی چالاکییە ئابووریەکاندا بریتیین لە:

- کۆی سووڕەکان، دۆلار/ ژمارەی کڕیاران
- کۆی داوالێکردنەکان، دۆلار/ ژمارەی کڕیاران
- قەبارەی داواکارییەکاریەکان بە دانە / ژمارەی کڕیاران

- سوورەکان، دۆلار/ کۆی داواکارییەکان،دۆلار
- قەبارەی بەرهەمەکان لە گەنجینەکاندا /دۆلار
- ژمارەی داواکارییە پێشوەختەکان / دۆلار
- ئاستی خەرجییەکان/دۆلار
- ژمارەی کرێکار و کارمەندانی بەشی فرۆشتنی کۆمپانیاکە
- ژمارەی فرۆشیارەکان
- بەشی کۆمپانیاکە لە بەشە بازاڕدا
- خەرجییەکان لە بواری ڕیکلامکردندا
- داهات و قازانجی کۆمپانیاکە

بەیارمەتی ئەو پێوەرانەی سەرەوە دەتوانین بارودۆخی کۆمپانیاکە لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا دیاری بکەین جگە لەوەش دەتوانین بەهۆیانەوە تواتای ماددی و ئاستی خەرجییە سەرەکی و لاوەکییەکانی کۆمپانیاکە دەستنیشان بکەین.

هەر وەك دەزانین ئامانجی کۆمپانیاکان لێك جیاوازن، لە بەر ئەوە پێوەرەکانی هەڵسەنگاندیش جیاواز دەبن، واتا بەهۆی جیاوازی ئامانجەکانەوە پێوەرەکانی هەڵسەنگاندنی نیشاندەری ئامانجەکانی چالاکییەکانی مارکیتینگیش جیاواز دەبن.

ئێمە هەوڵ دەدەین بە یارمەتی خشتەکەی خوارەوە پۆلێنی پێوەرەکانی هەڵسەنگاندنی چالاکییەکانی مارکیتینگ و نیشاندەری ئامانجەکان بکەین .

خشتەی (٧-٢) پێوەرەکانی هەڵسەنگاندنی ئاڕاستەی ئامانجەکانی مارکێتینگ

پێوەرەکان (ڕێبەرەکان)	ئاڕاستەی ئامانجەکان
کڕیار، دوا بەکاربەر	• جێبەجێکردنی خواستەکان • جۆریەتی بەرهەم • پێگە • تایبەتمەندێتی • مەیلی کڕیار • بەناوبانگی • زانیاری لە سەر بازاڕەکان • ڕوونی ڕیکلامەکان
هەڵس و کەوتی دوا بەکاربەر	• ژمارەی گشتی کڕیارەکان • مەیلی کڕیاران بەرامبەر کۆمپانیاکە • گۆڕینی مەیلی کڕیاران بەرامبەر کۆمپانیاکە • پشکی دووبارە فرۆشتنەوە • سەرنجڕاکێشانی کڕیاری تر • جۆراوجۆریەتی بەرهەمەکان • ژمارەی کڕیارە نوێیەکان • ئاستی کاریگەری ئامرازەکانی میدیا لە سەر بەکاربەران • دۆخی دیمۆگرافی و دەروونی بەکاربەران • مۆدێلی یاخود کەلتووری بەکارهێنان • خەرجی لە دەستەبەرکردنی گەرانتیدا
ڕکابەری	• قەبارەیان لە بازاڕدا • نرخەکان • کاردانەوەی کڕیاران لە گۆڕانی نرخەکان • جۆریەتی بەرهەمەکان

نۆژەنكردنەوە (نوێكاری)	• چەندایەتی بەرهەمە نوێیەكان • كاردانەوەی بەكاربەران بەرامبەر بەرهەمە نوێیەكان • دەسكەوت لە بەرهەمە نوێیەكان • قازانج لە بەرهەمە نوێییەكان • جۆراوجۆریەتی بەرهەمە نوێیەكان • جێبەجێكردنی داوالێكردنەكان • گواستنەوەو گەیاندنی بەرهەمەكە بۆ كڕیارەكان
ئابووری - دارایی	• قەبارەی فرۆشتنەكان • داهات و قازانج • ئاستی ئامانجی داشكاندنی نرخەكان • قازانجی گشتی • قازانجی ڕووت • خەرجییەكان لە ڕاكێشانی كڕیارە تازەكاندا • خەرجییەكان لە مانەوەی كڕیارەكاندا • خەرجییەكانی چالاكیەكانی ماركیتینگ • قازانجی سەرمایەی بەگەڕخراو • قازانجی پشكداران • تێچوونەكانی بەكرێ گرتن • ژمارەی شوێنە بەكرێ گیراوەكان

ئەگەر لە لایەكی ترەوە سەیری كاریگەری پێوەرەكان لە هەڵسەنگاندن و كاراكردنی بزنس بە گشتی بكەین، ئەوا دەبێت بە ڕوونی مەودای دوور و نزیكی ئامانجەكانیش دیاری بكەین. بە پێی بڕوای (كۆتلەر) مەودای دوور و نزیكی ئامانجەكانی ماركیتینگ بە گوێرەی ئاڕاستەكانیان لێك جیادەكرێنەوە.

لە خشتەكەی خوارەوەدا كاریگەری ئامانجەكان لە سەر ئاڕاستەكردنی پرۆسەی ماركیتینگ نیشان دەدەین.

خشتەی (٧-٣) کاریگەریەکان لە سەر ئاڕاستەکردنی پرۆسەی مارکیتینگ

ئاڕاستەکان	کاریگەری لە سەربابەتەکان	ئەنجامی کاریگەرییەکان
لەسەر بابەتەکە	- بەرهەمەکان - بەکاربەران - نێوەنگیرەکان - ڕکابەران	- باشکردنی جۆریەتی بەرهەمەکان - گۆڕانکاری لە ستایل و مارکەی بەرهەمەکەدا - گۆڕانکاری لە نرخەکاند - زیادکردنی ژمارەی بەکاربەران - گۆڕانکاری لە ستراکتوری بازرگانیدا - باشترکردنی ئەرکی دابەشکردن - زیادکردنی پشکی کۆمپانیا لە بەشە بازاڕدا -بەرزکردنەوەی ئاستی هێزی بەرهەمهێنان
لە سەر پرۆسەکە	- فاکتەرە ئابوورییەکان - فاکتەرە دەروونیەکان	-پێکهێنانی سیاسەتی نوێی سەرمایە گوزاری - جۆراوجۆرکردنی بەرهەمەکان -باشکردنی پەیوەندییەکان لەگەڵ کڕیارەکاندا - باشکردنی پەیوەندییەکان لەگەڵ کارمەندانی کۆمپانیاکە - بەرزکردنەوەی ئاستی مووچە - کەمکردنەوەی باجەکان - خوێندنەوەی بارودۆخی کۆمەڵایەتی
لە سەر ئەرکەکان	- پلانڕێژی - بەڕێوەبردن - کۆنترۆڵکردن - شیکردنەوە	- بەکارهێنانی میتۆدی نوێ لە پلاندانانندا - بەکارهێنانی میتۆدی نوێ لە بەڕێوەبردندا - پێکهێنانی دستەی چاودێری دارایی -باشکردنی پرۆسەی مینێجمێنت-مارکیتینگ

هەر لە چوارچێوەی پێواندنی چالاکییەکانی مارکیتینگدا پێویستە گرنگی بدرێت بە چەند لایەنێکی تریش وەك :

- **شیکردنەوە:**

بەشی مارکیتینگ پێویستە شیکردنەوە بۆ ئەو زانیاریانە بکات کە لە کەناڵە جیجیاکانەوە دەستیان کەوتووە، هەروەها دەبێت شیکردنەوە بۆ بارودۆخی ڕکابەرەکانی ناو بازاڕ ئەنجام بدرێت، جگە لەوەش پێویستە شیکردنەوەی هەڵس و کەوتی بەکاربەر و مەیلی کڕیاران بە ووری بکرێت..

- **هەڵبژاردنی بازاڕەکان:**

پێویستە پێشبینی خواستەکانی بازاڕ بکرێت، هەروەها شوێن بۆ کۆمپانیاکە لە بازاڕدا بدۆزرێتەوە.

- **پێکهێنانی ستراتیژیەتی مارکیتینگ:**

پێشبینکردنی ئاستی خستنەڕووی بەرهەمەکان، دیاریکردنی داواکارەکان، هەڵبژاردنی سستەمی کۆمەنیکەیشن، داڕشتنی ستراتیژیەتی نرخاندنی بەرهەمەکان، دیاریکردنی ستراتیژیەتی کێبەڕکێ کردن لەگەڵ ڕکابەرەکاندا ..

- **بەرهەمی نوێ:**

گەڵاڵەکردنی بیرۆکەی نوێ بۆ بەرهەمهێنانی بەرهەم و خزمەتگوزاری نوێتر لە بازاڕەکاندا، ڕێکخستنی سووڕی ژیانی بەرهەمەکان، زۆرکردنی جۆرەکانی بەرهەم، ڕێکخستنی خزمەتگوزارییەکان هەر لە چاککردنەوەی بەرهەم و گەرانتیەکانی تر..

- **کەناڵی دابەشکردن:**

هەڵبژاردنی ستراکتوری کەناڵەکانی دابەشکردن، ڕێکخستنی کەناڵەکان، بە دواداچوونی پرۆسەکە..

- **سستەمی کۆمەنیکەیشن:**

ڕێکخستنی پرۆسەی کۆمەنیکەیشن، پێکهێنانی ستراتیژیەتی کۆمەنیکەیشنەکان، کاراکردنی کەناڵەکانی گەیاندن..

- **کۆنترۆڵکردن:**

کۆنترۆڵکردنی جێبەجێکردنی بڕیارەکان، هەڵسەنگاندنی چالاکییەکانی مارکیتینگ، کۆنترۆڵکردنی هەژمارکردنی چالاکییەکانی مارکیتینگ، هەڵسەنگاندنی ئەرکەکان، کۆنترۆڵکردنی ئەنجامە ئابوورییەکان..

٧-٢

هەڵسەنگاندنی کاریگەری وەبەرهێنان لە مارکیتینگدا

دیارە هەر سەرمایەگوزارییەك یاخود بەگەڕخستنی سەرمایە، لە پێناوی بەدەستهێنانی قازانجدا دەکرێت، واتە وەبەرهێنەر کاتێ بڕیاری بەگەڕخستنی سەرمایەکەی دەدات، تەنها و تەنها مەبەستی بەدەستهێنانی سوودێکە یاخود قازانجە لە ماوەیەکی دیاریکراودا. مارکیتینگ وەك چەمکێکی یاخود بەشێکی کارای بزنسی سەردەم بۆتە جێگەی سەرنجڕاکێشانی سەرمایەداران و خاوەن پارەکان بۆ بەگەڕخستنی سەرمایەکانیان لەو بوارەدا.

بێگومان هەرچ جۆرە سەرمایەگوزارییەك تایبەتمەندێتی خۆی هەیە، واتا وەبەرهێنان لە پرۆژەیەك بۆ پرۆژەیەکی تر جیاوازی هەیە، جگە لەوەش قەبارەو ماوەی گەڕاندنەوەی سەرمایەکەو بڕو ڕێژەی قازانجیش بە هەمان شێوە جیاوازیان هەیە .

پێش ئەوەی بچینە نێو باسەکەمانەوە، هەر لێرەدا بە باشی دەزانین پێناسەکی گشتگیری سەرمایەگوزاری یاخود وەبەرهێنان بکەین .

وەبەرهێنان (Investment) :

بریتییە لە خەرجیی لەسەر چۆنییەتی بوون بە خاوەن هۆیەکانی بەرهەمهێنان، واتا ئەو شمەك و سەرمایە نوێیانەیە، کە لە بەرهەمهێنانی شمەکی یاخود

بەرهەمی دیکەدا بەشداری دەکەن، واتە بەرهەمی بەرهەمهێنراو ناگاتە پارەی بەکاربردن، بەڵکو هەر لە پارەی بەرهەمدارییدا دەمێنێتەوە.

بەگەڕخستنی سەرمایە لە بواری مارکێتینگدا هەرچەندە تایبەتمەندێتی خۆی هەیە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، هەر هەمان پرنسیپی وەبەرهەمهێنانی بەسەردا دەسەپێت.

لە سەرەتاوە هەر سەرمایەگوزارێك بەهۆی کردەیەکی ماتماتیکی سادەوە بڕیاری بەگەڕخستنی سەرمایەکەی دەدات، ئەویش بریتییە لە دیاریکردنی گوژمەی قازانجەکان، کە ساڵانە دوای دەرکردنی سەرجەمی خەرجییەکان (Expenditures) لە سەرجەمی داهاتەکان (Income) هەژمار دەکرێت. ئابووریناسان بەهۆی هاوکێشەکەی خوارەوە، پرۆسەی یاخود سوودی وەبەرهێنان دیاری دەکەن.

$$Ei = Si - Ci$$

Ei = سوودی ئابووری
Si = بڕی فرۆشتن
Ci = بڕی تێچوون (خەرجییەکان)
i = سەرمایەگوزاری

هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێداوە، ئەو هاوکێشەیەی سەرەوە لە سەرجەم بوارەکانی وەبەرهێناندا پراکتیك دەکرێت و وەبەرهێنەر بەهۆیەوە دەتوانێت سوودی چاوەڕوانکراوی بەگەڕخستنی سەرمایەکەی لە ماوەیەکی دیاریکراودا (ساڵێك) هەژمار بکات.

ئەوەی تێبینی دەکرێت، ئەوەیە کە پرۆسەی یاخود بڕیاردان لە بەگەڕخستنی سەرمایە هەروا کارێکی سەرپێی نییە، جگە لەوەش وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە بەشی زۆری وەبەرهێنەرەکان جگە لە سەرمایەی خۆیان پەنا دەبەنە بەر قەرزکردن، واتا لە ڕێگەی قەرز لە بانك و دەزگا داراییەکانی ترەوە وەبەرهێنان ئەنجام دەدەن. دیارە بۆ وەرگرتنی هەر قەرزێك پێویستە بە شێوەیەك لە شێوەکان

قەناعەت بە قەرزدەر بكەیت كە ئەو قەرزە لە كاتی خۆیدا و دەگەڕێتەوە. بۆ ئەمەش پێویستە بەرهەمهێنەر پرۆژەكەی خۆی بە ووردی ئامادە بكات و پێشنیازی قەرزدەرەكانی بكات.بە زمانی ئابووریناسان پێی دەوترێت (پلانی بزنس - Business Plan). واتا بزنسمان یاخود هەر سەرمایەگوزارێك دەبێت بزنس پلانەكەی پێشكەش بەو لایەنە بكات كە قەرزی دەداتێ، جگە لەوەش بزنس پلان بۆ خودی بزنسمانەكش خۆی پێویستە، چونكە بەهۆیەوە ووردەكاری جێبەجێكردن و خەرجی و داهاتەكانی خۆی ئاگادار دەبێت.

وەك ستانداردێكی جیهانی بزنس پلان دەبێت لە چوارچێوەی مەرج و ڕێنماییەكانی ڕێكخراوی (یونیدۆ - UNIDO.United Nations Industrial Development Organization) دا بڕێژرێت.

بە پێی ڕێنماییەكانی ڕێكخراوی یونیدۆ پێویستە لە بزنس پلاندا ڕەچاووی ئەم خاڵانەی خوارەوە بكرێت:

- پێناساندنی كۆمپانیاكە (CV)
- چالاكییەكانی كۆمپانیاكە
- پلانی بەرهەمهێنان
- جۆریەتی بەرهەمەكان
- ساغكردنەوەی بەرهەمەكان(ماركیتینگ)
- پلانی جێبەجێكردنی پرۆژەكە
- پلانی دارایی پرۆژەكە
- ڕیسك و گەرانتی
- پێشنیار

جگە لە (CV) و چالاكییەكانی كۆمپانیاكە، هەر یەك لەو خاڵانەی سەرەوە دەبێت بەو مێتۆدو ستانداردانە بنووسرێتەوە كە ڕێكخراوی یونیدۆ پێشنیاری كردووە.

ئێمە لە خشتەکەی خوارەوەدا ئەو میتۆد و پێوەرانە دەخەینە ڕوو کە دەکرێت بەهۆیانەوە بزنس پلانی پرۆژەکانی پێ ئامادە بکرێت.

خشتەی (٤-٧) پێوەرەکانی هەڵسەنگاندنی پرۆژەکان(وەبەرهێنان)

ڕیزبەندی پێوەرەکان	هەلومەرجی پرۆژەکە	سیفەتی پێوەرەکان	بابەتی بەکارهێنانی پێوەرەکان
بەهای پرۆژەکە (خەرجیەکان)	NPV>0	پێوەری سەرەکی	سەلماندنی سەرکەوتنی پرۆژەکە
ماوەی جێبەجێکردنی پرۆژەکە	Tok>Tp	پێوەری هەڵسەنگاندن	نیشاندانی تواناو سەرچاوە شاراوەکان یاخود (یەدەکەکان)
ناوەنجی داهاتەکان	IRRi>IRRo	پێوەری هەڵسەنگاندن	نیشاندانی توانای دارایی ڕاستەقینە
ئیندێکسی داهاتەکان، قازانجی پرۆژەکە	PI>1	پێوەری لاوەکی هەڵسەنگاندن	هەڵسەنگاندنی تۆکمەیی پرۆژەکە

NPV = بەهای هەنوکەیی (سافی)
IRR = ئاستی ناوەنجی قازانجی ناوخۆیی
PI = ئاستی داهاتی پرۆژەکە
T = ماوەی جێبەجێکردنی پرۆژەکە

بە پێی ئەو ئامارانەی بڵاوکراونەتەوە، ئەمڕۆکە بەشێکی زۆری کۆمپانیاکان سەرقاڵی وەبەرهێنانن لە مارکیتینگدا، ئامادەکردنی بزنس پلان بۆ ئەنجامدانی یاخود بڕیاردان لە بەگەڕخستنی سەرمایە لە بواری مارکیتینگدا لە سەر هەمان ڕێنمایاکانی ڕێکخراوی یونیدۆ بە ڕێوە دەچێت.

هەروەك ئاماژەمان پێداوە، بەشێکی هەرە زۆری وەبەرهێنەرەکان تەنها لە ڕێگەی وەرگرتنی قەرزەوە دەتوانن پرۆژەکان جێبەجێ بکەن. لە بەر ئەوە بەشێکی گرنگی بزنس پلان پێك دێت لە هەژمارکردنی میکانیزمی گەڕانەوەی قەرزەکان و ڕێژەی سوودی قەرزەکان. ئەمەش بە چەندین شێوە و بە یارمەتی چەندین هاوکێشەی تایبەت هەژمار دەکرێت.

ئەوەی ڕاستی بێت ئامادەکردنی بزنس پلان بە پێی ستاندارده جیهانییەکان، جگە لەوەی کارێکی هەروا ئاسان نییە بەڵکو خەرجییەکی زۆریشی دەوێت، چونکە چەند بزنس پلان بە باشی ئامادە کرابێت، ئەوەندە شانسی وەرگرتنی سەرمایەی پێویست بۆ جێبەجێکردنی زۆرتر دەبێت. دەتوانیین بڵێین بزنس پلان، وەك بابەتێکی سەربەخۆی بزنس سەیر دەکرێت، بۆیە ئێمە لێرەدا ناچینە ناو وردەکاری و میتۆدی هەژمارکردن و پێکهاتەکانیەوە، ئەگەر تەمەن درێژبێت و کات هەبێت، ئەوا لە ئایندەدا هەوڵی نووسینی بابەتێکی چڕوپڕ لە سەر بزنس پلان پێشکەشی ئێوەی بەڕێز دەکەین.

٧-٣

هەڵسەنگاندنی بەهای بەرهەمە ماکەکان

ئەگەر بیرمان بێتەوە، لە پەرەگرافی دووی بەشی شەشەمدا، بە خەستی باسی بەهەرمە ماکەکان (Brand) مان کردووە. بۆیە لەم پەرگرافەدا تەنها باس لە هەڵسەنگاندنی بەهاو پێکهێنانی نرخ لە بەرهەمهێنانی بەرهەمە براندەکان دەکەین.

ئەوەی لێرەدا شایستەی ئاماژە پێدانە ئەوەیە، بۆ یەکەم جار چەند پسپۆرێکی بواری مارکیتینگ لە زانکۆی ڤالێنسی لە ئیسپانیا لە ووتارێکی زانستیدا لە ژێر ناونیشانی (Brand Assessment. A key Element of Markieting Strategy) ئەو بابەتەیان وورژاندوە.

ئەوەی ئەوان لەو ووتارەدا سەرنجیان داوەو بریتییە لە هەڵسەنگاندنی بەهای بەرهەمە براندەکان، بە بۆچوونی ئەوان ((هەڵسەنگاندنی بەهای هەر براندێك بە ستراوە بە دوو جەمسەرەوە یاخود کێشەوە، یەکەمیان، لە هەڵسەنگاندنی بەهای براندا پێویستە خوێندنەوە بۆ هەڵوێستی هەردوو لایەنی بەرهەمهێنەر و بەکاربەر بکرێت. لە ڕوانگەی بەرهەمهێنەرەوە بەهای براند بە پێی پێوەرەکانی وەك : دەسکەوتنی داهات، بەشە بازاڕ، جیاوازی نرخەکانەوە،هەڵسەنگاندنی بۆ

دەکرێت. بە لام لە ڕوانگەی کڕیارەوە بەهای براند بە گوێرەی پێوەرکانی وەك: جۆریەتی بەرهەمەکە، بەناوبانگی بەرهەمەکە، کەڵکی بەرهەمەکە، پێزانینی بەرهەمەکە لە لایەن خەڵکیەوە، بەکارهێنانی بەرهەمەکە، هەڵسەنگاندنی بۆ دەکرێت. دووەم، براند وەك ئەکتیف لە ژمێریاردا ناخوێنرێتەوە، واتا ناچێتە خانەی ئەکتیڤی کۆمپانیاکەوە..)).

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە (دیڤید ئاکیر) لە کتێبی (بەڕیچوەبردنی سەرمایەی براند) دا هەوڵی چارەسەرکردن و ڕوونکردنەوەی کێشەکانی سەرەوەی داوە، لە ڕێگەی گەڵاڵەکردنی ڕامانی یاخود داتاشینی دەستەواژەی (سەرمایەی براند) ەوە. بە بۆچوونی ئەو : سەرمایەی براند بەستراوە بە ناو ناوبانگ و هێمای بەرهەمەکەوە کە دەچنە خانەی ئەکتیف/ پەسیڤ. ئەگەر هاتوو هەوڵی گۆڕینی ناو هێمای براند بدرێت ئەوا کۆمپانیاکە تووشی زیان دەبێت ئەو کاتە خانەی ئەکتیڤی کۆمپانیاکە دادەبەزێت و دەبێتە پەسیڤ.

لە نێوان بڵاوکراوەو توێژینەوەکان لە سەر دیاریکردنی بەهای براند، مشتومڕێکی توند بەرچاوو دەکەوێت، بە جۆرێکی وا کە نەك خوێنەری ئاسایی بەڵکو بگرە پسپۆڕانی بوارەکەش تووشی چەواشەکاری دەبن . بە هەرحاڵ ئەوەی ئێمە تێیگەیشتووین ئەوەیە زۆرینەی مشتومڕەکان لە دیاریکردنی پەیوەندی نێوان هەڵسەنگاندنی بەهای براند و سەرمایەی براندا چڕ بوونەتەوە. هەندێك پێیان وایە کە سەرمایەی براند بریتییە : لە سیفەتە خۆییەکانی بەرهەمەکە وەك : هێمای بەرهەمەکە، کاردانەوەی خۆیی یاخود مەیلی بەکاربەر بەرامبەر بەرهەمەکە (association). بە دەربڕینێکی تر سەرمایەی براند سەرجەم هەڵسەنگاندنە نا ماددیەکان لەخۆ دەگرێت . لە سەر ئەو بنەمایە دەکرێت بووترێت کە تووخمە سەرەکیەکانی پێکهێنانی بەهای براند زیاتر دەگەڕێتەوە بۆ فاکتەری سایکۆلۆژی بەکاربەران، واتا بۆ مەیلی کەسەکان بەرامبەر بەرهەمەکە، کە جگە لە کوالێتی بەرزی بەرهەمەکە بەلای کەسەکەوە زیاتر بۆ خۆهەڵکێشانی کەسەکەیە لە نێو کۆمەڵگادا.

بەم شێوەیە لە ناوەڕاستی ساڵی ١٩٧٠ دا تیۆری سایکۆلۆژیای بەکاربەری بەرهەمە ماکەکان پەیدا بوو. بە پێی توێژینەوەکانی کۆمپانیاکانی (NPG Grop) و (Customer Equtiy Commpany) بەهۆی فاکتەری سایکۆلۆژی واتا مەیلی کڕیارەکان بۆ بەرهەمی براند، نزیکەی (٦٩٪) ی قازانجی بەرهەمهێنەری بەرهەمە ماکەکان دەستەبەر دەکەن.ئەمەش لە بەر ئەوەیە کە کڕیاری بەرهەمە براندەکان ئامادەن بە هەرچ نرخێك بێت بەرهەمەکە بکڕن، واتا بەلای کڕیارەوە نرخ گرنگ نییە، گرنگ ئەوەیە لە ناو خەڵکیدا خۆی نیشان دات یاخود خۆی هەڵکێشێت کە ئەو کەسە تەنها بەرهەمی براند بەکاردەهێنێت، ئەمەش وەك هێمایەکە بۆ پلە بەرزی کۆمەڵایەتی کەسەکە لە ناو کۆمەڵگادا.بە پێی لێکۆڵینەوەیەکی تری ئابووریناسی ئیتالی (پاریتۆ) نزیکەی (٨٠٪) ی قازانجەکان بەهۆی (٢٠٪) ی کڕیارەکانەوە بەدەستدەهێنرێت.

بەم شێوەیە دەکرێت بڵێین کە مەیلی کڕیارەکانە بەهای براند دیاری دەکات، نەوەکو تێچوونی ڕاستەقینەی پرۆسەی بەرهەمهێنان. هەر لەم بارەیەوە (دیڤد ئاکیر) دەڵێت: (مەیل و ئارەزووەکانی بەکاربەر بەرامبەر بەرهەمی براند، بنەمای سەرمایەی براندە). دیڤد ئاکیر بەردەوام دەبێت و دەڵێت : چەند فاکتەرێکی سەرەکی وەك: لەخۆگرتنی هێما، ناو ناوبانگی مەیلی کڕیار پێکدەهێنن . بۆ نموونە کاتێك بڕیار لە کڕینی ئۆتۆمبیلێکی هەڵگری هێمای جیاکەرەوەی مارسیدس دەدەین، یاخود کاتێك پارچە پۆشاکێکی کالڤین، شانێل دەکڕین... هتد. ئەوا تەنها لە بەر ڕۆشنایی ناوەکەیەتی کە پێگەیەکی تایبەت دەدات بە خاوەنەکەی.

لەم سۆنگەیەوە شارەزایانی بواری مارکیتینگ پێیان وایە کە : (بەرهەم (کاڵا) :- ئەوشتەیە کە کۆمپانیاکان بەرهەمی دەهێنن، بەڵام براند:- ئەو شتەیە کە بەکاربەر دەیکڕێت).

بەم شێوەیە دەتوانیین بگەینە دەرئەنجامی ئەوەی کە، مەیلی بەکاربەر فاکتەری بنچیینەییە لە پێکهێنانی بەهای براندا. ئێستاکە لە سەر ڕۆشنایی ئەو بیرۆکەیەدا دەتوانیین میتۆدی بەهای بەرهەمی براند دیاریی بکەین.

جگە لەوەش لە هەمان کاتدا دەتوانیین جیاوازی نێوان بەهای بەرهەمی براند و بەرهەمەکانی تریش دیاری بکەین. ئەو پرۆسەیە دەتوانیین بەهۆی هاوکێشەکەی خوارەوە بخوێنینەوە:

$$BV= (\{Pbi-Pui) \times Qi - Ci\} \times \mu$$

کاتێک:

BV = بەهای براند(پێشبینکردنی سووڕی ژیانی بەرهەم)
Pbi = نرخی بەرهەمی براند
Pui = نرخی بەرهەمەکانی تر
Qi = پێشبینکردنی قەبارەی فرۆشتن
Ci = خەرجییەکانی بەرهەمهێنانی براند
μ = گۆژمەی پارە (داهات)

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە، کە جگە لەو مێتۆدەی کە لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە چەندان مێتۆدی تریش هەن، بۆ دیاریکردنی بەهای بەرهەمی براند، ئەویش پەیوەستە بە ئامانانجی بەرهەمهێنەرەوە، بۆیە ئێمە لێرەدا ئاماژەدان پێیان بە زیاد دەزانیین، چونکە سەرجەم مێتۆدەکانی تریش لە سەر هەمان پرنسیپی مێتۆدەکەی پێشوومان پێکدەهێنرێن.

بە شێوەیەکی گشتی بۆ هەڵسەنگاندنی بەهای بەرهەمە ماکەکان پێویستە ڕەچاووی هەشت خاڵ یاخود قۆناغی پێکەوە بەستراو بکرێت وەک:

١- وێناکردنی بەکاربەرانی براند

٢- توێژینەوە لە سیفەتی خواستەکان لە سەر بەرهەمەکە

٣- توێژینەوە لە خواستەکانی داهاتوو

٤- کۆکردنەوەی زانیاری لە سەر نرخی ناوەنجی بەرهەمەکە لە بازاڕەکاندا

٥- دەستەبەرکردنی زانیاری لە سەر قەبارەی فرۆشتنی بەرهەمەکان لە شوێنە جیاوازەکاندا

٦- دەستنیشانکردنی جەماوەری خواستەکان

٧- ژمێرکردنی گوژمەی پارە (داهات)

٨- ژمێرکردنی ئاستی قازانجی ناوەندی و قازانجی پاک

هەر لێرەدا بۆ ئاسانکاری ئەو هەنگاوانەی سەرەوە لە وێنەکەی خوارەوەدا نیشان دەدەین.

وێنەی (٥-٧) هەنگاوەکانی هەڵسەنگاندنی بەهای بەرهەمی براند

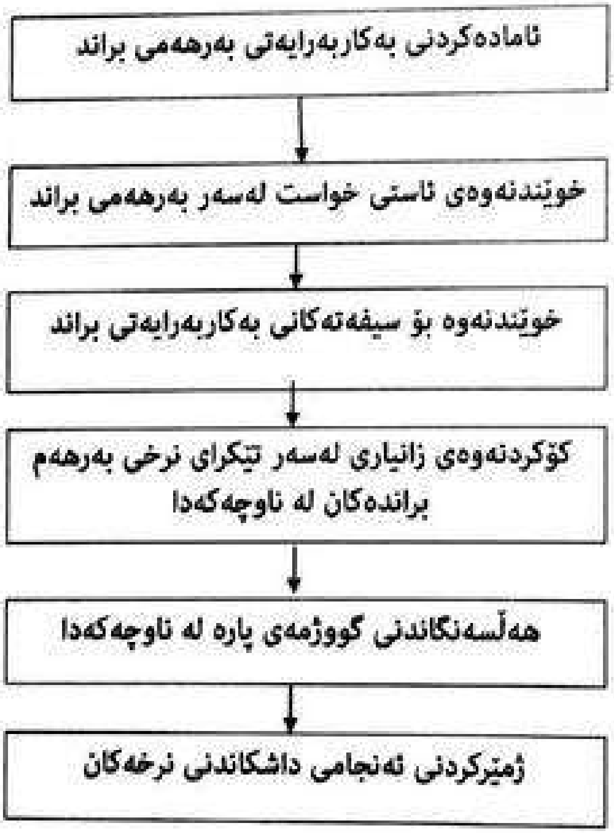
ئامادەکردنی بەکاربەرایەتی بەرهەمی براند
خوێندنەوەی ئاستی خواست لەسەر بەرهەمی براند
خوێندنەوە بۆ سیفەتەکانی بەکاربەرایەتی براند
کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر تێکرای نرخی بەرهەم براندەکان لە ناوچەکەدا
هەڵسەنگاندنی گووژمەی پارە لە ناوچەکەدا
ژمێرکردنی ئەنجامی داشکاندنی نرخەکان

ئەوەی ماوەتەوە لەم پەرەگرافەدا ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە سووڕی ژیانی بەرهەم، یەکێکە لەو پێوەرانەی کە کاریگەری هەیە لە سەر پرۆسەی هەڵسەنگاندنی بەهای براندا. بە پێی توێژینەوەکانی دەزگای (Interbrand)، سووڕی ناوەنجی ژیانی بەرهەمە ماکەکان بریتییە لە دە ساڵ . ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە بەهای براند هیچ پەیوەندیەکی ڕاستەوخۆی نییە بە سووڕی ژیانی بەرهەمەکەوە. بە پێچەوانەوە چەند تەمەنی بەرهەمی براند زیاتر بێت ئەوا بەهاکەی بەرزتر دەبێتەوە، بە پێچەوانەی بەرهەمانی ترەوە، کە بەهۆی تەمەن کورتیانەوە بەهاکانیشیان دادەبەزێت .

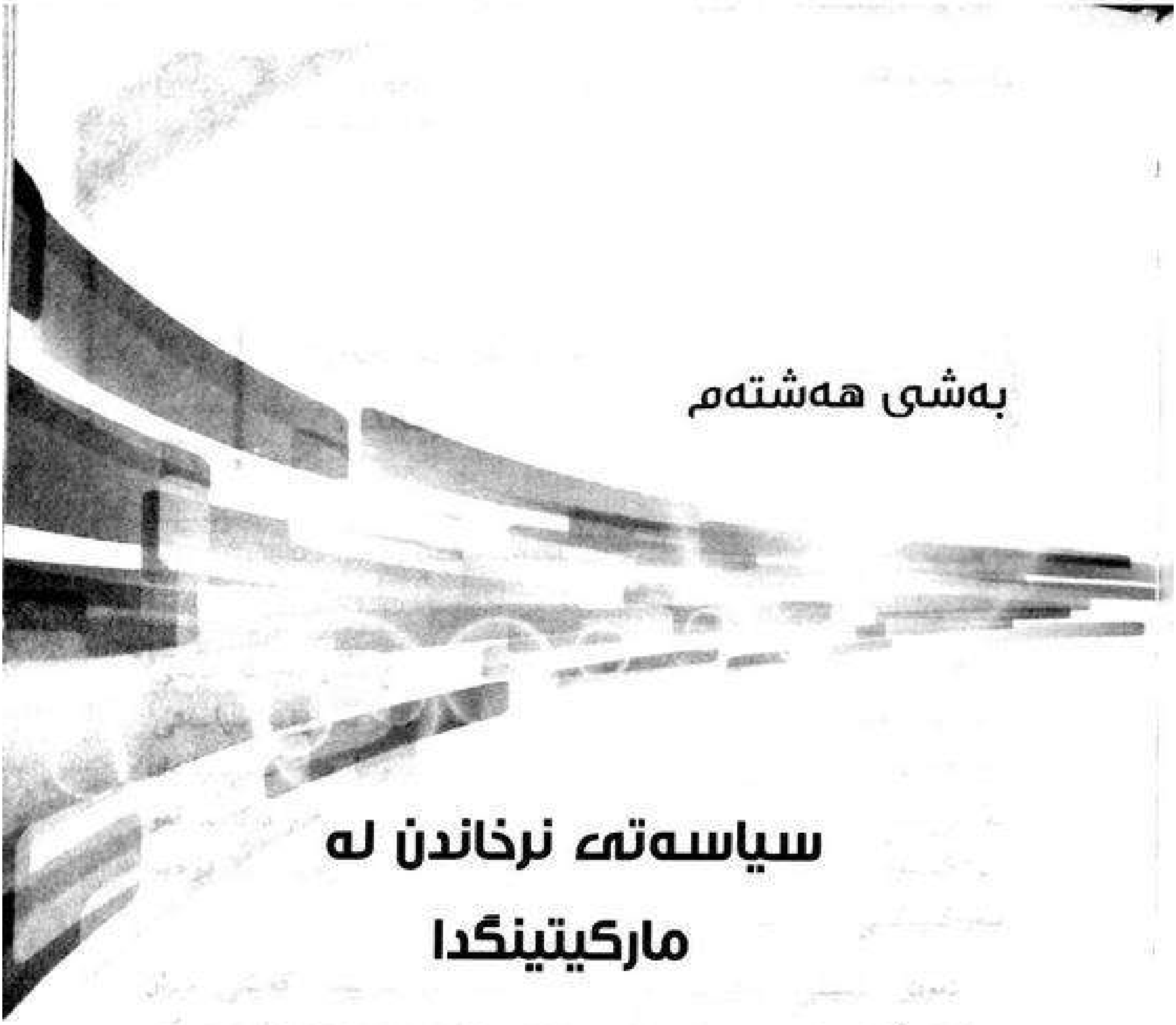

بەشی هەشتەم

سیاسەتی نرخاندن لە مارکیتینگدا

٨-١

ئامانج و ئەرکەکانی سیاسەتی نرخاندن

هەر وەك دەزانیین بنەمای تیۆری نرخاندن یاخود نرخ دانان دەچێتە خانەی ئابووری هەندەکیەوە (Microeconomics) ەوە. هەر لەبەر ئەو هۆیە سیاسەتی نرخاندن لە چوارچێوەی کۆمپانیاکاندا پێکدەهێنرێت . واتا هەر کۆمپانیایەك بە پێی ئەرك و ئامانجەکانی خۆی سیاسەتی نرخاندن جێبەجێ دەکات. لەو سۆنگەیەوە دەتوانیین بڵێین کە نرخ (Price) بریتییە لە یەکێك لە توخمە سەرەکییەکانی مارکیتینگ.

ئەوەی تێبینی دەکرێت ئەوەیە لەم ساڵانەی دواییدا، کەلێنی نێوان میکرۆئیکۆنۆمیك و مارکیتینگ بەهۆی فاکتۆری نرخەوە تا ئاستێکی بەرچاوو تەسك بۆتەوە. بە دەربڕینێکی دیکە بەهۆی توێژینەوەی نرخەوە کەلێنێکی ئەوتۆ لە نێوان میکرۆئیکۆنۆمیك و مارکیتینگدا نەماوەتەوە.

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی سەیری خشتەکەی خوارەوە بکەن .

خشتەی (١-٨) توێژینەوەی نرخ لە میكرۆئیكۆنۆمیك و ماركیتینگدا

بابەتەكان	میكرۆئیكۆنۆمیك	ماركیتینگ، چۆنایەتی	ماركیتینگ، چەندایەتی
توێژینەوە لە سەر نرخ	زۆر چڕە	كەمتر چڕە	كەمتر چڕە
بایەخی پراكتیكی	بایەخێكی ئەوتۆی نییە	زۆر بە بایەخە	بایەخێكی مامناوەندی هەیە
ڕێسا و ڕێنماییەكان	بەرزە	نزمە	بەرزە
بەكارهێنان	زۆر نزمە	بەرزە	بەرزبوونەوەی پلەیی

نرخ (Price):

توخمێكە لە فاكتۆرەكانی بەرهەمهێنان لە پرۆسەی ئاڵوێردا، كە گوزارشتی تەختینەیی لە بەهای بەرهەمەكان دەكات.

نرخاندن (Pricing) :

یاخود نرخ دانان، بریتییە لە دیاریكردنی نرخی ڕاستیی هەر شتێك، پاشان چاودێری نرخەكان بۆ ئەنجامدانی گۆڕانكاری تێیدا، بە واتایەكی پرۆسەی نرخاندن دوو بابەتی سەرەكی دەگرێتەوە، ئەوانیش سیاسەت و ڕێساكان لە دیاریكردنی نرخەكان و دیاریكردنی ڕاستیی نرخی هەر بڕگەیەكی، كە دەفرۆشرێت، وێڕای چاودێریی نرخەكان و گۆڕانیان. سیاسەتی نرخ دانان: مەبەست لە پێكهێنانی ڕێسا گەلێكە لە چۆنیەتیی دیاریكردنی نرخەكان، دەكرێت ئەم ڕێسایانە ئاستی نرخەكان و ڕێگەی هەژماركردن و چۆنیەتیی گۆڕانكاریی و، ئەوەی ئایا نرخەكانی بە جێگیری دەخاتە ڕوو یا جێگەی

سازش کردنە ...هتد،دەگرێتەوە.

لە وێنەکەی خوارەوەدا پەیوەندی نێوان نرخ و نرخ دانانی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان دەخەینە ڕوو.

وێنەی (١-٨) پەیوەندی نێوان نرخ و سنوودمەندیتی بەرهەم

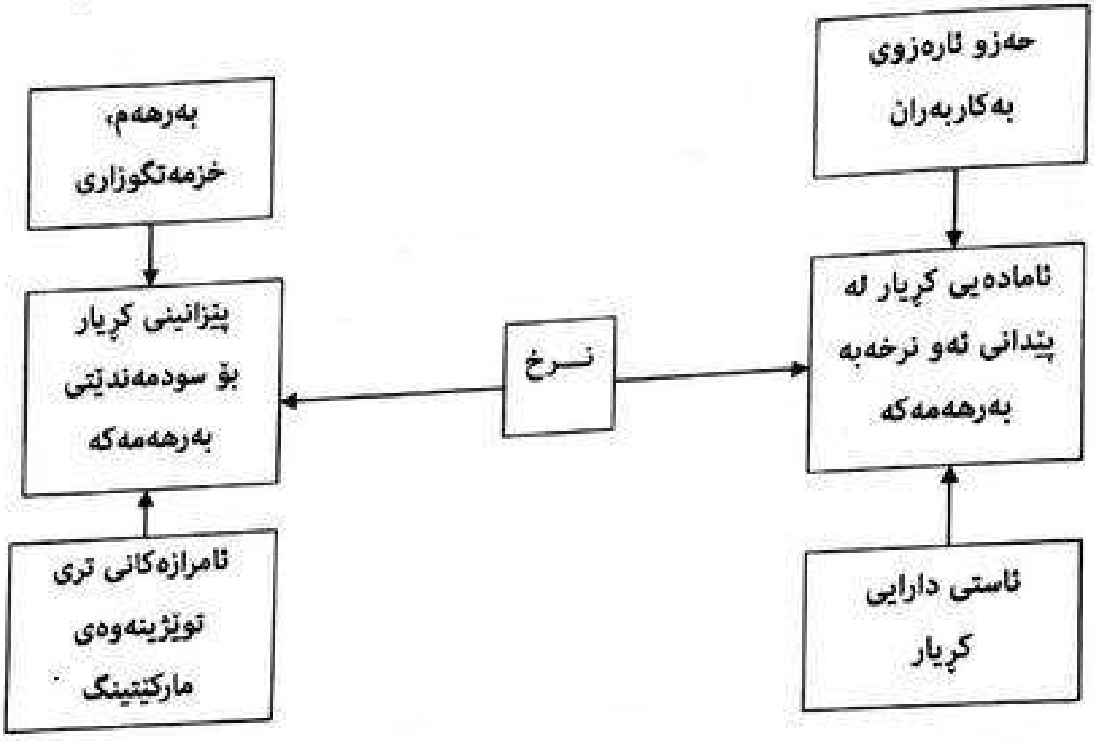
حەزو ئارەزوی بەکاربەران
بەرهەم، خزمەتگوزاری
ئامادەیی کڕیار لە پێدانی ئەو نرخەبە بەرهەمەکە
نــرخ
پێزانینی کڕیار بۆ سودمەندێتی بەرهەمەکە
ئاستی دارایی کڕیار
ئامرازەکانی تری توێژینەوەی مارکێتینگ

وەك ئاشکرایە جۆریەتی یاخود کەڵك و چۆنیەتی بەرهەمەکان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەریان هەیە لە سەر بەکاربەران، هەڵسەنگاندنی نرخی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان زیاتر پەیوەندی بە بڕیارەکانی یاخود بە مەیلی کڕیارەکانەوە هەیە، بۆ نموونە زۆربەی جار بەکاربەر هەڵسەنگاندنی جیاواز بۆ هەمان بەرهەم دەکەن، واتا پرۆسەکە زیاتر پرۆسەیەکە کە پەیوەندی بە خودی کەسەکانەوە هەیە . هەر لەبەر ئەمەشە کە ئامرازەکانی مارکیتینگ وەك : (بەناوبانگی کۆمپانیاکان، مارکەی بەرهەمەکان، ژینگەی فرۆشتن، ڕیکلام...) دەتوانن کاریگەری لە سەر پێکهێنانی نرخی بەرهەم و خزمەتگوزاریەکان دروست بکەن.

ئامادەیی و بڕیاردانی هەر کڕیارێك لە کڕینی بەرهەمەکاندا، بەستراوە بە حەز و ئارەزوو و توانای ماددی کەسەکەوە.

بەم شێوەیە دەکرێت بڵێین، تەنها و تەنها کڕیار بڕیاری چارەنووسی نرخی کاڵاو خزمەتگوزارییەکان لە بازاڕەکاندا دەدات. سروشتی کڕیار لەوەدایە هەمیشە دەگەڕێت بە دوای هەرزانترین نرخدا لە کاتی کڕینی پێداویستییەکانیدا، لە لایەکی ترەوە فرۆشیار هەمیشە هەوڵ دەدات بە نرخێکی گرانتر کاڵاو خزمەتگوزارییەکان بفرۆشێت . کەواتە ململانییەکی هەمیشەیی هەیە لە نێوان کڕیار و فرۆشیاردا، واتە لە نێوان خواست و خستنەڕوودا (Demand and Supply)، هەر ئەم ململانێ وناکۆکیانەیە بۆتە هێزی بزوێنەری گەشەی ئابووری. لە بەر ڕۆشنایی ئەم بیرۆکەیەدا دەتوانیین بگەینە دەرئەنجامی ئەوەی کە چەند نرخ کەمتر بێت ئەوا بەکاربەر دەتوانێت زیاتر کاڵاو خزمەتگوزارییەکان بکڕێت، چەند نرخ بەرز بێت ئەوا بەکاربەر دەتوانێت کەمتر پێداویستیەکانی بکڕێت.

لە ڕوانگەی ئابووریەوە پەیوەندی نێوان نرخ و نرخ دانان - سێگۆشەی یاخود چەقی سەرجەم مامەڵە بازرگانیەکانە.

زۆرینەی ڕەهای شارەزایانی ئابووری پێیان وایە کە، ناکرێت سەیری نرخ وەك بابەتێکی جیا بکرێت، بەڵکو پێویستە وەك ئامرازێك یاخود توخمێکی (مارکیتینگ میکس - Marketing Mix) خوێندنەوەی بۆ بکرێت. وەك بیرهێنانەوەیەك، لە پەرەگرافی (١,٥) ی بەشی یەکەمدا بە چڕوپڕی باسمان لە مارکیتینگ میکس کردووە. ئەوەی ماوەتەوە لەم پەرەگرافەدا ئەوەیە کە سەیری ڕامانی نرخ و نرخ دانان لە چوارچێوەی مارکیتینگ میکسدا بکەین. بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی ئەوەی لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە، سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٢-٨) نرخ و مارکیتینگ - میکس

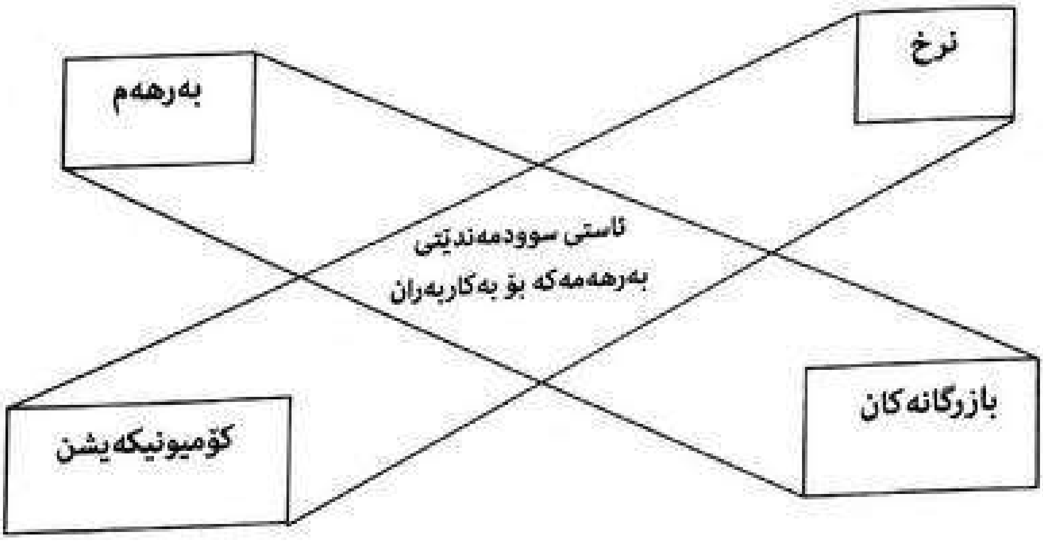

ئەوەی زانراوە ئەوەیە کە فرۆشتنی هەر بەرهەم و خزمەتگوزارییەک بە شێوەیەکی بنەڕەتی لە ژێر کاریگەری نرخدایە. نرخیش لە ژێر لە ڕۆشنایی تێچوونەکان و خواستەکانی بازاڕکارییەکی کارادا دیاری دەکرێت. کەواتە دەتوانیین بڵێین دیاریکردنی نرخ لە لایەکەوە بەستراوە بە تێچوونەکانی بەرهەمهێنانەوە (تێچووە ڕاستەوخۆکان و تێچووە ناڕاستەوخۆکان) و لە لایەکی ترەوە بە پەراوێزی قازانجەوە.

ئێستاکە هەوڵ دەدەین بەهۆی نموونەیەکی سادەوە ڕۆڵی نرخ دانان لە بزنسدا بخەینە ڕوو.

بۆ نموونە، نرخی بەرهەمێك یەکسانە بە (١٠٠$)، خەرجییە گۆڕاوەکان واتا تێچووە ناڕاستەوخۆکان یەکسانن بە (٦٠$)، خەرجییە نەگۆڕەکان واتا تێووە ڕاستەوخۆکان یەکسانن بە (٣٠$)، ئەو کاتە بڕی قازانج یەکسان دەبێت بە (١٠$). قەبارەی بەرهەم (یەك ملیۆن) دانە.

ئەگەر هاتوو نرخ بە ڕێژەی (١٠٪) زیاد بکەین، ئەوا نرخی بەرهەمەکە دەبێتە (١١٠$)، ئەو کاتە قازانج دەبێتە (٢٠$)، کەواتە ڕێژەی قازانج بە

بڕی (١٠٠٪) زیاد دەکات. ئەگەر هاتوو قەبارەی بەرهەمهێنان بە ڕێژەی (١٠٪) زیاد بکەین، ئەوا قەبارەی بەرهەمەکەمان دەگاتە (١،١) ملیۆن دانە. واتە (١١٠$) ملیۆن دۆلار، (١،١ ملیۆن دانە X ١٠٠$)، لەم حاڵەتەدا خەرجییە گۆڕاوەکان بە ڕێژەی (١٠٪) زیاد دەکات، کە دەکاتە (٦٦$) ملیۆن دۆلار. ئەگەر هاتوو خەرجییە نەگۆڕەکان لە ئاستی خۆیدا بمێنێتەوە واتە بڕی (٣٠$) ملیۆن دۆلار، ئەو کاتە بڕی قازانج دەبێتە (١٤$) ملیۆن دۆلار (١١٠-٦٦-٣٠)، ئەمەش ماناى ئەوەیە کە قازانجەکەمان تەنها (٤٠٪) دەبێت. ئەگەر هاتوو خەرجییە گۆڕاوەکان بە بڕی (١٠٪) کەم بکەینەوە، ئەو کاتە خەرجییە گۆڕاوەکان بۆ بەرهەمهێنانی یەك دانە بەرهەم دەبێتە (٥٤$) ئەو کاتە بڕی قازانج لە هەر دانەیەك دەبێتە (١٦$)، (٦$+١٠$)، ئەوا لەم حاڵەتەدا بڕی ڕێژەی قازانج دەگاتە (٦٠٪)، ئەگەر هاتوو خەرجییە نەگۆڕەکان بە بڕی (١٠٪) کەم بکەینەوە، کە دەکاتە (٢٧$)، ئەوا ئەو کاتە بڕی قازانج لە هەر دانە بەرهەمێکدا دەبێتە (١٣$) واتە بڕی قازانج بە ڕێژەی (٣٠٪) زیاد دەکات.

ئەگەر بە وورردی نموونەکەی سەرەوەمان شیبکەینەوە، ئەوا دەبینیین کە زیاد کردنی نرخی بەرهەمەکان دەبێتە هۆی زیادبوونی بڕو ڕێژەی قازانج، بەڵام دەبینیین ئەگەر هاتوو قەبارەی بەرهەمهێنان زیاد بکەین ئەوا بڕو ڕێژەی قازانج بەو شێوەیە زیاد ناکەن، هەروەها کەمکردنەوەو دابەزینی خەرجییەکانیش بە هەمان شێوە بڕو ئاستی قازانج بەرز ناکەنەوە. بەم شێوەیە دەبینیین کە نرخ کاریگەری ڕاستەوخۆی هەیە لە سەر بڕی داهات و قازانجی کۆمپانیاکان.

وەك ڕێسایەکی گشتی زیادکردنی یاخود زیادبوونی نرخ دەبێتە هۆی دابەزینی قەبارەی فرۆشتن، بەڵام وەك دەرکەوتووە مەرج نییە لە هەر دابەزینی نرخێکدا قەبارەی فرۆشتن کەم بێتەوە. بۆ نموونە کۆمپانیایەکی بەرهەمهێنەری پەینی کیمیایی، نرخی بەرهەمەکەی لە چاوو ڕکابەرەکانی تردا کەمکردەوە، لە ئەنجامی لێکۆڵینەوەکاندا دەرکەوت کە دابەزینی نرخەکان کاریگەری ئەوتۆی نەکردۆتە سەر زیادکردنی قەبارەی فرۆشتن و بڕی قازانجەکەشی کەمتر بۆتەوە. بەڵام کاتێك کۆمپانیاکە نرخی بەرهەمەکەی بە بڕی (٢٠٪) زیاد کرد، دەرکەوت

کە قەبارەی فرۆشتن وەك خۆی ماوەتەوە و بڕی قازانجی کۆمپانیاکەش بە ڕێژەی (٥٪) زیادی کردوە.

هەرچەندە نرخ ڕۆڵێکی کاراو کاریگەری ڕاستەخۆی هەیە لە سەر قازانج، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا زۆربەی کۆمپانیاکان بایەخێکی ئەوتۆ نادەن بە سیاسەتی نرخاندن، چونکە وێنایەك دروست بووە، ئەویش ئەوەیە گوایا بازاڕ نرخەکان ڕێك دەخات واتا بازاڕ فاکتەری ڕێکخستنی نرخەکانە بە واتایەکی تر پرۆسەی یاخود یاسای (خواست و خستنەڕوو) کاریگەری هەیە لە سەر نرخەکان. بەڵام لە پراکتیکدا دەرکەوتووە ئەم بۆچوونە هەڵەیە، هەر وەك لە نموونەکانی پێشتردا نیشانمان داوە، دیاریکردنی نرخ و گۆڕانکاری لە نرخەکاندا کاریگەری ڕاستەخۆیان هەیە لە سەر بڕی قازانجی کۆمپانیاکان.

لەو سۆنگەیەوە دەتوانیین بگەینە دەرئەنجامی ئەوەی کە، سیاسەتی نرخاندن گرنگترین ئامرازە لە چوارچێوەی سیاستی یاخود ستراتیژیەتی بزنسدا.

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین (سیاسەتی نرخاندن): بەشێکی گرنگ لە سیاسەتی گشتی کۆمپانیاکان لە بازاڕەکاندا پێك دەهێنێت. ئەگەر (سیاسەت) هونەری مومکینەکان بێت، ئەوا سیاسەتی نرخاندنیش ئەو هونەرەیە کە بەهۆیەوە کۆمپانیاکان دەتوانن گەشە بکەن.

ئەگەر باس لە سیاسەتی نرخ دانانی کۆمپانیاکان بکەین، ئەوا دەتوانیین بڵێین، بریتییە لە سەرجەم ئەو چالاکییانەی کە کۆمپانیاکان دەیگرنە بەر بۆ مانەوەو گەشەکردنیان لە بازاڕەکاندا.

هەرچەندە سیاسەتی نرخ دانان لە چوارچێوەی ستراتیژیەتی کۆمپانیاکەدا جێبەجێ دەکرێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا کارێکی تاکتیکی ڕۆژانەشە کە کۆمپانیاکان مومارەسەی دەکەن.

ئەگەر باس لە تاکتیك و مومارەسەی ڕۆژانەی کۆمپانیاکان لە بازاڕەکاندا بکەین، ئەوا دەبینیین کە تاکتیکی هەنوکەیی چەند هەنگاوێك یاخود چەند بڕگە و کردارێك لە خۆ دەگرێت وەك: دانانی پلانی کورت خایەن، پێکهێنانی

ستراکتوری نرخەکان، جۆراوجۆریەتی نرخەکان، گۆڕینی نرخەکان، چاودێری نرخی ڕکابەران، لێکۆڵینەوە لە ئاستی ڕیسکەکان...

دیارە چەند ئاستی کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا بەرز بێتەوە، ئەوا، ئاستی ڕیسك (Risk) یش بەرزدەبێتەوە. واتا ئاستی ڕیسکی سیاسەتی نرخاندنیش زیاد دەکات، ڕیسك ڕەنگە بابەتی بێت کە پێی دەوترێت (ڕیسکی بابەتیانەی نرخ - Abjective price risk) یاخود خودی بێت، کە پێی دەوترێت (ڕیسکی خودی نرخ - Subjective price risk). لەم حاڵەتەدا دەبێت کۆمپانیاکان کار لە سەر کەمکردنەوەی ڕیسکەکان لە ڕێگەی سیاسەتی نرخدانانەوە بکەن. بە شێوەیەکی گشتی ئەو ڕیسکانەی کە ڕەنگە بێنە بەردەم بەرهەمهێنەر بریتیین لە :

- ڕیسکی ژمێریاری - **Calculated risk**
- ڕیسکی کاردانەوەی بازاڕ - **The risk of market reaction**
- ڕیسکی پارە پێدان - **Payment risk**
- ڕیسکی خۆپاراستن - **Dispositional risk**

ڕیسکی هەژمارکردن:

ئەم جۆرە ڕیسکە پەیوەندی هەیە بە دانانی ئاستی نرخەکانەوە. کاتێك بەرهەمهێنەر لە ڕێگەی یاخود لە سەر بنەمای خەرجییەکاندا نرخ دادەنێت، ئەوا ڕەنگە ئاستی نرخ بەرزببێتەوە تاکو ئەو ئاستەی کە کڕیار ئامادە نییە بەرهەمەکەی پێ بکڕێت.

ڕیسك لە کاردانەوەی بازاڕدا:

کاردانەوەی بازاڕ واتا کاردانەوەی بەکاریەرانی بەرهەمەکە، بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ ڕیسکی نرخ دانان بۆ کۆمپانیاکان دروست دەکات، چونکە بە گشتی کۆمپانیاکان بە پێی ئاستی تێچوونەکانی بەرهەمهێنان نرخی بەرهەمەکە دیاری دەکەن، بەڵام کاتێك بەرهەمەکە دەچێتە بازاڕەکانەوە، ڕەنگە ئەو نرخەکەی لە

چاوو بەرهەمەکانی تردا بەرزتر بن یاخود نزمتر بن، ئەو کاردانەوەیەش دەبێتە هۆی زیادبوونی ڕیسك بۆ کۆمپانیاکە.

ڕیسکی پارە پێدان:

ئەم جۆرە ڕیسکە ئەو کاتە پەیدا دەبێت کە بازرگانەکان یاخود تێوەندگرەکان لە کاتی خۆیدا پارەی بەرهەمەکە نەدەن بە بەرهەمهێنەر، یاخود لە حاڵەتی بەقەرز دانی بەرهەمەکان بە کڕیاران، ئەگەر کڕیار لە کاتی خۆیدا نەتوانێت قستەکان بداتەوە ئەوا ئاستی ڕیسکی کۆمپانیاکە زیاد دەکات و ڕەنگە تووشی قەیرانی بکات.

ڕیسکی خۆپاراستن:

ئەم جۆرە ڕیسکە ئەو کاتە پەیدا دەبێت، کە حکومەت لە پێناوی پارێزگاریکردن لە بەرهەمهێنەرە خۆماڵییەکان بڕی باج لە سەر بەرهەمە هاوردەکان زیاد دەکات، ئەگەر هاتوو بەرهەمە ناوخۆییەکان لە ئاستی بەرهەمە هاوردەکاندا نەبوون، ئەوا کڕیار ئامادە نییە پارەی پێ بدات، یاخود ئامادەیە بە نرخێکی هەرزان بەرهەمەکە بکڕێت، ئەمەش ئاستی ڕیسکی زیادە بەرهەم و نەفرۆشتن و مانەوە و لە ناوچوونی بەرهەمەکان دێنێتە کایەوە.

هەر لێرەدا بە باشی دەزانیین ئاماژە بە خاڵێکی گرنگ بدەین، ئەویش ئەوەیە، کە کۆمپانیا مۆنۆپۆڵەکان لە پرۆسەی نرخ داناندا، هیچ ڕیسکێك نایەتە بەردەمیان، چونکە قۆرخکردنی بازاڕەکان، دەبێتە هۆی قۆرخکردنی نرخەکانیش، واتا مۆنۆپۆڵەکان دەتوانن بە ئارەزووی خۆیان یاری بە نرخەکان بکەن.

هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێداوە، هەر کۆمپانیایەك بە جیا و بە شێوەیەکی سەربەخۆ نرخ لە سەر بەرهەمەکانی دادەنێت، واتا سستەمی دانانی نرخ تا ڕادەیەك سستەمێکی سەربەخۆیە، هەر کۆمپانیایەك بە پێی ئاست و بڕی تێچوونەکانی بەرهەمهێنان و ڕێژەی قازانجی خۆی سستەمی نرخاندن

پەیڕەو دەکات، ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی کە نەتوانرێت سستەمی گشتگیر بۆ دانانی نرخ پێکبهێنرێت، بەڵام وەك دەرکەوتووە، پەیڕەوکردنی سستەمی هێزاری (هەرەمی) لە پرۆسەی سیاسەتی نرخ داناندا سەرکەوتووترین شێوەیە. چونکە بەهۆیەوە دەتوانرێت، هەندێك لە ئامانجەکان بپێکێت وەك: بە دەستهێنانی زۆرترین داهات، دابینکردنی زۆرترین قازانج، کەمکردنەوەی خەرجییەکان، کاراکردنی ڕکابەری لە نرخەکاندا، پارێزگاریکردن لە بەشە بازاڕ، ڕاگرتنی بەکاربەران...

ئێستاکە بەهۆی وێنەکەی خوارەوە کاراکردنی سستەم و ئامانجی سیاسەتی نرخ دانان دەخەینە ڕوو.

وێنەی (٣-٨) کاراکردنی سستەمی سیاسەتی نرخ دانان

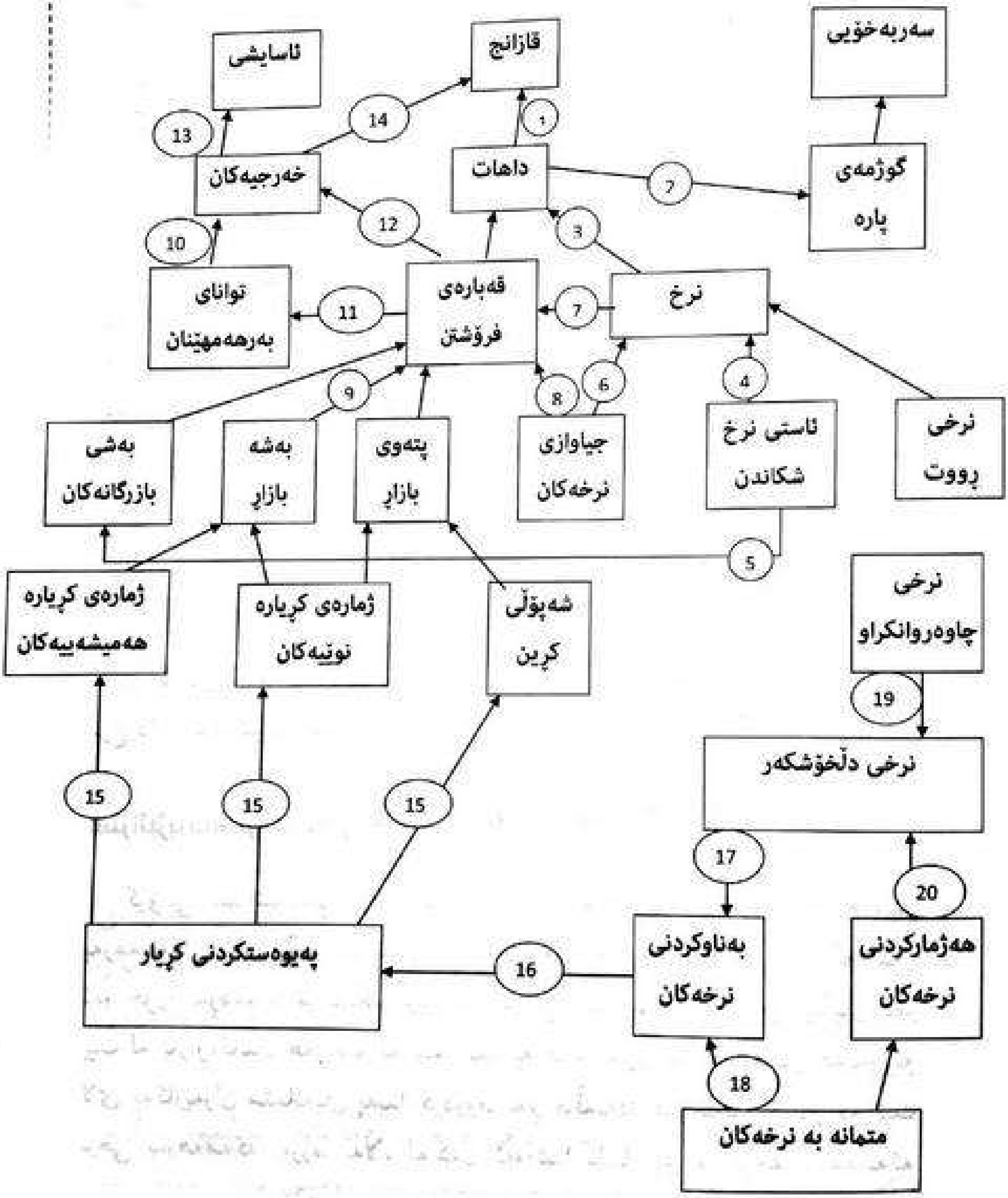
سەربەخۆیی
قازانج
ئاسایشی
1
14
13
گۆژمەی پارە
7
داهات
خەرجیەکان
3
12
10
نرخ
7
قەبارەی فرۆشتن
11
تواناى بەرهەمهێنان
4
6
8
9
نرخی ڕووت
ئاستی نرخ شکاندن
جیاوازی نرخەکان
پتەوی بازاڕ
بەشە بازاڕ
بەشی بازرگانەکان
5
نرخی چاوەڕوانکراو
شەپۆلی کڕین
ژمارەی کڕیارە نوێیەکان
ژمارەی کڕیارە هەمیشەییەکان
19
نرخی دڵخۆشکەر
15
15
15
17
20
هەژمارکردنی نرخەکان
بەناوکردنی نرخەکان
16
پەیوەستکردنی کڕیار
18
متمانە بە نرخەکان

وەك دەزانیین هەر کۆمپانیایەك ستراتیژیەتی خۆی هەیە لە ڕێکخستنی بزنسدا، (ستراتیژیەتی نرخ دانان - Price Strategy)، بەشێکی گرنگ داگیر دەکات لە نێو ستراتیژیەتی گشتی کۆمپانیاکاندا.

بنەمای ستراتیژیەتی نرخ دانان لە مارکیتینگدا پێی دەوترێت (ستراتیژیەتی سێگۆشەیی): کۆمپانیا- بەکاربەر- ڕکابەرایەتی. ئەگەر ووردبینەوە دەبینیین هەر سێ توخمەکە بە شێوەیەکی توند پێکەوە بەستراون، هەر یەکەیان کاریگەری هەیە لە سەر ئەوی تریان هەر بۆیە ناوی سێگۆشەیان لێناوە.کۆمپانیاکان لە ستراتیژیەتی نرخ داناندا، دەبێت لە یەك کاتدا هەڵس و کەوتی بەکاربەران و ژینگەی ئاستی کێبەرکێی ڕکابەرەکانی ڕەچاوو بکات. بە دەربڕینێکی دیکە کۆمپانیاکان دەبێت ئەو نرخە لە سەر بەرهەمەکانیان دابنێن کە کڕیار ئامادە بێت بیانکڕێت، لە هەمان کاتدا دەبێت نرخەکانی لە نرخی ڕکابەرەکانی زیاتر نەبێت. ئەم کارە دەبێت لە چوارچێوەی ستراتیژیەتی نرخ داناندا پەیڕەو بکرێت.

لەو سۆنگەیەوە دەتوانیین بڵێین، کە ئەرکی ستراتیژیەتی نرخ دانان لە بزنسدا یەکێکە لە ئەرکە هەرە ئاڵۆز و گرانەکان . ئێستاکە هەوڵ دەدەین بە شێوەیەکی تێر و تەسەل، ئەرك و جۆرەکانی ستراتیژیەتی نرخ دانان شەن و کەو بکەین.

لە زۆربەی سەرچاوەکاندا جۆرەکانی یاخود بڕگە سەرەکییەکانی ستراتیژیەتی نرخ دانان بەم شێوەیە باسیان لێکراوە.

ستراتیژیەتی نرخی بەرز (Strategy of high price)

کرۆکی ستراتیژیەتی نرخی بەرز، بریتییە لە دانانی بەرزترین نرخ لە سەر بەرهەمەکان، واتا زیاتر لە نرخی ڕاستەقینەی خۆی، ئەمەش زیاتر لە سەر ئەو جۆرە بەرهەم و خزمەتگوزارییانە جێبەجێ دەکرێت، کە ئەلتەرناتیڤیان کەم بێت لە بازاڕەکاندا، هەروەها لە سەر ئەو بەرهەمانەی کە ناوبانگیان هەیەو لە لای بەکاربەران متمانەیان پەیدا کردووە، لەم حاڵەتەدا هەرچەندە کڕیار دەزانێت نرخی بەرهەمەکە بەرزە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئامادەیە بەو نرخە بەرهەمەکە

بەدەستبهێنێت، یەکەم لە بەرئەوەی جۆریەتی بەرهەمەکە بەرزە، دووەم، لە بەر ئەوەی بەرهەمەکە بەناوبانگە، سێیەم،دەتوانێت خۆی پێ هەڵکێشێت و ئاست و پلەی کۆمەڵایەتی خۆی نیشانی دەوروبەرەکەی بدات.

جگە لەوەش کۆمپانیاکان دەتوانن نرخی بەرز لە سەر بەرهەمە نوێیەکان دابنێین، کە بۆ یەکەم جار دەکەونە بازاڕەوە، بەرهەمهێنەران بەهۆی ئەوەی بەرهەمەکە نوێیە هەوڵ ئەدەن لە قۆناغی یەکەمدا بەهۆی بەرزی نرخەکانەوە زۆرترین قازانج بە دەست بهێنن، ئەم جۆرە نرخ دانانە لە مارکیتینگدا پێی دەوترێت (سەرتوێژ لابردن - Price Skimming).وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، ستراتیژیەتی نرخی بەرز لە سەر بەرهەمەکان، تەنها لە ماوەیەکی دیاریکراودا سەر دەگرێت، چونکە ڕکابەرەکان بە دەست بەستراوەیی دانانیشن بەڵکو ئەوانیش بە هەمان شێوە دێنە بازاڕەکانەوە، ئەمەش دەبێتە هۆی دابەزینی نرخەکان تاکو ئاستی ڕاستەقینەی خۆی. بۆیە لەم حاڵەتەدا باشتر وایە هەر کە بەرهەمە نوێیەکان پەیدا بوون خۆمان لە کڕینی دوور بگرین، تاکو ماوەیەك، ئەو کاتە دەتوانیین بە نرخێکی هەرزانتر هەمان بەرهەم بەدەستبهێنیین. بۆ نموونە کاتێك تەلەفۆنی ئایفۆنی (٦) کەوتە بازاڕەکانەوە نرخەکانیان لە سەرو (١٠٠٠$) دۆلارەوە بوو، بەڵام دوای قۆناغی یەکەم، نرخی هەمان ئایفۆن دابەزی بۆ (٨٠٠$)، دواتر بۆ کەمتر...

ستراتیژیەتی نرخی نزم (Strategy of low price):

بە پێچەوانەی ستراتیژیەتی نرخی بەرزەوە، کۆمپانیاکان لە ستراتیژیەتی نرخی نزمدا، لە کاتی نرخ داناندا، نرخێکی کەمتر لە نرخی ڕاستەقینەی بەرهەمەکە دادەنێن. واتا کەمتر لە بەهای ڕاستەقینەی بەرهەمەکە. ئەم جۆرە ستراتیژیەتە زیاتر لەو حاڵەتانەدا پەیڕەودەکرێت، کاتێك کۆمپانیاکە لە دۆخی مایەپووچی نزیك دەبێتەوە.

جگە لەوەش ستراتیژیەتی نرخی نزم لەو حاڵەتەدا پراکتیك دەکرێت ئەگەر هاتوو جۆریەتی بەرهەمەکە لە ئاستێکی مام ناوەندی یاخود نزمدا بێت،

بۆ ئەمەش کۆمپانیاکان لە قۆناغی یەکەمدا لە نرخی ڕاستەقینەی خۆی دەیفرۆشن، تاکو سەرنجی زۆرترین بەکاربەر بەلای خۆیاندا ڕابکێشن، ئەمەش لە مارکیتینگدا پێی دەوترێت (ستراتیژیەتی بە هەڵپە - Penetrationstrategie). کۆمپانیاکان بەم شێوەیە هەوڵ ئەدەن لە سەرەتاوە بەهۆی زیادکردنی قەبارەی یاخود ژمارەی فرۆشتنەوە قەرەبووی بەشێك لە زیانەکانیان بدەنەوە.

ستراتیژیەتی نرخی نزم، دوو لایەنی هەیە، یەکیان ئەوەیە کە بەهۆی ڕاهاتنی کڕیارانەوە لە سەر ئەو نرخە، بۆ لە دەست نەدانی کڕیارەکان ئیتر کۆمپانیاکە ناتوانێت نرخ بەرز بکاتەوە، دووەمیان ئەوەیە ڕەنگە بەهۆی زیاد بوونی بڕو قەبارەی فرۆشتنەوە، کۆمپانیاکە توانای ئەوەندە بەرهەمهێنانی نەبێت. ئەبێت ئەوەشمان لە بیر نەچێت ئاستی کێبەرکێ لە بازاڕەکاند کاریگەری ڕاستەوخۆی هەیە لە سەر هەڵبژاردنی ستراتیژیەتی نرخ داناندا.

ستراتیژیەتی سەرکردەیی لە نرخدا (Price leadership strategy):

مەبەست لە ستراتیژیەتی سەرکردەیی لە نرخدا، ئەوەیە کاتێك کۆمپانیایەك پێش ئەوانی تر واتا پێش ڕکابەرەکانی گۆڕانکاری لە نرخەکاندا دەکات، بەمەش وەك ئەوە وایە سەرکردایەتی گۆڕانکاری نرخەکان بکات . بەمەش پێگەو پایەی خۆی لە بازاڕەکاندا زیاتر پتەوتر دەکات.

ستراتیژیەتی جەنگی نرخەکان (Price war):

ستراتیژیەتی جەنگی نرخەکان لە سەر بنەمای دابەزینی نرخ بە شێوەیەکی بەرچاوو، پەیڕەو دەکرێت. ئەمەش لەو حاڵەتەدا دێتە کایەوە، ئەگەر هاتوو ئاستی خواست لە بازاڕەکاندا بەرو دابەزین بڕوات و ئاستی خستنەڕووی بەرهەمەکان بەرەو زیاد بوون بڕوات.ئەمەش لە ئەنجامدا دەبێتە هۆی کەمبوونەوەی بڕی قازانجی کۆمپانیاکان، لەم حاڵەتەدا تەنها چارەسەر بریتییە لە جۆراوجۆرکردنی بەرهەمەکان.

ستراتیژیەتی سووڕی ژیانی بەرهەمەکان (Price strategy within the life cycle of products):

هەر وەك دەزانیین سیاسەتی نرخ دانان لە لایەکەوە، بەستراوە بە دینامیکی سووڕی ژیانی بەرهەمەکە، لە لایەکی ترەوە، بەستراوە بە سووڕی ژیانی ڕکابەرەکانەوە. ئێمە پێشتر لە چەند شوێنێکدا ئاماژەمان بە سووڕی ژیانی بەرهەمەکان داوە، ئەوەی لێرەدا مەبەستمانە زیادی بکەین ئەوەیە کە ڕامانی سووڕی ژیانی بەرهەم، ڕەنگە هەندێك بەرهەم نەگرێتەوە، بۆ نموونە حەبی (ئەسپرین)، ماوەی ١٠٠ ساڵە، نەچۆتە قۆناغی پووکانەوە یاخود لە ناوو چوون، جگە لەوەش نرخەکەی بەنەگۆڕی یاخود بگرە بەرەو زیاد بوونیش دەڕوات.

وەك دەرکەوتووە، ستراتیژیەتی سیاسەتی نرخ دانان، بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەری هەیە لە سەر سووڕی ژیانی بەرهەمەکان، بەهۆی گۆڕانی نرخەکانەوە دەتوانرێت، ماوەی سووڕی ژیانی بەرهەمەکان درێژ بکرێتەوە، لە زۆر حاڵەتدا هەر بەهۆی سیاستی نرخ دانانەوە، دەتوانرێت سووڕی ژیانی بەرهەمەکە لە قۆناغی لە ناوچوون بپارێزین. جگە لەوەش بەهۆی سیاسەتی نرخ دانانەوە، دەتوانرێت کۆمپانیاکە لە لێدانی ڕکابەرەکان بپارێزرێت.

ئەوەی جێگەی سەرنجە کاریگەری سیاسەتی نرخ دانان لە سەر سووڕی ژیانی بەرهەمەکان و دینامیکی ڕکابەرەکان، لە گرنگیەکەی وای کردووە کە ببێتە، بابەتی توێژینەوەی ژمارەیەکی زۆر لە ئابووریناسان، ئێمە لە خشتەکەی خوارەوەدا ئاماژە بە هەندێکیان دەدەین.

خشتەی (٢-٨) سووڕی ژیانی بەرهەم و دینامیکی ڕکابەرایەتی

ئابووریناسەکان	نیشانە (هێما)	پێ ناساندن	گەشەکردن	پێگەیشتن	ئاوابوون
Kotler	ژمارەی ڕکابەران	کەمێك	بەرەو زیاد بوون	زیاد بوون	بەرەو دابەزین
Cmallwood	ژمارەی ڕکابەران	کەمێك	زیادبوون	زیادبوون	دابەزین تا ئاستێك
Meffert	ژمارەی ڕکابەران	کەمێك	کەمێك زیاتر	زیاد بوون	دابەزینی زۆتر
Schening	فۆرمی بازاڕ	نیمچە مۆنۆپۆڵ	ئۆلیگاپۆلیا	ڕکابەری منۆپۆلی	ئۆلیگۆپۆلیا
Gfk	چڕبوونەوەی ڕکابەرایەتی	زۆر کەم	بەهێز	زۆر بەهێز	دابەزینێکی کەم

ئەگەر بە ووردی سەیری ناوەڕۆکی سیاسەتی نرخی ڕکابەرایەتی لە چوارچێوەی سووڕی ژیانی بەرهەمەکاندا بکەین. دەبینیین کە پەیوەندی نێوانیان لە سەر تواناکانی بەرهەمهێنان و ئاستی خواستەکانی بەکاربەران وەستاوە. ئەگەر هاتوو تواناکانی بەرهەمهێنان زیاد بێت، ئەوا سیاسەتی نرخی ڕکابەرایەتیش بەرز دەبێتەوە، ئەبێت ئەوەمان لە بیر نەچێت کە زیادبوونی تواناکانی بەرهەمهێنان ڕەنگە لە هەر یەکێك لە قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەرهەمەکەدا دەربکەوێت. ئێمە بەهۆی وێنەکەی خوارەوە هەوڵ ئەدەین ئەو حاڵەتانەی بەهۆی زیاد بوونی توانای بەرهەمهێنانەوە ڕوو دەدەن نیشان بدەین.

وێنەی (٤-٨) (a,b,c)ئەگەرەکانی زیادبوونی توانای بەرهەمهێنان و گەشەی خواستی بەکاربەران لە سووڕی ژیانی بەرهەمەکاندا

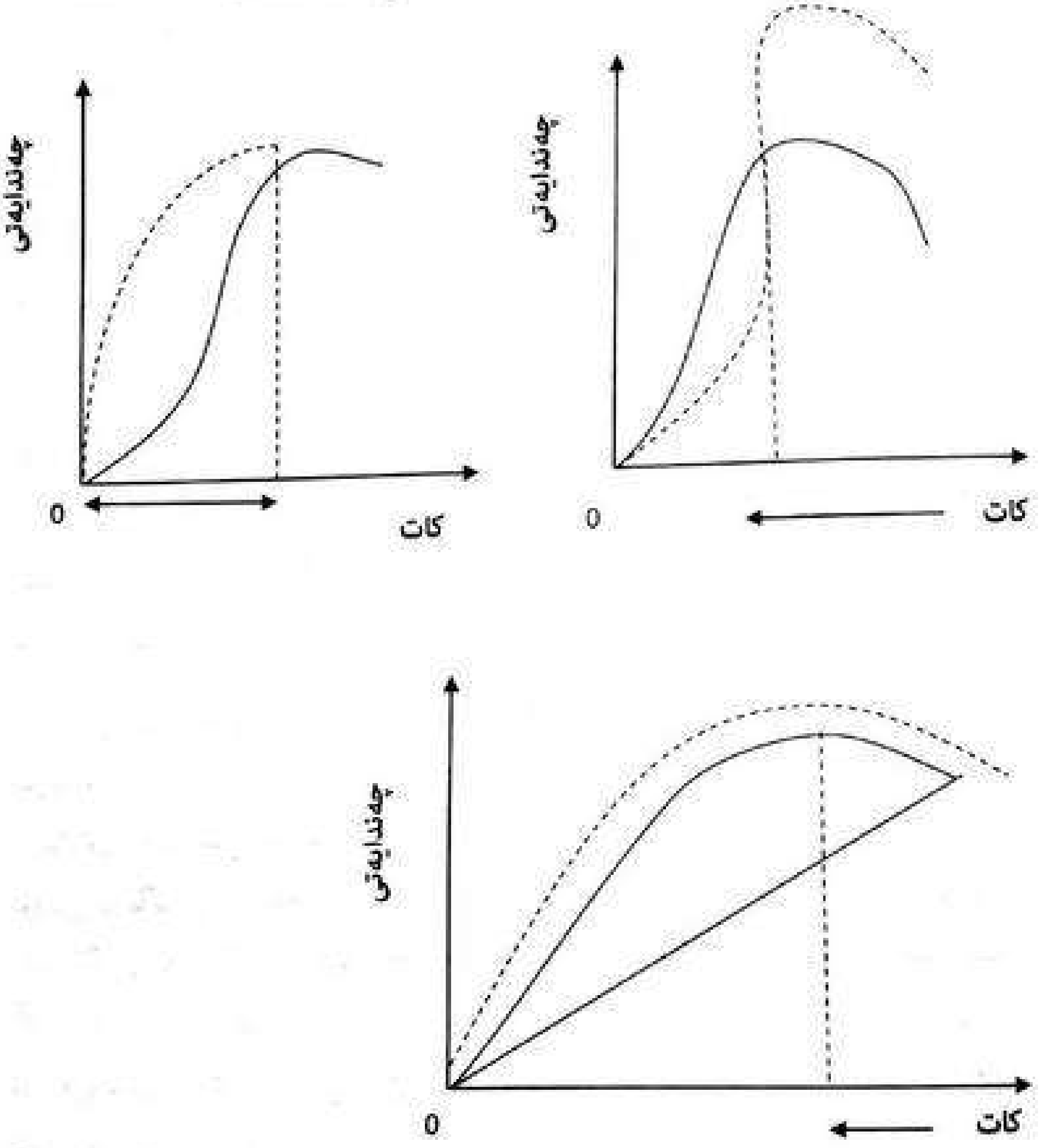

حاڵەتی (a): توانای بەرهەمهێنان خێراتر زیاد دەکات، لە چاوو ئاستی خواستی بەکاربەراندا.ئەمەش هەر لە قۆناغی یەکەمی سووڕی ژیانی بەرهەمەکاندا بەدی دەکرێت، ئەوەش دەبێتە هۆی نزمبوونەوەی نرخەکان، ئەم حاڵەتە بەهۆی زیاتر خەستبوونەوەی کێبەرکێ لە بازاڕەکاندا دێتە کایەوە.

حاڵەتی (b) : بەرزبوونەوەی ئاستی خواستی بەکاربەران، بە شێوەیەکی خێراتر، لە چاوو زیادبوونی توانای بەرهەمهێناندا. ئەم حاڵەتە زیاتر لە قۆناغی پێگەیشتنی سووڕی ژیانی بەرهەمەکاندا دێتە کایەوە، ئاستی نرخ لەم حاڵەتەدا وەك خۆی دەمێنێتەوە و ڕەنگە بەرەو زیادبوونیش بڕوات.

حاڵەتی (c) : لەم حاڵەتەدا توانای بەرهەمهێنان و ئاستی خواستەکان وەك یەکی لێ دێت، واتا یەکسان دەبنەوە، ئەم حاڵەتە ڕەنگە تاکو قۆناغی پێگەیشتنیش هەر بەردەوام بێت، نرخ وەك خۆی دەمێنێتەوە تاکو قۆناغی ئاوابوون.

بەم شێوەیە دەتوانیین بگەینە دەرئەنجامی ئەوەی کە، لە سیاسەتی ستراتیژیەتی نرخ داناندا پێویستە ڕەچاوی سەرجەم ئەو حاڵەتانە بکرێت کە ئاماژەمان پێداوە.

جگە لەوانەش ناکرێت باس لە لایەنێکی تری گرنگی پەیوەندی نرخ و سووڕی ژیانی بەرهەمەکان نەکەین، ئەویش بریتییە لە بڕ و ئاستی تێچوونەکانی بەرهەمهێنان.

سووڕی ژیانی بەرهەمەکان بە توندی بەستراوە بە بڕی خەرجییەکانی بەرهەمهێنانەوە، جگە لەوەش ڕێژەی قازانجی کۆمپانیاکانیش بەهەمان شێوە بەستراون بە ئاستی خەرجییەکانی کۆمپانیاکەوە، کاتێك کۆمپانیاکان هەوڵی زیاد بوونی تواناکانی بەرهەمهێنان دەدەن، واتا کاتێك دەیانەوێت قەبارەی بەرهەمهێنان زیاد بکەن ئەوا ناچارن بڕی خەرجییەکانیش زیاد بکەن بە تایبەتی خەرجییە گۆڕاوەکان. لەم سۆنگەیەوە دەبێت بە دوای لە بارترین یاخود گونجاوترین ئەلتەرناتیڤی ستراتیژیەتی نرخ دانان بکرێت. کە دەکرێت لەو چەند خاڵەی خوارەوەدا کورتی بکەینەوە:

١- ستراتیژیەتی، کەمکردنەوەی یاخود دابەزینی نرخەکان لە سەر بەرهەمە نوێیەکان بە شێوەیەکی خشۆکی، (Skimmingstrategie).

٢- ستراتیژیەتی، زیادکردنی یاخود بەرزکردنەوەی نرخەکان بە خشۆکی (پلە بە پلە)، (Penetrationstrategie).

٣- ستراتیژیەتی، کەمکردنەوەی یاخود دابەزاندنی نرخەکان، تاکو ئەو ئاستی کەمکردنەوەی هێزی ڕکابەرەکان، کاتێك هەست بە سستی و چوونە دەرەوەی ڕکابەرەکان دەکرێت ئەو کاتە دەتوانرێت بە هێمنی نرخەکان بەرز بکرێنەوە. ئەم حاڵەتە لە پراکتیکدا زۆر جار دووبارە و چەند بارە دەبێتەوە، (Schnibbelstrategie).

٤- ستراتیژیەتی، کەمکردنەوەی یاخود دابەزاندنی نرخەکان بە شێوەیەکی بەرچاوو، لە پێناوی زیاتر ڕاکێشانی بەکاربەران، ئەگەر هاتوو توانرا ژمارەی کڕیاران زیاد بکرێت و متمانەی بەکاربەران بەدەستبهێنرێت، ئەوا دەتوانرێت بە هێمنی نرخەکان بەرز بکرێتەوە تاکو ئەو ئاستەی کە کڕیار هێشتا ئامادەیە بەرهەمەکە بە دەستبهێنێت، (Pulsationsstrategie).

هەر وەك دەبینیین، ستراتیژیەتی سیاسەتی نرخ دانان، بابەتێکی ئاسان نییە و هەمە لایەنە، بە کاراکردنی چەمکێك یاخود بڕگەیەك لە توخمەکانی پرۆسەی نرخ داناندا، بڕگەیەکی تر سست دەکات . ستراتیژیەتی مارکیتینگ، بە هۆی تێهەڵکێشی یاخود پێکداچوونی بڕگە جیاوازەکان لەگەڵ یەکتردا چارەسەری بۆ زۆرینەی کێشەکان دۆزیوەتەوە.

هەر بۆیە شارەزایانی بواری مارکیتینگ سەیری ستراتیژیەتی نرخ دانان لە سەر ڕۆشنایی تێهەڵکێشی چوار فاکتەری یاخود بڕگەی ستراتیژیەتی مارکیتینگدا دەکەن، کە ئەوانەش بریتیین لە: (نرخ، جووڵەی بەرهەمەکان، دابەشکردنی بەرهەمەکان، جۆریەتی بەرهەمەکان). ئەگەر هاتوو لەو فاکتۆرانەی سەرەوە تەنها پەیوەندی دوو فاکتەر وەر بگرین. وەك فاکتۆری (نرخ)، و فاکتۆری (خەرجییەکان لە جووڵە پێکردنی بەرهەمەکان) دا. ئەوا دەکرێت لە چوارچێوەی چوار ستراتیژیەتی سەرەکیدا خوێندنەوەیان بۆ بکرێت.

لە خشتەکەی خوارەوەدا ئەو بابەتە دەخەینە ڕوو.

خشتەی (٢-٨) تێهەڵکێشەی ستراتیژیەت، لە سەر بنەمای نرخ و تێچوونی جووڵەپێکردنی بەرهەمەکان

نرخ	بەرزی خەرجییەکانی جووڵەپێکردن	نزمی خەرجییەکانی جووڵە پێکردن
بەرز	١- ستراتیژیەتی سەرتوێژ لابردن	٢- ستراتیژیەتی لێکۆڵینەوەی بەشە بازاڕ
تا ڕادەیەك نزم	٣- ستراتیژیەتی توێژینەوە لە بازاڕ	٤- ستراتیژیەتی، لێکۆڵینەوەی گەشەی دینامیکی بازاڕ

ئێمە پێشتر بە باشی باسمان لە جۆری ستراتیژیەکانی نرخاندن کردووە بۆیە لێرەدا دووبارەکردنەوەی بە زیاد دەزانیین.

هەر بۆ شیکردنەوەی فاکتەرەکانی ستراتیژیەتی مارکیتینگ کە لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە، ئێستاکە سەیری پەیوەندی دوو فاکتەری تر دەکەین. وەك فاکتۆری (نرخ)، و فاکتۆری (جۆریەتی بەرهەم). ئەوا لە تێهەڵکێشی ئەو دوو فاکتۆرەدا، دەکرێت خوێندنەوە یاخود پەیڕەوی نۆ ستراتیژیەت بکەین. لە خشتەکەی خوارەوەدا دەیانخەینە بەر چاوو.

خشتەی (٤-٨) تێهەڵکێشەی ستراتیژیەت، لە سەر بنەمای نرخ و جۆریەتی بەرهەمەکان

جۆریەتی (کوالێتی) بەرهەم	نرخی بەرز	نرخی ناوەنجی	نرخی نزم
بەرز	١- ستراتیژیەتی نرخی ڕاستەقینە	٢- ستراتیژیەتی بە قووڵی چوونە ناو بازاڕ	٣- ستراتیژیەتی زیادکردنی نرخی ڕاستەقینە
مام ناوەنج	٤- ستراتیژیەتی نرخی بەرز	٥- ستراتیژیەتی ئاستی مامناوەندی	٦- ستراتیژیەتی کوالێتی بەرز
نزم	٧- ستراتیژیەتی بەتاڵانبردن	٨- ستراتیژیەتی خۆنیشاندان	٩-ستراتیژیەتی کەمکردنەوەی نرخی ڕاستەقینە

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە، کە هەر یەك لەو ستراتیژیەتانەی لە خشتەکەدا ئاماژەمان پێداوە، ڕەنگە بۆ قۆناغێك لە قۆناغەکانی سووڕی ژیانی بەرهەمەکان بگونجێت.

بۆ نموونە، ستراتیژیەتی (٩) زیاتر لە قۆناغی لە ناووچوونی بەرهەمەکاندا کارایە، لە کاتێکدا ستراتیژیەتی (١) زیاتر لە قۆناغی ئامادەکردنی سووڕی ژیانی بەرهەمەکاندا بەکاردەهێنرێت.

ئەوەی ماوەتەوە لەم پەرەگرافەدا بیڵێین، ئەوەیە کە هەڵبژاردنی ستراتیژیەتی سیاسەتی نرخ دانان، جگە لەو بنەما تیۆری و کردەیانەی لە کتێبەکاندا ئاماژەی پێ دەدەن، بە شێوەیەکی زۆر دەگەڕێتەوە بۆ توانا و لێهاتوویی ئەزموونی کەسەکان، واتا کارمەندان و بەڕێوەبەرانی بەشی نرخ دانان.

٨-٢

فاکتۆره کاریگەرەکان لەسەر سیاسەتی نرخاندن

ژمارەی ئەو فاکتۆرانەی کە کاریگەریان هەیە لە سەر سیاسەتی نرخ دانان گەلێك زۆرن. ئێمە لێرەدا باس لە هەرە گرنگترینیان دەکەین وەك فاتۆرەکانی:

ستراکتوری بازاڕ، تێچوونەکانی بەرهەمهێنان و ساغکردنەوەی بەرهەمەکان، کاردانەوەی کڕیار بەرامبەر نرخەکان، هەڵاوسان، توانای کڕینی بەکاربەر، باج، ڕێکخستنی نرخەکان، ئەو لایەنانەی بەرهەمەکان دەکڕن - بازرگان یاخود بەکاربەران، ماوەی بەکارهێنانی بەرهەمەکان، توانای ماددی و دارایی کۆمپانیاکە.. لە نێو ئەو فاکتۆرانەی کە ئاماژەمان پێداوە، چەند فاکتۆرێکیان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەریان هەیە لە سەر سیاسەتی نرخ دانان، وەك: ستراکتوری بازاڕ،خەرجییەکان، هەڵاوسان، باج و ڕێکخستنەوەی نرخەکان. بۆیە ئێمەش لە خوارەوە زیاتر جەخت دەکەینە سەریان.

ستراکتۆری بازاڕ (Market Structure):

ئەوەی ئاشکرایە ئەوەیە کە ستراکتوری بازاڕ بە توندی بەستراوە بە ئاستی کێبەرکێ وە لە بازاڕەکاندا . کێبەرکێ بریتییە لە : پرۆسەی ڕکابەرایەتی و ململانێی نێوان کۆمپانیاکان لە بازاڕەکاندا لە پێناوی ساغکردنەوەو فرۆشتنی

بەرهەمەکانیاندا. لەم سۆنگەیەوە دەتوانیین بڵێین کە سروشت و ئاستی کێبەرکێی نێوان کۆمپانیاکان، ستراکتوری بازاڕ پێکدەهێنن.

لە کاتێکدا ئاستی ڕکابەرایەتی لە بازاڕەکاندا بەرزدەبێتەوە یاخود چڕ دەبێتەوە، ئەوا ئاستی نرخی بەرهەمەکان دەکەوێتە ژێر کاریگەری بازاڕەوە، واتا پێکهێنانی نرخەکان دەکەونە ژێر یاسای خواست و خستنەڕووە. ئەو کاتە فرۆشیار ناتوانێت بەرهەمەکانی لە سەروو نرخی بازاڕەوە بفرۆشێت، چونکە لەو حاڵەتەدا کڕیار بەرهەمی کۆمپانیایەکی تر دەکڕێت کە نرخەکانی لە ئاست نرخی بازاڕەکاندان. ئەم پرۆسەیە بە پێی ئاستی بەهێز بوون و سستبوونی کێبەرکانی نێوان کۆمپانیاکان بەردەوام دەبێت، چەند ئاستی کێبەڕکێ بەرز بێت ئەوا نرخی بەرهەمەکان نزم دەبنەوە، پێچەوانەش، بە پێچەوانەوە. ئەم حاڵەتە لە سیاسەتی نرخ داناندا پێی دەوترێت، سستبوونی سیاسەتی نرخ دانان.

حاڵەتێکی تر کە ڕەنگە لە بازاڕەکاندا ڕوو بدات، بریتییە لە نرخی مۆنۆپۆڵی، زۆربەی جار حکومەت بەهۆی دەسەڵاتەکانیەوە، دەتوانێت نرخی هەندێك بەرهەمی پێویستی ڕۆژانەی خەڵکی وەك : (نان، ڕۆن، شیر..) جێگیر بکات، یاخود ڕێژەی قازانجی کۆمپانیاکان لە سەر بەرهەمە کۆمەڵایەتییەکان دیاری دەکات. هەر وەك پێشتریش ئاماژەمان پێداوە، ئەو کۆمپانیایانەی بازاڕەکانیان قۆرخ کردووە، ئەوا نرخی منۆپۆڵی لە سەر بەرهەمەکانیان دادەنێین ن نرخی مۆنۆپۆڵی واتا بەرزترین نرخ، بەمەش زۆرترین قازانج بە دەست دەهێنن، ئەم حاڵەتە لە سیاسەتی نرخ داناندا پێی دەوترێت، کارایی سیاسەتی نرخ دانان.

جگە لەو حاڵەتانەی باسمان کرد، ڕەنگە حاڵەتی تریش بێتە کایەوە، بۆ نموونە حاڵەتی نیمچە مۆنۆپۆڵی، ئەمەش ئەو کاتە دێتە کایەوە، کاتێك کۆمپانیایەك لە ناووچەیەکی دیاریکراودا دەبێتە مۆنۆپۆڵ، بەڵام لە ناووچەیەکی تردا ناتوانێت ببێتە مۆنۆپۆڵ، ئەو کاتە لە ناووچەکەی خۆیدا نرخی مۆنۆپۆڵی دەسەپێنێت لە بازاڕەکاندا . ئەم دیاردەیە لە لای خۆمان بە زەقی دەبینرێت بۆ نموونە کۆمپانیا هەیە وەك ناووچەی (سەوز) مۆنۆپۆڵە، بەڵام لە ناووچەی (زەرد)، کۆمپانیایەکی تر بۆتە مۆنۆپۆڵ. لەم حاڵەتەدا زەرەرمەندی یەکەم بەکاربەرانی هەردوو لا دەبن.

خەرجییەکان (Cost):

دیارە ئامانجی سەرەکی هەر کۆمپانیایەک، بریتییە لە بەدەستهێنانی زۆرترین قازانج، بۆ بەدەستهێنانی ئەو ئامانجەش . کۆمپانیاکان لە ڕێگەی سیاسەتی نرخ دانانەوە پێش هەموو شتێك هەوڵی کەمکردنەوەی خەرجییەکانی خۆیان دەدەن، چەند ئاست و بڕی خەرجییەکانی بەرهەمهێنان کەمتر بێت ئەوا ئاستی قازانجی کۆمپانیاکە بەرز دەبێتەوە.

هەر وەك دەزانیین خەرجی کۆمپانیاکان بە شێوەیەکی گشتی بریتیین لە: خەرجییە نەگۆڕەکان) Fixed Costs) و خەرجییە گۆڕاوەکان) Variable Costs). دیارە هەژمارکردن و دیاریکردنی خەرجییەکان پێویستی بە مێتۆدی ماتماتیکی و هاوکێشەی ئەندازەیی هەیە. ئێمە لە خشتەکەی خوارەوەدا، ئاماژە بە مێتۆدە هەرە باوەکان دەدەین کە زۆرینەی کۆمپانیاکان لە هەژمارکردنی خەرجییەکانیادا پەیڕەوی دەکەن.

خشتەی (٥-٨) هاوکێشەی هەژمارکردنی خەرجییەکان

خەرجییە گشتییەکان	گۆڕانی خەرجییەکان
$C=Cfix+K.q$	$C=k$ گۆڕانکاری لە هەمان ئاستدا
$C=Cfixk.q0<x<1$	$C=kxq$ دابەزاندی نرخ
$C= Cfix+k.qx>1$	$C=kxq$ بەرزکردنەوەی نرخ
$C=Cfix+k1q1k2.q2$ $x1<1:x2>1>0$	$C=k1x1q1+k2x2q2$ سەرەتا دابەزین، دواتر بەرزکردنەوەی نرخ

لە کاتێکدا:

C = خەرجییە گشتییەکان
Cfix = خەرجییە نەگۆڕەکان
q = قەبارەی فرۆشتن
K.x = سنووری ئەندازەیی
C. = خەرجییە گۆڕاوەکان

بێگومان میتۆدی هەژمارکردنی خەرجییەکان بە پێی جۆری بەرهەمەکان دەگۆڕێت، ئەوەی ڕاستی بێت بە دەیان فۆرم و هاوکێشەی جۆراو جۆرو ئاڵۆز هەن، کە بەکارهێنانیان تەنها لە توانای ماتماتیك ناسانەکاندایە، جگە لەوەش ئەمڕۆکە بەهۆی پێشکەوتنی پرۆگرامەکانی کۆمپیوتەرەوە، زۆربەی هەژماردە ماتماتیکییەکان لە ڕێگەی کۆمپیوتەرەوە بە ڕێوە دەچێت. بۆیە ئێمە لێرەدا درێژەی پێ نادەین.

هـەڵاوسـان (Inflation):

هەڵاوسان بریتییە لە بەرزبوونەوەی نرخەکان لە بازاڕەکاندا، لە ماوەیەکی دیاریکراودا. دیاردەی هەڵاوسان یەکێکە لەو پێوەرە ئابووریە گرنگەی کە بەهۆیەوە دەتوانرێت بارودۆخی ئابووری وڵاتێکی پێ دیاری بکرێت.

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین مەبەست لە هەڵاوسان ئەوەیە کە نرخ بەردەوام بەرزدەبێتەوە، ئەویش بەهۆی ئەوەی کە قەوارەی خەرجی (خواست)، لە قەوارەی بەرهەم (خستنەڕوو) زیاتر دەبێت .بە شێوەیەکی گشتی لە ئابووریدا بەهۆی دوو ڕێبەرەوە (Index) ئاستی هەڵاوسان دیاری دەکەن، یەکەمیان ڕێبەری بەکاربردنە (CPI)، دووەمیان ڕێبەری بەرهەمهێنان(PP).

هەر وەك پێشتر ئاماژەمان پێداوە، هەڵاوسان بریتییە لە هەڵکشانی بەردەوامی ئاستی نرخ . دیارە ئەمەش لە خۆیەوە ڕوو نادات، هەڵاوسان بەهۆی چەند هۆکارێکای ڕاستەوخۆوە ڕوو دەدات، کە بریتیین لە:

- زیادبوونی بڕی پارە لە چاوو بڕی بەرهەمهێناندا
- خێرا دەستاودەستکردنی پارە
- پێشێوی دۆخی سیاسی و شەڕو پێکدادان
- پارەدارکردنی بودجە
- بارگرانی باج ...

لە کاتی هەڵاوساندا چەند پرسیارێك دێتە بەردەم سیاسەی نرخ دانانەوە وەك :

١- لە کاتی بەرزبوونەوەی نرخ لە سەر فاکتۆرەکانی بەرهەمهێنان، ئەو کاتە فاکتۆری کاریگەر بریتیی دەبێت لە نرخی سەرەتایی یاخود پێشتری فاکتۆرەکانی بەرهەمهێنان واتا پێش بەرزبوونەوەی نرخەکان، ئەو کاتە بەرهەمهێنەر بەهۆی کڕینی پێداویستیەکانی بەرهەمهێنانەوە (کەرەسەی خاو، ئامێر...) بە نرخەکانی پێش هەڵاوسان، دەتوانێت تا ماوەیەك خۆی لە بەرزبوونەوەی نرخەکان بپارێزێت ؟

٢- کام فاکتۆر (تێچوونی گۆڕاو، تێچوونی نەگۆڕ) زیاتر کاریگەری دەکەنە سەر نرخەکان، واتا کام لە فاکتەرەکانی پرۆسەی بەرهەمهێنان یاخود پرۆسەی ساغکردنەوەی بەرهەمەکان کاریگەری زیاتریان هەیە لە سەر نرخی بەرهەمەکان لە کاتی هەڵاوساندا.

٣- کام تاکتیك زیاتر گونجاوترە بۆ دیاریکردنی نرخەکان لە کاتی هەڵاوساندا. هەر وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، هەرچەندە دیاردەی هەڵاوسان کاریگەری نێگەتیڤانەی هەیە لە سەر گەشەی ئابووری، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، هەڵاوسان لە ئاستێکی دیاریکراودا دەبێتە هۆی کاراکردنی کۆمپانیاکان، هەر کۆمپانیایەك بۆ پاراستنی پێگەی خۆی لە بازاڕەکاندا، ناچار دەبێت بە دوای باشترین و گونجاوترین ڕێگەدا بگەڕێت، تاکو تووشی مایە پووچی یاخود پووکانەوە نەبێت، بە کاربەرانیش بە شێوەیەکی باشتر بودجەی خۆیان ڕێکدەخەنەوە، ئەگەر چی لە کاتی هەڵاوساندا بازاڕەکان سست دەبن، بەڵام پرۆسەی بەرهەمهێنان چالاکتر دەبێت.

هەر لێرەدا بە پێویستی دەزانیین ئاماژە بە خاڵێکی تریش بدەین، ئەوەیش بریتییە لە دیاردەی (ناهەڵاوسان - Deinflation): کە برتییە لە نزمبوونەوەی نرخ بە شێوەیەکی خشۆکی لە سەر زۆربەی کاڵا و خزمەتگوزارییەکان، ئەم دیاردەیە تەواو پێچەوانەی دیاردەی هەڵاوسانە . لەم حاڵەتەدا بەکاربەران بەهۆی دابەزینی نرخەکانەوە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ سوودمەند دەبن، بەڵام کۆمپانیاکان چالاکییەکانیان سست دەبێت و ڕەنگە تووشی زەرەو زیانیش بن.

باج و ڕێکخستنەوەی نرخەکان (Tax):

باج و نرخ بە توندی پێکەوە بەستراون . دەتوانیین بڵێین باج بەشێکە لە نرخ، کاریگەری باج لە سەر نرخی بەرهەمەکان دەگەڕێتەوە بۆ ئەو جۆر و ئاستی باجانەی کە حکوومەت دەیسەپێنێت بە سەر بزنسدا. بۆ نموونە :

- **باجی بەرهەمانە (Production Tax)**
- **باجی داهاتانە (Income Tax)**
- **باجی کەسەکی (Personal Tax)**
- **باجی کڕین (Purchase Tax)**
- **باجی قازانج (Profit Tax)**
- **باجی فرۆتەنی (Sales Tax)**
- **باجی گومرگ (Custom Tax)**
- **باجی هاوردە (Imports Tax)**

بێگومان جگە لەو جۆرە باجانەی کە لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە، چەند جۆرێکی تریش هەن، بەڵام ئێمە تەنها ئاماژەمان بەو جۆرە باجانە داوە کە پەیوەندی بە بابەتەکەمانەوە هەیە. (بۆ زیاتر زانیاری لە سەر جۆرەکانی باج دەتوانن، سەیری کتێبی - زانستی ئابووری- نووسەر بکەن).

ئەگەر کەمێك بە سەرنجەوە سەیر بکەین، دەبینیین، لە لایەکەوە باج لە ئاستی نرخەکاندا پێکدەهێنرێت، لە لایەکی ترەوە، ئاستی یاخود قەبارەی باجەکان

بەستراوە بە نرخەکانەوە. بۆیە حکوومەت لە کاتی باجدانانندا پێویستە لە لایەکەوە ڕەچاووی ئەوە بکات کە قەبارەی باجەکان ئەوەندە زۆر نەبن تاکو بزنس یاخود کۆمپانیاکان بخنکێنێت، لە لایەکە ترەوە، دەبێت ڕەچاووی ئەوە بکرێت، کە قەبارەی ئەو باجانەی کۆدەکرێتەوە، کار ئەکاتە سەر پێکهێنانی بودجەی گشتی.

دیارە حکوومەت بەهۆی دەزگایەکی تایبەت یاخود چەند دەزگایەکەوە، کۆنترۆڵی کۆمپانیاکان دەکات، بۆ ئەوەی خۆیان لە باجدان نەدزنەوە، لە زۆربەی وڵاتە پێشکەوتووەکاندا، ئۆرگانەکانی باج کۆکردنەوە، گەورەترین دەسەڵاتیان پێدراوە، چونکە پێکهێنانی بودجەی ئەو وڵاتانە زیاتر لە سەر باج وەستاوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، بەهۆی پەیدابوونی هەندێ فۆرمی بزنسەوە، ئۆرگانەکانی باج کۆکردنەوە، ناتوانن لە ئاستی پێویستدا، باج لە هەندێ مامەڵەی بازرگانی یاخود چالاکی بزنس وەربگرن. بۆ نموونە:

١- گریمان : کۆمپانیای X خاوەنی (٪٣٠) ی، پشکی کۆمپانیای (Y) کە. لەم حاڵەتەدا سەرجەم مامەڵەکان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ لە نێوان هەردوو کۆمپانیاکەدا جێبەجێ دەکرێت، ئەو کاتە ئەو ئۆرگانانەی کۆنترۆڵی کۆکردنەوەی باج دەکەن، دەتوانن بە ئاسانی بڕی باجی دیاریکراو لە کۆمپانیای (X) وەربگرن، بەڵام ئەگەر هاتوو، کۆمپانیای (X) خاوەنی تەنها (٪١٩) پشکەکانی کۆمپانیای (Y) بێت، ئەو کاتە ئۆرگانەکانی باج ناتوانن کۆنترۆڵی مامەڵەکەی نێوان هەردوو کۆمپانیاکە بکەن. چونکە بە پێی یاساکان پشکی (٪١٩) باجی لێ وەرناگیرێت...

٢- گریمان: کۆمپانیای (X) خاوەنی (٪٦٠) ی، پشکی کۆمپانیای (Y) کە، لە هەمان کاتدا کۆمپانیای (Y) خاوەنی (٪٢٥) ی،پشکەکانی کۆمپانیای (Z)ە. لەم حاڵەتەدا هەردوو کۆمپانیای (X) و (Z) بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ پێکەوە بەستراون کە پشکیان لە مامەڵەی نێوان هەرسێ کۆمپانیاکە دەکاتە (٦٠X٢٥:١٠٠=٪١٥).ئەو کاتەی مامەڵەی نێوان هەردوو کۆمپانیای (X) و (Z) . ناتوانرێت لە لایەن ئۆرگانەکانی باجەوە کۆنترۆڵ بکرێن.

جگە لەوانەش، ئۆرگانەکانی کۆنترۆڵکردنی باجەکان، ناتوانن لە ئاستی پێویستدا کۆنترۆڵی ئەو کۆمپانیایانە بکەن، کە بە شێوازی ئاڵشتە، واتە گۆڕینەی کاڵا بە کاڵا دەکەن. هەروەها لە کاتی هاوردەی بەرهەمەکاندا زۆرینەی بازرگانەکان نرخی کڕینی بەرهەمەکە بە کەمی نیشان دەدەن، ئەو کاتە بڕی باجی هاوردە کەمتر دەبێتەوە ...هتد.

هەروەك ئاماژەمان پێدا، باج و نرخ دوو دیوی یەك دراو پێکدەهێنن، واتا سیاسەتی باجدانان، بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ کار دەکاتە سەر نرخی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان، بە دەربڕینێکی دیکە قەبارەی باجەکان کاریگەری ڕاستەخۆیان هەیە لە سەر گیرفانی بەکاربەران. لێرەدا دەمانەوێت سەرنجتان بۆ جۆرێکی باج ڕابکێشین کە پێی دەوترێت باجی (باجی کڕین - Purchase Tax)، ئەم جۆرە باجە لە زۆربەی هەرە زۆری وڵاتانی دونیادا بوونی هەیە و کاریگەری ڕاستەوخۆی لە سەر کڕیاران هەیە. خۆشبەختانە یان بەداخەوە ئەم جۆرە باجە (لە وڵاتی خۆمان) بوونی نییە، چونکە داهاتی سەرەکی ئێمە نەوتە (حەیاتەکەیە).؟؟

باجی کڕین :

باجێکی ناڕاستەوخۆیە لە ناو نرخی ئەو شمەك و خزمەتگوزاریانەی کە لە بازاڕی هەندێك وڵاتاندا دەفرۆشرێت بەدیدەکرێت. ئەمەش بە چەند ڕێژمیەکی جیاواز لە سەر بەرهەمە جیاوازەکاندا دەسەپێنرێت. بۆ زیاتر تێگەیشتن لەو جۆرە باجە سەیری ئەو نموونەیەی خوارەوە بکەن:

گریمان: کۆمپانیای (X) بە بڕی (٢٥$) هەزار دۆلار، شتی لە کۆمپانیای (Y) کڕیوە، (بە بێ هەژمارکردنی باجی کڕین)، کۆمپانیای (X) ئەو بەرهەمانە بە نرخی (٣٥$) هەزار دۆلار، دەفرۆشێتەوە(بە بێ هەژمارکردنی باجی کڕین)، گریمان خەرجییەکانی کۆمپانیای (X) یەکسانە بە (١٠$) هەزار دۆلار، بڕی یاخود ڕێژەی قازانج یەکسانە بە (١٥٪). ئەو کاتە کۆمپانیای (X) دەتوانێت بە پێی ئەم هاوکێشەیە دەتوانێت بڕی قازانجی خۆی دیاری

بکات.((١٩،٧٥٠=٣٥٠٠٠-١٠٠٠٠-(٣٥٠٠٠-١٥٪:١٠٠٪).()). بەم شێوەیە ئۆرگانی باج وەرگرتن دەتوانێت ئاستی باجی کرێن دیاری بکات.

ئێستاکە بۆ تێگەیشتنی زیاتر لە چەند خاڵێکدا پەیوەندی باج بە نرخەوە دەخەینە ڕوو.

- چەند ئاستی باج بەرزتر بێت، ئەوا نرخەکانیش بەرز دەبنەوە، چەند نرخەکان بەرز بن، ئاستی باجیش بەرز دەبێتەوە.

- چەند ئاستی باج بەرز بێت، ئەوا بەکابردن کەمتر دەبێتەوە، چەند ئاستی باج نزمتر بێت ئەوا بەکاربردن زیاتر دەبێت.

- مەرج نییە هەر نزمکردنەوەیەکی ئاستی باج، ببێتە هۆی نزمبوونەوەی نرخەکان.

- نزمکردنەوەی ئاستی باج، دەبێتە هۆی زیاتر کاراکردنی کۆمپانیاکان، بەمەش توانای بەکاربردن زیاتر دەبێت.

- چەند باج لە سەر داهات واتا قازانجی کۆمپانیاکان کەمتر بێت، ئەوا ئاستی وەبەرهێنان زیاتر دەبێت.

ئەوەی ماوەتەوە لەم پەرەگرافەدا ئاماژەی پێ بدەین ئەوەیە کە، سستەمی پێکهێنانی یاخود سەپاندنی باج، یەکێکە لەو ئامرازە کاریگەریانەی کە حکومەت بەهۆیەوە دەتوانێت، نرخی کاڵا و خزمەتگوزارییەکانی پێ ڕێك بخات.

٨-٣ کاریگەری ڕەفتاری بەکاربەر لە پێکهێنانی نرخەکاندا

ئەوەی لە بیرمان بێت ئەوەیە کە، بەکاربەر یاخود کڕیار پێوەری سەرەکی دیاریکەربوونی چالاکییە ئابوورییەکانە، بە واتایەکی تر بەکاربەر بڕیاردەری سەرەکییە لە بازاڕەکاندا.هەر ئەم هۆیەشە وای کردووە کە کۆمپانیاکان لە پێناوی سەرکەوتنی بزنسەکەیاندا، زانیاری بنەڕەتیی دەربارەی بەکاربەران ئامادە بکەن، یەکێك لەو زانیارییە بنەڕەتیانە بریتییە لە زانیاری دەربارەی (ڕەفتاری بەکاربردن - Comsumption behavior)، واتا دیاریکردنی تایبەتمەندییەکانی بەکاربەرو هەڵس و کەوت و ڕەفتاری بەکاربردنیی لە بازاڕەکاندا . تێخوێندنەوەی تایبەتمەندییەکانی بەکاربەر دیاریکردنی ژمارەی ئەو بەکاربەرانە، دەخوازێت، کە کۆمپانیا بۆ ئاڕاستە بوونیان کۆشش دەکات و، زانیارییەکانی تر دەربارەیان، کە تەمەن و پاشخانی کۆمەڵایەتییان دەگرێتەوە، واتا خێزاندارن یا نا، ئاست و ڕەوشی ئابووریان، بە تایبەت ئەو گۆڕمانەی، کە بۆ کڕینی ئەوەی دەخرێتە ڕوو تەرخانی دەکەن، سەرەڕای زانیارییە بنەڕەتییە گرنگەکانی تر بۆ هەڵسەنگاندنی توانستیان لە کڕین. هاندەرەکانی کڕین و نەرمی خواست : هەروەها پێداویستیی بەوەش هەیە، کە تێخوێندنەوەیەکی هاندەرەکانی کڕین بکات، واتا هۆکارەکانی کڕینی ئەوەی دەخرێتە ڕوو لە لایەن بەکاربەرە پێشبینی کراوەکان، دەکرێت ئەم هاندەرانە لە بەر پێداویستیی بنەڕەتیان بێت، کە ناتوانن دەستبەرداری

بین، یا لەبەر خۆدەرخستن یا برەو دان بە خود بێت، دیاریکردنی هاندەرەکانی کڕین کاریگەری لە نرخ دانان و برەودان و چالاکییەکانی تری بازاڕکاری دەکات. نەرمی لە خواست: دیاریکردنی هاندەرەکانی کڕین بۆ یارمەتی دان لە دیاریکردنی بابەتێکی تری گرنگ بۆ بازاڕکاری پێویستە ئەویش نیانیی یاخود نەرمی خواستی ئەوەی دەخرێتە ڕوو، نیانیی خواستیش ڕوونی دەکاتەوە تا چ ئاستێك بەکاربەر دەتوانێت دەستبەرداری ئەوەی دەفرۆشرێت ببێت، لەبەر هۆکاری ئابووری یا شتی تر، هەر وەك نیانیی خواست خواستێکی زۆر گۆڕاوە، ئەوەی خەڵکی بۆ نموونە بۆ خۆدەرخستن دەیکڕن، بەڵام خواستی نەرمیان، خواستێکە زۆر بە ڕەوشی کتوپڕی کاریگەر نابێت. هەر وەك سەبارەت بەو کڕاوانەی خەڵکی بە گرنگ گوزارشتی دەکەن، کە ناتوانن دەستبەرداری بین. نەرمی لە خواستدا گوزارشتە لە فاکتەرێکی گرنگ لە چالاکییە بازاڕکارییەکان، بە تایبەت نرخ دانان و برەودان. ڕەفتاری بەکار بەر : هەروەها کۆمپانیاکان پێویستیان بەوە هەیە، کە خوێندنەوە بۆ ڕەفتار و هەڵس و کەوتی بەکاربەریی بەکاربەر بکات، واتا ڕێچگەی بازاڕکردنی، لەوەی ئەگەر چەند بازاڕێك بە چاك دەزانێت هی تر نا، هەندێك کات و هی تر نا، ئایا دەسوورێتەوە و بەراوورد دەکات یا لە نزیکترین و یەکەم بازاڕ دەکڕێت...هتد.

لەم سۆنگەیەوە، دەتوانیین بگەینە ئەوەی کە، هەرچەندە نرخەکان کاریگەریان هەیە لە ساغکردنەوەو ڕاکێشانی بەکاربەران بۆ کڕینی بەرهەمەکان، لە هەمان کاتیشدا ڕەفتارو هەڵس و کەوت و مینتالیتی بەکاربەرانیش کاریگەری ڕاستەخۆیان هەیە لە سەر ستراکتوری یاخود پێکهێنانی نرخەکاندا.

بێگومان نرخی هەر شمەك و خزمەتگوزارییەك کاردانەوەی خۆی هەیە لە سەر ڕەفتاری بەکاربەر، بۆیە ئەم بابەتە بۆتە جێگەی بایەخپێدانی مارکیتینگ. کاردانەوە لە سەر نرخەکان یاخود (سۆزداری نرخەکان - Pricing emotion)، کڕیار ڕەنگە کاردانەوەی پۆزەتیڤانە یاخود نێگەتیڤانەی لا دروست بێت بەرامبەر ئەو نرخانەی دێتە بەرچاووی، بەڵام کاتێك جێنگەی شوێنی فرۆشتنی بەرهەمەکان ژینگەیەکی سەرنجڕاکێشەر و ڕازاوە بێت، ئەوا خۆشیەك لە دڵی

کڕیاردا دروست دەبێت، کاتێك کڕیار لە لایەن فرۆشیارەوە بە شێوازێکی جوان پێشوازی لێ دەکرێت بە هەمان شێوە کاردانەوەیەکی پۆزەتیڤانە لە لای کڕیار دروست دەبێت، بە دەربڕینێکی تر، چۆنیەتی پەیوەندی و پێشوازیکردن لە کڕیار، کاریگەری ڕاستەوخۆیان لە کاردانەوەی یاخود ئامادەیی بەکاربەراندا هەیە بۆ کڕینی بەرهەمەکان . لەم حاڵەتانەدا ڕەنگە گرانی نرخەکان ئەوەندە کار نەکاتە سەر بڕیاری کڕیارەکان.

وەك دەرکەوتوە، چەند شێوازێکی جیاواز لە سیاسەتی سۆزداری یاخود کاردانەوەی کڕیار بەرامبەر نرخی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان پراکتیك دەکرێت، لە وانەش:

- نرخی دڵخۆشکەر (Pricing joy)

ئەم جۆرە هەستە لە کاتی کڕینی بەرهەمێکدا بە نرخی هەرزانتر لە نرخی ڕاستەقینەی خۆی پەیدا دەبێت، یاخود کاتێك کڕیار بەرهەمەکەی بە نرخێکی هەرزانتر کڕیوە.لە چاوو ئەوەی کە ناسیاوێکی یاخود برادەرێکی تری خۆی کە هەمان بەرهەمی بە نرخێکی بەرزتر کڕیبێت .

- نرخی شادی (Price euphoria)

ئەم جۆرە هەستە وەك ئەوەی پێشوو، لەو کاتەدا پەیدا دەبێت، کاتێك کەسێك لە کۆتایی وەرزی فرۆشتنی بەرهەمەکاندا بە نرخێکی زۆر هەرزانتر بەرهەمەکە دەکڕێت، لە کاتێکدا لە سەرەتای وەرزی فرۆشتندا کەس و خەڵکە نزیکەکانی خۆی بە نرخێکی زۆر گرانتر هەمان بەرهەمیان کڕیبێت.

- نرخی شانازیکردن (Pricing pride)

ئەم جۆرە هەستە ئەو کاتە پەیدا دەبێت، کە کڕیار لە ئەنجامی مامەڵەکردن و گفتوگۆدا، دەتوانێت بە نرخێکی هەرزانتر بەرهەمەکە بەدەست بهێنێت.

- نرخی سەرسامی (Price Surprise)

ئەم جۆرە هەستە ئەو کاتە پەیدا دەبێت، کاتێك کڕیار بەرهەمێك، هەرزانتر وەك لە نرخی چاوڕوانکراو دەکڕێت.

- نرخی بەخیلی (Pricing envy)

ئەم هەستە ئەو کاتە پەیدا دەبێت، کاتێك جیاوازی لە نێوان کڕیار و کڕیارێکی تردا دەکرێت، بۆ نموونە خزمەتی جیاواز بۆ (Vip-status).

- نرخی تووڕەکردن (Price irritation)

ئەم هەستە ئەو کاتە پەیدا دەبێت، کاتێك کڕیار دەچێت بۆ کڕینی بەرهەمێك، لە بری ئەو نرخەر خۆی مەبەستێتی، بەرهەمەکە نرخەکەی زیاتر بێت.

- نرخی پەستانی (Privacy Stress)

ئەم جۆرە هەستە ئەو کاتە پەیدا دەبێت، کاتێك کڕیار لە لایەن فرۆشیارەوە ئیسفزاز بکرێت، ئەو کاتە حاڵەتی پەستان یاخود نارەحەتی لای کڕیار دروست دەبێت.

جگە لەو حاڵەتانەی کە لە سەرەوە ئاماژەمان پێداوە، ڕەنگە حاڵەتی تریش هەبێت. گرنگ ئەوەیە کۆمپانیاکان بە باشترین شێوە، خوێندنەوە بۆ ڕەفتار و هەست و سۆزی بەکار بکەن. چونکە وەك بۆمان دەرکەوت، کاردانەوەی بەکاربەرەرامبەر بە نرخەکان بابەتێکی هەستیارە بۆ سەرکەوتنی بزنس.

جگە لە کاردانەوەی سۆزی بەکاربەر بەرامبەر نرخەکان، ڕەفتارێکی تری بەکاربەر مەیل و حەزەکانێتی بەرامبەر نرخەکان. مەبەست لە حەزی یاخود مەراقی نرخ (Price interest)، ئەوەیە کاتێك کڕیار سوراخی گەڕانە بە دوای نرخەکاندا. وەك ڕێسایەکی گشتی هەرچ کەسێك پێش ئەوەی بڕیاری کڕینی بەرهەمێك بدات، ئەوا پێش ئەوە لە سەرچاوە جیاوازەکانەوە دەگەڕێت بە

دوای ئەو نرخەکەدا کە بە گونجاوی دەزانێت. ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی کە کۆمپانیاکان هەوڵ ئەدەن کە لە ڕێگەی جیاوازەوە نرخی بەرهەمەکانیان بگەیەنن بە بەکاربەران.

لە مارکیتینگدا گرنگی دراوە بە سێ ڕێبەر سەرەکی لە دیاریکردنی مەراقی نرخەکاندا:

- **(بایەخی نرخەکان - Importance of price)**
- **(پێزانینی ئەلتەرناتیڤەکان - Realization price)**
- **(چاودێرکردنی نرخەکان - Search price)**

بەکاربەر لە بڕیاردانیدا بۆ کڕینی هەر بەرهەمێك، ئەهمیەت دەدات بە نرخی بەرهەمەکە، بۆ نموونە: کاتێك بەکاربەر دەیەوێت ئامێری کۆپیکردن بکڕێت، ئەوا جگە لەوەی گرنگی دان بە خێرایی کۆپیکردن و جۆریەتی ئامێرەکە، گرنگیش دەدات بە نرخی ئامێرەکە، سەیر دەکات ئایا ئەو نرخە لە ئاستی ئەو سیفەتی ئامێرەکەدایە یاخود بە پێچەوانەوە. واتا ئایا کەڵك و سوودمەندێتی بەرهەمەکە لە ئاستی نرخەکانیدایە یان بە پێچەوانەوە.

کاتێك بە کاربەر چەند ئەلتەرناتیڤێکی لە بەردەمدا بێت، ئەوا لە کاتی بڕیاردانی کڕینی بەرهەمەکاندا گونجاوترین ئەلتەرناتیڤ هەڵدەبژێرێت .

هەر بە کاربەرێك، پێش ئەوەی بڕیاری کڕینی هەرج بەرهەمێك بدات، پێش هەموو شتێك لە ڕێگەی کەناڵە جیاجیاکانەوە، دەگەڕێت بە دوای هەرزانترین و گونجاوترین نرخدا. بەکاربەر لە کاتی گەڕان بە دوای نرخەکاندا، ئەو نرخانەی بەرچاوو دەکەوێت کە بە شێوەیەکی دیار و ڕوون پێشنیار کراون، بۆیە کۆمپانیاکان بە ڕوونترین و سادە ترین شێوە زانیاری لە سەر نرخی بەرهەمەکانیان بە جۆرێك بڵاودەکەنەوە تاکو زۆرترین بەکاربەر بەر چاووی بکەوێت.

جگە لەوانەی لە سەرەوە باسمان کردووە پسپۆڕان لە مارکیتینگدا گرنگی بە سیاسەتی هاندان یاخود بزواندن لە حەزی نرخەکان دەدەن، وەك :

* (پێداویستیەتی بەکارهێنان - Consumer needs)
* (پێداویستیەتی کۆمەڵایەتی - Social needs)
*(هەوڵی ڕاگرتن - Desire for unloading)
*(کاری بزواندن - Motivation work)

- فاکتەری ئاستی داهات و قەبارەی خێزانەکان، کاریگەریان هەیە لە دیاریکردنی پێداویستیەتی بەکارهێنان . بۆ نموونە چەند داهاتی خێزانێك نزم بێت ئەوا، سەرنجیان یاخود مەراق و خولیای نرخەکان لە لایان زۆرتر دەبێت، پێچەوانەش بە پێچەوانەوە، چەند داهاتی خێزانێك بەرز بێت، ئەوا کەمتر مەراقی نرخەکان دەخۆن. جگە لەوەش خێزانە داهات نزمەکان جۆریەتی بەرهەمەکان بەلایانەوە گرنگ نییە، گرنگ ئەوەیە نرخی بەرهەمەکە هەرزان بێت، واتا تەنها مەراقی هەرزانی نرخەکانێتی نەك شتی تر.

- بۆ جێبەجێکردنی پێداویستییە کۆمەڵایەتیەکان، کۆمپانیاکان ڕێگەی جۆراو جۆرکردنی نرخەکان دەگرنە بەر، بۆ نموونە نرخی بەرز دەخەنە سەر ئەو بەرهەمانەی کەجۆریەتەکەیان یاخود کوالیتی و کەڵکیان زۆرترە، لە کاتێکدا نرخی کەمتر دەخەنە سەر هەمان جۆر بەرهەم، بەڵام بە کوالیتی نزمتر.

- دیارە کاتی هەر کەسێك تا ڕادەیەك سنووردارە، لە بەر ئەوە کڕیار ئەوەندە کاتی بەتاڵی نییە کە هەر بەدوای گەڕانی نرخ و شتکڕینەوە بێت، بۆیە پێویستە کۆمپانیاکان ڕەچاووی ڕاگرتنی یاخود سنوورداریەتی کاتی بەکاربەران بکەن، بۆ ئەمەش دەبێت شوێنی فرۆشتنی بەرهەمەکانیان لە بەکاربەرەوە نزیك بێت . جگە لەوەش پێویستە سستەمێکی یاخود فۆرمێکی وا بۆ کڕیار بڕەخسێنرێت کە بتوانێت بە کەمترین کات کوشتن پێداویستیەکانی بکڕێت .

- دیارە کاتێك کڕیار دەچێتە بازاڕەکان بۆ کڕینی هەر پێداویستییەك، بە لانی کەم یا زۆر شارەزایی و زانیاری هەیە لە سەر نرخەکان، بەڵام کاتێك لە کۆگایەك یاخود هەر شوێنێکی فرۆشتندا، کۆمپانیکان میکانیزمی بزواندن یاخود هاندان دەخەن گەڕ، ئەوا کڕیار چەواشە دەبێت و پرۆسەکە سەرنجی ڕدەکێشێت، ڕەنگە پێویستیەکی ئەوتۆشی بەو بەرهەمە نەبێت، بەڵام بەهۆی پێشکەشکردنی دیاری یان سستەمی نرخ داشکاندن ...هتد. ئەبێت بە تەقەوو بەرهەمەکەش دەکڕێت.

پێزانینی نرخەکان یاخود زانینی نرخەکان (Price of knowledge)، پرۆسەیەکی بەردەوام و درێژخایەنە، جگە لەوەش سیفەتی خۆیەتی هەیە، واتا هەر کەسێك بە پێی تواناکانی خۆی دەتوانێت ئاگاداری نرخەکان بێت، یاخود هەر کەسە شێوازی تایبەت بەخۆی هەیە لە سەر کۆکردنەوەی زانیاریەکان لە سەر نرخی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکاندا. ڕەنگە هەندێك کەس نرخەکان لە هزری خۆیاندا پارێزگاری پێ بکەن و بۆ ماوەیەکی زۆر لە بیریان نەچێتەوە، هەندێکی تر ڕەنگە نرخەکان لای خۆیان لە سەر پەڕاوێك بنووسنەوە، ڕەنگە هەندێکی تر لە کۆمپیوتەردا یاخود لە تەلەفۆنەکەیدا نرخەکان پارێزگاری پێ بکات ...هتد. جگە لەوەش ڕەنگە هەندێك کەس، نرخەکان بە پێی جۆری بەرهەمەکان لای خۆی پۆلێن بکات، یاخود بە پێی کۆمپانیاکان، یاخود کۆگاکانی فرۆشتن ...هتد.

بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە دەربارەی زانینی نرخەکان سەیری وێنەکەی خوارەوە بکەن.

وێنەی (٥-٨) پۆلێنکردنی زانینی نرخەکان

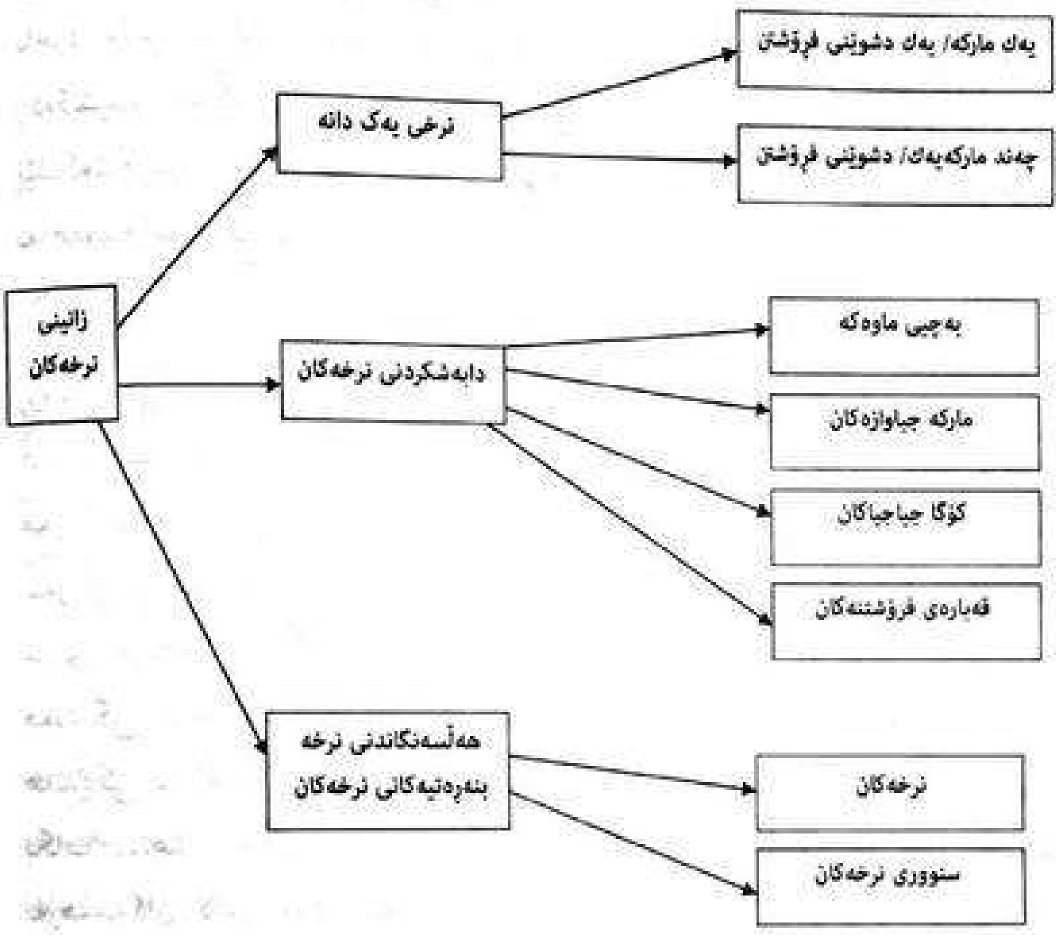
زانینی نرخەکان
نرخی یەک دانە
یەک مارکە/ یەک دشوێنی فرۆشتن
چەند مارکەیەک/ دشوێنی فرۆشتن
دابەشکردنی نرخەکان
بەچیی ماوەکە
مارکە جیاوازەکان
کۆگا جیاجیاکان
قەبارەی فرۆشتنەکان
هەڵسەنگاندنی نرخە بنەڕەتیەکانی نرخەکان
نرخەکان
سنووری نرخەکان

بە بۆچوونی پسپۆڕانی مارکیتینگ بۆ زیاتر ڕێکخستن و لەبەرکردنی نرخەکان باشتر وایە ڕەچاووی ئەم خاڵانەی خوارەوە بکرێت :

- پۆڵینکردنی جۆری بەرهەمەکان، بە پێی ئاڕاستەی بەکارهێنانیان بۆ نموونە: خواردەمەنییەکان، پێداویستیەتی مەتبەخ، پۆشاک ...
- دیاریکردنی نرخەکان، بە پێی وەرزەکانی ساڵ، واتا کاتی پێداویستیەتی بەکارهێنان .
- بەراورد کردنی نرخی بەرهەمەکان لە شوێنە جیاجیاکانی فرۆشتن .

- نووسینەوەی نرخەکان، نوێکردنەوەی نووسینەکە
- چاوودێرکردنی بڵاوکراوەو ڕیکلامەکان لە میدیاکاندا

وەك دەرکەوتووە، ئەو خێزانانەی داهاتیان سنووردارە، زیاتر گرنگی دەدەن بە نرخەکان، زانیاریان زیاترە دەربارەی نرخی شمەك و خزمەتگوزارییەکان، بەڵام ئەو کەسانەی ئاستی داهاتیان بەرزە کەمتر گرنگی دەدەن، بە نرخەکان.

جۆرێکی تری ڕەفتاری کڕیار بەرامبەر لە نرخەکان بریتییە لە، توانای تێگەیشتنی نرخەکان (Perception of price)، ئەم جۆرە کاردانەوەیەی بەکاریەر بەرامبەر نرخەکان، زیاتر سیفەتی خودیی هەیە و دوورە لە کاردانەوەی بابەتیانە. کۆمپانیاکان لەم حاڵەتەدا زیاتر پشت دەبەستن بە تیۆریای سایکۆلۆژی،. واتا بە یارمەتی بنەما بنچینییەکانی چەمکی سایکۆلۆژیا هەوڵ ئەدەن کار بکەنە سەر بڕیار و هەڵبژاردەی کەسەکان لە کڕینی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکاندا.

لەم حاڵەتەدا کۆمپانیاکان لە سەر بنەمای تیۆریای سایکۆلۆژی هەوڵ ئەدەن توانای تێگەیشتنی نرخەکان بۆ خەڵکی ئاسانتر بکەن، بۆ نموونە لە نێو ئەو هەمرو جۆرە نرخە جیاوازانەدا، بۆ ئەوەی کڕیار تووشی سەرلێشێوان نەبێت. کۆمپانیاکان، بە شێوەیەکی ڕوون و گەورە و بەرچاوو، نرخی ئەو بەرهەمانە نیشان دەدەن کە زیاتر بەکاریەریان هەیە. جگە لەوەش نرخەکان بە شێوەیەکی وا ئاسان دەنووسن کە کڕیار بیری نەچێتەوەو یەکسەر بتوانێت لەبەری بکات.

جگە لەوەش، لە نیشاندانی نرخەکاندا، دیاریکردنی سنووری نرخەکان ڕۆڵێکی گرنگ دەبینن لە ساغکردنەوەی بەرهەمەکاندا، بۆ نموونە، گریمان شتێك نرخەکەی ($١٠) بێت، کاتێك فرۆشیار لە بری ئەوەی ($١٠) لە سەر شتەکە بنووسێت، دەنووسێت ($٩،٩٩) ئەو کاتە کڕیار لە بری ئەوەی ($١٠) لە هزریدا تۆمار بێت، ئۆتۆماتیکی تێبینی ژمارەی($٩) دەکات.. جگە لەوەش زۆربەی جار دەبینیین لە سوپێرمارکێت و سەنتەرە بازرگانیەکاندا، بە گەورەیی دەنووسن، فلانە شت نرخەکەی ($٤٣،٩٩) دۆلارە، نرخی دوو دانە ($٨٠) دۆلارە، ئەو کاتە زۆربەی کڕیارەکان بە باشتری دەزانن کە دوو شت

له بری شتێك بكڕن، چونكه نرخی دووان هەرزانتره وەك له یەك دانه...ئەوەی جێگەی سەرنجه، ئەوەیه كه ڕۆژانه داهێنانی نوێ دەكرێت بۆ زیاتر ڕاكێشانی بەكاربەران، یاریكردن به نرخی بنەڕەتی بەرهەمەكان لەگەڵ یاریكردن به ئاستی ڕێژەی قازانج، هەلی زیاتر دەڕەخسێنێت بۆ یاریكردن یاخود گۆڕانی نرخەكان. ئەمەش به شارەزایی له لایەن پسپۆڕانی ماركیتینگەوە بەكار دەهێنرێت..

جۆرێكی تری نرخ دانان كه پێی دەوترێت، نرخی قایلكردنی یاخود دڵخۆشكردنی كڕیار (Price Coustomer Satisfaction)، كاریگەری تەواویان هەیه له سەر ڕەفتاری بەكاربەران. دیاره نرخی هەر بەرهەمێك به شێوەیەك له شێوەكان زۆر گرنگه بەلای كڕیارەوە. بەڵام نەبێت ئەوەمان له بیر نەچێت كه هیچ كەسێك ئامادە نییه، بەرهەمێك بكڕێت ئەگەر دڵخۆشی نەكان یاخود پێی خۆش نەبێت.

بۆ نموونه:

ڕەنگه منداڵێك به كڕینی یاریەكی منداڵانه زۆر دڵخۆشتر بێت لەوەی كه پارچەیەك شوكولاته بكڕێت.. ئەم ڕێسایه به سەر زۆربەی زۆری كەسەكاندا جێبەجێ دەبێت. پسپۆڕانی ماركیتینگ بەهۆی میكانیزم و میتۆدی تایبەتەوە، خوێندنەوە بۆ نرخی دڵخۆشكەرەوە له سەر ڕەفتاری بەكاربەران دەكەن. وەك میتۆدی:

* **پێكهێنانی نرخی چاوەڕوانكراو (Formation of expectations price)**

* **پرۆسەی بەراووردكردن (Comparison process)**

بەهۆی وێنەكەی خوارەوە ناوەڕۆكی میتۆدەكانی سەرەوە و پەیوەندی و كاردانەوەیان له سەر ڕەفتاری بەكاربەر نیشان دەدەین.

وێنەی (٦-٨) پەیدابوون و ئاکامی نرخی دڵخۆشکەر

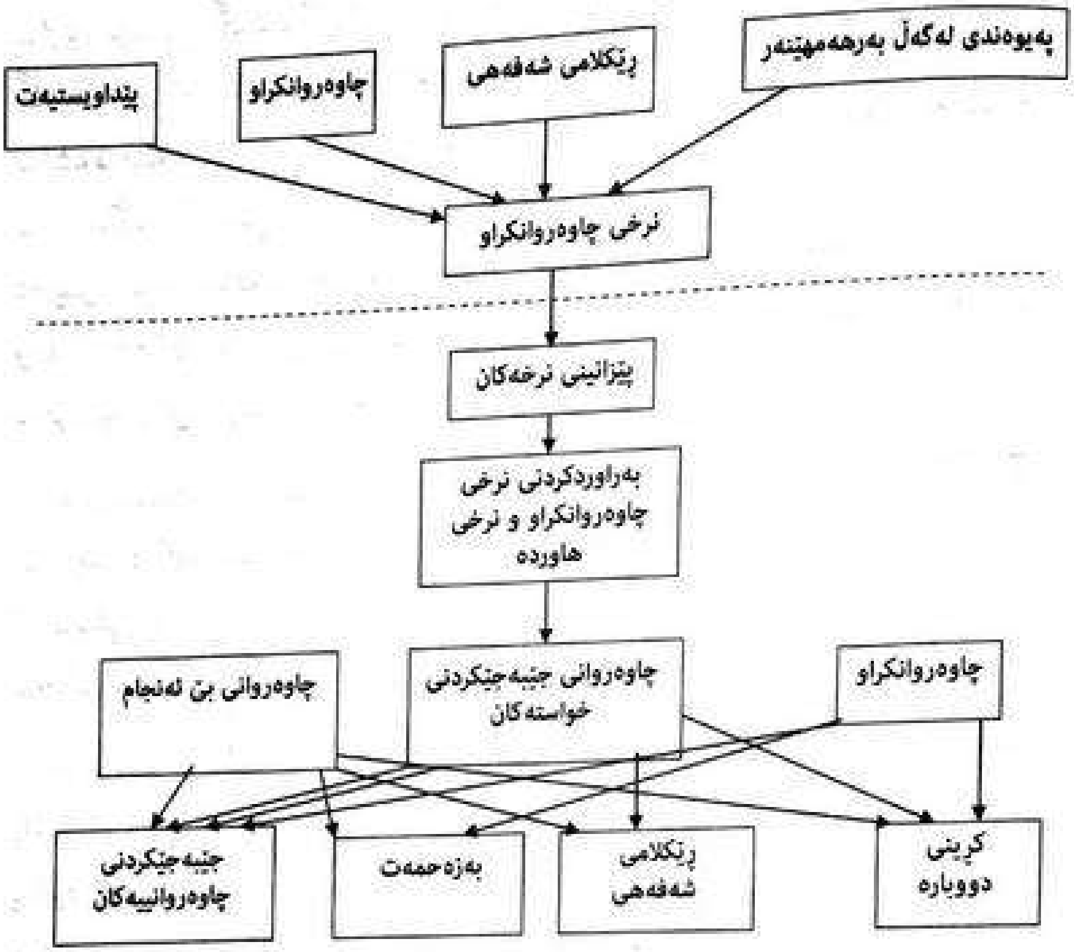
پەیوەندی لەگەڵ بەرهەمهێنەر
ڕێکلامی شەفەهی
چاوەڕوانکراو
پێداویستیەت
نرخی چاوەڕوانکراو
پێزانینی نرخەکان
بەراوردکردنی نرخی چاوەڕوانکراو و نرخی هاوردە
چاوەڕوانکراو
چاوەڕوانی جێبەجێکردنی خواستەکان
چاوەڕوانی بێ ئەنجام
کڕینی دووبارە
ڕێکلامی شەفەهی
بەزەحمەت
جێبەجێکردنی چاوەڕوانییەکان

جگە لەوانەش، چەند پێوەرێکی یاخود مێتۆدی تریش هەن، کە کاریگەری دەکەنە سەر قایلکردنی یاخود دڵخۆشکردنی بەکاربەران، لەوانەش :

- **شەفافیەتی نرخەکان (Price transparency)**
- **سوودمەندێتی نرخەکان (Price advantage)**
- **دڵنەوایی لە نرخەکان (Price auspiciousness)**
- **متمانەی نرخەکان (Price reliability)**
- **دروستی نرخەکان (Correct Pricing)**

مەبەست لە شەفافیەتی نرخەکان، ئەوەیە کە چەند کۆمپانیاکان لە پیشاندانی نرخەکاندا شەفاف بن، ئەوا ژمارەی کڕیارەکان زیاتر دەبن، بۆ نموونە: کۆمپانیاییەکی بواری بزنسی گەشتوگوزار، نرخی (١٠٠٠$) دۆلار، بۆ ماوەی هەفتەیەك، گەشتکردن لە سلێمانیەوە بۆ ئەستەمبول دیاری دەکات . ئەگەر کۆمپانیاکە بە شەفافانە ناوەڕۆکی یاخود بەرنامەی گەشتە بۆ گەشتیاران ڕوون نەکاتەوە، ئەوا ئەگەر گەشتی یەکەمیشی سەرکەوتوو بێت، گەشتەکانی تری شکست دەهێنن. کۆمپانیاکە دەبێت بە شێوەیەکی شەفاف خزمەتگوزارییەکانی بەو نرخە واتا (١٠٠٠$) ەکە، ڕوون بکاتەوە، بۆ نموونە (ڕۆشتن و هاتنەوە بە فڕۆکە یاخود بە پاس، ئوتێل.. نانخواردن ... گەڕان...).

مەبەست لە سوودمەندێتی نرخەکان، ئەوەیە، ئایا ئەو بەرهەمە بەو نرخە چ سوودێك دەگەیەنێت بە کاربەر، واتا سوودمەندێتی یاخود کەڵکی بەرهەمەکە لە ئاستی ئەو نرخەدایە کە فرۆشیار داوای دەکات . بە واتایەکی تر پێویستە نرخەکان لە ئاستی کەڵکی بەرهەمەکاندا بن.

مەبەست لە دڵنەوایی نرخەکان، ئەوەیە، کە فرۆشیار لە کاتی مامەڵەکردندا یاخود لە کاتی کڕینی هەر بەرهەمێکدا، دڵنیا بێت لەوەی کە هەڵیان نەخەڵاندووە، یاخود فێڵی لێنەکراوە. ئەو کاتە کڕیار جارێکی تر دەگەڕێتەوە بۆلای هەمان فرۆشیار، چونکە دڵنیایە لەوەی کە فێڵی لێ ناکەن یاخود لە خشتەی نابەن.

متمانە دروست بوون لای کڕیار بەرامبەر کۆمپانیایەکی دیاریکراو، یاخود فرۆشیارێکی ناسراو، هەر وەك دڵنیا بوونە، جیاوازیەکەی لەوەدایە کە ڕەنگە لە داهاتوودا تەنها خزمەتگوزاری ئەو کۆمپانیایە بەکاربهێنێت و ڕیکلامیشی بۆ بکات.

مەبەست لە دروستی نرخەکان، ئەوەیە، چەند کۆمپانیاکان بە شێوەیەکی دروست، نرخی ڕاستەقینەی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان، پێشکەش بە کڕیاران بکەن، ئەوا کۆمپانیاکە متمانەی زیاتر دەبێت لە بازاڕدا. ئەمەش دەبێتە هۆی زیادبوونی ژمارەی بەکاربەرەکانی.

٤-٨

نرخ وەك پێوەرێك بۆ جۆریەتی بەرهەمەکان

نرخ دانان بە پێی جۆریەتی بەرهەمەکان، یەکێکە لە چالاکییەکانی پسپۆرانی مارکیتینگ. زۆربەی خەڵکی جۆریەتی بەرهەم و خزمەتگوزارییەکان بەلایانەوە گرنگترە وەك لە نرخەکەی. ئەم حاڵەتە هەردوو ڕامانی خودیی و بابەتی لە خۆ دەگرێت . هەر وەك دەرکەوتووە زۆربەی کەس وا تێگەیشتوون چەند نرخی بەرهەمێك بەرز بێت ئەوا بێگومان کوالێتی بەرهەمەکەش بەرزە. بۆ نموونە زۆربەی بەکاربەران، هێماو مارکەو بە ناوبانگی بەرهەمەکان وەك پێوەرێك یاخود نیشاندەرێك لە کڕینی بەرهەمەکاندا پەیڕەو دەکەن، چونکە وەك دەرکەوتووە، کوالێتی بەرهەمە بەناوبانگ و براندەکان ئاستیان بەرزە و هیچ گومانێك لای کەس دروست ناکات.

لەم سۆنگەیەوە دەتوانیین لە چەند خاڵێکدا، پەیوەندی نرخ و کوالێتی بەرهەمەکان بخەینە ڕوو:

١- لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، چەند نرخی بەرهەمێك بەرز بێت، ئەوا گومان لە کوالێتی بەرزی بەرهەمەکە ناکرێت، واتا بەرزی نرخ نیشاندەری کوالێتی بەرزی بەرهەمەکەیە.

٢- زۆر جار لە بەر ناسراوی و کوالێتی بەرزی بەرهەمەکە، هیچ کەلێنێك بۆ مامەڵەکردن واتا داشکاندنی یاخود کەمکردنەوەی نرخەکە نامێنێتەوە، واتا بەرهەمی کوالێتی بەرز هیچ هەلێك بۆ گفتوگۆکردن لە کەمکردنەوەی نرخەکاندا ناهێڵێتەوە.

٣- نرخ خۆی لە خۆیدا وەك سیگناڵێك وایە بۆ جۆریەتی بەرهەمەکان، چەند نرخ نزم بێت ئەوا بێگومان کوالێتی بەرهەمەکەش نزمە، پێچەوانەش بە پێچەوانەوە، جگە لەوەش بەرهەمە کوالێتە بەرزەکان ئەوەندە پێویستیان بە ڕیکلامکردن نییە لە چاو بەرهەمەکانی تردا.

هەر کەسێك یاخود هەر کڕیارێك تێگەیشتنی تایبەتی بەخۆی هەیە بەرامبەر نرخی ئەو بەرهەمانەی کە بڕیاری کڕینی دەدات، واتا بڕیاردان لە کڕینی بەرهەمێکی دیاریکراو زیاتر بڕیارێکی خودیە. بۆ نموونە، کاتێك کڕیار هەست دەکات، نرخی بەرهەمەکە لەگەڵ جۆریەتی یاخود کوالێتی شتەکەدا ناگونجێت، ئەوا دوودڵ دەبێت لە بڕیارداندا، بەڵام ئەگەر هاتوو هەست بکات کوالێتی بەرهەمەکە بەرزەو نرخەکەشی گونجاوە، ئەو کاتە هیچ گومانێکی نامێنێت و بە بێ یەك و دوو بڕیار لە کڕینی بەرهەمەکە دەدات.

بەم شێوەیە دەتوانیین بڵێین ئەرکی خستنەڕوو، زیاتر لە سەر بڕیارو خواستی تاکەکان وەستاوە، بە دەربڕینێکی تر بڕیاری کەسەکان لە کڕینی بەرهەمەکاندا، بەستراوە بە کوالێتی بەرهەمەکە و نرخی بەرهەمەکەوە. نرخی بەرهەمەکان وەك نیشاندەرێك گوزارشت لە جۆریەتی بەرهەمەکە دەکەن، بە پێچەوانەشەوە، کوالێتی بەرهەمەکانیش وەك نیشاندەرێك گوزارشت لە نرخەکەی دەکەن.

وەك لە پراکتیکدا دەرکەوتووە، هەندێك جار بەرزی نرخەکان، مەرج نییە لە ئاستی کوالێتی بەرزی بەرهەمەکاندا بن. ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆیەك، لەوانە، لاسایی کردنەوە لە بەرهەمهێنانی بەرهەمە ناسراوەکان، یاخود کۆپیکردنەوەی شتەکان، لە ژێر ناوی بەرهەمە ناسراوەکاندا، هەندێك جار بە جۆرێکی وا کۆپی بەرهەمەکان دەکرێتەوە، کە زۆر زەحمەتە لەگەڵ،

ئۆرگیناڵەکەدا لێك جیابکرێتەوە. جگە لەوەش، لە بەر گەڕان بە دوای هێزی کاری هەرزان و خۆدزینەوە لە باج، کۆمپانیاکانی دایك، چالاکییەکانیان دەگوازنەوە بۆ ئەو شوێنانەی کە هێزی کار تیایاندا هەرزانە، ئەمەش دەبێتە هۆی دابەزینی کوالێتی بەرهەمەکە..

شارەزایانی بواری مارکیتینگ پێیان وایە، کە کوالێتی بەرهەمەکان بەستراون بە سووڕی ژیانی بەرهەمەکەوە، کاتێك کە کۆمپانیای دایك چالاکییەکانی خۆی دەگوێزێتەوە بۆ شوێنێکی تر، ئەوا تووشی کێشەی کەم ئەزموونی و کەم شارەزایی کارمەند و کرێکارەکانی ئەو شوێنە دەبێتەوە، ئەمەش کاریگەری ڕاستەوخۆ دەکاتە سەر ئاستی کوالێتی بەرهەمەکە، کۆمپانیاکان بۆ چارەسەرکردنی ئەو دیاردەیە، دوو ڕێگایان لە بەردەمدایە، یەکەمیان، مەشقپێکردن و فێرکردنی کرێکارەکان، دووەمیان، دابینکردنی سەرپەرشتیار و پسپۆڕی شارەزا لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا، نەبێت ئەوەمان بیر نەچێت کە هەردوو حاڵەتەکە دەبنە هۆی زیادبوونی خەرجییەکانی کۆمپانیاکە.

ئەوەی شایانی باسە، ئەوەیە، کە پرسەی پەیوەندی نێوان نرخ و کوالێتی بەرهەمەکان، تاکو ئەم ساتەش، جێگەی مشتومڕی نێوان پسپۆڕانی ئابوورییە، بە دەیان توێژینەوەی جیاواز لە کتێب و بڵاوکراوەکاندا بەرچاوو دەکەون. بۆیە ئێمە لێرەدا ئاماژە بەو توێژینانە دەدەین کە بەلامانەوە پەسەندترە لە چاوو توێژینەوەکانی تردا.

لە پەیوەندی و تێکهەڵچوونی نێوان نرخ و کوالێتی بەرهەمدا، نرخ وەك پێوەرێك یاخود نیشاندەرێکی ناڕاستەکەر خوێندنەوەی بۆ دەکرێت، لە سەر بنەمای یاخود مۆدێلی (نرخ - بەناوبانگی، Price-image)، کە دەکرێت لە چەند خاڵێکدا کورتی بکەینەوە:

١- دروستی ئاستی نرخەکان لەگەڵ ئاستی کوالێتی (بە ناوبانگی) بەرهەمەکە.

٢- ئەگەر هاتوو ئاستی کوالێتی بەرهەمەکان وەك خۆی ڕاست و دروست بێت، ئەوا ڕەنگە زۆربەی کڕیارەکان ببنە بەکاربەری هەمیشەیی. ئەو کاتە شانسی ساغکردنەوەی بەرهەمەکە لە بازاڕەکاندا زیاتر دەبێت.

٣- ئەگەر هاتوو کوالێتی بەرهەمەکە، لە ئاستی چاوەڕوانکراوی کڕیارەکاندا نەبێت، ئەوا هیچ شانسێکی ئەوتۆ نامێنێتەوە بۆ ساغکردنەوەی بەرهەمەکە.

٤- هەندێك جار لە بەر بەناوبانگی بەرهەمەکە یاخود کۆمپانیاکە، کڕیار نایەوێت قەناعەت بە ئاستی نزمی بەرهەمەکە بکات، ئامادیە بە نرخێکی بەرز بەرهەمەکە بکڕێت، هەرچەندە ئەو نرخە ناگونجاویش بێت لەگەڵ جۆریەتی بەرهەمەکەدا.

لەو سۆنگەیەوە، دەتوانیین بگەینە دەرئەنجامی ئەوەی کە، پێویستە هەوڵی گونجاندنی نرخ و کوالێتی بەرهەمەکان بە جۆرێك بدرێت، کە لە ئاستی چاوەڕوانی بەکاربەرەکاندا بێت.

وەك ڕێسایەکی گشتی و باو، وا دەردەکەوێت، کە هەر بەرهەمێکی نوێ کوالێتەکەی یاخود سیفەتەکانی لەوەی پێشووتر باشترە، یاخود هەر مۆدێلێکی نوێ، لە مۆدێلەکەی پێشتر بەرزترە...هتد. بەڵام بە پێی توێژینەوەکان دەرکەوتووە کە (٢٠٪) ی بەرهەمە نوێیەکان، ئەو ڕێسایە بە سەریاندا جێبەجێ نابێت. واتا ڕەنگە کوالێتی بەرهەمە نوێیەکە نزمتر بێت، لە چاوو بەرهەمەکەی پێشتردا.

بۆ نموونە:

لە ساڵی ١٩٨٩ دا، کاتێك مۆدێلی نوێی ئۆتۆمۆبیلی (Audi-V8)، کەوتە بازاڕەکانەوە، نرخەکەی بریتی بوو لە (١٠٠) هەزار یۆرۆ، بەڵام دەرکەوت کە سیفەتەکانی ئەو مۆدێلە نوێیە، لە ئاستی چاوەڕوانکراوی کڕیارەکاندا نەبوو، یاخود هیچ جیاوازیەکی ئەوتۆی لە چاوو مۆدێلەکانی پێشووتری تێدا بە دی نەدەکرا، بۆیە نرخەکەی دابەزی بۆ (٨٥) هەزار یۆرۆ. ئەم نموونەیە جارێکی تر بۆمان ڕووندەکاتەوە، کە پێویستە ئاستی نرخەکان لەگەڵ ئاستی کوالێتی بەرهەمەکان گونجاوبن.

بۆ زیاتر بەرچاوو ڕوونی لە وێنەکەی خوارەوەدا، گونجاندنی نرخ و کوالێتی بەرهەم نیشان دەدەین.

وێنەی (٧-٨) گونجاندنی نرخ و کوالێتی بەرهەم

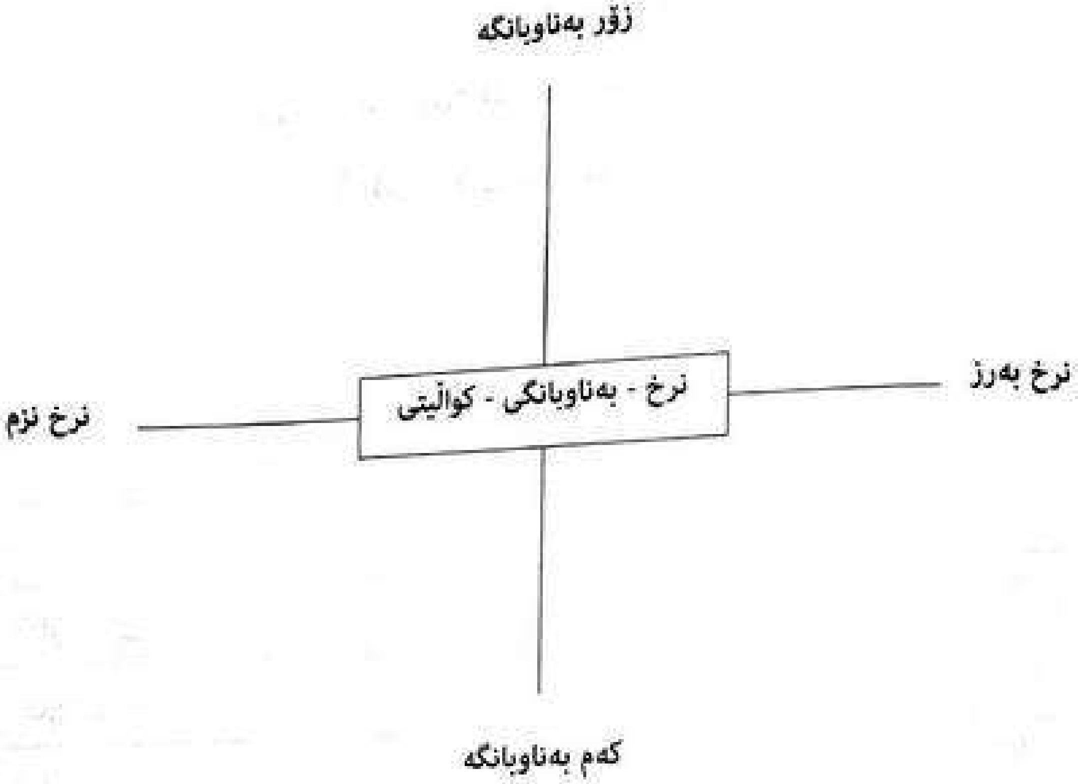
زۆر بەناوبانگە
نرخ بەرز
نرخ - بەناوبانگی - کوالێتی
نرخ نزم
کەم بەناوبانگە

ئەوەی ماوەتەوە لێرەدا ئاماژەی پێ بدەین، ئەوەیە کە، تێبینی دەکرێت لەم سەردەمەدا، تەنانەت ئەو کەسانەشی کە داهاتیان سنووردارە، مەیلیان زیاترە بەلای کڕینی ئەو بەرهەمانەی کە کوالێتیان بەرزە. بۆیە زۆربەی کۆمپانیاکان بایەخی تەواو دەدەن بە بەرزکردنەوەی ئاستی کوالێتی بەرهەمەکانیان. پەندێکی کۆنی ئەوروپایی دەڵێت (من ئەوەندە دەوڵەمەند نیم، تاکو هەموو ڕۆژێك شتی هەرزان بکڕم)، مەبەست لەم پەندە ئەوەیە، باشتر وایە یەك جار شتێکی باش بکڕیت و ماوەیەکی زۆر بەکاری بهێنیت، وەك لەوەی چەند جارێك شتی خراپ بکڕیت و ماوەیەکی کەم بەکاریبهێنیت.

فەرهەنگۆکی هەندێك لە
زاراوەو دەستەواژەکان

کوردی	English
بازاڕکاری	*Marketing*
کارگێڕی	*Management*
بەرهەم	*Product*
نرخ	*Price*
دابەشین، شوێن	*Place*
ساغکردنەوە	*Promotion*
بازاڕ	*Market*
هاوسەنگی خواست و خستنەڕوو	*Equilibrium of demand and spply*
هاوسەنگی بازاڕ	*Market equilibrium*
سستەمی مارکیتینگ	*Marketing system*
پرۆسەی مارکیتینگ	*Marketing process*
بینچمارکێت	*Benchmarking*

پلانی مارکیتینگ	*Marketing plan*
پرنسیپەکانی مارکیتینگ	*Marketing principles*
مارکیتینگی شیکارنەکراو	*Undifferentiated marketing*
شیکاری مارکیتینگ	*Differentiated marketing*
چڕکردنەوەی مارکیتینگ	*Concentrade marketing*
گۆڕانی مارکیتینگ	*Conversion marketing*
هاندەری مارکیتینگ	*Stimulating marketing*
گەشەی مارکیتینگ	*Develop marketing*
ڕێمارکیتینگ	*Remarketing*
سافکردنی مارکیتینگ	*Sinhromarketing*
پشتگیریکردنی مارکیتینگ	*Supporting marketing*
دێ مارکیتینگ	*Demarketing*
بەرهەڵستی مارکیتینگ	*Demand-reducing marketing*
مارکیتینگی بازرگانی	*Commercial marketing*
مارکیتینگی نیشتمانی	*National marketing*
مارکیتینگی ناووچەیی	*Regional marketing*
مارکیتینگی لۆکاڵی	*Local marketing*
مارکیتینگی نێونەتەوەیی	*International marketing*
مارکیتینگی هەنارده	*Export marketing*
گلۆباڵ مارکیتینگ	*Global marketing*
مارکیتینگی جیهانی	*World marketing*

مارکیتینگ لە بواری بەکارهێناندا	*Consumer marketing*
مارکیتینگی پیشەسازی	*Industrial marketing*
مارکیتینگی وەبەرهێنان	*Investment marketing*
مارکیتینگ لە بواری خزمەتگوزاریدا	*Marketing service*
ماکرۆ مارکیتینگ	*Macro marketing*
ژێرخانی ئابووری	*Infrastructure*
مارکیتینگی کۆمەڵایەتی	*Social marketing*
مێگا مارکیتینگ	*Mega marketing*
ماکرۆ گرووپ	*Macro group*
ڕامان	*Concept*
ڕامانی بەرهەمهێنان	*Production concept*
ڕامانی شتومەك	*Commodity concept*
ڕامانی ساغکردنەوە	*Marketable concept*
ڕامانی نەریتی مارکیتینگ	*Traditional market concept*
نەریتی کۆمەڵایەتی لە ڕامانی مارکیتینگدا	*Concept of social-ethical marketing*
مارکیتینگی هاوبەشایەتی	*Marketing cooperation*
مارکیتینگی زانیاریەکان	*Information marketing*
ناو هاو، نوێگەرایەتی	*Know-how*
پەیوەندی گشتی	*Public Relations*
پرۆسەی بەکارهێنان	*Consumption process*

تۆژینەوە	*Research*
پلاندانان	*Planning*
نرخ دانان	*Pricing*
ساغکردنەوەودابەشکردنی بەرهەم	*Distribution and sale of goods*
نەرکۆکە	*Subfunction*
شرۆڤەکردنی ژینگەی دەرەکی	*Analysis of the external environment*
ڕێکخستنی بەرنامەی بەرهەمهێنان	*Coordination of production*
پشکنینی بازاڕو شرۆڤەکردنی بەکاریەران	*Market research and analysis of consumer*
شرۆڤەکردنی تواناکانی بەرهەمهێنان	*Capability to produce firm*
توێژینەوەی سیاسەتی بازرگانی	*Study of commercial policy*
پلانڕێژی جموجۆڵی بەرهەمەکان و ساغکردنەوەیان	*Goods movement planning and marketing*
ڕێکخستنی بزنس و هاندانی پرۆسەی ساغکردنەوە	*Business demand and sales promotion*
دیاریکردنی ئامانج و ستراتیژیەتی چالاکییەکانی کۆمپانیا لە بازاڕەکاندا	*Grounding in the formation of goals and strategies of firm market*
سیاسەتی نرخاندن لە بزنسدا	*Business pricing policy*
بەڕێوەبردنی چالاکییەکانی مارکیتینگ	*Management of marketing*
دابەشکردن و بەکارهێنانی کاڵا و خزمەتگوزارییەکان	*Distribution and consumption of goods and services*

تێکەڵ بوون، یەکبوون	*Integrating*
مارکیتینگ-میکس	*Marketing-mix*
تیۆریای بڕیاردانی ژیرانە	*Theory of rational dicision-making*
تیۆریای سایکۆلیژی لە بڕیارداندا	*Psychological theory of decision-making*
سەرچاوەکان	*Resources*
جێبەجێکەر	*Action*
بەکارهێنەر	*Users*
پرۆسە	*Process*
کارمەندان	*Personal*
شمەکی جۆراوجۆر	*Commedity mix*
جۆری گرێبەست	*Contractual mix*
گەهاندنی ڕاشکارانە	*Communicative mix*
جۆرواوجۆریەتی گواستنەوە	*Distribution mix*
سیاسەتی بەرهەمهێنان	*Product policy*
سیاسەتی گرێبەستن	*Contractual policy*
سیاسەتی گەهاندن	*Communication policy*
سیاسەتی دابەشکردن	*Distribution policy*
پرۆسەی بەڕێوەبردنی مارکیتینگ	*Process of marketing management*
پێشبینیکردن	*Forecast*
ستراتیژ	*Strategics*

جێبەجێکردن و کەنترۆڵکردن	*Implementation and control*
توێژینەوەی بازاڕ	*Market research*
توێژینەوەی مارکیتینگ	*Maeketing rssearch*
پەیوەندی پێچەوانەیی	*Full-back*
پێوەری هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکان	*Full-fowrard*
دیزاین	*Desing*
توێژینەوەی لاوەکی، یاریدەدەر	*Desk research*
توێژینەوەی سەرەتایی	*Primany research*
ڕێژگە، ماتریس	*Matrix*
تۆمارکراو	*Panel*
میتۆدی دیلفی	*Delphi method*
میتۆدی گفتوگۆی میشکەکان، گوشینی میشکەکان	*Methods brainstorming*
ڕێژگەی سەرکەوتن	*Matrix of success*
ڕوخساری بازاڕ	*Market segmetaton*
دابەشکردنی هەمووەکی	*Makrosegment*
دابەشکردنی بەشەکی	*Microsegment*
دابەشکردنی قووڵ	*Depth segmentation*
دابەشکردنی تەریبی، ئەستوونی	*Segmentation breadth*
دابەشکردنی پێش وەخت	*Preliminary segmentation*
دابەشکردنی کۆتایی	*Final segmentation*

مارکیتینگی چڕکراوە	*Concentrated marketing*
پشکنیین	*Diagnostics*
پشکنینی شیتەڵکاری	*Analytical diagnostics*
پشکنینی پسپۆڕان، شارەزایان	*Expert diagnostics*
تاوتێکردنی پشکنینەکان	*Simulation diagnostics*
مۆدێلی ماتریسی بەرهەم-بازاڕ	*Model matrix of product-market*
مۆدێلی پرۆتێر	*Porter model*
ڕیسك، سەرکێشی	*Risk*
ئاستی هەمووەکی	*Macro level*
ئاستی کەرتەکان	*Mega- level*
ئاستی بەشەکی	*Micro level*
بزنس پلان، پلانی سەوداکاری	*Business plan*
پلانی مارکیتینگ	*Marketing plan*
پرۆسەی پلاندانانی مارکیتینگ	*Planning marketing process*
ئامانجی گونجاو	*Commensurability goals*
ڕوونی ئامانجەکە	*Specific goals*
هەمەئاهەنگی ئامانجەکان	*Compatibility purposes*
ژتهاتی ئامانجەکان	*Eligibility perposes*
دینامیکی ئامانجەکان	*Dyuamic goals*
شیکردنەوەی گریمانی	*Situational analysis*
شیکردنەوەی بەکاریەران	*Comprtition analysis*

شیکردنەوەی فرۆشیارەکان	*Vendor analysis*
تواناو سەرچاوەکانی مارکیتینگ	*Marketing potential*
میتۆدی دابینکردنی پارە	*Method of financing opportunities*
میتۆدی جێگیرکردنی ڕێژەی دیاریکراو	*Method of fixed percentage*
میتۆدی ڕەچاووکردنی ڕکابەران	*Method of targetina a competiton*
میتۆدی زیاتر خەرجی	*Method of maximum flows*
میتۆدی بنەمای ئەرك و ئامانجەکان	*Method based of goals and objectives*
میتۆدی هەژمارکردنی بەرنامەی مارکیتینگ	*Method of accounting for the marketing*
ڕێکخستنی ستراکتوری مارکیتینگ	*Organizational structure of marketing*
کۆنترۆڵ	*Controlling*
ستراتیژیەتی کۆنترۆڵکردن	*Strategic controlling*
ستراتیژیەتی کۆنترۆڵکردنی مارکیتینگ	*Stratige marketing controlling*
کۆنترۆڵکردنی هەنووکەیی مارکیتینگ	*Operational marketing controlling*
سیاسەتی بەرهەمهێنان	*Trade policy*
سیاسەتی فرۆشتن	*Sales policy*
سیاسەتی کۆمەنیکەیشن	*Communication policy*
پشکنینی ژمێریاری	*Audit*

پشکنینی ژمێریاری لە مارکیتینگدا	*Marketing audit*
میتۆدی پشکنینی ژمێریاری	*Audit method*
پشکنینی ژمێریاری مارکیتینگ-میکس	*Audit marketing-mix*
ستراتیژیەتی پشکنینی ژمێریاری	*Audit strategics*
ستراکتوری پشکنینی ژمێریاری	*Audit structre*
چەماوەی سووڕی ژیانی خواست	*Life cycle of demand*
سووڕی ژیانی بەرهەم	*Product life cycle*
قۆناغی ناساندن	*Introduction stage*
قۆناغی جێگیرکردنی گەشەکردن	*Stage of uneven growth*
قۆناغی پێگەیشتن	*Stage of maturation*
قۆناغی پووکانەوە	*Decline stage*
ئاستی تەواو پێگەیشتن	*Phase of maturation*
ئاستی جێگیری هۆشمەندی	*Stable phase of maturity*
ئاستی پیر بوون، هیلاك بوون	*Phase of aging*
کوالیتی بەرهەم	*Quality of the goods*
خەسڵەتی بەرهەم	*Product attributes*
کوالیتی خزمەتگوزاریی	*Quality of service*
بەکاربەر	*Consume*
هێڵی بەرهەم	*Product line*
بەرهەمی نوێ	*Product innovation*

ئەگەرە بەرهەم	*Variation product*
بەرهەمی تایبەت	*Eliminaton product*
فاکتۆرە ناوخۆییەکان	*Intenal factors*
فاکتۆرە دەرەکییەکان	*External factors*
بەرهەمی جیاواز	*Product differentiation*
بەرهەمی جۆراوجۆر	*Product diversification*
توانای بەرهەمی زیاتر	*Additional factures*
ئاستی خۆشیوەرگرتن لە بەکارهێناندا	*Level of comfort*
سەقامگیرکردنی بەرهەمەکە	*Product reliability*
درێژخایەنیتی بەرهەمەکە	*Durable goods*
توانای چاککردنەوەی بەرهەمەکە	*Maintainability of the product*
کرینی مۆڵەت	*License*
هەڵبژاردنی بیرۆکە	*Selection of ideas*
شرۆڤەکردنی بیرۆکە نوێیەکان	*Cost benefit analysys*
ئامادەکردنی بەرهەمەکان	*Product development*
تاقیکردنەوەی بەرهەمەکە لە بازاڕەکاندا	*Test product in the market*
خستنەڕووی بەرهەمەکە لە بازاڕەکاندا	*Market introduction*
مێتۆدی لۆژیکی سستماتیکی	*Logical-systematic method*

میتۆدی هەسپێکردنی داهێنان	*Intuitive creative methdos*
میتۆدی لێکدانەوەی ژیرانە	*Method of braiusforming*
ناو	*Vintage name*
نیشانە	*Vintage sign*
نیشانەی بەرهەم	*Trademark*
کاسبکار	*Dealer*
دابەشکار	*Distributor*
کۆمیسار	*Commission*
جامباز بریکار	*Brokers*
فرۆشیار	*Sales*
فرۆشیارە لاوەکییەکان	*Affiliate marketing*
داشکاندنی نرخی بازرگانی	*Trade disconnt*
بازرگانی کۆفرۆش	*Whole sale*
بازرگانی تاکفرۆش	*Retail*
ئەرکی پلانرێژی	*Planing functions*
ئەرکی دەستەبەرکردنی زانیاری	*Function of providing information*
ئەرکی ڕێکخستن	*Mnitoring function*
ئەرکی کەنترۆڵکردن	*Control function*
لایەنی بەهێز	*Strengths*
لایەنی لاواز	*Weaknesses*
تواناکان	*Opportunies*

مەترسییەکان	*Treast*
قازانجی سەرمایەی بەگەڕخراو	*Rol-Return on investment*
شیکردنەوەی ستراکتوری خەرجییەکان	*Analysis of the cost structure*
شیکردنەوەی ستراکتوری بازاڕ	*Analysis of market structure*
لۆژیکی- مارکیتینگ	*Marketing- logistics*
میکرۆلۆژیك	*Micrologistics*
ماکرۆلۆژیك	*Macrologistics*
میتالۆژیك	*Metalogistics*
لۆژیکی ئامادەکردن	*Drill logistics*
لۆژیکی بەرهەمهێنان	*Production logistics*
لۆژیکی فرۆشتن	*Sales logistics*
لۆژیکی بازرگانی	*Trade logistics*
لۆژیکی سستەمی جوونە پێکردن	*Logistics systems of movement*
لۆژیکی کۆگاکردن	*Warchouse logistics*
نێردەر	*Communicator*
نێردراو	*Message*
کەناڵ	*Channel*
هاندان	*Motivation*
کۆمەنیکەیشنی مارکیتینگ	*Marketing communication*
ڕیکلام	*Advertsing*

فرۆشیاری گەڕۆك	*Personal selling*
سپۆنسەر	*Sponsor*
مۆرك	*Brand*
کۆمپانیای ڕیکلامکردن	*Advertsing company*
پێشنیاری بازرگانی	*Commercial offer*
نامیلکە	*Brochure*
کاتەلۆگ	*Catalog*
ساڵنامە	*Calendar*
کارت	*Card*
پێشانگا	*Presentaion*
وۆرك شۆپ	*Work shop*
وەبەرهێنان، سەرمایەگوزاری	*Investment*
داهات	*Income*
خەرجییەکان	*Expenditures*
ڕیسکی بابەتیانەی نرخەکان	*Abjective price risk*
ڕیسکی خودی نرخەکان	*Subjective price risk*
ڕیسکی ژمێریاری	*Calculated risk*
ڕیسکی کاردانەوەی بازاڕ	*Risk of market reaction*
ڕیسکی پارەپێدان	*Payment risk*
ڕیسکی خۆپاراستن	*Dispositional risk*
ستراتیژیەتی نرخ دانان	*Price strategy*

ستراتیژیەتی نرخی بەرز	*Strategy of high price*
ستراتیژیەتی نرخی نزم	*Strategy of low price*
ستراتیژیەتی بە هەڵپە	*Penetrationstrategie*
ستراتیژیەتی سەرکردایەتیکردنی نرخەکان	*Price leadership strategy*
جەنگی نرخەکان	*Price war*
هەڵاوسان	*Iflation*
باجی بەرهەمانە	*Production tax*
باجی داهات	*Income tax*
باجی کەسەکی	*Personal tax*
باجی کرین	*Punchase tax*
باجی قازانج	*Profit tax*
باجی فرۆتەنی	*Sales tax*
باجی گومرگی	*Coustom tax*
باجی هاوردە	*Imports tax*
ڕەفتاری بەکاربردن	*Comsumption behavior*
سۆزداری نرخەکان	*Pricing emotion*
نرخی دڵخۆشکەر	*Pricing joy*
نرخی شادی	*Price euphoria*
نرخی شانازیپێکردن	*Pricing pride*
نرخی سەرسامی	*Price surprise*

نرخی بەخیلی	*Pricing enuy*
نرخی تووڕەکردن	*Price irritation*
نرخی پەستانی	*Privacy stress*
بایەخی نرخەکان	*Importance of price*
پێزانینی ئەلتەرناتیڤەکان	*Realization price*
چاوودێرکردنی نرخەکان	*Search price*
پێداویستیەتی بەکارهێنان	*Consumer needs*
پێداویستیەتی کۆمەڵایەتی	*Social needs*
هەوڵی ڕاگرتن	*Desine for unloading*
کاری بزواندن	*Motivation work*
توانای تێگەیشتنی نرخەکان	*Perception of price*
نرخی دڵخۆشکردنی بەکاربەر	*Price coustomer satisfaction*
پێکهێنانی نرخی چاوەڕوانکراو	*Formation of expectations*
پرۆسەی بەراووردکردن	*Compurison process*
شەفافیەتی نرخەکان	*Price transparency*
سوودمەندێتی نرخەکان	*Price advantage*
نرخی دڵنەواکەر	*Price auspiciousness*
متمانەی نرخەکان	*Price reliability*
دروستی نرخەکان	*Correct pricing*
ئەنجامهێن	*Efficient*
برەودان	*Promotion*

بەرزەفتکاری	Discipline
بەرکەوتەی بازاڕ، بەشە بازاڕ	Market Share
بەرهەمداری	Productivity
بەڕێوەبردن	Administration
بەڕێوەبردنی کار	Business administration
بەکارخستن	Employment
داواکراوەکان، پابەندییەکان	Liability
سەنەد، پشتەوانە	Bond
پشك	Share
پێشنیار	Suggestion
ستاندارد، پێوەر	Standard
پێوەری جیهانی، ستانداردی جیهانی	(International standard(ISO
تێچووی گۆڕاو	Varriable costs
تێچووی چەسپاو	Fixes costs
تێکڕای خولانەوە	Turnover rate
تێکەڵەی بازاڕ	Marketing blend
کوالێتی، چۆنایەتی، جۆرایەتی	Quality
دابەشکردنی کار	Division of Labor
دابینکردن	Supplying
داهات	Earning

دەرئەنجام	*Feed back*
دەستپێشخەری	*Initiating*
دەستخستن	*Acquisition*
دەستڕۆیی	*Propriety*
ڕاییکردن	*Performance*
ڕکابەری	*Competition*
ڕووماڵکردن	*Survery*
ڕێکخستراو	*Organized*
ڕێکخستن	*Organizing*
زیان. زەرەر	*Loss*
ژوورەوە بوو	*Upward*
ژێرەوە بوو	*Downward*
سووڕی نابووری	*Business cycle*
فاکتەری بەرهەمهێنان	*Factor of production*
کارگەر	*Labor*
وەرگرتنی بڕیار	*Decision making*

بەرهەمە بڵاوکراوەکانی نووسەر

کتێب بە کوردی :

١- (زانستی ئابووری)، بڵاوکراوەکانی دەزگای (موکریان)، دهۆك ٢٠٠٩، چاپی یەکەم.

٢- (زانستی ئابووری)، بڵاوکراوەکانی نووسینگەی (تەفسیر)، هەولێر ٢٠١٢، چاپی دووەم.

٣- (فەرهەنگی ئاڤێستا) بۆ فێربوونی زمانی ڕوسی / ڕێزمان -گفتوگۆ، بڵاوکراوەکانی (ئەکادیمیای هوشیاری و پێگەیاندنی کادیران)، سلێمانی ٢٠١١، چاپی یەکەم.

٤- (فەرهەنگی ئاڤێستا) بۆ فێربوونی زمانی ڕوسی / ڕێزمان-گفتوگۆ، بڵاوکراوەکانی نووسینگەی (تەفسیر) هەولێر ٢٠١٣، چاپی دووەم.

٥- (سودەکانی گەندەڵی ئابووری)، بڵاوکراوەکانی نووسینگەی (تەفسیر)، هەولێر ٢٠١٣، چاپی یەکەم.

کتێب بە ڕوسی :

١- زنجیرەی - بەرنامەڕێژی و بەڕێوەبردنی سەرمایەگوزاری .

بەرگی یەکەم: (سەرمایەگوزاری لە ئۆکرانیا و دەزگاکانی وەبەرهێنان)، بڵاوکراوەکانی نووسینگەی (یوگ-ڤەستۆك)، ئۆکرانیا - دۆنێتسك، ١٩٩٦

(Менеджмент Инвестиционного Проектирования и Планирования)
Том – 1
Инвестиции в Украине и Инвестиционные Институты).юго-восток،Донецк،1996

٢- زنجیرەی- بەرنامەڕێژی و بەڕێوەبردنی سەرمایەگوزاری.

بەرگی دووەم- کتێبی یەکەم : (پرۆژەی وەبەرهێنان- کارگێڕی و مارکیتینگ)، بڵاوکراوەکانی نووسینگەی (یوگ-ڤەستۆك)، ئۆكرانیا- دۆنێتسك، ١٩٩٦
(Менеджмент Инвестиционного Проектирования и Планирования)
Том-2.книга первая
Инвестиционное Проектирование- Менеджмент и) Маркетинг)،юго-восток،Донецк،1996)

٣- زنجیرەی- بەرنامەڕێژی و بەڕێوەبردنی سەرمایەگوزاری.

بەرگی دووەم- کتێبی دووەم : (پرۆژەی وەبەرهێنان – هەڵسەنگاندنی کاریگەری وەبەرهێنان لەسەر ڕەوشی ئابووری)، بڵاوکراوەکانی نووسینگەی (یوگ-ڤەستۆك)، ئۆكرانیا- دۆنێتسك، ١٩٩٧.
(Менеджмент Инвестиционного Проектирования и Планирования)
Том-2، книга вторая
Инвестиционное Проектирование- Специальный Маркетинг и) Оценка Экономической Эффективности Инвестиционных Проектов)، (юго-восток،Донецк،1997)

٤- زنجیرەی- بەرنامەڕێژی و بەڕێوەبردنی سەرمایەگوزاری.

بەرگی دووەم - کتێبی سێیەم : (پرۆژەی وەبەرهێنان- هێلکاری بودجەی وەبەرهێنان و شیتەڵکردنەوەی دارایی پرۆژەکان)، بڵاوکراوەکانی نووسینگەی (یوگ-ڤەستۆك)، ئۆکرانیا - دۆنێتسك، ١٩٩٨ .

(Менеджмент Инвестиционного Проектирования и Планирования)
Том- 2، книга третья
(Инвестиционное Планирование- Нормативная база، Планирование бюджета осуществления Проекта، финансовый и Инвестиционный анализы) юго-восток، Донецк- 1998،

٥- زنجیرەی- بەرنامەڕێژی و بەڕیچوەبردنی سەرمایەگوزاری.

بەرگی سێیەم : (پرۆژەی وەبەرهێنان- وەبەرهێنان لەو وولاتانەی کە بە قۆناغی گواستنەوەدا تێدەپەڕن)، بڵاوکراوەکانی نووسینگەی (یوگ-ڤەستۆك)، ئۆکرانیا-دۆنێتسك، ١٩٩٩ .

(Менеджмент Инвестиционного Проектирования и Планировония)
Том- 3
(Инвестиционное Проектирование – Инвестиции в страны находящиеся в переходном периоде) юго –восток.Донецк.1999

٦- (خواست و خستنەڕوو لە بازارگەریدا-مارکیتینگ)، بڵاوکراوەکانی نووسینگەی (یوگ-ڤەستۆك)، ئۆکرانیا-دۆنێتسك، ١٩٩٦ .

(Формирование спроса и стимулирование сбыта в маркетинге-ФОССТИС) юго –восток.Днецк.1996

٧- (عێراق- نەوت، پیشەسازی، ئابووری)، بڵاوكراوەكانی نووسینگەی (یوگ- ڤەستۆك)، ئۆكرانیا- دۆنیتسك، ٢٠٠٣ .

(Ирак- Нефть، Промышленность، Экономика) юго- восток،Донецк، 2003

٨- (توانای ئابووری كوردستان : ئابووری گەلێك لە ڕێگای سەربەخۆیدا)، بڵاوكراوەكانی نووسینگەی (یۆگ-ڤەستۆك)، ئۆكرانیا -دۆنیتسك، ٢٠٠٣.

(Экономически потенциал Курдистана- экономика государства на пути к независимости) юго-восток،Донецк،2003

ووتار به كوردی :

١- (كوردو جەنگی چوارەمی جیهانی)، ڕۆژنامەی -كوردستانی نوێ، ژمارە ٤٤٨٠ /٢٧,١,٢٠٠٨

٢- (نهێنی بە برسیكردن لە سەردەمی جیهانگیریدا)، ڕۆژنامەی -كوردستانی نوێ، ژمارە ٤٦٣٥ / ٢٨,٧,٢٠٠٨

٣- (مێژوو و ئایندەی دۆلار)، ڕۆژنامەی -كوردستانی نوێ، ژمارە ٤٦٤٤ /٧,٨,٢٠٠٨

٤- (بۆچی سەرمایەگوزاری لە كوردستاندا سوودمەندە)، ڕۆژنامەی- كوردستانی نوێ، ژمارە ٤٥١١/ ٣,٣,٢٠٠٨

٥- (ململانێی نێوان دۆلار و یۆرۆ)، ڕۆژنامەی -كوردستانی نوێ، ژمارە ٤٧٥٨ / ٢٩,١٢,٢٠٠٨

٦- (پەیكەری دۆلار)، ڕۆژنامەی- كوردستانی نوێ، ژمارە ٤٨٤٣ / ١٣,٤,٢٠٠٩

٧- (ئەمەریکا ٣٧ ترلیۆن دۆلار قەرزارە)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٨٠٦/ ٢٥,٢,٢٠٠٩

٨- (فیڵبازی دۆلار)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٦٧٧ / ١٥,٩,٢٠٠٨

٩- (سیستمی ئابووری و دارایی جیهانی پێویستی بە گۆڕانی ڕیشەییە)، ڕۆژنامەی - کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٧٤٦ / ١٥,٢,٢٠٠٨

١٠- (ئەنتی قەیران)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٧٨٠ / ٢٦,١,٢٠٠٩

١١- (ئەفسانەی دەستی شاراوە)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٨٧٤ / ١٩,٩,٢٠٠٩

١٢- (سەد ساڵ جارێك)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٦٨٩ / ١٩,٥,٢٠٠٩

١٣- (ئاگادار بن هەموو بەرزبوونەوەیەك نزمبوونەوەی بە دواوەیە)، ڕۆژنامەی - کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٧٣٣ / ٢٤,١١,٢٠٠٨

١٤- (بۆرسە)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٦٧١ /٨,٩,٢٠٠٨

١٥- (سەرمایەی مارکس زیندووە)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٠٧٩ / ٢٧,١٠,٢٠٠٨

١٦- (کۆتایی جیهانی تاك جەمسەری)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٦٦٣ / ٢٩,٨,٢٠٠٨

١٧- (ئایا وورچە سپییەکە جارێکیتر جەنگی سارد دەستپێدەکاتەوە)، ڕۆژنامەی- کوزدستانی نوێ، ژمارە ٤٦٦٠ / ٢٦,٨,٢٠٠٨

١٨- (لە نێوان ماف و پرینسپدا)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٧١٢ / ٣٠,١٠,٢٠٠٨

١٩- (کۆتایی مانگی هەنگوینی پەترۆڵ)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٦٩١ / ٦,١٠,٢٠٠٨

٢٠- (چارەنووسی نەوتی عێراق)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٦٥٣ / ١٨,٨,٢٠٠٨

٢١- (ئابووری جیهان دوای قەیران)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٠٠٠ / ١٦,١٠,٢٠٠٩

٢٢- (کام سیستمی ئابووری)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە، ٤٦٧٢ / ١٨,٧,٢٠٠٨

٢٣- (کەڵەکەبوونی سەرەتایی سەرمایە لە هەرێمی کوردستاندا)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٠٢٠ / ٨,١١,٢٠٠٩

٢٤- (سەرمایەی نەتەوەیی بناغەی سەربەخۆیی نەتەوەییە)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٧٢١ / ١٠,١١,٢٠٠٨

٢٥- (ئابووری نەتەوەیی)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٨٣٠ / ٣٠,٣,٢٠٠٩

٢٦- (ئابووری نەتەوەیی - بەشی دووەم)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٤٨٣٧ / ٦,٤,٢٠٠٩

٢٧- (برامان برایی، کیسەمان جیایی)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٠٤٠ / ٦,١٢,٢٠٠٩

٢٨- (جیۆئیکۆنۆمیکی کوردستان)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٢١٤ / ٢٧,٦,٢٠١٠

٢٩- (دەمێت پرسیار لە دۆلار بکەین یۆرۆ بەرەو کوێ)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٢١٩ / ٢,٧,٢٠١٠

٣٠- (بۆچی ئابووریناسان پێویستن؟ ڕۆڵی ئابووریناسان لە پێشخستنی

وولاتدا)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٢٤٧ / ٨,٤، ٢٠١٠

٣١- (پەیوەندی نرخی ئاڵتوون و دۆلار)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٢٣٣/ ١٩,٧,٢٠١٠

٣٢- (ئابووری وەرزش)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٢٦٦/ ٢٦,٨,٢٠١٠

٣٣- (گرنگیی بازاڕکاری لە پرۆسەی ئابووریدا)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٢٨٠/ ١٥,٩,٢٠١٠

٣٤- (گەڕانەوە بۆ سیستمی ستانداردی زێڕ)، ڕۆژنامەی -کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٣٦٧/١١,١,٢٠١١

٣٥- (خۆپیشاندان و قیرانی ئابووری)، ڕۆژنامەی-کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٤٦٦/٢٩,٤,٢٠١١

٣٦- (کاریگەری کوشتنی بن لادن لە سەر ئابووری جیهان)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٤٧٦/ ١١,٥,٢٠١١

٣٧- (کریدیت کارد-دراوی ئایندە)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٤٩٩/ ٧,٦,٢٠١١

٣٨- (ڕۆڵی بانك لە هەرێمی کوردستاندا)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٦٠٥ / ١٣,١٠,٢٠١١

٣٩- (جۆرەکانی دراوی ئایندە)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٥٠٢/ ١٠,٦,٢٠١١

٤٠- (بڕی قەرزە حکومیەکانی ئەمەریکا ئەمڕۆ لە ١٤ ترلیۆن دۆلار زیاترە)، ڕۆژنامەی- کوردستانی نوێ، ژمارە ٥٥٤٦/ ١,٨,٢٠١١

٤١- (کەی لە جیهاندا وەك دەوڵەمەندێك دەناسرێیت)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ٣٦/ ١٥,٣,٢٠١١

٤٢- (ئۆفشۆر) ڕۆژنامەی - باس، ژمارە ٣٩/ ١٢,٤,٢٠١١

٤٣- (ئایا بازاڕی کوردستان مۆنۆپۆڵ کراوە)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ٤٠/ ١٩,٤,٢٠١١

٤٤- (هاتنی ئیکسۆن مۆبیل)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١٠٨/ ٤,٩,٢٠١٢

٤٥- (ئاباکۆ کوردستان دەکاتە دەوڵەتێکی بەهێز)، ڕۆژنامەی-باس، ژمارە ٢,١٠,٢٠١٢/١١٢

٤٦- (ئاوێنەی دۆلار)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١١٤/ ١٦,١٠,٢٠١٢

٤٧- (جەنگی دراوەکان - ئێران بە نموونە)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١١٦/ ٦,١٠,٢٠١٢

٤٨- (چارەسەی هەڵاوسان لای حکومەتی هەرێم نییە)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١١٨/ ٦,١١,٢٠١٢

٤٩- (ملیۆنەرە نوێیەکان)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١٢٢/ ١٨,١٢,٢٠١٢

٥٠- (مارکیتینگ)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١٢٤/ ٨,١,٢٠١٣

٥١- (سپیکردنەوەی دراو)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١٢٧/ ٢٩,١,٢٠١٣

٥٢- (بەشداری بارزانی لە داڤۆس)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١٢٩/ ١٢,٢,٢٠١٣

٥٣- (موعجیزە ئابووریەکان)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١٣١/ ٢٦,٢,٢٠١٣

٥٤- (هەژارترین گەلانی جیهان)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١٣٣/ ١٢,٣,٢٠١٣

٥٥- (چۆن هەڵاوسان نزم دەکرێتەوە)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١٣٧/ ١٦,٤,٢٠١٣

٥٦- (بازاڕی ئاڵتوون)، ڕۆژنامەی- باس، ژمارە ١٣٩/ ٣٠,٤,٢٠١٣

٥٧- (ئیمپراتۆریەتی سەرمایەداری دارایی)، ڕۆژنامەی – هەواڵ، ژمارە ٣٠٣/ ٨,١,٢٠٠٨

٥٨- (پێشکەوتنی ڕاستەقینە یان وەهم)، گۆڤاری – والا پرێس، ژمارە ٢/ ٧,٢٠٠٩

٥٩- (پێتەری گەورە لە ڕوسی و..نێچرڤان بارزانی لە کوردستان- خوێندنەوەیەکی مێژوویی بۆ ئابووری هەرێمی کوردستان)، گۆڤاری- گوڵان، ژمارە ٨٠٣/ ٢٠,٢,٢٠١٠

٦٠- (وەهمی شۆڕشە ڕەنگاو ڕەنگەکان)، سایتی کوردی – پیوک میدیا، ١٦,٢,٢٠١٠

٦١- (شۆڕشی ئابووری لە هەرێمی کوردستان)، ڕۆژنامەی- هەولێر، ژمارە ١٢٧٨/ ٤,٣,٢٠١٢

ووتار بە ڕووسی:

1- Иностранные студенты в Советском Союзе، газета-шахтёр.№24(2155)، Украина-донецк، 1986

2- Доверяите свои деньги Банкам، газета-финансы، №18، Украина-донецк، 1992

3- Национальный вопрос и государственная независимость، газета-новый Курдисьан.№ 1-2(47-48)، Москва، 2003

4- Финансовые проблемы инвестиций и пути их решения، журнал-дружба.№ 2، киев، 2006

5- Курдистан на украине، газета-24.№ 69.киев-2007

6- Курдистан постепено станет независимым، Pukmedia، 21.01.2010

7- Экономический потенциал Курдистана، Pukmedia، 02.02.2010

8- Март Месяц восстанне، трагедия и победа Курдского народа.Pukmedia، 09.03.2010
9- Ирак начало конца، Pukmedia، 18.03.2010

سەرچاوەکان

سەرچاوە کوردییەکان :

١- احسان علی جاف- فەرهەنگی گیرفانی (ئینگلیزی- کوردی)، سلێمانی ساڵی (٢٠٠١).

٢- فەیسەڵ دەباغ، ئینسکلۆپیدیای ئابووری، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریانی، ساڵی (٢٠٠١).

٣- نەژاد عبدولقادر شمقار، فەرهەنگی ئابووری، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم، سلێمانی ساڵی (٢٠٠٢).

٤- نەوزاد عومەر محێدین، فەرهەنگی بیرکاری، سلێمانی ساڵی (٢٠٠٥).

٥- د. سوعاد نائف بەرنوتی، کار تایبەتمەندی و وەزیفە کارگێڕییەکان، وەرگێڕانی- کۆسرەت محەمەد ئەبابەکر، ئارین بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە، هەولێر، ساڵی (٢٠١٤).

٦- د. نەهرۆ عەلی، زانستی ئابووری، نوسینگەی تەفسیر بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن، هەولێر، ساڵی (٢٠١٢).

٧- ستیڤێن رۆبینز، تیۆری ڕێکخراو، وەرگێڕانی- ئیسماعیل زراعی، دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی، هەولێر، ساڵی (٢٠١٢).

٨- یاسین ئەحمەد زەنگەنە، ڕێبەری کارگێڕیی، نوسینگەی تەفسیر بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن، هەولێر، ساڵی (٢٠١٣).

- جگە لەو سەرچاوانەی سەرەوە، سوودم لە سایتی ئینتەرنێتی وەرگرتووە.

سەرچاوە ڕوسییەکان:

1-Аакер д. создание системы брендов/ пер. с англ.- м، ид гребеникова، 2003Ю

2-Абрамишвили г.г. Война в.а.، Трусов ю.ф. операция (маркетинг) – м، междунар.отношения،1976.

3-Академия рынка، маркетинг/ пер. с фр، науч. ред. А.Г. худокормов-м، экономика،1993.

4-Аренкова И.А. теория и методология принятия маркетинговые решения на принципах бенчмаркинга.- спб. Изд-во спбгуэф،1998.

5-Асеев В.Г.Единство содержательной и динамической мотивации. Сб. статей. Принцип системности в психологических исследованиях.-м، наука،1990.с.78.

6-Багиев Г.Л. Маркетинг.، словарь- спб.изд-во спбгуэф،1998.

7-Багиев Г.л. Маркетинг.информационное обеспечение.Бенчмаркинг، диагностика- спб.изд-во.спбгуэф، 1998.

8-Багиев Г.Л. Экономика маркетинга- спб، изд-во спбгуэф،2005.

9-Баззел Р.، Кокс Д.، Браун Р. Информация и риск в маркетинге/пер. с англ. Под редюМ.р. Ефимовой- м، финстатинформ،1993.

10-Волков С.И. Восканян Р.С. Товарные знаки в условиях рыночной экономики- м.мл(путь)، 1991.

11-Голубков Е.П. Маркетинговые исследования، теория، прпктика и методология،-м، финпресс،1998.

12-Гордин В.Э. Социальная политика и Социальный маркетинг.- спб، изд-во، спбуэф،1993.

13-Гренроос К. Маркетинг и Менеджмент услуг،-(Lexingston Book). 1990.

14-Котлер Ф. Оснвы Маркетинга، пер.с англ. – м، прогресс،1990.

15- Котлер Ф. Маркетинг Менеджмент،-спб.питер ком،1998.

16-Мак- Дональд М. Стратегическое планирование маркетинга. – спб.питер. 2000

17-Ромат Е.В. Реклама в системе маркетинга، учебю пособие، Харьков،1995.

18-Эффективные технологии маркетинга، Ю.А. Ковальков، О.Н. Дмитриев،- м، машиносроение،1994.

19-Нахро Али. И Др. Инвестиционное проектирование، Менеджмент и Маркетинг،Том-2، к. первая، юго-восток،Донецк،1996.

20-Нахро Али. И др. Формирование спроса и стимулирование сбыта в Маркетинге-ФОССТИС، юго-восток، Донецк،1996.

سەرچاوە ئینگلیزیەکان :

1- Ballon R. Business Logistic Management.- Englewood Cliffs, 1985

2- Boyd H.W.,Westfall J. Marketing research: next and cases.- London, 1972

3- Bramsemann R. Controlling? 2\ Aufl.- Wiesbaden.1980

4- Cateora P.R. International marketing.- Irwin,Boston,1990

5- Freter H. Marktsegmentierung.- Stuttgart,1983

6- Snehota I. Notes on a Theory of business enterpris.- Uppsala,1990

7- Understanding business markets-Interaction relationships. Edited by David Ford.- London, New York, Boston, 1990

8- *Urban G.H., Hauser J.R. Desing and Marketing of New Products, Englewood Cliffs.-N.J.,1980*

9- *Berndt R. Marketing Politik-Wiesbaden, wien,1996*

10- *Zariri M. Effective Banchmarking ; Learning form the best-London: Chapman&Hall, 1996*

11- *World Development Indicators., Washington,DC: The world Bank, 2002*